

ΧΑΡΟΚΟΠΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΤΜΗΜΑ ΟΙΚΙΑΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ & ΟΙΚΟΛΟΓΙΑΣ

Πτυχιακή μελέτη με θέμα:

ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΗ, ΒΙΩΣΙΜΗ, ΤΟΠΙΚΗ ΚΑΙ
ΕΝΔΟΤΕΝΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΣΤΗ ΝΗΣΙΩΤΙΚΗ ΕΛΛΑΔΑ:
Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΗΣ ΝΗΣΟΥ ΠΑΤΜΟΥ

Τριμελής Εξεταστική Επιτροπή:

Επιβλέπων:

Αποστολόπουλος Κ. (Καθηγητής)

Μέλη:

Μητούλα Ρ. (Λέκτορας)

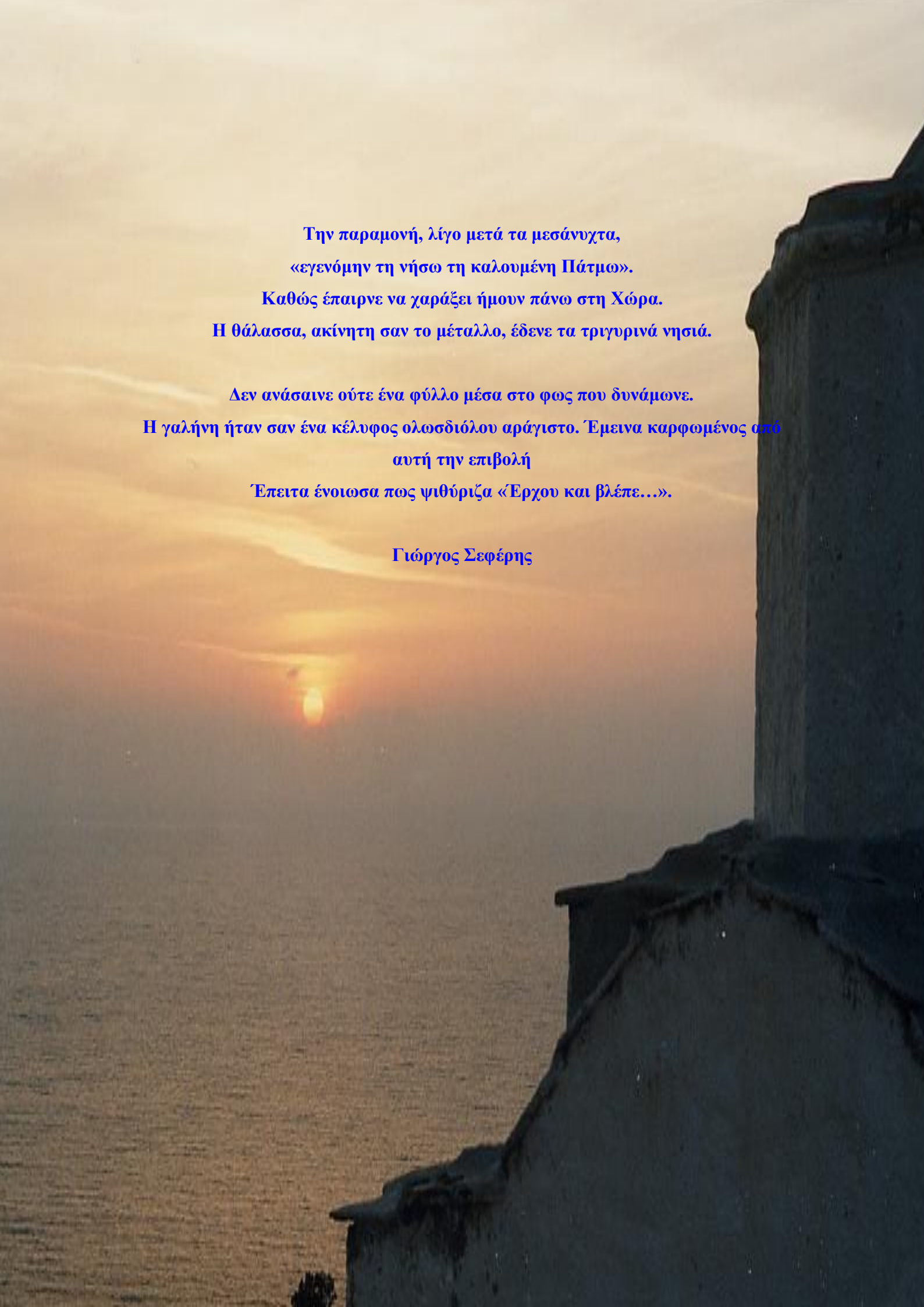
Βαμβακάρη Μ. (Λέκτορας)

Φοιτήτρια:

Γιαμαίου Αργυρή

Α.Μ.: 20105

ΑΘΗΝΑ 2005

A photograph of a sunset over the sea. The sun is a bright orange orb on the horizon, casting a long, soft glow across the sky and water. The sky is a mix of pale yellow and light blue. In the foreground, a dark, textured stone wall or cliff edge runs along the right side of the frame. The sea is a calm, dark blue-grey color.

Την παραμονή, λίγο μετά τα μεσάνυχτα,
«εγενόμην τη νήσω τη καλουμένη Πάτμω».
Καθώς έπαιρνε να χαράξει ήμουν πάνω στη Χώρα.
Η θάλασσα, ακίνητη σαν το μέταλλο, έδενε τα τριγυρινά νησιά.

Δεν ανάσαινε ούτε ένα φύλλο μέσα στο φως που δυνάμωνε.
Η γαλήνη ήταν σαν ένα κέλυφος ολωσδιόλου αράγιστο. Έμεινα καρφωμένος από
αυτή την επιβολή
Έπειτα ένοιωσα πως ψιθύριζα «Έρχου και βλέπε...».

Γιώργος Σεφέρης

Πρόλογος

Είναι γεγονός ότι στις μέρες μας η ανάπτυξη αποτελεί μια έννοια η οποία εισχωρεί σε όλες τις εκφάνσεις των κοινωνιών και αποτελεί πηγή έντονου προβληματισμού. Ιδιαίτερα τις τελευταίες δεκαετίες οι έννοιες της βιώσιμης, της ολοκληρωμένης, της τοπικής και της ενδογενούς ανάπτυξης κατέχουν σημαντική θέση στην διαμόρφωση των πολιτικών και των στρατηγικών στις εκάστοτε κοινωνίες στοχεύοντας στη διατήρηση και στην προαγωγή τους.

Το γεγονός ότι κρίνεται αναγκαία σε πολλές περιπτώσεις η αναθεώρηση πολλών πρόσφατων εξελίξεων και η μεταβολή υφιστάμενων καταστάσεων, καταλήγουμε στον ενστερνισμό των αρχών αυτών των εννοιών σε εθνικό και διεθνές επίπεδο.

Είναι πλέον σημαντική η καθιέρωση στη συνείδηση όλων ότι για να επιτευχθεί η βελτίωση του βιοτικού επιπέδου, η ποιότητα ζωής και η προστασία του περιβάλλοντος, οι έννοιες αυτές κατέχουν βαρυσήμαντο ρόλο.

Στο σημείο αυτό θα ήθελα να ευχαριστήσω τους καθηγητές μου κ. Κωνσταντίνο Αποστολόπουλο, κ. Φώδω Μητούλα . και κ. Μαλβίνα Βαμβακάρη για την πολύτιμη βοήθειά τους στη διεκπεραίωση της παρούσας εργασίας καθώς και για τις παρατηρήσεις τους. Επίσης θα ήθελα να ευχαριστήσω την κ. Δέσποινα Σδράλη για τις σημαντικές υποδείξεις της κατά τη διάρκεια της συγγραφής. Κατόπιν θα ήθελα να ευχαριστήσω το οικογενειακό μου περιβάλλον για την καθοδήγηση, τη στήριξη, τη συμπαράσταση και τις συμβουλές τους.

Τέλος θα ήθελα να ευχαριστήσω θερμά όλους όσους διέθεσαν το χρόνο τους συμπληρώνοντας τα ερωτηματολόγια και αφετέρου όλους όσους πρόθυμα μου παρείχαν τις απαιτούμενες πληροφορίες.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

I. Εισαγωγή	1
Κεφάλαιο 1: Παρουσίαση των εννοιών Ολοκληρωμένη, Βιώσιμη, Τοπική και Ενδογενής Ανάπτυξη.	3
1.1. Η Έννοια της Βιώσιμης Ανάπτυξης ή Αειφορίας	3
1.1.1. Πολιτικές σε Παγκόσμιο Επίπεδο Και Πολιτικές της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη	7
1.1.1.1. Απαρχή της βιώσιμης ανάπτυξης	7
1.1.1.2. Η βιωσιμότητα ως πρωταρχικός στόχος της Ευρωπαϊκής Ένωσης. ...	9
1.1.1.3. Το πέμπτο σχέδιο δράσης της Ευρωπαϊκής Ένωσης: «Towards Sustainability».....	11
1.1.1.4. Η Λευκή Βίβλος	14
1.1.1.5. Γενικότερες ενέργειες προς αυτή την κατεύθυνση.....	15
1.1.1.6. Η Ελληνική Πραγματικότητα.....	17
1.1.1.7. Η σημασία της Βιώσιμης Ανάπτυξης	20
1.1.1.8. Βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη	21
1.1.1.9. Οι αρχές για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη του τουρισμού.....	26
1.2. Ενδογενής Ανάπτυξη	29
1.3. Η έννοια της Τοπικής Ανάπτυξης.....	33
1.3.1. Η Ευρωπαϊκή Πολιτική για την Τοπική Ανάπτυξη.....	35
1.4. Η Έννοια της Ολοκληρωμένης Ανάπτυξης	36
Κεφάλαιο 2: Η επίτευξη της Ολοκληρωμένης, Βιώσιμης, Τοπικής και Ενδογενούς Ανάπτυξης στη νησιωτική Ελλάδα	39
2.1. Εισαγωγή για την Ολοκληρωμένη, Βιώσιμη, Τοπική και Ενδογενή Ανάπτυξη στη νησιωτική Ελλάδα	39
2.1.1. Γενικά χαρακτηριστικά των νησιών	39
2.1.2. Η αναπτυξιακή πορεία της Ελλάδας από την ένταξή της στην Ευρωπαϊκή Ένωση.....	41
2.1.3. Η πορεία προς την ανάπτυξη για τη νησιώτική Ελλάδα.....	44
2.2. Η Περιφέρεια Κρήτης.....	47
2.2.1. Γενικά χαρακτηριστικά της περιφέρειας	47

2.2.2. Η αναπτυξιακή στρατηγική της περιφέρειας	48
2.3. Η Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου	55
2.3.1. Γενικά χαρακτηριστικά της περιφέρειας	55
2.3.2. Η αναπτυξιακή στρατηγική της περιφέρειας	56
2.4. Η Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου	59
2.4.1. Γενικά χαρακτηριστικά της περιφέρειας	59
2.4.2. Η αναπτυξιακή στρατηγική της περιφέρειας	60
2.5. Η Περιφέρεια Ιονίου.....	63
2.5.1. Γενικά χαρακτηριστικά της περιφέρειας	63
2.5.2. Η αναπτυξιακή στρατηγική της περιφέρειας	66
Κεφάλαιο 3: Η επίτευξη της Ολοκληρωμένης, Βιώσιμης, Τοπικής και Ενδογενούς Ανάπτυξης στην Πάτμο	71
3.1. Παρουσίαση της Πάτμου	71
3.2 Ιστορική Αναδρομή.....	76
3.3. Κοινωνικά στοιχεία	88
3.4. Οικονομικά στοιχεία για την Πάτμο	94
3.4.1. Απασχόληση του πληθυσμού.....	94
3.4.2. Στοιχεία για τους τομείς παραγωγής	95
3.5. Πολιτισμός	97
3.5.1. Η παραδοσιακή αρχιτεκτονική.....	97
3.5.1.1. Γενικά στοιχεία.....	97
3.5.1.2. Κατασκευαστικά υλικά	102
3.5.1.3. Αρχιτεκτονική των κατοικιών	106
3.5.1.4. Αρχιτεκτονική των νεότερων χρόνων.....	111
3.5.2. Η τέχνη της ζωγραφικής και κειμήλια στην Πάτμο	113
3.5.3. Άλλα σημαντικά έργα τέχνης	115
3.5.4. Η επίδραση της Αποκάλυψης στην τέχνη.....	116
3.5.5. Η συμβολή της Γυναικείας Κοινοβιακής Μονής στην παραδοσιακή τέχνη.....	118
3.5.6. Τέχνη και παράδοση στην Πάτμο	119
3.5.7. Γιορτές και χώροι ψυχαγωγίας.....	124
3.5.8. Η συμβολή των Πατέρων στην αναδάσωση του νησιού	126
3.5.9. Τα εκκλησιαστικά μνημεία του νησιού	128
3.5.10. Πολιτιστικές και κοινωνικές δραστηριότητες.....	129

3.5.11. Τύπος της Πάτμου και η συμβολή της στα ιστορικά αρχεία	132
3.6. Το επίπεδο εκπαίδευσης στην Πάτμο.....	134
3.6.1. Γενικά στοιχεία.....	134
3.6.2. Πρωτοβάθμια εκπαίδευση.....	134
3.6.3. Πατμιάδα Σχολή	135
3.6.4. Δευτεροβάθμια εκπαίδευση	137
3.6.4.1. Γυμνάσιο	137
3.6.4.2. Λύκειο	139
3.6.5. ΤΕΕ (Τεχνικό Επαγγελματικό Λύκειο)	140
3.6.6. ΙΕΚ.....	142
3.6.7. Σεμινάρια Κατάρτισης	142
3.7. Πρωτογενής τομέας παραγωγής.....	144
3.8. Τεχνικά έργα- Υποδομές.....	152
3.8.1. Έργα από την Ε.Ε.	152
3.8.2. Διαχείριση αποβλήτων.....	156
3.8.3. Κέντρο Υγείας Πάτμου.....	159
3.8.4. Αθλητισμός	162
3.8.5. Μονάδα Αφαλάτωσης.....	162
3.8.6. Αναδάσωση	166
3.8.7. Διαχείριση Λυμάτων.....	167
3.8.8. Υπηρεσίες και καταστήματα του νησιού	168
3.8.9. Μεταφορές	171
3.8.10. Οδοποιία.....	176
3.8.11. Λιμένας Πάτμου	177
3.9. Ενέργεια	179
3.10. Τουρισμός	183
Κεφάλαιο 4: Έρευνα Πεδίου	192
4.1. Περιγραφή αποτελεσμάτων	192
4.1.1. Παρουσίαση αποτελεσμάτων από τις απαντήσεις των ερωτηθέντων.....	193
4.2. Ανάλυση Ελέγχου Ανεξαρτησίας των Μεταβλητών X και Ψ.	274
4.2.1. Έλεγχοι ανεξαρτησίας X^2 σε σχέση με το φύλο του δείγματος.....	275

4.2.2. Έλεγχοι ανεξαρτησίας X^2 σε σχέση με την ηλικία του δείγματος.....	290
4.2.3. Έλεγχοι ανεξαρτησίας X^2 σε σχέση με το επίπεδο μόρφωσης του δείγματος.....	308
4.2.4. Έλεγχοι ανεξαρτησίας X^2 σε σχέση με την οικογενειακή κατάσταση του δείγματος.	327
4.2.5. Έλεγχοι ανεξαρτησίας X^2 σε σχέση με τον αριθμό των μελών της οικογένειας του δείγματος.....	343
4.2.6. Έλεγχοι ανεξαρτησίας X^2 σε σχέση με την περιοχή κατοικίας του δείγματος.....	355
4.2.7. Έλεγχοι ανεξαρτησίας X^2 σε σχέση με το επάγγελμα του δείγματος.....	367
4.2.8. Συσχετίσεις μεταξύ των ανεξάρτητων μεταβλητών	380
Κεφάλαιο 5: Συμπεράσματα- Προτάσεις	381
5.1. Συμπεράσματα.....	381
5.2. Προτάσεις.....	397
BIBΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	407
Παράρτημα Α: Συνεντεύξεις	415
Παράρτημα Β: Τεχνικά προγράμματα Δήμου Πάτμου 2000-2004 και δημόσια έργα	515
Παράρτημα Γ: Παραπεμπτικό για αιματολογικές εξετάσεις Κέντρου Υγείας Πάτμου.....	541
Παράρτημα Δ: Στοιχεία πρωτογενή τομέα παραγωγής.....	543
Παράρτημα Ε: Ερωτηματολόγιο.....	553
Παράρτημα ΣΤ: Ανεξάρτητες μεταβλητές	562
Παράρτημα Ζ: Χάρτες.....	570

I. Εισαγωγή

Η παρούσα εργασία πραγματεύεται ένα καίριο ζήτημα, την επίτευξη της ολοκληρωμένης, βιώσιμης, τοπικής και ενδογενούς ανάπτυξης. Οι έννοιες αυτές αποτελούν καταστάλαγμα των τελευταίων δεκαετιών και η επίτευξή τους στις μέρες μας θεωρείται ζωτική λόγω των προβλημάτων που ανακύπτουν από την αλόγιστη χρήση των φυσικών πόρων και τη λανθασμένη διαχείριση του περιβάλλοντος.

Μέσα από διάφορες μελέτες και πολιτικές έχουν τεθεί οι βάσεις και πραγματοποιούνται σημαντικά βήματα για την πραγματοποίηση των στόχων αυτών με σκοπό τη διατήρηση και την προαγωγή των κοινωνιών. Συγκεκριμένα, αποτελούν πηγή προβληματισμών και λαμβάνονται σοβαρά υπ' όψιν για τις πολιτικές κατευθύνσεις και στρατηγικές σε παγκόσμιο επίπεδο.

Σκοπός της εργασίας αυτής είναι να διαπιστωθεί κατά πόσον η Πάτμος επιτυγχάνει την ολοκληρωμένη, βιώσιμη, τοπική και ενδογενή ανάπτυξη. Σε περιπτώσεις που κάτι τέτοιο δεν επιτυγχάνεται σε ικανοποιητικό βαθμό παρατίθενται προτάσεις ώστε η Πάτμος να ακολουθήσει τη σωστή κατεύθυνση.

Το πρώτο κεφάλαιο της παρούσας εργασίας αναφέρεται καταρχήν στη διασαφήνιση των όρων που εξετάζονται, δηλαδή στην ανάλυση και παρουσίαση των όρων «ολοκληρωμένη», «βιώσιμη», «τοπική» και «ενδογενής» ανάπτυξη. Γίνεται μια εκτενής αναφορά των όρων και παρουσιάζονται οι αρχές, οι πολιτικές που εφαρμόζονται καθώς και τα μέτρα που λαμβάνονται για την επίτευξή τους κυρίως σε επίπεδο Ε.Ε.

Κατόπιν, στο δεύτερο κεφάλαιο εξετάζονται τις πολιτικές που εφαρμόζονται στη νησιωτική Ελλάδα και γενικότερα στις νησιωτικές περιφέρειες από την Ε.Ε. με σκοπό την ισόρροπη ανάπτυξη. Η βιώσιμη ανάπτυξη αποτελεί σημαντικό στόχο κάθε περιοχής, αλλά ιδιαίτερα τα νησιά φαίνεται ότι χρήζουν άμεσης βοήθειας λόγω του ότι αποτελούν «ευαίσθητες» περιοχές εξαιτίας των φυσικών τους χαρακτηριστικών και ιδιαίτερα της απομόνωσης. Στα πλαίσια αυτά η Ε.Ε. δίνει ιδιαίτερη σημασία στην ανάπτυξη και αυτών των περιοχών, μεταξύ άλλων, ώστε να θεωρούνται αυτόνομα και να αντεπεξέρχονται στις αναφαινόμενες δυσχέρειες τους.

Στο τρίτο κεφάλαιο γίνεται εκτενής αναφορά στην Πάτμο και πραγματοποιείται ανασκόπηση της παρούσας κατάστασης του νησιού. Μέσα από τα κεφάλαια που παρουσιάζονται διαφαίνεται κατά πόσον η Πάτμος θεωρείται βιώσιμη με τις υφιστάμενες υποδομές. Βέβαια, όπως και σε άλλα νησιά, χρειάζεται να γίνουν πολλά

ακόμη, ώστε η Πάτμος να βρίσκεται σε ένα ικανοποιητικό στάδιο και να αντεπεξέρχεται στις ανακύπτουσες δυσκολίες της. Γι' αυτό παρατίθενται κάποιες προτάσεις οι οποίες θα συνέβαλαν ενδεχομένως προς αυτή την κατεύθυνση.

Αρχικά γίνεται μια παρουσίαση των χαρακτηριστικών που παρουσιάζει, έπειτα διατυπώνεται συνοπτικά η ιστορική αναδρομή του νησιού και τονίζονται τα γεγονότα που σηματοδότησαν την πορεία του στο πέρασμα των αιώνων.

Κατόπιν γίνεται αναφορά σε διάφορους τομείς του νησιού στην τουριστική κίνηση, στις μεταφορές, στον πρωτογενή τομέα παραγωγής, στις υποδομές, στην εκπαίδευση, στην ενέργεια και στον πολιτισμό. Τίθενται τα βασικά χαρακτηριστικά κάθε τομέα ώστε να διαπιστωθούν οι δυνατότητες αλλά συνάμα και τα προβλήματα που αντιμετωπίζει.

Σημαντικό τμήμα της μελέτης αυτής είναι η έρευνα πεδίου που ακολουθεί στο τέταρτο κεφάλαιο, καθώς αποτελεί έρευνα που πραγματοποιήθηκε στην Πάτμο με τη μέθοδο των ερωτηματολόγιων (το ερωτηματολόγιο παρουσιάζεται στο Παράρτημα Ε) και των συνεντεύξεων (παρουσιάζονται στο Παράρτημα Α). Τα ερωτηματολόγια προοριζόταν για τους ντόπιους κατοίκους και έγινε για να διαπιστωθεί η ποιότητα ζωής τους και η άποψη τους για την αναπτυξιακή πορεία του νησιού γενικότερα. Οι συνεντεύξεις είχαν σκοπό να διερευνηθεί η παρούσα κατάσταση που επικρατεί σε διάφορους τομείς, μέσω της καταγραφής των απαντήσεων που έδωσαν οι αρμόδιοι. Στο ίδιο κεφάλαιο παρουσιάζονται και τα αποτελέσματα της έρευνας.

έπειτα στο πέμπτο κεφάλαιο ακολουθούν τα συμπεράσματα και οι προτάσεις. Στα συμπεράσματα συνοψίζονται οι προηγούμενες παρουσιάσεις και παρατίθενται οι τυχόν διαπιστώσεις που προέκυψαν από τη μελέτη.

Όσον αφορά τις προτάσεις, αποτελούν προσωπικές απόψεις που ενδεχομένως θα συνέβαλαν πλείστα στην επίτευξη της ολοκληρωμένης, βιώσιμης, τοπικής και ενδογενούς ανάπτυξης στην Πάτμο.

Τέλος στο έκτο κεφάλαιο καταγράφεται η βιβλιογραφία και έπειτα επισυνάπτονται παραρτήματα στα οποία παρουσιάζονται οι συνεντεύξεις, οι πίνακες, το ερωτηματολόγιο και οι χάρτες που σχετίζονται με τα προαναφερθέντα κεφάλαια.

Κεφάλαιο 1: Παρουσίαση των εννοιών Ολοκληρωμένη, Βιώσιμη, Τοπική και Ενδογενής Ανάπτυξη.

1.1. Η Έννοια της Βιώσιμης Ανάπτυξης ή Αειφορίας

Με τον όρο ανάπτυξη εννοείται η επίτευξη μιας ή περισσότερων μεταβολών σε βασικούς τομείς κυρίως της κοινωνικοοικονομικής δραστηριότητας των ανθρώπων. Βέβαια εννοείται η μεταβολή ποσοτικά, ποιοτικά, δομικά ή ιδεολογικά. Οπότε η ανάπτυξη σχετίζεται με τη βελτίωση της ποιότητας ζωής και την εξέλιξη (Μητούλα, 2004).

Αντίθετα, σύμφωνα με το Ρόκο (1997), ανάπτυξη είναι «μια καλύτερη ισορροπία κοινωνικών και ανθρώπινων σχέσεων και συστημάτων χρήσεων γης, παραγωγής και απασχόλησης, διανομής και κατανάλωσης, σύμφωνα με τις αξίες και τις επιλογές των δυνάμεων που βρίσκονται στην εξουσία, όπως αυτές μαχητικά συνυπάρχουν και αλληλεπιδρούν, στο φυσικό περιβάλλον με τη συγκεκριμένη κάθε φορά κοινωνική δυναμική και τη μέση κοινωνική συνείδηση.

Ο όρος βιωσιμότητα σχετίζεται άμεσα με τη ζωή αλλά και γενικότερα με την επιβίωση των όντων, των ατόμων σε μια κοινωνία και στο περιβάλλον. Σύμφωνα με επιστημονικό όρο, ως βιώσιμη ανάπτυξη θεωρείται η μετακίνηση προς μια κοινωνία πιο ανθρώπινη και με καλύτερες συνθήκες επιβίωσης. Οπότε είναι η ανάπτυξη η οποία ανταποκρίνεται στις απαιτήσεις των σημερινών γενεών χωρίς να θέτει σε κίνδυνο τις απαιτήσεις των γενεών που θα ακολουθήσουν. Φαίνεται λοιπόν ότι είναι συνώνυμη με την έννοια της αειφορίας που χαρακτηρίζεται από την προσπάθεια για την επίτευξη της αέναης ζωής και την εξασφάλιση της ποιότητας ζωής σε όλους τους τομείς- περιβάλλον, οικονομία, πολιτισμό κ.λπ.- για όλους πάντοτε (Μητούλα, 2004).

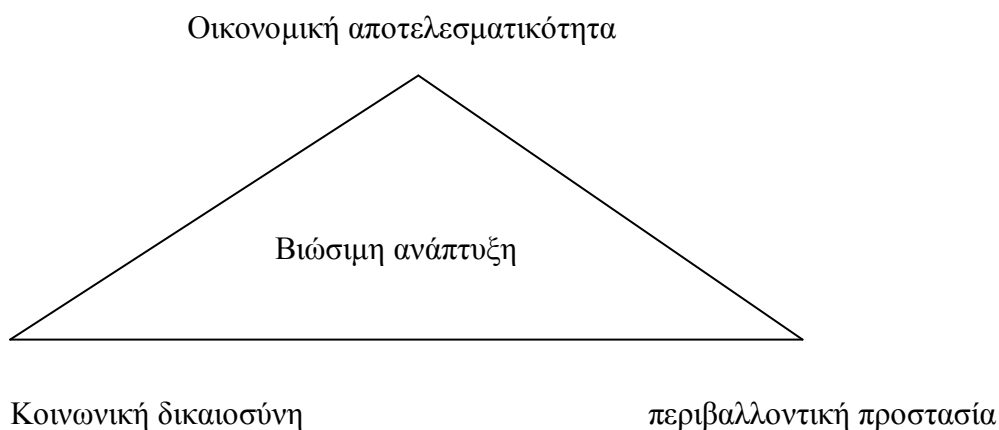
Επίσης βιώσιμη ανάπτυξη είναι η ανάπτυξη που επιδιώκει παράλληλα την επίτευξη και μεγιστοποίηση των βιολογικών στόχων (γενετική ποικιλότητα, βιολογική παραγωγικότητα) των οικονομικών στόχων (εκπλήρωση των βασικών αναγκών, ισότητα, αύξηση ωφέλιμων αγαθών και υπηρεσιών) και των κοινωνικών στόχων (πολιτιστική διαφοροποίηση, κοινωνική δικαιοσύνη, συμμετοχή (Bunchholz, 1998).

Η σχέση μεταξύ δυναμικών, ανθρώπινων οικονομικών συστημάτων και ακόμη πιο δυναμικών αλλά συνήθως με μικρότερους ρυθμούς μεταβαλλόμενων οικολογικών συστημάτων κατά την οποία α) η ανθρώπινη ζωή μπορεί να συνεχιστεί επ' άπειρον,

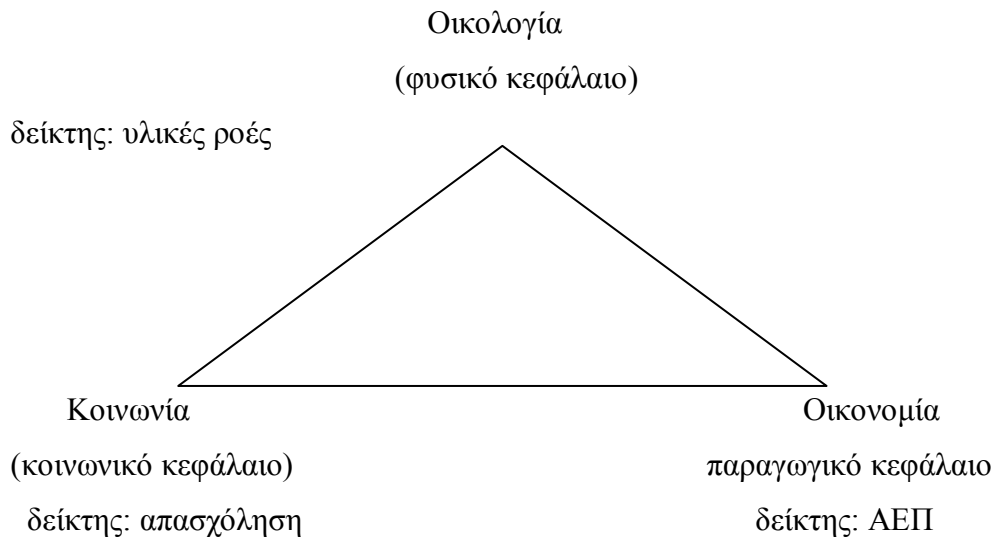
β) τα άτομα μπορούν να ευδοκιμούν γ) οι ανθρώπινοι πολιτισμοί να αναπτύσσονται κατά τέτοιο τρόπο που οι επιπτώσεις από τις ανθρώπινες δραστηριότητες παραμένουν εντός ορίων, έτσι ώστε να μην καταστρέφουν την ποικιλία, την πολυπλοκότητα και τη λειτουργία των οικολογικών συστημάτων που στηρίζουν τη ζωή (Bunchholz, 1998).

Η οικονομική εκείνη κατάσταση όπου οι απαιτήσεις από το περιβάλλον που τίθεται από τους ανθρώπους και το εμπόριο μπορεί να ικανοποιηθούν χωρίς να μειώνεται η ικανότητα του περιβάλλοντος να παρέχει την ίδια ικανοποίηση και στις μελλοντικές γενεές. Θα μπορούσε απλούστερα να διατυπωθεί ως «... άφησε τον κόσμο καλύτερα από ότι τον βρήκες, μην πάρεις περισσότερο από όσο χρειάζεται, μην βλάπτεις τη ζωή το περιβάλλον και κάνε διορθώσεις αν τελικά το πράξεις» (Bunchholz, 1998).

Η στρατηγική της βιώσιμης ανάπτυξης λέει:

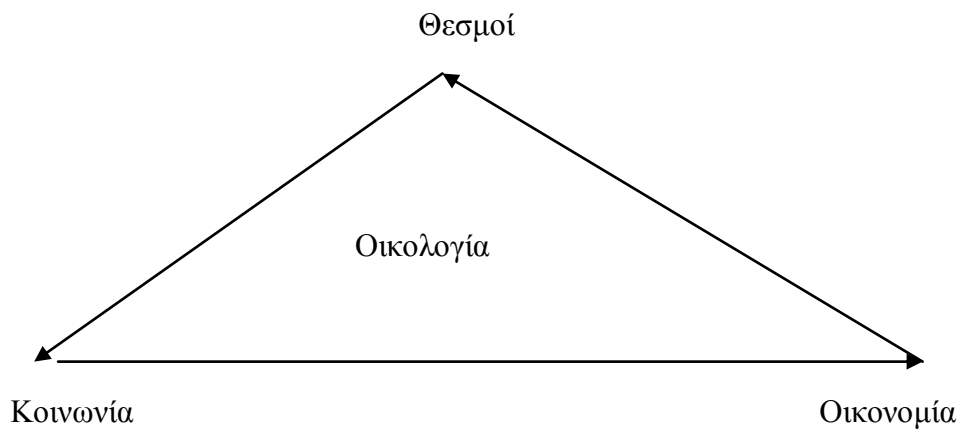

Πηγή: (Κοκκώσης, και Μέξα, 1997)

Το τρίγωνο αυτό δείχνει τις 3 διαστάσεις της αειφορίας που αντιστοιχούν στα 3 αλληλοεξαρτώμενα και επικαλυπτόμενα συστήματα εκ των οποίων είναι αναγκαία η καλή λειτουργία αλλά όχι ικανή συνθήκη για την επίτευξή της. Οι πλευρές του τριγώνου δείχνουν τις σχέσεις και τις αλληλεξαρτήσεις ανάμεσα στο οικονομικό, το κοινωνικό και το οικολογικό σύστημα. Τρεις χονδρικοί δείκτες δείχνουν αν κινούνται προς τη λάθος κατεύθυνση. Οι δείκτες αυτοί είναι το ΑΕΠ και η απασχόληση, οι οποίοι δεν πρέπει να μειώνονται, καθώς και η ροή των υλικών μέσα στην οικονομία (πρέπει να ελαχιστοποιείται).

Τέλος, η τέταρτη διάσταση είναι:

Η τέταρτη διάσταση επισημάνθηκε από την Επιτροπή για την Αειφόρο Ανάπτυξη του ΟΗΕ που προτείνει τη χρήση «θεσμικών δεικτών» για την ικανότητα μιας κοινωνίας να προσαρμόζεται, να επινοεί και να αποδέχεται οικονομικές και κοινωνικές καινοτομίες, παράλληλα με τους δείκτες της οικονομίας (κατά κεφαλήν ΑΕΠ) τους κοινωνικούς δείκτες όπως είναι η απασχόληση και τους οικολογικούς (αποδοτικότητα των υλικών εισροών) (Μοδινός, 2003 και Hinterberger and Lucks, 1998).

Οι πόροι που πρέπει να λαμβάνονται υπόψη για την επίτευξη της βιώσιμης ανάπτυξης είναι οι εξής 12 (<http://www.axiosvivos.gr/static/whatis.htm>):

- υδατικοί (κάθε είδους)
- ατμοσφαιρικοί
- εδαφολογικοί
- ενεργειακοί
- ορυκτοί
- ιστορικοί
- θρησκευτικοί
- γλωσσικοί
- χλωρίδας
- πανίδας
- τοπίων (φυσικών και μη)
- οικοσυστημάτων (ανθρώπινων και μη).

Σύμφωνα με αυτές τις απόψεις και σκοπεύοντας και στον άξιο βίο, η βιώσιμη ανάπτυξη ορίζεται ως «η οικονομική ανάπτυξη με ορθολογική χρήση των πόρων ανάπτυξης μιας περιοχής, σεβασμό στην κοινωνία, στο φυσικό και πολιτιστικό περιβάλλον και τελικό στόχο τον άξιο βίο».

1.1.1. Πολιτικές σε παγκόσμιο επίπεδο και πολιτικές της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη

1.1.1.1. Απαρχή της Βιώσιμης Ανάπτυξης

Πρώτη φορά η έννοια της αειφόρου ή βιώσιμης ανάπτυξης συντίθεται όταν άρχισαν να μιλούν οι διεθνείς οργανισμοί για την ορθολογική διαχείριση των φυσικών πόρων, όπως έγινε το 1955 στη Ρώμη σε ένα συνέδριο που προετοίμασε τις τεχνικές λεπτομέρειες του συνεδρίου του ΟΗΕ για το δίκαιο της θάλασσας και εισήχθη η έννοια Maximum Sustainable Yield (MSY) για τις ποσότητες των θαλασσίων μορφών ζωής που με αλματώδεις ρυθμούς συνέλεγε η παγκόσμια αλιεία.

Ο όρος βιώσιμη ανάπτυξη επικράτησε από το 1991 σύμφωνα με τη δημοσίευση της αναφοράς με τίτλο «Το κοινό μας μέλλον» από την επιτροπή Μπρούντλαντ και ο όρος «βιώσιμη ανάπτυξη» εγκαθιδρύθηκε ως επίσημος στόχος.

Το 1992 στην Παγκόσμια Συνδιάσκεψη Κορυφής του Ρίο για το περιβάλλον και την ανάπτυξη, οι κυβερνήσεις είχαν αναγνωρίσει τη στενή σχέση μεταξύ οικονομικών, κοινωνικών του πλανήτη. Στην Agenda 21, διαπιστώθηκαν φιλόδοξοι στόχοι και στρατηγικές (Μοδινός, 2003).

Στη Συνδιάσκεψη του Ρίο ανακηρύχθηκαν 27 αρχές που σχετίζονταν με το περιβάλλον και την ανάπτυξη και εντός των οποίων αναφέρεται και η βιώσιμη ανάπτυξη (<http://habitat.igc.org/agenda21/rio-dec.htm>).

Η βιώσιμη ή αειφόρος ανάπτυξη είναι μια έννοια η οποία περιγράφεται χωρίς πολιτικούς όρους ως «η ανάπτυξη που γυρεύει να ικανοποιήσει τις ανάγκες και προσδοκίες του παρόντος, χωρίς να διακυβεύεται η δυνατότητα ικανοποίησης εκείνων του μέλλοντος». (Αυτός είναι ο επίσημος ορισμός της επιτροπής Μπρούντλαντ στην Έκθεση Μπρούντλαντ «Το κοινό μας μέλλον»).

Βέβαια η έννοια άρχισε να αναπτύσσεται από το 1972 όταν έγινε στη Στοκχόλμη η πρώτη μεγάλη Συνδιάσκεψη για το περιβάλλον υπό την αιγίδα του ΟΗΕ. Εκεί είχε διαφανεί για πρώτη φορά ότι είχαν αναπτυχθεί επικίνδυνες σχέσεις μεταξύ ανάπτυξης και περιβάλλοντος.

Επίσης και στη δεκαετία του '70 είχε γίνει μια σειρά από Διασκέψεις από τα Ηνωμένα Έθνη για τα παγκόσμια προβλήματα, όπως π.χ. για τους ανθρώπινους οικισμούς, το νερό, την επιστήμη, την τεχνολογία, το πληθυσμιακό ζήτημα, τη

γεωργία, τη διατροφή, την αποδάσωση, την ενέργεια και την ερημοποίηση. Έτσι προέκυψε και η Συνδιάσκεψη του Ρίο το 1992 (Μοδινός, 2003).

Το 1987 η Παγκόσμια Επιτροπή για το περιβάλλον και την Ανάπτυξη (World Commission on Environment and Development ή WCED) που συγκροτήθηκε από τον ΟΗΕ όπου ήταν πρόεδρος η Harlem Brundtland ολοκλήρωσε την έκθεσή της με τίτλο «Our Common Future» και μέσω αυτής της έκθεσης καθιερώθηκε η έννοια «διατηρήσιμη ανάπτυξη» και αναφέρει ότι διατηρήσιμη ανάπτυξη είναι «η οικονομική ανάπτυξη που παίρνει πλήρως υπόψη τις περιβαλλοντικές συνέπειες της οικονομικής δραστηριότητας και βασίζεται στη χρήση πόρων, που μπορούν να αντικατασταθούν ή ανανεωθούν και συνεπώς δεν εξαντλούνται» (Λάσκαρις, 1996).

Σύμφωνα με τις απόψεις της Επιτροπής Brundland, στην έκθεσή της, προκύπτει ότι η αειφόρος ανάπτυξη είναι μια οικονομική ανάπτυξη, η οποία σεβόμενη το περιβάλλον θα έχει την ικανότητα της διαρκούς επέκτασης μέσω των τεχνολογιών εξελίξεων.

Οι αρχές της αειφόρου ανάπτυξης όπως διαπιστώθηκαν από την IUCN (The International Union for the Conservation of Nature and Natural Resources) είναι (IUNC, 1991):

1. Ο σεβασμός και η μέριμνα για τη ζωή.
2. Η βελτίωση της ποιότητας της ανθρώπινης ζωής.
3. Η διατήρηση της ζωτικότητας και της ποικιλομορφίας της γης.
4. Η ελαχιστοποίηση της εξάντλησης των μη ανανεώσιμων πόρων.
5. Η διαβίωση εντός των πλαισίων της φέρουσας ικανότητας της γης.
6. Η μεταβολή των προσωπικών στάσεων και πρακτικών.
7. Η ικανότητα των κοινωνιών να φροντίζουν το δικό τους περιβάλλον.
8. Η προώθηση εντός εθνικού πλαισίου για ολοκληρωμένοι ανάπτυξη και προστασία του περιβάλλοντος η οποία θα επιτευχθεί μέσα από:
 - ο την αντιμετώπιση κάθε περιφέρειας ως ενός ολοκληρωμένου συστήματος και λαμβανομένης υπόψιν της αλληλεπίδρασης μεταξύ των βιοτικών και αβιοτικών παραγόντων του συστήματος αυτού.
 - ο από την αναγνώριση του γεγονότος ότι κάθε σύστημα επηρεάζει μικρότερα ή μεγαλύτερα συστήματα ή επηρεάζεται από αυτά.
 - ο από τη θεώρηση των ανθρωπίνων πληθυσμών ως ενός κεντρικού στοιχείου των συστημάτων αυτών και την αξιολόγηση των

κοινωνικών, οικονομικών, τεχνολογικών και πολιτικών παραγόντων οι οποίοι επιδρούν επί τρόπου χρήσης των φυσικών πόρων,

- ο από τον συσχετισμό της οικονομικής πολιτικής με τη φέρουσα ικανότητα του περιβάλλοντος.
- ο μέσα από την αύξηση των ωφελειών που μπορούν να αντληθούν από τα αποθέματα των πόρων.
- ο από την προώθηση τεχνολογιών που θα χρησιμοποιούν τους πόρους πιο αποτελεσματικά και
- ο μέσα από την εξόφληση της καταβολής του πλήρους κοινωνικού κόστους εκ μέρους των χρηστών των πόρων που άντλησαν από τη χρήση αυτή και για τις ωφέλειες.

9. Τη δημιουργία μιας παγκόσμιας συμμαχίας αφού η προστασία των παγκόσμιων πόρων μόνο μέσα από μια συνεργασία κα ένα συνασπισμό των εθνών είναι δυνατόν να επιτευχθεί.

1.1.1.2. Η βιωσιμότητα ως πρωταρχικός στόχος της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Μετά τη συνθήκη του Άμστερνταμ η βιώσιμη ανάπτυξη τίθεται ως πρωταρχικός στόχος.

Η Ε.Ε. θέτει πολιτικές δράσεις οι οποίες έχουν στόχο τη βιώσιμη ανάπτυξη και στρέφονται σε 3 τομείς: την οικονομία, την κοινωνία και το περιβάλλον.

Όσον αφορά την οικονομία, οι βασικές κατευθύνσεις απορρέουν από τις συμβατικές δεσμεύσεις της Ένωσης και από τις κατευθυντήριες γραμμές που αποφασίστηκαν στο πλαίσιο της διαδικασίας για την οικονομική μεταρρύθμιση η οποία ξεκίνησε στη Σύνοδο Κορυφής του Καρντίφ το 1998.

Σχετικά με την κοινωνία, μέσω των συμβάσεων αλλά και της γενικότερης εξέλιξης σε θεσμικό και κοινωνικό επίπεδο, έχουν ήδη τεθεί οι γενικές κατευθύνσεις για την κοινωνική πολιτική, την απασχόληση, την κοινωνική συνοχή, την κοινωνική ένταξη και τον εκσυγχρονισμό της κοινωνικής πρόνοιας.

Τέλος όσον αφορά το περιβάλλον έχουν πραγματοποιηθεί σημαντικά βήματα.

Έπειτα από 30 χρόνια περιβαλλοντικής πολιτικής τα διάφορα μέτρα που ελήφθησαν οδήγησαν στην ανάπτυξη ενός ολοκληρωμένου συστήματος περιβαλλοντικών ελέγχων.

Με την επίτευξη της βιώσιμης ανάπτυξης, όπως διαπιστώθηκε στη συνέχεια δύναται να αναπτυχθούν οι εξής 4 βασικές αρχές (Μητούλα, 2004):

- της ολοκλήρωσης
- της συνεργασίας
- της ομοιόστασης
- και της επικουρικότητας.

Η διεθνής κοινότητα από το 1987 έχει αναγνωρίσει την αναγκαιότητα για την επίτευξη της βιώσιμης ανάπτυξης. Και από τότε στα επίσημα κείμενα της ενσωματώνει τις παραπάνω βασικές αρχές της βιώσιμης ανάπτυξης.

Η ΕΕ στη δεκαετία του '90 αλλά και με την Παγκόσμια Συνδιάσκεψη Κορυφής για το Περιβάλλον των Ηνωμένων Εθνών, το 2002 στο Γιοχάνεσμπουργκ, επέβαλαν αφενός στην τριπλή σημασία που έχει ο όρος βιώσιμη ανάπτυξη (οικονομική, κοινωνική, περιβαλλοντική) και αφετέρου την αναγκαιότητα για ορθολογική διαχείριση των φυσικών πόρων ως προαπαιτούμενα για να επιτευχθεί εν τέλει η βιώσιμη ανάπτυξη.

Το 1997 η συνθήκη του Άμστερνταμ ανέδειξε τη βιώσιμη ανάπτυξη ως κεντρικό στοιχείο της Ευρωπαϊκής πολιτικής, ενώ με τις επόμενες Συναντήσεις Κορυφής που έγιναν εξειδικεύτηκαν οι τρεις διαστάσεις που συνθέτουν την έννοια της βιώσιμης ανάπτυξης. Οι Συναντήσεις Κορυφής ήταν:

- στο Κάρντιφ το 1998
- στη Λισσαβόνα το 1999
- στη Νίκαια το 2000
- στο Γκέτεμποργκ τον Ιούνιο του 2001 (που θεωρείται και η πλέον σημαντική) και
- στο Λάακεν το Δεκέμβριο του 2001.
- Σε εσωτερικό επίπεδο, η ευρωπαϊκή στρατηγική για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη καθόρισε σε πρώτη φάση τέσσερις τομείς προτεραιότητας για τους οποίους προσδιόρισε συγκεκριμένους στόχους και μέτρα επίτευξής τους(<http://www.axiosvivos.gr/static/whatis.htm>):
- Την ενδυνάμωση των προσπαθειών για την αντιμετώπιση της κλιματικής μεταβολής.

- Την αναδιάρθρωση του συστήματος μεταφορών στην κατεύθυνση της βιωσιμότητας.
- Την προστασία της δημόσιας υγείας από τους κινδύνους που εγκυμονεί η υποβάθμιση του περιβάλλοντος, καθώς και οι πρακτικές που εφαρμόζονται σήμερα σε όλο το κύκλωμα της διατροφικής αλυσίδας.
- Τη βελτίωση της οικοαποδοτικότητας στη διαχείριση των φυσικών πόρων.

1.1.1.3. Το πέμπτο σχέδιο δράσης της Ευρωπαϊκής Ένωσης: «Towards Sustainability»

Επίσης η Ευρωπαϊκή Κοινότητα εξέδωσε το πέμπτο σχέδιο δράσης για το περιβάλλον υπό τον τίτλο «Towards Sustainability» που είναι η στρατηγική που θα ακολουθήσει για την επίτευξη της αειφόρου ανάπτυξης η οποία θα επιτευχθεί μέσω της αύξησης της ανταγωνιστικότητας και της αποδοτικότητας και περιέχει κατευθύνσεις για 5 τομείς ανάπτυξης, δηλαδή τη βιομηχανία, την ενέργεια, τις μεταφορές, τη γεωργία και τον τουρισμό και διέπεται από 3 βασικές αρχές(Λάσκαρις, 1996 και German European Communities, 1997):

- Την οικονομία των εισερχομένων στην παραγωγή και κατανάλωση υλών.
- Τον εξορθολογισμό της παραγωγής και της κατανάλωσης της ενέργειας.
- Τη μεταβολή των καταναλωτικών και κοινωνικών συμπεριφορών.

Το 5^ο Πρόγραμμα Δράσης αναγνωρίζει ως τομείς με προτεραιότητα για παρέμβαση:

- τη βιομηχανία
- την ενέργεια
- τις μεταφορές
- τη γεωργία και
- τον τουρισμό.

Με την κοινοτική παρέμβαση μπορούν να επιλυθούν τα προβλήματα που ανακύπτουν σε αυτούς τους τομείς, οι οποίοι είναι σημαντικοί αφού έχουν επιπτώσεις στο περιβάλλον και έχουν σημαντικό ρόλο για τη βιώσιμη ανάπτυξη (Πρόγραμμα της

Ευρωπαϊκής Κοινότητας σχετικά με την πολιτική και τη δράση για το περιβάλλον και την αειφόρο ανάπτυξη, 93/C138/01).

Ως προς τη βιομηχανία για να υπάρχει η βέλτιστη αξιοποίηση των διαθεσίμων πόρων προτείνονται οι εξής κατευθύνσεις:

- Ενίσχυση του διαλόγου με τη βιομηχανία.
- Ενθάρρυνση των αποδεσμευτικών συμφωνιών των επιχειρήσεων.
- Σύστημα ανανεώσιμων αδειών λειτουργίας.
- Αυστηρότερα και περισσότερο αξιόπιστα πρότυπα προϊόντων.
- Αποτελεσματικότερη διαχείριση αποβλήτων με πρόβλεψη ανακύκλωσης και επανάχρησης.
- Διαμόρφωση προτύπων στη συμπεριφορά του καταναλωτή και συμμετοχή του στον έλεγχο της υλοποίησης των προηγούμενων σταδίων.
- Ευμενέστερη συμπεριφορά και δημιουργία θετικού κλίματος για τις μικρομεσαίες επιχειρήσεις.
- Βελτιωμένος χωροταξικός σχεδιασμός και εκτίμηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων των επενδυτικών σχεδίων.

Για τον τομέα της ενέργειας ο στόχος είναι η ικανοποίηση της μελλοντικής ζήτησης για ενέργεια με ταυτόχρονη μείωση των περιβαλλοντικών επιβαρύνσεων που προκαλούνται από τη χρήση και την παραγωγή ενέργειας.

Έτσι η στρατηγική στρέφεται προς τη βελτίωση της ενεργειακής αποδοτικότητας και στην ανάπτυξη προγραμμάτων τεχνολογικής έρευνας ώστε να μειωθούν οι ποσότητες του χρησιμοποιούμενου άνθρακα για την παραγωγή ενέργειας. Επίσης στην αύξηση των επιβαρύνσεων με ειδικούς φόρους, στη βελτίωση των προτύπων για τη μόνωση των κτιρίων και στην περαιτέρω μελέτη των περιβαλλοντικών θεμάτων της πυρηνικής ενέργειας για το ενδεχόμενο της αύξησης της ποσοστιαίας συμμετοχής της στη συνολική κατανάλωση.

Για τον τομέα των μεταφορών το βάρος στρέφεται στις οδικές μεταφορές και τα μέτρα σκοπεύουν στη βελτίωση του σχεδιασμού των χρήσεων γης ώστε να μειωθούν οι μετακινήσεις, να βελτιωθεί η ανταγωνιστικότητα των μέσων μεταφοράς, η τεχνολογική βελτίωση των οχημάτων και των καυσίμων. Ορθολογικότερη χρήση του ιδιωτικού αυτοκινήτου και στην επιβολή των άμεσων και έμμεσων φόρων έτσι ώστε να μειωθούν οι ανισορροπίες που οφείλονται στον ασυντόνιστο σχεδιασμό της υποδομής και να σταθεροποιηθούν. Έτσι θα περιοριστούν οι περιβαλλοντικές επιπτώσεις των οδικών μεταφορών με συνέπεια το όφελος σε χρόνο και σε χρήμα.

Στον τομέα της γεωργίας έχει επιδείξει η Κοινότητα αξιόλογες στρατηγικές. Φαίνεται ότι η αγροτική δραστηριότητα έχει περιβαλλοντικές επιπτώσεις οι οποίες αυξάνονται, έτσι σύμφωνα με την υπάρχουσα πολιτική για να περιοριστούν οι αρνητικές περιβαλλοντικές επιπτώσεις προτείνονται διάφορες μέθοδοι όπως είναι οι εκτατικές καλλιέργειες, φιλικές καλλιεργητικές μέθοδοι, βελτίωση της παραγωγικότητας των Κοινοτικών δασών, αναδασώσεις αγροτικών γαιών, αποκατάσταση σχέσεων μεταξύ εσωτερικής κατανάλωσης ξύλου και εσωτερικής παραγωγής ξύλου και μέτρα για την καλύτερη χρήση των βασικών πόρων (μείωση της ρύπανσης των υδάτων, καλύτερη εφαρμογή των αρδεύσεων, προστασία του εδάφους και της βιοποικιλότητας, έλεγχος της πωλήσεως και χρήσεως των φυτοφαρμάκων, διαχειρίστηκα σχέδια απειλούμενων αγροτικών περιοχών και το σημαντικότερο για όλα αυτά είναι ότι υπάρχει ένα χρονοδιάγραμμα.

Στον τομέα του τουρισμού φαίνεται ότι μπορεί να υπάρχει βιώσιμη ανάπτυξη αν συμβαδίζουν η περιφερειακή ανάπτυξη, η προστασία το περιβάλλοντος και η τουριστική δραστηριότητα (Λάσκαρις, 1996 και German European Communities, 1997).

Περιοχές οι οποίες αποτελούν πηγές βιωσιμότητας έχουν διαφανεί τα τελευταία χρόνια και βρίσκονται στην περιοχή της Μεσόγειου και στις νησιωτικές περιοχές οι οποίες έχουν αναδυθεί ως οι πρώτες τουριστικές κατευθύνσεις στον κόσμο (Island Studies, 2001).

- Επίσης λαμβάνονται μέτρα για τη μεγιστοποίηση των οικονομικών ωφελειών και ελαχιστοποίηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων. Τα μέτρα αυτά είναι (Λάσκαρις, 1996 και German European Communities, 1997):
- Έλεγχος των χρήσεων γης
- Καταπολέμηση αυθαίρετης δόμησης
- Αυστηρά κριτήρια και κανόνες για τις νέες κατασκευές
- Εφαρμογή αυστηρών προτύπων για το θόρυβο, την ποιότητα του πόσιμου νερού και των νερών κολυμβήσεις
- Αύξηση των καταβαλλόμενων τελών για τη χρήση ιδιωτικών αυτοκινήτων στις τουριστικές περιοχές
- Απογραφή τουριστικών πόρων
- Εκπαίδευση του πληθυσμού των περιοχών που θα δεχθούν την τουριστική κίνηση

- Σχέδια διαχείρισης των τουριστικών περιοχών και επαγγελματική κατάρτιση των διαχειριστικών σχεδίων αυτών
- Δημιουργία ζωνών προστασίας οικολογικά ευαίσθητων περιοχών κ.ά.

Το 5^ο πρόγραμμα Δράσεως για το Περιβάλλον (1992- 1999) που, όπως προυπόθηκε, είχε ως τίτλο «Με στόχο την αειφορία» οδήγησε σε θετικά αποτελέσματα.

Όμως έπειτα από την αξιολόγηση του παρατηρήθηκαν ανάγκες για περαιτέρω δράσεις από την ΕΕ και ήδη βρίσκεται σε εξέλιξη το 6^ο Πρόγραμμα Δράσης για την επόμενη δεκαετία (Μητούλα, 2004).

1.1.1.4. Η Λευκή Βίβλος

Στα πλαίσια της προώθησης της βιώσιμης ανάπτυξης και της προστασίας του περιβάλλοντος μεταξύ άλλων έγιναν και τα εξής:

Δημοσιοποιήθηκε από την ΕΕ η «Λευκή Βίβλος για την Ανάπτυξη, την Ανταγωνιστικότητα και τη Μετάβαση στον 21ο αιώνα» με αυτήν αναγνωρίστηκε η ανεπάρκεια του υπάρχοντος τρόπου ανάπτυξης και οι αρνητικές συνέπειες του για τους πολίτες της ΕΕ. Η πρόταση που διατυπώνεται αφορά την επιδίωξη της βιώσιμης ανάπτυξης και το σχετικό αναπροσανατολισμό πολλών επιμέρους τομεακών πολιτικών.

- Τα μέτρα που πρέπει να προβλεφθούν είναι (Καυκάλας, 2004):
- Η μείωση της ρύπανσης μέσω αντιστροφής της σχέσης της με την ανάπτυξη
- Η γενική βελτίωση της ποιότητας ζωής όπου συμπεριλαμβάνονται η προστασία της φύσης, του τοπίου και του δομημένου περιβάλλοντος.

Η Λευκή Βίβλος της Ευρωπαϊκής Επιτροπής σχετικά με την περιβαλλοντική υπευθυνότητα (COM (2000) 66 final) που αποτελεί μια ολοκληρωμένη προσέγγιση του θέματος στη βάση των κοινοτικών αρχών και πολιτικών.

Επίσης το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Λάακεν (Δεκέμβριος 2001) κατά τη διάρκεια του οποίου συντάχθηκε κεφάλαιο σχετικά με την αειφόρο ανάπτυξη και την ποιότητα ζωής (Θεοδωράκης, 2001).

1.1.1.5. Γενικότερες ενέργειες προς αυτή την κατεύθυνση

Η βιώσιμη ανάπτυξη αναγνωρίστηκε από τη Συνδιάσκεψη του Ρίο το 1992 και αποτελεί μια κεντρική επιδίωξη παγκόσμιας εμβέλειας. Σύμφωνα με αυτήν επιδιώκεται η οικονομική μεγέθυνση με τη βελτίωση της ποιότητας ζωής, τη διατήρηση της βιοποικιλότητας και την παραγωγικότητα της φύσης. Ειδικότερα τα προηγούμενα αναφέρονται στην Ατζέντα 21 που αποτελεί το 2ο κεφάλαιο της αναλυτικής διακήρυξης του Ρίο και το οποίο αναφέρεται στη βιώσιμη ανάπτυξη.

Έτσι η βιώσιμη ανάπτυξη έχει ως αποτέλεσμα την αρμονική συμβίωση ανάμεσα στις διαφορετικές ανθρώπινες κοινότητες μεταξύ τους και γενικότερα σε σχέση με το περιβάλλον και τη φύση.

Η βιώσιμη ανάπτυξη βασίζεται σε 3 προϋποθέσεις:

- Στην ανάγκη για ικανοποιητικές συνθήκες ζωής για τις παρούσες και τις μελλοντικές γενιές.
- Στην εξάρτηση της ανθρώπινης κοινωνίας από τους φυσικούς πόρους.
- Στη διατήρηση της ανθρώπινης κοινωνίας η οποία προϋποθέτει την κατάλληλη χρήση των φυσικών πόρων στο πλαίσιο μίας βιώσιμης λύσης.

Σύμφωνα με την Ατζέντα 21 τα χαρακτηριστικά της βιώσιμης και αειφόρου ανάπτυξης είναι η άμεση σύνδεσή της με το περιβάλλον, η αναφορά της στην ανάγκη κάλυψης των μελλοντικών αναγκών, η αναφορά στη διασφάλιση και η βελτίωση της ποιότητας ζωής, η αναφορά στην ισότητα των ευκαιριών, η αναφορά στ δράση με αυξημένη επίσκεψη και τέλος η ανάγκη σφαιρικής εξέτασης των δράσεων και ενεργειών που επηρεάζουν το περιβάλλον.

Επίσης οι τοπικές αρχές παίζουν πολύ σπουδαίο ρόλο στην προώθηση της βιώσιμης και αειφόρου ανάπτυξης λόγω ότι

(http://www.teiser.gr/geoplir/mathima701.files/16012004/topiki_agenda_21.pdf):

- Αντιπροσωπεύουν την τοπική κοινωνία,
- Επηρεάζουν με τη δράση τους την ποιότητα ζωής των πολιτών
- Διαχειρίζονται σημαντικά ζητήματα του φυσικού και δομημένου περιβάλλοντος.
- Αφού βρίσκεται πολύ κοντά στους πολίτες μπορεί να τους ενημερώνει και να τους επηρεάζει μέσω ενημερωτικών εκστρατειών, παροχή συμβουλών και παραδείγματα κατάλληλης συμπεριφοράς.

Σύμφωνα με το Συμβούλιο των Δήμων και των Περιφερειών της Ευρώπης (1999), ένας βιώσιμος οικισμός πρέπει να έχει τα εξής χαρακτηριστικά (http://www.teiser.gr/geoplir/mathima701.files/16012004/topiki_agenda_21.pdf):

- Να γίνεται αποτελεσματική χρήση των πόρων και απομακρύνονται τα άχρηστα προϊόντα μέσα από κλειστούς κύκλους.
- Η ρύπανση περιορίζεται σε βαθμό που να μπορεί να καταπολεμηθεί από τα τοπικά οικοσυστήματα.
- Η ποικιλότητα στη φύση αναγνωρίζεται από όλους και προστατεύεται.
- Κάθε πολίτης έχει το δικαίωμα να έχει πρόσβαση σε καλή τροφή, νερό, στέγη και καύσιμα σε λογικό κόστος.
- Κάθε πολίτης έχει το δικαίωμα να αποκτήσει ένα επάγγελμα που να του προκαλεί ικανοποίηση.
- Η υγεία των πολιτών προστατεύεται σε ασφαλές καθαρό και ευχάριστο περιβάλλον, στο οποίο δίνεται προτεραιότητα στην πρόληψη των ασθενειών και στην κατάλληλη περίθαλψη των αρρώστων.
- Η πρόσβαση σε υπηρεσίες, εγκαταστάσεις και αγαθά δεν επιτυγχάνεται εις βάρος του περιβάλλοντος.
- Δεν δημιουργείται φόβος στους πολίτες να πέσουν θύματα προσωπικής βίας, εξαιτίας των πεποιθήσεών τους, του φύλλου ή κάποιου άλλου χαρακτηριστικού τους.
- Κάθε πολίτης έχει πρόσβαση στις δεξιότητες, στη γνώση και στην πληροφόρηση που είναι απαραίτητες για να του επιτρέψουν μια ολοκληρωμένη συμμετοχή στην κοινωνία.
- Σε μια κοινωνία όλοι οι πολίτες έχουν δικαίωμα να συμμετέχουν στη λήψη αποφάσεων.
- Όλοι οι πολίτες έχουν δικαίωμα να συμμετέχουν στην αναγνώριση, στα πολιτισμικά χαρακτηριστικά και στη διασκέδαση.
- Οι οικισμοί έχουν ανθρώπινες διαστάσεις όσον αφορά τον τύπο και τις διαστάσεις τους. Επίσης το μέγεθός τους δεν πρέπει να υπερβαίνει τη φέρουσα ικανότητα των φυσικών οικοσυστημάτων της περιοχής.
- Προστατεύονται και αναδεικνύονται η διαφορετικότητα και η τοπική μοναδικότητα.
- Η χρησιμότητα των χώρων, του τόπου και των αντικειμένων συνδυάζονται με την ομορφιά και τη σημασία τους.

- Σε όλες τις τοπικές δράσεις είναι αποκρυσταλλωμένη μια παγκόσμια θεώρηση μέσα από το σύνθημα: «Σκέψου παγκόσμια, δράσε τοπικά».

Τέλος, η βιώσιμη ανάπτυξη αναφέρεται και στο Σύνταγμα της Ευρώπης σύμφωνα με το οποίο ενισχύονται οι δυνατότητες προστασίας του περιβάλλοντος.

Στα πλαίσια αυτής της πολιτικής και η αρχή της βιώσιμης ανάπτυξης βρίσκεται στον πυρήνα του ευρωπαϊκού σχεδίου. Όπως προϋπόθηκε, η αρχή αυτή επικυρώθηκε κατά την πρώτη «Παγκόσμια Διάσκεψη για το Περιβάλλον και την Ανάπτυξη» που οργάνωσε ο ΟΗΕ το 1992 στο Ρίο ντε Τζανέιρο της Βραζιλίας. Διατυπώθηκε τότε ο ορισμός της βιώσιμης ανάπτυξης: «είναι η ανάπτυξη η οποία ικανοποιεί τις ανάγκες του παρόντος χωρίς να θέτει σε κίνδυνο την ικανότητα των μελλοντικών γενεών να ικανοποιήσουν τις δικές τους ανάγκες». Έτσι η Ευρώπη καταβάλλει προσπάθειες για να έχει ισορροπημένη οικονομική ανάπτυξη, κοινωνική οικονομία της αγοράς και υψηλό επίπεδο προστασίας και βελτίωσης της ποιότητας του περιβάλλοντος (Ευρωπαϊκή Ένωση, 2004).

1.1.1.6. Η ελληνική πραγματικότητα

Στην ελληνική πραγματικότητα δεν υφίσταται μόνο η διαφορά μεταξύ κέντρου-περιφέρειας αλλά και ανισότητες μεταξύ των διαφόρων περιφερειών αλλά και ενδοπεριφερειακά και τοπικά.

Οι ανισότητες αυτές σε συνδυασμό με τις δυνατότητες μετακίνησης των κατοίκων και τις νέες συνθήκες που διαμορφώθηκαν όπως περισσότερος ελεύθερος χρόνος, η μείωση του χρόνου εργασίας, η διεύρυνση των καταναλωτικών προτύπων που συμβάλλουν στην κινητικότητα του πληθυσμού και μια μεγάλη επιρροή ορισμένων αστικών κέντρων. Έτσι λόγω της επιρροής αυτών των παραγόντων υπάρχει μια καινούρια αντιμετώπιση των ρυθμιστικών παρεμβάσεων και των ιεραρχήσεων των χωρικών σχέσεων.

Εκτός από αυτούς τους παράγοντες, οι νέες συνθήκες που έχουν διαμορφωθεί στα Βαλκάνια και στην Ανατολική Μεσόγειο ενισχύουν το διεθνή ρόλο της χώρας και ο ρόλος αυτός περνάει μέσα από νέες παραμέτρους για σημαντικές περιφέρειες της χώρας όπως είναι η Βόρεια Ελλάδα, τα νησιά του Ανατολικού Αιγαίου, η Κρήτη και η Δυτική Ελλάδα (Λουκάκης, 2003).

Στα πλαίσια της βιώσιμης και αειφόρου ανάπτυξης προωθείται νομικά νέος χωροταξικός σχεδιασμός στην Ελλάδα και βέβαια κινούμενος μέσα σε αυτά τα πλαίσια στοχεύει:

- Στην ανάδειξη και προστασία του περιβάλλοντος, των οικολογικών και πολιτισμικών αποθεμάτων και των πλεονεκτημάτων που έχει η χώρα.
- Στην προώθηση της ανταγωνιστικότητας και της ευρύτερης ανάπτυξης.
- Στην επίτευξη της οικονομικής και κοινωνικής συνοχής ισότιμα σε όλες τις περιοχές.

Όμως για να επιτευχθούν οι παραπάνω στόχοι πρέπει να λαμβάνονται υπόψη οι παρακάτω αρχές:

- Ισάξιοι όροι διαβίωσης για όλους τους κατοίκους και ίσοι όροι απασχόλησης των κατοίκων σε όλες τις περιφέρειες της χώρας.
- Βελτίωση της ποιότητας ζωής και δημιουργία υποδομών σε όλες τις περιοχές που αντιμετωπίζουν προβλήματα.
- Να υφίσταται η οικιστική και η παραγωγική πολυμορφία καθώς και την φυσική πολυμορφία στις περιοχές που χαρακτηρίζονται από αυτήν και ιδιαίτερα στις παράκτια τις νησιωτικές και τις ορεινές περιοχές όπως επίσης και στις περιοχές που έχουν τουριστική ή βιομηχανική ανάπτυξη.
- Η ανάπτυξη ισόρροπων σχέσεων μεταξύ μητροπολιτικών περιοχών, αστικών κέντρων, δήμων και οικισμών.
- Να υπάρχει μια ευρύτερη οικονομική, κοινωνική, περιβαλλοντική και πολιτισμική ανάπτυξη σε όλες τις περιοχές.
- Η ολοκληρωμένη ανάπτυξη, η ανάδειξη και η προστασία των νησιών, των ορεινών και των παραμεθόριων περιοχών της χώρας, η αποφυγή της ερήμωσης, η ενίσχυση των παραδοσιακών παραγωγικών δραστηριοτήτων, η εύκολη πρόσβαση σε βασικές τεχνικές και κοινωνικές υποδομές και τέλος η προστασίας των πολιτιστικών και φυσικών πόρων.
- Η διατήρηση και η ανάδειξη περιοχών με ιδιαίτερα αρχιτεκτονικά χαρακτηριστικά.
- Η συντήρηση, η αποκατάσταση και η ολοκληρωμένη διαχείριση δασικών και αγροτικών εκτάσεων.
- Η ύπαρξη ολοκληρωμένης και ορθολογικής διαχείριση των υδάτινων πόρων.

- Η ύπαρξη συντονισμού των δημόσιων προγραμμάτων και των έργων που έχουν χωροταξικές επιπτώσεις.
- Η παροχή ενημέρωσης, ο αποτελεσματικός διάλογος και η συνεργασία μεταξύ όλων των φορέων που συνεργάζονται για τον καθορισμό της χωρικής ανάπτυξης.

Ειδικότερα, μέσα από τη λειτουργία των Σχεδίων Ολοκληρωμένων Αστικών παρεμβάσεων επιδιώκονται (ΦΕΚ 2742/99):

- η βελτίωση των υποδομών και των βασικών κοινωνικών εξυπηρετήσεων
- η αντιμετώπιση της ανεργίας και η δημιουργία επαρκών ευκαιριών απασχόλησης
- η ενσωμάτωση των λειτουργιών και των κοινωνικών ομάδων στον αστικό ιστό και η καταπολέμηση του κοινωνικού διαχωρισμού
- η αρμονική διάρθρωση των χρήσεων γης
- η συνετή διαχείριση του οικοσυστήματος
- η αξιοποίηση των νέων τεχνολογιών
- η αξιοποίηση των μέσων πρόσβασης και μεταφοράς των ανθρώπων και των αγαθών οι οποίες να είναι φιλικές προς το περιβάλλον
- η διατήρηση της πολιτιστικής και της φυσικής κληρονομιάς και τέλος
- η πολιτιστική, η κοινωνική, οικονομική και η περιβαλλοντική ανάπτυξη-αναζωογόνηση των πόλεων και των ευρύτερων αστικών περιοχών που παρουσιάζουν μειονεξίες.

Τέλος, στα πλαίσια της στρατηγικής που εφαρμόζει ειδικότερα η Ελλάδα για την επίτευξη της βιώσιμης ανάπτυξης, η Ελληνική Κυβέρνηση με απόφαση του Υπουργικού Συμβουλίου το καλοκαίρι του 2002, ενέκρινε την Έκθεση «Ελληνική Στρατηγική προς τη Βιώσιμη Ανάπτυξη» που πραγματοποιήθηκε στο ΥΠΕΧΩΔΕ και στην οποία συνέβαλαν όλα τα αρμόδια Υπουργεία. Η έκθεση αυτή αφορά τις αρχές και τις κατευθύνσεις που πρέπει να προσαρμοσθούν όλοι οι τομείς του Κυβερνητικού έργου (<http://www.axiosvivos.gr/static/whatis.htm>).

1.1.1.7. Η σημασία της βιώσιμης ανάπτυξης

Σήμερα είναι ευρύτατα γνωστοί οι κίνδυνοι που συνεπάγεται η συνέχιση της αστάθειας που προκαλεί ο άνθρωπος στο οικοσύστημα λόγω της αλόγιστης χρήσης των φυσικών πόρων. Φαινόμενα όπως η υπερθέρμανση της ατμόσφαιρας, η απερίμωση του πλανήτη, η καταστροφή του βιολογικού πλούτου των θαλασσών και των λιμνών είναι ορισμένα από τα ορατά σημάδια της συνεχούς υποβάθμισης του περιβάλλοντος.

Η αναγνώριση της αναγκαιότητας της προστασίας του περιβάλλοντος σε διεθνές επίπεδο προέκυψε μόλις τα τελευταία χρόνια αφού συνειδητοποίησαν οι άνθρωποι τα προβλήματα που ανακύπτουν στις ανεπτυγμένες χώρες και λόγω της διασύνδεσης των διεθνών Συμβάσεων και Συνθηκών με τα γενικότερα ζητήματα της διεθνούς ανάπτυξης και ιδιαίτερα την αειφόρο ή βιώσιμη ανάπτυξη.

Βέβαια τα προβλήματα της βιώσιμης ανάπτυξης, της οικολογικής ισορροπίας και της προώθησης εναλλακτικών μοντέλων παραγωγής στη γεωργία (βιολογικά προϊόντα, παραδοσιακά τοπικά προϊόντα, ενίσχυση της μικρής αγροτικής μονάδας και προβολή της νέας αντίληψης για την ποιοτική γεωργική παραγωγή), δεν μπορούν να μη λαμβάνονται υπόψη από τη γενικότερη πολιτική που αφορά το χωροταξικό σχεδιασμό σε κάθε χώρα (Θεοδωράκης, 2001).

Η βιωσιμότητα θεωρείται σημαντική σύμφωνα με άλλους ερευνητές όχι μόνο σε περιόδους που οι κοινωνίες μπορούσαν να αναπαράγονται από μόνες τους κοινωνικά και οικονομικά, αλλά επίσης και σε περιόδους που προωθούσαν την ικανότητα να εξασφαλίζουν την επικράτηση συγκεκριμένων τρόπων ζωής.

Η κοινωνία που επιζητά τη βιώσιμη ανάπτυξη είναι ουσιαστικά η ανοιχτή κοινωνία που έχει δημιουργηθεί αθροιστικά ανάμεσα από την επίδραση μακρινών και κοντινών κύκλων αλλαγών αναπηδώντας από σειρές αναζήτησης για ευκινησία και απόκτηση υπεροχής στην τεχνολογία (Bowler et al, 2002).

Η ανάπτυξη της βιώσιμης ανάπτυξης από την κοινωνική άποψη αναφέρει ότι οι γυναίκες έχουν ένα ζωτικό ρόλο στη διαχείριση του περιβάλλοντος και της ανάπτυξης. Η συμμετοχή τους είναι απαραίτητη για την επίτευξη της βιώσιμης ανάπτυξης.

Η δημιουργικότητα, τα ιδανικά και το θάρρος των νέων παγκοσμίως είναι πολύ σημαντικά για να επιτευχθεί η συνεργασία και μέσω αυτής η βιώσιμη ανάπτυξη και ένα καλύτερο μέλλον για όλους.

Οι αυτόχθονες άνθρωποι και οι κοινωνίες τους και όλες οι άλλες τοπικές κοινωνίες έχουν ένα ζωτικό ρόλο στη διαχείριση του περιβάλλοντος και στην ανάπτυξη λόγω των γνώσεών τους και των παραδοσιακών πρακτικών. Τα κράτη πρέπει να προωθήσουν την ταυτότητά τους, τον τρόπο ζωής τους και τα ενδιαφέροντά τους όπως επίσης και την ενεργός συμμετοχή τους στην επίτευξη της βιώσιμης ανάπτυξης (Rao, 2000).

Επίσης μεγάλη σημασία για την επίτευξη της ανάπτυξης έχει το γεγονός ότι οι οικονομικές πολιτικές συγκεκριμένων χωρών και διεθνών οικονομικών σχέσεων έχουν πολύ μεγάλη σχέση με τη βιώσιμη ανάπτυξη (<http://habitat.igc.org/agenda21/a21-02.htm>).

Στα πλαίσια του διεθνούς εμπορίου και της εξωτερικής βοήθειας και του εμπορίου, βιώσιμη και αειφόρος ανάπτυξη είναι η επίτευξη των οικονομικών, κοινωνικών και περιβαλλοντικών στόχων ταυτόχρονα. Οπότε οι πολιτικές δεν ασχολούνται μόνο με την οικονομική μεγέθυνση, ως αυτοσκοπό, αλλά στοχεύουν και στην προώθηση της παγκόσμιας ανάπτυξης και της ποιότητας ζωής. Επίσης βιώσιμη και αειφόρος ανάπτυξη η είναι η άσκηση πίεσης για την επίτευξη της συμβατότητας ανάμεσα στο διεθνές εμπόριο και στην προστασία του περιβάλλοντος ώστε να αποφευχθούν οι μακροχρόνιες συνέπειες λόγω της συνεχούς υποβάθμισης του φυσικού περιβάλλοντος. (<http://www.eu2003.gr/gr/articles/2003/5/22/2874/>)

1.1.1.8. Βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη

Με τον όρο βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη περιγράφεται ο τύπος της τουριστικής ανάπτυξης που δραστηριοποιείται ισόρροπα στην τοπική, κοινωνική, οικονομική, πολιτισμική και περιβαλλοντική δομή της κάθε τουριστικής περιοχής διαμορφώνοντας παράλληλα όρους (υποδομές, υπηρεσίες, τεχνογνωσία) για τη συνεχή ανατροφοδότησή της.

Τουριστική περιοχή θεωρείται οποιαδήποτε διοικητικά ή γεωγραφικά προσδιορισμένη χωρική ενότητα ή μέρος της στην οποία αναπτύσσεται ο τουρισμός. Βασικό χαρακτηριστικό της είναι η σημαντική ανάπτυξη του τουρισμού σε όλα τα πεδία της τοπικής κοινωνικής και παραγωγικής της δομής (οικονομία, κοινωνία, πολιτισμός, περιβάλλον). Με βάση αυτό τον ορισμό, στις τουριστικές περιοχές

μπορούν να συμπεριληφθούν δυο ομάδες περιπτώσεων οι οποίες έχουν τα παραπάνω χαρακτηριστικά.

Στην πρώτη ομάδα περιλαμβάνονται μια κοινότητα της υπαίθρου, ένα αστικό ή ημιαστικό κέντρο, μια επαρχία ή ένας νομός (π.χ. Κυκλάδων) ή μια χώρα (π.χ. Ισπανία). Στη δεύτερη ομάδα περιλαμβάνεται ένα τμήμα από τις παρακάτω περιπτώσεις, όπως π.χ. η παραλιακή ή ορεινή ζώνη κάποιου νομού.

Οι πόροι, οι υποδομές και οι υπηρεσίες προσφοράς μιας τουριστικής περιοχής είναι:

- Οι φυσικοί και περιβαλλοντικοί πόροι όπως είναι: το φυσικό περιβάλλον, το κλίμα, οι ακτές, οι ορεινοί όγκοι, τα τοπία, οι λίμνες, τα φαράγγια, τα σπηλιές, η θάλασσα, η άγρια φύση, οι εθνικοί δρυμοί, τα περιβαλλοντικά πάρκα, οι προστατευόμενες περιοχές κ.ά.
- Οι πολιτισμικοί και οι ιστορικοί πόροι είναι τα μνημεία, η ιστορία της περιοχής, η παράδοση της περιοχής, τα ήθη και τα έθιμα, τα τοπία, η θρησκεία, οι πολιτιστικές δραστηριότητες και οι εκδηλώσεις, η γλώσσα, οι μορφές τέχνης και τα παραδοσιακά παραγόμενα προϊόντα κ.λπ.
- Οι ανθρωπογενείς πόροι είναι: οι παραδοσιακοί οικισμοί, κτίρια, παραδοσιακή αρχιτεκτονική, μουσεία, ιστορικά κέντρα πόλεων, θεματικά πάρκα, προστατευόμενες περιοχές τοπία κ.ά.
- Οι υποδομές και οι υπηρεσίες είναι τα ξενοδοχεία, τα πρακτορεία, οι εταιρείες μεταφορών (αεροπορικές, θαλάσσιες, οδικές κ.λπ.), τα λιμάνια, το αεροδρόμιο, το οδικό δίκτυο, οι υποδομές αθλητισμού, οι επιχειρήσεις εστίασης και αναψυχής, άλλες τουριστικές επιχειρήσεις και δραστηριότητες (αθλητισμός, animation, ξεναγήσεις, συνέδρια κ.λπ.).

Οι κύριες παράμετροι της βιώσιμης τουριστικής ανάπτυξης είναι οι εξής:

- Ο ειδικός σχεδιασμός σε μια περιοχή για την τουριστική ανάπτυξη με στόχο την ισορροπία ανάμεσα στην κοινωνία, την οικονομία και το περιβάλλον.
- Ενίσχυση όλων των μέτρων (τοπικές αναπτυξιακές πρωτοβουλίες, λειτουργικές διασυνδέσεις ανάμεσα στους διαφορετικούς κλάδους της οικονομίας, έρευνα, εκπαίδευση, μάρκετινγκ) που συμβάλλουν στις διαδικασίες ανατροφοδότησης.
- Εθνικό θεσμικό πλαίσιο που θα προωθεί τις διαδικασίες της βιώσιμης τουριστικής ανάπτυξης και την τοπική συμμετοχή.

- Προώθηση μέτρων και πολιτικών που συμβάλλουν στην προστασία και την ανάδειξη του τοπικού φυσικού και δομημένου περιβάλλοντος.
- Χρήση των ειδικών κα εναλλακτικών μορφών τουρισμού ως βασικού άξονα της τοπικής τουριστικής ανάπτυξης.

Οι ειδικές μορφές τουρισμού χαρακτηρίζονται από την ύπαρξη ενός ειδικού και κυρίαρχου κινήτρου στη ζήτηση (π.χ. συνέδρια, οικολογία, πολιτισμός) και από την ανάπτυξη μιας αντίστοιχης ειδικής υποδομής στις τουριστικές περιοχές που αποσκοπεί στην εξυπηρέτηση των τουριστών της κάθε ειδικής μορφής.

Οι εναλλακτικές μορφές τουρισμού αποτελούν τμήμα των ειδικών μορφών και χαρακτηρίζονται επίσης από την ύπαρξη ενός κυρίαρχου ειδικού κινήτρου στη ζήτηση το οποίο συνδέεται με συγκεκριμένα θέματα, όπως φυσιολατρία, ταξίδια περιπέτειας, αθλητισμός, περιήγηση, περιβάλλον, γνωριμία με την τοπική παράδοση.

Στις εναλλακτικές μορφές, οι τουρίστες συχνά επιλέγουν έναν τρόπο οργάνωσης και διεξαγωγής του ταξιδιού στον οποίο κυριαρχεί η αυτονομία στις επιλογές και η περιήγηση με μικρή ή ελάχιστη χρήση υπηρεσιών οργανωμένου τουρισμού. Επιπλέον και στις εναλλακτικές μορφές καταγράφεται η ανάπτυξη μιας ειδικής υποδομής που εξυπηρετεί τους συγκεκριμένους τουρίστες. Τέλος κοινός παρονομαστής, τόσο στη ζήτηση όσο και στην προσφορά των εναλλακτικών μορφών τουρισμού αποτελεί ο σεβασμός της τοπικής, κοινωνικής και περιβαλλοντικής υποδομής.

Παραδείγματα ειδικών και εναλλακτικών μορφών τουρισμού είναι τα εξής:

- κοινωνικός τουρισμός
- κοινωνικός τουρισμός επαγγελματικών ενώσεων
- αγροτουρισμός (διάφοροι τύποι)
- συμπλέγματα αγροτουρισμού σε σύγχρονους οικισμούς, δομημένα με χαρακτηριστικό παραδοσιακών αγροτικών οικισμών
- τουρισμός στο ύπαιθρο
- φυσιολατρικός τουρισμός
- τουρισμός τρίτης ηλικίας
- αθλητικός τουρισμός (διάφοροι τύποι)
- περιηγητικός τουρισμός
- θαλάσσιος τουρισμός (διάφοροι τύποι)
- οικολογικός τουρισμός- οικοτουρισμός (διάφοροι τύποι)
- τουρισμός υγείας και φυσικής ζωής

- ιαματικός τουρισμός
- θερμαλιστικός τουρισμός
- πολιτιστικός τουρισμός
- εκπαιδευτικός τουρισμός
- θρησκευτικός τουρισμός
- επαγγελματικός τουρισμός
- συνεδριακός τουρισμός
- εκθεσιακός τουρισμός
- τουρισμός κίνητρων
- ορεινός τουρισμός
- χειμερινός τουρισμός
- γυμνιστικός τουρισμός
- χρονομεριστική μίσθωση
- τουρισμός περιπέτειας
- τουρισμός σε οργανωμένα τουριστικά χωριά ειδικού τύπου (club)
- τουρισμός σε θεματικά πάρκα και θεματικά μουσεία και
- αστικός τουρισμός.

Η ανάπτυξη που σχετίζεται με τον τουρισμό αποτελεί φαινόμενο που παρουσιάστηκε τις τελευταίες δεκαετίες με την ανάπτυξη του μαζικού τουρισμού και οι μελέτες αφορούν κυρίως σε αγροτικές παραθαλάσσιες περιοχές και νησιά (Παπαδάκη-Τζεδάκη, 1999).

Στα πλαίσια της βιώσιμης τουριστικής ανάπτυξης, οι ειδικές και εναλλακτικές μορφές τουρισμού χρησιμοποιούνται στα πλαίσια ενός προγραμματισμού που έχει δύο στόχους: πρώτον την προσφορά μεγαλύτερου αριθμού εξειδικευμένων υπηρεσιών οι οποίες καλύπτουν τη ζήτηση ειδικών ομάδων τουριστών και δεύτερον τη συγκρότηση ενός προτύπου ανάπτυξης που εντάσσεται ισόρροπα στην υπάρχουσα δομή είτε βελτιώνοντας την προϋπάρχουσα κατάσταση (π.χ. στις περιοχές με οργανωμένο τουρισμό διακοπών), είτε διαμορφώνοντας μια νέα παραγωγική δομή στον τουριστικό τομέα όπου θα κυριαρχούν οι υποδομές και οι υπηρεσίες των ειδικών και εναλλακτικών μορφών (Κοκκώσης και Μέξα, 1997).

Στις περιοχές εκείνες που η βιομηχανική ανάπτυξη δεν μπορεί να επιτευχθεί, μια από τις καλύτερες εναλλακτικές λύσεις είναι η τουριστική ανάπτυξη αφού ο τριτογενής τομέας αποτελεί μια δικλείδα ασφαλείας έναντι της ανεργίας. Πιο αναλυτικά:

- Η τουριστική ανάπτυξη προσφέρει άμεση απασχόληση σε επιχειρήσεις όπως είναι τα ξενοδοχεία και τα εστιατόρια.
- Η ανάπτυξη του τουρισμού σε συνδυασμό με άλλους κλάδους και τομείς της οικονομίας προσφέρει απασχόληση με έμμεσο τρόπο π.χ. γεωργία για να εφοδιάζει τον τριτογενή τομέα, δραστηριότητες που σχετίζονται με την κατασκευή και τον εξοπλισμό των τουριστικών επιχειρήσεων (Παπαδάκη-Τζεδάκη, 1999).

Τα κυριότερα ζητήματα τα οποία αφορούν τα βιώσιμα πρότυπα ανάπτυξης στις τουριστικές περιοχές που δέχονται ειδικές και εναλλακτικές μορφές τουρισμού είναι:

- Η προώθηση πολιτικών ελέγχου της τοπικής τουριστικής ανάπτυξης με έμφαση στην προστασία του περιβάλλοντος, του πολιτισμού, της ιστορίας και της τοπικής παράδοσης. Στόχος είναι η ισόρροπη και ενταγμένη λειτουργικά στην τοπική παραγωγική δομή ανάπτυξης.
- Η προσπάθεια λειτουργικής διασύνδεσης των εναλλακτικών μορφών μεταξύ τους ώστε να αποτελέσουν ένα δυναμικό και συγκροτημένο τουριστικό προϊόν με βιώσιμα χαρακτηριστικά. Επιδιώκεται να ξεπεραστεί η άποψη ότι καθετί το εναλλακτικό είναι και αναπτυξιακά βιώσιμο στον τουρισμό.
- Η συστηματική προβολή, μέσω προγραμμάτων μάρκετινγκ των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών αυτών των περιοχών των τουριστικών προορισμών με ειδικούς και εναλλακτικούς πόρους (υποδομές και υπηρεσίες).
- Η πολιτική μιας συμμετοχικής διαχείρισης στην οποία όλοι οι εμπλεκόμενοι— κάτοικοι, επιχειρηματίες, tour-operators και τουρίστες— προβάλλουν και προωθούν, ως κοινό αγαθό— της βιώσιμης τουριστικής ανάπτυξης.

Τα βασικά στοιχεία για το σχεδιασμό της τουριστικής ανάπτυξης είναι:

- οι τουριστικοί πόροι της περιοχής
- οι τουριστικές υποδομές και οι υπηρεσίες της περιοχής
- οι ευρύτερες υποδομές και οι υπηρεσίες της περιοχής
- οι υποδομές και οι υπηρεσίες σε εθνικό επίπεδο.
- σχέδιο Μάρκετινγκ
- γενικό θεσμικό πλαίσιο τουριστικής ανάπτυξης

- έρευνες αγοράς και μελέτες σχετικά με τη ζήτηση για την περιοχή
- άνθρωποι πόροι.

Κατά τη διάρκεια μελέτης για τη σχέση του τουρισμού με την τοπική κοινωνία καθώς και τη σχέση που αναπτύσσεται μεταξύ του τουρίστα και την τοπική κοινωνία μπορούν να εξαχθούν κάποια συμπεράσματα, βέβαια όμως δεν διευκρινίζεται σε αυτά τα συμπεράσματα κατά πόσον οι αλλαγές και τα φαινόμενα που παρατηρούνται οφείλονται στον τουρισμό.

Τα συμπεράσματα είναι (Κοκκώσης και Μέξα, 1997):

- αύξηση της χρήσης ναρκωτικών ουσιών
- αλκοολισμός, εγκληματικότητα
- πορνεία, μιμητισμός
- απώλεια γλωσσικών στοιχείων
- έκπτωση ηθών
- εκμετάλλευση
- εγκατάλειψη του παραδοσιακού τρόπου ζωής.

Βέβαια βασική επίπτωση είναι και η υποβάθμιση του φυσικού περιβάλλοντος, όμως εκτός από αυτήν υπάρχουν και άλλα προβλήματα που αφορούν την παρεμπόδιση της τουριστικής ανάπτυξης στις νησιωτικές περιοχές. Τέτοια προβλήματα είναι (Κοκκώσης και Τσάρτας, 2003):

- η έντονη εποχικότητα προκαλώντας χρονικές και χωρικές υπερφορτίσεις στους φυσικούς αποδέκτες και γενικότερα στην υποδομή μιας περιοχής
- η περιορισμένη διαφοροποίηση του τουριστικού προϊόντος
- χαμηλή ποιότητα των προσφερόμενων υπηρεσιών κάθε είδους
- χαμηλή ποιότητα τουριστικών καταλυμάτων
- ανεπαρκής συγκοινωνιακή εξυπηρέτηση
- ανεπαρκής κατάρτιση ανθρώπινου δυναμικού κ.ά.

1.1.1.9. Οι αρχές για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη του τουρισμού

Οι βασικές αρχές οι οποίες πρέπει να πλαισιώνουν τη βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη πηγάζουν από τις γενικότερες αρχές για τη βιώσιμη ανάπτυξη όπως διαπιστώθηκαν στην Παγκόσμια Συνδιάσκεψη για το περιβάλλον και την ανάπτυξη στο Ρίο της Βραζιλίας το 1992. Όμως οι γενικές αρχές για τη βιώσιμη ανάπτυξη του

τουρισμού διαπιστώθηκε με τη μορφή της Χάρτας στο Παγκόσμιο Συνέδριο στο Λανθαρόττε των Κανάριων Νήσων της Ισπανίας το 1995, κατά την οποία για να αποφευχθούν προβλήματα, όπως η υποβάθμιση του περιβάλλοντος και η απώλεια της πολιτιστικής ταυτότητας, πρέπει να υπάρχει μια ολοκληρωμένη προσέγγιση για τον τρόπο που θα αναπτυχθεί ο τουρισμός. Οι βασικές αρχές σχετικά με τη βιώσιμη ανάπτυξη του τουρισμού είναι (WTO {World Tourism Organization}, 1997):

- Βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη φιλική προς το περιβάλλον στο παρόν και στο μέλλον καθώς και οικονομικά βιώσιμη και κοινωνικά δίκαιη για τις τοπικές κοινωνίες.
- Ο τουρισμός θα πρέπει να εναρμονίζεται με το φυσικό, πολιτισμικό και ανθρώπινο περιβάλλον.
- Θα πρέπει να μελετά για τις επιπτώσεις του στην πολιτιστική κληρονομιά και στην παράδοση της τοπικής κοινωνίας.
- Κοινές δράσεις και συμμετοχή σε αυτές όλων των φορέων του δημόσιου και του ιδιωτικού φορέα και αποτελεσματικούς μηχανισμούς σε όλα τα επίπεδα (τοπικό, περιφερειακό, εθνικό κ.λπ.).
- Πρωτεύοντες στόχοι θα πρέπει να είναι η διατήρηση του τουριστικού προορισμού και η ικανότητα εξυπηρέτησης των τουριστών στο πλαίσιο της στρατηγικής για μια βιώσιμη ανάπτυξη.
- Ο τουρισμός θα πρέπει να βασίζεται στη διεύρυνση των ευκαιριών για τις τοπικές κοινωνίες συμβάλλοντας στο μέγιστο στην τοπική οικονομία.
- Η κεντρική διοίκηση και συναφείς φορείς με τη συμμετοχή της Τοπικής Αυτοδιοίκησης και των Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων θα πρέπει να αναλαμβάνουν δράσεις που να συμβάλλουν στον Ολοκληρωμένο σχεδιασμό της τουριστικής ανάπτυξης.
- Θα πρέπει να δίνεται προτεραιότητα στις δράσεις που συμβάλλουν στην προστασία και ανάδειξη του περιβάλλοντος και στους μηχανισμούς ενσωμάτωσης του περιβαλλοντικού κόστους στις επενδύσεις και παρεμβάσεις στον τουρισμό.
- Οι περιβαλλοντικά και πολιτισμικά ευαίσθητες περιοχές θα πρέπει να τύχουν ιδιαίτερης μέριμνας.
- Στην αναζήτηση εναλλακτικών μορφών τουρισμού, προτεραιότητα θα πρέπει να δοθεί σε εκείνες που συμβάλλουν σε μια προοπτική βιώσιμης ανάπτυξης με σεβασμό στο φυσικό και πολιτισμικό περιβάλλον.

- Ιδιαίτερη σημασία θα πρέπει να δοθεί στη διάδοση και ανταλλαγή εμπειριών και δράσεις και τεχνολογίες που ενσωματώνουν τον τουρισμό στη στρατηγική βιώσιμης ανάπτυξης.
- Η πολιτική βιώσιμης ανάπτυξης στον τουρισμό απαιτεί και την υποστήριξη και προώθηση περιβαλλοντικά φιλικών συστημάτων διαχείρισης του τουρισμού.
- Ιδιαίτερη προσοχή θα πρέπει να δοθεί στο ρόλο και τις επιπτώσεις στο περιβάλλον από τις μεταφορές, στην αξιοποίηση εναλλακτικών μορφών ενέργειας και στη διαχείριση των αποβλήτων.
- Η υιοθέτηση και εφαρμογή περιβαλλοντικά φιλικής δεοντολογίας είναι σημαντική για όλους τους δρώντες στον τουρισμό.
- Η ευαισθητοποίηση όλων είναι σημαντική για την εφαρμογή των παραπάνω αρχών και στόχων.

Μερικές βασικές αρχές σχεδιασμού της τουριστικής ανάπτυξης στο χώρο είναι οι εξής (Inskeep, 1994):

- Καθιέρωση τουριστικών «πυλών» (κόμβων εισόδου- εξόδου) σε μια περιοχή.
- Συγκέντρωση στο χώρο (σε πόλους) τουριστικών εξυπηρετήσεων που προσελκύουν τους τουρίστες.
- Καθορισμός περιοχών για μελλοντική τουριστική ανάπτυξη (περιοχές απόθεμα) και περιοχών ανάπτυξης του τουρισμού.
- Αξιοποίηση όλων των δυνατοτήτων ανάπτυξης τουρισμού σε ευρεία βάση (π.χ. εναλλακτικές μορφές)
- Διάχυση της τουριστικής ανάπτυξης με βάση πρωτεύοντες και δευτερεύοντες πυρήνες.
- Εξασφάλιση προσβάσεων και επαρκούς δικτύου μεταφορών.
- Εξασφάλιση δικτύων κοινωφελών λειτουργιών και εξυπηρετήσεων (π.χ. ύδρευση, αποχέτευση κ.λπ.).

Πιο συγκεκριμένα η Ευρωπαϊκή Ένωση διαμόρφωσε πολιτική για τη βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη σύμφωνα με το 5^ο Πρόγραμμα Δράσης για το Περιβάλλον της ΕΕ με τίτλο «Προς την Αειφορία» με το οποίο αναγνωρίζει τον τουρισμό ως έναν από τους βασικούς τομείς με προτεραιότητα για δράση. Αυτό είναι σημαντικό αφού θα υπάρχουν θετικές επιπτώσεις στις περιοχές που έχουν βιότοπους, φυσικούς πόρους και υποδομές.

Σύμφωνα με το 5^ο Πρόγραμμα Δράσης για τον τουρισμό αναγνωρίζονται 3 βασικές κατευθύνσεις και δράσεις οι οποίες περιλαμβάνουν τη διαφοροποίηση των τουριστικών δραστηριοτήτων, τη βελτίωση της ποιότητας των τουριστικών υπηρεσιών, την αλλαγή της τουριστικής συμπεριφοράς (Πρόγραμμα της Ευρωπαϊκής Κοινότητας σχετικά με την πολιτική και τη δράση για το περιβάλλον και την αειφόρο ανάπτυξη, 93/C138/01).

1.2. Ενδογενής ανάπτυξη

Τις δυο τελευταίες δεκαετίες επικράτησε μια θεωρητική αντίληψη ή μια σχολή σκέψης όσον αφορά τη στρατηγική της ανάπτυξης και πιο συγκεκριμένα, το πρότυπο της ανάπτυξης «από τα κάτω προς τα πάνω».

Επίσης, αναφέρθηκε το πρότυπο που δίνει προτεραιότητα στην ικανοποίηση βασικών αναγκών, τη φροντίδα για τη διατήρηση των εθνικών πόρων και την ανάπτυξη μιας στρατηγικής που στηρίζεται στους τοπικούς παραγωγικούς πόρους και τον έλεγχο της αναπτυξιακής διαδικασίας, με στόχο τη διάχυση των οικονομικών δραστηριοτήτων στην περιφέρεια.

Στα πλαίσια του προτύπου που αναφέρεται στην ανάπτυξη, η οποία είναι βασισμένη ή προσανατολισμένη στη βιομηχανία για την ενδογενή τοπική ανάπτυξη η αντίληψη αυτή αποκτά ιδιαίτερο ενδιαφέρον.

Αναμφίβολα, διαμορφώθηκε μια ποικιλία προτάσεων και προοπτικών και σε πολλές περιπτώσεις χρησιμοποιήθηκαν διαφορετικοί θεωρητικοί όροι, όπως: «ανάπτυξη σε συγκεκριμένες περιοχές», «ανάπτυξη από τη βάση προς τα πάνω ή προς την κορυφή», «ανάπτυξη από τα κάτω» «αυτόνομη ανάπτυξη», «τοπική ανάπτυξη» «τοπική ενδογενής ανάπτυξη».

Η στρατηγική της ενδογενούς τοπικής ανάπτυξης παρά το γεγονός ότι παρουσιάζει ακόμη περισσότερες ατέλειες, αδυναμίες αλλά και διαφοροποιήσεις μεταξύ των ειδικών, στηρίζεται στην αποδοχή του υποδείγματος της διάχυσης της ανάπτυξης ή της ανάπτυξης από τα κάτω που εστιάζει στη δυναμική του χώρου. Η συζήτηση για την ανάπτυξη σε τοπικό επίπεδο άρχισε από το 1980.

Η τοπική ανάπτυξη μπορεί λοιπόν να θεωρηθεί ως μια διαδικασία οικονομικής ανάπτυξης και διαρθρωτικών αλλαγών που οδηγεί σε βελτίωση του επιπέδου ζωής

του τοπικού πληθυσμού και στην οποία μπορούν να διακριθούν τουλάχιστον 2 διαστάσεις (Παπαδάκη-Τζεδάκη, 1999):

- η οικονομική διάσταση, μέσω των τοπικών επιχειρήσεων και
- η κοινωνικοπολιτική και η πολιτικοδιοικητική.

Η τοπική οικονομική ανάπτυξη και η βελτίωση του βιοτικού επιπέδου του πληθυσμού μπορεί να στηριχθεί στην ενίσχυση της καθορισμένης παραγωγικής διάρθρωσης, της αγοράς εργασίας, της επιχειρηματικής ικανότητας των φυσικών πόρων, της κοινωνικής και πολιτικής δομής της παράδοσης και της κουλτούρας και η εμφάνιση μιας τοπικής επιχειρηματικότητας αποτελεί απαραίτητη συνθήκη για να αρχίσει ή να συνεχιστεί ένας καινούριος τρόπος αυτόνομης ανάπτυξης.

Ειδικότερα η στρατηγική της ενδογενούς τοπικής ανάπτυξης στηρίζεται στην αξιοποίηση των διαθέσιμων τοπικών παραγωγικών πόρων και στον έλεγχο της αναπτυξιακής διαδικασίας μέσω της επιχειρηματικότητας, αντίθετα από τις στρατηγικές που στηρίζονται στην εξωτερική βοήθεια, όπως είναι οι ξένες επενδύσεις και ο ξένος δανεισμός.

Η ύπαρξη μιας τοπικής επιχειρηματικότητας αποτελεί έναν από τους σημαντικότερους παράγοντες και απαραίτητη προϋπόθεση στη διαδικασία της τοπικής ενδογενούς ανάπτυξης (Παπαδάκη-Τζεδάκη, 1999).

Στόχος της τοπικής ενδογενούς ανάπτυξης είναι ο μετασχηματισμός του τοπικού παραγωγικού συστήματος που έχει ως αποτέλεσμα την αύξηση της απασχόλησης, την επίτευξη υψηλότερων επιπέδων εισοδήματος, τη βελτίωση του βιοτικού επιπέδου του τοπικού πληθυσμού και τη μείωση των χωρικών ανισοτήτων. Η ύπαρξη της τοπικής επιχειρηματικότητας αποτελεί απαραίτητη προϋπόθεση στη διαδικασία της ενδογενούς τοπικής ανάπτυξης.

Το σύνολο των οικονομικών, ανθρώπινων θεσμικών και πολιτιστικών πόρων που διαθέτουν όλες οι χωρικές ενότητες αποτελούν τη δυναμική της ενδογενούς ανάπτυξης. Οπότε όταν χαράσσεται μια πολιτική που λαμβάνει υπόψιν την ανάπτυξη αυτών των πόρων που οδηγεί σε μια μορφή ανάπτυξης που ονομάζεται «ενδογενής ανάπτυξη» (Παπαδάκη-Τζεδάκη, 1999).

Βέβαια κάθε περιοχή έχει τη δυνατότητα να βρει και να ακολουθήσει την κατεύθυνση προς την ανάπτυξη αξιοποιώντας τα ενδογενή της χωρικά της πλεονεκτήματα, την ενδογενή/ εσωτερική της δυναμική και κουλτούρα, την παραγωγική της διάρθρωση, τις δικές της χωρικές δομές και τα δικά της χωρικά της προβλήματα. Όμως είναι σημαντικό το γεγονός ότι το να επιτευχθεί η ενδογενής

ανάπτυξη σε μια περιοχή που θα ενεργοποιήσει τις δυνατότητες της και θα αναπτύσσεται δυναμικά δεν αντιμετωπίζει άμεσα τον κίνδυνο να σημειώσει στασιμότητα και ακόμα και να συρρικνωθεί στα πλαίσια του διεθνούς ανταγωνισμού.

Αποτέλεσμα της ενδογενούς τοπικής ανάπτυξης είναι ο μετασχηματισμός της τοπικής οικονομίας, η μείωση της ανεργίας και η αύξηση των εισοδημάτων και του βιοτικού επιπέδου του τοπικού πληθυσμού (Παπαδάκη-Τζεδάκη, 1999).

Σύμφωνα με τον Barquero τα χαρακτηριστικά της ενδογενούς τοπικής ανάπτυξης είναι τα παρακάτω (Barquero and Vasque, 1991):

- Δυναμική παρουσία και πρωτοβουλίες τοπικών επιχειρηματικών στην ιδιοκτησία των επιχειρήσεων που βασίζονται σε ενδογενές κεφάλαιο και οδηγούν στο μετασχηματισμό του τοπικού παραγωγικού συστήματος.
- Υψηλός έλεγχος του κεφαλαίου από τους ντόπιους και κατά συνέπεια μεγαλύτερη αυτονομία της περιοχής.
- Αλλαγές στη χωροθέτηση των επιχειρήσεων που οδηγούν σε χωρική ανακατανομή της απασχόλησης και του εισοδήματος.
- Ανάπτυξη των άλλων τομέων, αφού η ανάπτυξη του δυναμικού τομέα δεν έρχεται σε σύγκρουση με τους άλλους τομείς οι οποίοι εξακολουθούν να αναπτύσσονται, ενώ αντίθετα οι διατομεακές σχέσεις χαρακτηρίζονται ασθενείς.
- Πληθώρα μικρών κυρίως οικογενειακών μονάδων.
- Αλλαγές στη διάρθρωση της αγοράς εργασίας με αποτέλεσμα α) τη χαμηλή ανεργία, η οποία είναι συχνά χαμηλότερη του εθνικού αλλά και περιφερειακού μέσου όρου και β) την απορρόφηση ανέργων ή υποαπασχολούμενων από το δυναμικό τομέα της οικονομίας.
- Διπλοαπασχόληση στη βιομηχανία και στη γεωργία.
- Έντονες γεωγραφικές, επαγγελματικές και κοινωνικές μετακινήσεις ως αποτέλεσμα των αλλαγών στην αγορά εργασίας.
- Πολύ χαμηλή ή ανύπαρκτη μετανάστευση από την περιοχή.
- Βελτίωση του βιοτικού επιπέδου του πληθυσμού.
- Υψηλή κοινοτική συνείδηση.

Η ενδογενής ανάπτυξη δεν ενδιαφέρεται για το «που», ούτε ποιος είναι ο τελικός αποδέκτης μιας αναπτυξιακής διαδικασίας αλλά ποιος είναι ο κινητήριος μοχλός της και στη βάση ποιας εγχώριας δυναμικότητας κα γνώσης προκύπτει το τελικό αποτέλεσμα.

Σύμφωνα με αυτή την άποψη μια προσπάθεια τοπικής ανάπτυξης μπορεί αν μην αποτελεί και ενδογενή ανάπτυξη αν ποιο φορείς που επιτελούν την αναπτυξιακή διαδικασία δεν λαμβάνουν υπόψη τις τοπικές προτεραιότητες και ιδιαιτερότητες.

Η ενδογενής ανάπτυξη λαμβάνει υπόψη:

- την αξιοποίηση των τοπικών πόρων
- τον τοπικό προσδιορισμό των αναπτυξιακών αναγκών και προοπτικών
- τον τοπικό έλεγχο και αξιολόγηση της αναπτυξιακής διαδικασίας και
- τη διατήρηση και επαναφορά ωφελειών της ανάπτυξης στα ενδογενή αναπτυξιακά δίκτυα.

Η στρατηγική για την προώθηση της ενδογενούς ανάπτυξης είναι πιο αποτελεσματική όταν συνδέεται με την προώθηση της βελτίωσης του επιπέδου ζωής χωρίς να απομονώνει τις τοπικές κοινωνίες από το ευρύτερο οικονομικό σύστημα μέσα στο οποίο λειτουργεί και η εθνική οικονομία.

Η ενδογενής ανάπτυξη προϋποθέτει την βιωσιμότητα του όλου αναπτυξιακού εγχειρήματος. Αλλιώς πάει αυτόματα να υφίσταται μιας και στη διάρκεια του χρόνου η διαρκής ύπαρξη και επαναφορά των ωφελειών της ανάπτυξης στα ενδογενή αναπτυξιακά δίκτυα δεν θα είναι δυνατή. Οπότε η κυκλική διαδικασία της ανατροφοδότησης της θα σταματήσει. Αυτό είναι σημαντικό αφού η έννοια της ενδογενούς ανάπτυξης δεν μπορεί να σταθεί από μόνη της. Η επιθυμητή ενδογενής δυναμική πρέπει να υφίσταται για επαρκές χρονικό διάστημα για να διαφανούν και τα προσδοκώμενα αποτελέσματα.

Για να ενισχύεται η ενδογενής ανάπτυξη αποτελεί απαραίτητη προϋπόθεση η ενθάρρυνση των πολιτών για ενεργή συμμετοχή στις διαδικασίες συγκρότησης των αναπτυξιακών φορέων που δραστηριοποιούνται σε αναπτυξιακό επίπεδο.

Επίσης, η μετατόπιση της ευθύνης του σχεδιασμού και της υλοποίησης των προγραμμάτων στο τοπικό επίπεδο έχει ως αποτέλεσμα να υπάρχει διαφάνεια των αποφάσεων σε τοπικό επίπεδο.

Ωστόσο, η διαδικασία της ενδογενούς ανάπτυξης ενέχει και προβλήματα αν δεν τίθεται σε σωστές βάσεις.

Πιο συγκεκριμένα, μπορεί να εκληφθεί ως απόπειρα απόσυρσης του κρατικού μηχανισμού από την τοπική αναπτυξιακή δραστηριοποίηση. Όμως πρέπει να λαμβάνεται υπόψη ότι οι ευθύνες του κρατικού μηχανισμού δεν περιορίζονται μέσω της μετατόπισης τους σε τοπικό επίπεδο αλλά δημιουργούνται καινούριες και πιο σύνθετες.

Επίσης η υιοθέτηση πρακτικών ενδογενούς ανάπτυξης μπορεί αν δημιουργήσει στον πληθυσμό το αίσθημα του τοπικισμού και του απομονωτισμού στην ύπαιθρο και λόγω της έλλειψης ελέγχου μπορεί να παρουσιαστεί αποκεντρωτισμός της διοικητικής και της πολιτικής διαφθοράς. Όμως κάτι τέτοια θα συμβεί σε περίπτωση που λόγω ιδιωτικών συμφερόντων, η έννοια της ενδογενούς ανάπτυξης αποκοπεί από τα αναγκαία προαπαιτούμενά της: την ευθύνη και τη συμμετοχή των πολιτών, τη διαφάνεια, την ουσιαστική δικτύωση των αναπτυξιακών φορέων, την ευελιξία και τη βιωσιμότητα.

Ωστόσο, η ενδογενής ανάπτυξη δεν αποτελεί αυτοσκοπό ούτε πανάκεια, αλλά ένα εναλλακτικό «όχημα» που επιλέγεται για να χρησιμοποιηθεί από μια ομάδα ανθρώπων ή από ένα αναπτυξιακό δίκτυο για πολύ συγκεκριμένους λόγους και αν υφίστανται οι κατάλληλες προϋποθέσεις (Παπαδόπουλος, 2002).

Η ενδογενής ανάπτυξη εντέλει δεν είναι τίποτε άλλο από μία αίτηση σε τοπικό επίπεδο μιας στρατηγικής αναπτυξιακής μεγέθυνσης. Παρόλ' αυτά αποτελεί και μια ανεξάρτητη στρατηγική ανάπτυξης που δίνει έμφαση στη νέα τεχνολογία.

Υπάρχουν ωστόσο πολλές αιτίες υπεύθυνες για την εμφάνιση της ενδογενούς ανάπτυξης ως ανεξάρτητη διαδικασία:

Η αρνητική επίδραση μιας οικονομικής κρίσης από μια βιομηχανική δραστηριότητα, ειδικότερα στον εργασιακό τομέα στις αστικές βιομηχανικές χώρες.

Τα προβλήματα από μια διάσπαση, τα οποία φαίνονται σε περιοχές οι οποίες παρακμάζουν που οφείλεται στην αυξανόμενη έκθεση από νεώτερες αναπτυσσόμενες χώρες στη βιομηχανική περιφέρεια.

Το γεγονός ότι οι εξωτερικές δυσμενείς οικονομικές αποδόσεις από κορεσμένες αστικές περιοχές που έχουν βλαβερή επίδραση στην ανάπτυξη από οικονομικές δραστηριότητες (Konsolas et al, 1989).

1.3. Η έννοια της Τοπικής Ανάπτυξης

Ως τοπική ανάπτυξη θεωρείται η ανάπτυξη που προκαλείται και οργανώνεται μέσα στην ίδια την περιοχή. Δηλαδή είναι μια διαδικασία «εκ των κάτω». Είναι η μέγιστη δυνατή, αλλά και η βέλτιστη κινητοποίηση των πόρων σε μια δεδομένη περιοχή, συμπεριλαμβανομένων του κεφαλαίου, της εργασίας και θεσμικών παραμέτρων, όπως είναι η τοπική υποδομή και όχι η προσέλκυση κεφαλαίων και

επιχειρήσεων εκτός της περιοχής προκειμένου να επέλθει ανάπτυξη και να αυξηθεί η απασχόληση.

Η ανάπτυξη σε τοπικό επίπεδο εμπεριέχει πλεονεκτήματα αφού δίνει καλύτερες προοπτικές ως προς την αναγνώριση, τον προσδιορισμό και την κινητοποίηση του δυναμικού των πόρων. Επίσης η στρατηγική της τοπικής ανάπτυξης είναι αυτοϋποκινούμενη.

Ακόμη οι δυνάμεις που συμβάλουν στη λήψη αποφάσεων επικεντρώνονται στο ανθρώπινο δυναμικό το οποίο επηρεάζεται πιο πολύ από το αποτέλεσμα. Αυτό δείχνει ότι η αναπτυξιακή διαδικασία στηρίζεται στη δυναμική της τοπικής κοινωνίας. Οπότε η κοινωνία αποτελεί το υποκείμενο της αναπτυξιακής πολιτικής και όχι το αντικείμενο. Τα μέλη της κοινότητας αποκτούν δύναμη και γίνονται πιο ενεργά. Αυξάνοντας και διευρύνοντας τη βάση της ανάμιξης συμβάλλουμε έτσι ώστε να δημιουργηθεί μια ισχυρότερη και ενεργητική κοινότητα. Οπότε με το μετατίθεται το κέντρο βάρους της αναπτυξιακής διαδικασίας στην ίδια την κοινότητα και στους ανθρώπου που μένουν εκεί, η κοινότητα μπορεί να ενδυναμωθεί (Bryden, 2003).

Από τη δεκαετία του '80 καλλιεργήθηκε η ιδέα ότι και οι μη μητροπολιτικές περιοχές θα μπορούσαν να παίζουν ενεργό ρόλο και να προωθήσουν την προσαρμογή του παραγωγικού συστήματος χάρη στα θετικά τους στοιχεία, μέσα σ' ένα αρνητικά οικονομικό περιβάλλον.

Οι διεθνείς οργανισμοί διαδραμάτισαν σημαντικό ρόλο στον καθορισμό και σχεδιασμό των πολιτικών για την τοπική ανάπτυξη στις ανεπτυγμένες οικονομίες.

Έτσι ο ΟΟΣΑ προώθησε το 1960 στη Σύνοδο του Παρισιού την αντίληψη για την επίλυση των προβλημάτων της απασχόλησης και της οικονομικής μεγέθυνσης.

Το πρόγραμμα ILE του ΟΟΣΑ το οποίο στηριζόταν σε μια μικροοικονομική προσέγγιση για τη δημιουργία απασχόλησης και για την ανταλλαγή εμπειριών και πληροφόρησης ανάμεσα στις χώρες μέλη και την εφαρμογή τοπικών πρωτοβουλιών και την παροχή τεχνικής βοήθειας στις χώρες μέλη κατά την εκπόνηση προγραμμάτων παρέμβασης.

Επίσης το 1981 η Υπηρεσία Τεχνική Συνεργασίας του ΟΟΣΑ ανέπτυξε το Σχέδιο της Δημόσιας Αγροτικής Διαχείρισης για τη διερεύνησης των επιπτώσεων των πιο σημαντικών μεταβολών που συνέβησαν στις μη μητροπολιτικές περιοχές των χωρών- μελών του ΟΟΣΑ.

Έπειτα το 1985 με την έναρξη εφαρμογής του νέου κανονισμού ΕΤΠΑ υπήρξε ένας επαναπροσδιορισμός της περιφερειακής πολιτικής της Κοινότητας στον οποίο η

προώθηση της τοπικής ανάπτυξης αποκτά στρατηγική σημασία και υποστηρίζει την ανάπτυξη από τη «βάση προς τα πάνω» ή «από τα κάτω».

Τα μέτρα που λαμβάνονται υπόψη για να επιτευχθεί η τοπική ανάπτυξη είναι (Barquero and Vasque 1991):

- η χρηματοδότηση των τοπικών επιχειρήσεων
- η παροχή υπηρεσιών στα τοπικά συστήματα επιχειρήσεων
- η βελτίωση των υποδομών στις επικοινωνίες και στις υπηρεσίες.
- ενίσχυση της τοπικής επιχειρηματικότητας.

1.3.1. Η Ευρωπαϊκή Πολιτική για την Τοπική Ανάπτυξη.

Για την επίτευξη της τοπικής ανάπτυξης έπρεπε να υπάρχουν προϋποθέσεις για τη δημιουργία «Περιφερειακού Κράτους» δηλαδή με τη δημιουργία Περιφερειακού Κράτους. Το 1978 οι Περιφέρειες και η Τοπική Αυτοδιοίκηση έχουν αποκτήσει αρμοδιότητες που τις καθιστούν ικανές για τον καθορισμό των διαδικασιών της ανάπτυξης των Τοπικών Περιφερειακών Κοινοτήτων.

Έτσι με τη δημιουργία Περιφερειακού Κράτους και με τη μεταβίβαση των αρμοδιοτήτων στις Αυτόνομες Κοινότητες βοηθάει στην επίτευξη της ενδογενούς τοπικής ανάπτυξης, μέσω της πολιτικής για την περιφερειακή ανάπτυξη αλλά και την ενίσχυση αξιών σε τοπικό επίπεδο (Barquero and Vasque, 1991).

Στα πλαίσια της πολιτικής που εφαρμόζει η Ε.Ε., ειδικότερα για την περίοδο 2000-2006, μέσω του Διαρθρωτικού Ταμείου ΕΤΠΑ (Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης) ασχολείται με 3 θέματα (Ευρωπαϊκή Ένωση, 2001):

- η περιφερειακή οικονομία που βασίζεται στις γνώσεις και την τεχνολογική καινοτομία
- Europe- regio: η κοινωνία των πληροφοριών στην υπηρεσία της περιφερειακής ανάπτυξης.
- η περιφερειακή ταυτότητα και η αειφόρος ανάπτυξη.

Ο όρος τοπική ανάπτυξη εμπεριέχει μια γεωγραφική διάσταση και αναφέρεται στο σχεδιασμό και την υλοποίηση μικρών, τοπικών, μικρής κλίμακας προγραμμάτων με σκοπό την κάλυψη των αναγκών ενός συγκεκριμένου πληθυσμού. Οι αναπτυξιακές προσπάθειες, ανεξάρτητα από ποιόν προγραμματίζονται και υλοποιούνται, απευθύνονται σε μια συγκεκριμένη γεωγραφική ενότητα (Παπαδόπουλος, 2002).

Τέλος, η τοπική ανάπτυξη μπορεί να θεωρηθεί ως μια διαδικασία οικονομικής ανάπτυξης και διαρθρωτικών αλλαγών που μέσα από αυτές οδηγεί στη βελτίωση του βιοτικού επιπέδου του τοπικού πληθυσμού (Barquero and Vasque, 1991).

1.4. Η έννοια της Ολοκληρωμένης Ανάπτυξης

Η αξιοβίωτη Ολοκληρωμένη Ανάπτυξη είναι η ανάπτυξη που συμβαίνει ταυτόχρονα και διαχρονικά σε πλανητικό, υπερεθνικό, εθνικό, περιφερειακό και τοπικό επίπεδο, η οικονομική, κοινωνική, πολιτική, πολιτισμική και τεχνική τεχνολογική. Η ανάπτυξη αυτή μπορεί αν υπάρξει μόνο αν βρίσκεται τελείται σε διαλεκτική αρμονία, με σεβασμό πάντα προς τον άνθρωπο και τις αξίες που έχει διαμορφώσει και όλο το φυσικό και πολιτιστικό του περιβάλλον που εντάσσεται και βέβαια αποτελεί ένα μέρος του και δεν είναι το κυρίαρχο μέλος του.

Η σύγχρονη θεωρία της Αξιοβίωτης Ολοκληρωμένης Ανάπτυξης τεκμηριώνεται «σε ερευνητικό, επιστημονικό, οικονομικό, κοινωνικό, πολιτικό, τεχνικό/ τεχνολογικό, πολιτισμικό και περιβαλλοντικό επίπεδο στις κάθε φορά συγκεκριμένες συνθήκες της κοινωνικοοικονομικής πραγματικότητας, όπως αυτές σχετίζονται, αλληλεξαρτώνται και συστηματικά αλληλεπιδρούν στο χώρο και το χρόνο μεταξύ τους και με το ευρύτερο έως και το πλανητικό περιβάλλον τους».

Η ολοκληρωμένη ανάπτυξη δεν μπορεί να επιτευχθεί εάν δεν υπάρχει η βούληση, η αποφασιστικότητα, η συνεργασία και η πρωτοβουλία των ίδιων των κατοίκων μιας περιοχής και των αποδήμων της, την αξιοποίηση της παραδοσιακής σοφίας που συναντάται στην κάθε περιοχή και την ανάπτυξη των δεξιοτήτων που αναπτύχθηκαν από τους εκάστοτε κατοίκους της κάθε περιοχής και οι οποίες αποτελούν την οικονομική, κοινωνική, πολιτική, πολιτισμική, τεχνική/ τεχνολογική και περιβαλλοντική φυσιογνωμία της.

Η βιώσιμη ή αειφόρος ανάπτυξη είναι μια μορφή ανάπτυξης γιατί αντιμετωπίζει το αντικειμενικά οργανικό «όλον» της Ολοκληρωμένης Ανάπτυξης ως «σύνολο» μερών διαφόρων θεματικών/ τομεακών αναπτύξεων, στα θεωρούμενα από αυτήν αυτόνομα και ανεξάρτητα μεταξύ τους μέρη ή επίπεδα της οικονομίας και της κοινωνίας, της πολιτικής του πολιτισμού, της τεχνολογίας και του περιβάλλοντος ή ακόμη και σε επιμέρους τμήματά τους.

Η αξιοβίωτη ολοκληρωμένη ανάπτυξη αντιλαμβάνεται το ρόλο, την αποστολή της, τα σχέδια, τα προγράμματα και τις δράσεις της να καλύπτουν ταυτόχρονα,

ισότιμα, αρμονικά και ολοκληρωμένα την οικονομική, κοινωνική, πολιτική, πολιτισμική, τεχνική/ τεχνολογική και την περιβαλλοντική της διάσταση.

Ο άνθρωπος δεν αποτελεί κυρίαρχο όν της φύσης αλλά ένα μέρος της το οποίο πρέπει να αλληλεπιδρά ατομικά και συλλογικά, επιστημονικά και επαγγελματικά, δημιουργικά, με μέτρο και σεβασμό, μη παραβιάζοντας τους νόμους της, να μην απειλεί τις ισορροπίες της και τα είδη της, να μην εξαντλεί τις αντοχές της και τα διαθέσιμά της, να μην προσβάλλει την ομορφιά της και την αισθητική τω τοπίων της, να μην θίγει την αυθεντικότητα και τη γνησιότητα των εκφράσεών της και να προστατεύει τους πολιτισμούς της.

Ως ολοκληρωμένη ανάπτυξη εμπεριέχει τους όρους:

- της ολοκλήρωσης (integration)
- της ακεραιότητας (integrity)
- του αναπόσπαστου (integral)
- του άρτιου, του πλήρους (worth- living development)

Και ως αξιοβίωτη την έννοια του να αξίζει να ζεις.

Η έννοια της «ολοκλήρωσης» στην Ολοκληρωμένη Ανάπτυξη

(http://www.survey.ntua.gr/main/studies/environ/keimena/rokos_a.pdf):

- εκτείνεται και διέπει σε επίπεδο θεωρίας και πράξης όλες τις φάσεις, τα στάδια, τα στοιχεία και τα χαρακτηριστικά:
 - της ευρείας και διαπολιτισμικής αντίληψής της
 - της πρόσληψης, κατανόησης και συνειδητής αποδοχής της από την πιο σύνθετη επιστημονική και διεπιστημονική ως την πιο απλή και καθημερινή σκέψη των ανθρώπων που τους αφορά, την συναποφασίζουν και συμβάλουν για την επίτευξή της
 - της συγκρότησης, δομής και λειτουργίας της
 - της ιδιαίτερης κάθε φορά μορφής της, η οποία θα λαμβάνει σχολαστικά υπ' όψη της τα συγκεκριμένα στοιχεία της κάθε φορά φυσικής και κοινωνικοοικονομικής πραγματικότητας του χώρου στον οποίο θα εφαρμοσθεί
 - της θεωρητικής προσέγγισης και ανάλυσής της
 - του σχεδιασμού και προγραμματισμού της
 - των ερευνών, μελετών και έργων της
 - των θεσμικών και διοικητικών πλαισίων των βασικών επιλογών της

- των διαδικασιών και πολιτικών επιδίωξής της, παρακολούθησης, ανάδρασης και αυτοδιόρθωσής της
- έχει τον δυναμικό διαχρονικό χαρακτήρα της «πορείας», του «ταξιδιού», του «δρόμου» και της αέναης συλλογικής, συμμετοχικής, συνεργιστικής, κοινωνικής προσπάθειας κατάκτησής της, με ουσιαστικό και πρωταγωνιστικό τον υπεύθυνο ρόλο αυτών για τους οποίους προορίζεται,
- καλύπτει ταυτόχρονα, ορθολογικά και με διαλεκτική αρμονία
 - το «μέρος» και το «όλο»,
 - τον άνθρωπο ως πρόσωπο, πολίτη, εργαζόμενο, δημιουργό αλλά και τις ομάδες, τις συλλογικότητες, τις ενότητες/ ομοιότητες και τις ιδιαιτερότητες/ διαφορετικότητες
 - το χώρο απ' την τοπική ως την εθνική, περιφερειακή, υπερεθνική και πλανητική έκφρασή του και
 - την αδιάσπαστη ενότητα της φυσικής και της κοινωνικοοικονομικής πραγματικότητας, όπως αυτές κάθε φορά ιστορικά και πολιτισμικά συνυπάρχουν, σχετίζονται, αλληλεξαρτώνται, αλληλεπιδρούν και αλληλοδιαμορφώνονται.

Η αξιοβίωτη Ολοκληρωμένη Ανάπτυξη διερευνά, μελετά, σχεδιάζει και θεμελιώνει τα ενεργήματα και τις δράσεις της σκοπεύοντας πάντα στη βέλτιστη λύση για τον άνθρωπο και τη φύση. Αποσκοπεί σε μια ειρηνική, αρμονική και δημιουργική συνύπαρξη και αλληλεπίδρασή μεταξύ των ανθρώπων και της φύσης ώστε η πολυδιάστατη (προσωπική, οικονομική, πολιτική και πολιτισμική) ζωή να είναι για όλους καλή μέσα και έξω από κάθε είδους εθνικά, διοικητικά, πολιτικά, κοινωνικά, τεχνολογικά, και πολιτισμικά σύνορα, διαφορές και διαχωρισμούς (Ρόκος, 2001 και http://www.survey.ntua.gr/main/studies/environ/keimena/rokos_a.pdf).

Κεφάλαιο 2: Η επίτευξη της Ολοκληρωμένης, Βιώσιμης, Τοπικής και Ενδογενούς Ανάπτυξης στη νησιωτική Ελλάδα

2.1. Εισαγωγή για την ολοκληρωμένη, βιώσιμη, τοπική και ενδογενή ανάπτυξη στη νησιωτική Ελλάδα

2.1.1. Γενικά χαρακτηριστικά των νησιών

Από το σύνολο των ελληνικών νησιών, σήμερα κατοικούνται τα 112 ενώ άλλα 107 τα οποία είχαν κατοικηθεί παλαιότερα διατηρούν το χαρακτήρα του οικισμού. Τα 81 από αυτά έχουν διοικητική αυτοτέλεια και αποτελούν έδρα ενός τουλάχιστον ΟΤΑ. Σύμφωνα με την απογραφή του 1991, ο πληθυσμός του νησιωτικού χώρου αποτελούσε το 13% της χώρας δηλαδή 1.489.190 άτομα, ενώ το συνολικό νησιωτικό έδαφος καλύπτει το 19 % του συνολικού εθνικού.

(http://www.aegean.gr/lid/internet.elliniki_ekdosi/Dimosieuseis/Espace-Insulaire.htm)

Σε γενικές γραμμές, η κατάσταση των ελληνικών νησιών έχει ως εξής:
(http://www.aegean.gr/lid/internet.elliniki_ekdosi/Dimosieuseis/Espace-Insulaire.htm)

Το **Νότιο Αιγαίο** φαίνεται να παρουσιάζει μια δυναμική εξέλιξη μετά την δεκαετία του 1970, αναστρέφοντας τη φθίνουσα τάση σε ότι αφορά στα οικονομικά και τα δημογραφικά μεγέθη Το Ακαθάριστο Περιφερειακό Προϊόν (ΑΠΠ) της Περιφέρειας αυξάνεται με ταχύτερους ρυθμούς απ' ότι ο εθνικός μέσος όρος (ιδιαίτερα κατά τη δεκαετία του '80), με αποτέλεσμα να μεγεθύνεται τόσο το μερίδιο της στο Ακαθάριστο Εθνικό Προϊόν (ΑΕΠ), όσο και το κατά κεφαλή ΑΠΠ, το οποίο από την αρχή της δεκαετίας του '90 έχει ξεπεράσει τον εθνικό μέσο όρο (111 το 1994). Ο απασχολούμενος πληθυσμός αυξάνεται μετά το 1970, όπως και ο συνολικός πληθυσμός που έχει ξεπεράσει σήμερα αυτόν του 1951. Τα ποσοστά ανεργίας κινούνται σε πολύ χαμηλά επίπεδα σε σχέση με τον εθνικό μέσο όρο (5,4% έναντι 10,3% το 1996).

Το **Βόρειο Αιγαίο** εξακολουθεί να βρίσκεται σε φθίνουσα πορεία παρουσιάζοντας αρνητικούς όλους τους οικονομικούς και δημογραφικούς δείκτες. Κατατάσσεται μαζί με την Ήπειρο στις δύο τελευταίες θέσεις μεταξύ των 13 ελληνικών περιφερειών, και στην τελευταία πεντάδα μεταξύ των 208 ευρωπαϊκών. Μόνη θετική εξαίρεση αφορά στο συνολικό πληθυσμό, που αυξήθηκε ελάχιστα στη

δεκαετία του '80, κυρίως λόγω παλιννόστησης. Ωστόσο, η τάση αυτή κινδυνεύει να ανατραπεί και πάλι εξ αιτίας της συνεχιζόμενης έντονα αρνητικής φυσικής κίνησης του πληθυσμού. Ως θετικό στοιχείο καταγράφεται, το χαμηλό επίπεδο ανεργίας σε σχέση με τις περισσότερες περιφέρειες της χώρας (7,7% το 1996).

- **Στα Ιόνια νησιά** οι περισσότεροι δείκτες παρουσίασαν σχετική βελτίωση κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του '80. Το ΑΠΠ αυξάνει με ρυθμούς ταχύτερους του εθνικού μέσου όρου, αν και το κατά κεφαλή ΑΠΠ παραμένει χαμηλότερο από τον εθνικό μέσο. Ο συνολικός πληθυσμός έχει ξεπεράσει αυτόν του 1971, αλλά όχι αυτόν του 1951 και παρουσιάζει τάση αύξησης, αν και η φυσική κίνηση παραμένει αρνητική. Η ανεργία παραμένει σε σχετικά χαμηλά επίπεδα (6,2% το 1996).
- **Τα παράκτια νησιά** μπορούν να ομαδοποιηθούν γεωγραφικά σε τρεις ενότητες: τα νησιά του Αργοσαρωνικού (Σαλαμίνα, Αίγινα, Πόρος, Ύδρα, Σπέτσες) που μαζί με Κύθηρα – Αντικύθηρα ανήκουν στην Περιφέρεια Αττικής, τις Β. Σποράδες (Σκιάθος, Σκόπελος, Αλόνησος, Σκύρος) που ανήκουν στους νομούς Μαγνησίας και Ευβοίας και τα νησιά του Β. Αιγαίου (Θάσος, Σαμοθράκη) που ανήκουν στην Περιφέρεια Αν. Μακεδονίας και Θράκης. Η εξέλιξη του πληθυσμού στο σύνολο των νησιών παρουσιάζεται θετική για την περίοδο 61-91 (+14%) κυρίως εξ αιτίας του πληθυσμιακού βάρους της Σαλαμίνας και της Αίγινας. Το ίδιο γεγονός έχει επηρεάσει και την σύνθεση της απασχόλησης (24,8% στη μεταποίηση), αλλά και την ανεργία, η οποία με 8,7% πλησιάζει τον εθνικό μέσο όρο.
- **Επίσης η Κρήτη** της οποίας ο πληθυσμός σύμφωνα με στοιχεία της ΕΣΣΥΕ, για το 1998 ανερχόταν στους 562.276 κατοίκους, που αναλογεί στο 5,3% του συνολικού πληθυσμού της χώρας. Το ΑΕΠ της περιφέρειας Κρήτης είναι υψηλότερο από το αντίστοιχο μέσο κατά κεφαλήν ΑΕΠ της χώρας, συγκεκριμένα ανέρχεται στο 105,7% του μέσου κατά κεφαλήν ΑΕΠ της χώρας για το 1994. Όσον αφορά την απασχόληση ο οικονομικά ενεργός πληθυσμός της περιφέρειας ήταν 229,6 χιλιάδες ενώ οι απασχολούμενοι ήταν 219,1 χιλιάδες. Το ποσοστό ανεργίας στην περιφέρεια είναι 4,6% και είναι μικρότερο από το 10,3% σε ενικό επίπεδο (ΠΕΠ ΚΡΗΤΗΣ, 2001).

2.1.2. Η αναπτυξιακή πορεία της Ελλάδας από την ένταξή της στην Ευρωπαϊκή Ένωση

Γενικά η Ελλάδα από τον πρώτο χρόνο ένταξης της στην ΕΕ το 1981 έχει απορροφήσει αρκετές εισροές πόρων από την Ευρωπαϊκή Κοινότητα, οι οποίοι προέρχονταν από τα Διαρθρωτικά Ταμεία.

Οι βασικοί σταθμοί δράσεις των Διαρθρωτικών Ταμείων στις Περιφέρειες της Ελλάδας είναι:

- ⇒ Τα Μεσογειακά Ολοκληρωμένα Προγράμματα (ΜΟΠ)
- ⇒ Το Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης 1989-1993 (1^ο ΚΠΣ)
- ⇒ Το Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης 1994-1999 (2^ο ΚΠΣ)
- ⇒ Το Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης 2000-2006 (3^ο ΚΠΣ)

Τα ΜΟΠ ξεκίνησαν το 1986 και ολοκληρώθηκαν το 1992 και εφαρμογή των ΜΟΠ τέθηκαν στόχοι για την υλοποίηση μιας ολοκληρωμένης μεσοπρόθεσμης προσπάθειας για την ανάπτυξη των Περιφερειών της Ελλάδας.

Το ΚΠΣ του 1989-1993 συντάχθηκε και τέθηκε σε εφαρμογή μέσω της έναρξης τη λειτουργίας των Διαρθρωτικών Ταμείων. Με την εφαρμογή του τέθηκαν στόχοι για την αύξηση, μέχρι το διπλάσιο των πόρων κατά τη διάρκεια ολοκλήρωσης της περιόδου, καθιερώθηκαν οι αρχές προγραμματισμού, προσδιορίστηκαν οι προτεραιότητες ανάπτυξης και οι χρηματοδοτήσεις των δράσεων που συγχρηματοδοτεί η Κοινότητα και διαμορφώθηκαν οι κατανομές των πόρων σε εθνικό επίπεδο αλλά και στις περιφέρειες.

Σύμφωνα με το Β' ΚΠΣ 1989-1993 εκτός από τα μεγάλα έργα στην Ελλάδα όπως π.χ. ΜΕΤΡΟ, INTERCITY, έργα στους οδικούς άξονες Αθήνας- Θεσσαλονίκης και Αθήνας- Κορίνθου, έγιναν έργα και σε όλες τις Περιφέρειες, όπως για παράδειγμα δρόμοι, νοσοκομεία, σχολεία, δίκτυα αρδεύσεων, υδρεύσεων, αποχετεύσεων, ΜΕΛ (Μονάδες Επεξεργασίας Λυμάτων), λιμάνια, αεροδρόμια κ.λπ.

Επίσης επιτεύχθηκαν και άλλοι στόχοι όπως η ανάπτυξη του πρωτογενή τομέα και των αγροτικών περιοχών, η βελτίωση της ανταγωνιστικότητας των επιχειρήσεων, η ανάπτυξη του τουρισμού και την ανάπτυξη των ανθρωπίνων πόρων.

Επίσης κατά τη διάρκεια της χρηματοδότησης 1994-1999 του Β' ΚΠΣ από το Ταμείο Συνοχής 1993-1999 τέθηκαν βασικοί στόχοι όπως:

- ❖ Ενισχύσεις του παραγωγικού τομέα με στόχο την αύξηση των επενδύσεων. Έμφαση δίνεται στην ανάπτυξη της βιομηχανίας στα μέτρα υπέρ των μικρομεσαίων επιχειρήσεων, στην τουριστική ανάπτυξη και στην προσαρμογή των γεωργικών δομών στο νέο ανταγωνιστικό περιβάλλον.
- ❖ Μεγάλες επενδύσεις υποδομής στις μεταφορές, τηλεπικοινωνία, ενέργεια.
- ❖ Ανάπτυξη και αξιοποίηση του ανθρώπινου δυναμικού με τη βελτίωση του συστήματος εκπαίδευσης- επαγγελματικής κατάρτισης (Ευρωπαϊκή Ένωση, 1999).
- ❖ Επίσης βασική για την ανάπτυξη της νησιωτικής Ελλάδας είναι η επίδραση των μεταφορών αφού με την προϋπόθεση της ανάπτυξης και της βελτίωσης των συνθηκών ανάπτυξης στις μειονεκτικές νησιωτικές περιοχές είναι η αποδοχή του νησιωτικού χώρου ως συνέχεια του ηπειρωτικού. Δηλαδή η δημιουργία μιας ενιαίας χωρικής ενότητας στην οποία θα υπάρχει συνέχεια και συνέργια των εθνικών δικτύων μεταφορών.

Έτσι φαίνεται ότι υπάρχει συσχέτιση της ανάπτυξης των νησιών με συνδυσασμένα μεταφορικά δίκτυα.

Προτείνονται 3 τρόποι πρόσβασης οι οποίοι εξασφαλίζουν στα νησιά σταθερή σύνδεση:

- Να υπάρχει πρόσβαση στα νησιά μέσω των δρομολογίων στις κύριες ακτοπλοϊκές γραμμές που ξεκινούν από τα ηπειρωτικά λιμάνια και έχουν τακτικές συνδέσεις και από την ίδια γραμμή εξυπηρετούνται πολλά νησιά.
- Να υπάρχει πρόσβαση στα μεγάλα νησιά- πόλους από τις κύριες ακτοπλοϊκές γραμμές και έπειτα από εκεί να συνδέονται με δευτερεύουσες τοπικές ακτοπλοϊκές γραμμές άλλα πιο μικρά νησιά.
- Να υπάρχει πρόσβαση στα μεγάλα νησιά- πόλους με αεροπορικές γραμμές και έπειτα να υπάρχει από εκεί διασύνδεση με τα άλλα μικρότερα νησιά μέσω κύριων ή δευτερευουσών γραμμών ή με αεροπορικές συνδέσεις.

Προφανώς υπάρχει ανάγκη διαμόρφωσης μιας ιδιαίτερης στρατηγικής για περιφερειακή ανάπτυξη σύμφωνα με τις ιδιαιτερότητες του νησιωτικού χώρου της Ελλάδας. Αν δεν συμβεί κάτι τέτοιο θα συνεχίσει να υφίσταται δυσανάλογη ανάπτυξη στα μεγαλύτερα νησιά τα οποία έχουν και τις κατάλληλες υποδομές ενώ τα μικρότερα θα καταβάλλουν μεγάλες προσπάθειες να διατηρήσουν το υφιστάμενο επίπεδο ανάπτυξης τους (Σιδέρη, 2003).

Σύμφωνα με τη Διακυβερνητική Διάσκεψη του 1996 είχε συζητηθεί το θέμα των νησιωτικών περιοχών της ΕΕ. Μεταξύ άλλων εκτέθηκαν και τα προβλήματα που σχετίζονταν με τα νησιά του ελληνικού χώρου.

Οι ιδιαιτερότητες των νησιών που έχουν μόνιμο χαρακτήρα σε σχέση με τις ηπειρωτικές περιοχές είναι:

- Το μικρό μέγεθος, το οποίο έχει επιπτώσεις στην ποικιλία και στην ποσότητα πρώτων υλών και στην αποδοτική χρήση των συντελεστών παραγωγής όπως επίσης και η ευαίσθητη οικολογική ισορροπία των νησιών.
- Την περιφερειακότητα και την απομόνωση οι οποίες αποφέρουν αρνητικές επιπτώσεις στο κόστος λειτουργίας της οικονομίας τους (κόστος απόκτησης, κόστος υπηρεσιών, κόστος υποδομής, κόστος ευκαιριών, κόστος ενημέρωσης και επικοινωνίας).
- Τα ιδιαίτερα πολιτισμικά χαρακτηριστικά παλαιότερων εποχών κυρίως, όπως επίσης και το ιδιόμορφο πλούσιο αλλά και εύθραυστο περιβάλλον και αυτά τα χαρακτηριστικά πρέπει να διατηρηθούν και να κληροδοτηθούν στις επόμενες γενιές.

Αυτά τα χαρακτηριστικά εμποδίζουν τα νησιά να συμμετέχουν ισότιμα στην αναπτυξιακή προσπάθεια σχετικά με τις ηπειρωτικές περιοχές.

Βέβαια αυτά δεν αποτελούν μειονεκτήματα και σταθερούς ακυρωτικούς παράγοντες μιας αναπτυξιακής διαδικασίας λαμβάνοντας υπόψιν ότι πολλά από τα νησιά που αποτελούν μειονεκτικές περιοχές παλαιότερα αποτελούσαν λίκνα πολιτισμού.

Όμως οι ιδιαιτερότητες αυτές έρχονται σε αντίθεση με το κυρίαρχο μοντέλο ανάπτυξης που χαρακτηρίζεται από οικονομίες κλίμακας, οικονομίες συγκέντρωσης και οικονομική αποτελεσματικότητα. Η περιθωριοποίηση των νησιών συμβαίνει σε πολλούς τομείς όπως είναι οι οικονομικοί, οι δημογραφικοί, οι τεχνολογικοί, οι πολιτισμικοί και οι πολιτικοί, οπότε υπάρχουν αρνητικά αποτελέσματα σε όλους τους τομείς. Τα αποτελέσματα αυτά που αναφέρονται ως επιπτώσεις από τους τομείς και φαίνεται ότι αποτελούν μειονεκτήματα, στην ουσία αποτελούν δευτερογενείς επιπτώσεις ενός συγκεκριμένου μοντέλου ανάπτυξης. Η κατάσταση αυτή είναι ανατρέψιμη εφόσον μεταβληθεί το πλαίσιο που τη δημιουργήσε.

2.1.3. Η πορεία προς την ανάπτυξη για τη νησιώτική Ελλάδα

Για να επιτευχθεί μια ολοκληρωμένη βιώσιμη, τοπική και ενδογενής ανάπτυξη πρέπει να υπάρχει ειδική μεταχείριση για τα νησιά. Οπότε και στα πλαίσια της ΕΕ και της επίτευξης της λειτουργίας της Οικονομικής και Νομισματικής Ένωσης, όπου όπως και ολόκληρη η Ελλάδα έτσι και τα νησιά, για να ενταχθούν επί ίσοις όροις σε αυτήν πρέπει να επιτευχθεί μια ισόνομη ανάπτυξη σε όλες τις περιφέρειες.

Επομένως επειδή, όπως προαναφέρθηκε, τα νησιά αποτελούν μειονεκτικές περιοχές της ΕΕ τότε υπάρχει μια πολιτική για την ανάπτυξη τους σύμφωνα με συγκεκριμένες αρχές:

- ✓ της ίσης μεταχείρισης των Περιφερειών της ΕΕ δηλαδή τη μεταχείριση διαφορετικών καταστάσεων με διαφορετικούς τρόπους
- ✓ της πλήρους αξιοποίησης του ευρωπαϊκού χώρου
- ✓ της διαφύλαξης της φυσικής και πολιτιστικής ποικιλομορφίας της ΕΕ
- ✓ της αειφόρου ανάπτυξης
- ✓ της επικουρότητας.

Αυτή η πολιτική έχει ως στόχο την Οικονομική και Κοινωνική Συνοχή σε όλες τις περιοχές της ΕΕ συμπεριλαμβανομένων και αυτών που έχουν νησιωτικό χαρακτήρα.

Η οικονομική, δημογραφική, τεχνολογική, πολιτιστική και πολιτική περιθωριοποίηση αποτρέπει τις επενδύσεις στις νησιωτικές περιοχές, σε αδυναμία δημιουργίας οικονομιών κλίμακας (ομοιόμορφη παραγωγή μεγάλη αδυναμία δημιουργίας οικονομιών κλίμακας και χαμηλού κόστους), οικονομίες συγκέντρωσης (αστικοποίηση) και οικονομική αποτελεσματικότητα. Επίσης η έλλειψη πόρων που υπάρχει στις νησιωτικές περιοχές, σε μεγάλη ποσότητα η οποία θα μπορούσε να είναι αντικείμενο μαζικής παραγωγής ικανής να ανταγωνιστεί παρόμοια προϊόντα που παράγονται στην ηπειρωτική χώρα, δημιουργεί ένα σοβαρό μειονέκτημα. Αποτέλεσμα αυτής της κατάστασης, σε συνδυασμό με τις σημαντικές αλλαγές που σημειώθηκαν στις μεταφορές, όπως π.χ. μείωση του ρόλου των θαλάσσιων μεταφορών και διαφοροποίηση των θαλασσίων δρόμων), είναι η περιθωριοποίηση των νησιών.

Η περιθωριοποίηση είχε ως επακόλουθο αρνητικές επιπτώσεις σε όλους τους τομείς, με αποτέλεσμα τα νησιά να οδηγούνται σε καθεστώς υπανάπτυξης.

Το γεγονός ότι δεν λαμβάνουμε υπόψιν τις ιδιαιτερότητες των νησιών ως μειονεξίες και σταθερούς ακυρωτικούς παράγοντες κάθε αναπτυξιακής διαδικασίας, αυτό δε σημαίνει ότι δεν υπάρχουν ιδιαίτερα χαρακτηριστικά στα νησιά. Υπάρχουν, όπως υπάρχουν και για άλλους τύπους νησιών π.χ. ορεινών, αστικών κ.λπ. και έτσι πρέπει να λαμβάνονται υπόψιν στα πλαίσια μιας ολοκληρωμένης και βιώσιμης ανάπτυξης.

Τα νησιά της Ελλάδας έχουν δυνατότητες να αναπτυχθούν και μάλιστα αυτά εντοπίζονται λόγω της βελτίωσης που παρατηρείται:

- ✓ Από τις τεχνολογικές αλλαγές που επιτρέπουν τη δημιουργία οικονομιών κλίμακας και οικονομίες συγκέντρωσης στην οργάνωση του χώρου και της παραγωγικής διαδικασίας.
- ✓ Τις άλλες τεχνολογικές αλλαγές π.χ. ανάπτυξη νέων μορφών ενέργειας, τεχνολογίες μικρής υποκατάστασης, πρόοδος στον τομέα μεταφορών κ.λπ. οι οποίες περιορίζουν τις επιπτώσεις που προέρχονται από το μικρό μέγεθος και την απομόνωση των νησιών.
- ✓ Τον κυρίαρχο ρόλο που διαδραματίζουν σήμερα οι υπηρεσίες στο σχηματισμό του εθνικού πλούτου.
- ✓ Τις αλλαγές που καταγράφονται σχετικά με τις ανθρώπινες επιδιώξεις υπέρ ποιοτικών στόχων π.χ. η διατήρηση της ποιότητας του περιβάλλοντος, η προτίμηση για προϊόντα υγιεινά δηλαδή μη μαζικής παραγωγής κα υψηλής ποιότητας, η διάθεση προσεγγίσεις τοπικών πολιτισμών, η βελτίωση του πλαισίου της καθημερινής ζωής με στροφή προς τις μικρές κλίμακες. Αυτά τα φαινόμενα συναντώνται σε μικρές νησιωτικές περιοχές οπότε δημιουργούνται ανάλογα πλεονεκτήματα.
- ✓ Την αυξανόμενη ζήτηση που εκφράζουν εργαζόμενοι με υψηλό επίπεδο εξειδίκευσης και ανώτερες διοικητικές θέσεις για εγκατάσταση τους σε χώρους με υψηλής ποιότητας φυσικό και δομημένο περιβάλλον αλλά και με υψηλής ποιότητας παρεχόμενες υπηρεσίες.
- ✓ Τη συνεχώς αυξανόμενη βαρύτητα που έχει στον οικονομικό τομέα ο ελεύθερος χρόνος και οι δραστηριότητες που συνδέονται με αυτόν.
- ✓ Την ενίσχυση του περιφερειακού και του τοπικού επιπέδου ως του κατάλληλου επιπέδου λήψης αποφάσεων

(http://www.aegean.gr/lid/internet.elliniki_ekdosi/Dimosieuseis/Politiki_Nision.htm).

Ως προς την απασχόληση διαμορφώνονται νέες τάσεις μέσω των συνθηκών που διαμορφώνονται στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα και οι οποίες επηρεάζουν και τις νησιωτικές περιοχές. Βέβαια οι νέες αυτές τάσεις έχουν ως χαρακτηριστικό τους την απασχόληση στον τριτογενή τομέα. για παράδειγμα το 70% των νέων θέσεων εργασίας στις υπηρεσίες και το 30% αφορά την παραγωγή. Το 100% των «καθαρών» θέσεων εργασίας δημιουργούνται στη μερική απασχόληση και οι μικρομεσαίες επιχειρήσεις συμμετέχουν κατά $\frac{3}{4}$ στη συνολική δημιουργία απασχόλησης. Αυτό δεν είναι κάτι άγνωστο για τα νησιά αφού απασχολούνται κυρίως στον τουρισμό και το δημόσιο τομέα και στα περισσότερα από αυτά είναι ανεπτυγμένος ο μαζικός τουρισμός (<http://www.asda.gr/hgianniris/ikempili.htm>).

Ως γενικός αναπτυξιακός στόχος των νησιών υιοθετείται η *βελτίωση της ελκυστικότητάς τους* ως τόπων παραγωγής και κατοικίας με την ανάδειξη των συγκριτικών πλεονεκτημάτων λόγω των ιδιαιτεροτήτων τους (μικρή κλίμακα, σχετική απομόνωση, πλούσιο πολιτιστικό και φυσικό περιβάλλον) και των τοπικών τους πόρων.

Απώτερος στόχος είναι **να αναδειχθεί η μοναδικότητα του ελληνικού αρχιπελάγους με την αξία που έχει για την παγκόσμια κοινότητα και όχι να αναλωθεί από τον οργανωμένο μαζικό τουρισμό για ικανοποίηση βραχυπρόθεσμων και εφήμερων στόχων.**

Τα χαρακτηριστικά των νησιών μπορούν σήμερα, αν αξιοποιηθούν κατάλληλα, να λειτουργήσουν ως προωθητικοί παράγοντες της ανάπτυξης. Ενδεικτικά αναφέρουμε:

- Η παραδοσιακή γεωργία χαμηλών εισροών, είναι το ζητούμενο στη νέα πολιτική υπαίθρου της ΕΕ. Στη μεγάλη τους πλειοψηφία τα προϊόντα των νησιών μπορούν, μέσα από μια διαδικασία τυποποίησης και σταθερής υψηλής ποιότητας, να βρουν την δική τους αγορά.
- Η μικρή κλίμακα των νησιών και η απομόνωση τους τα καθιστά ιδιαίτερα ελκυστικούς τόπους για αναψυχή αλλά και για μονιμότερη εγκατάσταση.
- Το ποικιλόμορφο και υψηλής ποιότητας φυσικό περιβάλλον και η πολιτιστική κληρονομιά (δομημένο περιβάλλον, ιστορικοί τόποι, μνημεία κλπ), που αποτελούν την ταυτότητα των νησιών, μπορεί με τις κατάλληλες παρεμβάσεις να αποτελέσουν όχι απλά ένα στοιχείο ποιότητας ζωής των κατοίκων, αλλά πηγή καινοτόμων δράσεων και δημιουργίας θέσεων απασχόλησης, καθώς και πόλο έλξης πληθυσμών για μόνιμη ή προσωρινή εγκατάσταση με την

δημιουργία κέντρων αριστείας στην εκπαίδευση, στην έρευνα, στην πολιτιστική δημιουργία.

- Οι μικρές μονάδες μεταποίησης και χειροτεχνίας, έχοντας ως δεδομένο το υψηλότερο κόστος παραγωγής λόγω νησιωτικότητας, μπορούν να στοχεύουν στη παραγωγή προϊόντων που να ξεχωρίζουν στην αγορά είτε για την μοναδικότητά τους (π.χ. με χρήση τοπικών πόρων), είτε με την ποιότητά τους (http://www.aegean.gr/lid/internet.elliniki_ekdosi/Dimosieuseis/Espace-Insulaire.htm).

2.2. Η Περιφέρεια Κρήτης

2.2.1. Γενικά χαρακτηριστικά της περιφέρειας

Η περιφέρεια Κρήτης αποτελείται από τους νομούς Ηρακλείου, Λασιθίου, Ρεθύμνου και Χανίων και έχει ως έδρα το Ηράκλειο. Βρέχεται βόρεια από το Κρητικό πέλαγος και νότια από το Λυβικό. Η συνολική έκταση του νησιού είναι 8.335 τετρ. Χιλιόμετρα και καλύπτει το 6,3% της συνολικής έκτασης της χώρας. Βέβαια στην περιφέρεια Κρήτης ανήκουν και πολλά νησιά όπως η Γαύδος, η Ντία, το Κουφονήσι, το Γαϊδουρονήσι ή Χρυσή, οι Διονυσάδες, η Σπιναλόγκα και το Παξιμάδι εκ των οποίων τα περισσότερα είναι ακατοίκητα (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 1999).

Ο πληθυσμός της Κρήτης, σύμφωνα με στοιχεία της ΕΣΥΕ για το 1998, ανερχόταν στους 562.276 κατοίκους, που αναλογεί στο 5,3% του συνολικού πληθυσμού της χώρας. Ο αστικός πληθυσμός το 1991 αποτελούσε το 42% του συνολικού πληθυσμού του νησιού, ο αγροτικός, το 46% και τέλος ο αγροτικός το 12% (ΠΕΠ ΚΡΗΤΗΣ, 2001).

Το Α.Ε.Π. της περιφέρειας Κρήτης είναι υψηλότερο από το αντίστοιχο μέσο κατά κεφαλήν ΑΕΠ της χώρας, συγκεκριμένα ανέρχεται στο 105,7% του μέσου κατά κεφαλήν ΑΕΠ της χώρας για το 1994 ενώ το 1989 ήταν 104,7% οπότε το 1994 επήλθε μια ελαφριά βελτίωση. Η περιφέρεια παράγει το 5,7% του συνολικού ΑΕΠ της χώρας. Στον πρωτογενή τομέα παράγεται το 31%, στον δευτερογενή το 13% και στον τριτογενή το 56% του περιφερειακού Α.Π.Π. (ΠΕΠ ΚΡΗΤΗΣ, 2001).

Όσον αφορά την απασχόληση ο οικονομικά ενεργός πληθυσμός της περιφέρειας ήταν 229,6 χιλιάδες ενώ οι απασχολούμενοι 219,1 χιλιάδες. Το 37,8% των απασχολούμενων εργαζόταν στον πρωτογενή τομέα, το 12,5% στο δευτερογενή και το 49,7% στον τριτογενή (ΠΕΠ ΚΡΗΤΗΣ, 2001).

Το ποσοστό ανεργίας στην περιφέρεια είναι 4,6% και είναι μικρότερο από το 10,3% σε εθνικό επίπεδο ενώ σχετικά με το επίπεδο εκπαίδευσης παρουσιάζονται ελλείψεις σε πτυχιούχους τριτοβάθμιας εκπαίδευσης και σε απόφοιτους μέσης εκπαίδευσης (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 1999).

Εικόνα 2.2.1: Η περιφέρεια της Κρήτης (ΦΕΚ ΚΡΗΤΗΣ)

2.2.2. Η αναπτυξιακή στρατηγική της περιφέρειας

Σύμφωνα με τα αποτελέσματα του 2^{ου} ΚΠΣ 1994-1999, η αναπτυξιακή στρατηγική της περιφέρειας εξειδικεύτηκε σε ειδικότερους στόχους, οι οποίοι για να επιτευχθούν έγιναν χρηματοδοτήσεις από το ΠΕΠ 1994-1999, από άλλες Κοινοτικές χρηματοδοτήσεις και από εθνικούς πόρους. Ο στρατηγικός σκοπός της περιόδου αυτής ήταν:

Η ανάδειξη της Κρήτης σε οικονομικό και ερευνητικό κέντρο στο χώρο της Ν. Α. Μεσογείου.

Οι βασικοί στόχοι για να επιτευχθεί ο παραπάνω σκοπός ήταν:

- ❖ Η αναβάθμιση του ερευνητικού ιστού, ανάληψη ερευνητικής δραστηριότητας από ιδιώτες και η δικτύωση με επιχειρήσεις, η βελτίωση της ανταγωνιστικότητας του δευτερογενή τομέα δημιουργώντας προϋποθέσεις επέκτασης και η ενίσχυση των εξαγωγών και του διαμετακομιστικού εμπορίου.
- ❖ Η ολοκληρωμένη ανάπτυξη με έμφαση στον πρωτογενή και στο τριτογενή τομέα, επιδίωξη για την ενίσχυση της παραγωγικότητας των αγροτικών εκμεταλλεύσεων και η βελτίωση της ποιότητας ζωής στην ύπαιθρο. Ενώ για

τον τριτογενή τομέα βασική, θεωρήθηκε, η αξιοποίηση των φυσικών και πολιτιστικών πόρων, ο εμπλουτισμός του τουριστικού προϊόντος και η βελτίωση της ποιότητας των τουριστικών υπηρεσιών.

- ❖ Η βελτίωση της ποιότητας ζωής και η εφαρμογή μιας ορθολογικής περιβαλλοντικής πολιτικής. Για την επίτευξη αυτού του στόχου βασική θεωρήθηκε η προσέγγιση μέσα από την εκπλήρωση της προστασίας και αναβάθμιση του περιβάλλοντος και της βελτίωσης των αστικών υποδομών.
- ❖ Η ενίσχυση της συνοχής στο εσωτερικό της Περιφέρειας με τη βελτίωση της προσπελασιμότητας τοπικών κέντρων και την ιεράρχηση του οικιστικού δικτύου.
- ❖ Η αναβάθμιση του ανθρώπινου δυναμικού με τη βελτίωση δεξιοτήτων και την εξοικείωση με καινοτομίες και εφαρμογές νέων τεχνολογιών (ΠΕΠ ΚΡΗΤΗΣ, 2001).

Για να επιτευχθούν αυτά προσδιορίστηκαν οι 4 τομείς δράσεων οι οποίοι εξειδικεύτηκαν σε ενέργειες και έργα ανά τομέα.

Α. Ανθρώπινο δυναμικό (π.χ. εκπαίδευση, νέες πανεπιστημιούπολεις, κατάρτιση ανέργων και απασχολούμενων στους παραγωγικούς τομείς)

Β. Παραγωγικοί τομείς (π.χ. αρδευτικά έργα, υποστήριξη της αγροτικής παραγωγής, επενδύσεις για επέκταση θερμοκηπιακών καλλιεργειών, εκσυγχρονισμός γεωργικών βιομηχανιών, ενίσχυση επιχειρηματικών σχεδίων εμπορικών επιχειρήσεων, ενίσχυση έργων βιομηχανική υποδομής, ενίσχυση των τουριστικών υποδομών και υπηρεσιών και εκσυγχρονισμός των εγκαταστάσεων των τουριστικών καταλυμάτων, ενίσχυση των υποδομών και του εξοπλισμού των δραστηριοτήτων Ε&ΤΑ και αξιοποίηση ήπιων μορφών ενέργειας).

Γ. Βελτίωση των υποδομών των μεταφορών (παρεμβάσεις στο επαρχιακό και κοινοτικό δίκτυο, έργα στις κύριες πύλες εισόδου- εξόδου δηλαδή στα λιμάνια και στα αεροδρόμια, ενίσχυση και βελτίωση των κάθετων αξόνων).

Δ. Βελτίωση της ποιότητας ζωής (ολοκλήρωση των υποδομών υγείας, ενίσχυση για υποδομές πρόνοιας, ύδρευση, αποχέτευση και ΜΕΛ (Μονάδα Επεξεργασίας Λυμάτων), αναπλάσεις ιστορικών χώρων και μνημείων, διαχειριστικές μελέτες και παρεμβάσεις για τα μικρά νησιά) (ΠΕΠ ΚΡΗΤΗΣ, 2001).

Για την περίοδο 1994-1999 η εγκεκριμένη δημόσια δαπάνη στο ΠΕΠ Κρήτης ήταν 424,8 εκατομμύρια €.

Βέβαια ο αρχικός στόχος για τη σύγκλιση της περιφέρειας με το μέσο αναπτυξιακό επίπεδο της χώρας προσεγγίστηκε, όμως δεν επιτεύχθηκαν εξ' ολοκλήρου όλοι οι επιμέρους στόχοι.

Στον πρωτογενή τομέα δεν επιτεύχθηκε η στροφή σε νέες καλλιέργειες εκτός από τις θερμοκηπιακές.

Στο δευτερογενή αναπτύχθηκαν κλάδοι που συνδέονταν με τον πρωτογενή τομέα, τις κατασκευές και την ενέργεια.

Σχετικά με τον τουρισμό οι δράσεις κατευθύνθηκαν στην αναβάθμιση του τουριστικού προϊόντος, ενώ η περίοδος της εκτατικής ανάπτυξης έχει εξαντληθεί και η διάχυση του τουριστικού ρεύματος σε νέες τουριστικές περιοχές, έχει περιοριστεί.

Οι υποδομές βελτιώθηκαν αλλά δεν επιτεύχθηκε σε όλες λόγω έλλειψης χρηματοδοτήσεων π.χ. το οδικό δίκτυο, κοινωνικές υποδομές διαχείριση αποβλήτων και Μονάδες Επεξεργασίας Λυμάτων (ΜΕΛ) (ΠΕΠ ΚΡΗΤΗΣ, 2001).

Για την περίοδο 2000- 2006 το ΠΕΠ έχει τους εξής άξονες προτεραιότητας:

Πίνακας 2.2.1.: Άξονες προτεραιότητας Περιφέρειας Κρήτης

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΟ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΚΡΗΤΗΣ 2000 – 2006 ΑΞΟΝΕΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ	
Άξονας 1	Ενίσχυση της Περιφέρειας ως ερευνητικού και τεχνολογικού πόλου στη Νοτιοανατολική Μεσόγειο, προώθηση της καινοτομίας και ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας της οικονομίας.
Άξονας 2	Προστασία του περιβάλλοντος και μείωση των ενδοπεριφερειακών ανισοτήτων.
Άξονας 3	Συμμετοχή της Περιφέρειας στα διεθνή μεταφορικά δίκτυα ως κόμβου διαμετακόμισης.

Άξονας 4	Βελτίωση των οικονομικών λειτουργιών και της ποιότητας ζωής στα μεγάλα αστικά κέντρα.
----------	---

Άξονας 5	Ανάπτυξη ορεινών, μειονεκτικών και λοιπών αγροτικών περιοχών.
----------	---

Άξονας 6	Προώθηση της Απασχόλησης – Παροχή ίσων ευκαιριών στη γνώση.
----------	---

Άξονας 7	Τεχνική Βοήθεια.
----------	------------------

Πηγή: ΠΕΠ ΚΡΗΤΗΣ, 2001

Με τον 1^ο και τον 3^ο άξονα ενισχύεται ο κεντρικός ρόλος της περιφέρειας αφού ενισχύεται η «εξωστρέφεια της περιφέρειας».

Η ποιότητα ζωής και η προστασία του περιβάλλοντος ενισχύονται από τους άξονες 2, 4 και 5.

Παρεμβάσεις σχετικές με το ανθρώπινο δυναμικό αναφέρονται στον άξονα 6.

Με την επίτευξη των στόχων κάθε άξονα προτεραιότητας του ΠΕΠ μέσω των έργων που προβλέπονται σε συνδυασμό με το εθνικό σκέλος του ΚΠΣ και των κοινοτικών πρωτοβουλιών θα επιτύχουν τη ζητούμενη αναπτυξιακή προσπάθεια της Περιφέρειας, στην ολοκληρωμένη ανάπτυξη υποβαθμισμένων αστικών περιοχών και στην ολοκληρωμένη αντιμετώπιση ιδιαίτερων μειονεκτικών περιοχών της υπαίθρου (ΠΕΠ ΚΡΗΤΗΣ, 2001).

Πίνακας 2.2.2.: Πολιτικές που εφαρμόζονται κατά αστικό κέντρο

Αστικά Κέντρα	Αναπτυξιακός Ρόλος	Επιχειρηματικές και Αναπτυξιακές Υποδομές	Πρωτοβουλίες Δραστηριότητες
Ηράκλειο	Εθνικός και Διακρατικός Πόλος Ανάπτυξης, Διοικητικό, Εμπορικό Κέντρο και κέντρο Θαλάσσιων Μεταφορών στο χώρο της Ν.Α. Μεσογείου	Λιμένας Αεροδρόμιο Πανεπιστήμιο ΒΙ.Π.Ε. Βόρειος Οδικός Άξονας	Ανώτατη Εκπαίδευση Τεχνολογική Έρευνα και Ανάπτυξη Υπηρεσίες Υγείας Τριτογενής (διεθνές εμπόριο – διεθνείς μεταφορές) Βιομηχανία Τουρισμός
Χανιά	Κέντρο Νομαρχιακής Ανάπτυξης	Λιμένας Αεροδρόμιο Πανεπιστήμιο ΒΙΟ.ΠΑ. Βόρειος Οδικός Άξονας	Ανώτατη Εκπαίδευση Τεχνολογική Έρευνα και Ανάπτυξη Τριτογενής τομέας (Εμπόριο – Υπηρεσίες) Τουρισμός
Ρέθυμνο	Κέντρο Νομαρχιακής Ανάπτυξης	Λιμένας Βόρειος Οδικός Άξονας Πανεπιστήμιο	Τουρισμός Ανώτατη Εκπαίδευση
Λοιπά Κέντρα			
Άγιος Νικόλαος	Κέντρο Νομαρχιακής Ανάπτυξης	Λιμένας Βόρειος Οδικός Άξονας	Τουρισμός
Ιεράπετρα	Κέντρο Τοπικής Ανάπτυξης	Λιμένας	Υπηρεσίες προς τις Αγροτικές Δραστηριότητες Τουρισμός
Σητεία	Κέντρο Τοπικής Ανάπτυξης	Λιμένας Αεροδρόμιο Βόρειος Οδικός Άξονας	Τουρισμός Παραγωγή Ενέργειας

Πηγή: ΠΕΠ ΚΡΗΤΗΣ, 2001

Πίνακας 2.2.3.: Δομή του ΠΕΠ Κρήτης 2000-2006

ΠΕΠ ΚΡΗΤΗΣ 2000 - 2006

ΔΟΜΗ ΠΕΠ

(ποσά σε χιλ. ΕΥΡΩ)

		Π/Υ Δημόσιας δαπάνης	% επί της Συνολικής ΔΔ ΠΕΠ	Ταμείο ΕΕ	Ιδιωτική συμμετοχή
ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑ 1 Ενίσχυση της Περιφέρειας ως ερευνητικού και τεχνολογικού πόλου στην Ν.Α. Μεσόγειο, προώθηση της καινοτομίας και ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας της οικονομίας	ΜΕΤΡΟ 1 Εκπαιδευτικές και ερευνητικές υποδομές	21.247	3,41%	ΕΤΠΑ	0
	ΜΕΤΡΟ 2 Εξοικείωση των επιχειρήσεων με τις νέες τεχνολογίες, προώθηση της καινοτομίας	7.082	1,14%	ΕΤΠΑ	7.082
	ΜΕΤΡΟ 3 Τεχνολογική αναβάθμιση και παροχή υπηρεσιών στις επιχειρήσεις του δευτερογενή τομέα	8.499	1,36%	ΕΤΠΑ	15.307
	ΜΕΤΡΟ 4 Ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας του τουρισμού	8.498	1,36%	ΕΤΠΑ	24.281
	ΜΕΤΡΟ 5 Προώθηση της κοινωνίας της πληροφορίας	5.666	0,91%	ΕΤΠΑ	0
	Σύνολο	50.992	8,18%		46.670
ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑ 2 Προστασία του περιβάλλοντος και μείωση των ενδοπεριφερειακών ανισοτήτων	ΜΕΤΡΟ 1 Διαχείριση στερεών, υγρών και βεβαρημένων αποβλήτων και ενίσχυση υποδομών ύδρευσης	18.801	3,01%	ΕΤΠΑ	0
	ΜΕΤΡΟ 2 Υποδομές μεταφορών	150.142	24,07%	ΕΤΠΑ	0
	ΜΕΤΡΟ 3 Υποδομές και εξοπλισμός στην εκπαίδευση	28.329	4,54%	ΕΤΠΑ	0
	ΜΕΤΡΟ 4 Ανάπτυξη και ανάδειξη της πολιτιστικής ιστορικής κληρονομιάς	11.331	1,82%	ΕΤΠΑ	0
	Σύνολο	208.603	33,45%	0	0
ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑ 3 Συμμετοχή της Περιφέρειας στα διεθνή μεταφορικά δίκτυα ως κόμβου διαμετακόμισης.	ΜΕΤΡΟ 1 Υποδομές μεταφορών (λιμάνια - αεροδρόμια)	14.164	2,27%	ΕΤΠΑ	0
	ΜΕΤΡΟ 2 Ανάπτυξη βασικής εμπορικής υποδομής	14.164	2,27%	ΕΤΠΑ	14.164
	Σύνολο	28.328	4,54%	0	14.164
ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑ 4 Βελτίωση των οικονομικών λειτουργιών και της ποιότητας ζωής στα μεγάλα αστικά κέντρα	ΜΕΤΡΟ 1 Χωροταξικός - Πολεοδομικός σχεδιασμός	2.833	0,45%	ΕΤΠΑ	0
	ΜΕΤΡΟ 2 Αναβάθμιση αστικού περιβάλλοντος και ποιότητας ζωής	51.014	8,18%	ΕΤΠΑ	0
	ΜΕΤΡΟ 3 Διαμόρφωση βιομηχανικών και επιχειρηματικών περιοχών και δικτύων	16.997	2,73%	ΕΤΠΑ	14.164
	ΜΕΤΡΟ 4 Ολοκληρωμένες παρεμβάσεις αστικής ανάπτυξης σε τοπικές ζώνες μικρής κλίμακας- ΕΤΠΑ	17.000	2,73%	ΕΤΠΑ	0
	ΜΕΤΡΟ 5 Ολοκληρωμένες παρεμβάσεις αστικής ανάπτυξης σε τοπικές ζώνες μικρής κλίμακας - ΕΚΤ	7.667	1,23%	ΕΚΤ	0
	Σύνολο	95.511	15,31%	0	14.164

Πηγή: ΦΕΚ ΚΡΗΤΗΣ

Πίνακας 2.2.3.: Δομή του ΠΕΠ Κρήτης 2000-2006 (συνέχεια)

ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑ 5 Ανάπτυξη ορεινών, μειονεκτικών και λοιπών αγροτικών περιοχών	ΜΕΤΡΟ 1 Επενδύσεις σε επίπεδο γεωργικής γης - υποδομές	69.000	11,06%	ΕΓΤΠΕ	0
	ΜΕΤΡΟ 2 Δασικά Μέτρα	5.665	0,91%	ΕΓΤΠΕ	0
	ΜΕΤΡΟ 3 Προστασία περιβάλλοντος σε συνδυασμό με τη γεωργία, τη δασοκομία, την διατήρηση του τοπίου καθώς και την βελτίωση συνθηκών διαβίωσης των ζώων	2.000	0,32%	ΕΓΤΠΕ	850
	ΜΕΤΡΟ 4 Επενδύσεις σε επίπεδο γεωργικής εκμετάλλευσης	15.468	2,48%	ΕΓΤΠΕ	15.468
	ΜΕΤΡΟ 5 Ολοκληρωμένες παρεμβάσεις ανάπτυξης ειδικών αγροτικών περιοχών (ολοκληρωμένα σχέδια)	25.000	4,01%	ΕΓΤΠΕ	12.500
	ΜΕΤΡΟ 6 Υποδομές ορεινών κέντρων ανάπτυξης και δυνατότητες πρόσβασης των εσωτερικών ζωνών στα ορεινά κέντρα στα πλαίσια του μέτρου 5.5 'ολοκληρωμένα σχέδια'	20.000	3,21%	ΕΤΠΑ	0
	ΜΕΤΡΟ 7 Υποδομές ορεινών κέντρων ανάπτυξης και δυνατότητες πρόσβασης των εσωτερικών ζωνών στα ορεινά κέντρα.	30.992	4,97%	ΕΤΠΑ	0
	ΜΕΤΡΟ 8 Υποδομές αλιείας	8.780	1,41%	ΕΤΠΑ	0
	ΜΕΤΡΟ 9 Εκτατική ανάπτυξη ήπιων μορφών τουρισμού	8.495	1,36%	ΕΤΠΑ	2.833
	ΜΕΤΡΟ 10 Ολοκληρωμένες παρεμβάσεις ανάπτυξης ειδικών αγροτικών περιοχών - ΕΚΤ	4.500	0,72%	ΕΚΤ	0
Σύνολο		189.900	30,45%		31.651
ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑ 6 Πρώθηση της απασχόλησης - Παροχή ίσων ευκαιριών στην γνώση	ΜΕΤΡΟ 1 Ανάπτυξη κοινωνικών υπηρεσιών υποστήριξης για την πρώθηση ίσων ευκαιριών	19.000	3,05%	ΕΚΤ	0
	ΜΕΤΡΟ 2 Ανάπτυξη ανθρώπινων πόρων	11.500	1,84%	ΕΚΤ	0
	ΜΕΤΡΟ 3 Τοπικές Πρωτοβουλίες Απασχόλησης	11.167	1,79%	ΕΚΤ	0
Σύνολο		41.667	6,68%		0
ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑ 7 Τεχνική βοήθεια	ΜΕΤΡΟ 1 Τεχνική Βοήθεια ΕΤΠΑ	5.692	0,91%	ΕΤΠΑ	0
	ΜΕΤΡΟ 2 Τεχνική Βοήθεια ΕΚΤ	2.780	0,45%	ΕΚΤ	0
	ΜΕΤΡΟ 3 Τεχνική Βοήθεια ΕΓΤΠΕ	188	0,03%	ΕΓΤΠΕ	0
Σύνολο		8.660	1,39%		0
Σύνολο Προγράμματος		623.661	100%		106.649

Πηγή: ΦΕΚ ΚΡΗΤΗΣ

2.3. Η Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου

2.3.1. Γενικά χαρακτηριστικά της περιφέρειας

Η περιφέρεια Βορείου Αιγαίου αποτελείται από τους νομούς Λέσβου, Χίου και Σάμου και περιλαμβάνει τα ομώνυμα νησιά καθώς και τον Άγιο Ευστράτιο, τα Ψαρά, τα Αντίψαρα, τις Οινούσσες, την Ικαρία, τους Φούρνους και μερικές νησίδες ακόμη. Η συνολική επιφάνεια της Περιφέρειας είναι 3.385 τετρ. χμ. και αποτελεί το 2,9% της συνολικής έκτασης της χώρας (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 1999).

Το έδαφός τα είναι ιδιαίτερα πλούσιο σε ορυκτές πρώτες ύλες και κατανέμεται κατά 33% ως ορεινό, 35% ως ημιορεινό και 32% ως πεδινό. Ο πληθυσμός της σύμφωνα με την απογραφή του 2001 είναι 204.108 κάτοικοι (www.northaegean.gr/isite/page/57,1,0.asp?mu=1&emu=&thID=).

Οι τάσεις εξέλιξης των πληθυσμιακών μεγεθών είναι πτωτικές ενώ παράλληλα το ποσοστό γηρασμένου πληθυσμού αυξάνεται.

Σύμφωνα με την απογραφή του 1991 όπου ο πληθυσμός ήταν 199.231 κατοίκους το 31,2% ήταν ο ενεργός πληθυσμός από τον οποίο κατά 24,2% απασχολούνταν στον πρωτογενή, κατά 19,2% και κατά 56,1% στον τριτογενή.

Το Ακαθάριστο Περιφερειακό Προϊόν και ο ρυθμός αύξησης του κινείται σε χαμηλά επίπεδα, οπότε και η Περιφέρεια κατατάσσεται στις φτωχότερες της ΕΕ.

Το ΑΠΠ το 1996 έφτασε το 51,7% του αντίστοιχου μέσου όρου της ΕΕ των 15. ενώ το 1986 ήταν μόλις 44%. Το ποσοστό ανεργίας είναι αυξημένο, το 1997 έφθασε το 71% ενώ το αντίστοιχο εθνικό επίπεδο είναι 9,6%. Στον πρωτογενή τομέα υπάρχει ενασχόληση, όπως π.χ. παραγωγή λαδιού από τη Λέσβο, κρασιού από τη Σάμο και μαστίχας από τη Χίο. Επίσης ενισχύονται δραστηριότητες όπως θερμοκηπιακές καλλιέργειες, ενίσχυση της ελαιοκομίας και παραγωγή προϊόντων για κάλυψη των αναγκών της τοπικής αγοράς και του αυξανόμενου τουριστικού ρεύματος (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 1999).

Ως προς την κτηνοτροφία αναπτύσσεται η αιγοπροβατοτροφία και στην αλιεία οι ιχθυοκαλλιέργειες και οι οστρακοκαλλιέργειες.

Στον τομέα της μεταποίησης συναντώνται προβλήματα λόγω της έλλειψης υποδομών και ανθρώπινου δυναμικού, καθώς και λόγω των μειονεκτημάτων στη μεταφορά, στην τυποποίηση, στην οργάνωση και στην προώθηση προϊόντων.

Όμως το περιβάλλον των νησιών δεν έχει υποβαθμιστεί σε σημαντικό βαθμό αν και γίνονται πιέσεις στους φυσικούς πόρους και στο δομημένο περιβάλλον λόγω της τουριστικής ανάπτυξης και της επέκτασης των αστικών κέντρων και των οικισμών της περιφέρειας.

[illegible]

Η στρατηγική της Περιφέρειας για την ανάπτυξη επικεντρώνεται στον τουρισμό με την παράλληλη διατήρηση και ενίσχυση όλων των οικονομικών δραστηριοτήτων που υφίστανται στην Περιφέρεια (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 1999).

56

Επιμέρους στόχοι ήταν:

- ✓ Η ενθάρρυνση των εναλλακτικών μορφών τουρισμού και η βελτίωση μεταφορών και τηλεπικοινωνιών, η προστασία και αξιοποίηση της πολιτιστικής κληρονομιάς και των αρχαιολογικών και ιστορικών χώρων.
- ✓ Η στήριξη συγκεκριμένων κλάδων του πρωτογενή και του δευτερογενή τομέα με σκοπό τη διατήρηση και αναπροσαρμογή της δραστηριότητας τους σε τοπικό επίπεδο.
- ✓ Η βελτίωση των συνθηκών ζωής των κατοίκων της Περιφέρειας ώστε να παραμείνει αγροτικός πληθυσμός και αυτό μπορεί να επιτευχθεί μέσω της προστασίας του περιβάλλοντος και της αναβάθμισης των κοινωνικών υπηρεσιών που παρέχονται.

Για να επιτευχθούν όλα αυτά δημιουργήθηκαν προγράμματα και έργα στους εξής τομείς παρέμβασης: (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 1999)

- ✓ Ολοκληρωμένο Πρόγραμμα Τουριστικής Ανάπτυξης
- ✓ Πρόγραμμα Ανάπτυξης Τουριστικού Τομέα
- ✓ Αξιοποίηση Ανθρωπίνων Πόρων
- ✓ Βελτίωση Ποιότητας Ζωής και Περιβάλλον
- ✓ Ενίσχυση των ΜΜΕ.

Πίνακας 2.3.1.: Δομή ΠΕΠ Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου

ΔΟΜΗ ΠΕΠ Β. ΑΙΓΑΙΟΥ 2000-2006

(Ποσά σε χιλ. Ευρώ)

ΜΕΤΡΟ	ΤΙΤΛΟΣ ΜΕΤΡΟΥ	ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ			ΤΑΜΕΙΟ
		ΣΥΝΟΛΟ	ΔΗΜΟΣΙΑ ΔΑΠΑΝΗ	ΙΔΙΩΤΙΚΗ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ	
ΑΞΟΝΑΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ 1: "Αναστροφή της Πληθυσμιακής Συρρίκνωσης και Περιθωριοποίησης της Νησιωτικής Οικονομίας, με την Αξιοποίηση της Τεχνολογίας και των Τοπικών Πλεονεκτημάτων"					
1.1	Μεταφορές - Επικοινωνίες	140.899,999	140.899,999		ΕΤΠΑ
1.2	Πολιτισμός	38.150,999	38.150,999		ΕΤΠΑ
1.3	Περιβάλλον	4.401,999	4.401,999		ΕΤΠΑ
1.4	Αντιμετώπιση Ανεργίας	12.674,001	12.674,001		Ε.Κ.Τ.
1.5	Υπηρεσίες Φροντίδας για την Προώθηση των Ίσων Ευκαιριών μεταξύ των Δύο Φύλων	14.526,690	13.206,082	1.320,608	Ε.Κ.Τ.
1.6	Τοπικές Πρωτοβουλίες Απασχόλησης	1.937,097	1.760,997	176,100	Ε.Κ.Τ.
ΣΥΝΟΛΟ ΑΞΟΝΑ 1		212.590,785	211.094,077	1.496,708	
ΑΞΟΝΑΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ 2: "Αστική Ανάπτυξη"					
2.1	Αστικές Υποδομές	26.385,998	26.385,998		ΕΤΠΑ
2.2	Υγεία - Πρόνοια	23.477,004	23.477,004		ΕΤΠΑ
2.3	Εκπαίδευση	29.346,001	29.346,001		ΕΤΠΑ
2.4	Ολοκληρωμένες Παρεμβάσεις Αστικής Ανάπτυξης σε τοπικές ζώνες μικρής κλίμακας - ΕΤΠΑ	14.085,602	11.738,002	2.347,600	ΕΤΠΑ
2.5	Ολοκληρωμένες Παρεμβάσεις Αστικής Ανάπτυξης σε τοπικές ζώνες μικρής κλίμακας - Ε.Κ.Τ.	8.069,601	7.335,999	733,602	Ε.Κ.Τ.
ΣΥΝΟΛΟ ΑΞΟΝΑ 2		101.364,206	98.283,004	3.081,202	
ΑΞΟΝΑΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ 3: "Διαφοροποίηση της νησιωτικής οικονομίας και ενίσχυση του παραγωγικού περιβάλλοντος και της ανταγωνιστικότητας με την αξιοποίηση της κοινωνίας της πληροφορίας και την ανάπτυξη της καινοτομίας"					
3.1	Κίνητρα, Υπηρεσίες, Υποδομές για τις Επιχειρήσεις	82.896,000	49.617,000	33.279,000	ΕΤΠΑ
3.2	Επικοινωνίες	5.011,283	3.799,999	1.211,284	ΕΤΠΑ
3.3	Ενέργεια	5.667,819	4.600,004	1.067,815	ΕΤΠΑ
3.4	Εκπαίδευση - Έρευνα και Τεχνολογία	8.804,000	8.804,000		ΕΤΠΑ
3.5	Δράσεις για τη Διαιώνιση και Αξιοποίηση των Αποτελεσμάτων Έρευνας στον Παραγωγικό Ιστό	2.201,000	1.466,998	734,002	ΕΤΠΑ
3.6	Ενέργειες Αναβάθμισης του Ανθρώπινου Δυναμικού - Προώθηση της Απασχόλησης	5.867,998	5.867,998		Ε.Κ.Τ.
3.7	Προώθηση της Καινοτομίας	17.608,000	11.737,999	5.870,001	ΕΤΠΑ
ΣΥΝΟΛΟ ΑΞΟΝΑ 3		128.056,100	85.893,998	42.162,102	
ΑΞΟΝΑΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ 4: "Στήριξη Αγροτικής Ανάπτυξης - Ανάπτυξη της Υπαίθρου"					
4.1	Επενδύσεις στις Γεωργικές Εκμεταλλεύσεις	33.923,821	22.050,484	11.873,337	ΕΓΤΠΕ-Π
4.2	Προστασία και Αξιοποίηση Δασών	4.695,000	4.402,000	293,000	ΕΓΤΠΕ-Π
4.3	Ανάπτυξη - Βελτίωση Αγροτικών Υποδομών και Εκσυγχρονισμός Δομών	26.412,998	26.412,998		ΕΓΤΠΕ-Π
4.4	Μεταποίηση, Εμπορία Αγροτικών Προϊόντων	1.353,849	880,003	473,846	ΕΓΤΠΕ-Π
4.5	Ενέργειες Στήριξης Αγροτικής Οικονομίας και Εμπορίας Προϊόντων Ποιότητας	2.000,006	1.000,003	1.000,003	ΕΓΤΠΕ-Π
4.6	Ενίσχυση Διαφοροποίησης Αγροτικών Δραστηριοτήτων	1.000,004	500,002	500,002	ΕΓΤΠΕ-Π
4.7	Ανακαίνιση - Ανάπτυξη Χωριών και Προστασία Αγροτικής Κληρονομιάς	2.660,000	2.660,000		ΕΓΤΠΕ-Π
4.8	Προστασία Περιβάλλοντος σε συνδυασμό με Γεωργία, Δασοκομία, διατήρηση τοπίου, βελτίωση συνθηκών διαβίωσης ζώων	1.499,987	999,997	499,990	ΕΓΤΠΕ-Π
4.9	Ανάπτυξη - Βελτίωση Υποδομών	2.935,000	2.935,000		ΕΤΠΑ
4.10	Προβολή - Προώθηση Επώνυμων Τοπικών Αγροτικών Προϊόντων	8.804,007	4.402,004	4.402,003	ΕΤΠΑ
4.11	Αλιεία	12.031,998	12.031,998		ΕΤΠΑ
4.12	Δράσεις Ε.Κ.Τ.	1.999,999	1.999,999		Ε.Κ.Τ.
ΣΥΝΟΛΟ ΑΞΟΝΑ 4		99.316,669	80.274,488	19.042,181	
ΑΞΟΝΑΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ 5: "Τεχνική Βοήθεια"					
5.1	Εφαρμογή Ε.Τ.Π.Α.	3.805,000	3.805,000		ΕΤΠΑ
5.2	Εφαρμογή Ε.Κ.Τ.	2.478,002	2.478,002		Ε.Κ.Τ.
5.3	Εφαρμογή Ε.Γ.Τ.Π.Ε.	294,001	294,001		ΕΓΤΠΕ
ΣΥΝΟΛΟ ΑΞΟΝΑ 5		6.577,003	6.577,003	0,000	
ΣΥΝΟΛΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ		547.904,763	482.122,570	65.782,193	

Πηγή: ΦΕΚ ΒΟΡΕΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ

2.4. Η Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου

2.4.1. Γενικά χαρακτηριστικά της περιφέρειας

Η περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου περιλαμβάνει τους νομούς των Δωδεκανήσων και των Κυκλάδων και αποτελείται από συστάδες νησιών (αποτελείται από 80 νησιά από τα οποία τα 47 κατοικούνται) και από πλήθος νησίδων και βραχονησίδων, που βρίσκονται στο νότιο Αιγαίο. Εκτείνεται σε μια μεγάλη θαλάσσια ζώνη που καλύπτει το χώρο από τις ακτές της Αττικής και της Εύβοιας μέχρι και τα παράλια της Ν Τουρκίας. Ανέπτυξαν μια πλούσια και μακραίωνη ιστορία. Από στατιστική άποψη η περιφέρεια χαρακτηρίζεται ευημερούσα αν και ουσιαστικά η εικόνα αυτή οφείλεται στα νησιά Ρόδος, Κως, Σαντορίνη, Μύκονος, Πάρος κ.α. Έχει πρωτεύουσα την Ερμούπολη της Σύρου και με έκταση 5.286 τ. χλμ., καλύπτει το 4% της συνολικής έκτασης της χώρας. Το 28% της επιφάνειας της είναι ορεινό, το 43% είναι ημιορεινό και το 29% πεδινό. (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 1999) Σύμφωνα με την απογραφή του 1991 ο πληθυσμός της Περιφέρειας συγκεντρώνει το 2,8% του συνολικού πληθυσμού της χώρας, δηλαδή 301.745 κατοίκους (www.περιφέρειαΝοτίουΑιγαίου.htm).

Τα Δωδεκάνησα αποτελούνται από το σύμπλεγμα των νησιών Πάτμος, Λέρος, Κάλυμνος, Κως, Νίσυρος, Τήλος, Σύμη, Χάλκη, Ρόδος, Κάσος, Κάρπαθος, Αστυπάλαια και Καστελόριζο ή Μεγίστη. Βέβαια ο νομός αποτελείται από 18 μεγαλύτερα νησιά και πλήθος από ακατοίκητα ξερονήσια. Ενώ οι Κυκλάδες αποτελούνται από τα νησιά Άνδρος, Τήνος, Μύκονος, Δήλος, Ρήνεια, Κέα, Κύθνος, Σέριφος, Σίφνος, Γυάρος, Σύρος, Πάρος και Αντίπαρος και μικρότερα ακατοίκητα νησιά (Πάπυρος Λαρούς Μπριτάνικα, τόμος 21ος, σσ. 397-403).

Το κλίμα της περιφέρειας συγκαταλέγεται στα πιο υγιεινά κλίματα της Μεσογείου το οποίο χαρακτηρίζεται από ήπιους χειμώνες και δροσερά καλοκαίρια. Ιδιαίτερα χαρακτηρίζεται από μεγάλη ξηρότητα και μεγάλη ηλιοφάνεια η οποία σε συνδυασμό με την πολύτιμη λουτρική περίοδο και τη δυνατότητα πολύωρης παραμονής στο ύπαιθρο ημερησίως, συμβάλλουν στο χαρακτηρισμό των νησιών ως σημαντικών τουριστικών κέντρων της Μεσογείου (Πάπυρος Λαρούς Μπριτάνικα, τόμος 21^{ος}, σσ. 397-403).

Σύμφωνα με στοιχεία του 1997, η αναλογία απασχόλησης των κατοίκων στον πρωτογενή τομέα είναι 10,2%, στο δευτερογενή είναι 20% και στον τριτογενή είναι 69,9%.

Το ποσοστό ανεργίας (1997) ανέρχεται στο 4,3% και αυτό οφείλεται κυρίως στην τουριστική απασχόληση των κατοίκων μόνο τους θερινούς μήνες και η κατανομή της δεν είναι γεωγραφικά ισορροπη (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 1999).

Ως προς τον πρωτογενή τομέα και οι δυο νομοί δε στερούνται φυσικού πλούτου και έχουν δυνατότητες ενασχόλησης με όλους τους οικονομικούς κλάδους αλλά για να επιτευχθεί αυτό χρειάζεται κατάλληλη υποδομή (Πάπυρος Λαρούς Μπριτάνικα, τόμος 21ος, σσ. 397-403).

Εικόνα 2.4.1.: Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου (Ευρωπαϊκή Ένωση, 1999)

2.4.2. Η αναπτυξιακή στρατηγική της περιφέρειας

Στη διάρκεια του 2^{ου} ΚΠΣ 1994-1999 βασικός στόχος ήταν η ενίσχυση του τουρισμού και λιγότερο η ανάπτυξη άλλων τομέων όπως είναι ο πρωτογενής τομέας δηλαδή γεωργία, κτηνοτροφία και αλιεία που αν και δεν παίζουν αποφασιστικό ρόλο στην οικονομία της Περιφέρειας συμβάλλει σημαντικά στην ισορροπία της οικονομικής διάρθρωσης και στην αποφυγή της μονομερούς ανάπτυξης του τουρισμού (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 1999).

Οι κυριότεροι στόχοι της αναπτυξιακής προσπάθειας ήταν:

- ⇒ Η διατήρηση του σημερινού αριθμού επισκεπτών και η ενίσχυση των εισοδημάτων από τον τουρισμό με την προσέλκυση επισκεπτών υψηλού εισοδηματικού επιπέδου.
- ⇒ Η διατήρηση του πρωτογενή τομέα και της μεταποίησης στο σημερινό επίπεδο, προσανατολίζοντας την προσπάθεια σε καλλιέργειες υψηλής προστιθέμενης αξίας, ανάπτυξη ολοκληρωμένης πολιτικής για την αλιεία και προώθηση των προϊόντων των ΜΜΕ.
- ⇒ Η αξιοποίηση του ανθρώπινου δυναμικού σε σχέση με τους προαναφερόμενους στόχους μέσα από προγράμματα και διαδικασίες κατάρτισης προσαρμοσμένα στα χαρακτηριστικά της τοπικής κοινωνίας.
- ⇒ Η προστασία του περιβάλλοντος που δέχεται έντονες πιέσεις, έστω και εποχιακά από την τουριστική ανάπτυξη.

Για την υλοποίηση των παραπάνω στόχων προβλέφθηκαν δράσεις στους ακόλουθους τομείς παρέμβασης: (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 1999)

- ⇒ Τουριστική αξιοποίηση θαλασσίων και πολιτιστικών πόρων.
- ⇒ Στήριξη παραγωγικών τομέων- βασικές υποδομές.
- ⇒ Βελτίωση της ποιότητας ζωής και του περιβάλλοντος.
- ⇒ Αξιοποίηση ανθρώπινου δυναμικού.
- ⇒ Ειδική ολοκληρωμένη δράση νήσου Λέρου.

Πίνακας 2.4.1: Έργα που πραγματοποιήθηκαν σε όλους τους τομείς

Τομείς	Α' Φάση (περίοδος Γ' ΚΠΣ 2000-2006)	Β' Φάση 2007-2015
Υποδομές Μεταφορές	Νέα λιμάνια και βελτιώσεις. Νέα αεροδρόμια και βελτιώσεις.	Συνέχιση έργων Α' Φάσης.
Περιβάλλον / υδατικό δυναμικό	Φράγματα – λιμνοδεξαμενές. ΧΥΤΑ – ΒΙΟΚΑ.	Συνέχιση έργων Α' Φάσης.
Τουρισμός	Μαρίνες – αγκυροβόλια τουριστικών σκαφών.	Υποδομές νέων και εναλλακτικών μορφών τουρισμού.
Μεταποίηση/Βιοτεχνία	Ίδρυση ΒΕΠΕ. Ενισχύσεις επενδύσεων.	Συνέχιση έργων Α' Φάσης. Δημιουργία δικτύων υπηρεσιών προς ΜΜΕ.
Οικιστικά	Θεσμικές ρυθμίσεις – Μελέτες χωροταξικές – εγκρίσεις.	Εφαρμογή ΠΠΧΣΑΑ – Χωρ/ξικών μελετών. Θέσπιση ΖΟΕ, ΓΠΣ
Πολιτιστικά	Αναπλάσεις – παραδοσιακοί οικισμοί – αρχαιολογικοί χώροι μείζονος σημασίας.	Συνέχιση έργων Α' Φάσης.
Ενέργεια	Δίκτυα μεταφοράς ηλ. ενέργειας. Σταθμοί παραγωγής.	Παραγωγή από ανανεώσιμες πηγές και εφαρμογές.
Τεχνολογία	Εφαρμογές τηλεματικής.	Συνέχιση – επέκταση έργων Α' Φάσης.

Πηγή: ΦΕΚ, ΝΟΤΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ

2.5. Η Περιφέρεια Ιονίου

2.5.1. Γενικά χαρακτηριστικά της περιφέρειας

Η περιφέρεια των Ιονίων Νήσων περιλαμβάνει τους νομούς: Κέρκυρας Λευκάδας Κεφαλληνίας & Ιθάκης Ζακύνθου και σύμφωνα με τη νέα διοικητική διαίρεση («Καποδίστριας») αποτελείται από 33 νέους δήμους και 6 κοινότητες, οι οποίες παρέμειναν για εθνικούς ή οικονομικούς λόγους. Η έδρα της Περιφέρειας ευρίσκεται στην Κέρκυρα. Η περιφέρεια έχει συνολική έκταση 2.318 τ. χλμ και καλύπτει το 1,8% της συνολικής έκτασης της χώρας. Ο πληθυσμός της Περιφέρειας ανέρχεται σε 202.000 κατοίκους (ΕΣΥΕ, 1998) και αντιστοιχεί στο 1,9% του συνολικού πληθυσμού της χώρας. Ο αστικός πληθυσμός ανέρχεται στο 26% του συνολικού πληθυσμού (1991) και παρουσιάζει αυξητικές τάσεις σε σχέση με το 1981, ο αγροτικός πληθυσμός στο 63% του συνολικού πληθυσμού και παρουσιάζει μικρή άνοδο, ενώ ο ημιαστικός πληθυσμός σταδιακά μειώνεται και φτάνει στο 11% του συνόλου (ΠΕΠ ΙΟΝΙΟΥ, 2001).

Συνολικά η Περιφέρεια αριθμεί 32 νησιά (μικρά και μεγάλα) εκ των οποίων κατοικούνται μόνο τα 13. Επίσης εκτός από τα μεγαλύτερα νησιά που αποτελούν τους νομούς, περιλαμβάνει και κάποια μικρότερα τα οποία είναι: Οι Οθωνοί η Ερεικούσα το Μαθράκι οι Παξοί και οι Αντίπαξοι και επίσης τα κατοικημένα που είναι το Μεγανήσι – η Κάλαμος η Κάστος και η Ιθάκη (ΠΕΠ ΙΟΝΙΟΥ, 2001).

Τα βασικά γεωμορφολογικά χαρακτηριστικά της περιφέρειας είναι οι ορεινοί όγκοι που έχουν μεγάλο υψόμετρο, οι λιμνοθάλασσες, τα ποτάμια και οι καταπράσινες πεδιάδες. Τα υψηλότερα όρη της περιφέρειας είναι ο Αίνος στην Κεφαλληνία, η Ελάτη στην Λευκάδα, ο Παντοκράτορας στην Κέρκυρα και ο Βραχίωνας στην Ζάκυνθο. Ανάμεσα στα όρη απλώνονται εύφορες κοιλάδες κατάφυτες οι οποίες στη μεγαλύτερη έκτασή τους αποτελούνται από ελιές (ΠΕΠ ΙΟΝΙΟΥ, 2001).

Η έκταση της Περιφέρειας κατανέμεται στις παρακάτω χρήσεις γης: το 28,4% είναι γεωργική γη (έναντι 26,9% της χώρας) με μεγάλη συμμετοχή των δενδρωδών καλλιεργειών (κυρίως ελιάς με 56% έναντι 24% της χώρας), μικρή συμμετοχή των ετήσιων καλλιεργειών (17,6% έναντι 59,9% της χώρας) και μικρό ποσοστό των αρδευόμενων εκτάσεων. Το 54% της συνολικής έκτασης είναι βοσκότοποι και το υπόλοιπο 17,6% λοιπές χρήσεις (ΠΕΠ ΙΟΝΙΟΥ, 2001).

Οι ορεινές εκτάσεις καλύπτουν το 28,3% της συνολικής έκτασης της Περιφέρειας, οι ημιορεινές το 35,8%, ενώ το 35,9% των εκτάσεων είναι πεδινές. Η Κεφαλληνία και η Ζάκυνθος έχουν εκτεταμένες ζώνες ημιορεινών εκτάσεων, 41,84% και 55,15% αντίστοιχα. Μεγάλο τμήμα ορεινών ζωνών έχει η Λευκάδα 62,25%, ενώ μεγάλα τμήματα πεδινών εκτάσεων διαθέτει η Κέρκυρα, το 68,32% περίπου της έκτασής της. Όλα τα νησιά έχουν πλούσια βλάστηση και το καθένα έχει μια ιδιαίτερη φυσικογεωγραφική ταυτότητα (ΠΕΠ ΙΟΝΙΟΥ, 2001).

Το σύνολο του εργατικού δυναμικού των Ιόνιων Νησιών κυμαίνεται, με μικρές διακυμάνσεις, στις 79.500 περίπου άτομα, από τα οποία τα 300 περίπου αντιπροσωπεύουν ανέργους. Το ποσοστό απασχόλησης του εργατικού δυναμικού για το 1998 έφθασε περίπου το 96,2% και ήταν από τα υψηλότερα της χώρας, της οποίας το ποσοστό ανήρχετο στο 89,23%. Ενώ το ποσοστό ανεργίας του εργατικού δυναμικού, αν και τα τελευταία έτη παρουσίασε αυξητική τάση, παραμένει γενικά σταθερό και το 1998 έφθασε το 3,9%, ποσοστό στο οποίο είχε φθάσει και το 1994 (ΠΕΠ ΙΟΝΙΟΥ, 2001).

Ως προς το επίπεδο εκπαίδευσης τόσο του πληθυσμού των Ιόνιων Νησιών όσο και του εργατικού δυναμικού φαίνεται ότι υστερεί υπολογίσιμα από το μέσο όρο της χώρας. Ειδικότερα οι πτυχιούχοι αντιπροσωπεύουν ποσοστό μόνο 10% του πληθυσμού ηλικίας 25-59 ετών στα Ιόνια, ενώ στο σύνολο της χώρας ανέρχονται σε 17%. Αντίθετα οι απόφοιτοι ή μη του Δημοτικού ήταν 67% στην Περιφέρεια ενώ στο σύνολο της χώρας 51% (ΠΕΠ ΙΟΝΙΟΥ, 2001).

Η Περιφέρεια παράγει το 1,74% του συνολικού Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος της χώρας. Στον πρωτογενή τομέα παράγεται το 17% του Περιφερειακού Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος, στον δευτερογενή το 14% και στον τριτογενή τομέα το 69%. Τα αντίστοιχα ποσοστά για τη χώρα (1994) είναι 15% για τον πρωτογενή τομέα, 25% για τον δευτερογενή και 60% για τον τριτογενή. Όμως, διαχρονικά, παρατηρείται μια στροφή της περιφερειακής οικονομίας των Ιονίων προς τον τριτογενή τομέα και ειδικότερα στον τουριστικό, έχει αυξηθεί σημαντικά η συμμετοχή του τομέα αυτού στο συνολικό Περιφερειακό ΑΕΠ, ενώ έχει μειωθεί η συμμετοχή των άλλων δύο τομέων της οικονομίας, δηλαδή του πρωτογενή και του δευτερογενή τομέα (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 1999).

Το κατά κεφαλήν ΑΕΠ της Περιφέρειας ανέρχεται στο 90% του μέσου κατά κεφαλήν ΑΕΠ της χώρας για το έτος 1994. σε σύγκριση με τα αντίστοιχα στοιχεία της Ευρωπαϊκής Ένωσης, προκύπτει ότι το κατά κεφαλήν ΑΕΠ της Περιφέρειας

αντιστοιχεί στο 62% του μέσου όρου της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Η Περιφέρεια κατατάσσεται στην εικοστή δεύτερη θέση μεταξύ των είκοσι πέντε πιο φτωχών Περιφερειών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, από την δέκατη πέμπτη θέση που κατείχε το 1986 (ΠΕΠ ΙΟΝΙΟΥ, 2001).

Η Περιφέρεια των Ιονίων Νήσων, λόγω ότι έχει ανεπτυγμένο τον τουριστικό τομέα τις τελευταίες δεκαετίες, δίνει την εντύπωση ότι είναι μια σχετικά ανεπτυγμένη περιφέρεια, όμως στην πραγματικότητα είναι μια νησιωτική ακριτική περιφέρεια με τις συνακόλουθες ενδοπεριφερειακές διαφορές στο επίπεδο της κοινωνικοοικονομικής ανάπτυξης και με σημαντικά προβλήματα οργανικής διασύνδεσης μεταξύ των νησιών αλλά και στην σύνδεσή τους με την ηπειρωτική χώρα (ΠΕΠ ΙΟΝΙΟΥ, 2001).

Τα Ιόνια Νησιά αποτελούν μια νησιωτική ακριτική περιφέρεια και αποτελούν το «Ιόνιο Αρχιπέλαγος». Η περιφέρεια εκτείνεται κατά μήκος των δυτικών παραλίων της Ελλάδας και βρίσκεται στο θαλάσσιο χώρο της Κεντρικής Μεσογείου και γειτνιάζει προς βορρά με την Βαλκανική και προς δυσμάς με το Mezzogiorno της Ιταλίας. Είναι μέρος του ελληνικού νησιωτικού χώρου, ο οποίος αποτελεί σπάνια περίπτωση φυσικής, περιβαλλοντικής, μικροκλιματολογικής, οικιστικής, ιστορικής, πολιτιστικής ποικιλομορφίας, και η οποία προσδίδει στην περιφέρεια το πλεονέκτημα ως προς την ανάπτυξη και την εσωτερική συνοχή (ΠΕΠ ΙΟΝΙΟΥ, 2001).

Η περιφερειακότητα των Ιονίων Νήσων, όπως βέβαια και των άλλων νησιωτικών περιφερειών, δεν έχει αντιμετωπισθεί ακόμη αποτελεσματικά και αποτελεί άμεσα ιεραρχημένο στόχο μαζί με την άμβλυνση των ενδο-περιφερειακών και ενδονομαρχιακών αντιθέσεων. Σχετικά με τη συνοχή των νησιών, αυτή συνδέεται άμεσα με την άρση της απομόνωσης που παρατηρείται λόγω του νησιωτικού χαρακτήρα αλλά και με τη σύνδεση με κέντρα του ηπειρωτικού χώρου, με θαλάσσια και εναέρια δίκτυα καθώς και με την μείωση της περιφερειακότητας (ΠΕΠ ΙΟΝΙΟΥ, 2001).

Εικόνα 2.5.1.: Η Περιφέρεια Ιονίου (Διεθνής Οργάνωση Βιοπολιτικής)

2.5.2. Η αναπτυξιακή στρατηγική της περιφέρειας

Η Ευρωπαϊκή Ένωση, με την εφαρμογή περιφερειακών πολιτικών σκοπεύει να αναδείξει την Περιφέρεια Ιονίων Νήσων, μέσα από την προβολή της γεωγραφικής της θέσης, ως κέντρο του διαδρόμου Αδριατικής-Ιονίου.

Βέβαια τα Ιόνια Νησιά έχουν τη δυνατότητα να διαδραματίσουν ένα στρατηγικό ρόλο στις προγραμματιζόμενες δράσεις για την ανάπτυξη διασυνοριακών συνεργασιών ανάμεσα σε Ελλάδα-Ιταλία και τις χώρες της Βαλκανικής καθώς και της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης. Ακόμη μπορούν να αναπτύξουν διαπεριφερειακές σχέσεις στο χώρο της Κεντρικής Μεσογείου μέσω της προώθησης οικονομικών και πολιτιστικών σχέσεων και μέσω της ολοκληρωμένης διαχείρισης του νησιωτικού πλέγματος της Κεντρικής Μεσογείου (ΠΕΠ ΙΟΝΙΟΥ, 2001).

Σύμφωνα με τους στόχους που είχαν τεθεί την περίοδο χρηματοδότησης 1994-1999 από το Β' ΚΠΣ, δινόταν ώθηση στην ανάπτυξη του τουρισμού και στη βελτίωση της ποιότητας ζωής για τη διατήρηση του πληθυσμού ιδιαίτερα στα μικρά νησιά. Επίσης στην ενθάρρυνση ενασχόλησης με το πρωτογενή τομέα (π.χ. γεωργία, κτηνοτροφία, ιχθυοκαλλιέργειες κ.λπ.) ως εναλλακτικό του τουρισμού (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 1999).

Σύμφωνα με τα προηγούμενα η αναπτυξιακή προσπάθεια κατευθύνθηκε στους εξής τομείς:

- ορθολογική ανάπτυξη του τουρισμού- βελτίωση του περιβάλλοντος
- ανάπτυξη του παραγωγικού ιστού και του αγροτικού χώρου
- ποιότητα ζωής και διατήρηση του πληθυσμού
- αξιοποίηση του ανθρώπινου δυναμικού.

Τα συγκριτικά πλεονεκτήματα της Περιφέρειας τα οποία λαμβάνονται υπόψη στη διαμόρφωση της αναπτυξιακής στρατηγικής για την προγραμματική περίοδο 2000-2006 είναι:

- η τουριστική ανάπτυξη και η παράδοση στον τουρισμό
- η πολιτιστική παράδοση, η ιστορία και η κουλτούρα
- το φυσικό και ανθρωπογενές περιβάλλον
- η γεωγραφική θέση.

Η υλοποίηση των μεγάλων έργων που επηρεάζουν έμμεσα την Περιφέρεια (Εγνατία Οδός, Ιόνια Οδός, Δυτικός Άξονας, Λιμάνι Ηγουμενίτσας) (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 1999).

Παράλληλα υπάρχουν και σημαντικοί περιορισμοί που αποτελούν εμπόδιο στην αναπτυξιακή εξέλιξη της Περιφέρειας, οι κυριότεροι των οποίων είναι (ΠΕΠ ΙΟΝΙΟΥ, 2001):

- Ο νησιωτικός χαρακτήρας - η πολυδιάσπαση του νησιωτικού χώρου.
- Το πρόβλημα της ενδοπεριφερειακής διασύνδεσης λόγω του νησιωτικού χαρακτήρα.
- Η έντονη ανάπτυξη του τουρισμού με τάσεις μονοειδίκευσης.
- Η τάση συγκέντρωσης του πληθυσμού στα μεγάλα περιφερειακά ή και σε εξωπεριφερειακά αστικά κέντρα.
- Η απομόνωση των μικρών νησιών.
- Η περιβαλλοντική επιβάρυνση στις αναπτυγμένες τουριστικά περιοχές.
- Η ισχνή μεταποιητική βιομηχανία.
- Το μικρό μέγεθος της τοπικής αγοράς.
- Η ανεπάρκεια των υδάτινων πόρων.
- Οι αδυναμίες της διοίκησης.
- Το κόστος των έργων σε συνδυασμό με την περιορισμένη ανταγωνιστικότητα.

Ο γενικός Αναπτυξιακός Στόχος της Περιφέρειας είναι:

Η ενίσχυση των συγκριτικών της πλεονεκτημάτων με έμφαση στην προστασία του περιβάλλοντος και στη συνοχή του νησιωτικού χώρου (ΠΕΠ ΙΟΝΙΟΥ, 2001).

Ο γενικός σκοπός που προαναφέρθηκε μπορεί να αναλυθεί στους εξής κύριους στρατηγικούς στόχους:

- Ποιοτική αναβάθμιση και διαφοροποίηση των τουριστικών υπηρεσιών και των λοιπών παραγωγικών δραστηριοτήτων.
- Μείωση της περιφερειακότητας και του ελλείμματος υποδομής.
- Αναβάθμιση και προστασία του ανθρωπογενούς και φυσικού περιβάλλοντος. (στις δύο συνιστώσες του, δηλ. στο αστικό-ημιαστικό περιβάλλον και στην ύπαιθρο).
- Αειφόρο ανάπτυξη της Υπαίθρου
- Ενίσχυση του ανθρώπινου δυναμικού
- Ειδικές Δράσεις για την ανάπτυξη και προστασία των Μικρών Νησιών.

Έπειτα οι στόχοι κατά τομέα παραγωγής για την περιφέρεια διαμορφώνονται ως εξής (ΠΕΠ ΙΟΝΙΟΥ, 2001):

 Ολοκληρωμένη Αγροτική Ανάπτυξη.

- ▶ Η τόνωση της αγροτικής δραστηριότητας με στόχο την περιβαλλοντική και οικονομική ισορροπία της Περιφέρειας.
- ▶ Αξιοποίηση της τουριστικής κατανάλωσης για τα παραδοσιακά τοπικά προϊόντα με τη δημιουργία κατάλληλων δομών εμπορίας και διεπαγγελματικών συνδέσεων.
- ▶ Προσανατολισμός προς προϊόντα ονομασίας προέλευσης.
- ▶ Ενίσχυση της αλιευτικής δραστηριότητας.

 Δευτερογενής Τομέας

- ▶ Στήριξη της βιωσιμότητας της οικογενειακής βιοτεχνίας, διασφάλιση ζωτικού χώρου και υποδομών εγκατάστασης επιχειρήσεων.
- ▶ Διευκόλυνση πρόσβασης σε συμβουλευτικές και χρηματοοικονομικές υπηρεσίες.
- ▶ Η ανάπτυξη μονάδων τυποποίησης – συσκευασίας (αποτελεί προϋπόθεση για την προώθηση των στόχων του πρωτογενούς τομέα).

 Τριτογενής Τομέας

Πέραν των στόχων στο τομέα του τουρισμού που καλύπτονται ανωτέρω, επιδιώκεται:

- ▶ η ταχεία επέκταση και αξιοποίηση των τεχνολογιών τηλεματικής ως βασικό μέσο μείωσης της περιφερειακότητας και
- ▶ η ενίσχυση των υπηρεσιών πρόνοιας στην Περιφέρεια.

Πίνακας 2.5.1.: ΠΕΠ Ιονίου 2000- 2006

ΠΕΠ: "ΙΟΝΙΩΝ ΝΗΣΩΝ 2000 - 2006"

Πληθυσμός: 202.000

ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΕΣ / ΜΕΤΡΑ				TAMEIO
1	2	3	4	17
ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑ	1	Ποιοτική αναβάθμιση και αξιοποίηση των τουριστικών υπηρεσιών και των λοιπών παραγωγικών δραστηριοτήτων		
Μέτρο	1.	1	Τουριστικές υποδομές	ΕΤΠΑ
Μέτρο	1.	2	Ιδιωτικές Τουριστικές υποδομές	ΕΤΠΑ
Μέτρο	1.	3	Τουριστική προβολή	ΕΤΠΑ
Μέτρο	1.	4	Πολιτιστικές υποδομές και Υπηρεσίες	ΕΤΠΑ
Μέτρο	1.	5	Καλλιέργεια καινοτομίας-Έρευνα και Τεχνολογία-Κοινωνία της Πληροφορίας	ΕΤΠΑ
Μέτρο	1.	6	Διεύρυνση και Εκσυγχρονισμός μεταποιητικού τομέα	ΕΤΠΑ
ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑ	2	Μείωση της περιφερειακότητας και του ελλείμματος υποδομής		
Μέτρο	2.	1	Μεταφορές-Επικοινωνίες	ΕΤΠΑ
Μέτρο	2.	2	Υγεία - Πρόνοια	ΕΤΠΑ
Μέτρο	2.	3	Εκπαίδευση	ΕΤΠΑ
ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑ	3	Αναβάθμιση και προστασία του αστικού και ημιαστικού περιβάλλοντος		
Μέτρο	3	1	Ολοκληρωμένες δράσεις στον τομέα των μεταφορών	ΕΤΠΑ
Μέτρο	3	2	Υποδομές προστασίας και ανάδειξης περιβάλλοντος	ΕΤΠΑ
Μέτρο	3	3	Ολοκληρωμένες παρεμβάσεις αστικής ανάπτυξης σε ζώνες μικρής κλίμακας - ΕΤΠΑ	ΕΤΠΑ

Μέτρο	3	4	Ολοκληρωμένες παρεμβάσεις αστικής ανάπτυξης σε ζώνες μικρής κλίμακας - ΕΚΤ	ΕΚΤ
ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑ	4		Αειφόρος ανάπτυξη της υπαίθρου	
Μέτρο	4.	1	Βασικές υποδομές περιοχών ενδοχώρας	ΕΤΠΑ
Μέτρο	4.	2	Αποκατάσταση δασικού δυναμικού Πρόληψη και προστασία	ΕΓΤΠΕ
Μέτρο	4.	3	Προστασία φυσικού περιβάλλοντος-μετεγκαταστάσεις	ΕΓΤΠΕ
Μέτρο	4.	4	Υποδομές αγροτικής παραγωγής	ΕΓΤΠΕ
Μέτρο	4.	5	Επενδύσεις στις γεωργικές εκμεταλλεύσεις	ΕΓΤΠΕ
Μέτρο	4.	6	Ανακαίνιση-ανάπτυξη των οικισμών	ΕΓΤΠΕ
Μέτρο	4.	7	Διαχείριση των υδατικών πόρων	ΕΓΤΠΕ
Μέτρο	4.	8	Έγχειρες βελτιώσεις	ΕΓΤΠΕ
Μέτρο	4.	9	Βασικές υπηρεσίες (soft) στην αγροτική οικονομία	ΕΓΤΠΕ
Μέτρο	4.	10	Ενθάρρυνση τουριστικών και βιοτεχνικών δραστηριοτήτων	ΕΓΤΠΕ
Μέτρο	4.	11	Βελτίωση της μεταποίησης	ΕΓΤΠΕ
Μέτρο	4.	12	Οργάνωση και εκσυγχρονισμός αλιευτικού τομέα	ΕΤΠΑ
ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑ	5		Ενίσχυση του ανθρώπινου δυναμικού	
Μέτρο	5	1	Ανάπτυξη ανθρωπίνων πόρων	ΕΚΤ
Μέτρο	5	2	Τοπικές πρωτοβουλίες απασχόλησης	ΕΚΤ
Μέτρο	5	3	Ανάπτυξη της γυναικείας απασχόλησης και επιχειρηματικότητας Προώθηση της ισότητας των δύο φύλων	ΕΚΤ
Μέτρο	5	4	Ολοκληρωμένες δράσεις αγροτικής ανάπτυξης- ΕΚΤ	ΕΚΤ
ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑ	6		Ειδικές δράσεις για την ανάπτυξη και προστασία των μικρών νησιών	
Μέτρο	6	1	Υποδομές μεταφορών	ΕΤΠΑ
Μέτρο	6	2	Βελτίωση ποιότητας ζωής και προστασία περιβάλλοντος	ΕΤΠΑ
Μέτρο	6	4	Υποδομή αλιείας	ΕΤΠΑ
Μέτρο	6	5	Υποδομές τουρισμού	ΕΤΠΑ
ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑ	7		ΤΕΧΝΙΚΗ ΒΟΗΘΕΙΑ	
Μέτρο	7	1	ΕΤΠΑ	ΕΤΠΑ
Μέτρο	7	2	ΕΚΤ	ΕΚΤ

ΠΗΓΗ: http://www.peponia.gr/EPIX_PROGRAMMA/TABLE1.htm

Κεφάλαιο 3: Η επίτευξη της Ολοκληρωμένης, Βιώσιμης, Τοπικής και Ενδογενούς Ανάπτυξης στην Πάτμο

3.1. Παρουσίαση της Πάτμου

Η Πάτμος αποτελεί νησί της περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου και πιο συγκεκριμένα του νομού Δωδεκανήσου. Ανήκει στην επαρχία Καλύμνου (Πάπυρος Λαρούς Μπριτάνικα, 1990). Η θέση του νησιού γεωγραφικά τοποθετείται στα βορειοδυτικά της Λέρου και στα νότια της Ικαρίας. Ενώ στα ανατολικά του νησιού βρίσκονται οι συστάδες Αρκοί και Λειψοί. Επίσης βρίσκεται απέναντι από τις Κυκλάδες¹ (Δάβαρης, 1984).

Η Πάτμος έχει μήκος 15 χμ πλάτος, 9 χμ και περίμετρο, 30 ρωμαϊκά μίλια δηλαδή 4.452 μ. Την εικόνα του νησιού απαρτίζουν σήμερα 3 ηφαιστειογενή συγκροτήματα τα οποία χωρίζονται μεταξύ τους σε ισάριθμους ισθμούς με τέτοιο τρόπο ώστε το νησί να έχει τη μορφή κεφαλιού ίππου με λαιμό. Αυτό ήταν και η αιτία ώστε η φυτεία της ήταν πάντοτε περιορισμένη (Υπουργείο Ανικοδομήσεως, 1947-1950).

Στο δήμο της Πάτμου δεν επήλθε καμία μεταβολή από το νόμο «Καποδίστριας». Ο δήμος περιλαμβάνει το νησί της Πάτμου και το νησί των Αρκιών (<http://www.ando.gr/trapeza/statistics/dimoi/maps/index.htm>). Έτσι αποτελεί ξεχωριστό δήμο της Δωδεκανήσου και εδρεύει στη Χώρα.

Υπάρχουν υπηρεσίες όπως Αστυνομικό Τμήμα, Ο.Τ.Ε., Δ.Ε.Η., Λιμεναρχείο, Τελωνείο, Ταχυδρομείο, Εθνική Τράπεζα, Εμπορική Τράπεζα κ.ά. (Διεθνής Οργάνωση Βιοπολιτικής).

Σύμφωνα με την απογραφή του 2001 η Πάτμος αριθμούσε 3.044 κατοίκους και σημειώθηκε αυξημένη μεταβολή από το 1991 κατά 12,12% (<http://www.ando.gr>).

¹ Βλ. Παράρτημα Ζ: Χάρτης 1.

Εικόνα 3.1: Άποψη Δημαρχείου Πάτμου (Προσωπικό αρχείο)

Η έκτασή της είναι 34.050 τ. χλμ. και το μήκος των ακτών 63 χιλιόμετρα, ενώ το σχήμα της είναι ακανόνιστο (<http://www.ando.gr>). Απέχει από τον Πειραιά 161 ναυτικά μίλια (<http://dias.aueb.gr>).

Εικόνα 3.2: Χάρτης του νησιού (Υπουργείο Αιγαίου, Πανεπιστήμιο Αθηνών, 1998)

Τα καλλιεργούμενα εδάφη της είναι 3,2 χιλ. στρ. εκ των οποίων τα κοινοτικά βοσκοτόπια ανέρχονται στα 26,6 χιλ. στρ. ενώ τα ιδιωτικά βοσκοτόπια στα 13,7 χιλ. στρ., τα δάση στα 200 στρ. και οι οικισμοί στα 1,4 χιλ. στρ. Όλες οι εκτάσεις καλύπτουν 45 χιλ. στρ. (<http://www.ando.gr>). Η Πάτμος χαρακτηρίζεται από δαντελωτές ακτές, σε κάποιες περιπτώσεις απότομες οι οποίες σχηματίζουν πολλούς όρμους. Περιπλέοντας το νησί και ξεκινώντας από το βορειοδυτικό ακρωτήριο Τσουλούφι (ή αλλιώς Ζουλούφι) σχηματίζεται ο όρμος του Αγίου Νικολάου (Καμπί), το ακρωτήριο Σαρδέλα, ο όρμος Λάμπη και νοτιοδυτικότερα το ακρωτήριο Τρυπητή. Μετά η ακτογραμμή στρέφεται ανατολικά και σχηματίζει το μεγάλο όρμο Κάμπος που περιλαμβάνει τους μικρότερους όρμους Αγριολιβάδι, Μελόι και Σκάλα (ο όρμος Σκάλα αποτελεί και το μοναδικό λιμάνι του νησιού). Νοτιότερα σχηματίζεται ο όρμος του Γροίκου όπου στο μυχό του υπάρχει η νησίδα Τραγονήσι. Μετά το ακρωτήριο η ακτογραμμή στρέφεται προς τα δυτικά και σχηματίζει τον όρμο Σταυρό και συνεχίζεται προς τα βόρεια με πολλές βαθιές εγκολπώσεις² (Διεθνής Οργάνωση Βιοπολιτικής).

Επίσης η Πάτμος περιλαμβάνει αρκετά μικρονήσια αραιοκατοικημένα ή ακατοίκητα. Αυτά είναι: η Αγία Θέκλα, ο Άγιος Γεώργιος, το Κεντρονήσι, το Μαράθι ή Μαραθονήσι, το Χίλιομόδι και το Τραγονήσι μαζί με τις ξέρες Σκλάβα και Σκλαβοπούλα (ή μικρή Σκλάβα) ανατολικά, το Πρασονήσι νότια, η Άνυδρος και το Πετροκάραβο μεταξύ Πάτμου και Ικαρίας στα βόρεια (Διεθνής Οργάνωση Βιοπολιτικής).

Το έδαφος του νησιού είναι κυρίως ηφαιστειογενούς προέλευσης,³ ημιορεινό και γενικά άγονο (Πάπυρος Λαρούς Μπριτάνικα, 1990). Χαρακτηρίζεται βραχώδες με λίγη βλάστηση, σχετικά άνυδρο με περιορισμένες βροχοπτώσεις. Στη βόρεια ανατολική πλευρά του νησιού υψώνεται το Χονδρό Βουνό (228 μέτρα ύψος), στο κέντρο ο Προφήτης Ηλίας (269 μέτρα ύψος) και στα νότια ο Διακόφτης (243 μ.). Επίσης παρατηρούνται συχνές εναλλαγές από τους βόρειους ανέμους με την αυξημένη ομίχλη, σε αίθριο καιρό με μεγάλη ηλιοφάνεια και διαύγεια (Διεθνής Οργάνωση Βιοπολιτικής).

Όλο το νησί καλύπτεται από θερμομεσογειακές διαπλάσεις της Ανατολικής Μεσογείου. Σχετικά με το βιοκλίμα της περιοχής, ανήκει στον έντονο θερμομεσογειακό τύπο όπου οι βιολογικώς ξηρές μέρες κατά τη θερμή και ξηρή

² Β.λ. Παράρτημα Ζ: Χάρτης 2.

³ Β.λ. Παράρτημα Ζ: Χάρτης 3.

περίοδο φθάνουν τις 125-150. Επίσης το νησί ανήκει στον ημίξηρο βιοκλιματικό όροφο όπου η μέση ελάχιστη θερμοκρασία που παρατηρείται στη διάρκεια του ψυχρότερου μήνα είναι μεγαλύτερη από 7°C. Το έτος από μετεωρολογική άποψη μπορεί να χωριστεί σε δύο εποχές, την ψυχρή εποχή που ξεκινάει από τον Οκτώβριο και σταματά το Μάρτιο και τη θερμή που αρχίζει τον Απρίλιο και σταματά το Σεπτέμβριο. Οι μέσες θερμοκρασίες του έτους κυμαίνονται από 10,3°C (το Φεβρουάριο) έως 25,9 °C (τον Ιούλιο) με μέση θερμοκρασία 17,6 °C. Το σύνολο των βροχοπτώσεων του έτους ανέρχεται σε 457,8 mm. Οι μέσες τιμές ημερών βροχόπτωσης ανά εποχή είναι το χειμώνα 11,6 ημέρες, την άνοιξη 5,7 ημέρες και το καλοκαίρι 0,4 ημέρες (Ελληνική Εταιρεία Τοπικής Αυτοδιοίκησης, 2003). Ως εκ τούτου προκύπτει ότι επικρατεί σχετικά ήπιος χειμώνας, που μπορεί να επηρεάσει την εξέλιξη και τη διεύρυνση της τουριστικής περιόδου (Ελληνική Εταιρεία Τοπικής Αυτοδιοίκησης, 2003).

Πιθανόν στα αρχαία χρόνια ο γεωφυσικός πλούτος της Πάτμου ήταν πλουσιότερος και στις παρυφές και τα υψίπεδα υπήρχαν κυπαρίσσια, πεύκα, ελιές και εσπεριδοειδή αφού υπήρχαν σε ικανοποιητικό βαθμό νερά και φυτείες σε σχέση με τη σύγχρονη εποχή (Υπουργείο Ανεικδομησεως, 1947-1950).

Το νησί δε χαρακτηρίζεται από κάποιο συγκεκριμένο είδος ενδημικής πανίδας, με εξαίρεση ίσως τα πολυάριθμα κοράκια (ή κουρούνες). Επίσης υπάρχουν και άλλα οικόσιτα ζώα, κυρίως γαϊδούρια, μουλάρια, γουρούνια, άλογα, κατσίκες κ.ά.

Αρκετοί ιστορικοί περιηγητές αναφέρουν ότι στην Πάτμο υπήρχαν πολλές πηγές νερού. Ο Thevenot (1664) αναφέρει ότι η Πάτμος αποτελούσε συχνό σημείο ανεφοδιασμού. Σήμερα όμως η Πάτμος αντιμετωπίζει φαινόμενα λειψυδρίας, ενώ κατά την καλοκαιρινή περίοδο προμηθεύεται συχνά νερό από τη Ρόδο.

Το νησί παρουσιάζει ανάπτυξη στον τριτογενή τομέα λόγω της σημαντικής τουριστικής κίνησης, κυρίως κατά τους θερινούς μήνες, χάρη στις όμορφες και καθαρές παραλίες και στην τοπική πολιτισμική κληρονομιά. Τουριστικό ενδιαφέρον παρουσιάζουν η Μονή του Αγίου Ιωάννου και το Σπήλαιο της Αποκάλυψης, που αποτελούν σημαντικά πολιτιστικά στοιχεία του νησιού μαζί με την πλούσια Βιβλιοθήκη της Μονής καθώς και με την Πατμιάδα Εκκλησιαστική Σχολή⁴ (Πάπυρος Λαρούς Μπριτάνικα, 1990).

⁴ Β.λ. Παράρτημα Ζ: Χάρτης 4.

Κύρια οικονομική δραστηριότητα του νησιού αποτελεί σήμερα ο τουρισμός. Οι διάφορες επαγγελματικές δραστηριότητες του νησιού θα μπορούσαν να ταξινομηθούν κατά σειρά αύξουσας σημαντικότητας για την οικονομία του νησιού ως εξής: α) τουρισμός, β) κτηνοτροφία, γ) αλιεία και δ) γεωργία. Παλαιότερα ο αριθμός των απασχολούμενων στη γεωργία και την κτηνοτροφία ήταν μεγαλύτερος απ' ό,τι σήμερα (Διεθνής Οργάνωση Βιοπολιτικής).

Επίσης υπήρχαν ορισμένα παραδοσιακά επαγγέλματα, όπως κουρείς, τσαγκάρηδες, κεραμοποιοί και σιδηρουργοί, τα οποία είτε σπανίζουν σήμερα, είτε έχουν εκλείψει. Λόγω της τουριστικής ανάπτυξης παρατηρείται αύξηση μικρών τουριστικών επιχειρήσεων, όπως καταστήματα με τουριστικά-παραδοσιακά αντικείμενα, φούρνοι και ζαχαροπλαστεία, αλλά και αύξηση άλλων σχετικών δραστηριοτήτων, όπως είναι η αγιογραφία και το εμπόριο βυζαντινών εικόνων. Επίσης μέχρι σήμερα εξακολουθούν να υπάρχουν τεχνίτες πέτρινων σπιτιών, παραδοσιακοί ξυλουργοί κ.ά. (Διεθνής Οργάνωση Βιοπολιτικής).

Ως προς την υφιστάμενη υποδομή περίθαλψης στην Πάτμο λειτουργεί ένα Κέντρο Υγείας και ένα Αγροτικό Ιατρείο. Επίσης με χρηματοδότηση της Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης Δωδεκανήσου λειτουργεί πλωτή ιατρική μονάδα σε ταχύπλοο σκάφος, η οποία προσφέρει προληπτικά πρωτοβάθμια περίθαλψη σε κατοίκους απομονωμένων νησιών της Δωδεκανήσου, μεταξύ των οποίων και στην Πάτμο (<http://www.ando.gr>).

Ως προς το επίπεδο εκπαίδευσης, στην Πάτμο σήμερα λειτουργούν 3 Νηπιαγωγεία, 3 Δημοτικά, 1 Γυμνάσιο, 1 Λύκειο, η Πατμιάδα Εκκλησιαστική Σχολή, 1 Τ.Ε.Ε. και 1 Ι.Ε.Κ.

Εικόνα 3.3: Άποψη της Σκάλας και της Χώρας (<http://www.ellada-diakopon.gr>)

3.2 Ιστορική αναδρομή

Η Πάτμος ή Πάτνος ή Πάτινος όπως ονομάζεται από τους ντόπιους κατοίκους αποτελεί ένα από τα νησιά του συμπλέγματος της Δωδεκανήσου. Η ιστορία της χρονολογείται από την π. Χ. περίοδο αν και οι κλασικοί ιστορικοί δεν την αναφέρουν. Όμως ο Θουκυδίδης αναφέρεται σ' αυτήν λέγοντας ότι «μέχρι της Πάτμου ο Πάχης κατεδίωξε τους Λακεδαιμόνιους», όπως επίσης αναφέρεται από το γεωγράφο Στράβωνα και τον ιστορικό Πλίνιο (Θρησκευτική και Ηθική Εγκυκλοπαίδεια, 1968).

Την παλαιότερη ύπαρξη κατοίκων στην Πάτμο την τοποθετούν στην προϊστορική εποχή λόγω αρχαιολογικών ευρημάτων που είναι «γεωμετρικά μυκηναϊκά όστρακα που μαρτυρούν την παρουσία κατοίκων από το 14^ο έως το 18^ο π.Χ. αιώνα (Ταλιάνης και Χατζηφώτης, 1995).

Πρώτοι κάτοικοι της Πάτμου λέγεται ότι ήταν οι Κάρες το 3.000 π.Χ., έπειτα τους ακολούθησαν οι Λέλεγες, οι Πελασγοί, οι Μυκηναίοι τον 14^ο π.Χ. αιώνα, οι Δωριείς το 1100 π.Χ. και οι Ίωνες το 800 π.Χ. (Λούπου-Ρόκου, 1999).

Για την ετυμολογία του ονόματος του νησιού επικράτησαν πολλές θεωρίες όπως επίσης και μύθοι από τους οποίους λέγεται ότι προήλθε.

Σύμφωνα με τη μυθολογία, ονομαζόταν Λητώϊς, όνομα προερχόμενο από προσωνυμία της θεάς Άρτεμης (κόρη της Λητώς), η οποία συχνά το επισκεπτόταν «καθισμένη στο βυθό της θάλασσας», σύμφωνα με επιγραφή του 5^{ου} αιώνα π.Χ. που βρίσκεται στη Μονή του Αγίου Ιωάννου του Θεολόγου «...Πάτμος νήσος αγαυότατη Λητωίδος ης προβέβηκε, βένθεσιν αλίας έδρανα ρυόμενη». Σύμφωνα πάλι με τη μυθολογία η Άρτεμη πήγαινε συχνά στο όρος Λάτμος της Καρίας όπου βρισκόταν ο ναός της. Εκεί συναντούσε τη Σελήνη, η οποία, σύμφωνα με τον Ησίοδο, ήταν ερωτευμένη με τον Ενδυμίωνα που κοιμόταν στο ναό. Η Σελήνη φώτιζε το νησί και παρότρυνε την Άρτεμη να το ανασύρει. Εκείνη με τη βοήθεια του Δία το ανέσυρε και ο ήλιος το στέγνωσε, το θέρμανε και του έδωσε ζωή. Έτσι κατοίκησαν εκεί πολλοί κάτοικοι από την περιφέρεια του όρους Λάτμος όπως επίσης και Κάρες και αργότερα Ίωνες. Οι επικρατέστερες απόψεις είναι ότι το όνομα Πάτμος προέρχεται από τη λέξη Φάτνη και η δεύτερη άποψη από το όνομα του όρους Λάτμος.

Όμως εκτός από τις αναφορές που προειπώθηκαν η ιστορία της Πάτμου μαρτυρείται από τα λείψανα αρχαίου τείχους και κατοικιών που ανακαλύφθηκαν στην περιοχή Καστέλι από τον περιηγητή Guerin. Επίσης θραύσματα από αγγεία και

κάποιες επιγραφές του Δ' ή του Γ' π.Χ. αιώνα βεβαιώνουν ότι η Πάτμος ήταν πολύ αναπτυγμένη στη διάρκεια αυτών των αιώνων. Ακόμη σε αυτές τις πληροφορίες πρέπει να προστεθεί ότι υπήρχε αναφορά των ιστορικών στα γύρω νησιά όπως η Λέρος η οποία αναφέρεται ότι λάτρευε τη θεά Άρτεμη την Πατμία. (Προβατάκη, 2001)

Ακόμη αναφέρεται ότι στην Πάτμο λάτρευαν τη θεά του κυνηγιού Άρτεμη (6^{ος}-4^{ος} π.Χ. αιώνας) σύμφωνα με επιγραφή που βρέθηκε στην Ιερά Μονή στα θεμέλια της οποίας υπήρχε πριν ναός της θεάς ενώ στην κορφή του λόφου Καστέλι βρισκόταν ο ναός του Απόλλωνα. (Λούπου-Ρόκου, 1999)

Αυτό οφείλεται στην ύπαρξη του φυσικού λιμανιού της Σκάλας το οποίο ήταν ιδανικό για την επικοινωνία των Αθηναίων και των αποικιών των Ιώνων που βρίσκονταν στα παράλια της Μ. Ασίας. Επίσης στην Πάτμο υπάρχουν άλλα 4 φυσικά λιμάνια. Από χειρόγραφο του 13^{ου} αιώνα γίνεται γνωστό ότι η πρωτεύουσα Φορά του νησιού βρισκόταν στο κάτω μέρος της «ακρόπολης» δηλαδή στους πρόποδες της περιοχής Καστέλι. Ενώ το λιμάνι ονομάστηκε Σκάλα από τους Ενετούς του 16^{ου} αιώνα (Θρησκευτική και Ηθική Εγκυκλοπαίδεια, 1968).

Επίσης, αρχαίοι τάφοι στην περιοχή Κάμπος και σε άλλα σημεία μαρτυρούν την κατοίκηση του νησιού κατά την πολύ αρχαιότητα (Πάπυρος Λαρούς Μπριτάνικα, 1990).

Στα μέσα του 1^{ου} π.Χ. αιώνα ο Στράβωνας και ο Πλίνιος δηλώνουν ότι ο πληθυσμός της Πάτμου είχε υποστεί μείωση λόγω των λεηλασιών που είχαν γίνει στη Δήλο. Αργότερα ο πληθυσμός της Πάτμου άρχισε πάλι να αυξάνεται ενώ είχαν αποκατασταθεί οι συγκοινωνίες στα νησιά του Αιγαίου από τους Ρωμαίους. Μια άποψη περιηγητών του 19^{ου} αιώνα λέει ότι η Πάτμος κατά τη Ρωμαϊκή περίοδο είχε 12.000-13.000 κατοίκους, κάτι που φαίνεται υπερβολικό. Παρόλ' αυτά το νησί της Πάτμου αποτελούσε σταθμό για πολλά δρομολόγια που εκτελούνταν κυρίως από την Αλεξάνδρεια της Τροίας προς την Καισάρεια της Παλαιστίνης (Θρησκευτική και Ηθική Εγκυκλοπαίδεια, 1968).

Αργότερα, με την κυριαρχία των Ρωμαίων στον τότε ελληνιστικό κόσμο υποδουλώθηκε και η Πάτμος σε αυτούς. Λόγω του ότι ήταν δυσπρόσιτο νησί, δεν αξιοποιήθηκε κατά την πρώιμη βυζαντινή περίοδο, οπότε και ήταν σχεδόν έρημη και γι' αυτό χρησιμοποιήθηκε ως τόπος εξορίας των πολιτικών καταδίκων, καθώς και ως ορμητήριο Αράβων πειρατών (<http://www.greek-tourism.gr/patmos/history.htm>) και (Πάπυρος Λαρούς Μπριτάνικα, 1990).

Το 96 μ.Χ. ο άγιος Ιωάννης ο Θεολόγος⁵ είχε εξοριστεί στην Πάτμο όπου παρέμεινε σε μια σπηλιά κοντά στο λιμάνι της Σκάλας που ήταν πιθανόν η πρωτεύουσα του νησιού που ονομαζόταν Φορά και μαζί με το μαθητή του τον Πρόχορο, συνέταξε την “Αποκάλυψη”. Όπως αναφέρει ο ίδιος στην Αποκάλυψη (1,9) *«εγενόμην εν τη νήσω τη καλουμένη Πάτμω δια τον λόγον του Θεού και δια την μαρτυρίαν του Ιησού Χριστού»* (Θρησκευτική και Ηθική Εγκυκλοπαίδεια, 1968).

Προς το τέλος του 1^{ου} μ.Χ. αιώνα η Πάτμος αρχίζει να δημιουργεί την ιστορία της και να έχει την ιστορική αίγλη που διατηρεί μέχρι σήμερα (Θρησκευτική και Ηθική Εγκυκλοπαίδεια, 1968).

Στην περιοχή της Σκάλας βρίσκεται η πρώτη εκκλησία που είναι αφιερωμένη στον Ιωάννη το Θεολόγο και δίπλα ένας μικρός χώρος όπου σύμφωνα με την παράδοση βρίσκεται ο χώρος στον οποίο ήταν εγκατεστημένη η κολυμβήθρα στην οποία βαπτίζονταν από τον Άγιο όσοι γίνονταν Χριστιανοί. Σύμφωνα πάλι με την παράδοση σε εκείνη την περιοχή ο Ευαγγελιστής καταβύθισε τον μάγο Γένουπα που τον μεταμόρφωσε σε πέτρα η οποία βρίσκεται εκεί μέχρι και τις μέρες μας (Θρησκευτική και Ηθική Εγκυκλοπαίδεια, 1968).

Οι ντόπιοι πιστεύουν ότι τα ψάρια που βρίσκονται εκεί στην πέτρα δεν μπορούν να φαγωθούν γιατί αποκτούν άσχημη οσμή (Προβατάκη, 2001).

Ο Άγιος Ιωάννης ο Θεολόγος παρέμεινε στην Πάτμο μέχρι τη στιγμή που τον αυτοκρατορικό θρόνο τον διαδέχθηκε ο Μάρκος Νέρβας, οπότε και το '97 μ.Χ. πήγε στην Έφεσο όπου και έγινε η μετάστασή του (Θρησκευτική και Ηθική Εγκυκλοπαίδεια, 1968).

Μετά την αποχώρηση του Ιωάννη του Θεολόγου η Πάτμος βρέθηκε ξανά στην αφάνεια και ειδικά στη διάρκεια του 4^{ου} μέχρι τον 7^ο αιώνα όταν βρίσκονταν πειρατές στο Αιγαίο. Έπειτα η Πάτμος δεν αναφέρθηκε ξανά μέχρι τις αρχές του 10^{ου} αιώνα όταν στις 31 Ιανουαρίου του 904 έγινε η άλωση της δεύτερης πόλης του βυζαντινού κράτους, δηλαδή της Θεσσαλονίκης, και ο Ιωάννης ο Καμενιάτης είχε μεταφερθεί στην Πάτμο με άλλους αιχμαλώτους και μαρτυρεί ότι η Πάτμος ήταν ένα άνυδρο και έρημο νησί (Παπαδόπουλος, 1967).

Πολύ αργότερα το 1088 ο Όσιος Χριστόδουλος, θέλοντας να αποφύγει τις καταδιώξεις των Τούρκων από τη μοναστική πολιτεία του όρους Λάτρους, πήγε πρώτα στην Κω και αργότερα στη Ζαγορά. Έπειτα με χρυσόβουλο απέσπασε την

⁵ Κατέφυγε στην Πάτμο εξόριστος το 95 μ.Χ. για 18 μήνες από το ρωμαίο αυτοκράτορα Δομητιανό

πλήρη δικαιοδοσία του νησιού από τον Αλέξιο Α΄ τον Κομνηνό (1081-1118) ως τόπο διαμονής του ιδίου και των άλλων μοναχών. Έτσι το ίδιο έτος έκτισε τη Μονή προς τιμήν του Ιωάννου του Θεολόγου (Θρησκευτική και Ηθική Εγκυκλοπαίδεια, 1968).

Έπειτα οι άνθρωποι οι οποίοι εργάζονταν στη Μονή άρχισαν να κατασκευάζουν τα σπίτια τους κοντά σε αυτή και αυξανόμενοι δημιούργησαν τον οικισμό της Χώρας (Χατζηφώτης, 1970).

Η ίδρυση της Μονής και η παρουσία της βιβλιοθήκης της Μονής την κατέστησε πνευματικό κέντρο, εθνικό και χριστιανικό προπύργιο (Θρησκευτική και Ηθική Εγκυκλοπαίδεια, 1968).

Κατά τη βυζαντινή περίοδο η αίγλη και η αξία της Μονής αναπτύσσεται ακόμη περισσότερο μέσω της δραστηριότητάς της για την έκδοση χρυσοβούλων και πατριαρχικών εγγράφων. Όμως το 1093 ο όσιος Χριστόδουλος αναγκάστηκε να φύγει από την Πάτμο λόγω των νέων εξελίξεων που συνέβαιναν στο Αιγαίο. Τότε κατέφυγε στον Εύριπο της Εύβοιας στην περιοχή Λίμνη.

Κατά τον 12^ο αιώνα η Πάτμος βρέθηκε σε δυσχερή θέση, διότι μαστιζόταν από τη φτώχεια και από τις συνεχείς επιδρομές των Σαρακηνών, των Τούρκων, των Νορμανδών και άλλων πειρατών. Ακόμη οι συνεχείς κατακτήσεις του νησιού από άλλους λαούς, οι φορολογικές επιβαρύνσεις και πολλοί άλλοι παράγοντες δημιουργούσαν ένα άσχημο κλίμα. Μέσα σε αυτό το δυσχερές κλίμα, όμως τύγχανε και εύνοιας από δωρεές προς τη Μονή, παροχές προνομίων και από ενέργειες της Μονής (Παπαδόπουλος, 1967).

Το 1186 η Πάτμος, όπως και άλλα νησιά, υποτάχθηκε στους Νορμανδούς. (Ελληνική Γεωγραφική Εγκυκλοπαίδεια)

Το 1207 μετά τη Δ΄ Σταυροφορία, η Πάτμος, όπως και άλλα νησιά περιήλθε στους Ενετούς αλλά την άφησαν ξανά ελεύθερη λόγω των θρησκευτικών σχέσεων που είχε με τον Πάπα και τους ηγεμόνες της Δύσης. Ωστόσο παρέμεινε υπό τον έλεγχό τους και χρησιμοποιούσαν το λιμάνι της Σκάλας κατά των Τούρκων πειρατών. Μάλιστα το όνομά της το μετέτρεψαν σε Sanctus Joannes de Palmosa (Θρησκευτική και Ηθική Εγκυκλοπαίδεια, 1968).

Κατά το 13^ο αιώνα, παρά τη δυσκολία της εποχής, η Πάτμος εδραιώθηκε λόγω της Μονής. Στο γεγονός αυτό συνέβαλε και η παροχή στόλου στους Βενετούς αφού κατείχε 4 πλοία μετά το 1264.

Από τα τέλη του 13^{ου} αιώνα μέχρι τις αρχές του 15^{ου} η Πάτμος πέρασε δύσκολες στιγμές, λόγω της παρακμής της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας και της

κυριαρχίας των Ιωαννιτών στα Δωδεκάνησα. Λόγω όμως της φτώχειας, της ασημότητας και της παρουσίας της Μονής, το νησί επιβίωσε.

Στη διάρκεια του 15^{ου} αιώνα οι βιαιότητες συνεχίστηκαν, αφού υπήρχαν συχνές διαμάχες μεταξύ των Ιωαννιτών και των Τούρκων.

Ακόμη, η Πάτμος δεν κυριαρχήθηκε από τους Τούρκους στις 29 Μαΐου το 1453 όπως συνέβη με άλλες περιοχές αλλά μόλις τον 16^ο αιώνα, αφού άλλωστε μέχρι το 1507 οι μοναχοί διατηρούσαν καλές σχέσεις με τους δυνάστες της Μ. Ασίας. (Θρησκευτική και Ηθική Εγκυκλοπαίδεια, 1968)

Από τα τέλη του 16^{ου} αιώνα η Πάτμος άρχισε να ευημερεί. Αυτό συνέβη λόγω της αποχώρησης των πειρατών από τα νησιά και λόγω της ανταγωνιστικότητας των Γάλλων, των Άγγλων, των Ιταλών και των Ολλανδών εμπόρων στα τουρκοκρατούμενα νησιά. Έτσι τα νησιά καλλιεργούνται και ανασυνοικίζονται. Οι Τούρκοι δεν εγκαταστάθηκαν στην Πάτμο, αλλά της επέβαλαν μια σχετικά βαριά φορολογία (Παπαδόπουλος, 1967).

Γύρω από τη Μονή είχε αναπτυχθεί οικισμός οπότε η Πάτμος δεχόταν πολύ συχνά τους Τούρκους πειρατές. Όμως ο Πάπας-Πίος ο Β' την 23^η Μαρτίου του 1461 απείλησε με αφορισμό τους χριστιανούς πειρατές να ενοχλούσαν τη μονή και τους μοναχούς (Θρησκευτική και Ηθική Εγκυκλοπαίδεια, 1968).

Ο πληθυσμός της Πάτμου αυξήθηκε όταν καταλήφθηκε η Κρήτη από τους Τούρκους και κατέφυγαν εκεί πρόσφυγες. Στη διάρκεια της τουρκοκρατίας η Πάτμος μόνη από όλα τα νησιά της Δωδεκανήσου διατηρούσε την ανεξαρτησία της. Το 1561 ο Οικουμενικός Πατριάρχης Ιωσαάφ Β' με επιστολή του ανακήρυξε στους Πατμίους και στους μοναχούς ότι η Πάτμος σύμφωνα με χρυσόβουλα θα διατηρούσε την αυτονομία της. (Θρησκευτική και Ηθική Εγκυκλοπαίδεια, 1968)

Το 1580 συμφορές και ασθένειες έπλητταν το νησί.

Βέβαια από το 15^ο αιώνα μαρτυρείται ότι η Πάτμος πλούτισε πολύ και οι κάτοικοί της ασχολούνταν με το εμπόριο και τη ναυτιλία μέχρι την επανάσταση. Σύμφωνα με περιηγητές τα πλοία τους έφταναν στη Βενετία, στην Αγκώνα και αλλού.

Οι Πάτμιοι εκείνη την περίοδο ανέπτυξαν τη ναυτιλία και το εμπόριο αξιοποιώντας τη ναυτική τους παράδοση (Δάβαρης, 1984) Ακόμη κάλυψαν τις ανάγκες του νησιού σε διάφορα προϊόντα, εξήγαγαν σε πολλές περιοχές τα χειροτεχνικά προϊόντα τους, υπηρετούσαν το διαμετακομιστικό εμπόριο και ανακάλυψαν πόρους ζωής που δεν προσέφερε η Πάτμος.

Έτσι το εμπόριο, η ναυτιλία και τα μακρινά ταξίδια έγιναν οι βασικές δραστηριότητες του νησιού. Ως αποτέλεσμα της ανάπτυξης κτίστηκαν μεγάλα σπίτια και πολλές εκκλησίες, συμβάλλοντας στην κοινωνική και πολιτιστική ευημερία του νησιού (Πάπυρος Λαρούς Μπριτάνικα, 1990).

Για να διατηρεί το νησί την ηρεμία του πλήρωνε στον Καπουδάν Πασά 4.000 γρόσια και υποχρεωνόταν πολλές φορές να πληρώνει τα διπλάσια ποσά και στους Βενετούς. (Θρησκευτική και Ηθική Εγκυκλοπαίδεια)

Οι περιηγητές που έγραψαν σχετικά με την Πάτμο, την περίοδο του 17^{ου} αιώνα συμπίπτουν στα εξής, ότι η Πάτμος ήταν ένα νησί άγονο, όμως τα λιμάνια του ήταν εξαιρετικά, (Πάπυρος Λαρούς Μπριτάνικα, 1990) και ότι οι κάτοικοι ασχολούνταν κυρίως με τη ναυτιλία.⁶ Ακόμη επιδόθηκαν και στο εμπόριο μεταφέροντας στην Ιταλία, πιο συγκεκριμένα στην Αγκώνα, εμπορεύματα από τη Μ. Ασία (βαμβάκι, κερί, δέρματα, δημητριακά) και εισήγαγαν στην Πάτμο όλα τα αγαθά. Έτσι οι Πάτμιοι δημιούργησαν κοινότητα χτίζοντας τα σπίτια τους γύρω από τη Μονή στην περιοχή της Χώρας. Η περιοχή της Σκάλας χρησίμευε ως περιοχή για αποθήκες και συχνά ως καταφύγιο για τους πειρατές, όπου προμηθεύονταν νερό και επισκεύαζαν τα πλοία τους (Παπαδόπουλος, 1967).

Επίσης σύμφωνα με τον περιηγητή Stochove (αρχές της δεκαετίας του 1630) η ευημερία, το ζωηρό εμπόριο και η αφθονία διέκριναν την Πάτμο και η Πάτμος αποτελούσε άγονο βράχο παρά το γεγονός ότι οι κάτοικοί της ήταν οι πιο εύποροι νησιώτες του Αιγαίου (Γιαννόπουλος, 1997). Στην ακμή του νησιού την εν λόγω περίοδο συνέβαλε η χρησιμοποίηση του λιμανιού της Σκάλας ως χειμερινό αγκυροβόλιο κατά την περίοδο 1645-1669 αργότερα, το 1659, όμως το νησί λεηλατήθηκε από τους Βενετούς και πιο συγκεκριμένα καταστράφηκε ο οικισμός της Χώρας από το Βενετό ναύαρχο Μουροζίνη (Παπαδόπουλος, 1967).

Σύμφωνα με έναν περιηγητή, το 1677 η Πάτμος βρισκόταν σε άθλια κατάσταση από άποψη φτώχειας και δυστυχίας (Γιαννόπουλος, 1997).

Στις αρχές του 18^{ου} αιώνα η κατάσταση βελτιώθηκε. Επήλθε μια υποτυπώδης ανάπτυξη στο νησί στο οποίο μέσα στα απομεινάρια των παλαιών σπιτιών έκτισαν καινούργια και ήγειραν και άλλες εκκλησίες. Αναφέρεται ότι υπήρχαν περισσότερες γυναίκες στο νησί από ότι οι άνδρες αφού οι δεύτεροι ασχολούνταν κυρίως με τη ναυτιλία. Ακόμη, λέγεται ότι υπήρχαν 12 καΐκια και πολλά μικρότερα πλοία που

⁶ 40 περίπου πλοία το 1610 και περίπου την ίδια εποχή πούλησαν στη Βενετία.

μετέφεραν σιτάρι από τη Μ. Ασία και τη Μαύρη Θάλασσα, για να το μεταφορτώσουν στα γαλλικά πλοία. Επίσης, το νησί ήταν πλούσιο σε κυνήγι και παρήγαγε κρασί (Παπαδόπουλος, 1967).

Το 1713 ιδρύθηκε η Πατμιάδα Σχολή από το Μακάριο Καλογερά. Η Σχολή ήταν θεολογική και συνέβαλε και αυτή στην ακμή της Πάτμου τη συγκεκριμένη περίοδο (Παπαδόπουλος, 1967). Ο σκοπός της ήταν η αναζωπύρωση του φρονήματος του υπόδουλου ελληνισμού. Έτσι η Πάτμος λόγω της ύπαρξης της μονής και της Πατμιάδας Σχολής κατάφερε να προκαλέσει το πανελλήνιο ενδιαφέρον (Τσουλκανάκης, 1994).

Η σχολή αυτή διευρύνθηκε αργότερα από τον Αλέξανδρο Μαυροκορδάτο και ονομάστηκε «Ελληνομουσείο» (Ενεπεκίδης, 1988).

Η Πάτμος η οποία είχε υποπέσει σε μαρασμό, προέβηκε στην ανασύσταση της σχολής της (Ιστορία του Ελληνικού Έθνους, 1975).

Κατά την περίοδο 1821-1831 η Σχολή αντιμετώπισε προβλήματα αφού είχε σταματήσει η χρηματοδότησή της από το Ρουφέτιο των γουναράδων λόγω των δυσχερειών που δημιουργήθηκαν από την επανάσταση (Χαζηφώτης, 1970). Η Σχολή συνέχισε να λειτουργεί μέχρι το 1918 όταν η λειτουργία της διακόπηκε και επαναλειτούργησε το 1947 (Θρησκευτική και Ηθική Εγκυκλοπαίδεια, 1968).

Το 1715 ο οικουμενικός πατριάρχης Κοσμάς ο Β' επιβεβαίωσε ως παλαιά συνήθεια το να έχει την πατριαρχική εξουσία της Πάτμου ο εκάστοτε καθηγούμενος (Θρησκευτική και Ηθική Εγκυκλοπαίδεια, 1968).

Το 1770 η Πάτμος δέχθηκε τη ρωσική κατοχή, οπότε από απογραφή που έγινε το 1774 αναφέρθηκαν 2086 κάτοικοι ξένοι και ντόπιοι με 510 σπίτια (Ιακωβίδης, 1978).

Στις αρχές του 19^{ου} αιώνα, σύμφωνα με πληροφορίες περιηγητών, αναφέρεται ότι οι Πάτμιοι ναυτικοί αξιοποιούν τη γαλλική προστασία από το 1769. Στη διάρκεια του Ρωσοτουρκικού πολέμου (1768-1774) μετά από την αποβίβαση μιας μοίρας Ρώσων από στόλο, δήμευσαν 4 μεγάλα εμπορικά πλοία (Παπαδόπουλος, 1967).

Τα κατοχυρωμένα προνόμια και η ψηλή δημογραφική στάθμη δημιούργησαν την ευημερία σε περιοχές όπως ήταν η Πάτμος και η Χίος, την ίδια στιγμή που η αναρχία, η πειρατεία και οι πολεμικές περιπέτειες ερήμωναν άλλες όπως ήταν οι Κυκλάδες και η Αίγινα (Λούπου – Ρόκου, 1999).

Στις αρχές του 19^{ου} αιώνα, όπως μας πληροφορούν τα χειρόγραφα της Μονής υπήρχαν 12 μικρά πλοία της Πάτμου τα οποία εμπορεύονταν καλαμπόκι από τον

Εύξεινο Πόντο. Πληροφορούν επίσης για τη συνέχιση του ανεφοδιασμού των πειρατών από νερό και για την επισκευή των πλοίων τους, όπως συνέβαινε και παλαιότερα. Οι άνδρες συνέχιζαν να ασχολούνται με τη ναυτιλία και το εμπόριο σε λιμάνια της Ευρώπης αφομοιώνοντας συχνά τις συνήθειες των Γάλλων. Οι γυναίκες έπλεκαν φημισμένες κάλτσες, βαμβακερές κουβέρτες και κιλίμια από υλικά που εισήγαγαν(Παπαδόπουλος, 1967).

Εικόνα 3.2.1.: Παραγωγή καλτσών και ζυμαρικών στην Πάτμο (Ζερβός, 1930)

Εικ. 493.

*Πάτμος. Χωρικά
καταγόμεναι εἰς τὴν
κατασκευὴν περιζνη-
μίδων, μίαν τῶν μι-
κροβιομηχανιῶν τῆς
νήσου, κατὰ τὸ δι-
λεμμα τῆς ἐργασίας.*

*Πάτμος. Ἡ κατα-
σκευὴ τῶν πετταρι-
διῶν (ζυμαρικῶν), ἃ-
τινα εἶναι ἐξαιρετικῶς
ἀγαπητὰ καὶ ἐν συνή-
θει χορῆσει εἰς ὅλην
ἀνεξαιρέτως τὴν Δω-
δεκάνησον.*

Επίσης επειδή ήταν άγονο το νησί κατασκεύαζαν αναχώματα που τα ονόμαζαν «ξεροτρόχαλα» επειδή ήταν τοίχοι χωρίς σοβά και εκεί φύτευαν. Επίσης άλλοι ασχολούνταν με τη αλιεία, με το εμπόριο και τέλος, όπως προειπώθηκε, με την παραγωγή και εξαγωγή καλτσών που έπλεκαν τα γυναικόπαιδα της Πάτμου (Ενεπεκίδη, 1988).

Επίσης οι Πάτμιοι, όπως και οι Χιώτες εμπορεύονταν ευρύ εμπόριο με σιτηρά, λάδι, βαμβάκι, μετάξι και καπνά με τα πιο σημαντικά κέντρα της Ευρώπης γι' αυτό και διατηρούσαν καλές σχέσεις με τους Ολλανδούς, τους Άγγλους και τους Ιταλούς (Ενεπεκίδη, 1988).

Η Πάτμος, λόγω της εμπορικής της ανάπτυξης, ίδρυσε πολλές παροικίες στην Αυστρία, στην Αίγυπτο, στη Ρωσία και στα Βαλκάνια. Στις αρχές της επανάστασης είχε περίπου 2500 κατοίκους.

Στην περίοδο της Επανάστασης η Πάτμος έπαιρνε κερί από τη Σάμο ως ενοίκιο αλλά και ναυπηγική ξυλεία (κερεστέ) για τη ναυπήγηση σκαφών, ενώ Σάμιοι μαστόροι ζούσαν στην Πάτμο (Βαρβούνης, 2004).

Επίσης κατά τη διάρκεια της Επανάστασης η Πάτμος παρείχε στον Αγώνα σημαντικά πρόσωπα. Ένας από αυτούς ήταν ο Εμμανουήλ Ξάνθος ο οποίος ήταν πρωτεργάτης και πρωτοστάτης της Ελληνικής Επανάστασης του 1821 (τα οστά του μεταφέρθηκαν στην Πάτμο και τάφηκε δίπλα στο σπίτι του το οποίο σώζεται μέχρι σήμερα) (Φίνας, 2001).

Εικόνα 3.2.2.: Σπίτι Εμμανουήλ Ξάνθου (Προσωπικό αρχείο)

Εικόνα 3.2.3.: Υπογραφή Εμμανουήλ Ξάνθου (Ιστορική και Εθνολογική Εταιρία της Ελλάδος, 1984)

Εικόνα 3.2.4: Λόγος που εκφώνησε ο Κωστής Παλαμάς για τον Εμμανουήλ Ξάνθο (Φίνας, 2001)

«Εμμανουήλ Ξάνθε,

«... Εγεννήθης εις την Πάτμον της Δωδεκανήσου. Εις τον τόπον των θείων зоφερών οραμάτων και αποκαλύψεων. Σου έλακεν η χάρις να ζήσης την ζωήν σου εις το αποκαλυπτικόν όραμα της Πατρίδος, ελευθέρας. Εις μίαν των φιλικών συναστροφών του 1813, εγνώρισες τον Σκουφάν και τον Τσακάλωφ. Ωνειροπολήσατε την πραγματοποίησιν της Μεγάλης Ιδέας. Η Φιλική Εταιρία συνεστήθη. Τάχα θα υπάρχουν άγγελοι φύλακες, καθώς των ανθρώπων και των Πατρίδων! Θεοί εφέστιοι, ημίθεοι, πολιούχοι. Σας ήκουσαν. Την ώραν εκείνην που ωρκίζεσθε, τις οίδε!, θα ετελείτο πανήγυρις πνευμάτων. Εν άστρον θα υπέτρεμε, καθώς εκείνο των Μάγων. Κάποιος Θεός, και μέσα εις την φάινην, θα εγεννάτο...».

Κωστής Παλαμάς

Άλλη σημαντική μορφή που συντέλεσε στον αγώνα ήταν ο Δημήτριος Θέμελης ο οποίος στις 12 Απριλίου ύψωσε την Ελληνική σημαία και το νησί συμμετείχε με στον Αγώνα με καράβια, άνδρες και εφόδια. (Ελληνική Γεωγραφική Εγκυκλοπαίδεια) Επίσης η Πάτμος ήταν από τα πρώτα νησιά που συντέλεσε στον απελευθερωτικό αγώνα μέσω της συμβολής και του καταγόμενου από αυτήν πατριάρχη Αλεξανδρείας Θεόφιλου Παγκώστα (1798-1805), οπότε μέσω ενεργειών του επαναστάτησε η Πάτμος όπου μαζί με τη Λέρο, την Κάλυμνο και την Ικαρία αποτέλεσαν τα νησιά του τμήματος των Ανατολικών Σποράδων με πρωτεύουσα την Πάτμο (Θρησκευτική και Ηθική Εγκυκλοπαίδεια, 1968).

Μετά την Απελευθέρωση και την περίοδο που ήταν κυβερνήτης ο Καποδίστριας η Πάτμος ήταν ελληνική. Όμως μέσω της συνθήκης της Κωνσταντινούπολης της 9^{ης} Ιουλίου του 1832 η Πάτμος όπως και άλλες Σποράδες της ΝΑ πλευράς δόθηκαν στην Τουρκία. Η Πάτμο όμως διατήρησε τα παλιά της προνόμια που μειώθηκαν το 1869 μέχρι το 1909 (Θρησκευτική και Ηθική Εγκυκλοπαίδεια, 1968).

Μετά τη δύσκολη περίοδο του Αγώνα η Πάτμος είχε υποστεί πολλά δεινά, όπως άλλωστε και ολόκληρο το έθνος. Προσπάθησε και διατήρησε τους παλιούς της ρυθμούς, όχι όμως και τα παλιά της πλούτη. Σύμφωνα με πληροφορίες του 1841, λέγεται ότι η Πάτμος ξεπερνούσε σε πνευματική καλλιέργεια τις γύρω περιοχές λόγω της Μονής, της σχολής και του εμπορίου (Παπαδόπουλος, 1967). Πολλοί Πάτμιοι υπηρετούσαν σε ελληνικές δημόσιες υπηρεσίες και άλλοι σε ρωσικές, άλλοι ήταν

έμποροι στη Σμύρνη και στην Κωνσταντινούπολη. Υπήρχαν 4000 κάτοικοι (Λουκάτος, 1977) και ανάμεσά τους υπήρχαν 300 ναυτικοί που είχαν στη διάθεση τους περίπου 12 μπρίκια και γολέτες, όπως επίσης και άλλα μικρότερα πλοία. Έγινε πιο εντατική η καλλιέργεια της γης και η εξαγωγή προϊόντων, υποχώρησε η πειρατεία (αλλά όχι εντελώς) και κατοικήθηκε η Σκάλα, επίσης, είχε αναπτυχθεί η βιοτεχνία με την παραγωγή καλτσών καθώς και το εμπόριο (Λουκάτος, 1977).

Στα τέλη του 19^{ου} αιώνα, η Πάτμος έζησε ξανά στην αφάνεια, αφού πολλοί άνδρες ξενιτεύτηκαν στην Οδησσό, στη Σμύρνη, στην Αλεξάνδρεια και στην Κωνσταντινούπολη. Τα ιστιοφόρα δεν εκτελούν μεγάλες διαδρομές μεταφέροντας δημητριακά και βόδια από τη Μ. Ασία στη Σάμο και στον Πειραιά, ενώ από τη Σύρο έπαιρναν τα Ευρωπαϊκά προϊόντα και τα μετέφεραν στις Σποράδες και στην Πάτμο (Παπαδόπουλος, 1967).

Αργότερα η δημιουργία του ανεξάρτητου ελληνικού κράτους και η διαμόρφωση νέων αστικών και πνευματικών κέντρων, η αλλαγή στα μέσα ναυσιπλοΐας, η επικράτηση των ατμόπλοιων και, συγχρόνως, η μετάθεση των κέντρων εμπορίου, όπως επίσης η άρση των προνομίων που είχε παλαιότερα το νησί είχαν μοιραίες συνέπειες για την ανάπτυξη του. Από τις αρχές του 20^{ου} αιώνα την εμποροναυτική δραστηριότητα διαδέχθηκε η μετανάστευση (Παπαδόπουλος, 1967).

Στις 28 Μαΐου του 1912 τα Δωδεκάνησα περιήλθαν στους Ιταλούς και αναγκάστηκαν πολλοί κάτοικοι να αποδημήσουν στην Αμερική, τη Ρωσία και την Αίγυπτο (Ζερβός, 1930).

Στην αρχή ήταν πιο ήπια αλλά αργότερα στη διάρκεια του φασισμού ήταν πιο σκληρή και διήρκεσε μέχρι το καλοκαίρι του 1943 όταν τους Ιταλούς τους αντικατέστησαν οι Γερμανοί. Το 1944 όταν κατέρρευσε ο χιτλερισμός η Πάτμος περιήλθε στους συμμάχους και το 1947 μαζί με τα υπόλοιπα νησιά της Δωδεκανήσου ενσωματώθηκε με την υπόλοιπη Ελλάδα. (Θρησκευτική και Ηθική Εγκυκλοπαίδεια)

Σήμερα, ακόμη, επικρατεί το θρησκευτικό στοιχείο στο νησί, με επίκεντρο τη Μονή που διαφυλάττει πολύτιμα χειρόγραφα, εικόνες και θρησκευτικά αντικείμενα που αποτελούν πηγές μακραίωνης ιστορίας (Παπαδόπουλος, 1967).

Το νησί αποτελεί τουριστική περιοχή και κάθε καλοκαίρι δέχεται πολλούς επισκέπτες. Οι κάτοικοι, περίπου 3.000, ασχολούνται με τον τουρισμό κυρίως, επίσης με τη ναυτιλία με παραδοσιακά επαγγέλματα και ορισμένοι υπηρετούν σε δημόσιες υπηρεσίες.

Το 1981 (νόμος 1155) η Πάτμος ανακηρύχθηκε ως Ιερό Νησί σύμφωνα με Πατριαρχική και Συνοδική Πράξη και αναγνωρίστηκε από τη Βουλή (<http://www.ellada-diakopon.gr/RegionEntryNomosDimos.asp.depid=15&cregionid=92&ecid=3>).

Με τη συμπλήρωση των 900 χρόνων από την ίδρυση της Μονής έγινε η αποδοχή από την Εθνική Αντιπροσωπεία του όρου «Ιερά Νήσος» για την Πάτμο. Αυτή την ονομασία επικύρωσε ο τότε Οικουμενικός Πατριάρχης Δημήτριος στην επέτειο (Πολιτιστικόν Ίδρυμα Κλεόβουλος ο Λύνδιος, 1995).

Επίσης το 1995 γιορτάστηκαν τα 1000 χρόνια από τότε που έγραψε ο Ιωάννης την Αποκάλυψη (Ρούπας, 1997).

Η Πάτμος αποτελεί έναν από τους πολιτιστικούς θησαυρούς που λόγω της Αποκάλυψης είναι σεβαστό από όλους τους χριστιανούς και ιδιαίτερα τους Ορθόδοξους και μαζί με το Άγιο Όρος αποτελεί τους μόνους χώρους που επιβιώνει το Βυζάντιο (Πολιτιστικόν Ίδρυμα Κλεόβουλος ο Λύνδιος, 1995).

Επίσης η Πάτμος από το 2000 εντάχθηκε στα μνημεία παγκόσμιας πολιτιστικής κληρονομιάς από την ΟΥΝΕΣΚΟ (<http://www.ellada-diakopon.gr/RegionEntryNomosDimos.asp.depid=15&cregionid=92&ecid=3>).

3.3. Κοινωνικά στοιχεία

Σύμφωνα με τα στοιχεία της ΕΣΥΕ για το 2001 ο δήμος της Πάτμου αριθμούσε 3.044 κατοίκους και όλοι ήταν αγρότες. Ο Δήμος αποτελείται από 1.103 νοικοκυριά και τα μέλη τους είναι 2.878.

Όπως προέκυψε από στοιχεία του Δήμου Πάτμου, το 2004 ο ενεργός πληθυσμός του νησιού ήταν περίπου 2.200 κάτοικοι.

Επίσης σχετικά με την οικογενειακή κατάσταση των κατοίκων, ο ενεργός πληθυσμός στην πλειοψηφία τους είναι έγγαμοι και τα φύλα των κατοίκων είναι περίπου ίσα. Πιο αναλυτικά η οικογενειακή κατάσταση και ο αριθμός των μελών κατά φύλο και ηλικία των κατοίκων του νησιού παρουσιάζεται στον πίνακα 3.3.1.:

Πίνακας 3.3.1.: Οικογενειακή κατάσταση Πατμίων

Ομάδες ηλικιών Σύνολο Ελλάδος, περιφέρεια, νομός και δήμος / κοινότητα	Οικογενειακή κατάσταση											
	Αμφοτέρων των φύλων						Άρρενες					
	Σύνολο	Άγαμοι	Έγγαμοι	Χήροι	Διαζευγμένοι	Σε Διάσταση	Σύνολο	Άγαμοι	Έγγαμοι	Χήροι	Διαζευγμένοι	Σε Διάσταση
ΔΗΜΟΣ ΠΑΤΜΟΥ	3.044	1.273	1.496	168	82	25	1.539	706	749	33	36	15
0-4	176	176	0	0	0	0	87	87	0	0	0	0
5-9	144	144	0	0	0	0	81	81	0	0	0	0
10-14	141	139	1	1	0	0	72	71	1	0	0	0
15-19	241	237	4	0	0	0	134	134	0	0	0	0
20-24	234	184	47	0	3	0	123	118	5	0	0	0
25-29	251	115	128	0	4	4	139	82	54	0	1	2
30-34	240	63	161	4	10	2	114	37	72	0	3	2
35-39	208	42	152	3	9	2	94	21	71	1	1	0
40-44	224	39	162	7	11	5	129	27	89	3	5	5
45-49	215	24	163	9	15	4	103	11	78	1	10	3
50-54	230	21	191	9	8	1	116	9	101	1	5	0
55-59	165	19	135	4	5	2	94	5	84	0	4	1
60-64	145	17	111	13	4	0	64	7	52	2	3	0
65-69	123	14	84	22	1	2	55	3	48	2	1	1
70-74	136	12	87	31	6	0	64	4	51	6	3	0
75-79	86	11	43	26	5	1	38	6	27	5	0	0
80-84	43	5	18	19	1	0	17	1	12	4	0	0
85-89	33	8	9	14	0	2	10	1	4	4	0	1
90-94	9	3	0	6	0	0	5	1	0	4	0	0
95-99	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
>=100	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0

Πηγή: Απογραφή ΕΣΥΕ 2001

Πίνακας 3.3.2.: Οικογενειακή κατάσταση Πατρίων (Συνέχεια)

Θήλεις					
Σύνολο	Αγαμοι	Έγγαμοι	Χήροι	Διαζευγμένοι	Σε Διάσταση
1.505	567	747	135	46	10
89	89	0	0	0	0
63	63	0	0	0	0
69	68	0	1	0	0
107	103	4	0	0	0
111	66	42	0	3	0
112	33	74	0	3	2
126	26	89	4	7	0
114	21	81	2	8	2
95	12	73	4	6	0
112	13	85	8	5	1
114	12	90	8	3	1
71	14	51	4	1	1
81	10	59	11	1	0
68	11	36	20	0	1
72	8	36	25	3	0
48	5	16	21	5	1
26	4	6	15	1	0
23	7	5	10	0	1
4	2	0	2	0	0
0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0

Πηγή: Απογραφή ΕΣΥΕ 2001

Επίσης σχετικά με τα νοικοκυριά του νησιού στον πίνακα 3.3.4. φαίνονται τα ανάλογα στοιχεία.

Πίνακας 3.3.3.: Στοιχεία νοικοκυριών Δήμου Πάτμου

Σύνολο Ελλάδος, νομός, δήμος/κοινότητα και δημοτικό/κοινοτικό διαμέρισμα	Συνολικός αριθμός		Μέγεθος Νοικοκυριού κατά αριθμό μελών									
	Νοικοκυριών	Μελών	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10 & άνω
ΔΗΜΟΣ ΠΑΤΜΟΥ	1.103	2.878	248	321	254	194	68	16	2	0	0	0
Δ.Δ. Πάτμου	1.103	2.878	248	321	254	194	68	16	2	0	0	0

Πηγή: Απογραφή ΕΣΥΕ 2001

Το σύνολο των κατοικιών του νησιού είναι, σύμφωνα με τα στατιστικά στοιχεία της ΕΣΥΕ για το 2001, 2.508 και από αυτές οι 964 είναι εξοχικές ή δευτερεύουσες, οι 334 προορίζονται για ενοικίαση, οι 138 είναι κύριες κατοικούμενες αλλά το νοικοκυριό απουσιάζει προσωρινά ενώ οι 1.058 είναι κύριες κατοικούμενες.

Τα παραπάνω στοιχεία παρουσιάζονται διαγραμματικά στον πίνακα 3.3.4.

Πίνακας 3.3.4.: Στοιχεία για το σύνολο των κατοικιών του νησιού

Πίνακας 1. Κανονικές και μη κανονικές κατοικίες.								
Σύνολο Ελλάδος, περιφέρεια, νομός, δήμος / κοινότητα, δημοτικό/κοινοτικό διαμέρισμα.								
Απογραφή πληθυσμού της 18ης Μαρτίου 2001								
Γεωγραφικός κωδικός	Σύνολο Ελλάδος, περιφέρεια, νομός, δήμος/ κοινότητα δημοτικό/ κοινοτικό διαμέρισμα	Σύνολο κατοικιών	Κανονικές κατοικίες					Μη κανονικές κατοικίες
			Σύνολο	Κύριες Κατοικούμενες (1)	Κύριες Κατοικούμενες αλλά το νοικοκυριό απουσιάζει προσωρινά	Κενές εξοχικές ή δευτερεύουσες	Κενές για ενοικίαση, πώληση, άλλο λόγο	
42812100 ΔΗΜΟΣ ΠΑΤΜΟΥ		2.508	2.494	1.058	138	964	334	0
42812101 Δ.Δ. Πάτμου		2.508	2.494	1.058	138	964	334	0

Πηγή: Απογραφή ΕΣΥΕ 2001

Έπειτα όσον αφορά την απασχόληση των κατοίκων ανάλογα με τους τομείς παραγωγής, φαίνεται ότι υπάρχει περισσότερη απασχόληση των κατοίκων στον τριτογενή τομέα παραγωγής, ενώ αρκετό ποσοστό είναι άνεργοι. Πιο αναλυτικά ο οικονομικώς ενεργός, μη ενεργός και απασχολούμενοι κατά τομέα οικονομικής δραστηριότητας παρουσιάζονται στον πίνακα 3.3.5.

Πίνακας 3.3.5.: Απασχόληση Πατρίων

Σύνολο Ελλάδας, Γεωγραφικές ζώνες (NUTS I), περιφέρειες (NUTS II), νομοί, δήμοι / κοινότητες και δημοτικά / κοινοτικά διαμερίσματα.	Οικονομικά ενεργοί							Οικονομικά μη ενεργοί
	Σύνολο	Απασχολούμενοι					Άνεργοι	
		Σύνολο	Πρωτογενής Τομέας NACE A-B	Δευτερογενής ής Τομέας NACE C-F	Τριτογενής Τομέας NACE G-Q	Δε δηλωσαν κλάδο οικονομικής δραστηριότητας	Σύνολο	
ΔΗΜΟΣ ΠΑΤΜΟΥ	1.304	1.102	127	288	663	24	202	1.749
Δ.Δ. Πάτμου	1.304	1.102	127	288	663	24	202	1.749

Πηγή: Απογραφή ΕΣΥΕ 2001

Επίσης οι μεταβολές του πληθυσμού ανά οικισμό στην Πάτμο για το διάστημα των ετών 1971-2001 είναι:

Πίνακας 3.3.6.: Απογραφή πληθυσμού 1971- 2001

Οικισμός	Πληθυσμός				Μεταβολές πληθυσμού (%)		
	1971	1981	1991	2001	'71-'81	'81-'91	'91-'01
Χώρα Πάτμου	849	748	670	647	-12	-10	-3
Γροίκος	14	29	48	52	107	66	8
Κάμπος	393	405	503	543	3	24,2	8
Σκάλα	1.176	1.352	1.442	1.689	15	6,6	17,1

Πηγή: Απογραφή ΕΣΥΕ 2001 - Διαχειριστικό Σχέδιο απορριμμάτων Νομού

Έπειτα η κατανομή προβλεπόμενου πληθυσμού ανά οικισμό στο νησί για την περίοδο 2001-2011 παρουσιάζεται στον πίνακα 3.3.7.

Πίνακας 3.3.7.: Κατανομή προβλεπόμενου μόνιμου πληθυσμού ανά οικισμό Ν. Πάτμου την περίοδο 2001- 2011

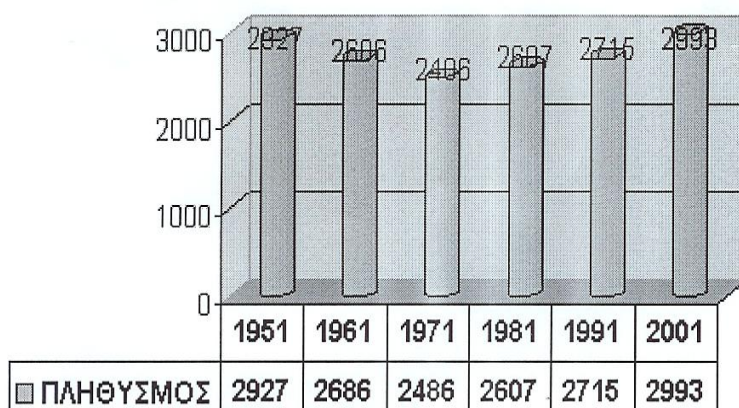
Οικισμός	Πληθυσμός 2001	% πληθυσμός	Προβλεπόμενος πληθυσμός 2011	% μεταβολή 2001-2011
Χώρα	647	22,1	714	10,3
Γροίκος	52	1,8	58	11,5
Κάμπος	543	18,5	598	10,1
Σκάλα	1.689	57,6	1.860	10,1
Ν. Πάτμος	2.931	100	3.230	10

Πηγή: Απογραφή ΕΣΥΕ 2001 - Εκτιμήσεις Ερευνητικής Ομάδας, Διαχειριστικό Σχέδιο απορριμμάτων Νομού

Φαίνεται ότι ο πληθυσμός θα έχει μικρή αυξάνουσα μεταβολή στην πάροδο των ετών.

Έπειτα όσον αφορά τη διαχρονική μεταβολή του συνολικού πληθυσμού από το 1951 έως το 2001, όπως φαίνεται και από το διάγραμμα 3.3.1., σημειώθηκε αυξάνουσα πορεία

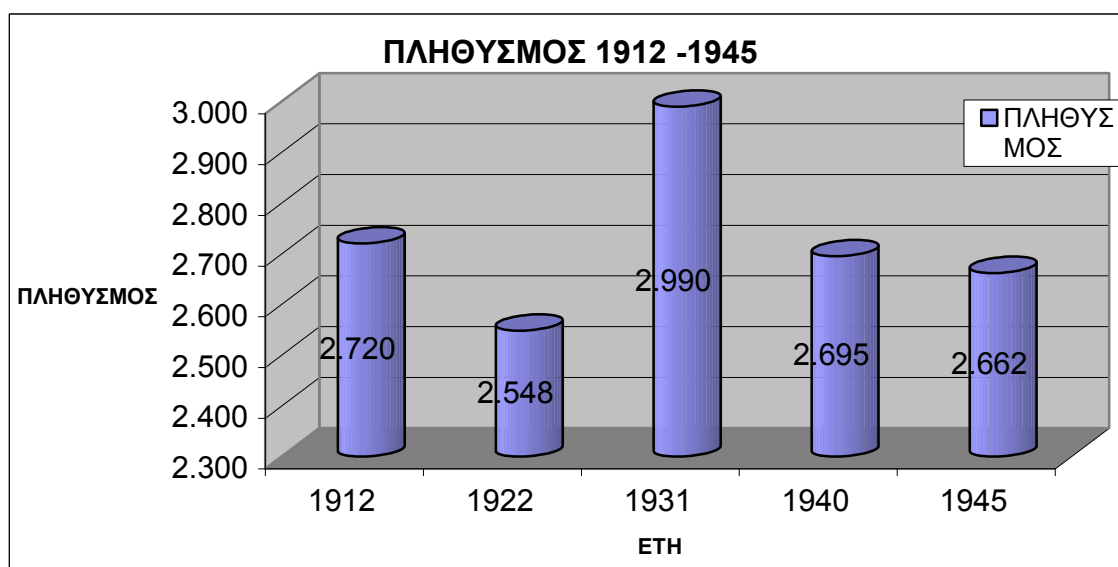
Διάγραμμα 3.3.1.: Εξέλιξη πληθυσμού με βάση τις απογραφές (www.ando.gr)

Ενώ αν γινόταν σύγκριση του πληθυσμού με έτη από το πρώτο μισό του 20^{ου} αιώνα προκύπτουν τα εξής αποτελέσματα:

Το 1912 η Πάτμος είχε 2.720 άτομα, το 1922 είχε 2.548, το 1931 είχε 2.990, το 1940 είχε 2.695 και το 1945 είχε 2.662 άτομα (τα στοιχεία αυτά φαίνονται και στο παρακάτω διάγραμμα):

Διάγραμμα: 3.3.2.: Εξέλιξη πληθυσμού με βάση τις απογραφές (Δοξιάδης, 1945)

Επίσης στο νησί κατοικούν και αλλοδαποί στο νησί εκ των οποίων οι 141 είναι νόμιμοι και προέρχονται από την Αλβανία (40%), τη Ρωσία (30%) την Ουκρανία και τη Βουλγαρία (30%) (Δήμος Πάτμου)

Βέβαια πρέπει να σημειωθεί ότι υπάρχουν και άλλοι μόνιμα εγκατεστημένοι οι οποίοι είναι Άγγλοι, Γάλλοι, Γερμανοί κ.α. και κατοικούν πολλά χρόνια στο νησί καθ' όλη τη διάρκεια του έτους.

3.4. Οικονομικά στοιχεία για την Πάτμο

3.4.1. Απασχόληση του πληθυσμού

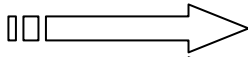
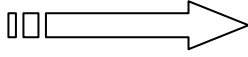
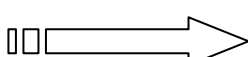
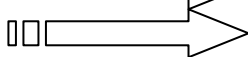
Σύμφωνα με τα απογραφικά στοιχεία της ΕΣΥΕ για το 2001 φαίνεται ότι η οικονομική δραστηριότητα του νησιού σχετίζεται περισσότερο με τον τριτογενή τομέα παραγωγής αφού είναι πιο ανεπτυγμένος. Αυτό οφείλεται κυρίως λόγω ότι οι κάτοικοι απασχολούνται κυρίως με τουριστικά επαγγέλματα. Πιο αναλυτικά ο ενεργός πληθυσμός του νησιού, ο μη ενεργός και οι απασχολούμενοι κατά τομέα οικονομικής δραστηριότητας παρουσιάζονται στον πίνακα 3.4.1.

Πίνακας 3.4.1.: Απασχόληση Πατμίων

Σύνολο Ελλάδος, Γεωγραφικές ζώνες (NUTS I), περιφέρειες (NUTS II), νομοί, δήμοι / κοινότητες και δημοτικά / κοινοτικά διαμερίσματα.	Οικονομικώς ενεργοί							Οικονομικώς μη ενεργοί
	Σύνολο	Απασχολούμενοι					Άνεργοι	
		Σύνολο	Πρωτογενής Τομέας NACE A-B	Δευτερογενής ής Τομέας NACE C-F	Τριτογενής Τομέας NACE G-Q	Δεδηλωσαν κλάδο οικονομικής δραστηριότητας	Σύνολο	
ΔΗΜΟΣ ΠΑΤΜΟΥ	1.304	1.102	127	288	663	24	202	1.749
Δ.Δ. Πάτμου	1.304	1.102	127	288	663	24	202	1.749

Πηγή: Απογραφή ΕΣΥΕ 2001

Βέβαια οι απασχολούμενοι με αμιγώς τουριστικά επαγγέλματα τη χειμερινή περίοδο, που η Πάτμος δε δέχεται τουρισμό, είναι άνεργοι (αν δεν έχουν άλλη χειμερινή απασχόληση). Έτσι σύμφωνα με τα στοιχεία του ΙΚΑ της περιοχής οι επιδοτούμενοι άνεργοι από το 2001 έως το 2004 ήταν:

- κατά τη χειμερινή περίοδο 2001-2002 175
- κατά τη χειμερινή περίοδο 2002-2003 167
- κατά τη χειμερινή περίοδο 2003-2004 220
- κατά τη χειμερινή περίοδο 2004-2005 169

Επιδοτούμενοι άνεργοι από τον ΟΑΕΔ (ΙΚΑ) σημαίνει ότι εργάζονται μόνο 6 μήνες/ έτος με αποτέλεσμα να έχουν συγκεντρώσει τα απαιτούμενα έτη τους 6 μήνες και τους υπόλοιπους 6 να επιδοτούνται από τον ΟΑΕΔ.

Ο μέσος όρος του μισθού που λαμβάνει ένας εποχιακά εργαζόμενος είναι επίσημα 7.000 € (800€/ μήνα *6 μήνες= 1.980€ από την ανεργία οπότε περίπου 7.000€ επίσημα) (βλπ. Παράρτημα Α: Συνέντευξη 12^η στην κα Γαμπιεράκη).

Σύμφωνα με στοιχεία Λογιστικού και Φοροτεχνικού γραφείου που λειτουργεί στην Πάτμο και το οποίο συγκεντρώνει την πλειοψηφία των φορολογούμενων κατοίκων για την τελευταία πενταετία φαίνεται ότι:

- Το 10% των κατοίκων έχει ατομικό ετήσιο εισόδημα πάνω από 30.000€.
- Το 20% περίπου έχει ετήσιο ατομικό εισόδημα μεταξύ 20.000 έως 30.000€.
- Το 40% έχει ετήσιο ατομικό εισόδημα μέχρι 10.000€.
- Το 10% έχει ετήσιο ατομικό εισόδημα μεταξύ 10.000 έως 20.000€.
- Το 20% έχει ετήσιο ατομικό εισόδημα μεταξύ 10.000 έως 15.000€.

Το 10% περίπου του πληθυσμού ασχολείται με την κτηνοτροφία και μόλις το 3% με την αλιεία (περίπου 40-42 ψαράδες).

Στο συνεταιρισμό υπάρχουν εγγεγραμμένα 110 μέλη, οπότε το 4% περίπου του πληθυσμού που έχει τη γεωργία ως κύρια απασχόληση και περίπου το 5% του ενεργού πληθυσμού (200 άτομα) ασχολούνται με κατασκευές (οικοδόμοι, υδραυλικοί, ηλεκτρολόγοι, ξυλουργοί κλπ).

Επίσης τα 5% του πληθυσμού είναι δημόσιοι υπάλληλοι (ΔΕΗ, ΟΤΕ, Αστυνομία, καθηγητές, δήμο κλπ).

Έπειτα το 5% περίπου είναι ναυτικοί και το ίδιο ποσοστό ασχολείται με την εμπορία προϊόντων που δεν απευθύνονται μόνο στον τουρισμό αλλά καλύπτουν τις ανάγκες του νησιού π.χ. σούπερ μάρκετ, καταστήματα κ.ά.

Επίσης το 10% ασχολείται είτε με τουριστικά επαγγέλματα, είτε με μόνιμη εργασία, ενώ τα 2-3% του πληθυσμού είναι εισοδηματίες από εκμεταλλεύσεις και ακίνητα.

Τέλος τα 2/3 του πληθυσμού είναι οι οικονομικά ενεργοί κάτοικοι (1.800-1.900 άτομα).

3.4.2. Στοιχεία για τους τομείς παραγωγής

Τα Δωδεκάνησα διακρίνονται σε 3 ζώνες με βάση το επίπεδο οικονομικής ανάπτυξης (Καντερές κ.ά, 2002).

Η Πάτμος ανήκει στη δεύτερη κατηγορία, δηλαδή στην ομάδα των ημι/ανεπτυγμένων νησιών. Στην πρώτη κατηγορία ανήκουν τα ανεπτυγμένα νησιά

(Ρόδος, Κως) ενώ στην τρίτη τα οικονομικώς καθυστερημένα νησιά (Καντερές κ.ά, 2002).

Αξιοσημείωτο είναι ότι στην Πάτμο παρατηρείται υποαπασχόληση στον πρωτογενή τομέα παραγωγής αλλά έντονη τουριστική ανάπτυξη (Καντερές κ.ά, 2002).

Η συνολική έκταση είναι 3.200 στρέμματα και από αυτά καλλιεργείται μόνο το 9% (www.ando.gr).

Ως προς τον πρωτογενή τομέα παραγωγής, οι αρδευόμενες εκτάσεις βρίσκονται κυρίως στην περιοχή του Κάμπου και στις Λεύκες (www.ando.gr).

Όσον αφορά τον τομέα της αλιείας τα στοιχεία που υπάρχουν είναι λίγα. Η ποσότητα των αλιευμάτων που αλιεύθηκαν με κωπήλατες λέμβους το 1992 ήταν 40 τόνοι, ενώ οι ψαράδες ήταν μόλις 138 (www.ando.gr).

Όσον αφορά το δευτερογενή τομέα παραγωγής το 1991 ήταν ότι υπήρχαν 3 εργαστήρια κεραμικής και ένα λαϊκής τέχνης (www.ando.gr).

Τέλος σχετικά με τον τριτογενή τομέα παραγωγής το μεγαλύτερο μέρος του πληθυσμού ασχολείται με τουριστικά επαγγέλματα και σύμφωνα με πληροφορίες από το ΙΚΑ οι περισσότεροι είναι σερβιτόροι, μπουφетζήδες, βοηθοί σερβιτόρου, καθαρίστριες, ξενοδοχοϋπάλληλοι, καμαριέρες, ρεσεψιονίστ κ.ά. (βλπ. Παράρτημα Α: Συνέντευξη 12^η στην κα Γαμπιεράκη Α.).

3.5. Πολιτισμός

3.5.1. Η παραδοσιακή αρχιτεκτονική

3.5.1.1. Γενικά στοιχεία

Μια πρώτη οικιστική ανάπτυξη του νησιού τοποθετείται στα τέλη του 11^{ου} αιώνα όταν άρχισε η ανέγερση της Μονής από τον Όσιο Χριστόδουλο (Τούμπης, 1996). Πριν χτιστεί η Μονή οι κάτοικοι του νησιού και οι εργάτες που την έχτιζαν δεν επιτρεπόταν να κατοικήσουν κοντά. Έτσι οι καταυλισμοί των εργατών στο «γιαπί» αναπτύχθηκαν σε αρκετή απόσταση από το Μοναστήρι (Ιακωβίδης, 1990).

Ο πιο μεγάλος καταυλισμός ήταν στην Περιοχή Χωριδάκια και ο πιο μικρός στο ακρωτήρι Εύδυλο (στην περιοχή του Κάμπου). Όμως, μετά το 1132 οι μοναχοί επέτρεψαν στους κατοίκους να εγκατασταθούν κοντά στη Μονή ώστε να προστατεύεται, με αποτέλεσμα να αρχίσει από το 1132 η οικιστική εξέλιξη του οικισμού της Χώρας στην οποία υπάρχουν στοιχεία παραδοσιακής αρχιτεκτονικής (Ιακωβίδης, 1990).

Οι κάτοικοι ενδιαφέρονταν πρωτίστως για την προστασία και την άμυνα της Μονής ενάντια τους πειρατές, έπειτα για την καλλιέργεια των κτημάτων της και τέλος για την επάνδρωση των караβιών της (Ιακωβίδης, 1990).

Με την πάροδο των χρόνων ο πληθυσμός του νησιού αυξήθηκε σημαντικά τόσο λόγω της ύπαρξης της Μονής όσο κυρίως λόγω των προσφύγων που κατέφυγαν εκεί από την Κωνσταντινούπολη, τη Ρόδο και την Κρήτη. Έτσι έγινε μια σύνθεση ανθρώπων με διαφορετικά βιώματα, συνήθειες και κουλτούρα δημιουργώντας ένα πολιτισμικό κράμα που βοήθησε στην οικονομική, κοινωνική αλλά και πνευματική ανάπτυξη του νησιού (Τούμπης, 1996).

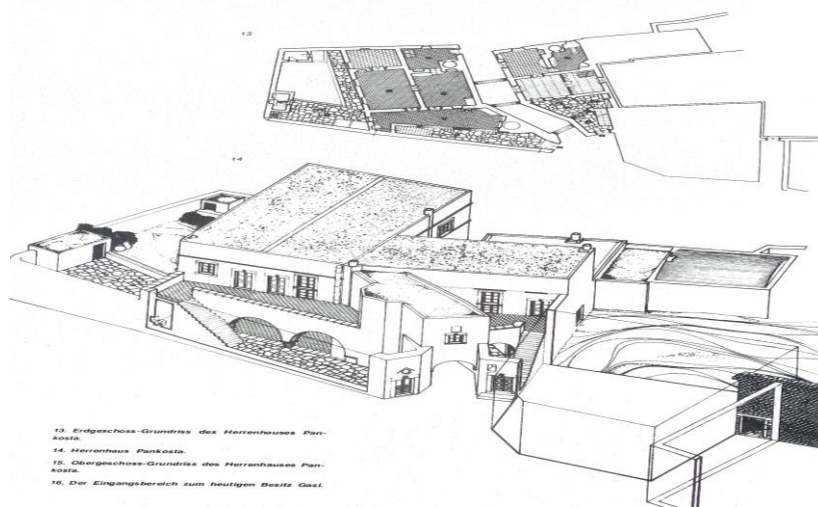
Εικόνα 3.5.1.: Κόρη της Πάτμου , Χαλκογραφία επιχρωματισμένη διαστάσεων 25,5 X 32 εκ. Έργο του B. VAN MOUZ. Παρίσι, Εθνική Βιβλιοθήκη. (Προβατάκη, 2001)

Ιδίως μετά την κατάλυση του Βυζαντινού Κράτους (1453) εγκαταστάθηκαν περίπου 100 οικογένειες στην περιοχή Αλλοτεινά του οικισμού της Χώρας, οι οποίες δεν επηρέασαν τις σχέσεις με τη Μονή αλλά τον καθημερινό τρόπο ζωής των κατοίκων αφού είχαν ανώτερο κοινωνικό επίπεδο και ήταν πιο εκλεπτυσμένες. Έτσι μετέφεραν στους τότε φτωχούς κολίγους και εργάτες της Χώρας αστικές συνήθειες. Επίσης λόγω του ανώτερου κοινωνικού επιπέδου μπορούσαν να τροφοδοτούν τη Μονή και να τη στελεχώνουν με ηγουμένους (Ιακωβίδης, 1990).

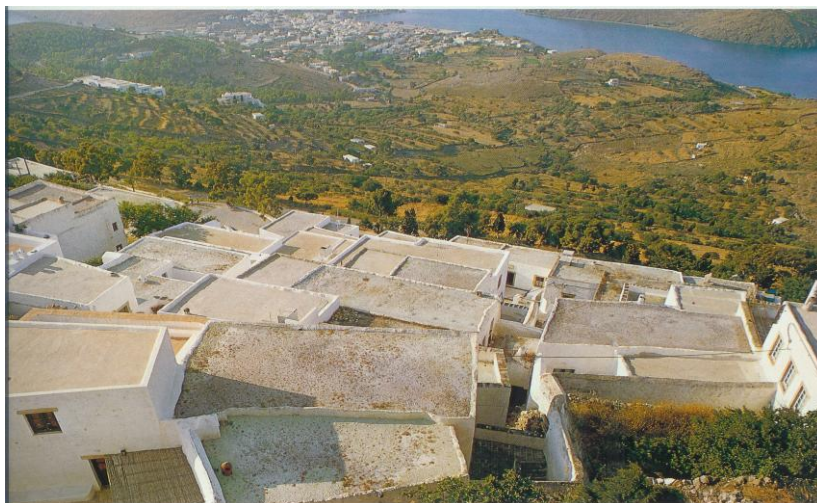
Μέχρι το 1522 όταν η Ενετική Ρόδος καταλήφθηκε από τους Τούρκους, τα δυτικοευρωπαϊκά πρότυπα, όπως συνέβη σε όλα τα νησιά της Δωδεκανήσου, επέδρασαν και στην Πάτμο αφού έγιναν ευρύτερες ανακατατάξεις πληθυσμών. Αυτό φαίνεται στον οικισμό της Χώρας όπου επηρεάστηκε η εσωτερική κοινωνική και οικονομική του διάρθρωση, καθώς και η φεουδαρχική δομή του. Επίσης η Μονή αντικατέστησε τον πύργο του τοπικού άρχοντα ή επισκόπου σύμφωνα με τα πρότυπα αυτά (Ιακωβίδης, 1990).

Εικόνα 3.5.2.: Δομή παραδοσιακού αρχοντικού (Ιακωβίδης, 1990)

Χαρακτηριστικό αρχιτεκτονικό παράδειγμα αποτελεί το αρχοντικό «του Σοφουλίου» που χτίστηκε εκείνη την περίοδο, του οποίου η κτιριακή διάρθρωση και οι λειτουργικές διατάξεις του είχαν χαρακτήρα αυτόνομου συγκροτήματος με αγροτικό χαρακτήρα λόγω του ότι βρισκόταν αρκετά μακριά από την οχυρωματική ζώνη του οικισμού. Η αυτοτέλεια των εγκαταστάσεών του, οι αμυντικές μορφές του εξωτερικού περιβόλου και το μέγεθός του πείθουν ότι υπήρχαν διαφορετικές σχέσεις μεταξύ των ιδιοκτητών και της Μονής και μάλλον οι ιδιοκτήτες προέρχονταν από πρόσφυγες της Ρόδου όπως προαναφέρθηκε. Έπειτα χτίστηκαν και άλλα παρόμοια συγκροτήματα, όπως του Νατάλη το 1599, του Παγκώστα το 1606, του Μουσουδάκη το 1625 και του Συφάντου το 1635. Την περίοδο αυτή (1522-1636), που είναι και η περίοδος ακμής της Μονής, φαίνεται ένας διαχωρισμός του οικισμού που εφαιπτόταν στα τείχη της, γεγονός που αφορούσε τους κολίγους και τους εργάτες. Όμως η πράξη αυτή έγινε για να μην εισβάλουν στη Μονή τυχόν εχθροί και πειρατές από τα δώματα των εφαιπόμενων με τα τείχη της Μονής σπιτιών (Ιακωβίδης, 1990).

Εικόνα 3.5.3.: Άποψη από τα δώματα των σπιτιών της Χώρας (Ιακωβίδης, 1990)

Έτσι, κάτω από την πίεση των νέων οικονομικών, κοινωνικών και πολεοδομικών συνθηκών άλλαξε ο χαρακτήρας της Χώρας. Βέβαια μέσα από αυτή την πράξη φαινόταν η ισχυρή επίδραση του δεσποτισμού που ασκούσε η Μονή προς τους κατοίκους (Ιακωβίδης, 1990).

Έπειτα το 1600 δημιουργήθηκε ο οικισμός της Σκάλας σαν λιμάνι του νησιού και έτσι πραγματοποιήθηκε η οικονομική ευρωστία του νησιού αφού γινόταν η διακίνηση των εμπορευμάτων (Ιακωβίδης, 1990).

Εικόνα 3.5.4.: Πάτμος. Γκραβούρα στην οποία φαίνεται το λιμάνι της Σκάλας και η Χώρα κατά το έτος 1858 (Ταλιάνης και Χατζηφώτης, 1995).

Μέχρι το 1659 φαίνεται ότι δεν υπήρξε κάποια ιδιαίτερη αλλαγή όσον αφορά τα πολεοδομικά χαρακτηριστικά (Ιακωβίδης, 1990).

Το 1659 η Χώρα λεηλατήθηκε από το Μουροζίνη, ναύαρχο των Βενετών και επικεφαλής των αμυνόμενων στρατευμάτων του Χάντακα της Κρήτης. Η εισβολή των Βενετών στην Πάτμο δεν επέφερε επιπτώσεις στο πολεοδομικό μέρος αφού δεν μαρτυρείται να υπήρξαν εμπρησμοί ή άλλες υλικές καταστροφές (Ιακωβίδης, 1990).

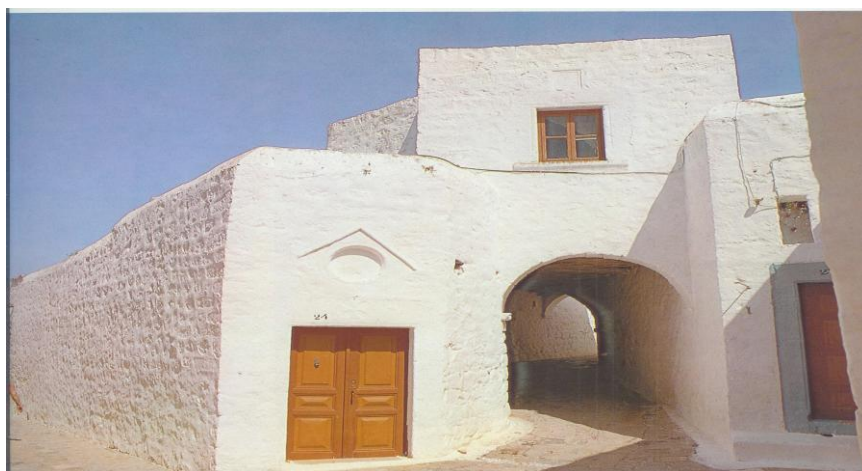
Μεταβολές όμως επήλθαν στον οικονομικό και κοινωνικό βίο του νησιού αφού έγιναν ανακατατάξεις στον πληθυσμό λόγω της διακοπής των οικονομικών δραστηριοτήτων της Μονής (Ιακωβίδης, 1990).

Έπειτα πραγματοποιήθηκε πάλι μεταβολή λόγω της εγκατάστασης Κρητικών προσφύγων στο νησί και της δημιουργίας οικισμού, του ονομαζόμενου «Κρητικά», έχοντας ως κέντρο την πλατεία της Αγίας Λεβιάς (Ιακωβίδης, 1990).

Βέβαια η παρουσία πλατείας στο νησί θεωρήθηκε σημαντική αφού υποδηλώνει αλλαγή στην κοινωνική ζωή καθώς ως τότε πλατεία θεωρούνταν η Μονή. Από το 18^ο αιώνα υπήρχε μια έντονη κατοίκηση στον οικισμό με αποτέλεσμα να θεωρείται πυκνοκατοικημένος και να μην είναι ορατά τα όρια μεταξύ των οικισμών, όπως πχ. Αλλοτεινά, Κρητικά. Οι νέες ιδιοκτησίες ήταν μικρές και εφάπτονταν η μια στην άλλη ενώ οι μεγάλες που είχαν αγροτικό χαρακτήρα κατακερματίστηκαν σε μικρότερες (Ιακωβίδης, 1990).

Ολοένα ο οικισμός πυκνώνει και τα σπίτια επειδή δεν μπορούσαν να επεκτείνονται μακριά από τη Μονή λόγω έλλειψης προστασίας από τους πειρατές χτίζονταν στον «αέρα» των δρόμων προσπέλασης (Ιακωβίδης, 1990).

Εικόνα 3.5.5.: Κτίσμα πάνω από δρόμο προσπέλασης, ((Ιακωβίδης, 1990).

Σύμφωνα με το Γεωργαρείνη στις αρχές του 18^{ου} αιώνα υπήρχαν στη Χώρα 800 σπίτια και 250 εκκλησίες (Ιακωβίδης, 1990).

Ουσιαστική πρόοδο στον κατασκευαστικό τομέα γενικά στα νησιά του Αιγαίου διαπιστώνεται από τα πλούσια σπίτια μετά το 1730 στα αρχοντικά συμπεριλαμβανομένων και αυτών της Πάτμου (Λούπου – Ρόκου, 1999).

Από το 1740 και έπειτα άρχισε να διαμορφώνεται ο οικισμός με τη μορφή που έχει σήμερα. Δημιουργήθηκε ο οικισμός Απορθιανά και χτίστηκαν σπίτια στο μπροστινό φρύδι του γκρεμού που βλέπει προς τη Σκάλα, μπροστά από τη Μονή, από караβонυκοκυραίους για να βλέπουν τα καράβια τους και για κοινωνική προβολή (Ιακωβίδης, 1990).

Βέβαια φανερό γενικά ήταν η έλλειψη αγοράς με την ευρύτερη έννοια από τον οικισμό της Χώρας. Αντ' αυτής υπήρχαν δύο εμπορικοί δρόμοι που ένωναν τη Μονή με την πλατεία της Αγίας Λεβιάς ώστε να καλύπτονται οι καταναλωτικές ανάγκες των κατοίκων και από το Αρχοντικό του Καλλιγά προς την περιοχή των Νατάλληδων λόγω των μικροβιοτεχνιών και των χειροτεχνιών που υπήρχαν στη Χώρα (Ιακωβίδης, 1990).

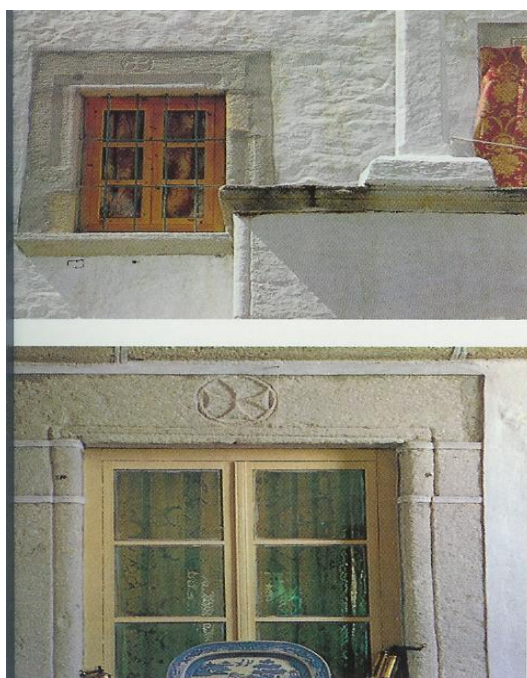
Το 1878 δημιουργήθηκε ακόμη μια πλατεία μπροστά στο Δημαρχείο του νησιού που συμπληρώθηκε αργότερα από τους Ιταλούς (Ιακωβίδης, 1990).

3.5.1.2. Κατασκευαστικά υλικά

Το κυριότερο κατασκευαστικό υλικό που χρησιμοποιήθηκε στο νησί ήταν η πέτρα είτε στη φυσική της μορφή, είτε επεξεργασμένη. Βέβαια λόγω του ότι το νησί είναι πετρώδες από την αρχή της οίκησής του χρησιμοποιήθηκε η πέτρα με πολλές διαφορετικές τεχνικές και για πολλές χρήσεις. Στις πατμιακές κατασκευές χρησιμοποιήθηκαν δυο ειδών πέτρες, ο γρανιτοειδής γκρίζος λίθος του πετροκοπιού του Μανώλακα, ο οποίος είναι σκληρός και δύσχρηστος αλλά ταυτόχρονα έχει μεγάλη αντοχή σε καταπονήσεις, και ο ασβεστόλιθος του μεγάλου πετροκοπιού που έχει χρώμα μπεζ ώχρας αλλά έχει λιγότερη αντοχή από τον πρώτο (Ιακωβίδης, 1990).

Το στοιχείο που κυριαρχεί στις πατμιακές κατασκευές είναι το μάντωμα, η εφαρμογή δηλαδή της δοκού επί στύλου ώστε να δημιουργεί το επιθυμητό άνοιγμα στη λιθοδομή. Υπήρχαν τρεις μονοκόμματοι λίθοι, δύο κάθετοι και ένας οριζόντιος ώστε να υπάρχει σταθερότητα, γερή κατασκευή και επιθυμητή διάσταση (Ιακωβίδης, 1990).

Εικόνα 3.5.6.: Μαντώματα (Ιακωβίδης, 1990).

Επάνω στο μάντωμα αναγραφόταν η χρονολογία ανέγερσης, η αναγραφή του ονόματος του χρήστη, ή η συμβολική χάραξη που προστάτευε το κτίσμα από τη βασκανία. Επίσης στα μαντώματα χάρασαν γλυφές και κυματάκια που περιέτρεχαν το περίγραμμα της κατασκευής (Ιακωβίδης, 1990).

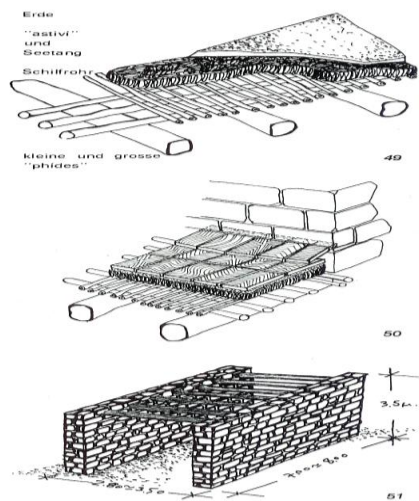
Βέβαια υπήρχε μεγάλη δυσκολία για να επιτευχθούν όλα αυτά. Παρόλ' αυτά υπήρχαν σκαλίσματα σχεδόν σε όλα τα μαντώματα (Ιακωβίδης, 1990).

Για τη γεφύρωση των ανοιγμάτων, που ήταν μεγαλύτερα από τα πορτοπαράθυρα, χρησιμοποιούσαν την κυκλική ή κυλινδρική λίθινη κατασκευή που κατά την τοπική ορολογία λεγόταν βόλτος ή καμαρικό (Ιακωβίδης, 1990).

Η χρήση ξύλου στις πατμιακές κατασκευές παρατηρείται σε περιπτώσεις στήριξης στη διαμόρφωση ταβανιών, στην κάλυψη των δαπέδων και στο φτιάξιμο των πετασμάτων που ασφάλιζαν τα ανοίγματα των κτισμάτων (Ιακωβίδης, 1990).

Βέβαια πιο σπάνια συναντάται το ξύλο από την πέτρα λόγω περιορισμένης παρουσίας του στο νησί. Στο νησί δεν υπήρχαν εκτάσεις με δέντρα εκτός από ένα μικρό δάσος που βρισκόταν στο δρόμο ανάμεσα στη Σκάλα και στη Χώρα, το οποίο όμως χρησιμοποιήθηκε για την κάλυψη των ναυπηγικών αναγκών της Μονής. Έπειτα για την κάλυψη των αναγκών του νησιού προμηθεύονταν φίδες⁷ από τους γειτονικούς Φούρνους. Επίσης οι φίδες χρησίμευαν για την κατασκευή ταβανιών όπου έμπαιναν πρώτα μεγάλες φίδες σε οριζόντια διάταξη σε απόσταση 0,50 μ. η μια από την άλλη, έπειτα σε κάθετη διάταξη, πάνω από τις οποίες έμπαιναν μικρές φίδες πιο πυκνές. Πάνω από αυτές έστρωναν καλάμια, αστοιβές⁸ και φύκια για να γίνεται επικάλυψη. Τέλος ως τελευταίο στρώμα έβαζαν χώμα το οποίο πατούσαν για να δημιουργηθούν οι αναγκαίες ρύσεις προκειμένου να κυλά το νερό της βροχής στη στέρνα. Όμως το χώμα, λόγω έλλειψης συνεκτικότητας, κυλούσε με το νερό και έφραζε τις στέρνες. Γι' αυτό και τα πλουσιόσπιτα έστρωναν τις πλάκες τους με κεραμικές πλάκες (Ιακωβίδης, 1990).

Εικόνα 3.5.7.: Στάδια κατασκευής των δωματίων (Ιακωβίδης, 1990).

Τα κεραμίδια στην Πάτμο χρησιμοποιούνταν κυρίως ως κεραμικές πλάκες και όχι με τη μορφή κεραμικών σκευών. Έτσι δεν υπήρχαν αγγειοπλάστες στο νησί. Τα

⁷ Επιμήκεις κορμοί κυπαρισσιού ώστε να καλύπτονται τα ανοίγματα μεταξύ δύο παράλληλων λιθόδρομων.

⁸ Αγκαθωτός θάμνος με πυκνή και σκληρή διακλάδωση.

πλακίδια αυτά ονομάζονται και Πατμιακά κεραμίδια και στρώνονταν σε αυλές με διάφορες μορφές και τεχνικές (Ιακωβίδης, 1990).

Εικόνα 3.5.8.: Ισόγειο σπιτιού στο οποίο διακρίνονται στρωμένες πλάκες (Ιακωβίδης, 1990).

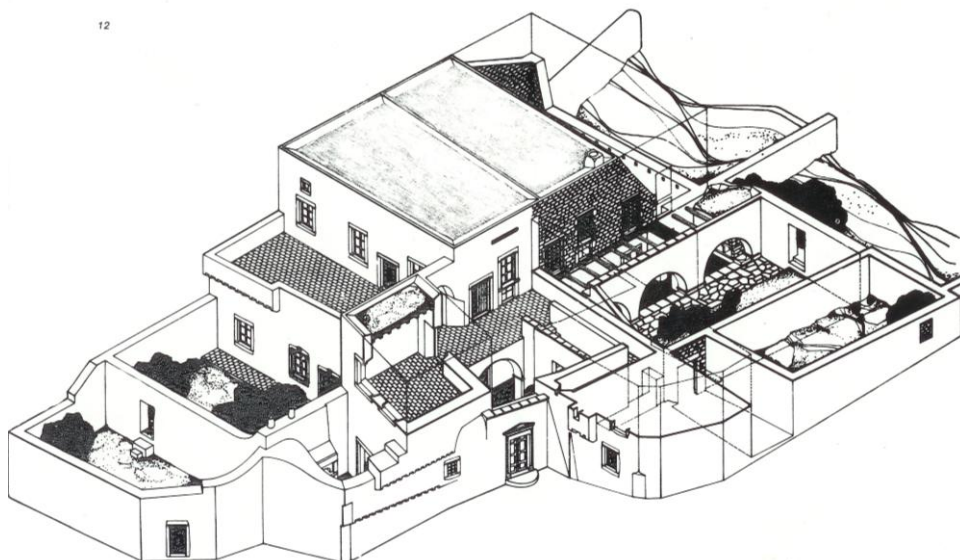
Εικόνα 3.5.9.: Αυλές σπιτιών στις οποίες διακρίνονται στρωμένα κεραμίδια (Ιακωβίδης, 1990).

3.5.1.3. Αρχιτεκτονική των κατοικιών

Το κύριο κτίσμα για την κατασκευή σπιτιών που αποτελούσε τη βάση ήταν το οσπίτιον το οποίο συναντάται σε όλες σχεδόν τις κατασκευές. Χτιζόταν παράλληλα με τις υψομετρικές καμπύλες του εδάφους και η είσοδος ήταν από τη στενή του πλευρά. Η εσωτερική διάρθρωση ήταν σε δυο τμήματα: το πρώτο τμήμα προοριζόταν για τις καθημερινές εργασίες και ασχολίες και το δεύτερο, που ήταν μικρότερο, προοριζόταν για ύπνο. Ενδιάμεσα υπήρχε κάποιο χώρισμα, είτε λιθόκτιστο ή υφασμάτινο ή ξύλινο. Μπροστά από το σπίτι (στην είσοδο) και πριν το δρόμο παρεμβалλόταν το αυλιδάκι στο οποίο γίνονταν αρκετές δραστηριότητες (Ιακωβίδης, 1990).

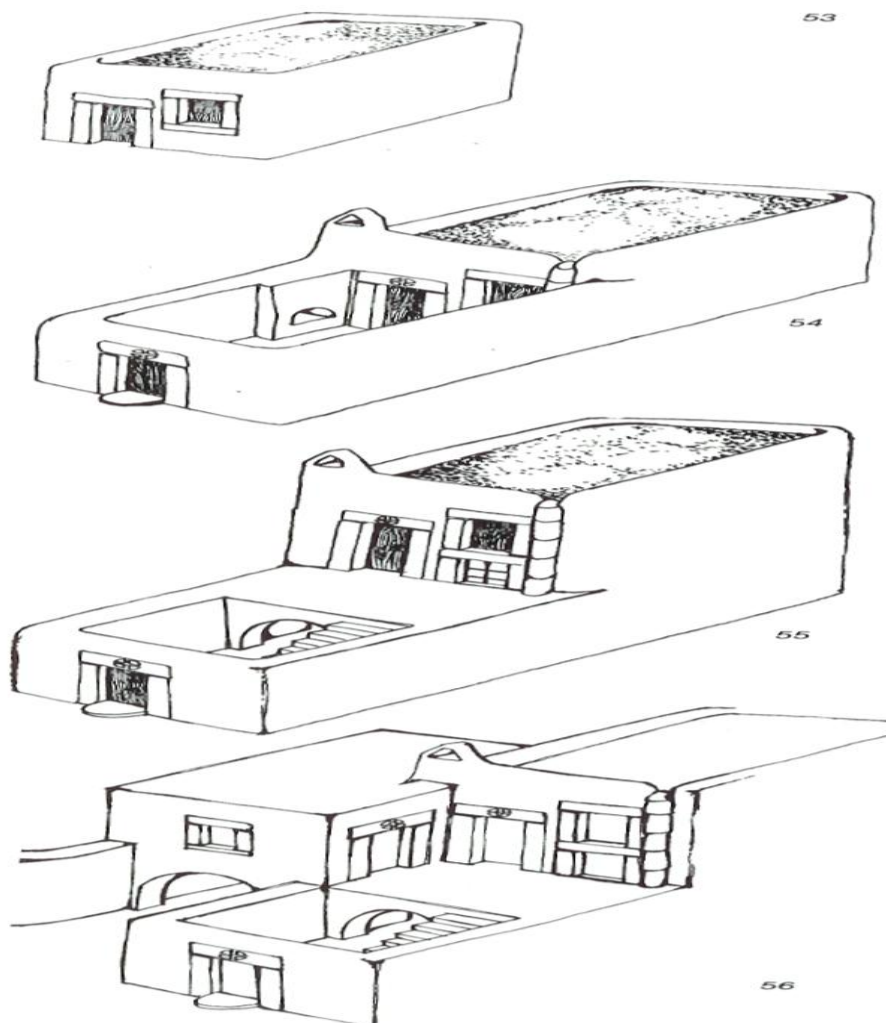
Εικόνα 3.5.10.: Δομή αρχοντικού Σοφουλιού (Ιακωβίδης, 1990).

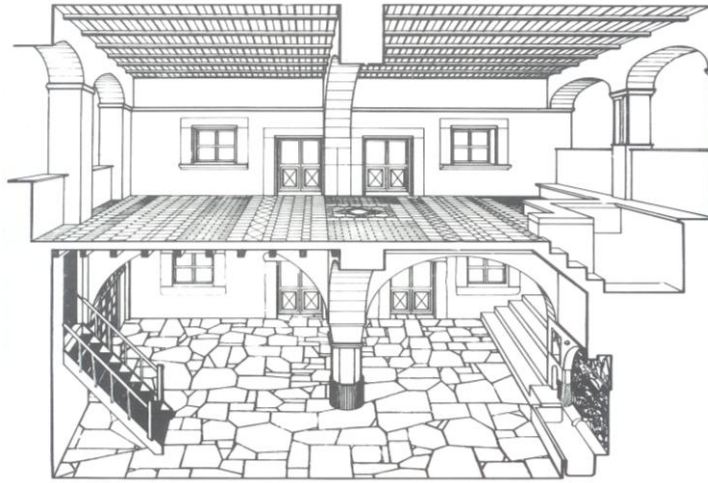
Βέβαια, συνηθισμένη μορφή στον οικισμό της Χώρας ήταν το ανωκάτωγο το οποίο ουσιαστικά ήταν δυο οσπίτια το ένα πάνω στο άλλο. Με βάση αυτή τη διαφοροποίηση έγινε η διαμόρφωση της βεράντας ως έξοδος του επάνω οσπίτιου σκεπάζοντας όμως μέρος της στέρνας και του υπαίθριου αυλιδάκιου στα σημεία που υπήρχε φούρνος και στέρνα. Η πρόσθετη αυτή κατασκευή στηριζόταν στον τοίχο του σπιτιού και στο καμαρικό, το οποίο βρισκόταν λίγο πιο μπροστά από την πόρτα του ισογείου. Η πάνω αυλή κατέληγε σε μια σκάλα και η σκάλα αυτή συμπλήρωνε την επικοινωνία των δύο επιπέδων. Επίσης, λόγω της έλλειψης φωτός που υπήρχε στην

κάμαρη του ισογείου, με το καμαρικό δόθηκε λύση και επάνω ήταν ο χώρος του ύπνου και κάτω ο χώρος των άλλων καθημερινών δραστηριοτήτων. Επίσης ο χώρος στο κατώι που έμεινε κενός ήταν αποθήκη ενώ η κάμαρη του ορόφου μετατράπηκε σε σάλα ή καλόσπιτο (Ιακωβίδης, 1990).

Εικόνα 3.5.11.: Οσπίτιον και παραλλαγές πατμιακής κατοικίας (Ιακωβίδης, 1990).

Εικόνα 3.5.12.: Διαρρύθμιση εσωτερικού χώρου (Ιακωβίδης, 1990).

Επομένως χαρακτηριστικό των κατοικιών του οικισμού για όλες τις φάσεις ήταν η χρήση του ισογείου για τις καθημερινές δουλειές, όπως ήταν τα φουρνίσματα, το μαγείρεμα, οι γυναικείες ασχολίες, η διημέρευση και ο όροφος για τον ύπνο, την υποδοχή των καλεσμένων και τις γιορτές (Ιακωβίδης, 1990).

Σύμφωνα λοιπόν με την τυπολόγηση συναντώνται οι εξής διαβαθμίσεις: (Ιακωβίδης, 1990)

- Ελεύθερος υπαίθριος χώρος- ο δρόμος ή το κοινόχρηστο πλάτωμα.
- Ιδιόκτητος υπαίθριος χώρος- το αυλιδάκι που υπήρχε η σκάλα για επικοινωνίας με το ανώι.
- Στεγασμένος υπαίθριος χώρος (κάτω)- το υπόστεγο για τις διάφορες δουλειές.
- Η βεράντα (πάνω)- η έξοδος στο υπαίθρο του καλόςπιτου.
- Κλειστός χώρος για τις δουλειές (κάτω)- η κάμαρη.
- Επίσημος χώρος εορτών (πάνω)- το καλόςπιτο.
- Η φύλαξη των αγαθών (κάτω)- η αποθήκη.
- Ο χώρος του ύπνου (πάνω)- ο κράββατος με την απόληξή του:

καταρραχιά.⁹

⁹ Κατάρραχια: απότομη ξυλινόσκαλα επικοινωνίας των δυο ορόφων του ανωκάτωγου. Η έξοδος στον όροφο κατέληγε με καταπακτή.

Βέβαια πέραν της συνήθους μορφής του ανωκάτωγου (οσπίτιον) υπήρχαν και προσθήκες που έδιναν στο σπίτι μια πιο σύνθετη μορφή.

Εξαίρεση αποτελούσε η προσθήκη στον όροφο ενός ακόμα «οσπίτιου» που φτιαχνόταν με πρόσωπο στη βεράντα του καλόσπιτου και σκέπαζε την κοινόχρηστη οδό που βρισκόταν από κάτω και έχοντας μεσοτοιχία με τη διπλανή ιδιοκτησία. Έτσι το «οσπίτιον» είχε διττό ρόλο. Ανήκε στο καλόσπιτο και χρησίμευε για τη φιλοξενία του μουσαφίρη (οντας ή νοντάς στην τοπική ορολογία) αλλά επίσης ήταν παρατηρητήριο ή βίγλα, αφού έλεγχε οπτικά τη διέλευση από κάτω. Επίσης αποτελούσε πέρασμα στη διπλανή ιδιοκτησία που βρισκόταν στην άλλη πλευρά του δρόμου και αυτό χρησίμευε για να μπορούν να καταφεύγουν μέσα από αυτά οι κάτοικοι σε περιοχές που παρείχαν προστασία, π.χ. η Μονή, όταν γινόταν προσβολή του νησιού από πειρατές (Ιακωβίδης, 1990).

Εικόνα 3.5.13.: Μορφές εσωτερικών χώρων και εξωτερικών χώρων (Ιακωβίδης, 1990).

Από αρχιτεκτονική άποψη οι πιο ενδιαφέροντες χώροι ήταν η σάλα και ο χώρος του ύπνου που συνόρευε με αυτή. Η σάλα αποτελούσε τη βιτρίνα του σπιτιού για τους επισκέπτες. Στους τοίχους ήταν στολισμένα κάδρα των προγόνων, τα χειροτεχνήματα των ενοίκων και εικόνες από ταξίδια σε ξένες χώρες, καθώς επίσης και έπιπλα για τα οποία υπερηφανεύονταν οι ιδιοκτήτες (Ιακωβίδης, 1990).

Ακόμη υπήρχαν κεντητές κουρτίνες, πτυσσόμενο τραπέζι με διάφορα ασημικά και φορητές φωτογραφίες και αρκετές βιεννέζικες (συνήθως) καρέκλες που παρατάσσονταν παράλληλα με τους τοίχους, όταν δε χρησιμοποιούνταν. Ο χώρος του ύπνου ο οποίος ήταν δίπλα στη σάλα, ήταν υπερυψωμένος. Στα ισόγεια γινόταν με κατάλληλο κτίσιμο η διαμόρφωση του δαπέδου, ενώ στα ανωκάτωγα γινόταν με προσθήκη ξύλινης κατασκευής που έμπαινε πάνω στο υπάρχον ξύλινο δάπεδο. Στο κενό που σχηματιζόταν ανάμεσα στα δύο πατώματα αποθηκευόταν συνήθως ο ρουχισμός. Η παραλλαγή στην κατασκευή της υπερύψωσης ήταν αυτή που διαχώριζε ουσιαστικά τα δύο δωμάτια, δηλαδή τη σάλα και το δωμάτιο του ύπνου. Το χώρισμα μπορούσε να είναι είτε λίθινο είτε από άλλο ελαφρύ οικοδομικό υλικό (τσαμάς, μπαγδατί), είτε ξύλινο (Ιακωβίδης, 1990).

Εικόνα 3.5.14.: Σάλα (Ιακωβίδης, 1990).

Τα λίθινα πατώματα ήταν πιο συνηθισμένα στα ισόγεια σπίτια, ενώ οι πιο ελαφρές οικοδομικές κατασκευές συνηθίζονταν στα ανωκάτωγα σπίτια. Στα πλούσια σπίτια τα διαχωριστικά πετάσματα ονομάζονταν αμπάταρος (κράββατος). Ήταν ίδιο όπως ήταν και σε άλλα σπίτια με τη διαφορά όμως ότι από την πλευρά της σάλας είχε

βαριά διακόσμηση. Επίσης είχε δύο ανοίγματα, το ένα το οποίο ήταν δίφυλλο και εξυπηρετούσε το χώρο του ύπνου, ενώ το άλλο εξυπηρετούσε το βοηθητικό, στον οποίο υπήρχαν τα προικιά και τα άλλα αντικείμενα αξίας του σπιτιού. Σ' αυτό το τμήμα κατέληγε ο καταρραχιάς. Η μικρότερη πόρτα ονομαζόταν μπαρμπερόπορτα ή πρεσβερόπορτα και την κάλυπταν ολοκέντητες κουρτίνες. Άλλα μέρη του αμπάταρου ήταν ο σουφάς με το πανωκράββατο, τα παγκάλια (πάγκοι) τα οποία χρησίμευαν για σκαλιά και το ταβλοσάνιδο. Ένα άλλο στοιχείο του πετάσματος ήταν ο πανωκράββατος ο οποίος ήταν ένα ερμάριο στο οποίο έβαζαν τα γυαλικά του σπιτιού (Ιακωβίδης, 1990).

Εικόνα 3.5.15.: Αμπάταρος (Λούπου – Ρόκου 1999),

3.5.1.4. Αρχιτεκτονική των νεότερων χρόνων

Όλα όσα ειπώθηκαν αποτελούν τα στοιχεία τα οποία διαμόρφωσαν την παραδοσιακή αρχιτεκτονική του νησιού διάρκειας 8 αιώνων περίπου. Έπειτα όμως, αυτά φάνηκαν ελλιπή για τους μεταγενέστερους κατοίκους του νησιού καθώς είχε αλλάξει ο τρόπος ζωής και ο τρόπος σκέψης. Παράλληλα λόγω κοινωνικών,

οικονομικών, αμυντικών και υλικών λόγων τα νέα κτίσματα, ιδίως μετά τα μέσα του 19^{ου} αιώνα, άλλαξαν μορφή. Επηρεάστηκαν από την αρχιτεκτονική του Νοτιοανατολικού Αιγαίου λόγω της ίδρυσης του επίσημου ελληνικού κράτους. Έτσι εμφανίστηκαν τα νεοκλασικά κτίρια των οποίων οι διατάξεις και η ακαμψία των όγκων τους δεν ταίριαζε με την κυτταροπροσθετική ανάπτυξη του οικισμού. Έπειτα χτίστηκαν και τα νεοαρχοντικά στο φρύδι του λόφου προς τη Σκάλα. Αυτά είχαν στοιχεία νεογοτθικής, μαυριτανικής, ροκοκό κ.α. αρχιτεκτονικής, λόγω της επιρροής των Πατμίων από άλλες χώρες (Μέλισσα, τόμος 3^{ος}, 1990).

Εικόνα 3.5.16.: Άποψη των αρχοντικών μπροστά από τη Μονή (Ιακωβίδης, 1990).

Το 1912 (που άρχισε η ιταλική κατοχή των Δωδεκανήσων) είναι η χρονιά που σταμάτησε η συντεχνιακή αρχιτεκτονική στο νησί. Έκτοτε οι κατασκευές εντάσσονται στην έντεχνη αρχιτεκτονική περίοδο (Μέλισσα, τόμος 3^{ος}, 1990).

Σήμερα, έπειτα από 900 χρόνια μετά από τον πρώτο οικιστικό πυρήνα, έχοντας αφομοιώσει και ενοποιήσει τα διαφορετικά στοιχεία η Πάτμος κατορθώνει να διατηρεί το διαφορετικό της ύφος και παρά κάποιες μεμονωμένες εξαιρέσεις παραμένει παραδοσιακή, εντυπωσιακή και μοναδική (Μέλισσα, τόμος 3^{ος}, 1990).

3.5.2. Η τέχνη της ζωγραφικής και κειμήλια στην Πάτμο

Μελετώντας την τέχνη της ζωγραφικής η Πάτμος έχει να επιδείξει τα πλείστα αφού αποτελεί ένα μουσείο. Βέβαια η βυζαντινή περίοδος αντιπροσωπεύεται από ελάχιστες εκλεκτές εικόνες και τοιχογραφίες του 12^{ου} αιώνα στο Παρεκκλήσιο της Παναγίας στην Ιερά Μονή αλλά και από το πρώτο στρώμα τοιχογραφιών του Αγίου Δημητρίου της Χώρας. Έπειτα όσον αφορά τη μεταβυζαντινή περίοδο υπάρχουν στα μοναστήρια, στις εκκλησίες και στα σπίτια της Χώρας εκλεκτές εικόνες οι οποίες είναι λαϊκής ή ρώσικης τέχνης και αρκετά «αγιοταφίτικα», μεγάλα κομμάτια υφάσματος ζωγραφισμένα με βιβλικές κυρίως παραστάσεις που οι προσκυνητές έφεραν από τους Αγίους Τόπους. Επίσης σώζονται πολλές τοιχογραφίες, αδημοσίευτες και όχι πάντα καλά διατηρημένες (Παπαδόπουλος, 1966).

Η Πάτμος παρόλο που ήταν ένα άγονο νησί και ήταν γνωστό ως τόπος εξορίας του Ιωάννου του Θεολόγου έγινε γνωστό πνευματικό κέντρο λόγω της ύπαρξης της Μονής αλλά και των αξιόλογων κειμηλίων που συντηρούσε με προεξέχουσα τη Βιβλιοθήκη. Πρώτος ο Όσιος Χριστόδουλος συγκέντρωσε τα βιβλία του στην πρώτη βιβλιοθήκη της Μονής και τα κατέγραψε. Έπειτα αφήνοντας την Πάτμο όρισε ως κληρονόμο αυτών των βιβλίων τη Μονή. Στη συνέχεια οι ηγούμενοι που τον διαδέχθηκαν αλλά και οι μοναχοί ήταν άνθρωποι με υψηλής ποιότητας πνευματικό βίο και αυτό φαίνεται από το περιεχόμενο της βιβλιοθήκης του μοναστηρίου. Στην επέκταση της πνευματικής εμβέλειας της Μονής συνέβαλλε και η υποστήριξη του νησιού από τον Αλέξιο Α' τον Κομνηνό και τους διαδόχους του λόγω του ότι αποτελούσε παραμεθόριο περιοχή και ήθελε να προστατεύεται απωθώντας τους Τούρκους και τους Φράγκους. Επίσης εκτός από τη Βιβλιοθήκη και οι τοιχογραφίες της Μονής αποτελούν τέχνη υψηλής ποιότητας και καλαίσθητο αντικείμενο εργασίας κύκλων πνευματικά εκλεπτυσμένων. Η καλαισθησία τους αυτή αλλά και η θεματογραφία τους εκφράζουν τη στενή σχέση που είχε η Μονή με το κέντρο της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας. Επίσης παρουσιάζονται αξιόλογες ιδιομορφίες στην επιλογή και στη διάταξη όπως π.χ. το Παρεκκλήσι της Παναγίας, τα θαύματα που σχετίζονται με το νερό- που ξεπλένει τις αμαρτίες- ή τη σπάνια του Ιεράρχη πηγή της Σοφίας, σε συνδυασμό με τη θεραπεία της Συγκύπτουσας οι οποίες και οι δύο είναι ζωγραφισμένες στο δυτικό τοίχο. Πιθανόν η Συγκύπτουσα συμβολίζει τους

αμαρτωλούς, που σκυμμένοι συμβολικά βλέπουν μόνο τα γήινα και θεραπεύονται από το θείο λόγο, όπως αυτός ερμηνεύεται από τον Ιεράρχη της Ορθόδοξης Εκκλησίας σε άλλη παράσταση (Κόλιας, 1990).

Στη Μονή διατηρούνται δύο ζωγραφικά βυζαντινά σύνολα: οι πληρέστερες τοιχογραφίες του Παρεκκλησίου της Παναγίας και εκείνες της Τράπεζας, περίπου οι μισές από τις αρχικές (Κόλιας, 1990).

Επίσης στα τέλη της δεκαετίας του 1970 ανακαλύφθηκαν τα λείψανα από το ζωγραφικό διάκοσμο του Σπηλαίου της Αποκάλυψης που βρίσκεται στα βορινά και κάτω από τον οικισμό της Χώρας. Σήμερα το τμήμα έχει επιζωγραφιστεί με αλλεπάλληλα στρώματα. Πάντως όλες οι τοιχογραφίες έχουν ομοιογένεια στην τεχνοτροπία και στην τεχνική και αυτό πιθανόν οφείλεται στην προέλευση των ζωγράφων από το ίδιο κέντρο και στην εκτέλεσή τους κατά τη διάρκεια σχεδόν της σύντομης χρονικής περιόδου (Βιρβίλλης 1970).

Στη διάρκεια του 12^ο αιώνα στη νότια πλευρά του Καθολικού της Μονής χτίστηκε ένα μονόχωρο παρεκκλήσι που τιμάται στο όνομα της Παναγίας. Και αυτό παρουσιάζει ιδιαίτερα χαρακτηριστικά τεχνοτροπίας στις τοιχογραφίες παρόλο που δε σώζονται ολόκληρες όπως π.χ. τοιχογραφία που παρουσιάζονται 9 μορφές Πατριάρχων των Ιεροσολύμων. Γενικά είναι λιτές και παντού κυριαρχεί η τάση για συμμετρία, ρυθμό και μετωπικότητα όπως π.χ. είναι η Φιλοξενία του Αβραάμ που παρουσιάζεται στο τόξο του ανατολικού τοίχου. Από τα κοινά χαρακτηριστικά που παρουσιάζουν όλες οι τοιχογραφίες προδίδουν ότι ο ζωγράφος που οργάνωσε και διηύθυνε όλη τη διακόσμηση ήταν μόνο ένας. Επίσης η λιτότητα του τοπίου, η εικονογραφική και η τεχνοτροπική συγγένειά τους με τα ψηφιδωτά του Μονρεάλε με ορισμένες τοιχογραφίες των Αγίων Αναργύρων, του Αγίου Νικολάου Κασνιζή της Καστοριάς κ.α. τοποθετούν τις τοιχογραφίες στο τελευταίο δέκατο του 12^{ου} αιώνα και ίσως να δημιουργήθηκαν όταν ήταν ηγούμενος ο Λεόντιος που συνάμα ήταν και Πατριάρχης (1176-1180) (Κόλιας, 1990).

Επίσης ενδιαφέρον παρουσιάζουν οι τοιχογραφίες της Τράπεζας στο Καθολικό της Μονής αλλά και οι τοιχογραφίες που βρίσκονται στο Ιερό Σπήλαιο, οι οποίες έχουν φθαρεί σε μεγάλο βαθμό λόγω των ζημιών που υπέστησαν και οι οποίες ανακαλύφθηκαν τυχαία το 1973 κάτω από ασβεστώματα (Κόλιας, 1990).

Γενικά οι τοιχογραφίες της Πάτμου ποιοτικά βρίσκονται ψηλά και δημιουργήθηκαν σίγουρα από ασκημένους και καθιερωμένους καλλιτέχνες πιθανόν από την Κωνσταντινούπολη. Επίσης όσον αφορά τις φορητές εικόνες δεν φαίνεται να διασώζονται παρά μόνο πέντε: οι 4 χρονολογούνται μεταξύ 12^{ου} και 13^{ου} αιώνα και είναι ο Άγιος Ιωάννης ο Θεολόγος, η «Προσκύνηση» της Μονής που επιζωγραφίστηκε το 15^ο αιώνα, ο άγιος Θεόδωρος ο Τήρων και ο Άγιος Ιάκωβος ο Αδελφόθεος και οι οποίες έχουν μεγάλη αισθητική αξία. Τέλος υπάρχει και η ψηφιδωτή εικόνα του Αγίου Νικολάου που πιθανόν να την έφερε από τη Μικρά Ασία ο Όσιος Χριστόδουλος (Κόλιας, 1990).

Επίσης και τα αρχεία της Μονής έχουν πολύ μεγάλη αξία. Αριθμούνται περίπου 900 Κώδικες (6^{ου}-18^{ου} αιώνα), 5.000 έντυπα και 13.000 έγγραφα του Μεταβυζαντινού Αρχείου της (Κόλιας, 1990).

Τέλος στη Μονή υπάρχουν χρυσοκεντήματα του 15^{ου} αιώνα και ιστορημένα χειρόγραφα στη βιβλιοθήκη από το 19^ο μέχρι το 15^ο αιώνα (Ιερά Μονή Ιωάννου Θεολόγου, 1968).

3.5.3. Άλλα σημαντικά έργα τέχνης

Έργα εκτίθενται σε μουσεία της Αθήνας, όπως στο Μουσείο Ελληνικής Λαϊκής Τέχνης, όπου υπάρχει μια σημαντική συλλογή από πατμιακά κεντήματα υψηλής ποιότητας. Κουρτίνες του αμπάταρου, μια κεντητή μαξιλαροθήκη και ένα κεντητό πουκάμισο. Βέβαια τα σημαντικότερα έργα εκτίθενται στο Μουσείο Μπενάκη όπως δέκα τμήματα από κεντημένες κουρτίνες του 17^{ου} και του 18^{ου} αιώνα, δύο μαξιλάρια κεντημένα 17^{ου}- 18^{ου} αιώνα, ένα ζεύγος κεντημένα μανίκια πουκαμίσου. Δύο ζεύγη σκουλαρίκια με караβέλες 18^{ου}- 19^{ου} αιώνα, ένα εξάρτημα περιδεραίου- караβέλα 18^{ου}-19^{ου} αιώνα, τρία περιδέραια με σμάλτο, δύο εγκόλπια και επτά σκουλαρίκια.

Τέλος, στο Εθνικό Ιστορικό Μουσείο εκτίθεται η σφραγίδα και το μετάλλιο του Εμμανουήλ Ξάνθου (Παπαδόπουλος, 1966).

Εικόνα 3.5.17.: Σκουλαρίκι- καραβέλα της Πάτμου η οποία εκτίθεται στο μουσείο Μπενάκη (Τούμπης 1996).

Σημαντικά δείγματα τέχνης εκτός από το ζωγραφιστό αμπάταρο του Κούρκουλα είναι και η φαντασμαγορική «πορταδέλα» στην οποία εναλλάσσονται ζώα, φύλλα, λουλούδια, καραβάκια κ.ά. Χρονολογείται περίπου στα τέλη του 18^{ου} αιώνα και ανήκει στις εξάισιες δημιουργίες της δωδεκανησιακής κεντητικής.

Επίσης και τα πατμιακά ζωγραφιστά ερμάρια αποτελούν έργα τέχνης που υποδηλώνουν την ύπαρξη «Σχολής» που υπήρχε στα Δωδεκάνησα (Λούπου – Ρόκου 1999).

Τέλος υπάρχουν και δείγματα χαρακτηριστικής αφού την επέλαση του Μουροζίνη από το νησί, όπως αναφέρεται και στην ιστορική αναδρομή, μαρτυρούν και τα χαράγματα της Πάτμου ως αυθόρμητες εκδηλώσεις στην απόδοση ενός συνταρακτικού γεγονότος και υποδηλώνεται με αυτήν την τέχνη ένας πειραματισμός σε ένα ανεξερευνήτο πεδίο (Λούπου – Ρόκου 1999).

3.5.4. Η επίδραση της Αποκάλυψης στην τέχνη

Η Αποκάλυψη έχει εμπνεύσει διάφορους γνωστούς καλλιτέχνες και έχουν δημιουργηθεί μεγάλης αξίας έργα τέχνης, όπως ιστορημένα χειρόγραφα,

ξύλογραφίες, γλυπτά, τοιχογραφίες, εικόνες κ.ά. που έχουν ως θέμα τους το έργο του Ιωάννη του Θεολόγου του 7^ο αιώνα. Ο επίσκοπος Benoit στο Wearmouth της Αγγλίας φιλοτέχνησε παραστάσεις οι οποίες έχουν σωθεί. Σώζονται όμως και εικονογραφημένα χειρόγραφα από τους αιώνες που ακολούθησαν. Τον 11^ο αιώνα ο ισπανός Facundus εικονογράφησε το φυλλάδιο «Beato de Franco l'y Sancha» το οποίο υπάρχει στη βιβλιοθήκη της Μαδρίτης. Τις μικρογραφίες του έργου εξέδωσε το 1793 στην Πάρμα ο Franco Maria Ricci. Η έκδοση των μοζαραβικών αυτών μικρογραφιών περιλάμβανε σχόλια στο κείμενο του Beato για την Αποκάλυψη και τις μικρογραφίες από τον Uberto Eco. Το 1989 κυκλοφόρησε το έργο αυτό στην Ελλάδα από τον εκδοτικό Οργανισμό Θεσσαλονίκης με τον τίτλο «Αποκάλυψη του Ιωάννη» του Uberto Eco και το 1991 κυκλοφόρησε η δεύτερη έκδοση. Οι εικονογραφήσεις σταδιακά αυξάνονταν. Το 15^ο αιώνα ξεχώρισαν οι ξύλογραφίες της Νυρεμβέργης (1483) και του Rose de la Sainte- Chapelle στο Παρίσι (1495) και οι ξύλογραφίες του Albrecht Durer (1498) που αποτελούν σταθμό στην εικονογραφία της Αποκάλυψης (Ταλιάνης, 1995).

Εικόνα 3.5.18.: Άποψη της εικόνας της Αποκάλυψης (Ταλιάνης, 1995)

Όμως το πνεύμα που διέπει τους ευρωπαίους καλλιτέχνες είχε αλλάξει και σύμφωνα με παρατηρήσεις του Μιχαήλ Ενέφ: (Ταλιάνης, 1995) «Για ένα μεγάλο διαχρονικό διάστημα, τον 15^ο και 16^ο αιώνα, οι καλλιτέχνες στη Δυτική Ευρώπη (Γερμανία, Ολλανδία, Γαλλία) εικονογραφούν την Αποκάλυψη δίνοντας στα έργα τους ένα καινούριο, πιο αισιόδοξο συναισθηματικό περιεχόμενο. Δεν υπάρχουν πια τα ταλαιπωρημένα ασκητικά πρόσωπα, ούτε οι τσακισμένες φιγούρες. Τα χρώματα αποκτούν πολύ μεγαλύτερη ζωντάνια. Η λαμπρότητα μιας σύνθεσης που φυλάγεται

στο Μουσείο της Κολωνίας και στην οποία παρουσιάζεται το τέταρτο κεφάλαιο της Αποκάλυψης δεν προκαλεί πια κανένα αίσθημα φόβου».

Επίσης πρέπει να ληφθεί υπ' όψιν και το ιστορημένο χειρόγραφο της Αποκάλυψης υπ' αριθμόν 239 του 1422 το οποίο φυλάσσεται στην Εθνική Βιβλιοθήκη και έχει ενδιαφέρουσες παραστάσεις (Ταλιάνης, 1995).

Από το 16^ο αιώνα η Αποκάλυψη αποτελεί αντικείμενο θεματογραφίας του Αγίου Όρους, της Ρωσίας και του ευρύτερου βαλκανικού χώρου (Ταλιάνης, 1995).

3.5.5. Η συμβολή της Γυναικείας Κοινοβιακής Μονής στην παραδοσιακή τέχνη

Εκτός από την Ιερά Μονή του Ιωάννου του Θεολόγου υπάρχει και η Ιερά Γυναικεία Κοινοβιακή Μονή «Ευαγγελισμός Μητρός Ηγαπημένου» η οποία ιδρύθηκε από τον Ιερομόναχο Αμφιλόχιο Μακρή, Αδελφό της Ι. Βασιλικής και Πατριαρχικής Μονής Ιωάννου του Θεολόγου και παραχωρήθηκε στις μοναχές από τους Πατέρες της Μονής με εκχωρητήριο έγγραφο το 1937. Βέβαια εκεί υπήρχε από το 1600 από τον Νικηφόρο Χαρτοφύλακα.¹⁰ Η μονή αυτή εκτελεί διάφορες δραστηριότητες που αφορούν τη λαϊκή τέχνη όπως εκκλησιαστικά άμφια, κοσμικά κεντήματα και υφαντά. Επίσης παρουσιάζει δραστηριότητα και στη Ρόδο αφού ασκεί κοινωνικό έργο διατηρώντας ορφανοτροφείο θηλέων (Ιερά Μονή Ευαγγελισμού, 1990).

Επίσης ασχολούνται με την κηπουρική, τη μελισσοκομία καθώς και με την κεντητική (αντιγράφοντας άμφια της Μονής για τα ιερά καλύμματα των τιμίων δώρων, θύρες, και τον Επιτάφιο) και αυτά αφορούν τον τομέα των εκκλησιαστικών (Ιερά Μονή Ευαγγελισμού, 1990).

Για τα κοσμικά κεντήματα οι μοναχές αντέγραψαν πολλά παλιά κεντήματα, όπως π.χ. το σπερβέρι (κεντημένη κουρτίνα) του αμπάταρου (ειδικός χώρος δωματίου για το κρεβάτι) με την παραδοσιακή παλιά βελονιά, τη «σπίθα» και τα οποία θέλουν χρόνο. Η «σπίθα» και άλλα πατμιακά κεντήματα θεωρούνται από τα καλύτερα

¹⁰ Λόγιος Ιερομόναχος της Μονής του Θεολόγου, μετέπειτα Μητροπολίτης Λαοδικείας. Χρησιμοποίησε το Κάθισμα ως τόπο περισυλλογής.

ελληνικά λαϊκά κεντήματα και φιλοτεχνούνται με υλικά εκλεκτής ποιότητας (λαμπρό και μετάξι). Τα αρχαιότερα ήταν μονόχρωμα ενώ τα πιο νέα είχαν φωτεινούς και πλούσιους χρωματισμούς, με λεπτή βελονιά τη «σπίθα», με γεωμετρικά θέματα φυτικής προέλευσης ή με ζώα τερατόμορφα (θηρίο της Αποκάλυψης) και την επτάφωτη λυχνία σχηματοποιημένα σε κάθετη και οριζόντια διάταξη με φροντισμένη εκτέλεση, η οποία είναι σχεδόν όμοια με την μπροστινή. Επίσης στη Μονή φιλοτεχνούνται και με το βελονάκι ωραιότατα «λασσέ» (Ιερά Μονή Ιωάννου Θεολόγου, 1968).

Επίσης οι μοναχές έμαθαν την κεντητική και να φιλοτεχνούν παλιά κεντήματα. Παλαιότερα δίδασκαν στις νεαρές κοπέλες του νησιού, οργανώνοντας μαθήματα κεντητικής και ραπτικής. Έτσι πήγαιναν τα κορίτσια το πρωί στη Μονή και έφευγαν βράδυ (Ιερά Μονή Ιωάννου Θεολόγου, 1968). Τα κεντήματα κληροδοτούνταν από τη μάνα στην κόρη και αποτελούσαν τα καμάρια κάθε νέφης (Παπαδόπουλος 1966).

Επίσης είχαν αναπτύξει την υφαντική που ήθελε μεγάλη υπομονή και σύμφωνα με το λαϊκό δίστιχο «το κέντημα είναι γλέντημα κι' η ρόκα είναι στεριανή αλλά έρμος αργαλειός είναι σκλαβιά μεγάλη». Επίσης άλλες Αδερφές ασχολούνταν με την ιεροραπτική και μέσα από την δραστηριότητα αυτή ικανοποιούσαν τις ενδυματολογικές ανάγκες των Αδερφών και των άλλων κληρικών του νησιού (Ιερά Μονή Ιωάννου Θεολόγου, 1968).

Τέλος είχαν αναπτύξει και την ιεροψαλτική (Ιερά Μονή Ιωάννου Θεολόγου, 1968).

3.5.6. Τέχνη και παράδοση στην Πάτμο

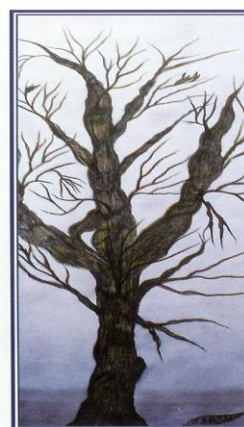
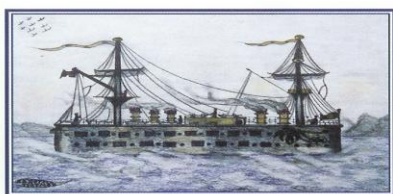
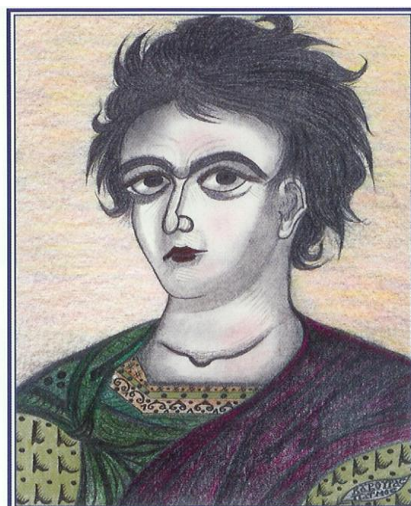
Την ίδια περίοδο, οι ναυτικοί έφερναν πίνακες από την Ευρώπη για να στολίσουν τα σπίτια τους (βέβαια έργα δεύτερης ποιότητας) και ο περιηγητής Κρουμπάχερ είχε μετρήσει 70 το 1886. Ακόμη έφερναν λαμπρές χαλκογραφίες με μυθολογικές παραστάσεις και λιθογραφίες με πολεμικές σκηνές ή προσωπογραφίες του περασμένου αιώνα (Παπαδόπουλος, 1966).

Επίσης στόλιζαν σπάνια έργα λαϊκών ζωγράφων (μια απογραφή του 1827 αναφέρει τρεις μόνιμα εγκατεστημένους στο νησί) που κοσμούν αμπάταρους,

ντουλάπες, κασσέλες, τέμπλα, εικόνες και μερικά σπάνια πορτραίτα (Παπαδόπουλος, 1966).

Υπάρχουν στο νησί και σύγχρονοι καλλιτέχνες (ζωγράφοι, φωτογράφοι, ποιητές, άνθρωποι που ασχολούνται με την ηθοποιία κ.α.) οι οποίοι είτε είναι Πάτμιοι ή αλλοδαποί εγκατεστημένοι μόνιμα στο νησί. Ένας Πάτμιος που κατοικεί μόνιμα στο νησί είναι και ο γνωστός ζωγράφος Γιώργος Κάβουρας που όπως αναφέρεται, αποκαλείται ως «σύγχρονος Έλληνας ζωγράφος- αγιογράφος» που όμως η φήμη του τον έχει ήδη ξεπεράσει. Η τέχνη του βρίσκεται μακριά από το χώρο και το χρόνο, απλά, λιτά με παιχνιδίσματα ανάμεσα στο άσπρο και το μαύρο- ελάχιστες φορές με κάποιο χρώμα για να δώσει έμφαση-δανείζεται εικόνες από την πραγματικότητα για να προκαλέσει.

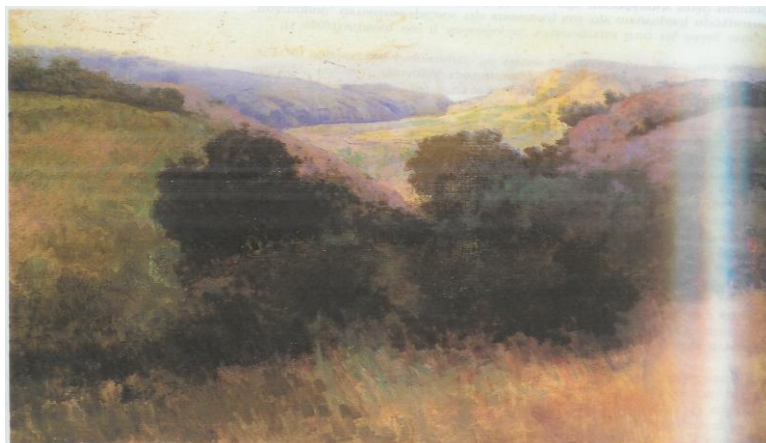
Εικόνα 3.5.19.: Πίνακες του ζωγράφου Γιώργου Κάβουρα

Επίσης γνωστή ποιήτρια Πάτμια που κατοικεί στη Ρόδο είναι η Καίτη Καπαδάκη – Σπύρου που με τα ποιήματά της εξυμνεί την Πάτμο.

Επίσης γνωστός ζωγράφος που γεννήθηκε στην Πάτμο το 1859 –αν και υπάρχουν αμφιβολίες γι’ αυτό- θεωρείται ο Χατζόπουλος. Εί ναι ένας από τους πιο προικισμένους μαθητές του Γύζη στο Μόναχο. Ασχολήθηκε πολύ με την τοπιογραφία και κινήθηκε στο κλίμα του ιμπρεσιονισμού (Λούπου – Ρόκου Α. Χ.1999).

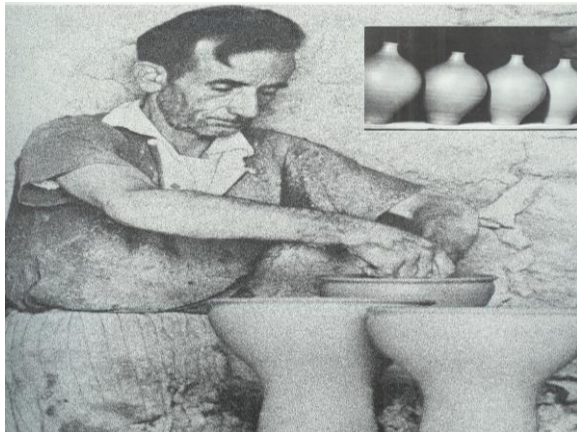
Εικόνα 3.5.20.: Χατζόπουλος Γεώργιος «Τοπίο του Αιγαίου». Λάδι σε μουσαμά, 80 Χ 110 εκ, Αθήνα, συλλογή Ε. Κουτλίδη (Λούπου – Ρόκου 1999).

Βέβαια δε λείπουν από το νησί και παραδοσιακά επαγγέλματα τα οποία βέβαια εκλείπουν σταδιακά αλλά προσφέρουν πολλά στο νησί.

Παραδοσιακό επάγγελμα ήταν αυτό του τσουκαλά ή αγγειοπλάστη το οποίο σταμάτησε να λειτουργεί πριν λίγα χρόνια. Στην Πάτμο άρχισε να αναπτύσσεται από το 1750 και ως το 1913, ενώ τα καμίνια της Πάτμου ήταν 13. Έξι βρίσκονταν στην περιοχή που βρίσκεται πίσω από το μοναστήρι και η περιοχή ονομάζεται «Καμίνια», άλλα έξι στο εμπρός μέρος της Χώρας και της Σκάλας και ακόμη ένα στον Κάμπο.

Εικόνα 3.5.21.: Αγγειοπλάστης της Πάτμου

Το τελευταίο παρήγαγε κάποια ιδιότυπα πλακάκια για δάπεδα χωρίς γυάλωμα τα οποία στην τοπική διάλεκτο ονομάζονται «κεραμίδια». Το καμίνι αυτό είχε κατασκευαστεί περίπου πριν από 270 χρόνια περίπου.

Ο πρώτος αγγειοπλάστης είχε καταφύγει στην Πάτμο από την Κρήτη κυνηγημένος από τους Τούρκους και ονομαζόταν Κωνσταντής. Έπειτα το όνομα του μετατράπηκε σε Κωνσταντάς και έμεινε σαν επώνυμο. Ο τελευταίος αγγειοπλάστης ήταν ο Ιάκωβος Κωνσταντάς. Ο εξοπλισμός τους ήταν το εργαστήριο, το χώμα και ο πηλός, το καμίνι και η τέχνη ήταν το καμίνιασμα. Δεν διέφεραν οι τεχνικές τους από αυτές των άλλων νησιών αλλά είχαν διαφορετικές ονομασίες για τα εργαλεία. Τα αντικείμενα που έφτιαχναν παλαιότερα ήταν αντικείμενα χρήσης για να καλύπτουν τις ανάγκες ενός νοικοκυριού, πλακάκια για το δάπεδο, κολυμπήθρες καθώς και πιθάρια των 500 οκάδων (Ψαροπούλου, 1984).

Επίσης υπάρχουν και άλλα παραδοσιακά επαγγέλματα τα οποία εξασκούνται ακόμη όπως τσαγκάρης, κουρέας, ναυπηγός, καλαθοποιός, γανωματής (μέχρι πριν από 2 χρόνια), παντοπώλης κ.α.

Εικόνα 3.5.22.: Τσαγκάρης και κουρέας (προσωπικό αρχείο)

Εικόνα 3.5.23.: Καλαθοποιός (Προσωπικό αρχείο)

Εικόνα 3.5.24.:Εικόνα από καΐκι που βρίσκεται στο ναυπηγείο- καρνάγιο (Προσωπικό αρχείο)

3.5.7. Γιορτές και χώροι ψυχαγωγίας

Ακόμη γύρω στο 1966 λειτουργούσε θερινός κινηματογράφος στο νησί και στα πλαίσια των παραδόσεων υπήρχαν τα πανηγύρια όπως στις 6 Αυγούστου στο Χριστό Κάμπου, στις 14 Σεπτεμβρίου στο Σταυρό κ.α. (Παπαδόπουλος, 1966).

Βέβαια υπάρχουν και άλλες γιορτές Αγίων το χρόνο οι οποίες κρύβουν μια παράδοση στο νησί και εορτάζονται πανηγυρικά με αποκορύφωμα τις λειτουργίες της Μεγάλης Εβδομάδας (Hurdleu 2000).

Υπάρχει παράδοση στις θρησκευτικές τελετουργίες όπως η αναπαράσταση του νιπτήρα τη Μεγάλη Πέμπτη και η Περιφορά των εικόνων τη Νέα Τρίτη (Διακαινισίμου) (Παπαδόπουλος, 1966). Επίσης τη Νέα Δευτέρα το απόγευμα γίνεται εκδήλωση στη Σκάλα όπου οι νέοι του νησιού χορεύουν ελληνικούς παραδοσιακούς χορούς με τη συνοδεία λαϊκών οργάνων και ο Δήμος του νησιού προσφέρει σε όλους τους επισκέπτες ψητό αρνί, γέμιση και κρασί(Ταλιάνης, 1995).

Εικόνα 3.5.25.: Αναπαράσταση του νιπτήρα (Τούμπης 1996)

Στη δεκαετία του '60 λειτούργησε η Πατμιακή Εστία στο λιμάνι της Σκάλας η οποία είχε μια μεγάλη αίθουσα και ένα γραφείο, είχε εξοπλιστεί με πτυσσόμενες καρέκλες, μηχανήματα και ξεκίνησε με παρουσίαση εκθέσεων, ομιλιών και προβολών. Όμως στη συνέχεια ατόνισε η ιδέα και πνευματικό κέντρο του νησιού έγινε το πρώην ξενοδοχείο Πάτμιον (Μονή Ιωάννου Θεολόγου, 1968)

Επίσης στο νησί παράγονται τοπικά εδέσματα, όπως οι παραδοσιακές τυρόπιτες, τα πουγκιά, το δασόγαλο κ.α.

Εικόνα 3.5.26.: Πατμιακές τυρόπιτες και βαμμένα αυγά ψημένα σε ξυλόφουρνο (προσωπικό αρχείο)

Όλη η Πάτμος κρύβει μια παράδοση, παντού υπάρχουν κουτουκάκια που προσφέρουν ψητό χταπόδι στα κάρβουνα και χύμα κρασί, επίσης φούρνους που εκτός από παραγωγή ψωμιού παράγουν και πατινιώτικη τυρόπιτα. Επίσης παλαιότερα, υπήρχαν παντοπωλεία με ξύλινα πατώματα που έκαναν γενικό εμπόριο και ένα ψαράδικο είχε μαγαζί στη Σκάλα που έφερνε από τη Σάμο λαϊκά, κεραμικά, τσουκάλια, φλιτζάνια, ποτήρια, πιατικά, λαγήνια, κανάτες, πιατέλες, καντήλια, κουμπαράδες, στολισμένα με μικρά λουλουδάκια σε κεραμίδια ή άσπρο φόντο (Ταλιάνης, 1995).

Επίσης ένα παραδοσιακό καφενείο (όπου ιδιοκτήτριες είναι οι αδερφές Καραλή) το οποίο είναι βαμμένο με λαδομπογιά. Οι τοίχοι είναι γεμάτοι καθρέφτες, παλιές φωτογραφίες της Πάτμου, πολύχρωμες αφίσες με ταξίδια σε άλλες ηπείρους. Ο ελληνικός καφές (μόνο αυτός προσφέρεται) ψήνεται στη χόβολη (Ταλιάνης, 1995).

*"Σφυρίζει μέσα στ' όνειρο
Το ξηρό δέντρο, οι πέτρες
Κοιμμένες από της βροντής
Τον πέλεκυ κραυγάζουν
Ποιός τις ακούει;*

*"Καθώς τα χρόνια επέστρεφαν
στα λειβάδια της ρέμβης
φως απ' το χόρτο ανέβαινε
κι από τα βήματα*

*Και ποιός τις βλέπει; ο αθάνατος
Σεισμός τις καθηλώνει
Στα νερά που κοχλάζουν
Αιώνίως
Και ουδείς τα βλέπει.*

*φθόγγοι γλυκείς εγέμιζαν τον αέρα
Ω η σαγήνη τους..."*

*Και ουδείς ακούει της κτίσης
Την ηχώ που γυρίζει*

Π.Δ. Παπαδίσας «Εν Πάτμο» 1964 (Ταλιάνης, 1995)

3.5.8. Η συμβολή των Πατέρων στην αναδάσωση του νησιού

Η Πάτμος παλαιότερα καλυπτόταν από δασική έκταση η οποία προστάτευε το έδαφός της. Το όνομα Παλμόςα άλλωστε που της δόθηκε προδίδει την παρουσία φοινικόδεντρων.

Έπειτα δόθηκε έμφαση στην αναδάσωση του νησιού η οποία θεωρείται σπουδαία για οικονομικούς και αισθητικούς λόγους και προτείνεται φύτευση

οπωροφόρων δέντρων που θα είχαν και οικονομικές ωφέλειες στο νησί, όπως π.χ. αμυγδαλιές, αχλαδιές, κορομηλιές, φιλλήρες κ.α. και πικραμυγδαλιές για αισθητικούς λόγους που ανθίζουν όταν τα άλλα δέντρα παύουν να ανθίζουν (Ιερά Μονή Ιωάννου Θεολόγου, 1968).

Οι Πατέρες της Εκκλησίας, οπότε και η Ιερά Μονή της Πάτμου ενδιαφέρεται για την αναδάσωση του νησιού λόγω του ότι πιστεύουν ότι πρέπει να γίνει μια «έξοδος προς τη φύση...»για να βρεθούν οι άνθρωποι πάλι στο φυσικό περιβάλλον, εκεί απ' όπου ξεκίνησαν ...στον Παράδεισο, που είναι ένας κήπος». Και μάλιστα χωρίς να εχθρεύονται τη χρήση της τεχνολογίας αποσκοπούν στη βελτίωση του βιοτικού επιπέδου (ποιότητας ζωής) των ανθρώπων (Ψαριώτης 1988).

Μάλιστα θεωρούν λυπηρό όταν αποψιλώνονται ή καίγονται δάση για οικοπεδοποίηση αφού το «το δάσος θα μπορούσε να είναι... το πιο εντυπωσιακό σύμβολο της παρουσίας, της σιωπής και της ευλογίας. Χωρίς αυτό, όλα γίνονται στείρα». Οπότε και η Εκκλησία πρωτοστατεί στις ενέργειες προστασίας των δασών.

Όσον αφορά την Πάτμο εξαιρετο παράδειγμα αποτελεί η μορφή του Γέροντος Αμφιλόχιου Μακρή (1888-1970) και η αγάπη του για τα δέντρα οπότε συνέβαλλε στη δεντροφύτευση του νησιού (Ψαριώτης, 1988).

Ο Γέροντας Αμφιλόχιος Μακρής αντιλαμβανόμενος το χωρίο της Γένεσης «...εβλάστησεν η γη ...και είδεν ο Θεός ότι ην καλόν» (Γένεση α' 12) ήθελε να το εφαρμόσει στην Πάτμο (Ψαριώτης, 1988).

Έτσι σε ξεροφυτικές τοποθεσίες ορθώνονται πεύκα. Επίσης έλεγε «όποιος φυτεύει ένα δέντρο ελπίδα, φυτεύει ειρήνη, φυτεύει αγάπη και έχει τις ευλογίες του Θεού». Έτσι ζητούσε από τους εξομολογούμενους να φυτέψουν δέντρα ως ένδειξη μετάνοιας. Χαρακτηριστικό είναι το ποίημα της Φοίβης-Σταματίας Μαστρογιαννοπούλου που το συνέθεσε στην Πάτμο (18.9.1971) που το αφιέρωσε στον Π. Αμφιλόχιο (Ψαριώτης, 1988).

ΤΟΥ ΓΕΡΟΝΤΑ Ο ΠΡΩΤΟΓΙΟΣ

Σαν πας να προσκυνήσεις στο «Χριστό» διαβάτη,
καθώς σιμώνεις στο κατάλευκο εκκλησάκι,

πριν κάνεις το σταυρό σου, στάσου εδώ λιγάκι.

Σε υποδέχεται ένας πεύκος, λεβεντόκορμος.

Στον ίσκιο του από κάτω ο πάτερ- Αμφιλόχιος

τάχατες πόσα καλοκαίρια;

Πάντα ανοιχτόκαρδος δεχόταν τα παιδιά του,

κι όλους τους κουρασμένους της ζωής,

όσους διψούσαν αγάπη, φως, αλήθεια.

Και σκόρπιζε δροσιά, ενθάρρυνση και ελπίδα.

Τώρα το σκήνωμα του αζέχαστου Πατέρα βρίσκεται εκεί πιο κάτω στο λευκό κοιμητήρι, μα η ψυχή του ξάγρυπνη γύρω φτερουγίζει, εδώ, και από τον πεύκο με τη σκιερή αγκαλιά.

Είναι του Γέροντα «ο πρωτογυιός», η πρώτη φύτρα,

και ανιστορεί και μας θυμίζει τη γλυκιά,

την πατρική, τη ζωντανή του παρουσία που συγκλονίζει και στηρίζει...

Διαβάτη και προσκυνητή προχώρα τώρα στο «Χριστό»,

κι' ευλαβικά σταυροκοπήσου, προσευχήσου.

Οι Πάτμιοι δεν ήξεραν την ονομασία «πεύκα» και τα ονόμαζαν «Αμφιλοχιακά». Έτσι έγιναν δεντροφυτεύσεις στην πλαγιά της Αποκάλυψης, στο Χριστό, στην Παναγιά τη Διασώζουσα, στον Ευαγγελισμό και στο Κουβάρι (Ψαριώτης, 1988).

3.5.9. Τα εκκλησιαστικά μνημεία του νησιού

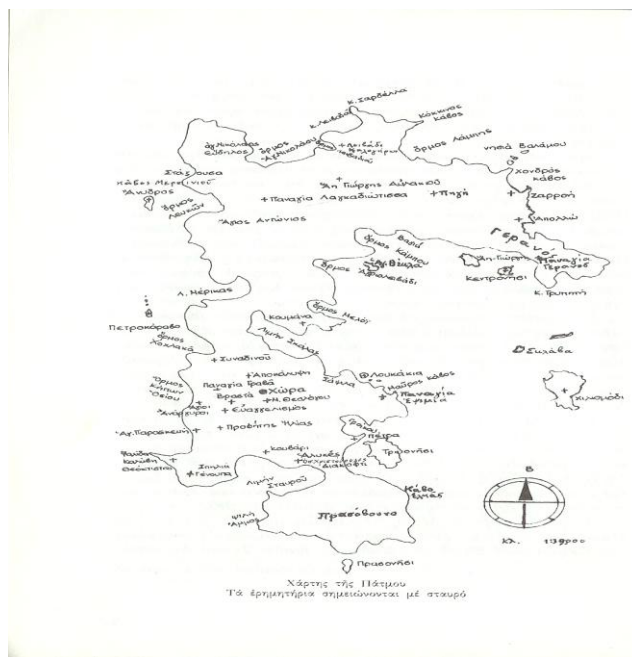
Τα ερημητήρια της Πάτμου κατά αλφαβητική σειρά είναι (Ανθούση Μοναχή, 1991):

ΕΡΗΜΗΤΗΡΙΑ — ΚΑΘΙΣΜΑΤΑ

(κατ' αλφαβητική σειρά)

α/α	τόπος	χρόνος ιδρύσεως
1	Ἁγία Παρασκευή Κάβου	17ος αἰών
2	Ἅγιοι Ἀνάργυροι-Κήποι	11ος »
3	Ἁγ Γιώργης Αὐλακιοῦ	17ος »
4	Ἀλυκές-Ὅσιος Χριστόδουλος	17ος »
5	Ἀνυδρος	17ος »
6	Ἀποκάλυψις καί τὰ περίξ	11ος »
7	Ἀπολλώ-Θερμιά	1820
8	Ἀσώματα	12ος αἰών
9	Βραστά	17ος »
10	Γένουπας	12ος »
11	Γραβᾶ Παναγία	1790
12	Εὐαγγελίστρια	16ος αἰών
13	Ζαρροή (Θεόκτιστου)	1883
14	Κεντρονήσι	19ος αἰών
15	Κουβάρι-Ἅγιος Ἰωσήφ	1940
16	Κουμάννα-Ἅγιοι Πάντες	1782
17	Λειβάδι Καλογήρων-Παναγία	1798
18	Λειφοί	12ος αἰών
19	Λουκάκια-νησί Ἅγιος Λουκάς	17ος »
20	Παναγία Ἐφιμιά	17ος »
21	Παναγία Κύκκου-Κήποι	17ος »
22	Παναγία Λαγκαδιώτισσα	18ος »
23	Παναγία Μανταλάκη-Κήποι	17ος »
24	Πέτρα-Καλλικατζοῦς βράχος	11ος »
25	Πετροκάραβο	12ος »
26	Πηγή Γερανοῦ	20ος »
27	Προφήτου Ἡλιοῦ	1746
28	Συναδινοῦ	19ος αἰών
29	Χιλιμόδι-Ἅγιος Παντελεήμων	16ος »
30	Ψαλίδι-Καλύβι Θεόκτιστου	1903

Εἰκόνα 3.5.27.: Χάρτης με τα ερημητήρια της Πάτμου (Ανθούση Μοναχή, 1991)

3.5.10. Πολιτιστικές και κοινωνικές δραστηριότητες

Σήμερα στην Πάτμο δραστηριοποιούνται σύλλογοι που σκοπό έχουν να προστατεύουν και να αναδεικνύουν τον πολιτισμό και την παράδοση του νησιού. Τέτοιοι σύλλογοι είναι ο γυναικείος σύλλογος «Σπίθα», ο σύλλογος Προστασίας και Προβολής της Πάτμου, ο σύλλογος «Η Ευαγγελίστρια» καθώς και αθλητικοί σύλλογοι, όπως «ο Ξάνθος».

Βέβαια υπάρχουν και σύλλογοι οι οποίοι δραστηριοποιούνται εκτός της Πάτμου όπως π.χ. στην Αθήνα, στη Ρόδο και στο εξωτερικό όπως π.χ. Αμερική.

Παρακάτω αναφέρονται ενδεικτικά κάποιες πολιτιστικές εκδηλώσεις που πραγματοποιήθηκαν κυρίως από συλλόγους στην Πάτμο τα έτη 2002-2004:

2002

- ✓ Εκδήλωση για τη Γιορτή της Μητέρας από το σύλλογο «Σπίθα».
- ✓ Γιορτή Προβολής και Τιμής των Μουσικών Παραδοσιακής Μουσικής Πάτμου από το σύλλογο Προβολής και Προστασίας Πάτμου.

2003

- ✓ Ημερίδα/ ομιλία /ανοιχτή συζήτηση με εκπροσώπους του OKANA η οποία διοργανώθηκε από τους συλλόγους και την τοπική εφημερίδα «Πατμιακά Χρονικά».
- ✓ Εκδήλωση προς τιμήν των παλιών εκπαιδευτικών της Πάτμου η οποία διοργανώθηκε από την Ιερά Μονή της Πάτμου.
- ✓ Παρουσίαση της Φιλαρμονικής και Συναυλία.
- ✓ Εκδήλωση για τη Γιορτή της Μητέρας όπου τιμήθηκαν οι πολύτεκνες μητέρες της Πάτμου, διοργανώθηκε από το σύλλογο Σπίθα.
- ✓ Ομιλία για το Ολυμπιακό Ιδεώδες από παλαίμαχους Ολυμπιονίκες και την Κατερίνα Παναγοπούλου, η εκδήλωση διοργανώθηκε από την Ιερά Μονή της Πάτμου.

- ✓ Συναυλία από τη Νάσια Κονιτοπούλου και διοργανώθηκε από το σύλλογο Προστασίας και Προβολής της Πάτμου.
- ✓ Συναυλία του Θηβαίου και διοργανώθηκε από την Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου.
- ✓ Παρουσίαση του «Ελπιδοφόρου» δηλαδή του Συλλόγου για την εξυπηρέτηση ασθενών και διοργανώθηκε από το Δήμο της Πάτμου.
- ✓ Παρουσιάστηκε το επιδοτούμενο πρόγραμμα Leader + της Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου και διοργανώθηκε από την Αναπτυξιακή Δωδεκανήσου και από το Δήμο Πάτμου.

2004

- ✓ Ψυχαγωγική εκδήλωση για τα παιδιά της Πάτμου με κλόουν, κουκλοθέατρο, ξυλοπόδαρο και μάγο και διοργανώθηκε από το σύλλογο Προβολής και Προστασίας Πάτμου.
- ✓ Ομιλία Ιατρών «Γυναικολόγοι- Μαστολόγοι» από τον Όμιλο Εθελοντών κατά του καρκίνου. Η ομιλία διοργανώθηκε από το σύλλογο «Η Σπίθα».
- ✓ Παρουσιάστηκαν τα επαναπροκυρηγμένα προγράμματα Leader+ της Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου από την Αναπτυξιακή Δωδεκανήσου και διοργανώθηκε από το Δήμο Πάτμου.
- ✓ Παρουσίαση των ΚΕΤΑ (Κέντρο Επιχειρηματικής και Τεχνολογικής Ανάπτυξης) Νοτίου Αιγαίου. Διοργανώθηκε από το Δήμο Πάτμου
- ✓ Συναυλία της Nadies Weinburg στο χώρο της Αποκάλυψης. Διοργανώθηκε από το Δήμο της Πάτμου.
- ✓ Νομαρχιακό Συμβούλιο και διοργανώθηκε από το Δήμο της Πάτμου.
- ✓ Ομιλία του «Ελπιδοφόρου» δηλαδή του Συλλόγου για την εξυπηρέτηση ασθενών. Έγιναν 2 επισκέψεις κατά το έτος 2004.

✓ Ημερίδα για την Αφανή Εργασία των γυναικών Βορείου και Νοτίου Αιγαίου. Διοργανώθηκε από το ΚΕΓΑ (όπου έγινε και η παρουσίαση του ΚΕΓΑ) και από το σύλλογο Σπίθα.

✓ Ομιλία και παρουσίαση video για την εύρεση, ανέλκυση, συντήρηση και αναπαραγωγή του σκάφους «Κυρήνεια». Διοργανώθηκε από το Δήμο Πάτμου.

✓ Παρουσίαση της θαλάσσιας ερευνητικής ομάδας Αρχιπελάγους. Διοργανώθηκε από τους συλλόγους «Σπίθα» και «Σύλλογο Προστασίας και Προβολής Πάτμου» και την εφημερίδα «Πατμιακά Χρονικά».

Επίσης στην Πάτμο έχει θεσμοθετηθεί Φεστιβάλ Θρησκευτικής Μουσικής το οποίο πραγματοποιείται στη διάρκεια του Σεπτεμβρίου. Ήδη έχουν πραγματοποιηθεί 4 Φεστιβάλ και διοργανώνονται από το Πνευματικό Κέντρο του Δήμου Πάτμου με την υποστήριξη της Ιεράς Μονής Ιωάννου του Θεολόγου και χρηματοδοτείται από το Δήμο και από το Κοινοτικό Πρόγραμμα Leader Plus, από το Υπουργείο Αιγαίου και από τη Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Δωδεκανήσου.

Επίσης εκτός από τη δραστηριοποίηση συλλόγων γίνεται και μια προσπάθεια μύησης των νέων στην τέχνη μέσω της εκμάθησης χειροτεχνίας, βαφών υφάσματος, πιάνου και άλλων μουσικών οργάνων (υπάρχει μια μπάντα αποτελούμενη από νέα παιδιά στο νησί), παραδοσιακών χορών κ.α.

3.5.11. Τύπος της Πάτμου και η συμβολή της στα ιστορικά αρχεία

Κυκλοφορούν και εφημερίδες όπως είναι η «Πατμιακή», τα «Πατμιακά Χρονικά», και παλαιότερα «ο Εμμανουήλ Ξάνθος ο Φιλικός».

Εικόνα 3.5.28.: Εφημερίδα «Πατμιακή»

Επίσης, η Μονή όπως δήλωσε σε συνέντευξή του ο Ηγούμενος πατήρ Αντύπας, ότι συμβάλλει πλείστα στη διάδοση του πολιτισμού επίσης και στην επιστήμη αφού έχει συνεργασία με το Ίδρυμα Βυζαντινών Ερευνών και με καθηγητές της Φιλοσοφικής Σχολής που κάνουν διατριβές στα χειρόγραφα και στις πηγές.

Ακόμη γίνεται μετάφραση στο Τούρκικο αρχείο και προσέρχονται στη Μονή Τουρκολόγοι από τη Γαλλία. Επίσης η Μονή συνεργάζεται με πολλά πανεπιστήμια σε παγκόσμιο επίπεδο.

Επίσης η Μονή συμμετέχει σε εκθέσεις π.χ. στη Βυζαντινή έκθεση που έκανε το Υπουργείο Πολιτισμού στο Βυζαντινό Μουσείο Αθηνών. Όπως επίσης συμμετείχε και σε μια έκθεση στο Μетроπόλιταν στη Νέα Υόρκη (βλ. Παράρτημα Α: Συνέντευξη 1^η από τον Ηγούμενο).

3.6. Το επίπεδο εκπαίδευσης στην Πάτμο

3.6.1. Γενικά στοιχεία

Στην Πάτμο σήμερα λειτουργούν 3 Νηπιαγωγεία, 3 Δημοτικά σχολεία, 1 Γυμνάσιο, 1 Λύκειο, 1 ΤΕΕ, η Πατμιάδα Σχολή, που είναι εκκλησιαστικό Γυμνάσιο και Λύκειο και 1 ΙΕΚ. Βέβαια στην Πάτμο λειτουργούν και ιδιωτικά φροντιστήρια εκμάθησης ξένων γλωσσών καθώς επίσης και ιδιωτικά φροντιστήρια για τα μαθήματα της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης.

3.6.2. Πρωτοβάθμια εκπαίδευση

Σύμφωνα με όσα δήλωσε για τα 3 δημοτικά (και ειδικότερα για το δημοτικό της Σκάλας) ο κύριος Γρηγόρης Στόικος (Διευθυντής του Δημοτικού σχολείου Σκάλας) υπήρχε μια μορφή σχολείου από τα τέλη του 19^{ου} αιώνα στην Πάτμο (1897) στο κτίριο που σήμερα στεγάζεται το Δημοτικό Σχολείο της Σκάλας και ονομαζόταν «Γλαυαρίδειος Σχολή». Επίσημα όμως ως Δημοτικό λειτούργησε μετά το 1950.

Το κτίριο για το Δημοτικό σχολείο της Χώρας χτίστηκε τα έτη 1955-1956 και του Κάμπου από το Θεολόγο Γρύλλη από την Αμερική, γι' αυτό και ονομάζεται «Γρύλλειο Δημοτικό Σχολείο Κάμπου» (Ιερά Μονή Ιωάννου Θεολόγου, 1968).

Το Δημοτικό της Σκάλας αριθμεί περίπου 136 μαθητές για το σχολικό έτος 2004-2005 και είναι οι περισσότεροι την τελευταία δεκαετία. Σε κάθε τάξη κατά μέσο όρο υπάρχουν 23 παιδιά, ενώ τα προηγούμενα χρόνια ο αριθμός των μαθητών ήταν κατά μέσο όρο 17-18 παιδιά.

Βέβαια όλα τα παιδιά συνεχίζουν μετά στο Γυμνάσιο αφού είναι υποχρεωτική η εννιάχρονη φοίτηση.

Επίσης υπάρχουν αλλοδαποί μαθητές στο σχολείο αλλά είναι πολύ λίγοι.

Επίσης υπάρχει ιδιαίτερη μέριμνα για τα παιδιά με δυσλεξία αφού τους παρέχονται επιπλέον ώρες διδασκαλίας.

Τα εποπτικά μέσα που χρησιμοποιούνται στο μάθημα είναι όργανα Φυσικής-Χημείας, χάρτες, υδρόγειος σφαίρα, slides, video και βιβλία που χρησιμοποιούνται στην ώρα του μαθήματος.

Οι καθηγητές στο Δημοτικό της Σκάλας και της Χώρας στην πλειοψηφία τους είναι μονιμοί, ενώ στον Κάμπο αλλάζουν κάθε χρόνο, κάτι που αποτελεί πρόβλημα για τις σχέσεις μεταξύ παιδιών και διδασκόντων.

Αξιοσημείωτο είναι το γεγονός ότι σχεδόν όλοι οι δάσκαλοι είναι επιμορφωμένοι. Το πρόβλημα είναι ότι δεν είναι εύκολο γι' αυτούς να παρακολουθούν τυχόν σεμινάρια που πραγματοποιούνται σε άλλα νησιά.

Επιπλέον ως προς τις δραστηριότητες δεν υπάρχει χρόνος ώστε να γίνονται σε ευρεία κλίμακα.

Έπειτα ο κτιριακός εξοπλισμός είναι επαρκής λαμβάνοντας υπόψιν την αίθουσα γυμναστικής που πρόκειται να χτιστεί με χρηματοδότηση του Δήμου.

Όσον αφορά το μηχανικό εξοπλισμό υπάρχει το βασικό, δηλαδή τηλεόραση, slides, video, φωτοτυπικά κ.λπ., ενώ δεν υπάρχει επιδιασκόπιο.

Τέλος, υπάρχει από μια μικρή βιβλιοθήκη σε κάθε αίθουσα ώστε κάθε μαθητής να μπορεί να ανατρέχει σε βιβλία όποτε χρειαστεί.

3.6.3. Πατμιάδα Σχολή

Η Πατμιάδα άρχισε πάλι τη λειτουργία της το 1947 και το θεμέλιο λίθο για το νέο κτίριο τον έβαλε ο βασιλιάς Παύλος στις 22 Οκτωβρίου του 1948 (Ιερά Μονή Ιωάννου Θεολόγου, 1968).

Σύμφωνα με τη συνέντευξη του κυρίου Ματθαίου Μελιανού (Διευθυντή της Πατμιάδας) το νέο κτίριο της Πατμιάδας Σχολής άρχισε να χτίζεται από το 1949-1950. Παλαιότερα αριθμούσε 350 παιδιά ενώ σήμερα είναι περίπου 35-40. Επίσης στη σχολή λειτουργεί και οικοτροφείο.

Ως προς τον κτιρικό εξοπλισμό υπάρχουν αίθουσες για να καλύπτονται οι διδακτικές ανάγκες και άλλοι βασικοί χώροι, όπως κοιτώνες, γραφεία, λουτρά,

μαγειρεία, αίθουσες εστίασης κ.λπ. Ωστόσο λείπουν αίθουσες Φυσικής –Χημείας και αίθουσα πολλαπλών χρήσεων κ.λπ.

Ως προς το μηχανικό εξοπλισμό υπάρχουν τα βασικά εποπτικά μέσα, όπως χάρτες, όργανα Φυσικής- Χημείας, video και DVD.

Η σχολή αυτή είναι εκκλησιαστικό Γυμνάσιο και Λύκειο και οι απόφοιτοι έχουν την κατεύθυνση των ανθρωπιστικών επιστημών, θεολόγοι και κληρικοί.

Σε κάθε τάξη κατά μέσο όρο φοιτούν 6 μαθητές.

Παλαιότερα είχε μεγαλύτερη εμβέλεια και δεχόταν μαθητές από πολλά μέρη της Ελλάδας καθώς και από το εξωτερικό πχ. Αφρική, Κένυα, Ουγκάντα, Ζαΐρ, Αβυσσινία, Δαμασκό, Συρία, Ρωσία κ.α.

Από τη Σχολή έχουν αποφοιτήσει και πολλοί κληρικοί, Μητροπολίτες και θεολόγοι.

Επίσης στο κτίριο της Πατριάδας στεγάζεται και μια βιβλιοθήκη η οποία είναι άρτια εξοπλισμένη και καλύπτει με τα βιβλία της ευρύ φάσμα επιστημών. Η βιβλιοθήκη άρχισε να λειτουργεί από το 2000 με χρηματοδότηση από το Υπουργείο Παιδείας και της ΕΕ μέσω του προγράμματος «ΙΑΛΥΣΣΟΣ». Αριθμεί περίπου 10.000 τόμους. Έχει τον αναγκαίο μηχανικό εξοπλισμό όπως υπολογιστές, τηλεόραση, video, CD, φωτοτυπικό μηχάνημα και εκτυπωτή. Επίσης ο χώρος που στεγάζει τη βιβλιοθήκη είναι 80 τ.μ. δηλαδή αρκετός για να παρέχονται όλες οι ανέσεις που παράσχονται σε μια βιβλιοθήκη. Η βιβλιοθήκη είναι ανοιχτή για το κοινό όμως το πρόβλημα είναι ότι δεν προσέρχονται οι κάτοικοι του νησιού να δανειστούν βιβλία.

Βέβαια η βιβλιοθήκη αντιμετωπίζει προβλήματα όπως η μη επάρκεια βιβλίων και η έλλειψη βιβλιοθηκονόμου για να διαχειρίζεται τη βιβλιοθήκη αφού προς το παρόν τη διαχειρίζεται ο Διευθυντής της Σχολής (Β.λ. Παράρτημα Α: Συνέντευξη 9^η από τον κο Μελιανό Μ.).

Επίσης έχουν γίνει προτάσεις να δημιουργηθεί στο νησί Πανεπιστήμιο ή παράρτημα του Πανεπιστημίου Αιγαίου. Όμως αυτό είναι πάρα πολύ δύσκολο έως ανέφικτο αφού δεν υπάρχουν υποδομές στο νησί που να υποστηρίζουν τη λειτουργία του π.χ. πλήρως εξοπλισμένη βιβλιοθήκη, συγκοινωνία κ.λπ. Προτάσεις που κατά

καιρούς έγιναν απορρίφθηκαν. Όμως αυτό που θα μπορούσε να δημιουργηθεί είναι κάποιας μορφής Ακαδημία ή τμήμα Μεταπτυχιακών Σπουδών.

Εικόνα 3.6.1.: Άποψη του κτιρίου της Πατριάδας Εκκλησιαστικής Σχολής (Προβατάκη, 2001)

3.6.4. Δευτεροβάθμια εκπαίδευση

3.6.4.1. Γυμνάσιο

Το Γυμνάσιο άρχισε τη λειτουργία του περίπου το 1959 αρχικά στο Δημοτικό της Σκάλας και λειτουργούσε σαν ιδιωτικό. Έπειτα απέκτησε δικό του κτίριο και αναγνωρίστηκε από το κράτος ενώ τέλος χτίστηκε στο δρόμο μεταξύ Χώρας και Σκάλας (Ιερά Μονή Ιωάννου Θεολόγου, 1968).

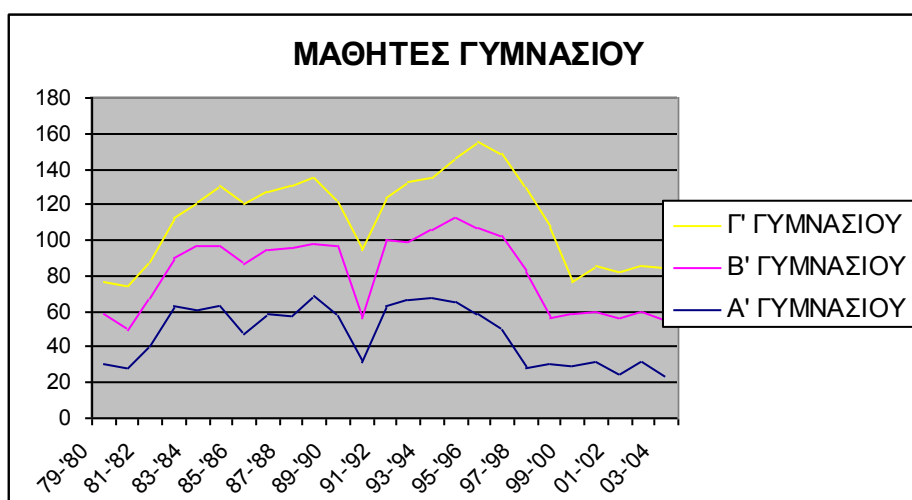
Σήμερα το Γυμνάσιο της Πάτμου στεγάζεται στο ίδιο κτίριο με το Λύκειο και το ΤΕΕ.

Σύμφωνα με όσα είπε η κυρία Δελημάρου (β.λ. Παράρτημα Α: Συνέντευξη 7^η από την κα Δελημάρου Χ.), ο κτιριακός και μηχανικός εξοπλισμός του Γυμνασίου δεν θεωρείται επαρκής αφού λείπουν οι αναγκαίες αίθουσες αλλά και όσον αφορά το εποπτικό υλικό υπάρχουν μόνο τα αναγκαία, π.χ. τηλεόραση, slides, video, CD. Βέβαια γεγονός είναι ότι δεν αρκεί ο διαθέσιμος διδακτικός χρόνος να τα

αξιοποιήσουν. Επίσης υπάρχει ένα φωτοτυπικό μηχάνημα το οποίο εξυπηρετεί όλους τους διδάσκοντες.

Ακόμη υπάρχει και βιβλιοθήκη η οποία λειτουργεί ως δανειστική για τους μαθητές του σχολείου. Παρ' όλες τις δυσκολίες που συναντώνται γίνονται προσπάθειες από τους διδάσκοντες ώστε το διδακτικό υλικό που προσφέρεται να καλύπτει τις ανάγκες των μαθητών όσο αυτό είναι εφικτό. Τέλος, αλλοδαποί μαθητές υπάρχουν ελάχιστοι (Β.λ. Παράρτημα Α: Συνέντευξη 7^η από την κα Δελημάρου Χ.).

Πίνακας 3.6.1.: Αριθμός μαθητών του Γυμνασίου από το σχολικό έτος 1979 έως το 2004

Εικόνα 3.6.2.: Άποψη του κτιρίου που στεγάζεται το Γυμνάσιο, το Λύκειο και το ΤΕΕ Πάτμου (προσωπικό αρχείο)

3.6.4.2. Λύκειο

Το Λύκειο στην Πάτμο άρχισε να λειτουργεί από τις αρχές της δεκαετίας του '80 και στο κτίριο που βρίσκεται σήμερα. Το νέο αυτό κτίριο άρχισε να λειτουργεί από το 1988. Ως προς τον κτιριακό και μηχανικό εξοπλισμό δεν θεωρείται επαρκές αφού αντιμετωπίζει προβλήματα, όπως και το Γυμνάσιο.

Λειτουργεί βιβλιοθήκη στην οποία καταφεύγουν οι μαθητές όποτε τους δίδεται η ευκαιρία.

Ως προς την επίδοση των μαθητών υπάρχουν αποκλίσεις κατά περίπτωση.

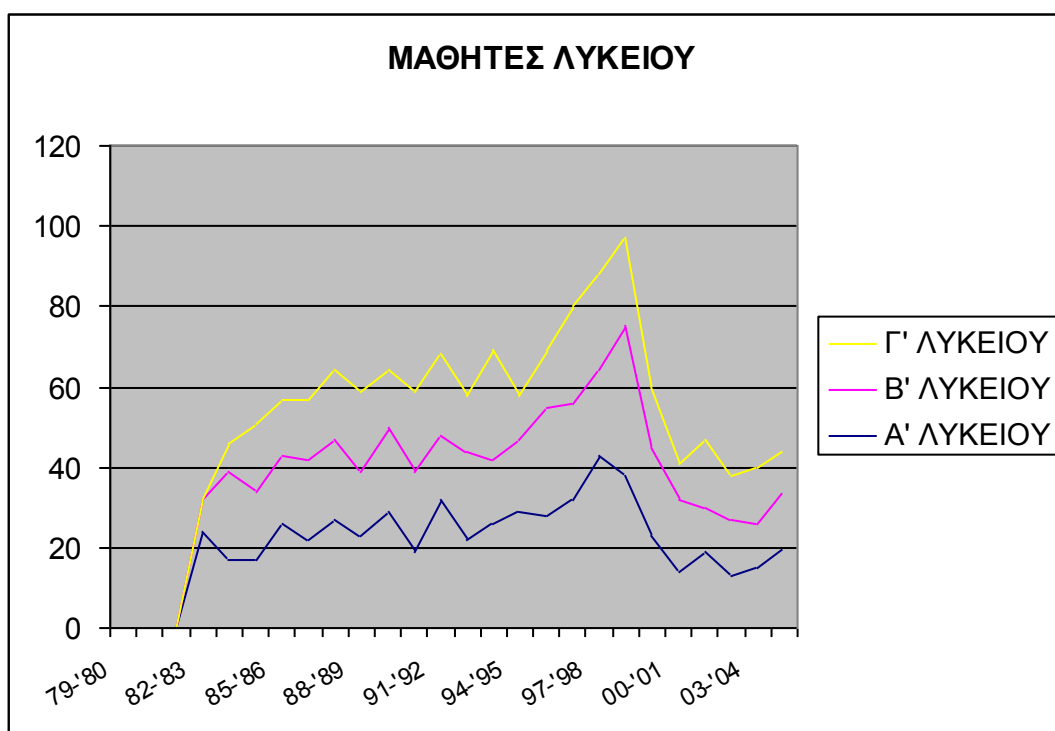
Επίσης, τη συγκεκριμένη σχολική χρονιά δεν υπήρχαν αλλοδαποί μαθητές, ενώ δεν έχει δεχθεί πληθώρα αλλοδαπών μαθητών.

Το Λύκειο, όπως και το Γυμνάσιο, συμμετείχε σε κάποια εκπαιδευτικά προγράμματα με σκοπό να πάρει χρήματα, τα οποία όμως τελικά δεν πήρε. Υπάρχουν δραστηριότητες από τους μαθητές, όπως περιβαλλοντική ομάδα, κινηματογραφική λέσχη, συμμετοχές σε διαγωνισμούς κ.λπ. (Β.λ. Παράρτημα Α: Συνέντευξη 6^η από την κα Δαλαρή Α.).

Πίνακας 3.6.2.: Μαθητές επιτυχόντες σε ΑΕΙ/ΤΕΙ/ΙΕΚ/ΤΕΕ με απολυτήριο Λυκείου

Πίνακας 3.6.3.: Αριθμός των μαθητών του Λυκείου από το σχολικό έτος 1979 έως το 2004

3.6.5. ΤΕΕ (Τεχνικό Επαγγελματικό Λύκειο)

Έπειτα όσον αφορά το ΤΕΕ, άρχισε να λειτουργεί από το 1998 με δύο ειδικότητες. Η πρώτη ήταν Οικονομίας-Διοίκησης και η δεύτερη Συντήρηση Έργων Τέχνης, ενώ στη συνέχεια η δεύτερη ειδικότητα αντικαταστάθηκε από την Εφαρμογών Τεχνών.

Όσον αφορά τον αριθμό των παιδιών, το 2001-2002 ήταν 65 παιδιά, το 2002-2003 45, το 2003-2004 36 και το 2004-2005 31 (για την τρέχουσα σχολική χρονιά τα παιδιά κατανέμονται ως εξής: 2 παιδιά φοιτούν στην πρώτη τάξη, 3 στη δεύτερη τάξη και 2 στην Τρίτη τάξη).

Τα παιδιά που αποφοιτούν έχουν δικαίωμα να δώσουν εξετάσεις και να προχωρήσουν σε ΤΕΙ. Επίσης πολλά παιδιά έχουν αποκατασταθεί επαγγελματικά

στην Πάτμο. Έπειτα πολλά από τα παιδιά που πηγαίνουν στο ΤΕΕ συνήθως έχουν παρακολουθήσει κάποιες τάξεις του Λυκείου ή έχουν απολυτήριο.

Πίνακας 3.6.4.: Εισακτέοι από το Λύκειο στο ΤΕΕ από το σχολικό έτος 1999 έως το 2001

Λόγω ότι είναι μικρό το ΤΕΕ έχει το πλεονέκτημα να μη δημιουργούνται στο μαθητή κενά γνώσης αλλά υπάρχει η δυνατότητα να επιλύονται.

Πολλοί από τους μαθητές εργάζονται αλλά αυτό δεν επηρεάζει τις σπουδές τους αφού το ΤΕΕ λειτουργεί το απόγευμα.

Όσον αφορά τον κτιριακό εξοπλισμό δεν επαρκεί καθόλου αφού στεγάζεται στο κτίριο του Γυμνάσιου- Λυκείου και υπάρχει μελέτη να στεγαστεί σε άλλο κτίριο.

Χρησιμοποιούνται σύγχρονα εποπτικά μέσα διδασκαλίας όπως ο υπολογιστής, τα slides και video.

Οι περισσότεροι καθηγητές είναι επιμορφωμένοι σχετικά με τα νέα εποπτικά μέσα διδασκαλίας. Όσο για χρηματοδοτήσεις πήραν χρήματα από ένα πρόγραμμα περιβαλλοντικής αγωγής και τα χρήματα αυτά διατέθηκαν για εκδρομή και για αγορά ενός φαξ, δύο εκτυπωτών και μιας ψηφιακής καμερας.

Βιβλιοθήκη δεν υπάρχει στο ΤΕΕ αλλά δανείζεται αυτήν του Λυκείου.

Μεγάλο πρόβλημα θεωρείται η μείωση του αριθμού των παιδιών αφού για να λειτουργεί υπάρχει κάποιο όριο και πρέπει να πειστούν οι νέοι του νησιού για τις δυνατότητες που προσφέρει (Β.λ. Παράρτημα Α: Συνέντευξη 8^η από την κα Αποστολοπούλου Α.),

3.6.6. ΙΕΚ

Το ΙΕΚ άρχισε να λειτουργεί από το 2000 με πρώτη ειδικότητα αυτή της «Συντήρησης Έργων Τέχνης». Έκανε τον κύκλο του, δηλαδή 2 χρόνια και τώρα λειτουργεί από τον Οκτώβριο του 2004 η ειδικότητα «Τεχνικός Εφαρμογών και Πληροφορικής». Το ΙΕΚ υπάρχει στην Κάλυμνο, δεν έχει δικό του κτίριο αλλά στεγάζεται στο παλιό γηροκομείο που το παραχώρησε η Μονή. Έχει 2 αίθουσες και η μια λειτουργεί ως αίθουσα διδασκαλίας και η άλλη ως εργαστήριο. Καλύπτονται βέβαια οι βασικές ανάγκες αλλά υπάρχουν και ελλείψεις, οι οποίες υφίστανται κυρίως σε μηχανικό εξοπλισμό και ειδικότερα σε Η/Υ.

Στο ΙΕΚ δεν υπάρχουν μόνο Πάτμιοι αλλά και νέοι που έρχονται από άλλα μέρη για να σπουδάσουν. Επίσης πολλοί από τους σπουδαστές εργάζονται (το ΙΕΚ λειτουργεί βραδινές ώρες). Ο μέσος όρος ηλικίας των σπουδαστών είναι γύρω στα 20 έτη ενώ στον προηγούμενο κύκλο ήταν γύρω στα 40.

Επίσης οι σπουδαστές είναι υποχρεωμένοι να κάνουν εξάσκηση για 6 μήνες στο αντικείμενό τους λαμβάνοντας κάποια αποζημίωση. Το πρόβλημα στο ΙΕΚ είναι ο μειωμένος αριθμός των παιδιών αφού σ' αυτόν τον κύκλο ήταν οριακός (Β.λ. Παράρτημα Α: Συνέντευξη 7^η από τον κο Μαγκλή Ι.).

3.6.7. Σεμινάρια Κατάρτισης

Στα πλαίσια κατάρτισης και επιμόρφωσης πραγματοποιήθηκαν στην Πάτμο κάποια σεμινάρια χρηματοδοτούμενα από διάφορα προγράμματα. Ενδεικτικά αναφέρονται τα εξής:

1. Από το ΚΕΚ ΑΚΜΩΝ –Μπακιρτζής Ε.Ε πραγματοποιήθηκε πρόγραμμα με τίτλο «Κατάρτιση σε βασικές δεξιότητες χρήσης Τ.Π.Ε. (Τεχνολογίας- Πληροφορίας- Επικοινωνίας)- Πιστοποίηση δεξιοτήτων ECDL- START». Χρηματοδοτήθηκε κατά 75% από το Γ' ΚΠΣ και κατά 25% από το Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων. Το παρακολούθησαν 30 άτομα και διήρκεσε 140 ώρες.

2. Πραγματοποιήθηκε σεμινάριο με τίτλο «Προώθηση Εναλλακτικών Μορφών Τουρισμού» (θεωρία και πρακτική). Το πρόγραμμα έγινε από το ΚΕΚ ΑΚΜΩΝ –ΕΠΕΚΑ Πάρου. Χρηματοδοτήθηκε κατά 75% από το Γ' ΚΠΣ και κατά 25% από το Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων. Το παρακολούθησαν 15 άτομα (άνεργοι) και διήρκεσε 300 ώρες.

3. Το διάστημα μεταξύ Νοεμβρίου και Δεκεμβρίου του 2003 πραγματοποιήθηκε σεμινάριο με τίτλο «Υποδοχή και εξυπηρέτηση πελατών σε ξενοδοχεία και μικρά καταλύματα». Το πρόγραμμα έγινε από το ΚΕΚ Δωδεκανήσου Γενηματάς.

4. Το 1999 πραγματοποιήθηκε σεμινάριο που είχε τίτλο «Κατάρτιση βοηθητικού προσωπικού στην τουριστική επιχείρηση». Το πρόγραμμα έγινε από το ΚΕΚ ΑΚΜΩΝ και διήρκεσε 300 ώρες. Το παρακολούθησαν 20 άτομα (άνεργοι).

5. Πραγματοποιήθηκε και το σεμινάριο με τίτλο «Κατασκευή και σχεδιασμός κοσμημάτων παραδοσιακής τέχνης». Το πρόγραμμα έγινε από το ΚΕΚ ΑΚΜΩΝ. Το παρακολούθησαν 15 άτομα (άνεργοι) και διήρκεσε 300 ώρες.

3.7. Πρωτογενής τομέας παραγωγής

Όσον αφορά τον πρωτογενή τομέα παραγωγής στην Πάτμο αναπτύσσονται γεωργικές, κτηνοτροφικές, αλιευτικές δραστηριότητες¹¹ και σε μικρότερο ποσοστό κάποια εκσκαφική δραστηριότητα (λατομείο). Ειδικότερα, σύμφωνα με πληροφορίες από Λογιστικό και Φοροτεχνικό γραφείο, μόλις το 4% περίπου του ενεργού πληθυσμού ασχολείται με τη γεωργία και την κτηνοτροφία ως κύρια απασχόληση (περίπου 110 άτομα), ενώ το 3% περίπου με την αλιεία.

Πίνακας 3.7.1.: Εκμεταλλεύσεις και χρησιμοποιούμενη γεωργική έκταση αυτών σύμφωνα με τον τόπο απογραφής του κατόχου, με διάκριση σε μικτές, γεωργικές και κτηνοτροφικές και σύμφωνα με τον τόπο που βρίσκεται η έκταση αυτή

ΣΥΝΟΛΟ ΕΛΛΑΔΟΣ		ΕΚΜΕΤΑΛΛΕΥΣΕΙΣ ΚΑΙ ΧΡΗΣΙΜΟΠΟΙΟΥΜΕΝΗ ΓΕΩΡΓΙΚΗ ΕΚΤΑΣΗ ΑΥΤΩΝ ΣΥΜΦΩΝΑ ΜΕ ΤΟΝ ΤΟΠΟ ΑΠΟΓΡΑΦΗΣ ΤΟΥ ΚΑΤΟΧΟΥ								Χ.Γ.Ε.
ΜΕΓΑΛΕΣ ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΕΣ ΠΕΡΙΟΧΕΣ	Π									ΕΚΜΕΤΑΛΛΕΥΣΕΩΝ
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΕΣ		ΑΠΟ ΤΙΣ ΟΠΟΙΕΣ :								ΣΥΜΦΩΝΑ ΜΕ ΤΟΝ ΤΟΠΟ ΠΟΥ ΒΡΙΣΚΕΤΑΙ ΑΥΤΗ
ΝΟΜΟΙ	Η	ΣΥΝΟΛΟ		ΜΙΚΤΕΣ (ΓΕΩΡΓΙΚΕΣ ΚΑΙ ΚΤΗΝ/ΚΕΣ)		ΑΜΙΓΩΣ ΓΕΩΡΓΙΚΕΣ		ΑΜΙΓΩΣ ΚΤΗΝΟΤΡΟΦΙΚΕΣ		
ΔΗΜΟΙ / ΚΟΙΝΟΤΗΤΕΣ		ΕΚΜΕΤ.	ΕΚΤΑΣΕΙΣ	ΕΚΜΕΤ.	ΕΚΤΑΣΕΙΣ	ΕΚΜΕΤ.	ΕΚΤΑΣΕΙΣ	ΕΚΜΕΤ.	ΕΚΤΑΣΕΙΣ	
ΔΗΜΟΤΙΚΑ / ΚΟΙΝΟΤΙΚΑ ΔΙΑΜΕΡΙΣΜΑΤΑ	Ο	ΕΚΜΕΤ.	ΕΚΤΑΣΕΙΣ	ΕΚΜΕΤ.	ΕΚΤΑΣΕΙΣ	ΕΚΜΕΤ.	ΕΚΤΑΣΕΙΣ	ΕΚΜΕΤ.	ΕΚΤΑΣΕΙΣ	
ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΑ ΔΙΑΜΕΡΙΣΜΑΤΑ		ΕΚΜΕΤ.	ΕΚΤΑΣΕΙΣ	ΕΚΜΕΤ.	ΕΚΤΑΣΕΙΣ	ΕΚΜΕΤ.	ΕΚΤΑΣΕΙΣ	ΕΚΜΕΤ.	ΕΚΤΑΣΕΙΣ	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
ΔΗΜΟΣ ΠΑΤΜΟΥ	Π	131	5452,0	82	5003,4	46	429,6	3	19,0	5452,0
Δ.Δ. Πάτμου		131	5452,0	82	5003,4	46	429,6	3	19,0	5452,0

Πηγή: ΕΣΥΕ, 2001

Η συνολική έκταση είναι 3.200 στρέμματα και από αυτά καλλιεργείται μόνο το 9% (www.ando.gr).

¹¹ Β.λ. Παράρτημα Δ: Πίνακας 1.

Εικόνα 3.7.1.: Κτηνοτροφική και γεωργική επιχείρηση στην περιοχή Λιβάδι Καλογήρων (Βιοπολιτισμός)

Πίνακας 3.7.2.: Αριθμός απασχολούμενων στο σύνολο των εκμεταλλεύσεων κατά κατηγορία και φύλο

ΣΥΝΟΛΟ ΕΛΛΑΔΟΣ	ΔΙΑ-	ΑΡΙΘΜΟΣ	ΚΑΤΟΧΟΙ ΚΑΙ ΜΕΛΗ ΤΩΝ ΟΙΚΟΚΥΡΙΑΩΝ ΠΟΥ ΕΡΓΑΣΤΗΚΑΝ				ΜΟΝΙΜΟΙ ΕΡΓΑΤΕΣ		ΕΠΟΧΙΚΟΙ ΕΡΓΑΤΕΣ		ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ ΣΤΑ ΠΛΑΙΣΙΑ		ΚΑΤ'ΑΠΟΚΟΠΗ
ΜΕΓ.ΓΕΩΓΡ.ΠΕΡΙΟΧΕΣ	ΧΕΙΡΙ-	ΑΤΟΜΙΚΩΝ	ΣΤΗΝ ΕΚΜΕΤΑΛΛΕΥΣΗ (ΑΤΟΜΙΚΗ ΕΚΜΕΤΑΛΛΕΥΣΗ)								ΑΛΛΗΛΟΒΟΗΘΕΙΑΣ ΤΩΝ ΓΕΩΡΓΩ		ΕΡΓΑΣΙΑ
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΕΣ	ΝΟΜΟΙ	ΕΚΜ/ΣΕΩΝ	ΑΠΟ ΑΥΤΟΥΣ:										
ΔΗΜΟΙ/ΚΟΙΝΟΤΗΤΕΣ	ΕΚΜΕΤΑΛ-	(ΦΥΣΙΚΑ	ΣΥΝΟΛΟ	ΑΠΑΣΧ/ΜΕΝΟΙ	ΑΠΑΣΧ/ΜΕΝΟΙ	ΑΠΑΣΧ/ΜΕΝΟΙ	ΕΚΜΕΤΑΛ-	ΑΠΑΣΧΟ-	ΕΚΜΕΤΑΛ-	ΑΠΑΣΧΟ-	ΕΚΜΕΤΑΛ-	ΑΠΑΣΧΟ-	ΑΡΙΘΜΟΣ
ΔΗΜΟΤ/ΚΟΙΝΟΤ.	ΛΕΥΣΕΩΝ	ΠΡΟΣΩΠΑ)	ΑΠΑΣΧΟ-	ΑΠΟΚΛΕΙΣΤΙΚΑ	ΚΥΡΙΩΣ	ΔΕΥΤΕΡΕΥΟΝΤΩΣ	ΛΕΥΣΕΩΝ	ΛΟΥΜΕΝΩΝ	ΛΕΥΣΕΩΝ	ΛΟΥΜΕΝΩΝ	ΛΕΥΣΕΩΝ	ΛΟΥΜΕΝΩΝ	ΕΚΜΕΤΑΛ-
ΔΙΑΜΕΡΙΣΜΑΤΑ	ΝΟΜΙΚΩΝ		ΛΟΥΜΕΝΩΝ										ΛΕΥΣΕΩΝ
ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΑ ΔΙΑΜΕΡΙΣΜΑΤΑ	ΠΡΟΣΩΠΩΝ		ΣΤΗΝ ΕΚΜ/ΣΗ	ΣΤΗΝ ΕΚΜ/ΣΗ	ΣΤΗΝ ΕΚΜ/ΣΗ								
			ΤΟΥ ΚΑΤΟΧΟΥ	ΤΟΥ ΚΑΤΟΧΟΥ	ΤΟΥ ΚΑΤΟΧΟΥ								
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
ΔΗΜΟΣ ΠΑΤΜΟΥ	0	131	134	79	0	55	0	0	0	0	0	0	83
Αρρενες	0	124	124	69	0	55	0	0	0	0	0	0	
Θήλειες	0	7	10	10	0	0	0	0	0	0	0	0	
Δ.Δ.Πάτμου	0	131	134	79	0	55	0	0	0	0	0	0	83
Αρρενες	0	124	124	69	0	55	0	0	0	0	0	0	
Θήλειες	0	7	10	10	0	0	0	0	0	0	0	0	

Πηγή: ΕΣΥΕ, 2001

Για την προώθηση του γεωργικού τομέα στην Πάτμο έχει συσταθεί συνεταιρισμός ο οποίος αριθμεί περίπου 48 μέλη.

Πίνακας 3.7.3.: Εκμεταλλεύσεις με αρδευόμενες και αρδευθείσες εκτάσεις

ΕΥΝΟΛΟ ΕΛΛΑΔΟΣ ΜΕΤΑΛΛΕΣ ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΕΣ ΠΕΡΙΟΧΕΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΕΣ ΝΟΜΟΙ ΔΗΜΟΙ / ΚΟΙΝΟΤΗΤΕΣ ΔΗΜΟΤΙΚΑ / ΚΟΙΝΟΤΙΚΑ ΔΙΑΜΕΡΙΣΜΑΤΑ ΓΕΩΓΡ.ΔΙΑΜΕΡΙΣΜΑΤΑ	ΕΚΜΕΤΑΛΛΕΥΣΕΙΣ			ΑΠΟ ΑΥΤΕΣ ΜΕ ΑΡΔΕΥΟΜΕΝΕΣ ΚΑΙ ΑΡΔΕΥΘΕΙΣΕΣ ΕΚΤΑΣΕΙΣ		
	ΕΥΝΟΛΟ	ΑΠΟ ΑΥΤΕΣ ΜΕ Χ.Γ.Ε.	Χ.Γ.Ε.	ΕΚΜΕ- ΤΑΛΛΕΥ- ΣΕΙΣ	ΕΚΤΑΣΕΙΣ	
					ΑΡΔΕΥΟΜΕΝΕΣ	ΑΡΔΕΥΘΕΙΣΕΣ
1	2	3	4	5	6	7
Δ.Δ.Πάτμου	131	131	5452,0	65	285,2	285,2
ΔΗΜΟΣ ΠΑΤΜΟΥ	131	131	5452,0	65	285,2	285,2

Πηγή: ΕΣΥΕ, 2001

[illegible]

Σκοπός του συνεταιρισμού είναι η παροχή υπηρεσιών στα μέλη και εμπορία προϊόντων όπως ζωοτροφές και λιπάσματα.

Βέβαια χρειάζεται η συσπείρωση των γεωργών αφού δεν ενεργοποιούνται για την διεύρυνση και την καλύτερη λειτουργία του συνεταιρισμού μέσω της αγοράς προϊόντων από το συνεταιρισμό αλλά συνάμα δεν εντάσσονται νέοι γεωργοί ως μέλη. Τα εύρη ηλικιών των γεωργών που είναι εγγεγραμμένοι στο συνεταιρισμό είναι κυρίως από 45 ετών και άνω αλλά υπάρχουν και κάποιες ελάχιστες εξαιρέσεις που η ηλικία τους είναι 25 ετών περίπου (βλπ. Παράρτημα Α: Συνέντευξη 14^η από τον κο Μιχελή Ν.).

Τα προϊόντα που κυρίως καλλιεργούνται στην Πάτμο είναι το σκληρό σιτάρι (500 στρ), η βρώμη (1000 στρ) και το κριθάρι (300 στρ περίπου) και οπωροκηπευτικά. Ενώ τα λιπάσματα που καταναλώνονται από τους παραγωγούς μέσω του συνεταιρισμού είναι γύρω στα 10.000 κιλά (βλπ. Παράρτημα Α: Συνέντευξη 15^η από τον κο Μιχελή Ν.).

Πίνακας 3.7.5. Τεμαχισμός των γεωργικών εκμεταλλεύσεων σε αγροτεμάχια

ΕΥΝΟΛΟ ΕΛΛΑΔΟΣ ΜΕΓΑΛΕΣ ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΕΣ ΠΕΡΙΟΧΕΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΕΣ ΝΟΜΟΙ ΔΗΜΟΙ / ΚΟΙΝΟΤΗΤΕΣ ΔΗΜ. / ΚΟΙΝ. ΔΙΑΜΕΡΙΣΜΑΤΑ ΓΕΩΓΡ.ΔΙΑΜΕΡΙΣΜΑΤΑ	ΕΚΜΕΤΑΛΛΕΥΣΕΙΣ ΜΕ ΧΡΗΣΙΜΟ- ΠΟΙΟΥΜΕΝΗ ΓΕΩΡΓΙΚΗ ΕΚΤΑΣΗ	ΧΡΗΣΙΜΟΠΟΙΟΥ- ΜΕΝΗ ΓΕΩΡΓΙΚΗ ΕΚΤΑΣΗ	ΜΕΣΗ ΕΚΤΑΣΗ ΑΝΑ ΕΚΜΕΤΑΛΛΕΥΣΗ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΑΓΡΟΤΕΜΑΧΙΩΝ	ΜΕΣΗ ΕΚΤΑΣΗ ΑΝΑ ΑΓΡΟΤΕΜΑΧΙΟ
1	2	3	4	5	6
ΔΗΜΟΣ ΠΑΤΜΟΥ	131	5452,0	41.62	366	14.90
Δ.Δ.Πάτμου	131	5452,0	41.62	366	14.90

Πηγή: ΕΣΥΕ, 2001

Οι εκμεταλλεύσεις είναι στην πλειοψηφία τους οικογενειακές και σε πολύ λίγες περιπτώσεις απασχολούνται και άλλα άτομα στην επιχείρηση (συνήθως αλλοδαποί) (βλπ. Παράρτημα Α: Συνέντευξη 15^η από την κα Κάνδρου).

Πίνακας 3.7.6.: Κατανομή των διαχειριστικών εκμεταλλεύσεων που είναι νομικά πρόσωπα, των κατόχων ατομικών εκμεταλλεύσεων και των απασχολούμενων του νοικοκυριού αυτών, κατά ομάδες ηλικιών και φύλο

ΣΥΝΟΛΟ ΕΛΛΑΔΟΣ ΜΕΤΑΛΛΕΣ ΓΕΩΓΡ. ΠΕΡΙΟΧΕΣ	ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΤΕΣ ΕΚΜΕΤΑΛΛΕΥΣΕΩΝ	ΚΑΤΟΧΟΙ ΑΤΟΜΙΚΩΝ ΕΚΜΕΤΑΛΛΕΥΣΕΩΝ			ΑΠΑΣΧΟΛΟΥΜΕΝΑ ΜΕΛΗ ΤΟΥ ΝΟΙΚΟΚΥΡΙΟΥ ΤΟΥ ΚΑΤΟΧΟΥ		
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΕΣ	ΕΚΜΕΤΑΛΛΕΥΣΕΩΝ						
ΝΟΜΟΙ	ΠΟΥ ΕΙΝΑΙ						
ΔΗΜΟΙ/ΚΟΙΝΟΤΗΤΕΣ	ΝΟΜΙΚΑ ΠΡΟΣΩΠΑ	ΣΥΝΟΛΟ	ΑΡΡΕΝΕΣ	ΘΗΛΕΣ	ΣΥΝΟΛΟ	ΑΡΡΕΝΕΣ	ΘΗΛΕΣ
ΔΗΜΟΤΙΚΑ/ΚΟΙΝΟΤΙΚΑ ΔΙΑΜΕΡΙΣΜΑΤΑ	ΤΕΩΓΡΑΦΙΚΑ ΔΙΑΜΕΡΙΣΜΑΤΑ						
1	2	3	4	5	6	7	8
ΔΗΜΟΣ ΠΑΤΜΟΥ	0	131	124	7	3	0	3
25 - 29	0	3	3	0	0	0	0
30 - 34	0	4	4	0	0	0	0
35 - 39	0	7	7	0	0	0	0
40 - 44	0	9	8	1	0	0	0
45 - 49	0	17	17	0	0	0	0
50 - 54	0	18	18	0	1	0	1
55 - 59	0	15	15	0	2	0	2
60 - 64	0	15	15	0	0	0	0
65 - 69	0	15	12	3	0	0	0
70 και άνω	0	28	25	3	0	0	0
Δ.Δ. Πάτμου	0	131	124	7	3	0	3
25 - 29	0	3	3	0	0	0	0
30 - 34	0	4	4	0	0	0	0
35 - 39	0	7	7	0	0	0	0
40 - 44	0	9	8	1	0	0	0
45 - 49	0	17	17	0	0	0	0
50 - 54	0	18	18	0	1	0	1
55 - 59	0	15	15	0	2	0	2
60 - 64	0	15	15	0	0	0	0
65 - 69	0	15	12	3	0	0	0
70 και άνω	0	28	25	3	0	0	0

Πηγή: ΕΣΥΕ, 2001

Το πρόβλημα είναι ότι ο αριθμός των γεωργών συνεχώς μειώνεται αφού ελάχιστοι είναι οι νέοι που ακολουθούν αυτό το επάγγελμα, όπως αναφέρθηκε και προηγουμένως (βλπ. Παράρτημα Α: Συνέντευξη 14^η από τον κο Μιχελή Ν.).

Τα προϊόντα που εξάγονται σε άλλες περιοχές είναι κυρίως κτηνοτροφικά, αφού υπάρχουν και κτηνοτροφικές εκμεταλλεύσεις στο νησί. Βέβαια υπάρχουν ελάχιστοι αμιγώς κτηνοτρόφοι αφού σε πολλές περιπτώσεις κτηνοτροφικά προϊόντα παράγουν άτομα που ασχολούνται με τη γεωργία. Έτσι, λοιπόν, συνήθως εξάγεται το κρέας, το οποίο εξάγεται στην Αθήνα, στην Κάλυμνο, στη Λέρο και στη Σάμο (βλπ. Παράρτημα Α: Συνέντευξη 15^η από την κα Κάνδρου).

Πίνακας 3.7.7.: Αριθμός απασχολούμενων στις κτηνοτροφικές εκμεταλλεύσεις κατά κατηγορία και φύλο

ΕΥΝΟΛΟ ΕΛΛΑΔΟΣ		ΔΙΑ-	ΚΑΤΟΧΟΙ ΚΑΙ ΜΕΛΗ ΤΩΝ ΝΟΙΚΟΚΥΡΙΩΝ ΠΟΥ ΕΡΓΑΣΤΗΚΑΝ				ΜΟΝΙΜΟΙ ΕΡΓΑΤΕΣ		ΕΠΟΧΙΚΟΙ ΕΡΓΑΤΕΣ		ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ ΣΤΑ ΠΛΑΙΣΙΑ		ΚΑΤ' ΑΠΟΚΟΠΗ	
ΜΕΤ. ΓΕΩΓΡ. ΠΕΡΙΟΧΕΣ	ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΕΣ	ΧΕΙΡΙ-	ΕΤΗΣ ΕΚΜΕΤΑΛΛΕΥΣΗ (ΑΤΟΜΙΚΗ ΕΚΜΕΤΑΛΛΕΥΣΗ)								ΑΛΛΗΛΟΒΟΗΘΕΙΑΣ ΤΩΝ ΓΕΩΡΓΩΝ		ΕΡΓΑΣΙΑ	
ΝΟΜΟΙ	ΕΤΕΣ	ΑΡΙΘΜΟΣ	ΑΠΟ ΑΥΤΟΥΣ				ΑΡΙΘΜΟΣ	ΑΡΙΘΜΟΣ	ΑΡΙΘΜΟΣ	ΑΡΙΘΜΟΣ	ΑΡΙΘΜΟΣ	ΑΡΙΘΜΟΣ	ΑΡΙΘΜΟΣ	ΑΡΙΘΜΟΣ
ΔΗΜΟΙ/ΚΟΙΝΟΤΗΤΕΣ	ΕΚΜΕΤΑΛ-	ΑΤΟΜΙΚΩΝ	ΕΥΝΟΛΟ	ΑΠΑΣΧΟ-	ΑΠΑΣΧ/ΜΕΝΟΙ	ΑΠΑΣΧ/ΜΕΝΟΙ	ΕΚΜΕΤΑΛ-	ΑΠΑΣΧΟ-	ΕΚΜΕΤΑΛ-	ΑΠΑΣΧΟ-	ΕΚΜΕΤΑΛ-	ΑΠΑΣΧΟ-	ΕΚΜΕΤΑΛ-	ΑΠΑΣΧΟ-
ΔΗΜΟΤ/ΚΟΙΝΟΤΙΚΑ	ΛΕΥΣΕΩΝ	ΕΚΜ/ΕΩΝ	ΑΠΑΣΧΟ-	ΑΠΑΣΧΟ-	ΑΠΟΚΛΕΙΣΤΙΚΑ	ΚΥΡΙΩΣ	ΔΕΥΤΕΡΕΥΟΝΤΕΣ	ΛΕΥΣΕΩΝ	ΛΟΥΜΕΝΩΝ	ΛΕΥΣΕΩΝ	ΛΟΥΜΕΝΩΝ	ΛΕΥΣΕΩΝ	ΛΟΥΜΕΝΩΝ	ΛΕΥΣΕΩΝ
ΔΙΑΜΕΡΙΣΜΑΤΑ	ΝΟΜΙΚΩΝ	(ΦΥΣΙΚΑ	ΕΥΝΟΛΟ	ΕΚΜ/ΕΩΝ	ΕΤΗΣ ΕΚΜ/ΕΩΝ	ΕΤΗΣ ΕΚΜ/ΕΩΝ	ΕΤΗΣ ΕΚΜ/ΕΩΝ	ΕΤΗΣ ΕΚΜ/ΕΩΝ	ΕΤΗΣ ΕΚΜ/ΕΩΝ	ΕΤΗΣ ΕΚΜ/ΕΩΝ	ΕΤΗΣ ΕΚΜ/ΕΩΝ	ΕΤΗΣ ΕΚΜ/ΕΩΝ	ΕΤΗΣ ΕΚΜ/ΕΩΝ	ΕΤΗΣ ΕΚΜ/ΕΩΝ
ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΑ ΔΙΑΜΕΡΙΣΜΑΤΑ	ΠΡΟΣΩΠΩΝ	ΠΡΟΣΩΠΩΝ	ΤΟΥ ΚΑΤΟΧΟΥ	ΤΟΥ ΚΑΤΟΧΟΥ	ΤΟΥ ΚΑΤΟΧΟΥ	ΤΟΥ ΚΑΤΟΧΟΥ	ΤΟΥ ΚΑΤΟΧΟΥ	ΤΟΥ ΚΑΤΟΧΟΥ	ΤΟΥ ΚΑΤΟΧΟΥ	ΤΟΥ ΚΑΤΟΧΟΥ	ΤΟΥ ΚΑΤΟΧΟΥ	ΤΟΥ ΚΑΤΟΧΟΥ	ΤΟΥ ΚΑΤΟΧΟΥ	ΤΟΥ ΚΑΤΟΧΟΥ
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
ΔΗΜΟΣ ΠΑΤΜΟΥ	0	3	3	2	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0
Αρρενες	0	3	3	2	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0
Θήλειες	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Δ.Δ.Πάτμου	0	3	3	2	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0
Αρρενες	0	3	3	2	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0
Θήλειες	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0

Πηγή: ΕΣΥΕ, 2001

Όσον αφορά τα κηπευτικά, καλλιεργούνται σε μεγάλο ποσοστό ντομάτες, κολοκύθια, μελιτζάνες, φασόλια, πιπεριές, λάχανα, κουνουπίδια, μπρόκολα κ.α. τα οποία προμηθεύονται στην τοπική αγορά. Επίσης, εκτρέφονται ζώα από τα οποία εμπορεύονται γαλακτοκομικά προϊόντα και κρέας (βλπ. Παράρτημα Α: Συνέντευξη 17^η από τον κο Γιαμαίο Σ.).

Στην Πάτμο υπάρχει θερμοκήπιο και σύμφωνα με τη συνέντευξη από τον ιδιοκτήτη του θερμοκηπίου θεωρείται πολύ δύσκολο και απρόβλεπτο επάγγελμα, αποφέρει εισόδημα αλλά δεν είναι σταθερό αφού υπάρχουν απρόβλεπτοι παράγοντες, όπως π.χ. ο καιρός. Ο ιδιοκτήτης του θερμοκηπίου προσπαθεί, όσο το δυνατόν, τα προϊόντα να είναι αγνά και φθηνά. Τέλος προμηθεύει την αγορά με οπωροκηπευτικά και ιδίως το χειμώνα (βλπ. Παράρτημα Α: Συνέντευξη 18^η από τον κο Κωνσταντά).

Εικόνα 3.7.2.: Άποψη του θερμοκηπίου (Προσωπικό αρχείο)

Έπειτα, ως προς την αλιεία είναι και αυτό δύσκολο και απρόβλεπτο επάγγελμα και ιδιαίτερα στις μέρες μας, που έχουν μειωθεί κατά πολύ τα είδη και οι πληθυσμοί των ψαριών λόγω της υπερβολικής αλίευσης. Δυστυχώς το επάγγελμα δεν ακολουθείται πλέον από τους νέους λόγω των προβλημάτων που παρουσιάζει. Τα ψάρια που προμηθεύει ένας ψαράς στην αγορά είναι κυρίως Β' και Γ' κατηγορίας και ό,τι περισσεύει πηγαίνει και σε άλλες περιοχές, όπως αυτή του Πειραιά. Υπάρχει και σωματείο για την υποστήριξη των ψαράδων που άρχισε να λειτουργεί από το 1978 (βλπ. Παράρτημα Α, Συνέντευξη 13^η από τον κο Γιαμαίο Μ.).

Τέλος, όσον αφορά τη λειτουργία του λατομείου στην Πάτμο, αυτό εξορύσσει άμμο, χαλίκι και πέτρες από το λόφο Γένουπας στην περιοχή Διακόφτι για οικοδομικές δραστηριότητες στο νησί και έχει τοπική εμβέλεια.

Εικόνα 3.7.3.: Λατομείο (νταμάρι) Πάτμου (Προσωπικό αρχείο)

3.8. Τεχνικά έργα - Υποδομές

Στην Πάτμο, ιδιαίτερα τις τελευταίες δεκαετίες, έχουν πραγματοποιηθεί πολλά έργα μείζονος σημασίας για τη βελτίωση του βιοτικού επιπέδου των κατοίκων, την ανάπτυξη του τουρισμού, την προστασία του περιβάλλοντος και την ανάπτυξη όλων γενικά των τομέων.

Τα έργα αυτά έχουν πραγματοποιηθεί από δημοτικές πρωτοβουλίες είτε με κρατική χρηματοδότηση είτε από την Ε.Ε.

3.8.1. Έργα από την Ε.Ε.

Κατά την περίοδο χρηματοδότησης από το Α' Κ.Π.Σ. και κατά την περίοδο εφαρμογής των Ολοκληρωμένων Μεσογειακών Προγραμμάτων (ΜΟΠ) 1985-1994 του νομού Δωδεκανήσου, στα πλαίσια άρσης της απομόνωσης των νησιών, πραγματοποιήθηκαν έργα (Μέτρα) και στην Πάτμο, τα οποία ήταν τα εξής:

- Μέτρο 11 (αφορούσε όλα τα νησιά): Αγορά ελικοπτέρων από την Ολυμπιακή Αεροπορία. Ο προϋπολογισμός ήταν 5.333.000 χιλ. δρχ. και το έτος περάτωσης το 1990. Τελικά απορροφήθηκαν 5.284.717€.
- Μέτρο 12: Εκσυγχρονισμός του λιμανιού. Στα πλαίσια του έργου αυτού κατασκευάστηκε το κτίριο των επιβατών της Πάτμου. Ο φορέας υλοποίησης ήταν η Νομαρχία Δωδεκανήσου, ο προϋπολογισμός ανερχόταν στα 238.000 εκ. δρχ. και απορρόφησε 217.097 εκ. δρχ. Το έτος περάτωσης του έργου ήταν το 1990.
- Μέτρο 17 (που αφορούσε όλα τα νησιά): Κατασκευή υποβρύχιου δικτύου μεταφοράς ενέργειας για την παροχή ηλεκτρικής ενέργειας (1992). Ο φορέας ήταν η ΔΕΗ και ο προϋπολογισμός του έργου 376.000 εκ. δρχ. ενώ απορροφήθηκαν 401.537 εκ. δρχ.

Μια πρόταση για την αντιμετώπιση της λειψυδρίας στο νησί ήταν η αξιοποίηση του ανέμου ως πηγή ενέργειας για την παραγωγή πόσιμου νερού στο νησί, αφού το

νερό που μεταφέρεται κάθε χρόνο είναι περισσότερο από 80.000 κυβικά m³ ([http://www.europ.eu.int/comm/energy/eu/renewable energy Journal Targeting 12% in Europe 2010 No 10 – June 2000](http://www.europ.eu.int/comm/energy/eu/renewable%20energy%20Journal%20Targeting%2012%20in%20Europe%202010%20No%2010%20-%20June%202000))

Επίσης την ίδια περίοδο έγιναν τα έργα που παρουσιάζονται στον παρακάτω πίνακα:

Πίνακας 3.8.1.: Έργα Π.Ε.Π ΝΟΜΟΥ Δωδεκανήσου 1989-1993

ΤΙΤΛΟΣ ΜΕΤΡΟΥ	ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ	ΑΠΟΡΟΦΗΣΗ	ΠΟΣΟΣΤΟ %
ΑΠΟΧΕΤΕΥΣΗ ΔΗΜΟΥ ΠΑΤΜΟΥ	13872513	13872513	100
ΔΙΑΝΟΙΞΗ-ΑΣΦΑΛΤΟΣΤΡΩΣΗ ΟΔΟΥ ΠΡΟΣ ΓΕΡΑΝΟ ΝΗΣΟΥ ΠΑΤΜΟΥ	9633736	9633736	100
ΛΙΜΑΝΙ ΠΑΤΜΟΥ	113000000	112749026	100
ΝΕΟΚΛΑΣΣΙΚΟ ΠΟΥ ΣΤΕΓΑΖΕΙ ΔΗΜΑΡΧΕΙΟ & ΜΟΥΣΕΙΟ Δ.ΠΑΤΜΟΥ	16835870	16835870	100
ΥΔΡΕΥΣΗ ΠΑΤΜΟΥ	39470137	38753717	98

Πηγή: http://www.ando.gr/misc/erga/dhm_erga.idc

Έπειτα στην περίοδο εφαρμογής του Β' Κ.Π.Σ. έγιναν τα εξής έργα:

Πίνακας 3.8.2.: Στοιχεία δημοσίων έργων την περίοδο 1994- 2000

ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΔΗΜΟΣΙΩΝ ΕΡΓΩΝ

ΝΗΣΙ	ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ	ΔΗΜΟΣ	ΕΡΓΟ	ΠΡΟΫΠΟΛ.	ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ	ΦΟΡΕΑΣ ΥΛΟΘ.	ΠΛΗΡΩΜΕΣ
Πάτμος	ΠΕΠ Ν.ΑΙΓΑΙΟΥ		ΕΠΙΣΚΕΥΗ ΙΕΡΑΣ ΜΟΝΗΣ ΖΩΟΔΟΧΟΥ ΠΗΓΗΣ ΠΑΤΜΟΥ	887593		4Η ΕΦΟΡΕΙΑ ΒΥΖ. ΑΡΧ/ΤΗΤΩΝ	874100
Πάτμος	INTERREG II	Δ. Πάτμου	Νησιά Αιγαίου - Οικολογική παρέμβαση στη Νήσο Μανάθι Πάτμου	105808	Ολοκληρώθηκε	Δήμος Πάτμου Νομού Δωδεκανήσου	106036
Πάτμος	INTERREG II	Δ. Πάτμου	Λιμνοδεξαμενή Λιβαδιού Πάτμου	1611445	Ολοκληρώθηκε	ΓΕΝΙΚΗ Δ/ΝΣΗ ΕΓΓΕΙΟΒΕΛΤΙΩΤΙΚΩΝ ΕΡΓΩΝ & ΓΕΩΡΓΙΚΩΝ ΔΙΑΦΘΩΣΕΩΝ - ΥΠ. ΓΕΩΡΓΙΑΣ	1642382
Πάτμος	ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ	Δ. Πάτμου	ΚΤΗΜΑΤΟΓΡΑΦΗΣΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΕΘΝΙΚΟΥ ΚΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟΥ ΣΤΟΥΣ Ο.Τ.Α. Δ.ΠΑΤΜΟΥ, Δ.ΣΥΜΗΣ, ΝΟΜΟΥ ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΩΝ	728807	Ολοκληρώθηκε	ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΚΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟΥ ΧΑΡΤΟΓΡΑΦΗΣΕΩΝ ΕΛΛΑΔΑΣ	767150
Πάτμος	ΠΕΠ Ν.ΑΙΓΑΙΟΥ		ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗ - ΣΥΝΤΗΡΗΣΗ ΙΕΡΑΣ ΜΟΝΗΣ ΑΠΟΚΑΛΥΨΗΣ ΠΑΤΜΟΥ	609238		4Η ΕΦΟΡΕΙΑ ΒΥΖ. ΑΡΧ/ΤΗΤΩΝ	607980
Πάτμος	ΠΕΠ Ν.ΑΙΓΑΙΟΥ		ΛΙΜΑΝΙ ΣΚΑΛΑΣ ΠΑΤΜΟΥ	693477		ΛΙΜΕΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ ΔΩΔ/ΣΟΥ	636467

Πηγή: http://www.ando.gr/misc/erga/dhm_erga.idc

Όσον αφορά τα έργα που έγιναν κατά τη διάρκεια χρηματοδότησης του Γ' ΚΠΣ, παρουσιάζονται στους παρακάτω πίνακες:

Πίνακας 3.8.3.: Στοιχεία έργων στο νησί της Πάτμου 1999-2006

ΔΗΜΟΣ	ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ	ΕΡΓΟ	ΠΡΟΥΠ. χιλ. Ευρώ
Δ.ΠΑΤΜΟΥ	ΑΘΛΗΤΙΚΑ ΕΡΓΑ	Κλειστό γυμναστήριο τύπου T11	880411
Δ.ΠΑΤΜΟΥ	ΑΘΛΗΤΙΚΑ ΕΡΓΑ	Γήπεδο μίνι ποδοσφαίρου 5Χ5	117388
Δ.ΠΑΤΜΟΥ	ΑΘΛΗΤΙΚΑ ΕΡΓΑ	Γήπεδο Beach Volley (Μπιτς βόλλεϋ)	29347
Δ.ΠΑΤΜΟΥ	ΑΘΛΗΤΙΚΑ ΕΡΓΑ	Ολοκλήρωση κατασκευής γηπέδου στον οικισμό της Σκάλας Δήμου Πάτμου	29347

Πηγή: <http://www.ando.gr/misc/erga/epend1982.idc>

Πίνακας 3.8.4.: Στοιχεία έργων στο νησί της Πάτμου 1999-2006

ΝΗΣΙ	ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ	ΔΗΜΟΣ	ΕΡΓΟ	ΠΡΟΫΠΟΛ.	ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ	ΦΟΡΕΑΣ ΥΑΟΠ.	ΠΑΗΡΩΜΕΣ
Πάτμος	INTERREG II	Δ. Πάτμου	Νησιά Αιγαίου - Οικολογική παρέμβαση στη Νήσο Μαράθι Πάτμου	105808	Ολοκληρώθηκε	Δήμος Πάτμου Νομού Δωδεκανήσου	106036
Πάτμος	INTERREG II	Δ. Πάτμου	Λιμνοδεξαμενή Λιβαδίου Πάτμου	1611445	Ολοκληρώθηκε	ΓΕΝΙΚΗ Δ/ΝΣΗ ΕΓΓΕΙΟΒΕΛΤΙΩΤΙΚΩΝ ΕΡΓΩΝ & ΓΕΩΡΓΙΚΩΝ ΔΙΑΠΘΡΩΣΕΩΝ - ΥΠ. ΓΕΩΡΓΙΑΣ	1642382

Πηγή: <http://www.ando.gr/misc/erga/epend1982.idc>

Πίνακας 3.8.5.: Στοιχεία έργων στο νησί της Πάτμου 1999-2006

ΔΗΜΟΣ	ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ	ΕΡΓΟ	ΠΡΟΥΠ. χιλ. Ευρώ	ΠΡΟΓ. ΕΡΓΟΥ	ΧΡΗΜΑΤ.	ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ
Δ.ΠΑΤΜΟΥ	Ε.Π.Τ.Α.	Μελέτη Τ.Α.Π.	29347	Μελέτες	Υπουργείο Εσωτερικών	Οριστική ένταξη
Δ.ΠΑΤΜΟΥ	Ε.Π.Τ.Α.	Μελέτη Γ.Π.Σ.	44021		Υπουργείο Εσωτερικών	Οριστική ένταξη
Δ.ΠΑΤΜΟΥ	Ε.Π.Τ.Α.	Πολεοδομικές εφαρμογές	73368		Υπουργείο Εσωτερικών	Οριστική ένταξη
Δ.ΠΑΤΜΟΥ	Ε.Π.Τ.Α.	Αποχέτευση Δ.Πάτμου	645635		Υπουργείο Εσωτερικών	Προένταξη πρότασης

Πηγή: <http://www.ando.gr/misc/erga/epend1982.idc>

Πίνακας 3.8.6.: Στοιχεία έργων στο νησί της Πάτμου 1999-2006

ΕΡΓΑ Ν.ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΟΥ 1999-2006

ΔΗΜΟΣ	ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ	ΕΡΓΟ	ΠΡΟΫΠ. χιλ. Ευρώ	ΠΡΟΤ. ΕΡΓΟΥ	ΧΡΗΜΑΤ.	ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ
Δ.ΠΑΤΜΟΥ	Ε.Π.Τ.Α.	Μελέτη Τ.Α.Π.	29347		Υπουργείο Εσωτερικών	Οριστική ένταξη
Δ.ΠΑΤΜΟΥ	Ε.Π.Τ.Α.	Μελέτη Γ.Π.Σ.	44021		Υπουργείο Εσωτερικών	Οριστική ένταξη
Δ.ΠΑΤΜΟΥ	Ε.Π.Τ.Α.	Πολεοδομικές εφαρμογές	73368		Υπουργείο Εσωτερικών	Οριστική ένταξη
Δ.ΠΑΤΜΟΥ	Ε.Π.Τ.Α.	Αποχέτευση Δ.Πάτμου	645635		Υπουργείο Εσωτερικών	Προένταξη πρότασης
Δ.ΠΑΤΜΟΥ	ΠΕΠ Ν.ΑΙΓΑΙΟΥ 2000-2006	Αξιοποίηση φράγματος στη θέση Λιβάδι Πάτμου	1908000	Α	ΙΝΤ/ Π.Ε.Π.	Υπάρχει μελέτη
Δ.ΠΑΤΜΟΥ	ΠΕΠ Ν.ΑΙΓΑΙΟΥ 2000-2006	Αλιευτικό καταφύγιο στη θέση "Μέρικας" Ν.Πάτμου	880000		ΕΠΑΛ	Δεν υπάρχει μελέτη
Δ.ΠΑΤΜΟΥ	ΠΕΠ Ν.ΑΙΓΑΙΟΥ 2000-2006	Λιμάνι Σκάλας Πάτμου (Γ΄ Φάση)	5350000	Α	Π.Ε.Π.	Αίτηση ένταξης 25-4-02
Δ.ΠΑΤΜΟΥ	ΠΕΠ Ν.ΑΙΓΑΙΟΥ 2000-2006	Κατασκευή Τεχνικού επαγγελματικού Εκπαιδευτηρίου Πάτμου	1467000	ΑΑ	Π.Ε.Π.	Εκπονείται η μελέτη από Ν.Α.Δωδ/σου-100έσιο.
Δ.ΠΑΤΜΟΥ	ΠΕΠ Ν.ΑΙΓΑΙΟΥ 2000-2006	Νηπιαγωγείο Σκάλας	293000	Α	Π.Ε.Π.	
Δ.ΠΑΤΜΟΥ	ΠΕΠ Ν.ΑΙΓΑΙΟΥ 2000-2006	Εξοπλισμός κέντρου υγείας Ν.Πάτμου	147000	Α	Π.Ε.Π.	Εξοπλισμός
Δ.ΠΑΤΜΟΥ	ΠΕΠ Ν.ΑΙΓΑΙΟΥ 2000-2006	Υδρευση-Αποχέτευση Ν. Πάτμου	2054000	Α8	Π.Ε.Π./ ΙΝΤ	Εγκρίθηκε η χρηματοδότηση της μελέτης από το ΠΔΕ
Δ.ΠΑΤΜΟΥ	ΠΕΠ Ν.ΑΙΓΑΙΟΥ 2000-2006	Διαμόρφωση παραλιακής ζώνης Σκάλας Δ. Πάτμου	147000	Α	Π.Ε.Π.	
Δ.ΠΑΤΜΟΥ	ΠΕΠ Ν.ΑΙΓΑΙΟΥ 2000-2006	Αποκατάσταση Ιερής Μονής Ζωοδόχου Πηγής Πάτμου	856933	ΑΑ	Π.Ε.Π.	Σε εξέλιξη
Δ.ΠΑΤΜΟΥ	ΠΕΠ Ν.ΑΙΓΑΙΟΥ 2000-2006	Ιερά Μονή Αποκαλύψεως Πάτμου : Συντήρηση μνημείου ,βελτίωση και λειτουργική αναβάθμιση χώρων	440000	ΑΑ	Π.Ε.Π.	
Δ.ΠΑΤΜΟΥ	ΠΕΠ Ν.ΑΙΓΑΙΟΥ 2000-2006	Αποκατάσταση αρχοντικού Νικολαΐδη στην Πάτμο	293000	Α	Π.Ε.Π.	
Δ.ΠΑΤΜΟΥ	ΠΕΠ Ν.ΑΙΓΑΙΟΥ 2000-2006	Αεροδρόμιο Πάτμου			Τ.Ε.Α	Πρόταση ΥΠΑ
Δ.ΠΑΤΜΟΥ	ΠΕΠ Ν.ΑΙΓΑΙΟΥ 2000-2006	Διαχείριση απορριμμάτων Κατασκευή ΧΥΤΑ Δ.Πάτμου	587000	Α	Π.Ε.Π.	
Δ.ΠΑΤΜΟΥ	ΠΕΠ Ν.ΑΙΓΑΙΟΥ 2000-2006	Ιερά Μονή Θεολόγου Ν.Πάτμου	1761000	Α	Ε.Σ.	
Δ.ΠΑΤΜΟΥ	ΠΕΠ Ν.ΑΙΓΑΙΟΥ 2000-2006	Υπογείωση δικτύων Χώρας Πάτμου	1467000	Α	Ε.Σ.	
Δ.ΠΑΤΜΟΥ	ΑΘΛΗΤΙΚΑ ΕΡΓΑ	Κλειστό γυμναστήριο τύπου T11	880411			
Δ.ΠΑΤΜΟΥ	ΑΘΛΗΤΙΚΑ ΕΡΓΑ	Γήπεδο μίνι ποδοσφαίρου 5Χ5	117388			
Δ.ΠΑΤΜΟΥ	ΑΘΛΗΤΙΚΑ ΕΡΓΑ	Γήπεδο Beach Volley (Μπιτς βόλλεϋ)	29347			
	ΑΘΛΗΤΙΚΑ	Ολοκλήρωση κατασκευής				

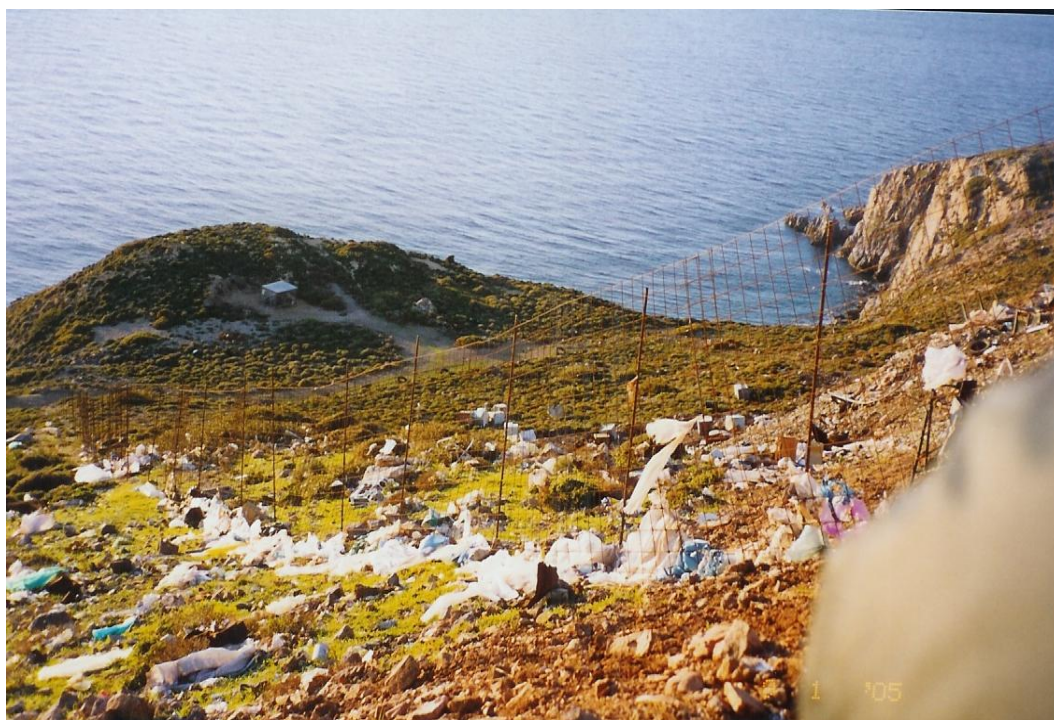
Πηγή: <http://www.ando.gr/misc/erga/epend1982.idc>

Τέλος στο Παράρτημα Β παρουσιάζονται τα τεχνικά έργα που συντάχθηκαν από τον Δήμο της Πάτμου για τα έτη 2000-2004 καθώς και τα δημόσια έργα.

3.8.2. Διαχείριση αποβλήτων

Όσον αφορά τη διαχείριση των απορριμμάτων στην Πάτμο η κατάσταση χαρακτηρίζεται γενικά από την ανεξέλεγκτη, μερικώς ή ολικώς, διάθεση των απορριμμάτων σε χώρους περιβαλλοντικά ακατάλληλους. Στο νησί υπάρχει μια χωματερή η οποία βρίσκεται στην περιοχή Μέρικας όπου γίνεται ανεξέλεγκτη καύση των αποβλήτων χωρίς να προηγούνται στάδια διαλογής κλπ. (ΜΕΛΕΤΗ ΧΥΤΑ)

Εικόνα 3.8.1.: Άποψη της χωματερής (Προσωπικό αρχείο)

Εικόνα 3.8.2.: Άποψη της χωματερής (Προσωπικό αρχείο)

Η παρουσία της χωματερής και η ανεξέλεγκτη καύση των απορριμμάτων προκαλεί προβλήματα στους κατοίκους, γι' αυτό έχει πραγματοποιηθεί μελέτη σχετικά με την εγκατάσταση και λειτουργία ΧΥΤΑ στην Πάτμο. Σύμφωνα με όσα είπε ο δήμαρχος, το έργο της κατασκευής και λειτουργίας ΧΥΤΑ ενδέχεται να αρχίσει να χρηματοδοτείται με την ενδεχόμενη ένταξή του σε κάποια από τα ΚΠΣ. (βλπ Παράρτημα Α: Συνέντευξη 2^η από τον κο Καμπόσο Γρ.)

Το λειτουργικό και επενδυτικό κόστος του έργου παρουσιάζεται στους πίνακες 3.8.7. και 3.8.8. αντίστοιχα:

Πίνακας 3.8.7.: Εκτίμηση Λειτουργικού Κόστους ΧΥΤΑ Δήμου Πάτμου

ΕΚΤΙΜΗΣΗ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΟΥ ΚΟΣΤΟΥΣ Χ.Υ.Τ.Α ΔΗΜΟΥ ΠΑΤΜΟΥ				
	ΤΙΜΗ	ΜΟΝΑΔΕΣ	ΤΕΜΑΧΙΑ	ΕΤΗΣΙΟ ΚΟΣΤΟΣ
Μισθολόγιο μηχανικού	24.651,50	ευρω/έτος	1	12.325,75
Μισθολόγιο χειριστή κινητου εξοπλισμου	16.434,34	ευρω/έτος	1	16.434,34
Μισθολόγιο φύλακα/Ζυγιστή	12.325,75	ευρω/έτος	1	12.325,75
Κόστος μηχανημάτων	2,35	ευρω/tn	3.850	9.038,88
Ενεργειακό κόστος	0,59	ευρω/tn	3.850	2.259,72
Φθορές - επιδιορθώσεις ΧΥΤΑ	23.557,44	ευρω/έτος	1	23.557,44
Αποσβέσεις	82.451,04	ευρω/έτος	1	82.451,04
Πρόγραμμα παρακολούθησης	32.281,73	ευρω/έτος	1	32.281,73
ΕΤΗΣΙΟ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΟ ΚΟΣΤΟΣ		ευρω/έτος		190.674,66
Ετήσια δυναμικότητα ΧΥΤΑ	3.850	τόνοι		
<i>Συνολικό Κόστος ανά τόνο απορριμμάτων</i>	49,53	ευρω/τόνο		
Κόστος αποσβέσεων	21,42	ευρω/τόνο		
Κόστος προσωπικού	10,67	ευρω/τόνο		
<i>Κόστος χωρίς αποσβέσεις</i>	28,11	ευρω/τόνο		

Πηγή: Μελέτη ΧΥΤΑ

Πίνακας 3.8.8:Επενδυτικό κόστος ΧΥΤΑ Πάτμου σύμφωνα με τις προσμετρήσεις που έγιναν)

Είδος Εργασίας	Κόστος σε €
1. ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΗ ΠΥΘΜΕΝΑ - ΧΩΜΑΤΟΥΡΓΙΚΑ	322.860
2. ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΗ ΣΤΕΓΑΝΩΣΗΣ	157.842
3. ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΣΤΡΑΓΓΙΣΜΑΤΩΝ	33.508
4. ΕΡΓΑ ΑΠΟΣΤΡΑΓΓΙΣΗΣ	37.988
5. ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΒΙΟΑΕΡΙΟΥ	1.226
6. ΕΡΓΑ ΥΠΟΔΟΜΗΣ	243.211
7. ΣΥΣΤΗΜΑ ΠΑΡΑΚΟΛΟΥΘΗΣΗΣ	32.148
8. ΜΟΝΑΔΑ ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑΣ ΣΤΡΑΓΓΙΣΜΑΤΩΝ	161.409
9. ΚΙΝΗΤΟΣ ΕΞΟΠΛΙΣΜΟΣ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΣ	338.958
10. ΔΟΚΙΜΑΣΤΙΚΗ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ	88.041
11. ΜΕΛΕΤΕΣ	60.000
ΥΠΟΣΥΝΟΛΟ Α	1.477.190
ΕΡΓΟΛΑΒΙΚΟ ΟΦΕΛΟΣ 18%	265.894
ΥΠΟΣΥΝΟΛΟ Β	1.743.085
ΑΠΡΟΒΛΕΠΤΑ 15%	261.463
ΥΠΟΣΥΝΟΛΟ Γ	2.004.547
10. ΤΕΧΝΙΚΗ ΥΠΟΣΤΗΡΙΞΗ	60.136
11. ΔΗΜΟΣΙΟΤΗΤΑ	20.045
ΥΠΟΣΥΝΟΛΟ Δ	2.084.729
ΦΠΑ 13%	271.015
ΤΕΛΙΚΟ ΣΥΝΟΛΟ	2.355.744

Πηγή: Μελέτη ΧΥΤΑ

Τέλος, τα βασικά χαρακτηριστικά του ΧΥΤΑ παρουσιάζονται στον παρακάτω πίνακα:

Πίνακας 3.8.9.: Βασικά χαρακτηριστικά ΧΥΤΑ Πάτμου

ΠΡΟΦΙΛ ΤΟΥ ΕΡΓΟΥ :	
Ετήσια δυναμικότητα:	1 ^ο έτος Α' Φάσης 1299 tn / 1 ^ο έτος Β' Φάσης 1583 tn
Είδος αποβλήτων:	Οικιακά απόβλητα
Συνολική έκταση χώρου :	60 στρέμματα
Έκταση ενεργού χώρου :	8,0 στρέμματα
Ελάχιστη Χωρητικότητα ΧΥΤΑ:	139.300 m ³
Ελάχιστη Χωρητικότητα Α' Φάσης:	66.200 m ³
Διάρκεια ζωής της μονάδας:	20 χρόνια
ΙΔΙΑΙΤΕΡΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ :	
Πυκνότητα απορριμμάτων :	0,7 tn/m ³
Όγκος υλικού επικάλυψης	15 %

Πηγή: Μελέτη ΧΥΤΑ

3.8.3. Κέντρο Υγείας Πάτμου

Το νοσοκομείο χτίστηκε κατόπιν χρηματοδότησης του Συνδέσμου της Ελληνο-Ελβετικής Φιλίας της Λωζάνης (Ιερά Μονή Ιωάννου Θεολόγου, 1968). Οι ενέργειες για το κέντρο υγείας Πάτμου άρχισαν με την ιδέα των Πατμίων ιατρών και της Αλ. Μπλουντάνη όταν παρουσίασαν στον πρόεδρο του Συνδέσμου Ελληνο - Ελβετικής Φιλίας και στη σύζυγό του την ιδέα ιδρύσεως υγειονομικού κέντρου στην Πάτμο. Εκτοτε με ιδιαίτερο ζήλο συγκεντρώθηκαν τα χρήματα από την Ελβετία που μέχρι να μπει ο θεμέλιος λίθος (18 Αυγούστου 1964) είχαν φτάσει τα 300.00 φράγκα (Ιερά Μονή Ιωάννου Θεολόγου, 1968).

Παράλληλα με πρωτοβουλία του ηγουμένου της Ιεράς Μονής παραχωρήθηκε έκταση 7.000 μ² απέναντι από το Ιερό Σπήλαιο της Αποκάλυψης στο δρόμο μεταξύ Χώρας και Σκάλας. Τα πρώτα μηχανήματα μεταφέρθηκαν από την Ελβετία μέσω του Διεθνούς Ερυθρού Σταυρού (Ιερά Μονή Ιωάννου Θεολόγου, 1968).

Αρχιτέκτονες για την κατασκευή του έργου ήταν ο Ελβετός H.P.Von der Mill, που ήταν και πρόεδρος του Σωματίου στην Ελβετία και ο Βασίλειος Σγούτας. Πρόεδρος της Επιτροπής για την ανέγερση στην Ελλάδα ήταν ο αρχιμανδρίτης Θεοδώρητος Μπουρνής, καθηγούμενος της Ιεράς Μονής Ιωάννου του Θεολόγου. Το νοσοκομείο διέθετε 15-20 κλίνες, αίθουσα χειρουργείου και ένα ιατρείο (Ιερά Μονή Ιωάννου Θεολόγου, 1968).

Τελικά άρχισε να λειτουργεί ως Κέντρο Υγείας από το 1993. Παλαιότερα λειτουργούσε σαν αγροτικό ιατρείο που είχε ένα γιατρό και μια νοσοκόμα (Ιερά Μονή Ιωάννου Θεολόγου, 1968).

Τώρα βέβαια έχει και άλλες ειδικότητες, όπως παθολόγους, μικροβιολόγο, ακτινολόγο, παιδίατρο και δύο αγροτικούς ιατρούς (σε σύνολο 7 γιατρών)

Βέβαια ως Κέντρο Υγείας δεν είναι υπεύθυνο για ιατρική περίθαλψη αλλά για πρωτοβάθμια ιατρική περίθαλψη, δηλαδή προσφέρει μόνο τις πρώτες βοήθειες γιατί δεν διαθέτει κλινική ώστε να γίνει εισαγωγή του ασθενούς.

Από κτιριακό και μηχανικό εξοπλισμό διαθέτει τα απαραίτητα που χρειάζονται για την λειτουργία ενός Κέντρου Υγείας και δεν έχει σοβαρές ελλείψεις. Όσον αφορά

το μηχανικό εξοπλισμό διαθέτει ακτινολογικό, καρδιογράφους και απιδινωτές, ενώ τα πιο παλιά μηχανήματα χρονολογούνται μετά από το 1993 (και ανανεώνεται). Ο εξοπλισμός αυτός είναι σύγχρονος και όταν απαιτείται τα μηχανήματα στέλνονται για επισκευή.

Οι τυχόν ελλείψεις εντοπίζονται όσον αφορά το προσωπικό. Ο οργανισμός του Κέντρου Υγείας προβλέπει ότι πρέπει να έχει 26 άτομα προσωπικό και έχει μόνο 8. Όσον αφορά το ιατρικό προσωπικό, σημαντική θεωρείται η έλλειψη γιατρού γενικής ιατρικής. Επιπλέον λείπουν ειδικότητες όπως καρδιολόγος, ορθοπαιδικός και αναισθησιολόγος αφού δεν υπάρχουν οι κατάλληλοι χώροι για να υποστηρίξουν το έργο τους.

Οι κάτοικοι εξαιτίας των ελλείψεων αυτών αναγκάζονται αρκετά συχνά να μεταβαίνουν σε άλλες περιοχές προκειμένου να κάνουν τις εξετάσεις τους (βλπ. Παράρτημα Α: Συνέντευξη 11^η από τον κο Λουλουδιά).

Το νοσοκομείο μπορεί να κάνει εξετάσεις όπως ακτινολογικές και υπέρηχους. (για επιπλέον εξετάσεις που γίνονται βλ. παράρτημα Γ: Πίνακα 1).

Βέβαια υπάρχουν και περιπτώσεις που όπου οι γιατροί αναγκάζονται να διαγνώσουν περιστατικά που δεν αποτελούν δικό τους αντικείμενο. Λαμβάνεται όμως μόνο σαν άποψη και οι ασθενείς χρειάζεται να μεταβούν σε κάποιο άλλο νοσοκομείο για να γίνει κανονική διάγνωση.

Για περιστατικά που δεν μπορεί να τα καλύψει το Κέντρο Υγείας γίνεται διακομιδή του ασθενή σε κάποιο άλλο νοσοκομείο άλλης περιοχής, όμως αυτό δεν είναι καθόλου εύκολο.

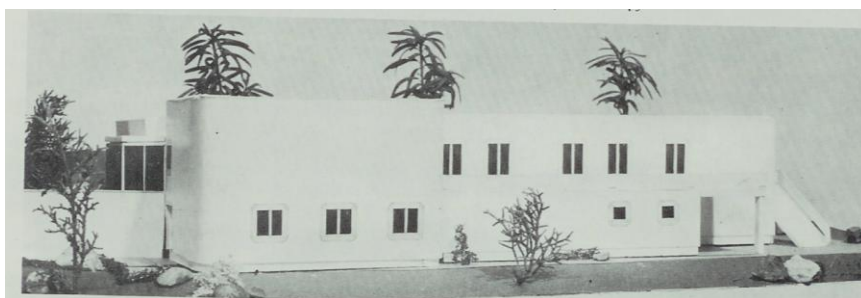
Σε περιπτώσεις έκτακτης ανάγκης οι γιατροί μπορούν να επέμβουν, εκτός όμως από το να διασωληνώσουν τον ασθενή διότι δεν υπάρχει αναισθησιολόγος. Συνήθως η διασωλήνωση γίνεται μέσα στο ελικόπτερο την ώρα παραλαμβάνει τον ασθενή το ΕΚΑΒ.

Όσον αφορά έργα που έχουν γίνει και αφορούσαν το Κέντρο Υγείας αυτά αφορούσαν προσλήψεις και προκηρύξεις θέσεων για νοσηλεύτριες, οδηγούς και για έναν μόνιμο διοικητικό υπάλληλο. Επίσης προκηρύσσονται διαγωνισμοί για χρηματοδοτήσεις μηχανημάτων από τη νομαρχία που φθάνουν τα 147.000€ και αφορούν τον τομέα της μικροβιολογίας και γίνεται προσπάθεια να απορροφηθεί αυτό

το ποσό. Βέβαια έργα χρηματοδοτούμενα από τα ΚΠΣ δεν έχουν γίνει (βλπ. Παράρτημα Α: Συνέντευξη 11^η από τον κο Λουλουδιά).

Επίσης, με χρηματοδότηση της Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης Δωδεκανήσου λειτουργεί πλωτή ιατρική μονάδα σε ταχύπλοο σκάφος η οποία προσφέρει προληπτικά πρωτοβάθμια περίθαλψη σε κατοίκους απομονωμένων νησιών της Δωδεκανήσου, μεταξύ των οποίων και της Πάτμου (<http://www.ando.gr>).

Εικόνα 3.8.3.: Μακέτα του ιδρυθέντος νοσοκομείου Πάτμου (Ιερά Μονή Ιωάννου Θεολόγου, 1968)

3.8.4. Αθλητισμός

Για την υποστήριξη του αθλητισμού στην Πάτμο υπάρχουν 2 γήπεδα ποδοσφαίρου από τα οποία το ένα βρίσκεται στην περιοχή της Σκάλας και το δεύτερο στην περιοχή μεταξύ Σκάλας και Κάμπου. Στην Πάτμο υπάρχει μια τοπική ποδοσφαιρική ομάδα, ονομαζόμενη «Ξάνθος». Επίσης έχουν θεσμοθετηθεί αγώνες δρόμου, οι επονομαζόμενοι «Ξάνθια» στους οποίους λαμβάνουν μέρος πολλοί νέοι.

Τέλος υπάρχει και ένας χώρος ο οποίος είναι για αγώνες μπάσκετ. Δεν υπάρχει κλειστό γυμναστήριο ή χώρος που να υποστηρίζει και άλλα αγωνίσματα ωστόσο γίνονται προσπάθειες από το Δήμο ώστε να γίνουν τέτοια έργα (βλπ. Παραπάνω : Επενδύσεις και Παράρτημα Β: Πίνακα Δημοσίων έργων και χρηματοδοτούμενων από τα ΠΕΠ)

3.8.5. Μονάδα Αφαλάτωσης

Για την επίλυση του προβλήματος του πόσιμου νερού στην Πάτμο έγιναν ενέργειες για την εγκατάσταση Μονάδας Αφαλάτωσης στην Πάτμο. Η Μονή δώρισε γήπεδο και στις 14 Μαΐου του 1967 έγιναν τα εγκαίνια (συνέπεσαν με τη λήξη του Ευρωπαϊκού Συμποσίου «Πόσιμο Ύδωρ υπό Θάλασσαν») όπου παρευρέθηκαν ο Υπουργός Βιομηχανίας κ. Νίκος Οικονομόπουλος και 250 σύνεδροι προερχόμενοι από 35 χώρες (Ιερά Μονή Ιωάννου Θεολόγου, 1968).

Η μελέτη εγκατάστασης προέβλεπε ότι θα ήταν για τα τότε δεδομένα η μεγαλύτερη στον κόσμο εγκατάσταση αφαλάτωσης του θαλάσσιου νερού με ηλιακή απόσταξη (Ιερά Μονή Ιωάννου Θεολόγου, 1968).

Εικόνα 3.8.4.: Περιοχή στην οποία θα γινόταν η Μονάδα Αφαλάτωσης (Ιερά Μονή Ιωάννου Θεολόγου, 1968)

Για την ύδρευση στην Πάτμο χρησιμοποιούνται πηγές, οι οποίες έχουν μηδενική παροχή κατά τη χειμερινή περίοδο και γεωτρήσεις οι οποίες είχαν διανοιχτεί παλαιότερα. Ωστόσο δεν καλύπτονται οι ανάγκες των οικισμών επαρκώς και ιδιαίτερα τη χειμερινή περίοδο. Έτσι τα σπίτια διαθέτουν ομβροδεξαμενές και παράλληλα γίνεται μεταφορά νερού με υδροφόρο πλοίο από τις Καλλιθιές Ρόδου από το 1978 περίπου (Δήμος Πάτμου).

Στον ακόλουθο πίνακα παρουσιάζονται οι ποσότητες που μεταφέρθηκαν στο νησί τα τελευταία χρόνια και φαίνεται η αυξητική πορεία του ελλείμματος νερού.

Πίνακας 3.8.10: Ποσότητα νερού (σε m³) που μεταφέρθηκε στην Πάτμο την περίοδο 1997-2001

Έτος	1997	1998	1999	2000	2001
Ποσότητα (m ³)	86.420	106.178	129.597	164.366	165.859

Πηγή: Μελέτη Αφαλάτωσης

Όπως προαναφέρθηκε για την κάλυψη των υδρευτικών αναγκών των οικισμών του νησιού χρησιμοποιούνται πηγάδια και γεωτρήσεις. Πιο αναλυτικά χρησιμοποιούνται:

- Της Χώρας και του Γροίκου. Χρησιμοποιείται η γεώτρηση που βρίσκεται στην περιοχή Γροίκου με παροχή 108 m³/ημ, το δημοτικό πηγάδι της περιοχής Πέτρας με παροχή 10 m³/ημ. τη θερινή περίοδο και η γεώτρηση Πέτρας με παροχή 27 m³/ημ.

- Της Σκάλας και του Κάμπου. Χρησιμοποιούνται οι γεωτρήσεις περιοχής γηπέδου Σκάλας με παροχή 72 m³/ημ, περιοχής νεκροταφείου Κάμπου με παροχή 180 m³/ημ, περιοχής Λευκών με παροχή 18 m³/ημ, περιοχής Στρατοπέδου με παροχή 24 m³/ημ, περιοχής Χριστού με παροχή 27 m³/ημ και 90 m³/ημ, περιοχή Καλύβια 36 m³/ημ.

- Του Λιβαδιού. Χρησιμοποιούνται δύο γεωτρήσεις με παροχή 72 m³/ημ η κάθε μία αντίστοιχα.

- Του Αγίου Γεωργίου Νερομυλιών από γεώτρηση με παροχή 234 m³/ημ.

Εκτός από τις προαναφερόμενες γεωτρήσεις στο νησί υπάρχουν αρκετά πηγάδια που λειτουργούν στις ευρύτερες περιοχές του Κάμπου, της Σκάλας και της Χώρας. Όσον αφορά τις δεξαμενές αποθήκευσης του νερού και διανομής του στα δίκτυα των οικισμών αυτές είναι 8, συνολικής χωρητικότητας 15.800 m³ (Μελέτη Αφαλάτωσης)

Το νερό που μεταφέρεται στην Πάτμο με υδροφόρο πλοίο και αυτό που αντλείται από τις πηγές νερού αποθηκεύεται σε δεξαμενές οι οποίες έχουν συνολική χωρητικότητα 15.800 m³. Στον παρακάτω πίνακα φαίνεται η θέση και η χωρητικότητα τους (Μελέτη Αφαλάτωσης).

Πίνακας 3.8.11.: Δεξαμενές αποθήκευσης

	Γεώτρηση	Περιοχή	Χωρητικότητα (m ³)
Κάμπος	Δ1	Χωριδάκια	4.500
	Δ2	Χωριδάκια	70
	Δ3	Φασκιανού	150
Σκάλα	Δ4	Συνοδινού	2.400
	Δ5	-	2.400
Χώρα	Δ6	Μοναστήρι	200
	Δ7	Σημαντήρη	80
	Δ8	Γροίκος	6.000

Πηγή: Μελέτη Αφαλάτωσης

Στον παρακάτω πίνακα παρουσιάζονται οι δεξαμενές ύδρευσης του νησιού:

Πίνακας 3.8.12.: Δεξαμενές ύδρευσης

Θέση	Χωρητικότητα (m ³)
Σκάλα	4.800
Χώρα	280
Κάμπος	4.720
Γροίκος	6.000
Σύνολο	15.800

Πηγή: Μελέτη Αφαλάτωσης

Επομένως, σύμφωνα με τα στοιχεία που προκύπτουν παραπάνω, οι συνθήκες ύδρευσης του νησιού δεν είναι ικανοποιητικές λόγω της μη επαρκούς ποσότητας νερού που τροφοδοτεί το νησί αλλά και της κατώτερης ποιότητάς του, αφού το νερό των περισσότερων γεωτρήσεων είναι υφάλμυρο (Μελέτη Αφαλάτωσης).

Όλα όσα αναφέρθηκαν κατατάσσουν την Πάτμο στην ομάδα των «άνδρων νησιών» της Δωδεκανήσου και φαίνεται ότι το κυριότερο πρόβλημα που αντιμετωπίζει είναι η έλλειψη νερού. Το πρόβλημα αυτό γίνεται πιο έντονο ιδίως το καλοκαίρι με την αύξηση των αναγκών εξαιτίας του τουρισμού αλλά και των

επιπρόσθετων αναγκών των υφιστάμενων αρδευόμενων εκτάσεων (Μελέτη Αφαλάτωσης).

Για να αντιμετωπιστεί το πρόβλημα νερού, έχει γίνει μελέτη η οποία προβλέπει την κατασκευή εγκατάστασης παραγωγής πόσιμου νερού στην περιοχή Αγριολιβάδι Κάμπου. Η έκταση της μονάδας είναι περίπου 7.200 m²(www.cres.gr).

Στον παρακάτω πίνακα φαίνεται η δυναμικότητα παραγωγής πόσιμου νερού (σε κυβικά πόσιμου νερού ανά ημέρα) σύμφωνα με την παρούσα αλλά και τη μελλοντική φάση λειτουργίας της Μονάδας.

Πίνακας 3.8.13.: Δυναμικότητα παραγωγής πόσιμου νερού σε κυβικά μέτρα πόσιμου νερού ανά ημέρα

Νησί	Δυναμικότητα παραγωγής πόσιμου νερού σε κυβικά μέτρα πόσιμου νερού ανά ημέρα	
	Παρούσα Φάση	Μελλοντική φάση
Πάτμος	2 x 750	1x 750 και 1 x 200

Πηγή: Μελέτη Αφαλάτωσης

Για την πλήρη κατασκευή και δοκιμαστική λειτουργία του έργου η μελέτη προβλέπει ότι πρέπει να δαπανηθούν 2.781.261,21 € (Μελέτη Αφαλάτωσης).

Σύμφωνα με όσα δήλωσε ο δήμαρχος του νησιού, το έργο δεν έχει χρηματοδοτηθεί ακόμη για να αρχίσει να κατασκευάζεται αλλά γίνεται προσπάθεια ένταξής του στα χρηματοδοτικά μέσα (ΚΠΣ) της Ε.Ε. (βλπ. Παράρτημα Α, κος Καμπόσος)

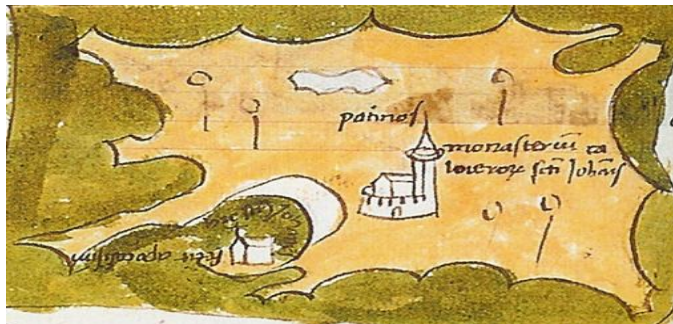
Τέλος σύντομα ενδέχεται να τεθεί σε λειτουργία και το φράγμα που κατασκευάζεται στην περιοχή Λιβάδι Γερανού που θα προμηθεύει τους οικισμούς με νερό.¹²

3.8.6. Αναδάσωση

¹² Β.λ. Παράρτημα Β: Πίνακας 6.

Η Πάτμος παλαιότερα καλυπτόταν από δασική έκταση η οποία προστάτευε το έδαφός της. Το όνομα Παλμόζα που της δόθηκε προδίδει την παρουσία φοινικόδεντρων (Ιερά Μονή Ιωάννου Θεολόγου, 1968).

Εικόνα 3.8.5.: Παλμόζα (Τούμπης, 1996)

Έπειτα δόθηκε έμφαση στην αναδάσωση του νησιού η οποία θεωρείται σπουδαία για οικονομικούς και αισθητικούς λόγους. Με πρωτοβουλία του Γέροντα Αμφιλόχιου Μακρή στη διάρκεια του προηγούμενου αιώνα η Πάτμος απέκτησε μικρά δασύλλια κυριαρχούμενα κυρίως από πεύκα. Βέβαια υπάρχουν και άλλα είδη δέντρων που ευδοκιμούν στο νησί, όπως είναι οι ελιές (Ιερά Μονή Ιωάννου Θεολόγου, 1968).

Αξίζει να σημειωθεί ότι υπάρχει και ένα δασύλλιο που αποτελείται από Κουμαριές στην περιοχή Κουμαρώ και όπως δήλωσε ο Δήμαρχος του νησιού, ήδη έχει ενταχθεί στον προϋπολογισμό του Δήμου η περικάλυψή του για προστασία (βλπ Παράρτημα Α, συνέντευξη του Καμπόσου).

Επίσης, σύμφωνα με όσα είπε ο Δήμαρχος του νησιού και ο ηγούμενος της Μονής, γίνονται προσπάθειες για αναδάσωση του νησιού καθώς έχουν φυτευτεί αρκετά δενδρύλλια σε διάφορες περιοχές, όπως σε κάποιες εκκλησίες, π.χ. στην Παναγιά του Γραβά, στην Κουμάνα, στις Αλυκές, στο Κουβάρι, στον Ευαγγελισμό κ.λπ. (βλπ. Παράρτημα Α: Συνέντευξη 1^η Ηγουμενού και Συνέντευξη 2^η του Καμπόσου Γρ.).

3.8.7. Διαχείριση Λυμάτων

Όσον αφορά το αποχετευτικό σύστημα της Πάτμου, είναι απαρχαιωμένο για το λόγο ότι είτε υπάρχουν δίκτυα σε κάποιους οικισμούς του νησιού (λειτουργούσε και Μονάδα Επεξεργασίας Λυμάτων που παρείχε μόνο πρωτοβάθμιο επίπεδο επεξεργασίας) τα οποία παρουσιάζουν συχνά προβλήματα είτε σε άλλους οικισμούς δεν υπάρχουν καθόλου.

Στη Χώρα υπάρχει παλιό παντοροϊκό δίκτυο με προβλήματα και τα λύματα που συγκεντρώνονται μεταφέρονται στη Μονάδα Επεξεργασίας Λυμάτων στη Σκάλα.

Στη Σκάλα πριν λίγα χρόνια κατασκευάστηκε δίκτυο ακαθάρτων, το οποίο όμως εμφανίζει σοβαρά λειτουργικά προβλήματα.

Επίσης στη Σκάλα λειτουργεί Μονάδα Επεξεργασίας Λυμάτων σχεδιασμένη για ισοδύναμο πληθυσμό 5.000. Όμως αντιμετωπίζονταν λειτουργικά προβλήματα στο αντλιοστάσιό του καθώς και στον υποθαλάσσιο αγωγό μικρού μήκους που διέθετε, οπότε ήταν αναγκαία η αντικατάστασή του.

Στην περιοχή Γροίκος δεν υπάρχουν δίκτυα αλλά η αποχέτευση καταλήγει σε βόθρους με αποτέλεσμα πολύ συχνά να παρουσιάζονται προβλήματα υπερχειλίσεων.

Το ίδιο πρόβλημα με την προηγούμενη περιοχή αντιμετωπίζουν οι περιοχές Μελόι, Χριστός και Κάτω Κάμπος.

Εικόνα 3.8.6.: Ανενεργή Μονάδα Επεξεργασίας Λυμάτων (Προσωπικό αρχείο)

3.8.8. Υπηρεσίες και καταστήματα του νησιού

Για την κάλυψη των αναγκών των κατοίκων του νησιού υπάρχουν καταστήματα, διαφόρων ειδών καθώς και αρκετά τουριστικά καταστήματα για την εξυπηρέτηση των τουριστών

Υπάρχουν υπηρεσίες όπως Αστυνομικό Τμήμα, Ο.Τ.Ε., Δ.Ε.Η., Λιμεναρχείο, Τελωνείο, Ταχυδρομείο, Εθνική Τράπεζα, Εμπορική Τράπεζα, Κ.Ε.Π. (Κέντρο Εξυπηρέτησης Πολιτών) Κέντρο Υγείας, στρατόπεδο κ.α. (Διεθνής Οργάνωση Βιοπολιτικής).

Έπειτα για την εξυπηρέτηση του τουρισμού, υπάρχουν περίπου 15-20 τουριστικά καταστήματα, έπειτα λειτουργούν περίπου 21 εστιατόρια, ταβέρνες και ουζερί στη Σκάλα, 7, περίπου, στη Χώρα, 10 στον Κάμπο και 7 στο Γροίκο.

Έπειτα υπάρχουν 5 μπαρ στη Σκάλα και 3 στη Χώρα, ενώ λειτουργούν 25 καφετέριες και σνακ μπαρ, περίπου, στη Σκάλα, 3 στον Κάμπο και 2 στο Γροίκο.

Όσον αφορά τα ενοικιαζόμενα δωμάτια, υπάρχουν περίπου 84 ενοικιαστές στο νησί και 3 κτίρια για ενοικίαση στην περιοχή Γροίκος.

Επίσης υπάρχουν αρκετά καταστήματα για ενοικιαζόμενα οχήματα κ.λπ. (Patmosumertimes, 2003).

Σχετικά με τα ξενοδοχεία υπάρχουν περίπου 41 ξενοδοχεία εκ των οποίων τα 5 είναι Β κατηγορίας, τα 30 είναι Γ κατηγορίας και τα υπόλοιπα 6 είναι κατηγορίας Δ (Ξενοδοχειακό Επιμελητήριο Ελλάδας, 2003).

Στη συνέχεια όσον αφορά τα καταστήματα περίπου υπάρχουν:

- ✓ 6 σούπερ- μάρκετ
- ✓ 3 παντοπωλεία
- ✓ 2 κάβες
- ✓ 2 πρακτορεία τύπου
- ✓ 7 περίπτερα
- ✓ 5 κρεοπωλεία
- ✓ 2 φούρνοι
- ✓ 5 πρατήρια ζαχαροπλαστικών
- ✓ 2 καταστήματα ειδών αλιείας
- ✓ 1 πλυντήριο ρούχων- καθαριστήριο
- ✓ 2 καταστήματα υποδημάτων

- ✓ 2 βιβλιοπωλεία
- ✓ 4 μανάβικα
- ✓ 4 ψαράδικα
- ✓ 10 καταστήματα ενδυμάτων
- ✓ 3 χαρτικά είδη και είδη σπιτιού
- ✓ 1 λευκά είδη (σπιτιού)
- ✓ 4 ηλεκτρικά είδη
- ✓ 2 βαφές
- ✓ 3 είδη υγιεινής- υδραυλικά
- ✓ 1 μάρμαρα
- ✓ 3 κομμωτήρια
- ✓ 2 κουρέια
- ✓ 1 πρατήριο υγρών καυσίμων
- ✓ 2 φωτογραφεία
- ✓ 1 κατάστημα εμπορίας τζαμιών και κορνιζών
- ✓ 7 ξυλουργεία
- ✓ 5 συνεργεία αυτοκινήτων
- ✓ 3 χρυσοχοεία
- ✓ 3 λογιστικά γραφεία
- ✓ 2 καταστήματα καλλυντικών
- ✓ 1 συμβολαιογραφείο
- ✓ 1 δικηγορικό γραφείο
- ✓ 2 φαρμακεία
- ✓ 3 καταστήματα εμπορίας ζωοτροφών
- ✓ 1 ανθοπωλείο
- ✓ 1 παράρτημα ΙΚΑ
- ✓ 1 συνεταιρισμός
- ✓ 1 αρχιτεκτονικό γραφείο
- ✓ 7 εργολάβους, οικοδόμους
- ✓ 1 λεωφορείο
- ✓ 10-15 ΤΑΞΙ

- ✓ 2 καρνάγια- ναυπηγεία
- ✓ 1 βαφές αυτοκινήτων
- ✓ 1 αλουμίνια
- ✓ 3 εμπορία και τοποθετήσεις πλακιδίων
- ✓ 1 ταπετσαρίες
- ✓ 2 τουριστικά πρακτορεία
- ✓ 2 πρακτορεία ταξιδίων¹
- ✓ 2 οδοντιατρεία
- ✓ 1 κατάσταση οπτικών

2 καταστήματα ηλεκτρονικών ειδών και αναλώσιμων κλπ.

3.8.9. Μεταφορές

Οι μεταφορές στο νησί της Πάτμου δεν παρουσιάζουν ιδιαίτερα προβλήματα αφού οι κάτοικοι διαθέτουν ιδιωτικά οχήματα για τη μετακίνησή τους. Όμως, για τη γενικότερη εξυπηρέτηση υπάρχει 1 ιδιωτικό λεωφορείο και 10-15 ΤΑΞΙ που εξυπηρετούν τους κατοίκους καθ' όλη τη διάρκεια του έτους.

Όσον αφορά την επικοινωνία του νησιού με άλλες περιοχές υπάρχει η ακτοπλοϊκή συγκοινωνία. Η ακτοπλοϊκή συγκοινωνία παρουσιάζει αρκετά προβλήματα λόγω της συχνότητας δρομολογίων καθώς και της κατάστασης των πλοίων.

Επίσης υπάρχει ένα ελικοδρόμιο το οποίο εξυπηρετεί τους κατοίκους σε περιπτώσεις έκτακτης ανάγκης καθώς επιτρέπει την υποδοχή ελικοπτέρων για διάφορους λόγους, αν και δεν γίνονται συστηματικές μεταφορές.

Τέλος υπάρχουν μικρά πλοiάρια τα οποία πραγματοποιούν εκδρομές στα γύρω νησάκια (Λειψούς, Αρκιούς, Μαράθι κ.λπ.)

Στους παρακάτω πίνακα παρουσιάζεται το μηνιαίο πρόγραμμα δρομολογίων για κρουαζιερόπλοια, δελφίνια, επιβατηγά-οχηματαγωγά πλοία καθώς και για μικρότερα που εκτελούσαν δρομολόγια σε επίπεδο νομού για τα έτη 2000 έως 2004 (Υπολιμεναρχείο Πάτμου).

Από τα αποτελέσματα που προκύπτουν από την παρουσίαση των πινάκων προκύπτει ότι η Πάτμος συνδέεται καθ' όλη τη διάρκεια του έτους με τον Πειραιά

και άλλα νησιά της Δωδεκανήσου. Όμως τα δρομολόγια των πλοίων είναι μειωμένα τους χειμερινούς μήνες και δεν σημειώνεται άφιξη κρουαζιερόπλοιων.

Αντίθετα τους θερινούς μήνες η άφιξη πλοίων που συνδέουν την Πάτμο με τον Πειραιά, τα νησιά της Δωδεκανήσου και τις Κυκλάδες είναι συχνότερα.

Επίσης μελετώντας τη διαχρονική εξέλιξη των ακτοπολικών συγκοινωνιών του νησιού δεν παρατηρείται η βελτίωση των δρομολογίων ή η ένταξη νέων, καθώς επίσης δεν παρατηρείται η επικοινωνία του νησιού και με άλλα νησιά, νομούς ή περιοχές όπως η Κρήτη, η Θεσσαλονίκη, το Ιόνιο, ο Βόλος κ.α. ώστε να γίνεται μεταφορά προϊόντων και ανθρώπων.

Πίνακας 3.8.14.: Πρόγραμμα ακτοπολικής συγκοινωνίας για το έτος 2000

ΕΤΟΣ 2000	
ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ	Σύνδεση ΠΑΤΜΟΥ-ΠΕΙΡΑΙΑ καθώς και με ΛΕΡΟ-ΚΑΛΥΜΝΟ-ΚΩ-ΡΟΔΟ επτά φορές την εβδομάδα (καθημερινά). Σύνδεση με ΣΑΜΟ,ΛΕΡΟ,ΛΕΙΨΟΥΣ,ΑΡΚΙΟΥΣ,ΑΓΑΘΟΝΗΣΙ,ΚΑΛΥΜΝΟ με Ε/Γ-Ο/Γ πλοίο τρεις φορές την εβδομάδα.
ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ	Ομοίως με Ιανουάριο
ΜΑΡΤΙΟΣ	Ομοίως με Ιανουάριο καθώς και σύνδεση με ΣΑΜΟ,ΛΕΡΟ,ΚΩ ΚΑΛΥΜΝΟ από Ε/Γ-Υ/Γ καθημερινά από ένα δρομολόγιο την ημέρα. Κατάπλους Κρουαζιερόπλοιων (28). Σύνδεση με ΛΕΙΨΟΥΣ,ΛΕΡΟ,ΚΑΛΥΜΝΟ-ΚΩ-ΡΟΔΟ μία φορά την εβδομάδα με Ε/Γ-Κ/Μ.
ΑΠΡΙΛΙΟΣ	Ομοίως με μήνα Μάρτιο. Κατάπλους κρουαζιερόπλοιων (44)
ΜΑΪΟΣ	Ομοίως με μήνα Μάρτιο. Κατάπλους κρουαζιερόπλοιων (68). Σύνδεση με ΛΕΙΨΟΥΣ, ΛΕΡΟ, ΚΑΛΥΜΝΟ, ΚΩ, ΡΟΔΟ από Ε/Γ-Κ/Μ τέσσερις φορές την εβδομάδα.
ΙΟΥΝΙΟΣ	Ομοίως με μήνα Μάρτιο. Κατάπλους κρουαζιερόπλοιων (62). Ε/Γ-Υ/Γ καθημερινά με δύο δρομολόγια προς ΣΑΜΟ, ΛΕΡΟ, ΛΕΙΨΟΥΣ, ΚΩ, ΚΑΛΥΜΝΟ και αύξηση των δρομολογίων ΠΑΤΜΟΥ- ΠΕΙΡΑΙΑ και ΠΑΤΜΟΥ-ΛΕΡΟΥ-ΚΑΛΥΜΝΟΥ-ΚΩ-ΡΟΔΟΥ δύο φορές την εβδομάδα από δύο δρομολόγια.
ΙΟΥΛΙΟΣ	Ομοίως με μήνα Ιούνιο. Κατάπλους κρουαζιερόπλοιων (49). Δρομολόγια από Ε/Γ-Κ/Μ πέντε φορές την εβδομάδα.
ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ	Ομοίως με μήνα Ιούλιο. Κατάπλους κρουαζιερόπλοιων (62).
ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ	Ομοίως με μήνα Ιούλιο. Κατάπλους κρουαζιερόπλοιων (65).
ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ	Ομοίως με μήνα Μάρτιο. Κατάπλους κρουαζιερόπλοιων (58). Δρομολόγια από Ε/Γ-Κ/Μ δύο φορές την εβδομάδα.
ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ	Ομοίως με μήνα Οκτώβριο. Δρομολόγια από Ε/Γ-Κ/Μ μέχρι τα μέσα Νοεμβρίου. Κατάπλους κρουαζιερόπλοιων (18).
ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ	Ομοίως με μήνα Ιανουάριο.

Πηγή: Υπολιμεναρχείο Πάτμου

Πίνακας 3.8.15.: Πρόγραμμα ακτοπολικής συγκοινωνίας για το έτος 2001

2001	
ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ	Σύνδεση ΠΑΤΜΟΥ – ΠΕΙΡΑΙΑ και ΠΑΤΜΟΥ- ΛΕΡΟΥ- ΚΑΛΥΜΝΟΥ-ΚΩ-ΡΟΔΟΥ επτά φορές την εβδομάδα (καθημερινά) από Ε/Γ-Ο/Γ. Σύνδεση ΠΑΤΜΟΥ-ΣΑΜΟΥ-ΛΕΡΟΥ-ΚΑΛΥΜΝΟΥ-ΛΕΙΨΩΝ-ΑΡΚΙΩΝ-ΑΓΑΘΟΝΗΣΙ δύο φορές την εβδομάδα επίσης από Ε/Γ-Ο/Γ.
ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ	Ομοίως με Ιανουάριο.
ΜΑΡΤΙΟΣ	Ομοίως με Ιανουάριο καθώς και σύνδεση ΠΑΤΜΟΥ-ΣΑΜΟΥ-ΛΕΙΨΩΝ-ΛΕΡΟΥ-ΚΩ-ΚΑΛΥΜΝΟΥ με Ε/Γ-Υ/Γ πέντε φορές την εβδομάδα και σύνδεση ΠΑΤΜΟΥ-ΛΕΡΟΥ-ΛΕΙΨΩΝ-ΚΑΛΥΜΝΟΥ-ΚΩ-ΡΟΔΟΥ μία φορά την εβδομάδα από Ε/Γ-Κ/Μ. Κατάπλους κρουαζιερόπλοιων (22).
ΑΠΡΙΛΙΟΣ	Ομοίως με μήνα Μάρτιο με αύξηση δρομολογίων των Ε/Γ-Υ/Γ επτά φορές την εβδομάδα και επιπλέον σύνδεση ΠΑΤΜΟΥ-ΡΟΔΟΥ. Κατάπλους κρουαζιερόπλοιων (34). Δρομολόγια από Ε/Γ-Κ/Μ δύο φορές την εβδομάδα και αύξηση του Ε/Γ-Ο/Γ που συνδέει ΠΑΤΜΟ-ΣΑΜΟ-ΛΕΡΟ-ΚΑΛΥΜΝΟ-ΑΡΚΙΟΥΣ-ΑΓΑΘΟΝΗΣΙ σε τρία δρομολόγια..
ΜΑΪΟΣ	Ομοίως με μήνα Απρίλιο με αύξηση δρομολογίων του Ε/Γ-Κ/Μ σε τέσσερα δρομολόγια την εβδομάδα. Κατάπλους κρουαζιερόπλοιων (52).
ΙΟΥΝΙΟΣ	Ομοίως με μήνα Μάιο με αύξηση των δρομολογίων των Ε/Γ-Υ/Γ με τέσσερα δρομολόγια την ημέρα από δύο Ε/Γ-Υ/Γ. Κατάπλους κρουαζιερόπλοιων (62).
ΙΟΥΛΙΟΣ	Ομοίως με μήνα Ιούνιο με αύξηση δρομολογίων του Ε/Γ-Κ/Μ σε πέντε δρομολόγια την εβδομάδα και αύξηση των Ε/Γ-Ο/Γ σε εννέα δρομολόγια την εβδομάδα. Κατάπλους κρουαζιερόπλοιων (56).
ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ	Ομοίως με μήνα Ιούλιο. Κατάπλους κρουαζιερόπλοιων (57).
ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ	Ομοίως με Ιούλιο. Κατάπλους κρουαζιερόπλοιων (60).
ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ	Ομοίως με Μάρτιο. Κατάπλους κρουαζιερόπλοιων (31).
ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ	Ομοίως με Μάρτιο. Κατάπλους κρουαζιερόπλοιων (05).
ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ	Ομοίως με Ιανουάριο.

Πηγή: Υπολιμεναρχείο Πάτμου

Πίνακας 3.8.16.: Πρόγραμμα ακτοπλοϊκής συγκοινωνίας για το έτος 2002

2002	
ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ	Σύνδεση ΠΑΤΜΟΥ-ΠΕΙΡΑΙΑ και ΠΑΤΜΟΥ-ΛΕΡΟΥ-ΚΑΛΥΜΝΟΥ-ΚΩ-ΡΟΔΟΥ από Ε/Γ-Ο/Γ επτά φορές την εβδομάδα (καθημερινά). Σύνδεση ΠΑΤΜΟΣ-ΣΑΜΟΣ-ΑΓΑΘΟΝΗΣΙ-ΑΡΚΙΟΙ-ΛΕΙΨΟΙ-ΛΕΡΟΣ-ΦΟΥΡΝΟΙ-ΧΙΟ-ΑΣΤΥΠΑΛΛΑΙΑ από Ε/Γ-Ο/Γ δύο φορές την εβδομάδα. Σύνδεση ΠΑΤΜΟΣ-ΡΟΔΟΣ-ΚΩΣ-ΚΑΛΥΜΝΟΣ-ΛΕΡΟΣ-ΛΕΙΨΟΙ-ΦΟΥΡΝΟΙ-ΙΚΑΡΙΑ-ΑΓΑΘΟΝΗΣΙ-ΣΑΜΟΣ δύο φορές την εβδομάδα από Ε/Γ-Υ/Γ.
ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ	Ομοίως με Ιανουάριο με αύξηση του δρομολόγιου του Ε/Γ-Ο/Γ που συνδέει την ΠΑΤΜΟ με τα γύρω νησιά σε τρεις φορές την εβδομάδα.
ΜΑΡΤΙΟΣ	Ομοίως με μήνα Φεβρουάριο. Κατάπλους κρουαζιερόπλοιων (13).
ΑΠΡΙΛΙΟΣ	Ομοίως με Φεβρουάριο με αύξηση των δρομολογίων των Ε/Γ-Υ/Γ σε τέσσερις φορές την εβδομάδα. Κατάπλους κρουαζιερόπλοιων (24).
ΜΑΪΟΣ	Ομοίως με Φεβρουάριο με αύξηση των δρομολογίων των Ε/Γ-Υ/Γ σε επτά φορές την εβδομάδα από δύο δρομολόγια την ημέρα, καθώς και αύξηση των δρομολογίων του Ε/Γ-Ο/Γ που συνδέει την Πάτμο με τα γύρω νησιά σε τέσσερις φορές την εβδομάδα. Κατάπλους κρουαζιερόπλοιων (26).
ΙΟΥΝΙΟΣ	Ομοίως με Μάιο καθώς και σύνδεση ΠΑΤΜΟΥ-ΛΕΡΟΥ-ΛΕΙΨΩΝ-ΚΑΛΥΜΝΟΥ-ΚΩ-ΡΟΔΟΥ από Ε/Γ-Κ/Μ δύο φορές την εβδομάδα Κατάπλους κρουαζιερόπλοιων (23)
ΙΟΥΛΙΟΣ	Ομοίως με Ιούνιο με αύξηση των δρομολογίων του Ε/Γ-Κ/Μ τρεις φορές την εβδομάδα. Κατάπλους κρουαζιερόπλοιων (26)
ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ	Ομοίως με Ιούλιο καθώς και αύξηση των δρομολογίων από τα Ε/Γ-Ο/Γ που συνδέουν την ΠΑΤΜΟ με ΠΕΙΡΑΙΑ-ΡΟΔΟ-ΛΕΡΟ-ΚΑΛΥΜΝΟ-ΚΩ-ΡΟΔΟ σε δέκα δρομολόγια την εβδομάδα. Κατάπλους κρουαζιερόπλοιων (31)
ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ	Ομοίως με Ιούλιο. Κατάπλους κρουαζιερόπλοιων (34).
ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ	Ομοίως με Φεβρουάριο και μείωση των δρομολογίων του Ε/Γ-Κ/Μ δύο φορές την εβδομάδα. Κατάπλους κρουαζιερόπλοιων (28).
ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ	Ομοίως με Ιανουάριο. Κατάπλους κρουαζιερόπλοιων (06).
ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ	Σύνδεση ΠΑΤΜΟΥ-ΠΕΙΡΑΙΑ-ΡΟΔΟΥ-ΚΩ-ΚΑΛΥΜΝΟΥ-ΛΕΡΟΥ από Ε/Γ-Ο/Γ επτά φορές την εβδομάδα και σύνδεση με ΛΕΙΨΟΥΣ, ΛΕΡΟ, ΚΑΛΥΜΝΟ, ΚΩ, ΦΟΥΡΝΟΙ, ΑΓ. ΚΗΡΥΚΟ, ΑΓΑΘΟΝΗΣΙ, ΣΑΜΟ, ΡΟΔΟ από Ε/Γ-Υ/Γ δύο φορές την εβδομάδα.

Πηγή: Υπολιμεναρχείο Πάτμου

Πίνακας 3.8.17.: Πρόγραμμα ακτοπολικής συγκοινωνίας για το έτος 2003

2003	
ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ	Σύνδεση ΠΑΤΜΟΥ-ΠΕΙΡΑΙΑ-ΡΟΔΟΥ-ΛΕΡΟΥ-ΚΑΛΥΜΝΟΥ-ΚΩ επτά φορές την εβδομάδα από Ε/Τ-Ο/Γ καθώς και σύνδεση ΠΑΤΜΟΣ-ΣΑΜΟΣ-ΙΚΑΡΙΑ-ΝΙΣΥΡΟΣ-ΣΥΡΟΣ-ΜΥΚΟΝΟΣ μία φορά την εβδομάδα. Σύνδεση με ΛΕΙΨΟΙ-ΛΕΡΟ-ΚΑΛΥΜΝΟ-ΑΡΚΙΟΙ-ΑΓΑΘΟΝΗΣΙ-ΣΑΜΟ δύο φορές την εβδομάδα από Ε/Τ-Ο/Γ. Σύνδεση με ΡΟΔΟ-ΚΩ-ΚΑΛΥΜΝΟ-ΛΕΡΟ-ΛΕΙΨΟΙ-ΦΟΥΡΝΟΙ-ΙΚΑΡΙΑ-ΑΓΑΘΟΝΗΣΙ-ΣΑΜΟ μία φορά την εβδομάδα με Ε/Τ-Υ/Γ.
ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ	Ομοίως με Ιανουάριο.
ΜΑΡΤΙΟΣ	Ομοίως με Ιανουάριο και αύξηση των δρομολογίων των Ε/Τ-Υ/Γ δύο φορές την εβδομάδα. Επίσης σύνδεση με ΚΑΛΥΜΝΟ-ΛΕΡΟ-ΑΡΚΟΙ-ΛΕΙΨΟΙ-ΑΓΑΘΟΝΗΣΙ-ΠΥΘΑΓΟΡΕΙΟ-ΒΑΘΥ-ΚΑΡΛΟΒΑΣΙ-ΧΙΟ μία φορά την εβδομάδα. Κατάπλους κρουαζιερόπλοιων (06).
ΑΠΡΙΛΙΟΣ	Ομοίως με Ιανουάριο. Δρομολόγια από Ε/Τ-Υ/Γ τέσσερις φορές την εβδομάδα και σύνδεση με ΡΟΔΟ-ΣΥΜΗ-ΝΙΣΥΡΟ-ΚΩ-ΚΑΛΥΜΝΟ-ΛΕΡΟ-ΛΕΙΨΟΥΣ από Ε/Τ-Κ/Μ δύο φορές την εβδομάδα. Κατάπλους κρουαζιερόπλοιων (11).
ΜΑΪΟΣ	Ομοίως με Απρίλιο. Κατάπλους κρουαζιερόπλοιων (17).
ΙΟΥΝΙΟΣ	Ομοίως με Απρίλιο και αύξηση των δρομολογίων του Ε/Τ-Κ/Μ πέντε φορές την εβδομάδα και των Ε/Τ-Υ/Γ επτά φορές την εβδομάδα. Κατάπλους κρουαζιερόπλοιων (21).
ΙΟΥΛΙΟΣ	Ομοίως με Ιούνιο. Κατάπλους κρουαζιερόπλοιων (31)
ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ	Ομοίως με Ιούνιο. Κατάπλους κρουαζιερόπλοιων (28)
ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ	Ομοίως με Ιούνιο. Κατάπλους κρουαζιερόπλοιων (35)
ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ	Ομοίως με Απρίλιο. Κατάπλους κρουαζιερόπλοιων (22)
ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ	Ομοίως με Ιανουάριο. Κατάπλους κρουαζιερόπλοιων (08)
ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ	Ομοίως με Ιανουάριο.

Πηγή: Υπολιμεναρχείο Πάτμου

Πίνακας 3.8.18.: Πρόγραμμα ακτοπλοϊκής συγκοινωνίας για το έτος 2004

2004	
ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ	Σύνδεση ΠΑΤΜΟΣ-ΠΕΙΡΑΙΑΣ-ΡΟΔΟΣ-ΛΕΡΟΣ-ΚΑΛΥΜΝΟΣ-ΚΩΣ επτά φορές την εβδομάδα και ΠΑΤΜΟΣ-ΣΥΜΗ-ΤΗΛΟΣ-ΝΙΣΥΡΟΣ-ΣΥΡΟΣ-ΚΑΤΑΠΟΛΑ μία φορά την εβδομάδα από Ε/Τ-Ο/Τ. Επίσης σύνδεση με ΛΕΙΨΟΥΣ-ΛΕΡΟ-ΚΑΛΥΜΝΟ-ΑΡΚΙΟΥΣ-ΑΓΑΘΟΝΗΣΙ-ΠΥΘΑΓΟΡΕΙΟ τέσσερις φορές την εβδομάδα από Ε/Τ-Ο/Τ.
ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ	Ομοίως με Ιανουάριο.
ΜΑΡΤΙΟΣ	Ομοίως με Ιανουάριο και σύνδεση με ΡΟΔΟ-ΚΩ-ΚΑΛΥΜΝΟ-ΛΕΡΟ-ΛΕΙΨΟΙ μία φορά την εβδομάδα από Ε/Τ-Κ/Μ. Κατάπλους κρουαζιερόπλοιων (08).
ΑΠΡΙΛΙΟΣ	Ομοίως με Ιανουάριο και αύξηση των δρομολογίων του Ε/Τ-Κ/Μ τέσσερις φορές την εβδομάδα. Επίσης σύνδεση με ΚΩ-ΚΑΛΥΜΝΟ-ΛΕΡΟ-ΛΕΙΨΟΥΣ-ΠΥΘΑΓΟΡΕΙΟ-ΦΟΥΡΝΟΥΣ-ΙΚΑΡΙΑ δύο φορές την εβδομάδα με Ε/Τ-Υ/Τ. Κατάπλους κρουαζιερόπλοιων (20)
ΜΑΪΟΣ	Ομοίως με Απρίλιο και αύξηση των δρομολογίων των Ε/Τ-Υ/Τ τρεις φορές την εβδομάδα. Κατάπλους κρουαζιερόπλοιων (29).
ΙΟΥΝΙΟΣ	Ομοίως με Απρίλιο και αύξηση των δρομολογίων των Ε/Τ-Υ/Τ τέσσερις φορές την εβδομάδα. Κατάπλους κρουαζιερόπλοιων (38).
ΙΟΥΛΙΟΣ	Ομοίως με Ιούνιο και αύξηση των δρομολογίων του Ε/Τ-Κ/Μ πέντε φορές την εβδομάδα. Κατάπλους κρουαζιερόπλοιων (34).
ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ	Ομοίως με Ιούλιο. Κατάπλους κρουαζιερόπλοιων (13)
ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ	Ομοίως με Ιούλιο και μείωση των δρομολογίων του Ε/Τ-Υ/Τ δύο φορές την εβδομάδα. Κατάπλους κρουαζιερόπλοιων (31)
ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ	Ομοίως με Μάρτιο. Κατάπλους κρουαζιερόπλοιων (34)
ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ	Ομοίως με Ιανουάριο. Κατάπλους κρουαζιερόπλοιων (09).
ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ	Ομοίως με Ιανουάριο.

ΠΗΓΗ: Υπολιμεναρχείο Πάτμου

3.8.10. Οδοποιία

Η Πάτμος δεν αντιμετωπίζει ιδιαίτερο πρόβλημα σχετικά με την κατασκευή δρόμων. Υπάρχουν κεντρικές οδοί που συνδέουν τους οικισμούς μεταξύ τους καθώς και μικρότεροι για την εξυπηρέτηση των πολιτών. Επίσης λαμβάνεται μέριμνα από το Δήμο και περιλαμβάνονται σχετικά έργα στους ετήσιους προϋπολογισμούς του για τυχόν επιδιορθώσεις και περαιτέρω επεκτάσεις (βλπ Παράρτημα Β: Τεχνικά Έργα Δήμου Πάτμου).

3.8.11. Λιμένας Πάτμου

Ο λιμένας του νησιού δεν αντιμετωπίζει ιδιαίτερα προβλήματα καθώς έχουν πραγματοποιηθεί έργα για την καλύτερη υποδοχή πλοίων.

Είναι τοπικής σημασίας όπως και των περισσότερων νησιών του νομού.

Η απόσταση του από το λιμάνι της Θεσσαλονίκης είναι 163 ναυτικά μίλια, από το Ηράκλειο 286 ναυτικά μίλια και από την Πάτρα 141 ναυτικά μίλια (www.nautiweb.gr/pages/portolanos/apostaseis%20limanion.htm).

Για το 1996 ο αριθμός των πλοίων που επέπλευσαν στο λιμάνι του νησιού ήταν 1.731, οι αποβιβασθέντες επιβάτες των πλοίων ήταν 73.337 και οι επιβιβασθέντες ήταν 66.995. ενώ τα εμπορεύματα τα όποια μεταφέρθηκαν στο νησί με πλοία ήταν 117.766 και τα φορτοεκφορτωθέντα εμπορεύματα ήταν 4.939 (www.ando.gr).

Τα φορτοεκφορτωθέντα εμπορεύματα από το λιμένα της Πάτμου για τα έτη 1998-2003 φαίνονται στον παρακάτω πίνακα:

Πίνακας 3.8.19.: Φορτοεκφορτωθέντα εμπορεύματα από το λιμένα της Πάτμου για τα έτη 1998-2003

ΕΤΟΣ	ΦΟΡΤ/ΝΤΑ ΕΜΠΟΡΕΥΜΑΤΑ (τόνοι)
1998	7.650
1999	6.325
2000	2.932
2001	3.276
2002	1.023.619
2003	1.102.074

Πηγή: Υπολιμεναρχείο Πάτμου

Τα στοιχεία του λιμανιού παρουσιάζονται στον παρακάτω πίνακα:

Πίνακας 3.8.20.: Χαρακτηριστικά λιμένα Πάτμου

ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΗ ΘΕΣΗ ΛΙΜΕΝΑ	ΝΗΣΟΣ ΠΑΤΜΟΥ / 37 μοίρες 19' 4" 'N - 026 μοίρες 32' -8' 'E
ΝΟΜΑΡΧΙΑΚΗ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗ	ΝΟΜΑΡΧΙΑ ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΟΥ
ΛΙΜΕΝΙΚΗ ΑΡΧΗ	Υ/Χ ΠΑΤΜΟΥ
ΤΥΠΟΣ ΛΙΜΕΝΑ	ΛΙΜΕΝΑΣ ΑΚΤΟΠΛΟΪΑΣ ΚΑΙ ΜΙΚΤΗ ΧΡΗΣΗΣ. Ε/Γ-Ο/Γ-Φ/Γ-Δ/Ξ-Ε/Γ-Α/Ψ-Α/Κ-Τ/Ρ
ΠΑΡΕΧΟΜΕΣ ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ	
ΣΥΝΔΕΣΗ ΑΚΤΟΠΛΟΙΚΗ ΜΕ ΑΛΛΑ ΛΙΜΑΝΙΑ	ΠΕΙΡΑΙΑ-ΛΕΡΟ-ΚΑΛΥΜΝΟ-ΚΩ-ΡΟΔΟ-ΛΕΙΨΟΙ-ΑΡΚΙΟΙ-ΑΓΑΘΟΝΗΣΙ- ΧΙΟ-ΣΑΜΟ-ΙΚΑΡΙΑ-ΦΟΥΡΝΟΙ
ΧΩΡΗΤΙΚΟΤΗΤΑ ΛΙΜΕΝΑ	εκατό σκάφη θαλαμηγά στη νέα προβλήτα. ΒΑΘΗ 3 m έως 5 m Διακόσια m προβλήτα από 8m έως 10m βάθη. Εκατό m προβλήτα για εμπορικά πλοία.
ΕΙΔΟΣ ΔΙΑΚΙΝΟΥΜΕΝΩΝ ΕΜΠΟΡΕΥΜΑΤΩΝ, ΦΟΡΤΙΩΝ Κ.Λ.Π.	ΟΙΚΟΔΟΜΙΚΑ ΥΛΙΚΑ, ΝΕΡΟ, ΤΣΙΜΕΝΤΑ, ΤΟΥΒΛΑ, ΚΑΥΣΙΜΑ
ΕΤΗΣΙΟΣ ΑΡΙΘΜΟΣ ΔΙΑΚΙΝΟΥΜΕΝΩΝ ΕΠΙΒΑΤΩΝ ΚΑΙ ΟΧΗΜΑΤΩΝ	ΕΠΙΒΑΤΕΣ 111,263 το 1999, ΟΧΗΜΑΤΑ 10,194 το 1999
ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ	patmos.gif
Τηλέφωνο- Διεύθυνση	0247 34131

Πηγή: www.nautiweb.gr/pages/portolanos/apostaseis%20limanion.htm

Εικόνα 3.8.7.: Χάρτης λιμένα Πάτμου

(www.nautiweb.gr/pages/portolanos/apostaseis%20limanion.htm)

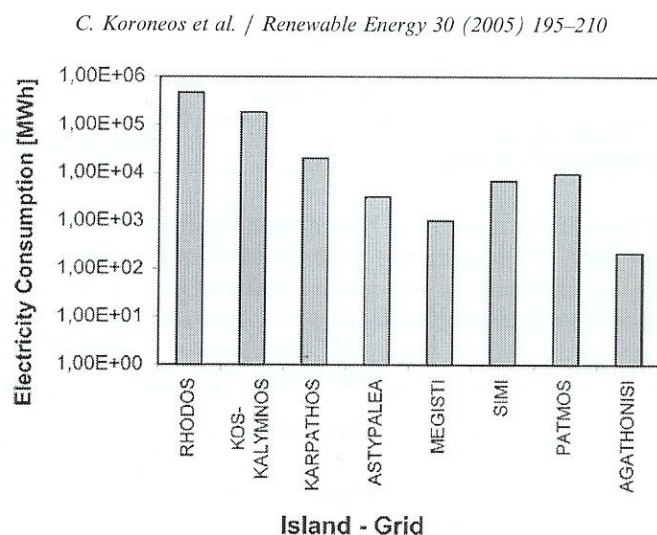
Τέλος έχει κατασκευαστεί, αρκετά κοντά στο λιμάνι, μαρίνα για την υποδοχή θαλαμηγών, ιστιοπλοϊκών και άλλων πλοιαρίων.

3.9. Ενέργεια

Η Πάτμος τροφοδοτείται με ηλεκτρικό ρεύμα που παράγεται στην αυτόνομη τοπική μονάδα ηλεκτρισμού.

Ο σταθμός παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας στην Πάτμο παράγει 6.880 KW. Στον παρακάτω πίνακα παρουσιάζεται η κατανάλωση ηλεκτρικής ενέργειας (MWh) για την Πάτμο και άλλα νησιά της Δωδεκανήσου (Koroneos et al, 2004).

Διάγραμμα 3.9.1.: Ηλεκτρική κατανάλωση ανά νησί των Δωδεκανήσων (Koroneos et al, 2004)

Η μονάδα αυτή χρησιμοποιεί πετρελαιομηχανές DIESEL¹³ για την παραγωγή ενέργειας. Διαθέτει σύγχρονες μηχανές (δεκαετίας του '90) αλλά και παλαιότερες (δεκαετία '50). Οι πιο σύγχρονες είναι καλύτερες και πιο αποδοτικές ενώ οι παλαιότερες είναι παθητικές και έχουν περισσότερες ζημιές.

¹³ Βλ. παράρτημα συνέντευξη από ΔΕΗ.

Έχει 10 γεννήτριες από τις οποίες οι 6 είναι μικρές και αποδίδουν 300KW έκαστη, οι 2 αποδίδουν 1.700- 1.800 KW κάθε μία. (βλ. παράρτημα συνέντευξη ΔΕΗ)

Η ονομαστική ισχύς των μηχανών είναι 9.000 KW και η αποδοσιμένη ισχύς 6.300 KW. Βέβαια με την υπάρχουσα κατάσταση το εργοστάσιο της ΔΕΗ μπορεί να ανταποκριθεί και σε περιπτώσεις αιχμής αφού το καλοκαίρι φτάνουν μέχρι 4.200 KW, ενώ ανά έτος σημειώνεται αύξηση της τάξης 5-6%.

Το νερό ψύξης του εργοστασίου καταλήγει στη θάλασσα ενώ τα λάδια αποστέλλονται στην Αθήνα και χρησιμοποιούνται σε θερμοκήπια, καυστήρες, υψικαμίνους ή αλλού προκειμένου να καίγεται και να μην καταλήγει κατευθείαν στις χωματερές.

Επίσης παρατηρείται θόρυβος ιδίως όταν λειτουργούν οι παλαιές μικρότερες μηχανές. Λύση θα επέλθει όταν εγκατασταθούν στο σταθμό κλειστές γεννήτριες (όπως προβλέπεται από το Υπουργείο). Δεν υπάρχουν παράπονα για καυσαέρια αφού ο σταθμός είναι μικρός και δεν καίει μαζούτ, το οποίο είναι πιο ρυπογόνο. Επίσης τηρούνται όσο το δυνατόν οι κανόνες ασφαλείας για το περιβάλλον και το προσωπικό.

Η υπάρχουσα μονάδα παραγωγής ηλεκτρισμού υπάρχει από τις αρχές της δεκαετίας του '60, μικρότερη βέβαια και σε άλλο σημείο.

Στη μονάδα αυτή απασχολούνται περίπου 14 άτομα μόνιμα και κάποιοι επιπλέον που είναι περιστασιακοί. Από αυτούς οι 4 είναι ηλεκτρολόγοι και οι 10 μηχανικοί.

Η μονάδα τροφοδοτεί ολόκληρη την Πάτμο. Το χειμώνα σε μέρες αιχμής η παραγωγή ενέργειας έχει φτάσει μέχρι 3.000 KW ενώ το καλοκαίρι, ειδικά τον Αύγουστο γύρω στα 4.000 KW.

Οι προβλέψεις δείχνουν ότι για μια ακόμη δεκαετία το νησί θα μπορεί να καλύπτεται με την υπάρχουσα παραγωγή. Πριν από 20 χρόνια η ζητούμενη ποσότητα ενέργειας ήταν γύρω στα 1.000 KW ενώ τώρα ανέρχεται στα 3.000 KW.

Για το 1999 οι δαπάνες για τη Μονάδα Παραγωγής Ενέργειας ανήλθαν στα 1.526.668 €/ έτος και το κόστος για τα καύσιμα ανήλθε στα 0,137 €/KWh που καταναλώθηκε.

Επίσης έχει γίνει μελέτη για παραγωγή αιολικής ενέργειας με τίτλο

<<Ανάπτυξη αιολικού πάρκου 1,32 MW στην θέση Κόκκινος Κάβος του δήμου Πάτμου της νήσου Πάτμου νομού Δωδεκανήσου στα πλαίσια της ολοκληρωμένης διαχείρισης των υδάτινων πόρων της νομαρχίας Δωδεκανήσου>>.

Το συγκεκριμένο έργο αφορά την κατασκευή Εγκατάστασης Σταθμού Παραγωγής Ηλεκτρικής Ενέργειας με χρήση της ανεξάρτητης και φιλικής προς το περιβάλλον αιολικής ενέργειας.

Το αιολικό πάρκο θα λειτουργεί ως ανεξάρτητη μονάδα και θα είναι συνδεδεμένο με το υπάρχον δίκτυο της ΔΕΗ μέσω κατασκευής Δικτύου Σύνδεσης. Η εγκατεστημένη ισχύς του σταθμού θα είναι 1,32 MW και σύμφωνα με το νόμο 2244/94 ολόκληρη η παραγόμενη ποσότητα θα αγοράζεται αποκλειστικά από τη ΔΕΗ.

Ο προϋπολογισμός έργου αναμένεται να φθάσει περίπου το ποσό των 1.300.000 ευρώ ενώ η επιδότηση θα περιλαμβάνει το 35% (ΜΕΛΕΤΗ ΑΙΟΛΙΚΟΥ ΠΑΡΚΟΥ).

Βέβαια στα πλαίσια αξιοποίησης των εναλλακτικών μορφών ενέργειας γίνεται μια μικρή αλλά σημαντική χρήση της ηλιακής ενέργειας από τους κατοίκους με την εγκατάσταση ηλιακών θερμοσιφώνων που χρησιμοποιούν την ηλιακή ενέργεια για τη θέρμανση του νερού.

Επίσης σύμφωνα με στοιχεία του περιοδικού «Ενέργεια» το 1997 είχε προγραμματιστεί να γίνει επένδυση για αιολικό πάρκο στην Πάτμο (0,75 MWh) όπως και σε άλλα νησιά ώστε να ενισχύονται οι επενδύσεις για χρήση ΑΠΕ (Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας).

Σύμφωνα με στοιχεία της ΔΕΗ αριθμούνται περίπου 3.100 ρολόγια στα οποία διοχετεύεται ηλεκτρικό ρεύμα.

Η εγκατεστημένη ισχύς για την Πάτμο είναι 4.380 KW, η μέγιστη ζήτηση φτάνει τα 3.580 KW και η ετήσια ζήτηση ενέργειας είναι 11.348 MWh. (<http://www.rae.gr/sub3/3b/3b3.htm>)

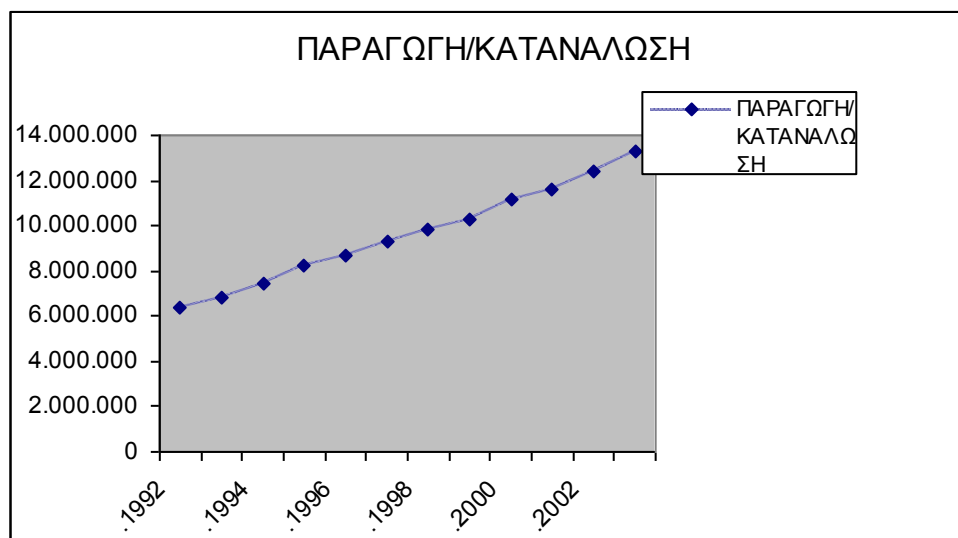
Στον παρακάτω πίνακα φαίνεται η καθαρή παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας στην Πάτμο για τα έτη 1992-2003.

Πίνακας 3.9.1.: Καθαρή παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας μονάδας παραγωγής ενέργειας Πάτμου

ΕΤΟΣ	ΠΑΡΑΓΩΓΗ/ ΚΑΤΑΝΑΛΩΣΗ
92	19 6.374.500
93	19 6.839.050
94	19 7.417.904,95
95	19 8.269.670
96	19 8.672.390,70
97	19 9.303.011,80
98	19 9.814.788,20
99	19 10.295.541,40
00	20 11.139.046,40
01	20 11.617.882,50
02	20 12.375.302,30
03	20 13.288.968,60

ΠΗΓΗ: ΔΕΗ/ΔΕΜΕΠ/ ΤΑΝΠ (Γ. Σπηλιόπουλος)

Διάγραμμα 3.9.2.: Καθαρή παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας μονάδας παραγωγής ενέργειας Πάτμου

Πηγή: ΔΕΗ/ΔΕΜΕΠ/ΤΑΝΠ (Γ. Σπηλιόπουλος)

3.10. Τουρισμός

Ο τουρισμός αναπτύχθηκε αρκετά χρόνια μετά την Ενσωμάτωση της Δωδεκανήσου στην Ελλάδα. Ως τότε το νησί ήταν άγνωστο. Έπειτα άρχισαν οι ενέργειες για την προβολή του. Πρωτοπόρες ήταν δύο Ελληνίδες, η Αθηνά Ταρσούλη και η Άννα Μαραβά - Χατζηνικολάου οι οποίες παρουσίαζαν τον ελληνικό πολιτισμό και αναφέρθηκαν και στην Πάτμο. Η πρώτη στο τρίτομο έργο της «Δωδεκάνησα» κάνει μια εκτενή αναφορά στην Πάτμο και η δεύτερη παρουσίασε το έργο της «Πάτμος» με πλούσια εικονογράφηση (Ιερά Μονή Ιωάννου Θεολόγου, 1968).

Έπειτα με την ανάπτυξη των συγκοινωνιών και της τουριστικής κίνησης προσελκύστηκαν πολλοί περιηγητές στο νησί και μέχρι το 1965 είχαν διαμορφωθεί κατηγορίες επισκεπτών καθώς και επαναλαμβανόμενοι τουρίστες. Σε αυτό συνέβαλαν βέβαια και Μονή, η οποία προέβαλε τον πολιτισμικό και θρησκευτικό της πλούτο, οι κάτοικοι με τη φιλοξενία τους αλλά και το φυσικό τοπίο του νησιού.

Έτσι, από τη δεκαετία του '50 άρχισαν να επισκέπτονται το νησί τουρίστες από κρουαζιερόπλοια (25.000 περίπου το χρόνο μέχρι το 1968), πλούσιοι επισκέπτες με τις θαλαμηγούς τους (2.000-4.000) και παραθεριστές (5.000 περίπου ανά έτος) οι οποίοι επαναλαμβάνονταν κάθε χρόνο (Ιερά Μονή Ιωάννου Θεολόγου, 1968).

Επίσης, στο νησί υπάρχει θρησκευτικός τουρισμός (κληρικοί, θεολόγοι, προσκυνητές του Σπηλαίου και άνθρωποι που έχουν αγοράσει σπίτι (Ιερά Μονή Ιωάννου Θεολόγου, 1968).

Γύρω στη δεκαετία του 1965 για την κάλυψη των τουριστικών αναγκών λειτουργούσαν ελάχιστα ξενοδοχεία τα οποία ήταν τα εξής: στη Σκάλα το «Πάτμιον» με 42 δωμάτια Γ' κατηγορίας και το «Νέον» το οποίο λειτούργησε από το 1967 και είχε 18 δωμάτια. Στην περιοχή Γροίκος υπήρχε το Ξενία με 80 δωμάτια και ήταν Γ' κατηγορίας και άλλο ένα με 24 δωμάτια. Επίσης υπήρχαν 220 δωμάτια στη Σκάλα και 20 δωμάτια στο Γροίκο που ανήκαν σε ιδιώτες (Παπαδόπουλος, 1966).

Η Πάτμος αποτελεί τουριστικό νησί και προσελκύει ένα ιδιαίτερο είδος τουρισμού αφού αναπτύσσει θρησκευτικό, ιστορικό και πολιτιστικό χαρακτήρα. Επίσης, παρόλη τη μικρή του έκταση και το άγονο έδαφός του, έχει ανάγλυφο φυσικό τοπίο με δαντελωτές, καθαρές, άλλοτε οργανωμένες και άλλοτε παρθένες, παραλίες που ενθουσιάζει τους τουρίστες.

Επίσης, το παραδοσιακό τοπίο, η φιλοξενία των κατοίκων καθώς και οι συνθήκες για διασκέδαση προσδίδουν ακόμη μια περισσότερη ελκυστικότητα στο νησί και συγκεντρώνει ποικίλα είδη τουρισμού.

Σύμφωνα με τα λεγόμενα του ηγουμένου της Μονής, οι τουρίστες που επισκέπτονται το Μοναστήρι και την Αποκάλυψη είναι κατά 60% για το θρησκευτικό της χαρακτήρα και 40% για το μουσειακό. Προκύπτει λοιπόν ότι στο νησί αναπτύσσεται τόσο ο πολιτιστικός όσο και ο θρησκευτικός τουρισμός (βλπ Παράρτημα Α: Συνέντευξη 1^η από τον Ηγούμενο).

Κατόπιν, λαμβάνοντας υπ' όψιν και τους τουρίστες που κατακλύζουν τους θερινούς μήνες το νησί για ψυχαγωγία και ξεκούραση απολαμβάνοντας το φυσικό τοπίο, τις παραλίες και όλες τις άλλες συναφείς υπηρεσίες που τους παρέχονται, όπως π.χ. καφετέριες, μπαρ κ.ά., φαίνεται ότι σε μεγάλο ποσοστό αναπτύσσεται και ο θερινός τουρισμός.

Έπειτα, σύμφωνα με όσα ειπώθηκαν από τον κ. Μελιανό (Διευθυντή της Πατριάδας Σχολής) και τον Ηγούμενο της Ιεράς Μονής, η Πάτμος δε χρειάζεται σε μεγάλο βαθμό τη διαφήμιση και την προβολή για να προσελκύσει τουρισμό, λόγω του ότι και μόνο η παρουσία της Ιεράς Μονής και του Ιερού Σπηλαίου της

Αποκαλύψεως προσδίδουν μια μοναδικότητα στο νησί (παραθέτοντας τα με το Θιβέτ και το Άγιο Όρος). Επίσης, και η Πατριάδα Σχολή έχει συμβάλει πλείστα σ' αυτό λόγω του ότι πολλοί απόφοιτοι της σχολής, οι οποίοι σήμερα είναι κληρικοί, γίνονται φορείς διαφήμισης του νησιού καθώς οργανώνουν εκδρομές και επισκέπτονται το νησί μαζί με το ποίμνιο τους (βλπ Παράρτημα Α: Συνέντευξη 1^η από τον Ηγούμενο και Συνέντευξη 3^η από τον κο Μελιανό Μ.).

Εικόνα 3.10.1.: Εσωτερικό Σπηλαίου Αποκαλύψεως (Προσωπικό αρχείο)

Στη συνέχεια παρουσιάζονται σε πίνακα οι αποβιβασθέντες και οι επιβιβασθέντες από κρουαζιερόπλοια (Κ/Ρ), επιβατηγά/ οχηματαγωγά (Ε/Γ Ο/Γ) πλοία, θαλαμηγούς (Θ/Γ) και για τα επιβατηγά/ υδροπτέρυγα (Ε/Γ Υ/Γ) για τα έτη 1998-2004 (Σεπτέμβριος).

Πίνακας 3.10.1.: Επιβιβασθέντες και αποβιβασθέντες στο λιμένα Πάτμου

	1997				1998				1999				2000				2001			
	Κ/Ρ		Θ/Γ		Κ/Ρ		Θ/Γ		Κ/Ρ		Θ/Γ		Κ/Ρ		Θ/Γ		Κ/Ρ		Θ/Γ	
	ΑΠΟΒ.	ΕΠΙΒ.	ΑΠΟΒ.	ΕΠΙΒ.	ΑΠΟΒ.	ΕΠΙΒ.	ΑΠΟΒ.	ΕΠΙΒ.	ΑΠΟΒ.	ΕΠΙΒ.	ΑΠΟΒ.	ΕΠΙΒ.	ΑΠΟΒ.	ΕΠΙΒ.	ΑΠΟΒ.	ΕΠΙΒ.	ΑΠΟΒ.	ΕΠΙΒ.	ΑΠΟΒ.	ΕΠΙΒ.
ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	114	—	—	—
ΜΑΡΤΙΟΣ	970	08	209	07	732	16	8173	06	6800	06										
ΑΠΡΙΛΙΟΣ	2597	43	2001	76	2866	152	23135	54	12791	68										
ΜΑΙΟΣ	6205	169	2930	281	21063				27712	178	20454	262								
ΙΟΥΝΙΟΣ	4157	430	3920										27505	269	25283	380				
ΙΟΥΛΙΟΣ	8571	653	4025										24207	267	26332	560				
ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ	8785	922	5833										29494	434	31536	766				
ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ	11370	479	6228										19247	82	23166	302				
ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ	5873	242	4735										25750	63	10955	188				
ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ	—	02	1360	12									5089	08	2187	26				
ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ	—	01	—										60	—	21	—				

Πηγή: Υπολιμεναρχείο Πάτμου

Πίνακας 3.10.1.: Επιβιβασθέντες και αποβιβασθέντες στο λιμένα Πάτμου (συνέχεια)

	2002				2003				2004			
	Κ/Ρ		Θ/Τ		Κ/Ρ		Θ/Τ		Κ/Ρ		Θ/Τ	
	ΑΠΟΒ.	ΕΠΙΒ.	ΑΠΟΒ.	ΕΠΙΒ.	ΑΠΟΒ.	ΕΠΙΒ.	ΑΠΟΒ.	ΕΠΙΒ.	ΑΠΟΒ.	ΕΠΙΒ.	ΑΠΟΒ.	ΕΠΙΒ.
ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ	97	—	—	—	252	—	—	—	—	—	—	—
ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ	108	—	—	—	75	—	—	—	—	—	—	—
ΜΑΡΤΙΟΣ	4798	18	—	—	2931	09	—	—	3208	—	—	—
ΑΠΡΙΛΙΟΣ	10061	171	—	—	4975	108	—	—	7676	144	—	—
ΜΑΙΟΣ	13505	567	—	—	5983	416	—	—	12003	387	—	—
ΙΟΥΝΙΟΣ	16431	253	—	—	9218	607	—	—	15883	752	—	—
ΙΟΥΛΙΟΣ	18904	252	—	—	14130	893	—	—	16414	965	—	—
ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ	19929	1381	—	—	14367	1220	—	—	7868	1575	—	—
ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ	19491	258	—	—	15836	421	—	—	14514	781	—	—
ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ	13305	203	—	—	8989	301	—	—	—	—	—	—
ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ	3266	22	—	—	3340	42	—	—	—	—	—	—
ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ	25	02	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—

Πηγή: Υπολιμεναρχείο Πάτμου

Πίνακας 3.10.2.: Επιβιβασθέντες και αποβιβασθέντες στο λιμένα Πάτμου

	1997				1998				1999				2000				2001			
	Ε/Τ-Ο/Τ		Ε/Τ-Υ/Τ		Ε/Τ-Ο/Τ		Ε/Τ-Υ/Τ		Ε/Τ-Ο/Τ		Ε/Τ-Υ/Τ		Ε/Τ-Ο/Τ		Ε/Τ-Υ/Τ		Ε/Τ-Ο/Τ		Ε/Τ-Υ/Τ	
	Αποβ.	Επιβ.	Αποβ.	Επιβ.	Αποβ.	Επιβ.	Αποβ.	Επιβ.	Αποβ.	Επιβ.	Αποβ.	Επιβ.	Αποβ.	Επιβ.	Αποβ.	Επιβ.	Αποβ.	Επιβ.	Αποβ.	Επιβ.
ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ	1081	887	—	—	1316	1252	—	—	1505	1045	—	—	1089	926	—	—	1520	1522	245	210
ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ	1394	1131	—	—	1399	1189	—	—	1423	1104	—	—	1681	1032	—	—	1513	1408	350	298
ΜΑΡΤΙΟΣ	1710	1599	—	—	1124	1008	—	—	1695	1037	—	—	2032	1087	12	12	2324	1932	177	243
ΑΠΡΙΛΙΟΣ	4696	2877	514	523	4183	3392	562	545	3518	9115	805	159	5532	6292	902	902	4509	2923	291	309
ΜΑΙΟΣ	4183	4399	3409	3233	4422	4106	1100	1241	5458	3947	1623	—	5167	4418	2254	—	3332	—	1549	—
ΙΟΥΝΙΟΣ	5399	4908	2804	2961	3847	3513	3489	3818	5240	2654	4542	3032	5213	5516	5932	—	4692	—	2013	—
ΙΟΥΛΙΟΣ	11230	8325	4712	4702	9481	6038	5625	6125	11135	12305	6412	—	11073	5305	6408	—	6646	—	2549	—
ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ	14913	14643	5772	6207	15226	15042	9444	9754	12696	12334	9638	—	12787	12811	10544	—	12006	—	3449	—
ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ	6332	6563	3939	4034	6035	7069	6542	7144	7949	6546	4427	—	6641	3233	5890	—	6452	—	3365	—
ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ	2705	3086	216	904	3139	3237	2029	2368	3000	3245	2001	—	2090	2025	240	—	4246	—	401	—
ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ	1676	1454	60	53	1916	1685	40	65	1343	1347	83	—	1362	771	283	—	1640	—	137	—
ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ	1291	2542	—	—	1624	1526	09	20	1397	1128	29	—	1751	1396	112	—	1038	—	76	—

Πηγή: Υπολιμεναρχείο Πάτμου

Πίνακας 3.10.2.: Επιβιβασθέντες και αποβιβασθέντες στο λιμένα Πάτμου
(συνέχεια)

	2002				2003				2004			
	Ε/Τ-Ο/Τ		Ε/Τ-Υ/Τ		Ε/Τ-Ο/Τ		Ε/Τ-Υ/Τ		Ε/Τ-Ο/Τ		Ε/Τ-Υ/Τ	
	ΑΠΟΒ.	ΕΠΙΒ.	ΑΠΟΒ.	ΕΠΙΒ.	ΑΠΟΒ.	ΕΠΙΒ.	ΑΠΟΒ.	ΕΠΙΒ.	ΑΠΟΒ.	ΕΠΙΒ.	ΑΠΟΒ.	ΕΠΙΒ.
ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ	1464	1768	20	11	1550	1388	36	38	1599	1641	—	—
ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ	1494	1234	30	17	1332	1169	29	22	1847	1583	—	—
ΜΑΡΤΙΟΣ	2440	1680	92	90	2128	1720	93	121	2648	2896	—	—
ΑΠΡΙΛΙΟΣ	2924	2459	345	280	2444	3358	265	247	4360	5056	349	346
ΜΑΙΟΣ	5463	5864	2282	2208	5554	5054	2235	1926	4343	4444	1036	919
ΙΟΥΝΙΟΣ	5626	4029	3468	3002	4653	4301	4069	3647	5447	5833	2214	2354
ΙΟΥΛΙΟΣ	10821	8943	5963	4541	11952	9354	5965	5429	11661	9025	1229	1063
ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ	13595	10349	6512	6488	14964	17917	4904	4650	12440	13263	2065	2750
ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ	4522	4949	3894	4603	6868	7401	4060	4005	7912	7584	448	564
ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ	4858	3820	898	882	3208	3665	1124	1178				
ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ	2154	1494	142	139	1999	2005	94	129				
ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ	1425	1183	35	40	1571	1885	06	08				

Πηγή: Υπολιμεναρχείο Πάτμου

Όπως προκύπτει και από τους παραπάνω πίνακες, η τουριστική περίοδος είναι κυρίως κατά τους θερινούς μήνες. Τα κρουαζιερόπλοια αρχίζουν τα δρομολόγια τους από το Μάρτιο έως το Νοέμβριο. Κάνουν δρομολόγια σε πολλές περιοχές και στον κάθε σταθμό κάνουν ολιγόωρη στάση. Στο διάστημα αυτό οι τουρίστες, συνήθως, επισκέπτονται το Μοναστήρι και το Σπήλαιο της Αποκάλυψης, και κάνουν μια βόλτα στα μαγαζιά της Σκάλας που βρίσκονται κοντά στο λιμάνι. Δεν επισκέπτονται άλλες

περιοχές του νησιού αλλά και δεν διαμένουν, ούτε τρέφονται στο νησί τις συγκεκριμένες υπηρεσίες τις προσφέρει το πλοίο.

Έπειτα, όσον αφορά τις θαλαμηγούς, αυτές έρχονται καθ' όλη τη διάρκεια του χρόνου αλλά είναι πολύ μικρός ο αριθμός τους. Οι τουρίστες συνήθως διαμένουν σε αυτές αλλά επιλέγουν εστιατόρια του νησιού για τη διατροφή τους.

Εικόνα 3.10.2.: Άφιξη κρουαζιερόπλοιου στο λιμάνι της Σκάλας (Προσωπικό αρχείο)

Σχετικά με τα υδροπτέρυγα, τα δρομολόγια τους ξεκινούν το Μάρτιο και σταματούν περίπου τον Οκτώβριο αλλά τη θέση τους αναπληρώνουν άλλα μικρά πλοιάρια που κάνουν δρομολόγια στα γειτονικά νησιά.

Τέλος, όσον αφορά τα επιβατηγά-οχηματαγωγά πλοία, αυτά εξυπηρετούν τη μετακίνηση των κατοίκων καθ' όλη τη διάρκεια του έτους αλλά και τη μετακίνηση των τουριστών του εσωτερικού και όσων ξένων έρχονται από τον Πειραιά.

Δεν υπάρχουν δρομολόγια που να εξυπηρετούν τη μετακίνηση των τουριστών από άλλους νησιωτικούς και μη νομούς αλλά ούτε και σύνδεση με πολλά αεροδρόμια πέραν της Σάμου και των άλλων νησιών της Δωδεκανήσου.

Στο νησί υπάρχουν υποδομές για την υποδοχή των τουριστών, όπως αναφέρθηκε και στο κεφάλαιο 3.8. Υπάρχουν περίπου 15-20 τουριστικά καταστήματα, ενώ λειτουργούν περίπου 21 εστιατόρια, ταβέρνες και ουζερί στη Σκάλα, 7 περίπου στη Χώρα, 10 στον Κάμπο και 7 στο Γροίκο. Επίσης υπάρχουν 5

μπαρ στη Σκάλα και 3 στη Χώρα, ενώ λειτουργούν περίπου 25 καφετέριες και σνακ μπαρ, στη Σκάλα, 3 στον Κάμπο και 2 στο Γροίκο.

Όσον αφορά τα ενοικιαζόμενα δωμάτια, υπάρχουν περίπου 84 ενοικιαστές στο νησί και 3 κτίρια για ενοικίαση στην περιοχή Γροίκος.

Επίσης στην Πάτμο υπάρχει ένα κάμπινγκ στην περιοχή Μελόι.

Έπειτα υπάρχουν αρκετά καταστήματα για ενοικιαζόμενα οχήματα κ.λπ. (Patmos Summertime).

Σχετικά με τα ξενοδοχεία υπάρχουν περίπου 41 ξενοδοχεία, εκ των οποίων τα 5 είναι Β κατηγορίας, τα 30 είναι Γ κατηγορίας και τα υπόλοιπα 6 είναι Δ κατηγορίας (Ξενοδοχειακό Επιμελητήριο Ελλάδας, 2003).

Κεφάλαιο 4: Έρευνα Πεδίου

4.1. Περιγραφή αποτελεσμάτων

Έπειτα από την παράθεση του θεωρητικού μέρους σχετικά με την ανάλυση των εννοιών και την περιγραφή της παρούσας κατάστασης στην Πάτμο, παρουσιάζεται παρακάτω η στατιστική ανάλυση της πτυχιακής. Η μέθοδος που χρησιμοποιήθηκε ήταν η έρευνα πεδίου και πιο συγκεκριμένα η μέθοδος με ερωτηματολόγιο.¹⁴ Ο αριθμός του δείγματος που έλαβαν μέρος ήταν 300 άτομα. Τα ερωτηματολόγια ήταν ανώνυμα και αφορούσαν τους κατοίκους της Πάτμου. Περιελάμβανε ερωτήσεις γενικού τύπου, δηλαδή προσωπικά στοιχεία και έπειτα ερωτήσεις που είχαν σκοπό να εκφέρουν οι Πάτμιοι την άποψή τους για την τοπική αγορά, τα έργα, τον τουρισμό, την απασχόληση, την ψυχαγωγία, τις μεταφορές κ.α.

Η δειγματοληψία έγινε τυχαία, ενώ ρωτήθηκαν άτομα και των 2 φύλων των οποίων η ηλικία ήταν άνω των 18 ετών. Επιπλέον το δείγμα σε τυχαία κλίμακα επιλέχθηκε και από τους 4 οικισμούς (Σκάλα, Χώρα, Κάμπο και Γροίκο) αναλογικά με το ποσοστό συγκέντρωσης του πληθυσμού στον εκάστοτε οικισμό.

Ο χρόνος διεξαγωγής της έρευνας ήταν η περίοδος από το Σεπτέμβριο μέχρι το Δεκέμβριο του 2004.

Έπειτα για τη στατιστική ανάλυση χρησιμοποιήθηκε το πρόγραμμα STATGRAFICS στο οποίο βρέθηκαν τα αποτελέσματα και για την περιγραφική ανάλυση των δεδομένων αλλά και για την ανάλυση του ελέγχου ανεξαρτησίας των μεταβλητών. Ενώ για την κατασκευή των διαγραμμάτων χρησιμοποιήθηκε το πρόγραμμα EXCEL.

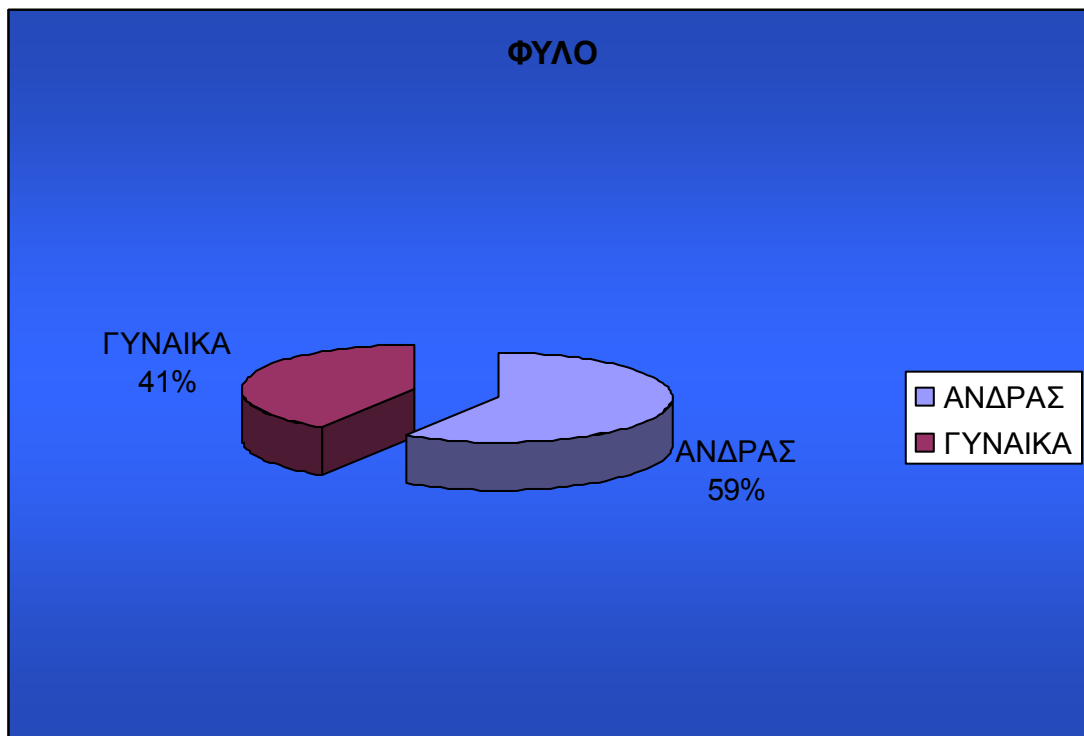
¹⁴ Βλ. Παράρτημα Ε: Ερωτηματολόγιο.

4.1.1. Παρουσίαση αποτελεσμάτων από τις απαντήσεις των ερωτηθέντων

- Παρουσίαση του φύλου των ερωτηθέντων

Το δείγμα αποτέλεσαν κατά 41% γυναίκες και 59% άνδρες Πάτμιοι.

Όπως αναφέρθηκε και στην εισαγωγή της μεθοδολογίας, στη μελέτη και τη συμπλήρωση των ερωτηματολογίων έλαβαν μέρος άνδρες και γυναίκες Πάτμιοι άνω των 18 ετών.

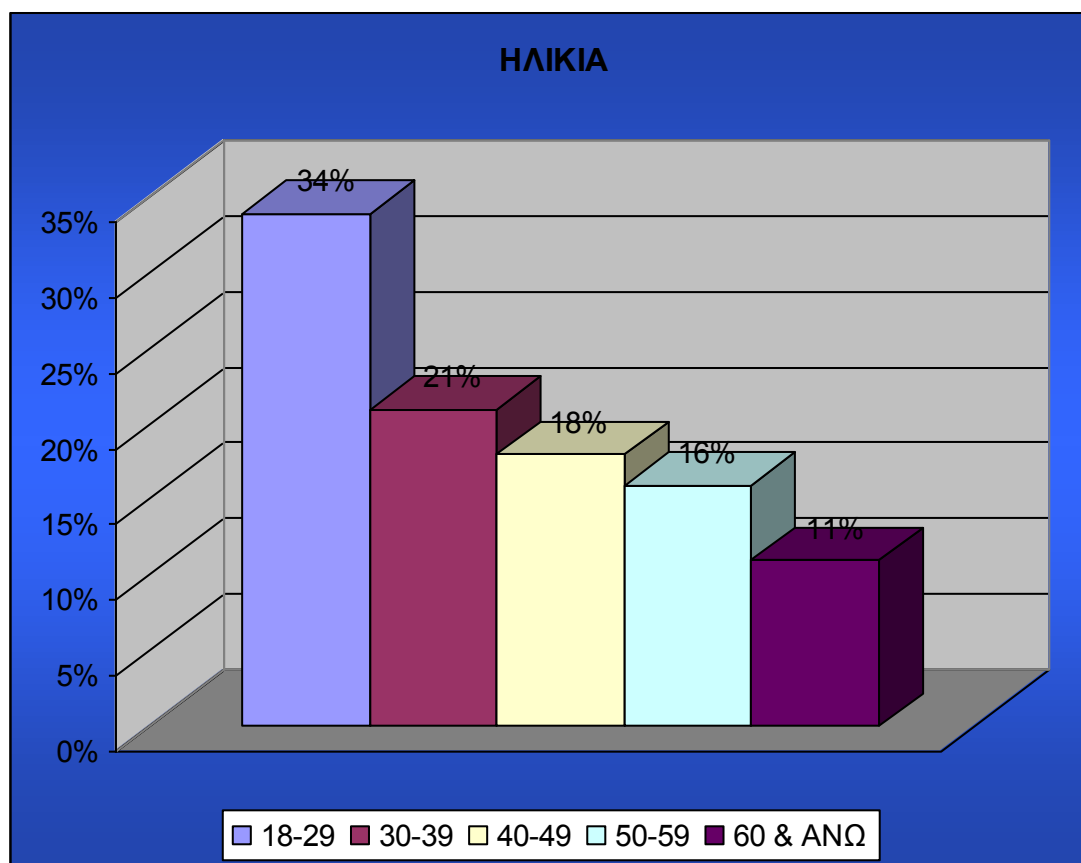

Διάγραμμα 4.1: Παρουσίαση του φύλου των ερωτηθέντων

- **Παρουσίαση της ηλικίας των ερωτηθέντων**

Οι ηλικίες του δείγματος διαμορφώθηκαν ως εξής: το 34% του δείγματος είναι στην ηλικία μεταξύ 18-29 ετών. Το 21% του δείγματος βρίσκεται στην ηλικία από 30-39 ετών, το 18% του δείγματος είναι 40-49 ετών, το 16% βρίσκεται στο διάστημα από 50 έως 59 ετών και τέλος το 11% του δείγματος είναι από 60 ετών και πάνω.

Φαίνεται ότι υπάρχουν ενδεικτικά ποσοστά από όλες τις ηλικίες των Πατμίων και ιδιαίτερα μεγάλα ποσοστά από τον ενεργό πληθυσμό. Στην έρευνα δεν έλαβαν μέρος άτομα κάτω των 18 ετών.

Διάγραμμα 4.2: Παρουσίαση της ηλικίας των ερωτηθέντων

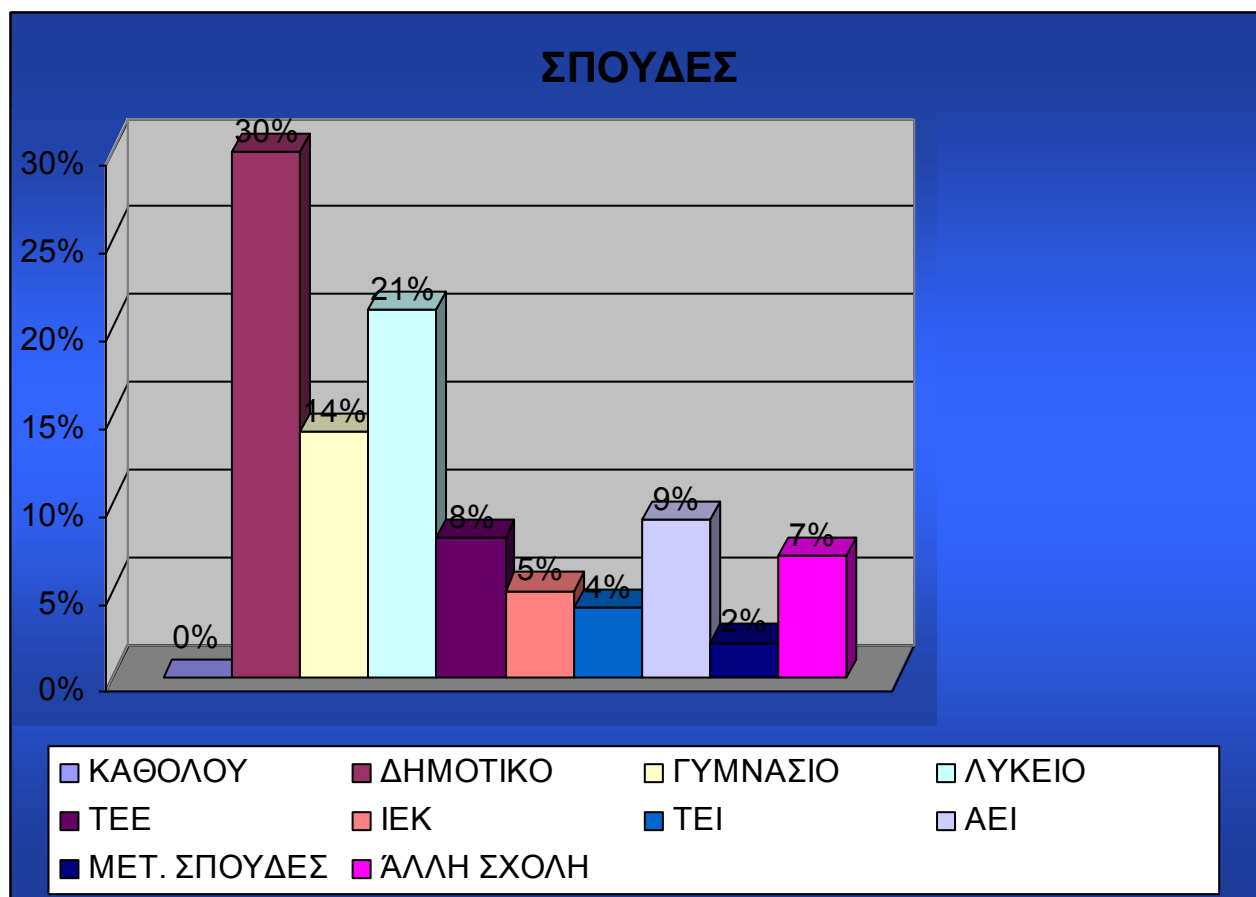
- **Παρουσίαση του μορφωτικού επιπέδου των ερωτηθέντων**

Το μεγαλύτερο ποσοστό των ερωτηθέντων έχουν τελειώσει το δημοτικό δηλαδή το 30%, έπειτα το 21% των ερωτηθέντων έχουν απολυτήριο Λυκείου, το 14% έχουν απολυτήριο του Γυμνασίου, το 9% είναι απόφοιτοι ΑΕΙ, το 8% έχουν τελειώσει ΤΕΕ, το 7% έχουν τελειώσει κάποια άλλη σχολή, το 5% έχουν τελειώσει κάποιο ΙΕΚ, το 4% είναι απόφοιτοι κάποιου ΤΕΙ, το 2% έχουν κάνει μεταπτυχιακές σπουδές και 0% παρουσιάζεται δεν έχει πάει καθόλου σχολείο (1 άτομο το δήλωσε).

Σύμφωνα με τις απαντήσεις που ελήφθησαν μεγάλο ποσοστό των ερωτηθέντων έχει λάβει τουλάχιστον την υποχρεωτική εκπαίδευση είτε σε πρωτοβάθμιο είτε σε δευτεροβάθμιο επίπεδο. Αξιοσημείωτο είναι ότι άτομα μέσης ή τρίτης ηλικίας σε μεγάλο ποσοστό έχουν απολυτήριο Δημοτικού. Αλλά οι νεότεροι έχουν αποφοιτήσει από σχολές ή έχουν πτυχίο από την τριτοβάθμια εκπαίδευση.

Βέβαια για να ερμηνεύσει κανείς αυτή την τάση θα πρέπει να λάβει υπόψιν τις επαγγελματικές συνθήκες που επικρατούν καθώς και τα προσόντα που απαιτούνται για την εισαγωγή στην αγορά εργασίας.

Πάντως αποτελεί ενθαρρυντικό στοιχείο για το νησί, το γεγονός ότι οι κάτοικοι έχουν λάβει μόρφωση και είναι ικανοί να ανταποκριθούν στις νέες συνθήκες καθώς και να αφομοιώνουν το σύγχρονο τρόπο ζωής και να αναπτύσσονται βελτιώνοντας το βιοτικό τους επίπεδο.

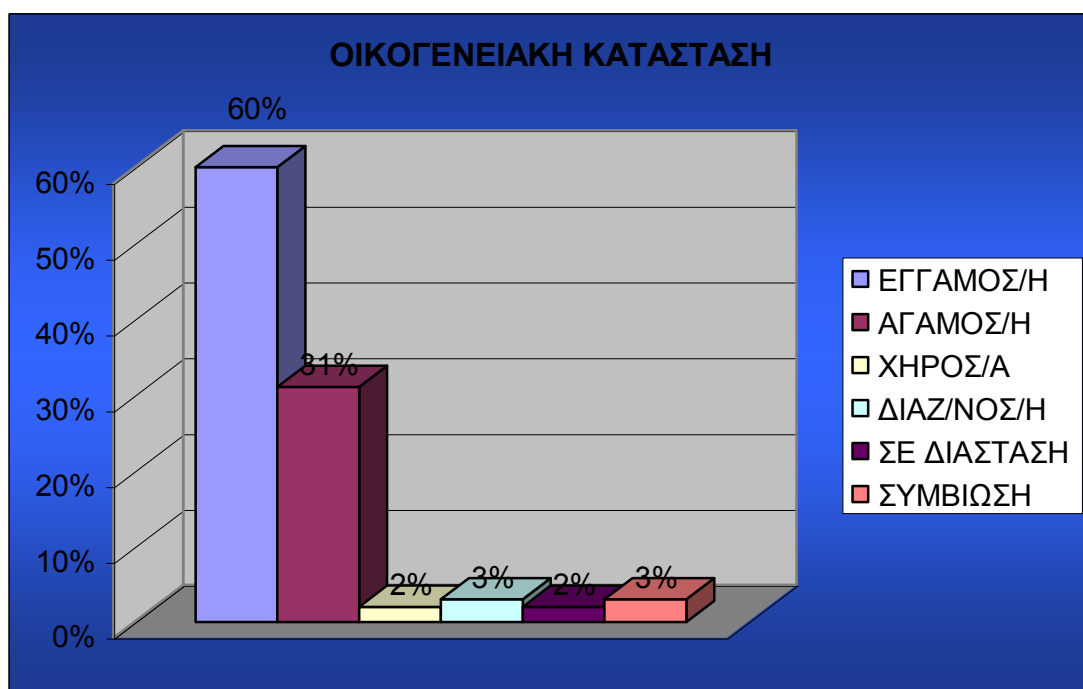

Διάγραμμα 4.3: Παρουσίαση του μορφωτικού επιπέδου των ερωτηθέντων

- **Παρουσίαση της οικογενειακής κατάστασης των ερωτηθέντων**

Σχετικά με την οικογενειακή κατάσταση των ερωτηθέντων, η πλειοψηφία είναι έγγαμοι δηλαδή το 60% και το 31% είναι άγαμοι. Έπειτα με μικρότερα ποσοστά εμφανίζονται άλλες κατηγορίες όπως είναι οι διαζευγμένοι και αυτοί που συμβιώνουν που συγκεντρώνουν 3% έκαστο και τέλος από 2% είναι όσοι βρίσκονται σε κατάσταση χηρείας και σε διάσταση.

Μεγάλο ποσοστό των ερωτηθέντων είναι έγγαμοι και λιγότερο κατατάσσονται στις άλλες μορφές οικογένειας που αναφέρθηκαν. Βέβαια εξαιρούνται οι άγαμοι οι οποίοι είναι νεαροί σε ηλικία, σπουδαστές ή άτομα που πρόκειται να παντρευτούν. Το χαρακτηριστικό ότι μεγαλύτερο ποσοστό είναι έγγαμοι, φαίνεται ότι οι Πάτμιοι ακολουθούν τον παραδοσιακό τρόπο ζωής και τον έγγαμο βίο. Ενώ καταστάσεις όπως διαζευγμένοι, σε διάσταση ή συμβίωση σπάνια παρατηρούνται.

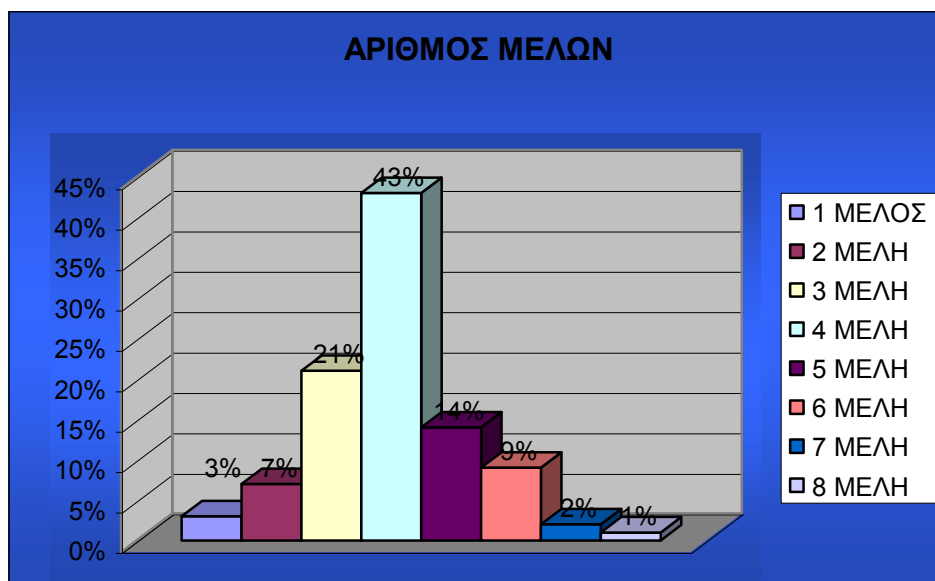
Διάγραμμα 4.4: Παρουσίαση της οικογενειακής κατάστασης των ερωτηθέντων

- **Παρουσίαση του αριθμού των μελών της οικογένειας των ερωτηθέντων**

Ως προς τον αριθμό των μελών της οικογένειας, δηλαδή των γονέων και των παιδιών φαίνεται ότι μεγάλο ποσοστό των οικογενειών των Πατμίων αποτελείται από 4 μέλη δηλαδή το 43%, ενδεχομένως έχουν 2 παιδιά σε κάθε οικογένεια. Έπειτα το 21% του δείγματος εμφανίζεται να αποτελείται η οικογένεια από 3 μέλη, το 14% από 5 μέλη, το 9% από 6 μέλη, το 7% από 2 μέλη, το 3% από 1 μέλος, το 2% από 7 μέλη και τέλος το 1% από 8 μέλη.

Οι οικογένειες στην Πάτμο ακολουθούν τη μορφή της πυρηνικής οικογένειας δηλαδή αποτελούνται από τους γονείς και τα παιδιά χωρίς να συμβιούν μαζί και άλλοι συγγενείς. Σύμφωνα με τις απαντήσεις που δόθηκαν, μεγάλο ποσοστό των οικογενειών των ερωτηθέντων αποτελείται από 4 μέλη δηλαδή τους γονείς και 2 παιδιά, έπειτα οι οικογένειες με 3 μέλη δηλαδή οι γονείς και 1 παιδί και στη συνέχεια τα 5 μέλη δηλαδή οικογένειες με 3 παιδιά. Οπότε υπάρχουν αρκετά ποσοστά έγγαμων με παιδιά και μάλιστα με ένα, 2 και 3 παιδιά οι περισσότεροι.

Ο αριθμός των παιδιών είναι ένας παράγοντας για την ανάπτυξη μιας περιοχής και μάλιστα της βιώσιμης ανάπτυξης αφού αποτελεί τη γενιά που έπεται. Επίσης είναι σημαντικό αν ληφθεί υπόψιν το πρόβλημα της υπογεννητικότητας που παρατηρείται σε εθνικό επίπεδο.

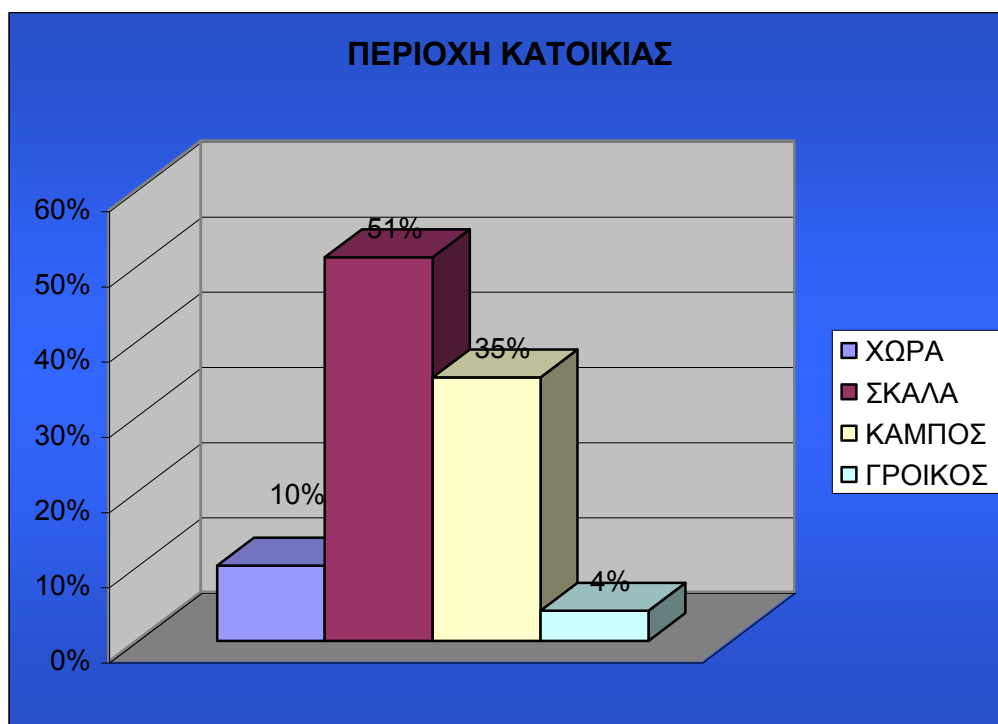

Διάγραμμα 4.5: Παρουσίαση του αριθμού των μελών της οικογένειας των ερωτηθέντων

- **Παρουσίαση της περιοχής κατοικίας των ερωτηθέντων**

Ως προς την περιοχή κατοικίας, το 51% του δείγματος δήλωσε ότι διαμένει στην περιοχή της Σκάλας, το 35% δήλωσε ότι διαμένει στον Κάμπο, το 10% στη Χώρα και το 4% στο Γροίκο.

Στην έρευνα έλαβαν μέρος κάτοικοι και από τους 4 οικισμούς του νησιού. Μάλιστα αν και τυχαία, υπάρχει ένα σχεδόν ανάλογο ποσοστό αντιπροσωπευτικό από τον κάθε οικισμό. Οι περισσότεροι που έλαβαν μέρος ήταν από την περιοχή της Σκάλας αφού η Σκάλα έχει τον περισσότερο πληθυσμό. Έπειτα από την περιοχή του Κάμπου, στη συνέχεια από τη Χώρα και τέλος από τον οικισμό του Γροίκου ο οποίος έχει ελάχιστους κατοίκους.

Διάγραμμα 4.6: Παρουσίαση της περιοχής κατοικίας των ερωτηθέντων

- **Παρουσίαση του επαγγέλματος των ερωτηθέντων**

Σύμφωνα με το Διάγραμμα 4., μεγάλο ποσοστό των ερωτηθέντων είναι ελεύθεροι επαγγελματίες με ποσοστό 28%, έπειτα το 24% των Πατμίων απασχολούνται με τα οικιακά (γυναίκες), το 22% είναι ιδιωτικοί υπάλληλοι. Έπειτα το 14% είναι δημόσιοι υπάλληλοι και το 12% δήλωσαν ότι είναι άνεργοι.¹⁵

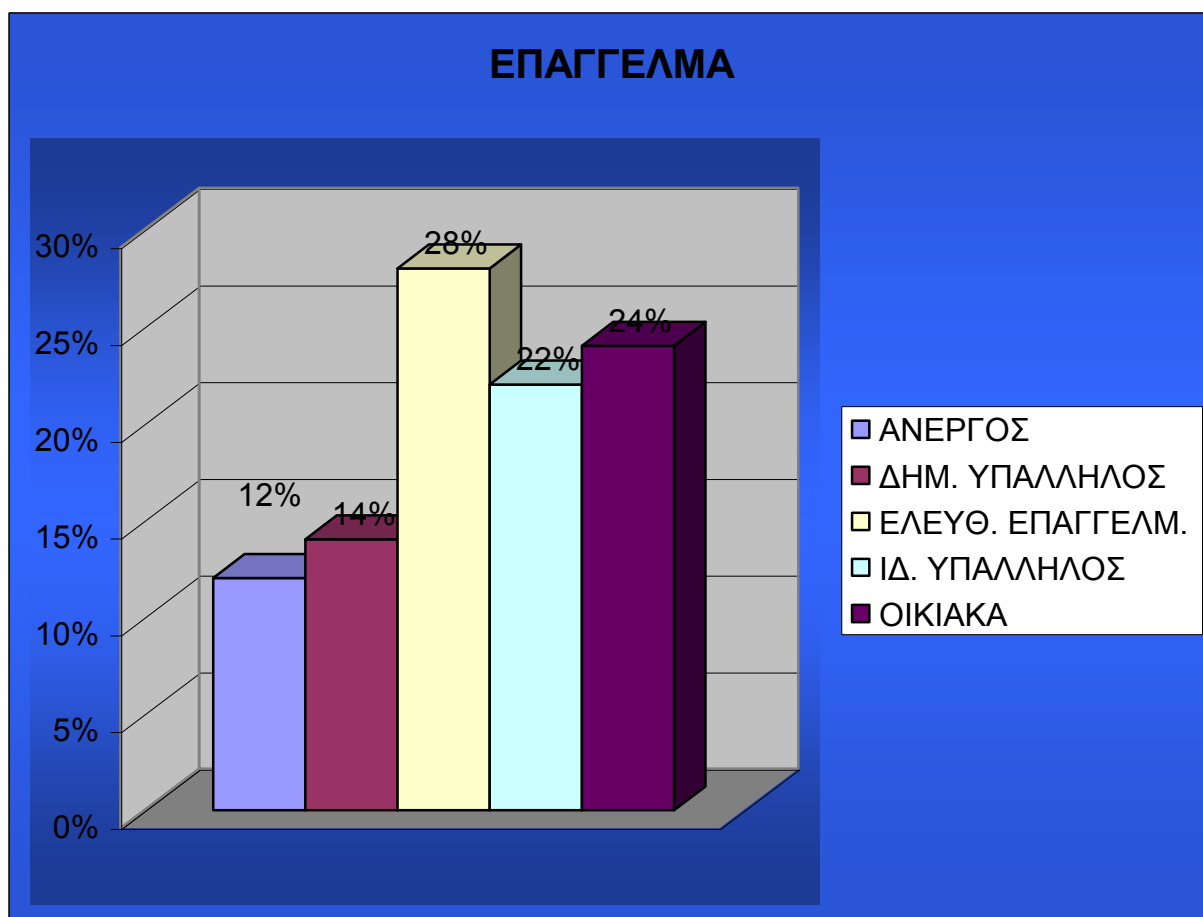
Μεγάλο ποσοστό των Πατμίων είναι ελεύθεροι επαγγελματίες ή ιδιωτικοί υπάλληλοι. Βέβαια πρέπει να ληφθεί υπ' όψιν ότι η πλειοψηφία των επαγγελματιών σχετίζεται με τον τουρισμό και τον τριτογενή τομέα παραγωγής. Έπειτα μεγάλο ποσοστό των ερωτηθέντων γυναικών δήλωσαν ότι απασχολούνται με τα οικιακά. Στη συνέχεια υπάρχει ένα σημαντικό ποσοστό κατοίκων που απασχολούνται στο δημόσιο τομέα και τέλος το μικρότερο ποσοστό- πλην όμως σημαντικό- που δήλωσαν ότι είναι άνεργοι, συνταξιούχοι ή σπουδαστές.

¹⁵ Στην κατηγορία των ανέργων εντάσσονται: συνταξιούχος τεχνικός κομπιούτερ, άνεργη και άεργη, συνταξιούχος ναυτικός, φοιτητής, συμβασιούχος δημοτική υπάλληλος, μεταπτυχιακή φοιτήτρια, σπουδαστής

Στην κατηγορία των δημοσίων υπαλλήλων εντάσσονται: εκπαιδευτικός, καθηγήτρια., υπάλληλος ΔΕΗ, αστυνόμος, πλήρωμα ασθενοφόρου, τεχνολόγος/ πολιτικός μηχανικός, δημοτικός υπάλληλος, καθηγητής, τραπεζικός υπάλληλος, νηπιαγωγός, υπάλληλος στη δημοτική αστυνομία, οδοντίατρος.

Στην κατηγορία των ελεύθερων επαγγελματιών εντάσσονται: αγρότης, γεωργός, μηχανικός, ιδιοκτήτης ενοικιαζόμενων δωματίων, ιδιοκτήτης καταστήματος, έμπορος, εγκαταστάτης ηλεκτρικών ειδών, τεχνολόγος ιατρικών εργαστηρίων, μοδίστρα, οικοδόμος, συντηρητής έργων τέχνης/ ζωγραφική/ γλυπτική, τεχνίτης ξυλουργός, ιδιοκτήτης σνακ-μπαρ, οδηγός ταξί, ιδιοκτήτης τουριστικού καταστήματος και ελληνικού τύπου, ιδιοκτήτης σούπερ μάρκετ, διαφημιστής, μουσικός, ιδιοκτήτης ξενοδοχείου, υδραυλικός, οικονόμος στην Πατμιάδα, λογιστής-φοροτεχνικός, ηλεκτρολόγος, έμπορος ενδυμάτων, ξυλουργός, ιδιοκτήτης καταστήματος ενοικιάσεως αυτοκινήτων, ψαράς, κρεοπώλης, ιδιοκτήτης φάρμας, ιδιοκτήτης κάβας, ιδιοκτήτης εστιατορίου, ιδιοκτήτης φούρνου, συγγραφέας, ψυκτικός, καθηγητής αγγλικής, ιδιοκτήτρια περιπτέρου, ιδιοκτήτης καταστήματος με μπογιές, ασφαλιστικός σύμβουλος.

Στην κατηγορία των ιδιωτικών υπαλλήλων εντάσσονται: μοναστηριακός υπάλληλος, υπάλληλος ξενοδοχειακών επιχειρήσεων, σερβιτόρος, πωλήτρια τουριστικού καταστήματος, λογιστής, καμαριέρα, φύλακας μουσείου, υπάλληλος σε σούπερ-μάρκετ, υπάλληλος σε κατάστημα υποδημάτων, καθαρίστρια, ιδιοκτήτης τουριστικού καταστήματος και ελληνικού τύπου, βοηθός σε λογιστικό γραφείο, μπάρμαν, ηλεκτρολόγος, μπέμπι- σίτερ, πωλήτρια σε κατάστημα σκαφών, βοηθός οικοδόμου, ρεσεψιονίστ, τεχνικός σε σκάφη, υπάλληλος στο καρνάγιο, υπάλληλος σε εστιατόριο(«λαντζέρα»).

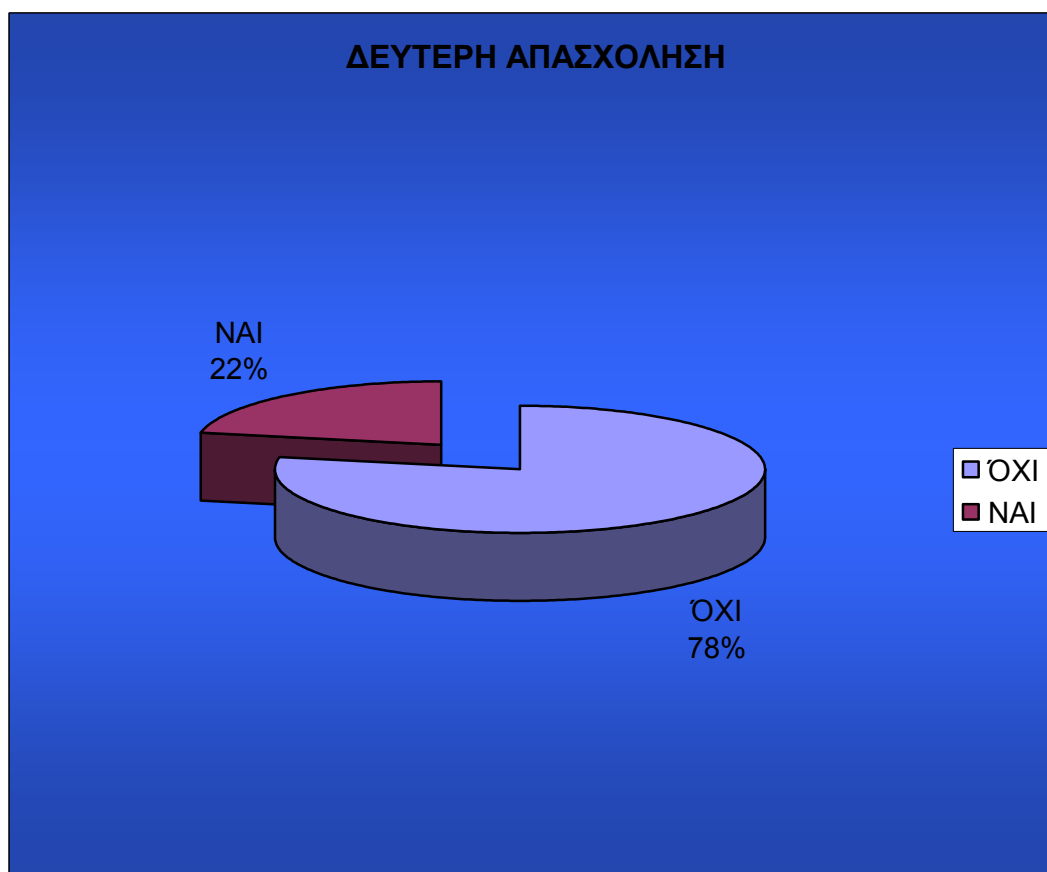

Διάγραμμα 4.8: Παρουσίαση του επαγγέλματος των ερωτηθέντων

- **Παρουσίαση απαντήσεων σχετικά με το αν έχουν δεύτερη απασχόληση**

Στην ερώτηση σχετικά με το αν έχουν δεύτερη απασχόληση, το 78% του δείγματος δήλωσε ότι δεν έχει, ενώ ότι 22% δήλωσε ότι έχει.

Μεγάλο ποσοστό των ερωτηθέντων δήλωσαν ότι δεν έχουν δεύτερη απασχόληση. Βέβαια η πολυαπασχόληση για μέρη που θεωρούνται «επιρρεπή» οικονομικά είναι σημαντική και προτείνεται να ενισχύεται. Ειδικά αφού κύριος οικονομικός πόρος του νησιού είναι ο τουρισμός ο οποίος περιορίζεται στους θερινούς μήνες. Καλό είναι οι κάτοικοι να έχουν εναλλακτικά επαγγέλματα τη χειμερινή περίοδο ώστε να υπάρχει ευελιξία.

Διάγραμμα 4.9: Παρουσίαση απαντήσεων σχετικά με το αν έχουν δεύτερη απασχόληση

- Παρουσίαση σχετικά με το είδος δεύτερης απασχόλησης των ερωτηθέντων

Τους ζητήθηκε να προσδιορίσουν το είδος της δεύτερης απασχόλησης που έχουν όσοι απασχολούνται. Το 78% σε αυτήν την ερώτηση απάντησε ότι δεν απασχολείται, έπειτα το 10% δήλωσαν ότι απασχολούνται στον ιδιωτικό τομέα και με ίδιο ποσοστό άλλοι ότι είναι επαγγελματίες. Τέλος από 1% του δείγματος δήλωσαν ότι ως δεύτερη απασχόληση έχουν την ενασχόληση με τα οικιακά και την απασχόληση στο δημόσιο τομέα.

Εξαιρώντας το μεγάλο ποσοστό των κατοίκων που δεν έχουν δεύτερη απασχόληση, όσοι έχουν είναι είτε ελεύθεροι επαγγελματίες ή ιδιωτικοί υπάλληλοι. Τέλος πολύ μικρό ποσοστό γυναικών έχουν ως δεύτερη απασχόληση τα οικιακά, σε αντίθεση με το αντίστοιχο ποσοστό του προηγούμενου πίνακα.

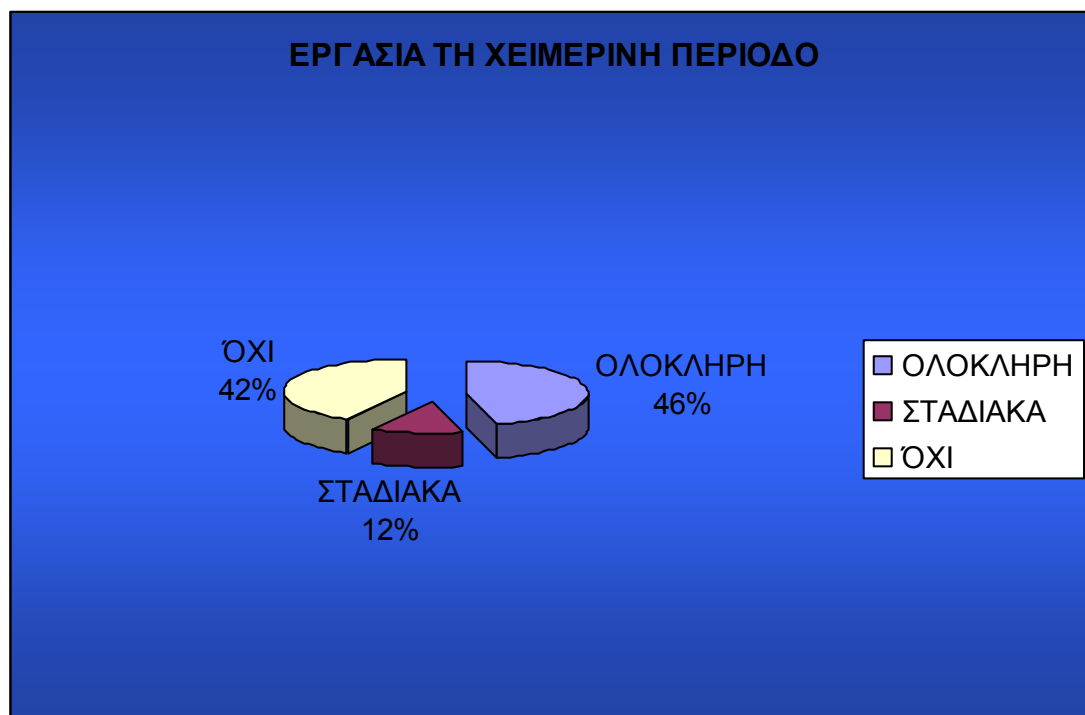

Διάγραμμα 4.10: Παρουσίαση σχετικά με το είδος δεύτερης απασχόλησης των ερωτηθέντων

- **Παρουσίαση απαντήσεων σχετικά με το αν εργάζονται τη χειμερινή περίοδο**

Έπειτα το 46% των ερωτηθέντων φαίνεται ότι εργάζεται καθ' όλη τη χειμερινή περίοδο, το 12% απάντησε ότι τη χειμερινή περίοδο εργάζεται σταδιακά και το 42% του δείγματος δεν εργάζεται τη χειμερινή περίοδο είτε γιατί είναι άνεργοι ή συνταξιούχοι ή απασχολούνται με τουριστικά επαγγέλματα.

Η σταθερότητα στο επάγγελμα αποτελεί παράγοντα οικονομικής σταθερότητας, ευελιξίας και ανάπτυξης. Όμως στην Πάτμο παρατηρείται ότι δεν ισχύει αυτό αφού σχεδόν ο μισός ενεργός πληθυσμός δεν εργάζεται τη χειμερινή περίοδο, αντισταθμίζοντας αυτό το ποσοστό ένα άλλο σημαντικό είναι αυτοί που εργάζονται και τη χειμερινή περίοδο και είναι επαγγέλματα που δε σχετίζονται με τον τουρισμό. Τέλος ένα μικρό αλλά σημαντικό ποσοστό εργάζεται σταδιακά τη χειμερινή περίοδο και αυτοί είναι είτε ελεύθεροι επαγγελματίες όπως π.χ. οικοδόμοι ή ιδιωτικοί υπάλληλοι.

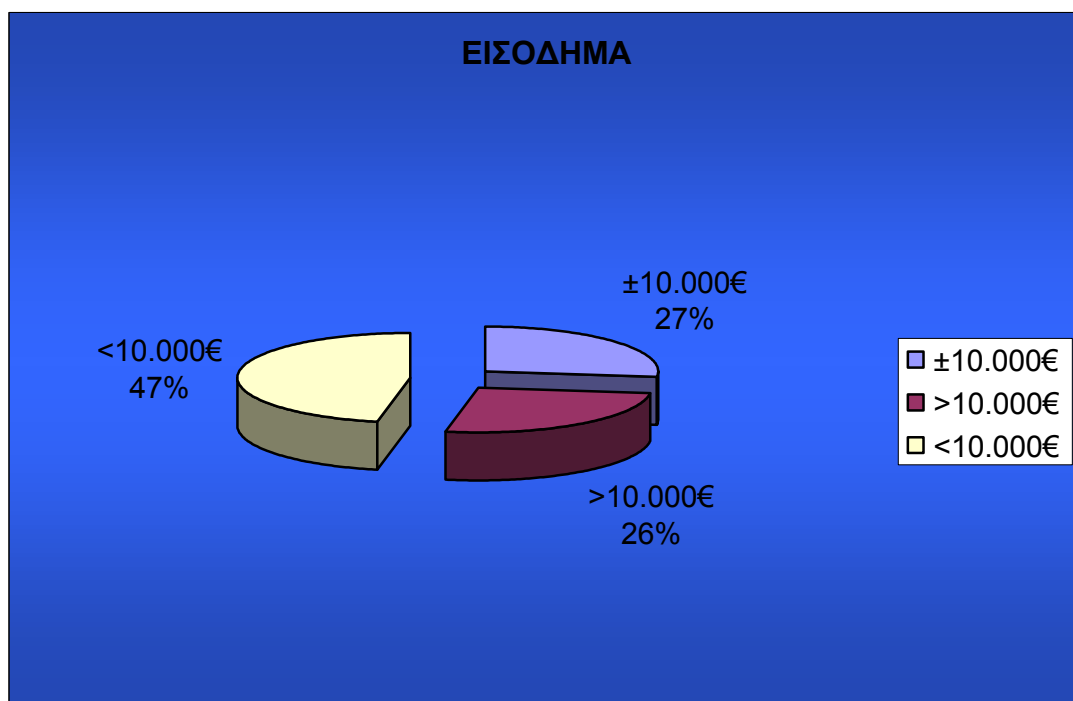

Διάγραμμα 4.11: Παρουσίαση απαντήσεων σχετικά με το αν εργάζονται τη χειμερινή περίοδο

- **Παρουσίαση σχετικά με το επίπεδο εισοδήματος των ερωτηθέντων**

Ως προς το επίπεδο του οικογενειακού εισοδήματος των ερωτηθέντων φαίνεται ότι το εισόδημα του 47% του δείγματος είναι κάτω από 10.000 €. Έπειτα εισόδημα γύρω στα 10.000 € παρουσιάζει το 27% το δείγματος και τέλος μεγαλύτερο εισόδημα από 10.000 εμφανίζεται να έχει το 26% του δείγματος.

Ως δείκτης εισοδήματος παρουσιάστηκαν τα 10.000€ αφού για επαγγέλματα που σχετίζονται με τον τουρισμό οι απολαβές των ιδιωτικών υπάλληλων, συνήθως, δεν υπερβαίνουν αυτό το ποσό. Φαίνεται ότι μεγάλο ποσοστό των ερωτηθέντων δήλωσαν ότι είτε είναι μικρότερο το οικογενειακό τους εισόδημα από τα 10.000€ ή είναι γύρω από αυτό το ποσό. Βέβαια ανάλογα με τα προηγούμενα ποσοστά βρίσκονται και αυτοί που δήλωσαν ότι το εισόδημα τους βρίσκεται πάνω από 10.000€. οπότε δεν βρίσκεται η Πάτμος σε πολύ δυσχερή θέση όμως το πρόβλημα είναι ότι το εισόδημα απορρέει κυρίως από επαγγέλματα του τριτογενή τομέα παραγωγής.

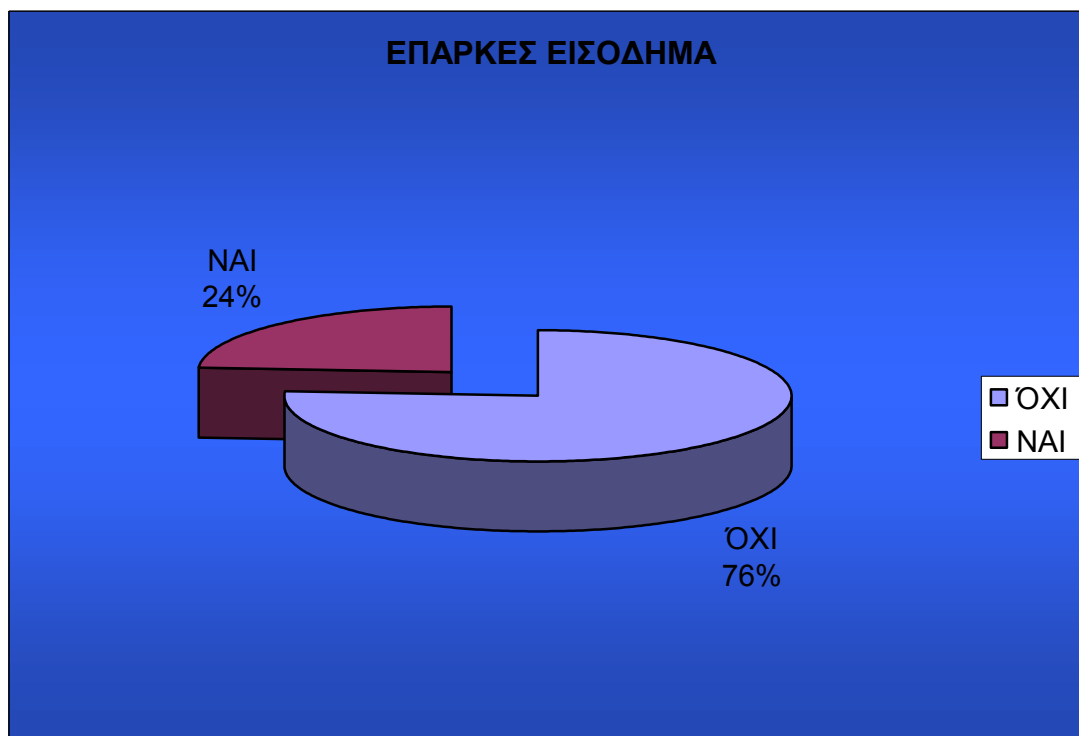

Διάγραμμα 4.12: Παρουσίαση σχετικά με το επίπεδο εισοδήματος των ερωτηθέντων

- Παρουσίαση απαντήσεων σχετικά με το αν θεωρούν επαρκές το εισόδημά τους

Το 24% τω ερωτηθέντων πιστεύει ότι είναι επαρκές το εισόδημά τους ενώ το 78% πιστεύει ότι δεν είναι επαρκές.

Η βιωσιμότητα ενός νοικοκυριού εξαρτάται από το επίπεδο εισοδήματος του και τη δυνατότητα που έχει να καλύψει τις ανάγκες του. Όμως μεγάλο ποσοστό των ερωτηθέντων πιστεύουν ότι δεν είναι αρκετό το εισόδημα που έχουν, οπότε δεν θεωρούν ότι μπορούν να καλύψουν όλες τις ανάγκες τους με αυτό.

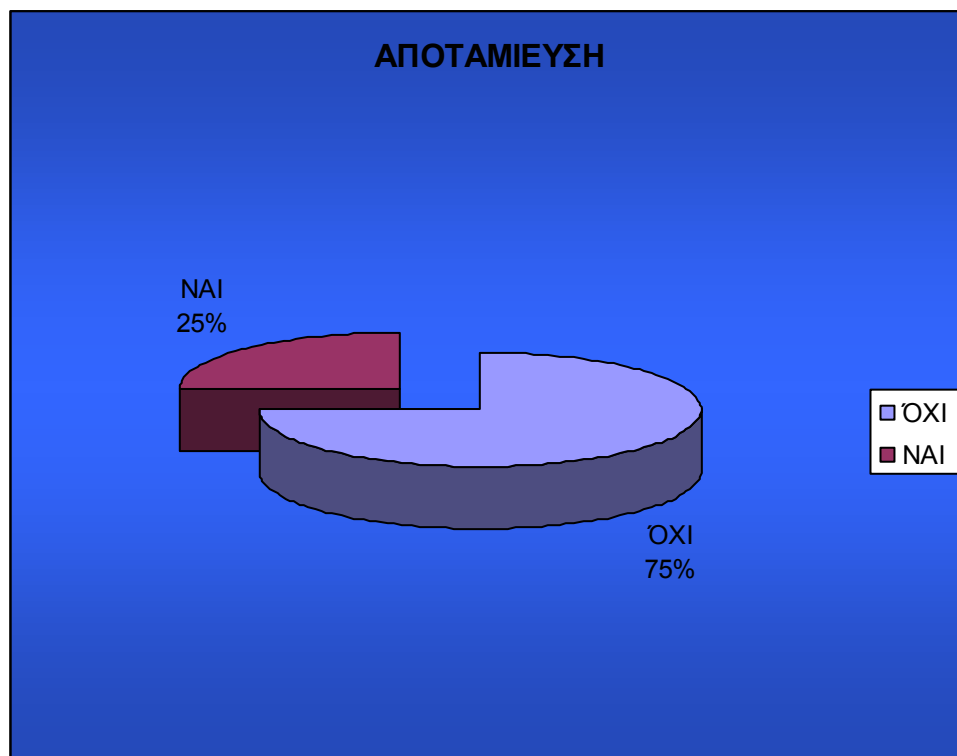

Διάγραμμα 4.13: Παρουσίαση απαντήσεων σχετικά με το αν θεωρούν επαρκές το εισόδημά τους

- **Παρουσίαση απαντήσεων σχετικά με το αν αποταμιεύουν οι ερωτηθέντες**

Το 25% των ερωτηθέντων αποταμιεύει χρήματα, ενώ το 75% δεν αποταμιεύει.

Η αποταμίευση αποτελεί δείκτη ευημερίας του νοικοκυριού. Απόρροια του ότι οι Πάτμιοι δεν θεωρούν το εισόδημά τους επαρκές είναι ότι δεν αποταμιεύουν χρήματα. Οπότε δεν καλύπτουν τις ανάγκες τους, είτε προσαρμόζονται στις ανάγκες που μπορούν να καλύψουν με το μισθό τους.

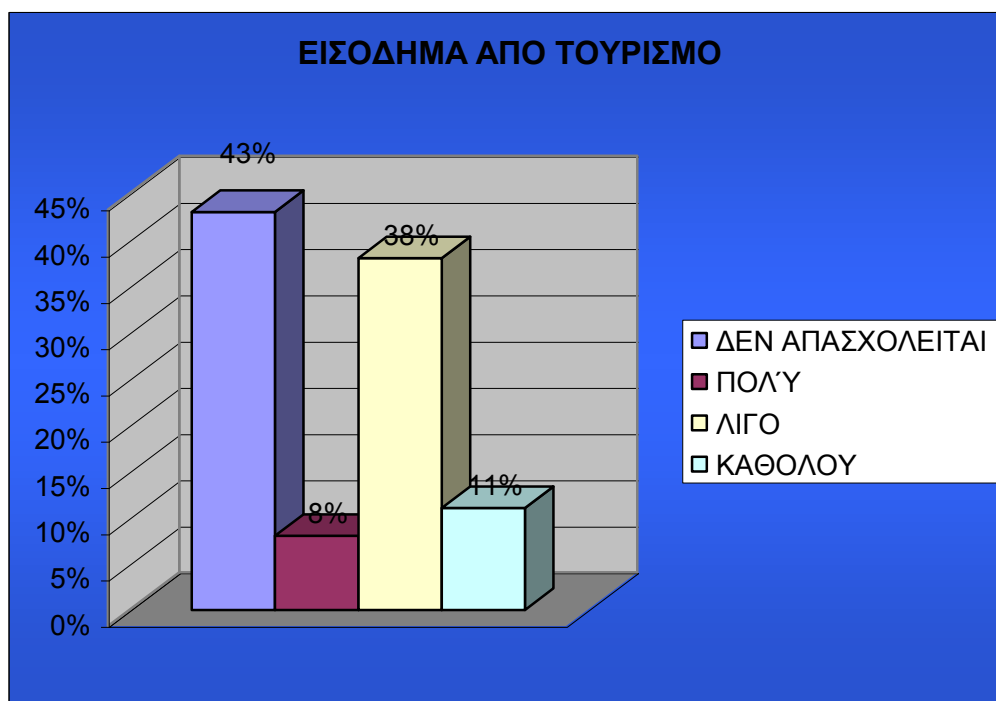

Διάγραμμα 4.14: Παρουσίαση απαντήσεων σχετικά με το αν αποταμιεύουν οι ερωτηθέντες

- **Παρουσίαση σχετικά με το αν οι ερωτηθέντες θεωρούν επαρκές το εισόδημα που προκύπτει από την ενασχόληση με τουριστικά επαγγέλματα**

Σε ερώτηση σχετικά με το αν θεωρούν επαρκές το εισόδημα που προκύπτει από τον τουρισμό, αν απασχολούνται βέβαια με τουριστικά επαγγέλματα, το 43% δεν έδωσε κάποια απάντηση αφού δεν ασχολείται με τουριστικά επαγγέλματα αλλά είτε ανήκει στην κατηγορία των ανέργων, ή είναι δημόσιοι υπάλληλοι, ή απασχολείται με τα οικιακά ή ανήκει στις άλλες δυο κατηγορίες αλλά όχι σχετικές με τον τουρισμό. Το 8% θεωρεί ότι είναι επαρκές σε μεγάλο βαθμό, το 38% ότι δεν είναι και τόσο επαρκές και τέλος το 11% πιστεύει ότι δεν επαρκεί καθόλου.

Φαίνεται ότι σχεδόν οι μισοί από τους ερωτηθέντες δεν απάντησαν σ' αυτή την ερώτηση αφού το επάγγελμά τους δεν σχετίζεται με τον τουρισμό, ενώ όσοι απάντησαν σε αυτή την ερώτηση, στην πλειοψηφία τους θεωρούν ότι το εισόδημα που προέρχεται από τον τουρισμό είναι λίγο. Αυτό οφείλεται είτε στη μείωση του τουρισμού για διάφορους λόγους, είτε στον κατά κεφαλήν κέρδος που αναλογεί στον καθένα από αυτούς που ασχολούνται με τον τουρισμό.

Διάγραμμα 4.15: Παρουσίαση σχετικά με το αν οι ερωτηθέντες θεωρούν επαρκές το εισόδημα που προκύπτει από την ενασχόληση με τουριστικά επαγγέλματα

Οι Πάτμιοι ρωτήθηκαν σχετικά με το ποιοι πιστεύουν ότι είναι οι βασικοί παράγοντες μείωσης του θερινού τουρισμού. Οι πιθανές απαντήσεις ήταν οι εξής:

- Μεταφορές (πλοία, κρουαζιερόπλοια)
- Έλλειψη αεροδρομίου
- Μη επαρκής ιατρική περίθαλψη
- Ανεπάρκεια προσφοράς υπηρεσιών (καταλύματα, εστιατόρια, τουριστικά μαγαζιά κ.λ.π.)
- Μη επαρκή συγκοινωνία εντός του νησιού (λεωφορείο, ταξί, ενοικιαζόμενα οχήματα κ.λπ.)
- Ελλιπής προβολή του νησιού
- Ακρίβεια.

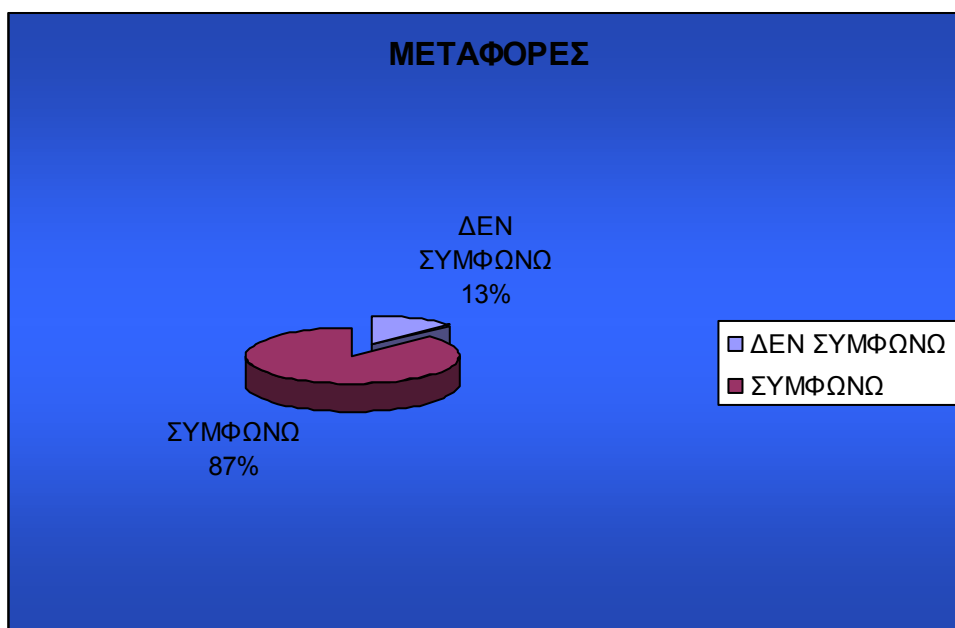
Οι παράγοντες αυτοί θεωρούνται σημαντικοί αφού αποτελούν μειονεκτήματα όχι μόνο για την Πάτμο αλλά και για άλλα μικρά τουριστικά νησιά. Έτσι είτε θα εκλείπουν όλα όσα προαναφέρθηκαν ή ορισμένα από αυτά και μάλιστα σε νησιά που δε δέχονται μαζικό τουρισμό και δεν αποφαίνονται να είναι τόσο οργανωμένα όσο τα μεγαλύτερα από αυτά.

Τα αποτελέσματα διαμορφώθηκαν ως εξής:

- Παρουσίαση σχετικά με το αν θεωρούν ως βασικό παράγοντα μείωσης του θερινού τουρισμού τις μεταφορές

Το 87% των ερωτηθέντων πιστεύει ότι ένας από τους βασικούς παράγοντες μείωσης του τουρισμού είναι η δυσλειτουργία στις μεταφορές δηλαδή στην ακτοπλοϊκή συγκοινωνία (πλοία και κρουαζιερόπλοια). Ενώ το 13% θεωρεί ότι άλλοι είναι βασικότεροι παράγοντες που ευθύνονται για τη μείωση του θερινού τουρισμού.

Οι μεταφορές και ειδικότερα η ακτοπλοϊκή συγκοινωνία είναι το πλέον σημαντικό ζήτημα που αφορά το νησί αφού αποτελεί το μοναδικό τρόπο σύνδεσης του νησιού με άλλες περιοχές, οπότε για να υπάρχει και να ενισχύεται η προσέλευση τουριστών πρέπει να είναι άρτια και η συγκοινωνία.

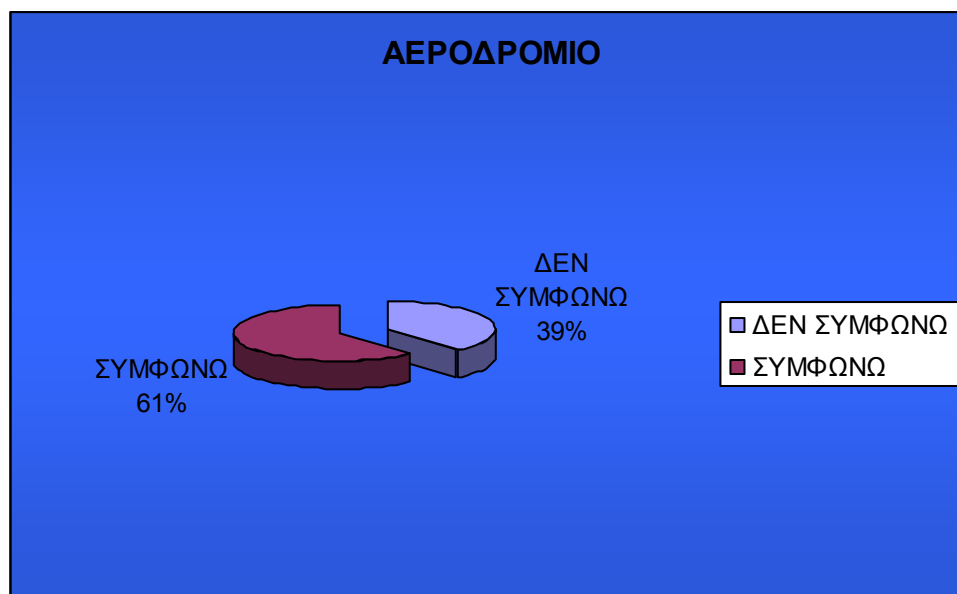

Διάγραμμα 4.16: Παρουσίαση σχετικά με το αν θεωρούν ως βασικό παράγοντα μείωσης του θερινού τουρισμού τις μεταφορές

- Παρουσίαση σχετικά με το αν θεωρούν ως βασικό παράγοντα μείωσης του θερινού τουρισμού την έλλειψη αεροδρομίου

Το 61% του δείγματος πιστεύει ότι βασικός παράγοντας μείωσης του θερινού τουρισμού είναι η έλλειψη αεροδρομίου, ενώ το 39% του δείγματος δεν συμφωνεί ότι ευθύνεται η έλλειψη αεροδρομίου αλλά άλλοι παράγοντες.

Η κατασκευή είναι αμφιλεγόμενο ζήτημα για τους Πατμίους. Άλλοι πιστεύουν ότι είναι αναγκαίο και βρίσκεται σε άμεση προτεραιότητα η κατασκευή του, ενώ άλλοι το θεωρούν καλό αλλά όχι απαραίτητο αφού μπορεί αν αλλοιωθεί η φυσιογνωμία του νησιού. Άντ' αυτού θεωρούν ότι μπορούν να υπάρξουν άλλες λύσεις.

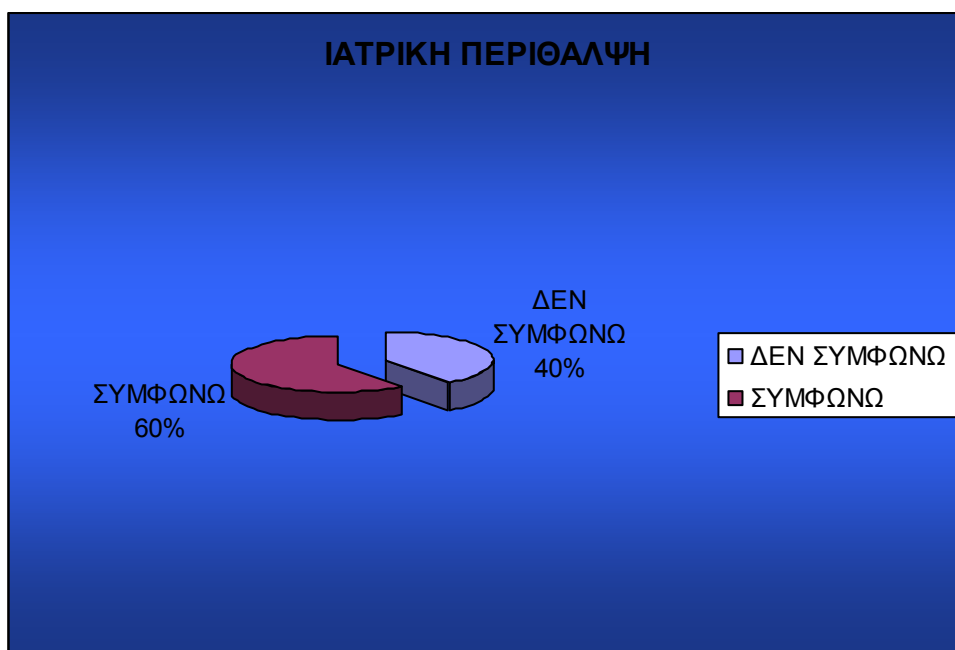

Διάγραμμα 4.17: Παρουσίαση σχετικά με το αν θεωρούν ως βασικό παράγοντα μείωσης του θερινού τουρισμού την έλλειψη αεροδρομίου

- Παρουσίαση σχετικά με το αν θεωρούν ως βασικό παράγοντα μείωσης του θερινού τουρισμού την μη επαρκή ιατρική περίθαλψη

Το 60% των ερωτηθέντων πιστεύει ότι παράγοντας μείωσης του θερινού τουρισμού είναι η μη επαρκής ιατρική περίθαλψη, ενώ το 40% δε συμφωνεί με αυτή την άποψη.

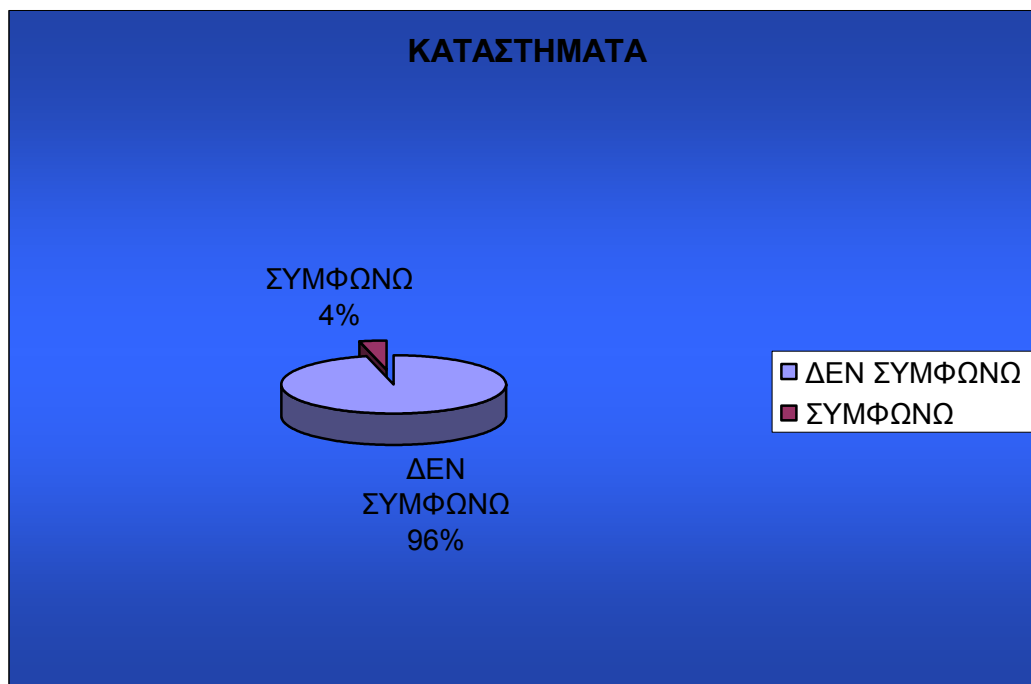
Το Κέντρο Υγείας της Πάτμου είναι και αυτό πολύ σημαντικό θέμα για τους Πατμίους για το οποίο πολύ συχνά διαμαρτύρονται οι κάτοικοι. Όμως η πλειοψηφία δεν το συγκαταλέγει στους παράγοντες μείωσης του θερινού τουρισμού.

Διάγραμμα 4.18: Παρουσίαση σχετικά με το αν θεωρούν ως βασικό παράγοντα μείωσης του θερινού τουρισμού την μη επαρκή ιατρική περίθαλψη

- Παρουσίαση σχετικά με το αν θεωρούν ως βασικό παράγοντα μείωσης του θερινού τουρισμού την ανεπάρκεια προσφοράς υπηρεσιών (καταλύματα, εστιατόρια, τουριστικά μαγαζιά κ.α.)

Το 96% των ερωτηθέντων δε συμφωνεί οι η ανεπάρκεια προσφοράς υπηρεσιών όπως είναι καταλύματα, εστιατόρια, τουριστικά μαγαζιά κ.λ.π. αποτελεί παράγοντα μείωσης του θερινού τουρισμού. Αντίθετα μόλις το 4% θεωρεί ότι είναι βασικός παράγοντας.

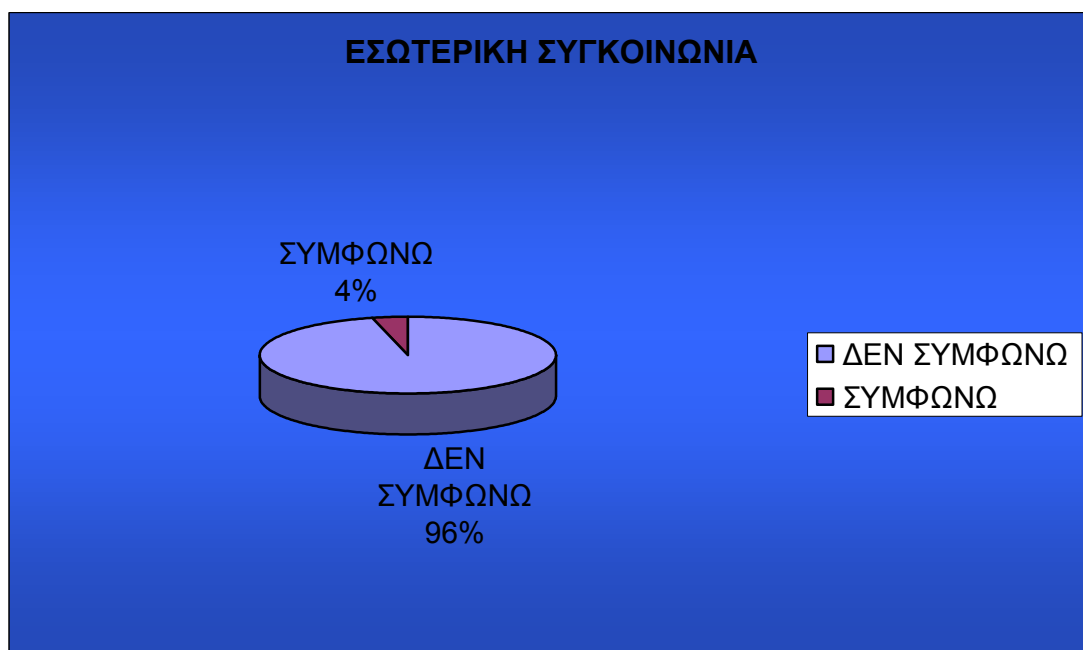

Διάγραμμα 4.19: Παρουσίαση σχετικά με το αν θεωρούν ως βασικό παράγοντα μείωσης του θερινού τουρισμού την ανεπάρκεια προσφοράς υπηρεσιών (καταλύματα, εστιατόρια, τουριστικά μαγαζιά κ.α.)

- Παρουσίαση σχετικά με το αν θεωρούν ως βασικό παράγοντα μείωσης του θερινού τουρισμού τη μη επαρκή συγκοινωνία εντός του νησιού (λεωφορείο, ταξί, ενοικιαζόμενα οχήματα κ.λπ.)

Το 96% των ερωτηθέντων δεν συμφωνεί με την άποψη ότι μη επαρκής συγκοινωνία εντός του νησιού συμβάλλει στη μείωση του θερινού τουρισμού, ενώ μόλις το 4% του δείγματος πιστεύει ότι είναι ένας παράγοντας.

Η συγκοινωνία εντός του νησιού θεωρείται ικανοποιητική ώστε να καλύπτει τις ανάγκες των κατοίκων αλλά και των τουριστών.. σε αυτό συμβάλλουν και τα ενοικιαζόμενα οχήματα αλλά και τα ιδιόκτητα που κάνουν τον πληθυσμό ευέλικτο στις μεταφορές και ανεξάρτητους από τα μέσα συγκοινωνίας.

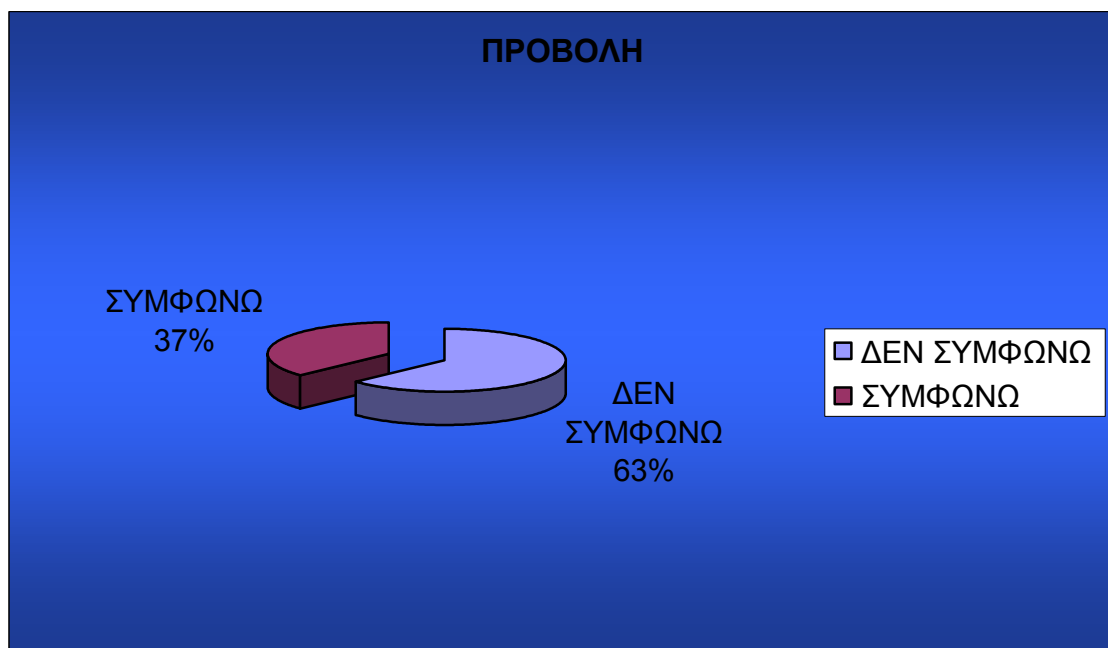

Διάγραμμα 4.20: Παρουσίαση σχετικά με το αν θεωρούν ως βασικό παράγοντα μείωσης του θερινού τουρισμού τη μη επαρκή συγκοινωνία εντός του νησιού (λεωφορείο, ταξί, ενοικιαζόμενα οχήματα κ.λπ.)

- Παρουσίαση σχετικά με το αν θεωρούν ως βασικό παράγοντα μείωσης του θερινού τουρισμού την ελλιπή προβολή του νησιού

Το 63% των ερωτηθέντων δεν πιστεύει ότι υπάρχει ελλιπής προβολή του νησιού ώστε να μειωθεί ο θερινός τουρισμός ενώ το 37% θεωρεί ότι η ελλιπής προβολή είναι παράγοντας.

Πολλοί πιστεύουν ότι και μόνο το όνομα της Πάτμου ή η Μονή συμβάλλει στην προβολή του νησιού οπότε η πλειοψηφία δεν το συγκαταλέγει στους παράγοντες μείωσης του θερινού τουρισμού.

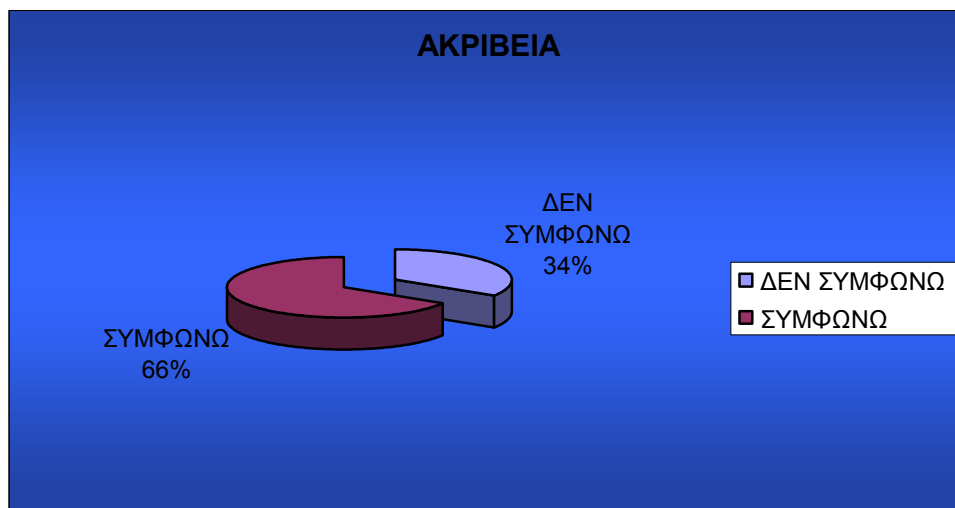

Διάγραμμα 4.21: Παρουσίαση σχετικά με το αν θεωρούν ως βασικό παράγοντα μείωσης του θερινού τουρισμού την ελλιπή προβολή του νησιού

- Παρουσίαση σχετικά με το αν θεωρούν ως βασικό παράγοντα μείωσης του θερινού τουρισμού την ακρίβεια

Το 66% των ερωτηθέντων πιστεύουν ότι επειδή υπάρχει ακρίβεια στο νησί μειώνεται ο θερινός τουρισμός, ενώ το 34% δεν συμφωνεί με αυτή την άποψη.

Η ακρίβεια αποτελεί μια πραγματικότητα που δεν συναντάται μόνο στην Πάτμο αλλά και σε άλλα μικρά νησιά, λόγω των δυσχερειών που προκύπτουν μέχρι να φθάσουν τα προϊόντα στους καταναλωτές. Όμως το γεγονός αυτό επιβαρύνει και τον οικογενειακό προϋπολογισμό αλλά και τα οφέλη από τον τουρισμό.

Διάγραμμα 4.22: Παρουσίαση σχετικά με το αν θεωρούν ως βασικό παράγοντα μείωσης του θερινού τουρισμού την ακρίβεια

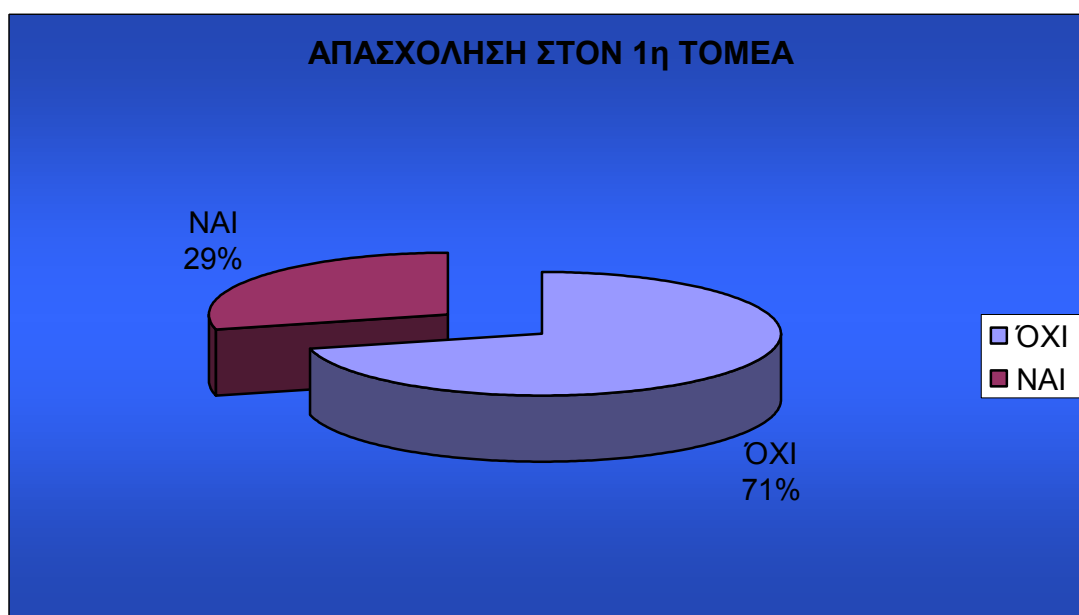
- Παρουσίαση σχετικά με το αν θα επιθυμούσαν να απασχοληθούν με τον πρωτογενή τομέα πιο συστηματικά

Σε ερώτηση σχετικά με το αν θα ήθελαν να απασχοληθούν με τον πρωτογενή τομέα, δηλαδή με την γεωργία/ κτηνοτροφία/ αλιεία πιο συστηματικά το 71% απάντησε ότι δεν θα ήθελε να απασχοληθεί, ενώ το 29% θα ήθελε να απασχοληθεί.

Ο πρωτογενής τομέας αποτελεί τη βάση για την ανάπτυξη. Το στήριγμα για την ενίσχυση των άλλων δύο τομέων παραγωγής. Για να επιτευχθεί η βιωσιμότητα και η ενδογενής ανάπτυξη θα πρέπει το νησί να δύναται να καλύψει τις ανάγκες των κατοίκων του. Όμως μεγάλο ποσοστό των κατοίκων για διάφορους λόγους δεν θέλει να απασχοληθεί σε αυτόν τον τομέα.

Βέβαια πρέπει να ληφθούν υπόψιν και τα φυσικά χαρακτηριστικά του νησιού που δεν εξυπηρετούν την ανάπτυξη της γεωργίας ή της κτηνοτροφίας σε μεγάλο βαθμό αφού δεν συγκαταλέγεται στα γόνιμα εδάφη.

Όμως για την εξάλειψη των δυσχερειών που προκύπτουν από την φυσική απομόνωση του νησιού για να επιτευχθεί η βιωσιμότητα θα πρέπει οι κάτοικοι να στραφούν σε παραδοσιακούς τρόπους καλλιέργειας και έστω και σε επίπεδο νοικοκυριού να υπάρχει κάποια δραστηριότητα.

Διάγραμμα 4.23: Παρουσίαση σχετικά με το αν θα επιθυμούσαν να απασχοληθούν με τον πρωτογενή τομέα πιο συστηματικά

Στη συνέχεια κλήθηκαν να προσδιορίσουν τους λόγους για τους οποίους δεν ήθελαν να απασχοληθούν πιο συστηματικά με τον πρωτογενή τομέα παραγωγής. Οι πιθανές απαντήσεις ήταν:

- Έλλειψη επιδοτήσεων
- Έλλειψη πεδινού εδάφους για καλλιέργεια
- Δεν μπορώ να πουλήσω προϊόντα
- Δεν έχω ελεύθερο χρόνο
- Είμαι ευχαριστημένος με το επάγγελμά μου
- Δεν μου αποφέρει εισόδημα
- Δεν με ενδιαφέρει

Οι λόγοι που παρουσιάζονται είναι οι πλέον συνηθέστεροι λόγοι και μάλιστα αντικατοπτρίζουν τις απόψεις των Πατμίων και την κατάσταση στο νησί. Βέβαια για να επιτευχθεί ο στόχος σχετικά με τη στροφή τους σε αυτό τον τομέα θα πρέπει να μελετηθούν ένας προς ένας οι λόγοι που παρουσιάστηκαν.

Τα αποτελέσματα διαμορφώθηκαν ως εξής:

- Παρουσίαση των απαντήσεων κατά τις οποίες δεν θα επιθυμούσαν να απασχοληθούν οι ερωτηθέντες με τον πρωτογενή τομέα πιο συστηματικά λόγω έλλειψης επιδοτήσεων

Το 8% του δείγματος δεν θέλει να απασχοληθεί με τον πρωτογενή τομέα παραγωγής λόγω έλλειψης επιδοτήσεων, ενώ το 63% παρόλο που δεν θέλει να απασχοληθεί έχει άλλους λόγους. Τέλος το 29% δεν έδωσε απάντηση γιατί θέλει να απασχοληθεί στον πρωτογενή τομέα παραγωγής.

Διάγραμμα 4.24: Παρουσίαση των απαντήσεων κατά τις οποίες δεν θα επιθυμούσαν να απασχοληθούν οι ερωτηθέντες με τον πρωτογενή τομέα πιο συστηματικά λόγω έλλειψης επιδοτήσεων

- Παρουσίαση των απαντήσεων κατά τις οποίες δεν θα επιθυμούσαν να απασχοληθούν οι ερωτηθέντες με τον πρωτογενή τομέα πιο συστηματικά λόγω έλλειψης πεδινού εδάφους για καλλιέργειες

Το 13% του δείγματος δεν θέλει να απασχοληθεί με τον πρωτογενή τομέα παραγωγής γιατί πιστεύει ότι ένας λόγος είναι η έλλειψη πεδινού εδάφους. Έπειτα το 58% του δείγματος δεν θέλει να απασχοληθεί στον πρωτογενή τομέα παραγωγής για άλλους λόγους και τέλος το 29% δεν έδωσε απάντηση γιατί θέλει να απασχοληθεί στον πρωτογενή τομέα παραγωγής.

Διάγραμμα 4.25: Παρουσίαση των απαντήσεων κατά τις οποίες δεν θα επιθυμούσαν να απασχοληθούν οι ερωτηθέντες με τον πρωτογενή τομέα πιο συστηματικά λόγω έλλειψης πεδινού εδάφους για καλλιέργειες

- Παρουσίαση των απαντήσεων κατά τις οποίες δεν θα επιθυμούσαν να απασχοληθούν οι ερωτηθέντες με τον πρωτογενή τομέα πιο συστηματικά λόγω ότι δεν μπορούν να πουλήσουν προϊόντα

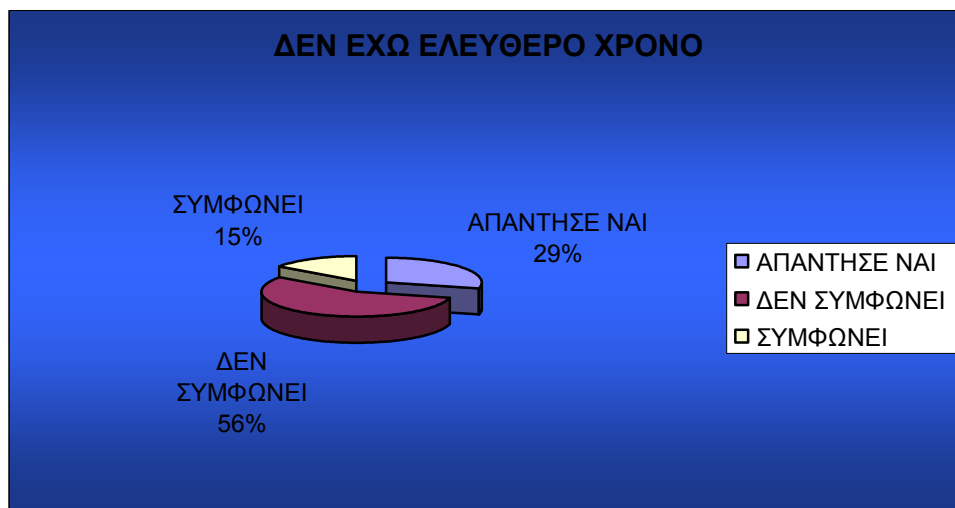
Μόλις το 7% του δείγματος δε θέλει να απασχοληθεί με τον πρωτογενή τομέα παραγωγής γιατί θεωρεί ότι δεν θα μπορεί να πουλήσει προϊόντα, ενώ το 64% των Πατμίων δε θέλει να απασχοληθεί για άλλους λόγους. Τέλος το 29% δεν έδωσε απάντηση γιατί θέλει να απασχοληθεί στον πρωτογενή τομέα παραγωγής.

Διάγραμμα 4.26: Παρουσίαση των απαντήσεων κατά τις οποίες δεν θα επιθυμούσαν να απασχοληθούν οι ερωτηθέντες με τον πρωτογενή τομέα πιο συστηματικά λόγω ότι δεν μπορούν να πουλήσουν προϊόντα

- Παρουσίαση των απαντήσεων κατά τις οποίες δεν θα επιθυμούσαν να απασχοληθούν οι ερωτηθέντες με τον πρωτογενή τομέα πιο συστηματικά λόγω ότι δεν έχουν ελεύθερο χρόνο

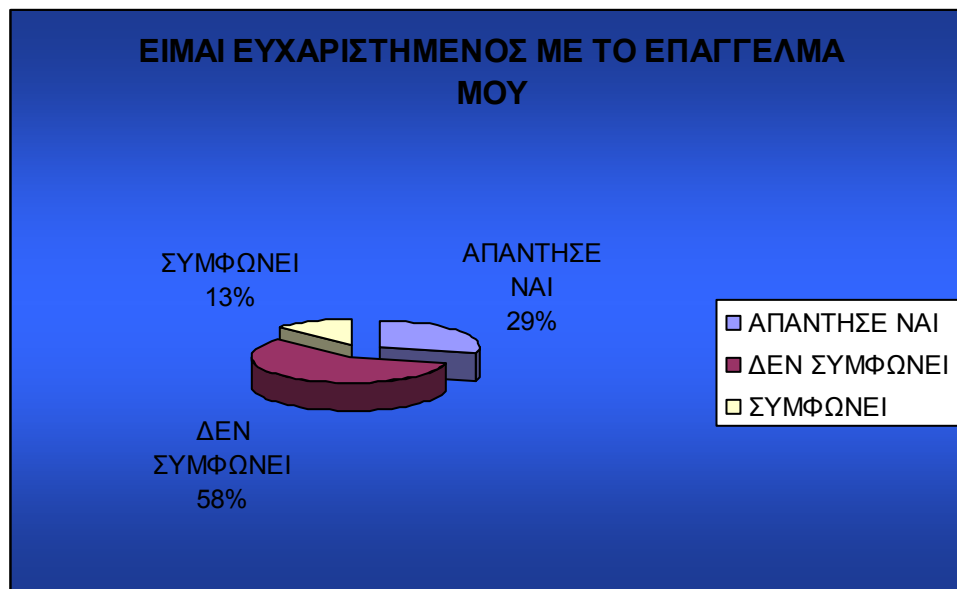
Το 15% των Πατμίων δεν θέλει να απασχοληθεί με τον πρωτογενή τομέα παραγωγής γιατί δεν έχουν ελεύθερο χρόνο, ενώ το 56% των Πατμίων δε θέλει να απασχοληθεί για άλλους λόγους. Τέλος το 29% δεν έδωσε απάντηση γιατί θέλει να απασχοληθεί στον πρωτογενή τομέα παραγωγής.

Διάγραμμα 4.27: Παρουσίαση των απαντήσεων κατά τις οποίες δεν θα επιθυμούσαν να απασχοληθούν οι ερωτηθέντες με τον πρωτογενή τομέα πιο συστηματικά λόγω ότι δεν έχουν ελεύθερο χρόνο

- Παρουσίαση των απαντήσεων κατά τις οποίες δεν θα επιθυμούσαν να απασχοληθούν οι ερωτηθέντες με τον πρωτογενή τομέα πιο συστηματικά λόγω ότι είναι ευχαριστημένοι με το επάγγελμά τους

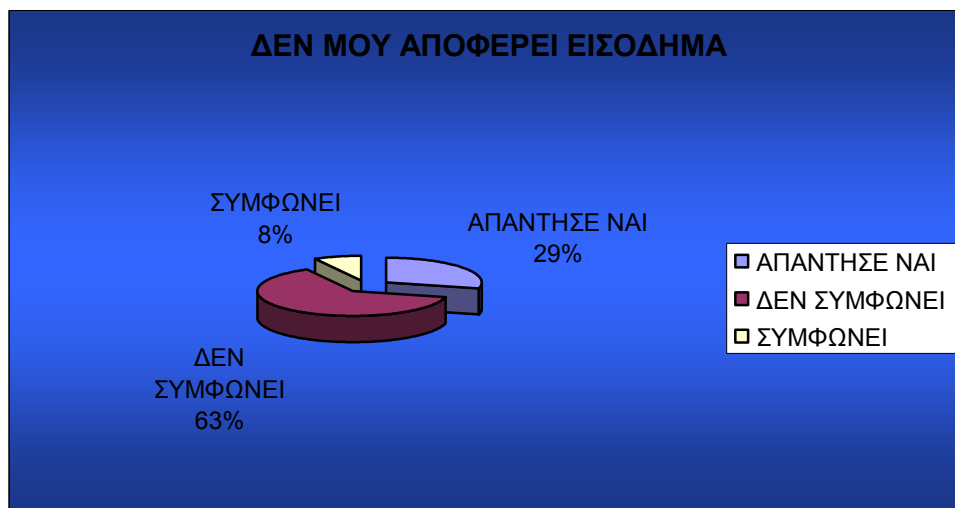
Το 13% των Πατμίων δεν θέλει να απασχοληθεί με τον πρωτογενή τομέα παραγωγής γιατί είναι ευχαριστημένοι με το επάγγελμα που έχουν, ενώ το 58% των Πατμίων δε θέλει να απασχοληθεί για άλλους λόγους. Τέλος το 29% δεν έδωσε απάντηση γιατί θέλει να απασχοληθεί στον πρωτογενή τομέα παραγωγής.

Διάγραμμα 4.28: Παρουσίαση των απαντήσεων κατά τις οποίες δεν θα επιθυμούσαν να απασχοληθούν οι ερωτηθέντες με τον πρωτογενή τομέα πιο συστηματικά λόγω ότι είναι ευχαριστημένοι με το επάγγελμά τους

- Παρουσίαση των απαντήσεων κατά τις οποίες δεν θα επιθυμούσαν να απασχοληθούν οι ερωτηθέντες με τον πρωτογενή τομέα πιο συστηματικά λόγω ότι δεν τους αποφέρει εισόδημα

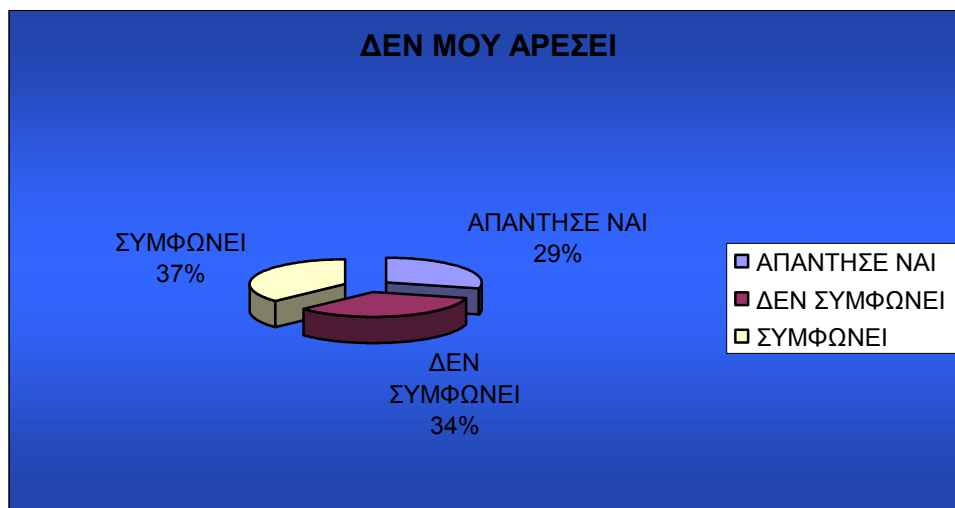
Μόλις το 8% των ερωτηθέντων δεν θέλει να απασχοληθεί με τον πρωτογενή τομέα παραγωγής γιατί θεωρεί ότι δεν θα του αποφέρει εισόδημα, ενώ το 63% δεν θέλει να απασχοληθεί για άλλους λόγους. Τέλος το 29% δεν έδωσε απάντηση γιατί θέλει να απασχοληθεί στον πρωτογενή τομέα παραγωγής.

Διάγραμμα 4.29: Παρουσίαση των απαντήσεων κατά τις οποίες δεν θα επιθυμούσαν να απασχοληθούν οι ερωτηθέντες με τον πρωτογενή τομέα πιο συστηματικά λόγω ότι δεν τους αποφέρει εισόδημα

- Παρουσίαση των απαντήσεων κατά τις οποίες δεν θα επιθυμούσαν να απασχοληθούν οι ερωτηθέντες με τον πρωτογενή τομέα πιο συστηματικά λόγω δεν τους αρέσει

Το 37% των Πατμίων δεν θέλει να απασχοληθεί με τον πρωτογενή τομέα παραγωγής γιατί δεν του αρέσει, ενώ το 34% δεν θέλει να απασχοληθεί για άλλους λόγους. Τέλος το 29% δεν έδωσε απάντηση γιατί θέλει να απασχοληθεί στον πρωτογενή τομέα παραγωγής.

Διάγραμμα 4.30: Παρουσίαση των απαντήσεων κατά τις οποίες δεν θα επιθυμούσαν να απασχοληθούν οι ερωτηθέντες με τον πρωτογενή τομέα πιο συστηματικά λόγω δεν τους αρέσει

- Παρουσίαση των απαντήσεων σχετικά με το αν οι Πάτμιοι θεωρούν ότι με την παρούσα κατάσταση η Πάτμος είναι επαρκής σε προϊόντα και υπηρεσίες για να καλύπτει τις ανάγκες των κατοίκων της

Στην ερώτηση σχετικά με το αν θεωρούν ότι με την παρούσα κατάσταση η Πάτμος είναι επαρκής σε προϊόντα και υπηρεσίες για να καλύψει τις ανάγκες των κατοίκων της, το μεγαλύτερο ποσοστό δηλαδή το 36% θεωρεί ότι είναι σε μικρό βαθμό επαρκής, το 26% των Πατμίων πιστεύουν ότι είναι σε αρκετό βαθμό επαρκής, το 195 απάντησαν ότι δεν είναι καθόλου επαρκής και μόλις το 2% πιστεύει ότι είναι σε μεγάλο βαθμό επαρκής.

Μεγάλο ποσοστό των κατοίκων θεωρούν ότι η Πάτμος δεν είναι επαρκής σε προϊόντα και υπηρεσίες σε αρκετό βαθμό για να καλυφθούν οι ανάγκες των κατοίκων. Οπότε οι κάτοικοι δεν αρκούνται στην αγορά προϊόντων μόνο από την Πάτμο αλλά επεκτείνονται και σε αγορές άλλων περιοχών. Επίσης κάποιες υπηρεσίες δεν υπάρχουν στην Πάτμο αλλά είναι υποχρεωμένοι να καταφεύγουν σε άλλες περιοχές για να εξυπηρετηθούν. Όμως πρέπει να ληφθεί υπόψιν ο μικρός αριθμός κατοίκων αλλά και η θέση του νησιού στο νομό ή στην περιφέρεια ως δικαιολογία των προβλημάτων που ανακύπτουν.

Διάγραμμα 4.31: Παρουσίαση των απαντήσεων σχετικά με το αν οι Πάτμιοι θεωρούν ότι με την παρούσα κατάσταση η Πάτμος είναι επαρκής σε προϊόντα και υπηρεσίες για να καλύπτει τις ανάγκες των κατοίκων της

- Παρουσίαση των απαντήσεων σχετικά με το αν αγοράζουν προϊόντα από άλλες περιοχές

Από το Διάγραμμα 4. φαίνεται ότι το μεγαλύτερο ποσοστό από το δείγμα, δηλαδή το 67%, αγοράζει προϊόντα από άλλες περιοχές, ενώ το 33% αγοράζει προϊόντα μόνο από την Πάτμο.

Το γεγονός ότι μεγάλο ποσοστό των κατοίκων αγοράζουν προϊόντα και από άλλες περιοχές απορρέει από την προηγούμενη ερώτηση δηλαδή οι κάτοικοι θεωρούν ότι η Πάτμος δεν είναι σε ικανοποιητικό βαθμό επαρκής σε προϊόντα και υπηρεσίες για να καλύψει τις ανάγκες των κατοίκων της.

Διάγραμμα 4.32: Παρουσίαση των απαντήσεων σχετικά με το αν αγοράζουν προϊόντα από άλλες περιοχές

Οι ερωτηθέντες, στη συνέχεια, κλήθηκαν να προσδιορίσουν τι είδους προϊόντα προμηθεύονται από άλλες περιοχές. Οι πιθανές απαντήσεις ήταν:

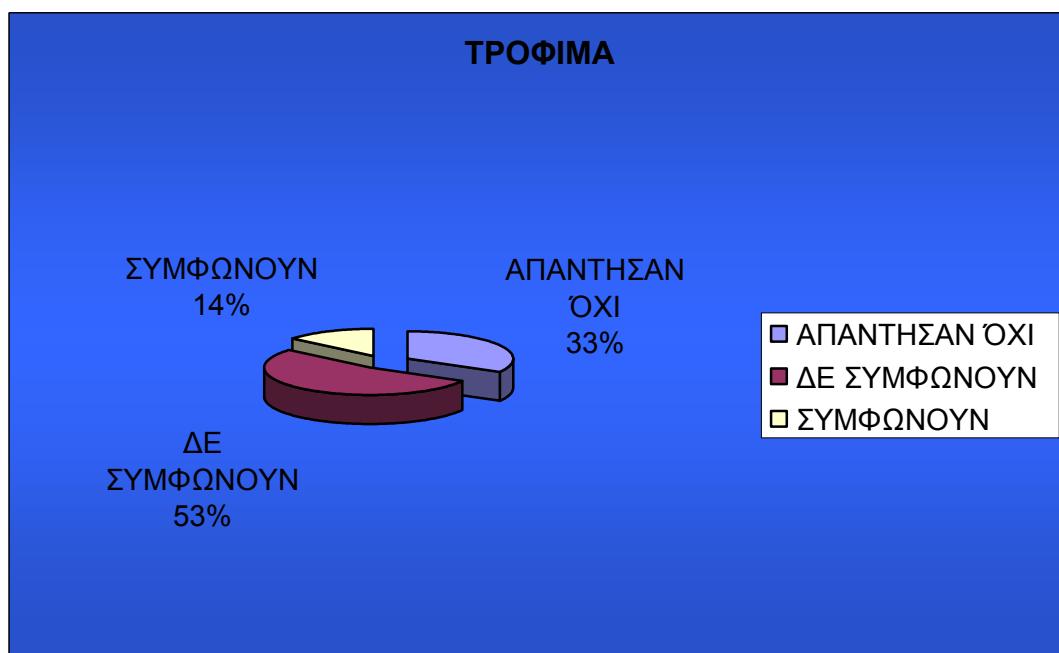
- Τρόφιμα
- Είδη ένδυσης- υπόδησης
- Διαρκή αγαθά (ηλεκτρικά είδη, έπιπλα, σκεύη κ.λπ.)
- Άλλα προϊόντα

Οι κάτοικοι προμηθεύονται από όλα τα είδη από άλλες περιοχές και αυτό υποδηλώνει ότι είτε δεν βρίσκουν τα προϊόντα στην Πάτμο ή ότι είναι ακριβότερα.

Τα αποτελέσματα διαμορφώθηκαν ως εξής:

- Παρουσίαση των απαντήσεων σχετικά με το αν αγοράζουν τρόφιμα από άλλες περιοχές

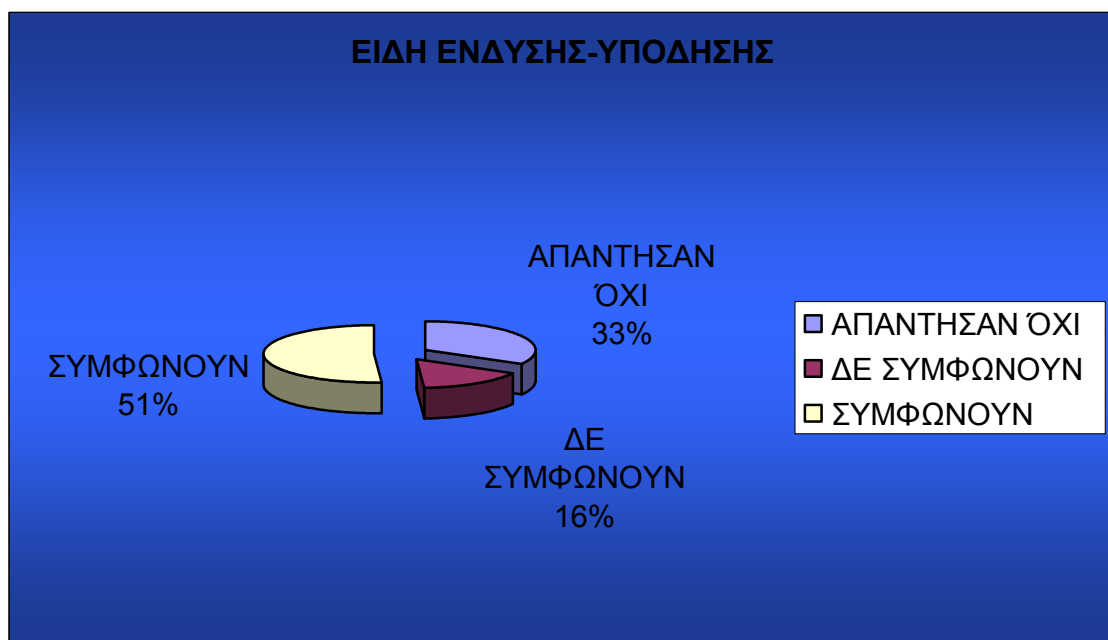
Μόλις το 14% του δείγματος προμηθεύεται τρόφιμα από άλλες περιοχές, ενώ το 53% αγοράζει προϊόντα από άλλες περιοχές αλλά άλλα προϊόντα και όχι τρόφιμα. Τέλος το 33% των ερωτηθέντων δεν έδωσε κάποια απάντηση γιατί αγοράζει προϊόντα μόνο από την Πάτμο.

Διάγραμμα 4.33: Παρουσίαση των απαντήσεων σχετικά με το αν αγοράζουν τρόφιμα από άλλες περιοχές

- Παρουσίαση των απαντήσεων σχετικά με το αν αγοράζουν είδη ένδυσης και υπόδησης από άλλες περιοχές

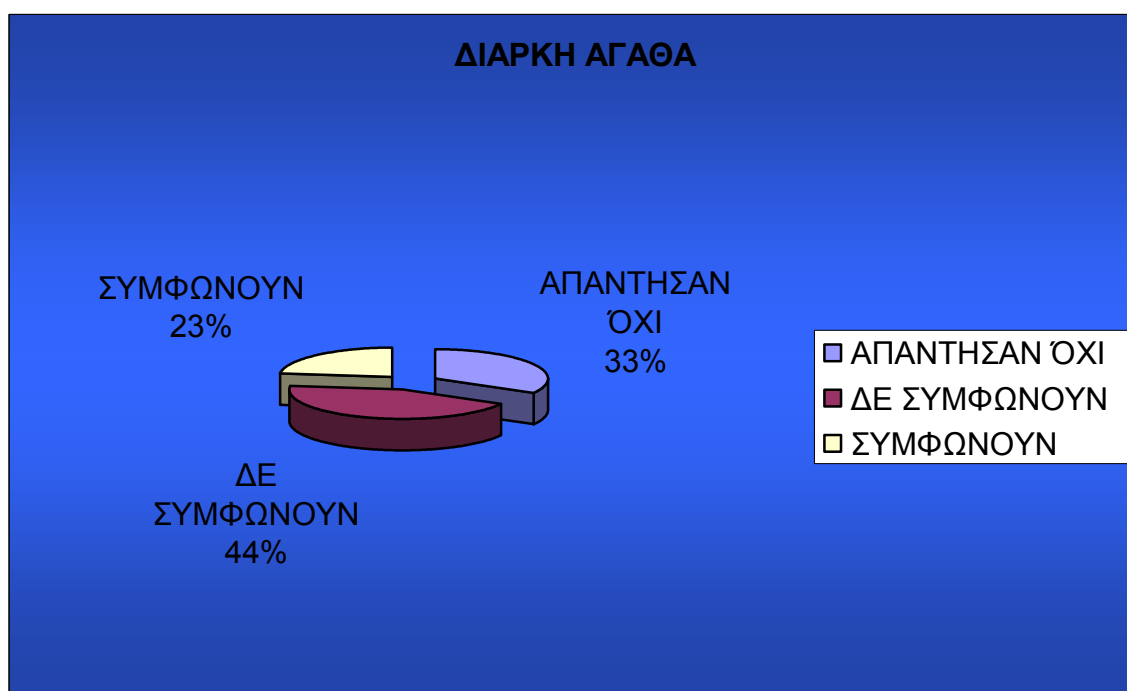
Το 51% των ερωτηθέντων αγοράζει είδη ένδυσης και υπόδησης από άλλες περιοχές, ενώ το 16% αγοράζει άλλου είδους προϊόντα από άλλες περιοχές. Τέλος το 33% των ερωτηθέντων δεν έδωσε κάποια απάντηση γιατί αγοράζει προϊόντα μόνο από την Πάτμο.

Διάγραμμα 4.34: Παρουσίαση των απαντήσεων σχετικά με το αν αγοράζουν είδη ένδυσης και υπόδησης από άλλες περιοχές

- Παρουσίαση των απαντήσεων σχετικά με το αν αγοράζουν διαρκή αγαθά από άλλες περιοχές

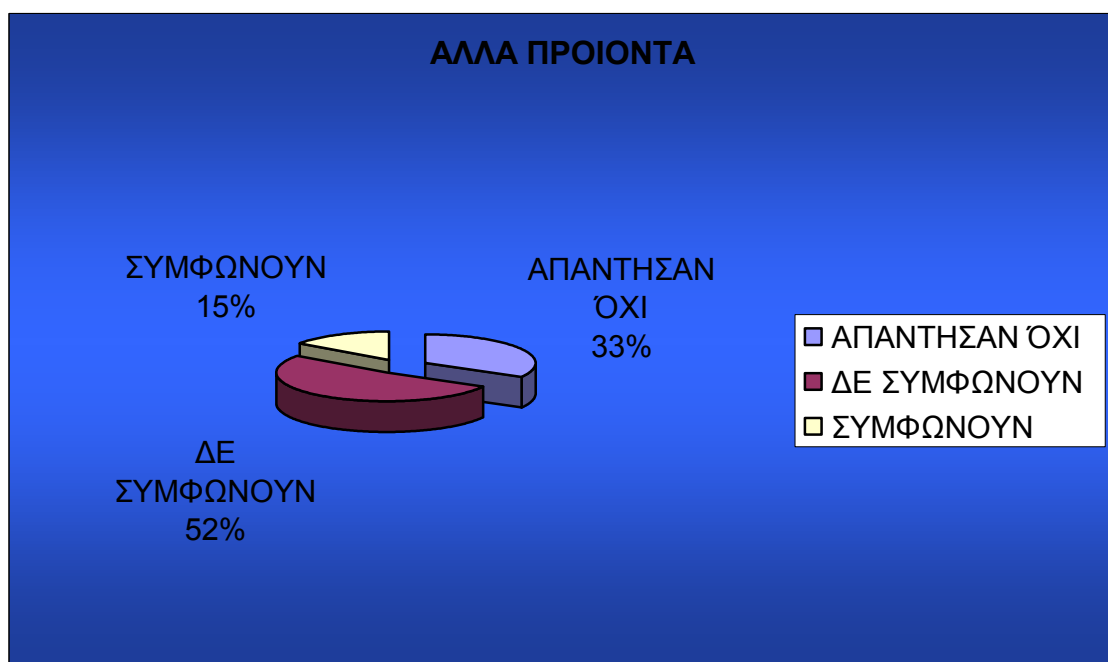
Το 23% των ερωτηθέντων αγοράζει διαρκή αγαθά όπως ηλεκτρικά είδη, έπιπλα, σκεύη κ.λπ. από άλλες περιοχές, ενώ το 44% αγοράζουν άλλα είδη προϊόντων από άλλες περιοχές. Τέλος το 33% των ερωτηθέντων δεν έδωσε κάποια απάντηση γιατί αγοράζει προϊόντα μόνο από την Πάτμο.

Διάγραμμα 4.35: Παρουσίαση των απαντήσεων σχετικά με το αν αγοράζουν διαρκή αγαθά από άλλες περιοχές

- Παρουσίαση των απαντήσεων σχετικά με το αν αγοράζουν άλλα προϊόντα από άλλες περιοχές

Το 15% του δείγματος αγοράζουν άλλα είδη εκτός από είδη ένδυσης - υπόδησης, τρόφιμα και διαρκή αγαθά από άλλες περιοχές. Το 52% αγοράζει τα είδη που προαναφέρθηκαν από άλλες περιοχές και τέλος το 33% των ερωτηθέντων δεν έδωσε κάποια απάντηση γιατί αγοράζει προϊόντα μόνο από την Πάτμο.

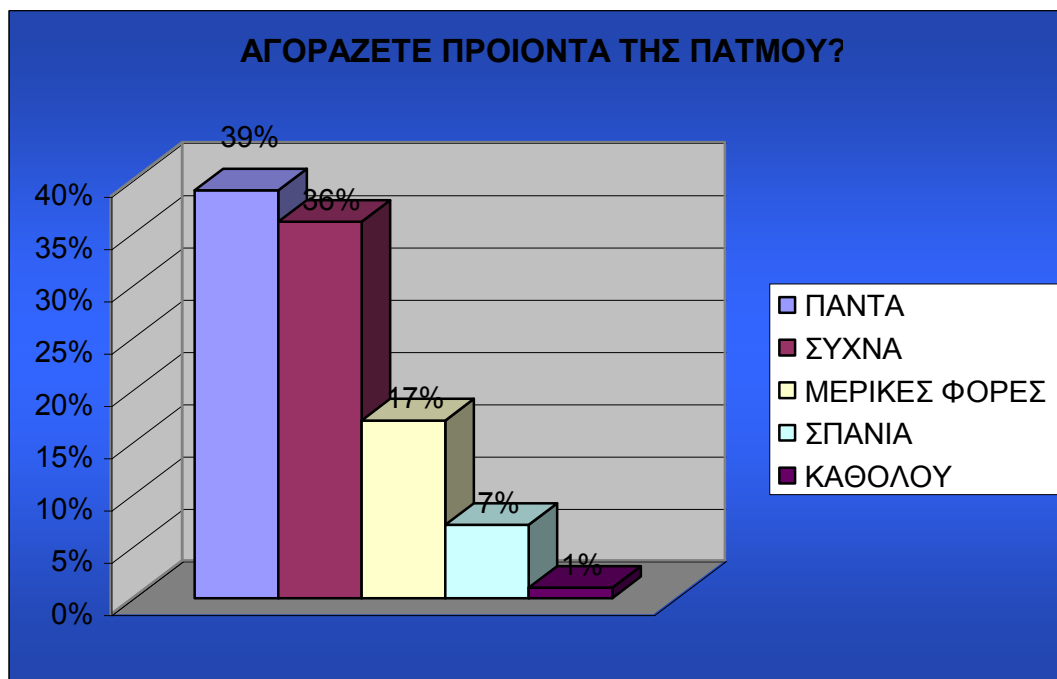

Διάγραμμα 4.36: Παρουσίαση των απαντήσεων σχετικά με το αν αγοράζουν άλλα προϊόντα από άλλες περιοχές

- Παρουσίαση των απαντήσεων σχετικά με το αν αγοράζουν προϊόντα που παράγονται στην Πάτμο

Σε ερώτηση σχετική με το αν αγοράζουν προϊόντα που παράγονται στην Πάτμο όπως είναι κρέας, φρούτα, λαχανικά, ψάρια, γαλακτοκομικά κ.α., το 39% των ερωτηθέντων απάντησε ότι αγοράζει πάντα από αυτά τα προϊόντα, το 36% απάντησε ότι τα αγοράζει συχνά, το 17% αγοράζει από αυτά τα προϊόντα μερικές φορές, το 7% αγοράζει σπάνια και το 1% δεν τα αγοράζει καθόλου.

Το γεγονός ότι οι κάτοικοι αγοράζουν προϊόντα που παράγονται στην Πάτμο είναι πολύ θετικό χαρακτηριστικό για την προώθηση της βιώσιμης αλλά και της ενδογενούς ανάπτυξης αφού ο λόγος ότι υπάρχει ζήτηση των προϊόντων μπορεί να δοθεί και το έναυσμα για την παραγωγή τους.

Διάγραμμα 4.37: Παρουσίαση των απαντήσεων σχετικά με το αν αγοράζουν προϊόντα που παράγονται στην Πάτμο

Στη συνέχεια το δείγμα που δήλωσε ότι αγοράζει προϊόντα μερικές φορές, σπάνια ή καθόλου, κλήθηκε να δικαιολογήσει αυτή την επιλογή του. Οι πιθανές απαντήσεις ήταν οι εξής:

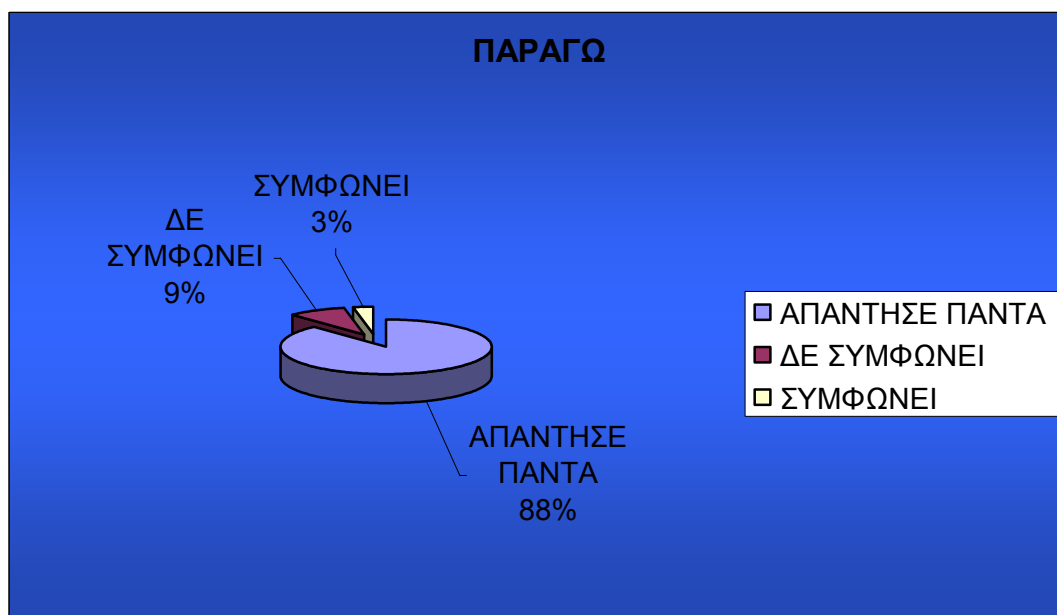
- Παράγω
- Δεν βρίσκω
- Δεν τα εμπιστεύομαι
- Δεν με ενδιαφέρουν
- Είναι ακριβά
- Δεν απαντώ

Υπήρξε ποσοστό που δήλωσε ότι αγοράζει μερικές φορές, σπάνια ή καθόλου από τα προϊόντα που παράγονται στην Πάτμο, βέβαια πρέπει να ληφθούν υπόψιν αυτοί οι παράγοντες ώστε να εκλείψουν.

Τα αποτελέσματα διαμορφώθηκαν ως εξής:

- Παρουσίαση των απαντήσεων σχετικά με το ότι δεν αγοράζουν προϊόντα που παράγονται στην Πάτμο λόγω ότι παράγουν

Το 3% των ερωτηθέντων απάντησε ότι δεν αγοράζει συχνά τα τοπικά προϊόντα γιατί παράγουν οι ίδιοι. Έπειτα το 9% των ερωτηθέντων δεν αγοράζει από τα τοπικά προϊόντα για άλλους λόγους και τέλος το 88% των ερωτηθέντων δεν έδωσε κάποια απάντηση γιατί αγοράζει συχνά ή πάντα τα τοπικά προϊόντα.

Διάγραμμα 4.38: Παρουσίαση των απαντήσεων σχετικά με το ότι δεν αγοράζουν προϊόντα που παράγονται στην Πάτμο λόγω ότι παράγουν

- Παρουσίαση των απαντήσεων σχετικά με το ότι δεν αγοράζουν προϊόντα που παράγονται στην Πάτμο λόγω ότι δεν βρίσκουν

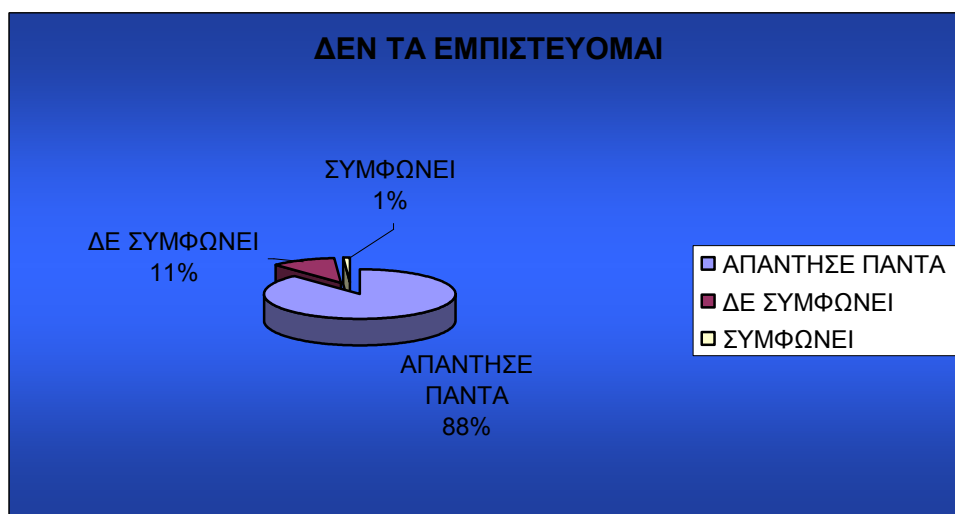
Το 4% των ερωτηθέντων απάντησε ότι δεν αγοράζει συχνά τα τοπικά προϊόντα γιατί δεν τα βρίσκει. Έπειτα το 8% των ερωτηθέντων δεν αγοράζει από τα τοπικά προϊόντα για άλλους λόγους και τέλος το 88% των ερωτηθέντων δεν έδωσε κάποια απάντηση γιατί αγοράζει συχνά ή πάντα τα τοπικά προϊόντα.

Διάγραμμα 4.39: Παρουσίαση των απαντήσεων σχετικά με το ότι δεν αγοράζουν προϊόντα που παράγονται στην Πάτμο λόγω ότι δεν βρίσκουν

- Παρουσίαση των απαντήσεων σχετικά με το ότι δεν αγοράζουν προϊόντα που παράγονται στην Πάτμο λόγω ότι δεν τα εμπιστεύονται

Το 1% των ερωτηθέντων απάντησε ότι δεν αγοράζει συχνά τα τοπικά προϊόντα γιατί δεν τα εμπιστεύεται. Έπειτα το 11% των ερωτηθέντων δεν αγοράζει από τα τοπικά προϊόντα για άλλους λόγους και τέλος το 88% των ερωτηθέντων δεν έδωσε κάποια απάντηση γιατί αγοράζει συχνά ή πάντα τα τοπικά προϊόντα.

Διάγραμμα 4.40: Παρουσίαση των απαντήσεων σχετικά με το ότι δεν αγοράζουν προϊόντα που παράγονται στην Πάτμο λόγω ότι δεν τα εμπιστεύονται

- Παρουσίαση των απαντήσεων σχετικά με το ότι δεν αγοράζουν προϊόντα που παράγονται στην Πάτμο λόγω ότι δεν ενδιαφέρονται γι' αυτά

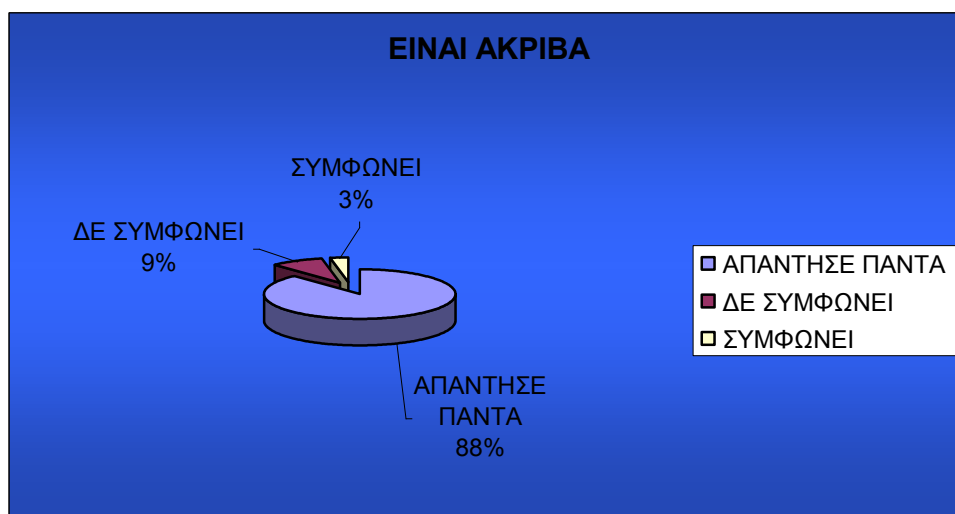
Το 2% των ερωτηθέντων απάντησε ότι δεν αγοράζει συχνά τα τοπικά προϊόντα γιατί δεν τους ενδιαφέρουν. Έπειτα το 10% των ερωτηθέντων δεν αγοράζει από τα τοπικά προϊόντα για άλλους λόγους και τέλος το 88% των ερωτηθέντων δεν έδωσε κάποια απάντηση γιατί αγοράζει συχνά ή πάντα τα τοπικά προϊόντα.

Διάγραμμα 4.41: Παρουσίαση των απαντήσεων σχετικά με το ότι δεν αγοράζουν προϊόντα που παράγονται στην Πάτμο λόγω ότι δεν ενδιαφέρονται γι' αυτά

- Παρουσίαση των απαντήσεων σχετικά με το ότι δεν αγοράζουν προϊόντα που παράγονται στην Πάτμο λόγω ότι είναι ακριβά

Το 3% των ερωτηθέντων απάντησε ότι δεν αγοράζει συχνά τα τοπικά προϊόντα γιατί τα θεωρεί ακριβά. Έπειτα το 9% των ερωτηθέντων δεν αγοράζει από τα τοπικά προϊόντα για άλλους λόγους και τέλος το 88% των ερωτηθέντων δεν έδωσε κάποια απάντηση γιατί αγοράζει συχνά ή πάντα τα τοπικά προϊόντα.

Διάγραμμα 4.42: Παρουσίαση των απαντήσεων σχετικά με το ότι δεν αγοράζουν προϊόντα που παράγονται στην Πάτμο λόγω ότι είναι ακριβά

- Παρουσίαση των απαντήσεων σχετικά με το ότι δεν αγοράζουν προϊόντα που παράγονται στην Πάτμο για άλλους λόγους

Το 2% των ερωτηθέντων ενώ απάντησε ότι δεν αγοράζει συχνά τα τοπικά προϊόντα δεν έδωσε κάποια δικαιολογία. Έπειτα το 10% των ερωτηθέντων δεν αγοράζει από τα τοπικά προϊόντα για άλλους λόγους και τέλος το 88% των ερωτηθέντων δεν έδωσε κάποια απάντηση γιατί αγοράζει συχνά ή πάντα τα τοπικά προϊόντα.

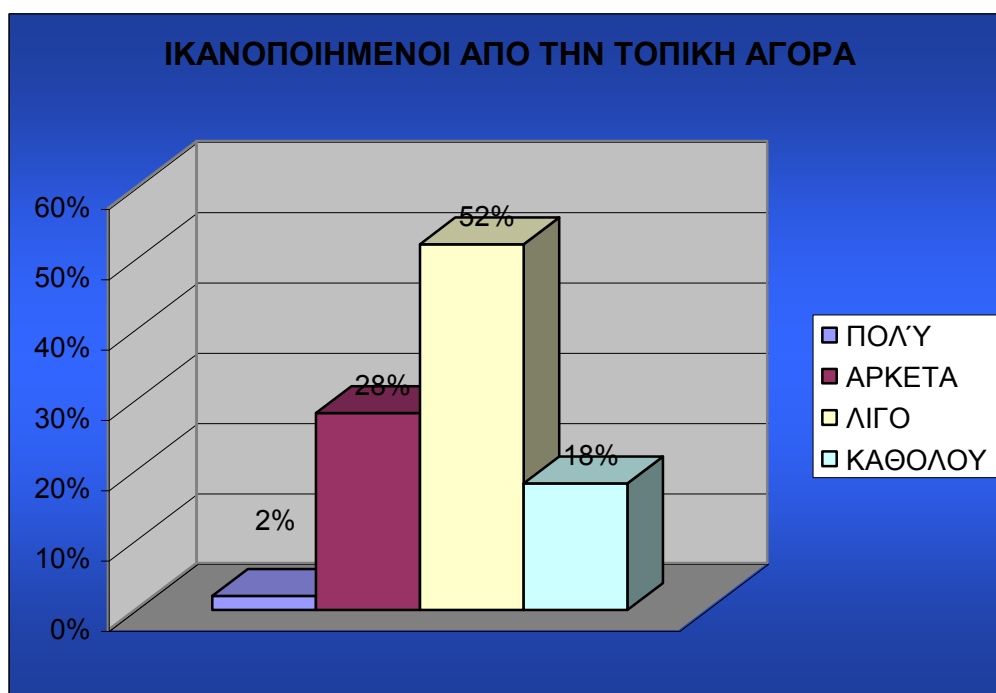

Διάγραμμα 4.43: Παρουσίαση των απαντήσεων σχετικά με το ότι δεν αγοράζουν προϊόντα που παράγονται στην Πάτμο για άλλους λόγους

- Παρουσίαση των απαντήσεων σχετικά με το αν είναι ικανοποιημένοι από τα αποτελέσματα της τοπικής αγοράς (τιμές των προϊόντων, επαρκής αριθμός καταστημάτων, εξυπηρέτηση, κάλυψη αναγκών κ.α.)

Σε ερώτηση σχετικά με το πόσο ικανοποιημένοι αισθάνονται με ικανοποιημένοι από τα αποτελέσματα της τοπικής αγοράς δηλαδή τις τιμές των προϊόντων, αν είναι επαρκής ο αριθμός των καταστημάτων, αν υπάρχει εξυπηρέτηση, αν καλύπτονται οι υπάρχουσες ανάγκες κ.α. οι πλειοψηφία του δείγματος δηλαδή το 52% είναι λίγο ικανοποιημένοι, το 28% των ερωτηθέντων εμφανίζονται αρκετά ικανοποιημένοι, έπειτα μόλις το 2% είναι πολύ ικανοποιημένοι και τέλος το 18% των ερωτηθέντων δεν είναι καθόλου ικανοποιημένοι.

Οι κάτοικοι φαίνεται ότι δεν είναι ικανοποιημένοι σε αρκετό βαθμό από τα αποτελέσματα της τοπικής αγοράς και λαμβάνοντας υπόψιν προηγούμενες ερωτήσεις που είχαν σχέση με την τοπική αγορά χρειάζεται να εντοπιστούν επακριβώς τα προβλήματα και να δοθεί η ανάλογη βαρύτητα για την επίλυση τους.

Διάγραμμα 4.44: Παρουσίαση των απαντήσεων σχετικά με το αν είναι ικανοποιημένοι από τα αποτελέσματα της τοπικής αγοράς (τιμές των προϊόντων, επαρκής αριθμός καταστημάτων, εξυπηρέτηση, κάλυψη αναγκών κ.α.)

- Παρουσίαση των απαντήσεων σχετικά με τον αν συμμετέχουν και παρακολουθούν πολιτιστικές δραστηριότητες/ εκδηλώσεις που πραγματοποιούνται στο νησί

Σε ερώτηση σχετική με το αν συμμετέχουν & παρακολουθούν πολιτιστικές δραστηριότητες/ εκδηλώσεις που πραγματοποιούνται στο νησί, όπως είναι: σεμινάρια, θεατρικές παραστάσεις, ενημερωτικές συγκεντρώσεις, χοροεσπερίδες, χορευτικές εκδηλώσεις κ.λ.π., η πλειοψηφία δηλαδή το 54% των ερωτηθέντων εμφανίζεται να συμμετέχει μερικές φορές, έπειτα το 22% συμμετέχει σπάνια και το 11% συμμετέχει πάντα. Τέλος το 13% δεν συμμετέχει καθόλου σε εκδηλώσεις.

Η συμμετοχή σε δραστηριότητες υποδηλώνει το ενδιαφέρον των Πατμίων για τα κοινά θέματα καθώς και την ψυχαγωγία και την επιμόρφωση τους. Φαίνεται ότι η πλειοψηφία συμμετέχει μερικές φορές σε διάφορες δραστηριότητες.

Οπότε φαίνεται ότι σε δοθείσες ευκαιρίες ψυχαγωγίας αλλά και ενημέρωσης υπάρχει ανταπόκριση από τους κατοίκους και μέσα από δραστήριο πληθυσμό μπορεί να επιτευχθεί ανάπτυξη.

Διάγραμμα 4.45: Παρουσίαση των απαντήσεων σχετικά με τον αν συμμετέχουν και παρακολουθούν πολιτιστικές δραστηριότητες/ εκδηλώσεις που πραγματοποιούνται στο νησί

- **Παρουσίαση των απαντήσεων σχετικά με το αν ενημερώνονται για τα νέα του νησιού**

Η πλειοψηφία του δείγματος δηλαδή το 89% δεν ενημερώνεται για τα νέα και τις δραστηριότητες που αφορούν το νησί, ενώ το 11% ενημερώνεται.

Η πλειοψηφία των κατοίκων δηλώνει ότι ενημερώνεται οπότε και από αυτό φαίνεται ότι υπάρχει ενδιαφέρον για κοινά ζητήματα και καθένας μπορεί να γνωρίζει για τα θέματα που αφορούν το νησί αλλά και να εκφέρει την άποψη του. Οπότε αυτό συμβάλλει στην ανάπτυξη και όχι στη στασιμότητα.

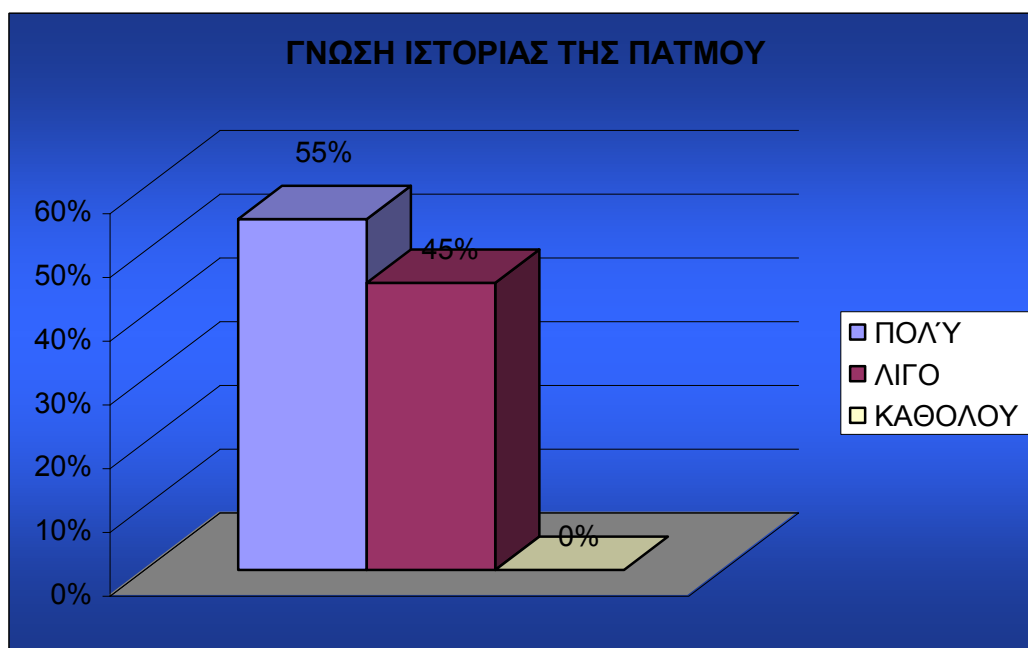
Διάγραμμα 4.46: Παρουσίαση των απαντήσεων σχετικά με το αν ενημερώνονται για τα νέα του νησιού

- **Παρουσίαση των απαντήσεων σχετικά το αν γνωρίζουν την ιστορία του νησιού**

Σε ερώτηση σχετική με τη γνώση της ιστορίας της Πάτμου το 55% των ερωτηθέντων γνωρίζει πολύ την ιστορία του νησιού, έπειτα το 45% γνωρίζει λίγο την ιστορία και τέλος κανείς δεν απάντησε ότι δεν γνωρίζει την ιστορία καθόλου.

Η ανάπτυξη μιας περιοχής συνδέεται άμεσα και με την ιστορία της αφού το μέλλον είναι αλληλένδετο με το παρελθόν. Για να αξιοποιηθούν πόροι του νησιού αλλά και για να προβληθεί σωστά πρέπει να υπάρχει γνώση για τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του νησιού.

Επίσης για να επιτευχθεί η τοπική και η ολοκληρωμένη ανάπτυξη, θα πρέπει να υπάρχει σεβασμό προς τα ήθη τα έθιμα και την παράδοση ώστε να μην αλλοιωθεί η ταυτότητα του νησιού αλλά και η προστασία του περιβάλλοντος. Σε διαφορετική περίπτωση αν οι κάτοικοι αποξενωθούν και απομακρυνθούν από τις ρίζες τους τότε οδηγούνται σε αλλοτρίωση.

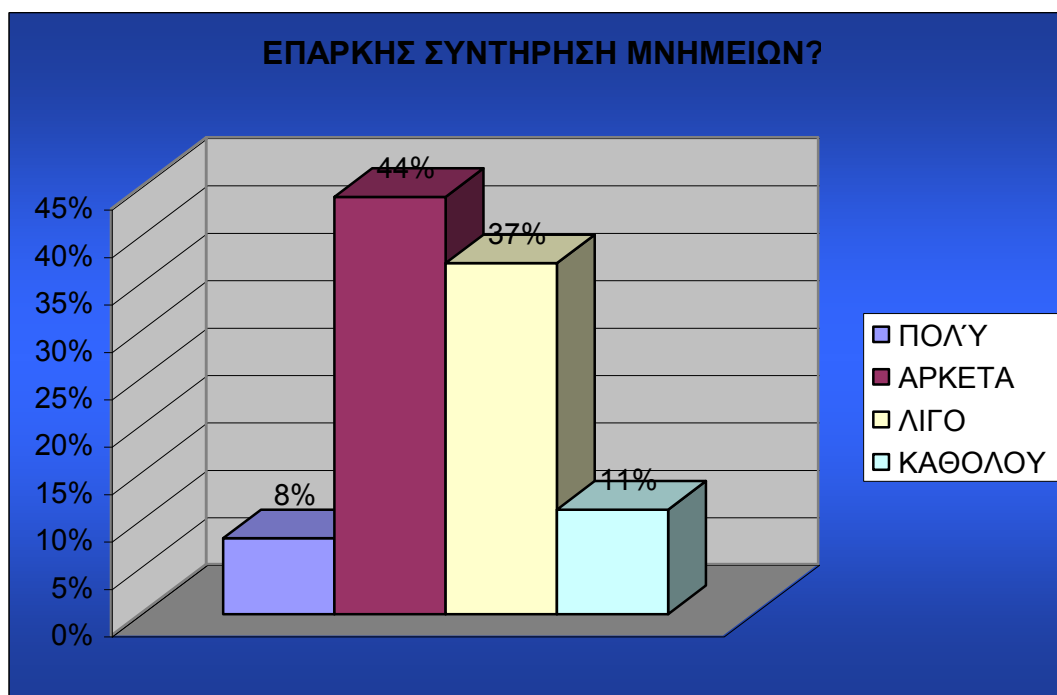

Διάγραμμα 4.47: Παρουσίαση των απαντήσεων σχετικά το αν γνωρίζουν την ιστορία του νησιού

- Παρουσίαση των απαντήσεων σχετικά με το αν πιστεύουν ότι είναι επαρκής η συντήρηση, διατήρηση και ανάδειξη των ιστορικών μνημείων του νησιού

Το 44% των ερωτηθέντων θεωρεί ότι η συντήρηση, διατήρηση και ανάδειξη των ιστορικών μνημείων του νησιού είναι επαρκής σε αρκετό βαθμό. Έπειτα το 37% θεωρεί ότι σε μικρό ποσοστό είναι επαρκής η συντήρηση, διατήρηση και ανάδειξη των ιστορικών μνημείων του νησιού και το 8% των ερωτηθέντων θεωρεί ότι είναι σε πολύ μεγάλο ποσοστό. Τέλος το 11% θεωρεί τι δεν γίνεται καθόλου συντήρηση, διατήρηση και ανάδειξη των ιστορικών μνημείων του νησιού.

Η Πάτμος έχει πολλά μνημεία με προεξέχον το Μοναστήρι του Ιωάννη του Θεολόγου, είναι σημαντική η διατήρησή τους γιατί αποτελούν μνημεία όχι μόνο για το νησί αλλά και για τον ευρύτερο πολιτισμό.

Διάγραμμα 4.48: Παρουσίαση των απαντήσεων σχετικά με το αν πιστεύουν ότι είναι επαρκής η συντήρηση, διατήρηση και ανάδειξη των ιστορικών μνημείων του νησιού

Έπειτα το δείγμα κλήθηκε να προσδιορίσει ποιο είδος τουρισμού αναπτύσσεται στο νησί. Οι πιθανές απαντήσεις είναι οι εξής:

- Αγροτουρισμός
- Καλοκαιρινοί παραθεριστές
- Θρησκευτικός τουρισμός
- Πολιτιστικός τουρισμός
- Άλλο

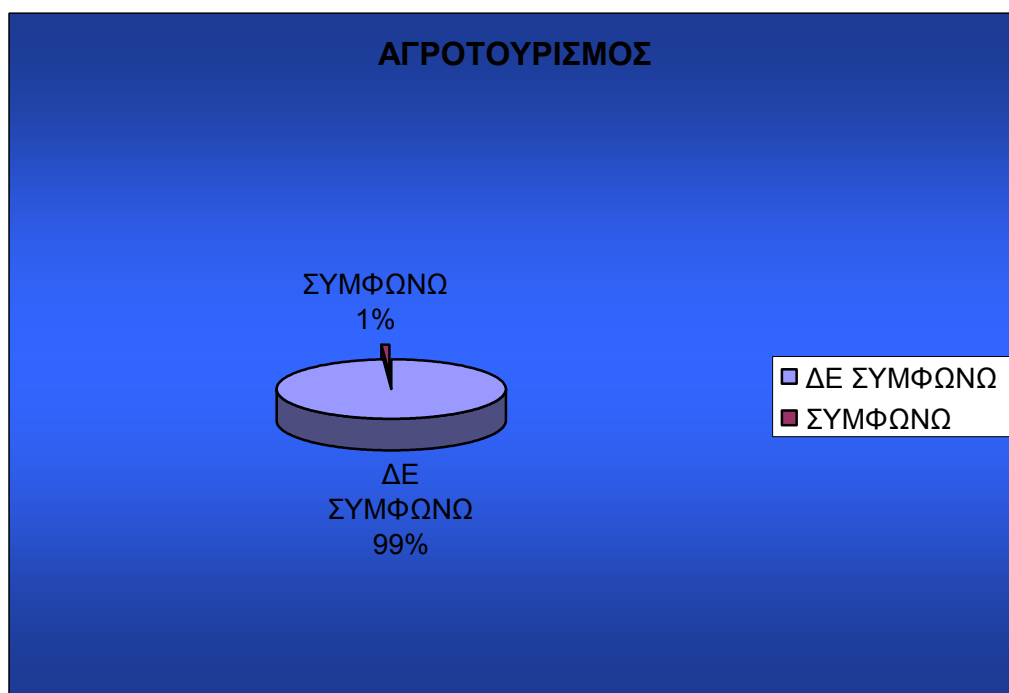
Ο προσδιορισμός του είδους του τουρισμού που αναπτύσσεται στο νησί είναι σημαντικός ώστε να κατευθυνθούν οι δραστηριότητες για την ενίσχυση αυτού του είδους.

Τα αποτελέσματα διαμορφώθηκαν ως εξής:

- Παρουσίαση των απαντήσεων σχετικά με το αν πιστεύουν ότι αναπτύσσεται το είδος του αγροτουρισμού στην Πάτμο

Μόνο το 1% των ερωτηθέντων πιστεύει ότι αναπτύσσεται αγροτουρισμός στο νησί ενώ το 99% πιστεύει ότι αναπτύσσονται άλλα είδη.

Κάλλιστα θα μπορούσαν να υπάρχουν αγροτουριστικές μονάδες στο νησί αφού φαίνεται ότι και η πλειοψηφία τουριστών που καταφεύγει στην Πάτμο το αποζητά. Συνθήκες όπως περιβάλλον και φιλοξενία προσφέρονται αυθόρμητα όμως αυτό που χρειάζεται επιπλέον είναι η ενημέρωση.

Διάγραμμα 4.49: Παρουσίαση των απαντήσεων σχετικά με το αν πιστεύουν ότι αναπτύσσεται το είδος του αγροτουρισμού στην Πάτμο

- **Παρουσίαση των απαντήσεων σχετικά με το αν πιστεύουν ότι αναπτύσσεται το είδος του καλοκαιρινού παραθερισμού στην Πάτμο**

Το 68% των ερωτηθέντων πιστεύει το είδος του καλοκαιρινού παραθερισμού αναπτύσσεται πιο πολύ στο νησί, ενώ το 32% πιστεύει ότι αναπτύσσονται άλλα είδη.

Μεγάλο ποσοστό των τουριστών που επισκέπτονται την Πάτμο και ιδιαίτερα τον Αύγουστο είναι καλοκαιρινοί παραθεριστές και μάλιστα Έλληνες, Ιταλοί κ.α. που εκτός από τη Μονή, επισκέπτονται το νησί για τα φυσικά χαρακτηριστικά του αλλά και το περιβάλλον. Και μάλιστα πρέπει να επενδύει η Πάτμος σε αυτού του είδους τον τουρισμό αφού είναι πολύ καλού επιπέδου τουρισμός που προσφέρει έσοδα στο νησί. Επίσης η ανάπτυξη αυτού του είδους τουρισμού είναι σημαντική λόγω ότι παρατείνει την τουριστική περίοδο αφού κρουαζιερόπλοια προσέρχονται από το Μάρτιο μέχρι το Νοέμβριο στην Πάτμο.

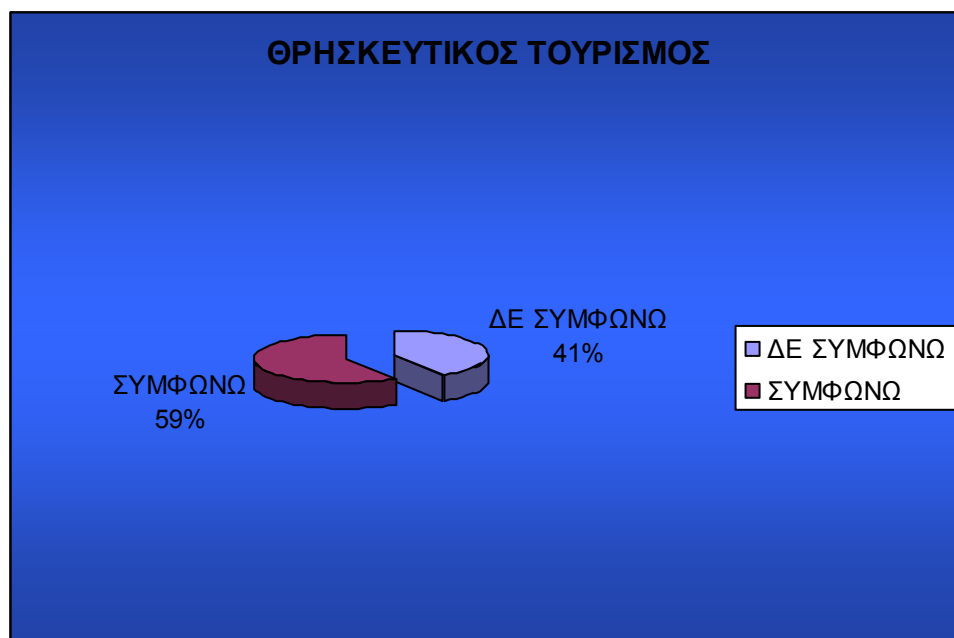

Διάγραμμα 4.50: Παρουσίαση των απαντήσεων σχετικά με το αν πιστεύουν ότι αναπτύσσεται το είδος του καλοκαιρινού παραθερισμού στην Πάτμο

- Παρουσίαση των απαντήσεων σχετικά με το αν πιστεύουν ότι αναπτύσσεται το είδος του θρησκευτικού τουρισμού στην Πάτμο

Το 59% των ερωτηθέντων πιστεύει το είδος του θρησκευτικού τουρισμού αναπτύσσεται πιο πολύ στο νησί, ενώ το 41% πιστεύει ότι αναπτύσσονται άλλα είδη.

Ομολογουμένως η παρουσία της Μονής στην Πάτμο και του Σπηλαίου της Αποκάλυψης ελκύει αυτού του είδους τον τουρισμό που είναι και αυτό πολύ σημαντικό.

Διάγραμμα 4.51: Παρουσίαση των απαντήσεων σχετικά με το αν πιστεύουν ότι αναπτύσσεται το είδος του θρησκευτικού τουρισμού στην Πάτμο

- **Παρουσίαση των απαντήσεων σχετικά με το αν πιστεύουν ότι αναπτύσσεται το είδος του πολιτιστικού τουρισμού στην Πάτμο**

Μόνο το 7% των ερωτηθέντων πιστεύει το είδος του πολιτιστικού τουρισμού αναπτύσσεται πιο πολύ στο νησί, ενώ το 93% πιστεύει ότι αναπτύσσονται άλλα είδη.

Βέβαια για λόγω της παρουσίας των μνημείων στο νησί με κυριότερα τη Μονή και το Σπήλαιο της Αποκάλυψης προσελκύεται μεγάλο ποσοστό τουριστών και μάλιστα ελλήνων και αλλοδαπών. Επίσης σε αυτό συμβάλλει και η προβολή πολιτισμικών χαρακτηριστικών του νησιού όπως η προσέλκυση τουρισμού την περίοδο του Πάσχα και το Σεπτέμβριο κατά τη διάρκεια διεξαγωγής του καθιερωμένου Θρησκευτικού Φεστιβάλ Μουσικής.

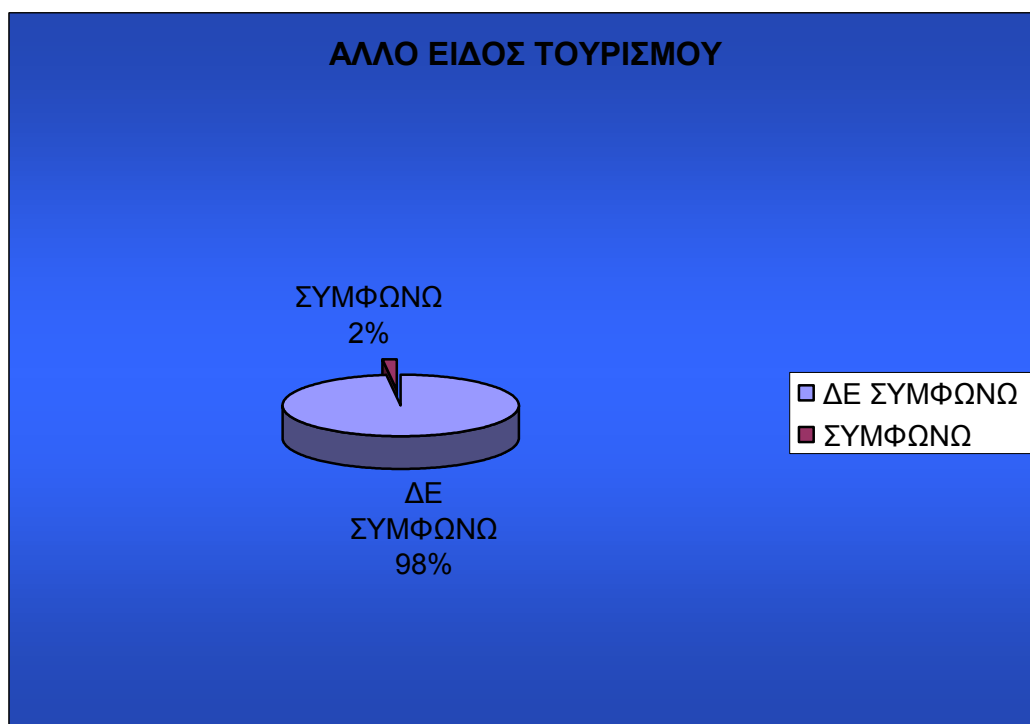

Διάγραμμα 4.52: Παρουσίαση των απαντήσεων σχετικά με το αν πιστεύουν ότι αναπτύσσεται το είδος του πολιτιστικού τουρισμού στην Πάτμο

- Παρουσίαση των απαντήσεων σχετικά με το αν πιστεύουν ότι αναπτύσσεται άλλο είδος τουρισμού στην Πάτμο

Μόνο το 2% των ερωτηθέντων πιστεύει ότι άλλο είδος του τουρισμού αναπτύσσεται πιο πολύ στο νησί, ενώ το 41% πιστεύει ότι αναπτύσσονται τα άλλα είδη που προαναφέρθηκαν.

Επίσης αναπτύσσονται και άλλα είδη τουρισμού όπως ο συνεδριακός τουρισμός τα οποία πρέπει να ενισχύονται.

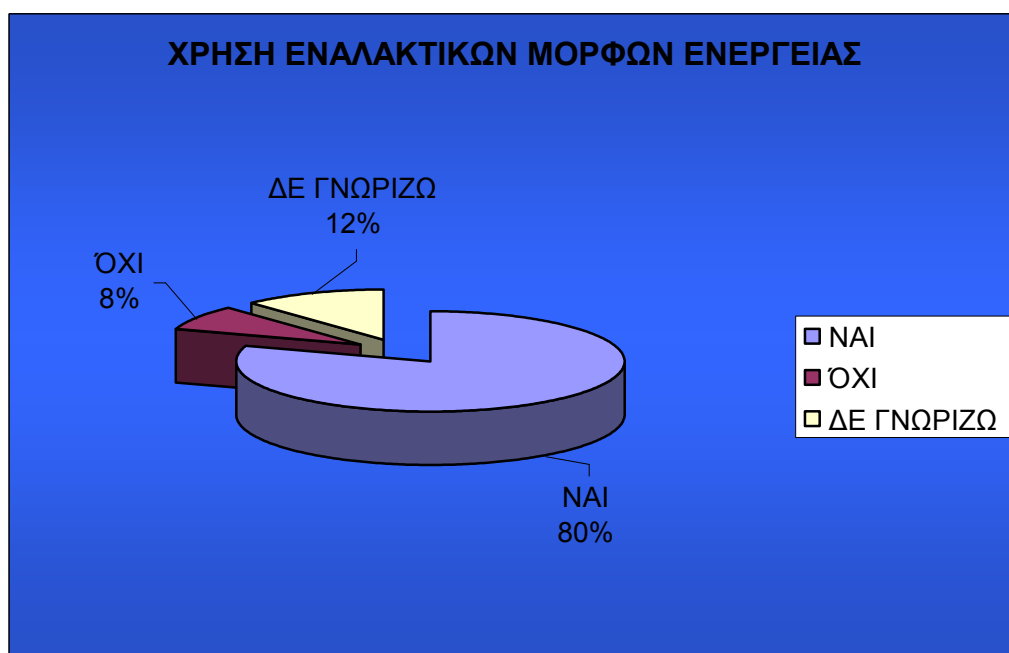

Διάγραμμα 4.53: Παρουσίαση των απαντήσεων σχετικά με το αν πιστεύουν ότι αναπτύσσεται άλλο είδος τουρισμού στην Πάτμο

- **Παρουσίαση των απαντήσεων σχετικά με το αν θα επιθυμούσαν να αξιοποιήσουν εναλλακτικές μορφές ενέργειας στην Πάτμο**

Σχετικά με τη χρήση εναλλακτικών μορφών ενέργειας ηλιακό θερμοσίφωνο, συσκευές φυσικού αερίου, ηλεκτρική ενέργεια παραγόμενη από το φράγμα, αιολική ενέργεια κ.λ.π., το 80% των ερωτηθέντων διατίθεται να τη χρησιμοποιήσει, το 12% δεν γνωρίζει αν θα ήθελε να τη χρησιμοποιήσει αλλά προς το παρόν δεν τη χρησιμοποιεί και τέλος μόνο το 8% δεν χρησιμοποιεί αλλά και ούτε θέλει να τη χρησιμοποιήσει.

Η απεξάρτηση από τις συμβατικές μορφές ενέργειας συνδέεται με τη βιώσιμη ανάπτυξη. Η αναμενόμενη εξάντληση των φυσικών πόρων δεν θεωρείται χαρακτηριστικό της βιωσιμότητας. Όταν η χρήση εναλλακτικών μορφών ενέργειας αποτελεί στοιχείο και βιώσιμης αλλά και ενδογενούς ανάπτυξης αφού παράγεται ενέργεια από τους τοπικούς πόρους και με σεβασμό προς το περιβάλλον.

Διάγραμμα 4.54: Παρουσίαση των απαντήσεων σχετικά με το αν θα επιθυμούσαν να αξιοποιήσουν εναλλακτικές μορφές ενέργειας στην Πάτμο

- **Παρουσίαση των απαντήσεων σχετικά με το αν ταξιδεύουν σε άλλες περιοχές**

Στην ερώτηση σχετικά με το αν ταξιδεύουν σε άλλες περιοχές φαίνεται ότι η πλειοψηφία των ερωτηθέντων, δηλαδή το 93% ταξιδεύει σε άλλες περιοχές, ενώ το 7% δεν ταξιδεύει.

Τα ταξίδια σε άλλες περιοχές μπορεί να υποδηλώνουν οικονομική άνεση ώστε να υπάρχει η δυνατότητα για τα ταξίδια. Επίσης η επικοινωνία με άλλες περιοχές συμβάλλει στην ψυχαγωγία αλλά και στην διεύρυνση των γνώσεων και των ευκαιριών των κατοίκων. Ακόμη στην κινητικότητα και την οικονομική ανάπτυξη. Αλλά για περιοχές που υφίστανται τη φυσική απομόνωση όπως είναι τα νησιά πολλές φορές αυτό υποδηλώνει την εξάρτηση από υπηρεσίες και προϊόντα άλλων περιοχών.

Διάγραμμα 4.55: Παρουσίαση των απαντήσεων σχετικά με το αν ταξιδεύουν σε άλλες περιοχές

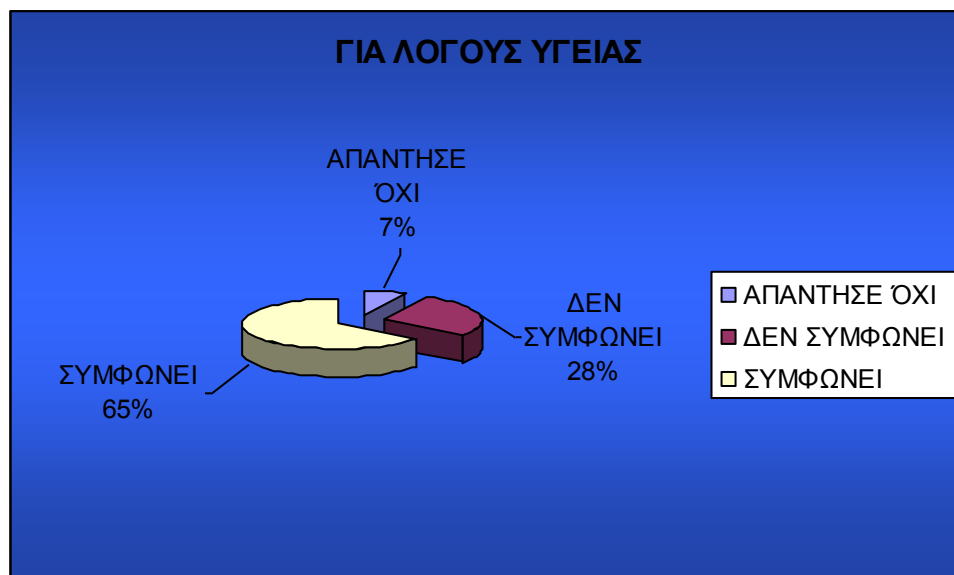
Όσοι από τους ερωτηθέντες απάντησαν ότι ταξιδεύουν σε άλλες περιοχές, κλήθηκαν να προσδιορίσουν για ποιους λόγους. Οι πιθανές απαντήσεις ήταν:

- Λόγους υγείας
- Συναλλαγές με το δημόσιο
- Προσωπικούς
- Παραθεριστικούς (διακοπές)

Τα αποτελέσματα διαμορφώθηκαν ως εξής:

- Παρουσίαση των απαντήσεων σχετικά με το αν ταξιδεύουν σε άλλες περιοχές για λόγους υγείας

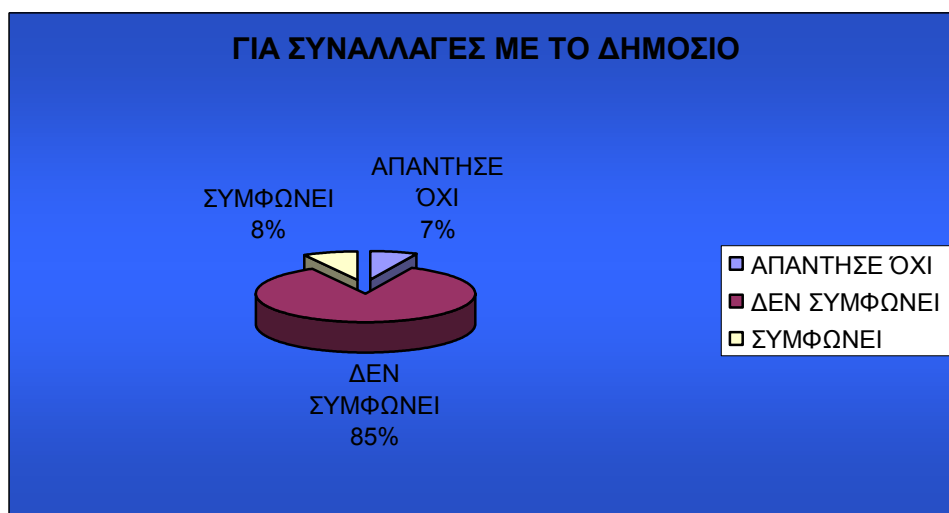
Το 65% των ερωτηθέντων φαίνεται ότι ταξιδεύει σε άλλες περιοχές για λόγους υγείας, ενώ το 28% των ερωτηθέντων ταξιδεύει για άλλους λόγους. Τέλος το 7% δεν έδωσε κάποια απάντηση γιατί δεν ταξιδεύει σε άλλες περιοχές.

Διάγραμμα 4.56: Παρουσίαση των απαντήσεων σχετικά με το αν ταξιδεύουν σε άλλες περιοχές για λόγους υγείας

- Παρουσίαση των απαντήσεων σχετικά με το αν ταξιδεύουν σε άλλες περιοχές για συναλλαγές με το δημόσιο

Το 8% των ερωτηθέντων φαίνεται ότι ταξιδεύει σε άλλες περιοχές για συναλλαγές με το δημόσιο, ενώ το 85% των ερωτηθέντων ταξιδεύει για άλλους λόγους. Τέλος το 7% δεν έδωσε κάποια απάντηση γιατί δεν ταξιδεύει σε άλλες περιοχές.

Διάγραμμα 4.57: Παρουσίαση των απαντήσεων σχετικά με το αν ταξιδεύουν σε άλλες περιοχές για συναλλαγές με το δημόσιο

- Παρουσίαση των απαντήσεων σχετικά με το αν ταξιδεύουν σε άλλες περιοχές για προσωπικούς λόγους

Το 30% των ερωτηθέντων φαίνεται ότι ταξιδεύει σε άλλες περιοχές για προσωπικούς λόγους, ενώ το 63% των ερωτηθέντων ταξιδεύει για άλλους λόγους. Τέλος το 7% δεν έδωσε κάποια απάντηση γιατί δεν ταξιδεύει σε άλλες περιοχές

Διάγραμμα 4.58: Παρουσίαση των απαντήσεων σχετικά με το αν ταξιδεύουν σε άλλες περιοχές για προσωπικούς λόγους

- Παρουσίαση των απαντήσεων σχετικά με το αν ταξιδεύουν σε άλλες περιοχές για διακοπές

Το 26% των ερωτηθέντων φαίνεται ότι ταξιδεύει σε άλλες περιοχές για διακοπές, ενώ το 67% των ερωτηθέντων ταξιδεύει για άλλους λόγους. Τέλος το 7% δεν έδωσε κάποια απάντηση γιατί δεν ταξιδεύει σε άλλες περιοχές.

Διάγραμμα 4.59: Παρουσίαση των απαντήσεων σχετικά με το αν ταξιδεύουν σε άλλες περιοχές για διακοπές

- Παρουσίαση των απαντήσεων σχετικά με το είναι ικανοποιημένοι με τις υφιστάμενες συγκοινωνίες μεταξύ της Πάτμου και άλλων περιοχών της Ελλάδας

Σε ερώτηση σχετικά με το αν θεωρούν ότι με τις υφιστάμενες συγκοινωνίες γίνονται εύκολα οι μεταφορές στην υπόλοιπη Ελλάδα, φαίνεται ότι το 96% δεν υποστηρίζει αυτή την άποψη δηλαδή πιστεύει ότι δεν γίνονται εύκολα οι μεταφορές, ενώ το 4% πιστεύει ότι γίνονται.

Πράγματι όπως δηλώνει η πλειοψηφία οι μεταφορές αποτελούν βασικό μειονέκτημα για το νησί. ενώ η ακτοπλοϊκή συγκοινωνία είναι ο μόνος τρόπος επικοινωνίας με άλλες περιοχές αυτή παρουσιάζει δυσχέρειες. Οπότε η Πάτμος όπως και άλλα νησιά είναι ευάλωτα ως προς την ανάπτυξη.

Διάγραμμα 4.60: Παρουσίαση των απαντήσεων σχετικά με το είναι ικανοποιημένοι με τις υφιστάμενες συγκοινωνίες μεταξύ της Πάτμου και άλλων περιοχών της Ελλάδας

Οι ερωτηθέντες που θεωρούν ότι με τις υφιστάμενες συγκοινωνίες δεν γίνονται εύκολα οι μεταφορές στην υπόλοιπη Ελλάδα κλήθηκαν να προσδιορίσουν τι θα ήθελαν να αλλάξει. Οι πιθανές απαντήσεις ήταν οι εξής:

- Καινούρια πλοία
- Κατασκευή αεροδρομίου
- Άλλο

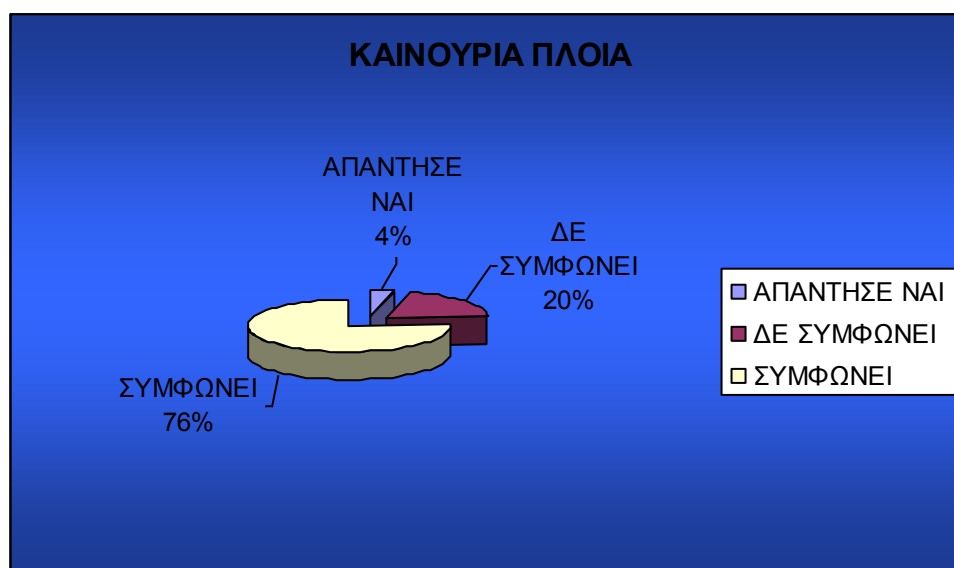
Τα αποτελέσματα διαμορφώθηκαν ως εξής:

- Παρουσίαση των απαντήσεων σχετικά με το ότι θεωρούν ότι πρέπει να δρομολογηθούν νέα πλοία ώστε να θεωρούνται ικανοποιητικές οι υφιστάμενες συγκοινωνίες μεταξύ της Πάτμου και άλλων περιοχών της Ελλάδας

Το 76% των ερωτηθέντων που θεωρεί ότι με τις υφιστάμενες συγκοινωνίες δεν γίνονται εύκολα οι μεταφορές στην υπόλοιπη Ελλάδα, πιστεύει ότι πρέπει να καλύπτουν την ακτοπλοϊκή συγκοινωνία καινούρια πλοία.

Έπειτα το 20% των ερωτηθέντων που και αυτοί πιστεύουν ότι με τις υφιστάμενες συγκοινωνίες δεν γίνονται εύκολα οι μεταφορές στην υπόλοιπη Ελλάδα προτείνουν άλλες λύσεις.

Τέλος το 4% των ερωτηθέντων δεν έδωσε κάποια απάντηση γιατί θεωρεί ότι με τις υφιστάμενες συγκοινωνίες γίνονται εύκολα οι μεταφορές στην υπόλοιπη Ελλάδα

Διάγραμμα 4.61: Παρουσίαση των απαντήσεων σχετικά με το ότι θεωρούν ότι πρέπει να δρομολογηθούν νέα πλοία ώστε να θεωρούνται ικανοποιητικές οι υφιστάμενες συγκοινωνίες μεταξύ της Πάτμου και άλλων περιοχών της Ελλάδας

- Παρουσίαση των απαντήσεων σχετικά με το ότι θεωρούν ότι πρέπει να λειτουργήσει αεροδρόμιο ώστε να θεωρούνται ικανοποιητικές οι υφιστάμενες συγκοινωνίες μεταξύ της Πάτμου και άλλων περιοχών της Ελλάδας

Το 43% των ερωτηθέντων που θεωρεί ότι με τις υφιστάμενες συγκοινωνίες δεν γίνονται εύκολα οι μεταφορές στην υπόλοιπη Ελλάδα, πιστεύει ότι πρέπει να κατασκευαστεί αεροδρόμιο.

Έπειτα το 20% των ερωτηθέντων που και αυτοί πιστεύουν ότι με τις υφιστάμενες συγκοινωνίες δεν γίνονται εύκολα οι μεταφορές στην υπόλοιπη Ελλάδα προτείνουν άλλες λύσεις.

Τέλος το 4% των ερωτηθέντων δεν έδωσε κάποια απάντηση γιατί θεωρεί ότι με τις υφιστάμενες συγκοινωνίες γίνονται εύκολα οι μεταφορές στην υπόλοιπη Ελλάδα

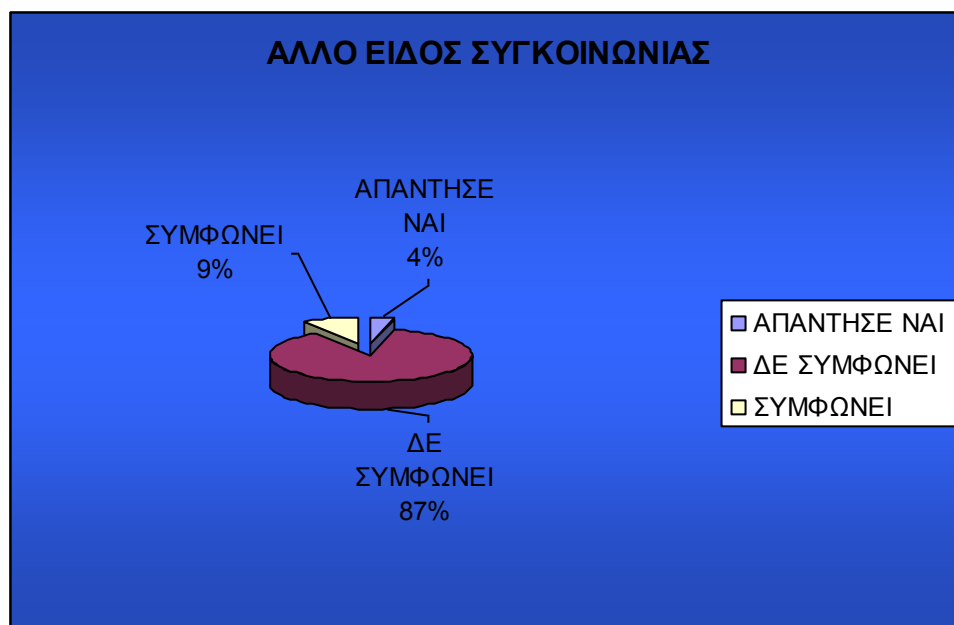
Διάγραμμα 4.62: Παρουσίαση των απαντήσεων σχετικά με το ότι θεωρούν ότι πρέπει να λειτουργήσει αεροδρόμιο ώστε να θεωρούνται ικανοποιητικές οι υφιστάμενες συγκοινωνίες μεταξύ της Πάτμου και άλλων περιοχών της Ελλάδας

- Παρουσίαση των απαντήσεων σχετικά με το ότι θεωρούν ότι πρέπει να υπάρχει άλλο είδος συγκοινωνίας ώστε να θεωρούνται ικανοποιητικές οι υφιστάμενες συγκοινωνίες μεταξύ της Πάτμου και άλλων περιοχών της Ελλάδας

Το 9% των ερωτηθέντων που θεωρεί ότι με τις υφιστάμενες συγκοινωνίες δεν γίνονται εύκολα οι μεταφορές στην υπόλοιπη Ελλάδα, πιστεύει ότι πρέπει να υπάρξουν διάφορες λύσεις όπως είναι η σύνδεση με γειτονικά νησιά, συστηματικότερη θαλάσσια συγκοινωνία, υδροπλάνο, γρηγορότερα πλοία, ζέπελιν, περισσότερα δρομολόγια, σύνδεση με άλλους νησιωτικούς νομούς, καλύτερο λιμάνι, άλλη εταιρία, ταχύπλοα σκάφη, μαρίνα.

Έπειτα το 20% των ερωτηθέντων που και αυτοί πιστεύουν ότι με τις υφιστάμενες συγκοινωνίες δεν γίνονται εύκολα οι μεταφορές στην υπόλοιπη Ελλάδα προτείνει είτε καινούρια πλοία ή κατασκευή αεροδρομίου.

Τέλος το 4% των ερωτηθέντων δεν έδωσε κάποια απάντηση γιατί θεωρεί ότι με τις υφιστάμενες συγκοινωνίες γίνονται εύκολα οι μεταφορές στην υπόλοιπη Ελλάδα.

Διάγραμμα 4.63: Παρουσίαση των απαντήσεων σχετικά με το ότι θεωρούν ότι πρέπει να υπάρχει άλλο είδος συγκοινωνίας ώστε να θεωρούνται ικανοποιητικές οι υφιστάμενες συγκοινωνίες μεταξύ της Πάτμου και άλλων περιοχών της Ελλάδας

- **Παρουσίαση των απαντήσεων σχετικά με το αν είναι ευχαριστημένοι με τα έργα που έχουν γίνει μέχρι τώρα στην Πάτμο**

Σε ερώτηση σχετικά με το πόσο ευχαριστημένοι αισθάνονται με τα έργα που έχουν γίνει μέχρι τώρα στην Πάτμο, η πλειοψηφία των ερωτηθέντων, δηλαδή το 79% είναι λίγο ευχαριστημένοι, έπειτα μόλις το 4% είναι πολύ ευχαριστημένοι και τέλος το 17% δεν είναι καθόλου ευχαριστημένοι.

Η πλειοψηφία των ερωτηθέντων δήλωσε ότι είναι σε μικρό βαθμό ευχαριστημένοι με τα έργα που γίνονται στην Πάτμο. Αυτό σημαίνει ότι ακόμη δεν ικανοποιούνται οι ανάγκες των κατοίκων σε πλήρη βαθμό.

Διάγραμμα 4.64: Παρουσίαση των απαντήσεων σχετικά με το αν είναι ευχαριστημένοι με τα έργα που έχουν γίνει μέχρι τώρα στην Πάτμο

Έπειτα οι ερωτηθέντες κλήθηκαν να προσδιορίσουν με ποια έργα δεν είναι ικανοποιημένοι. Οι πιθανές απαντήσεις ήταν οι εξής:

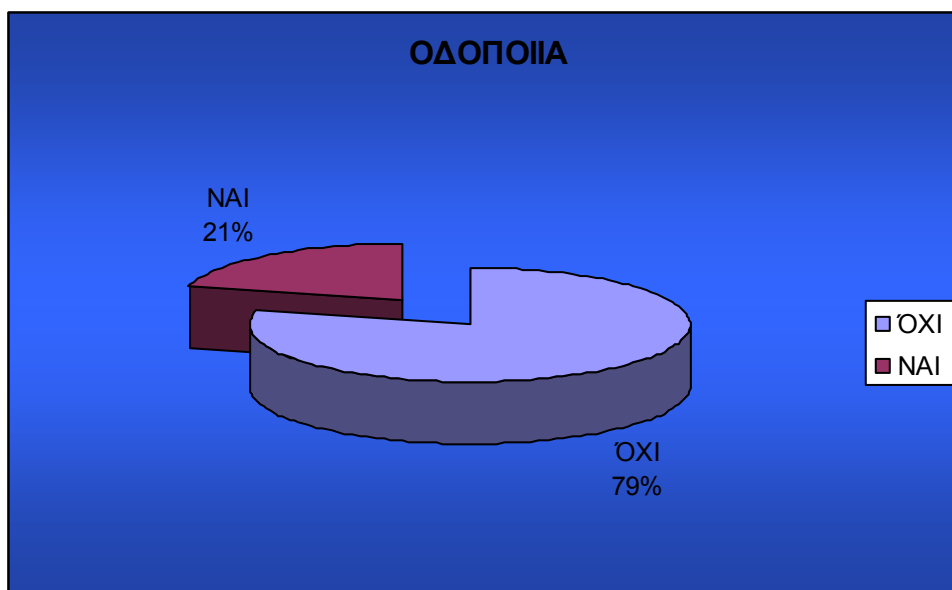
- Οδοποιία (δρόμοι κ.λ.π.)
- Μεταφορές- συγκοινωνία (πλοία, ταξί, λεωφορεία, κ.λ.π.)
- Κέντρο υγείας
- ΧΥΤΑ (διαχείριση σκουπιδιών)
- Αναπλάσεις μνημείων
- Άλλο

Τα έργα που αναφέρονται αποτελούν τα κυριότερα έργα που χρειάζονται βελτίωση και προωθούν τη βιωσιμότητα.

Τα αποτελέσματα διαμορφώθηκαν ως εξής:

- Παρουσίαση των απαντήσεων σχετικά με το ότι δεν είναι ικανοποιημένοι από τα έργα που σχετίζονται με την οδοποιία

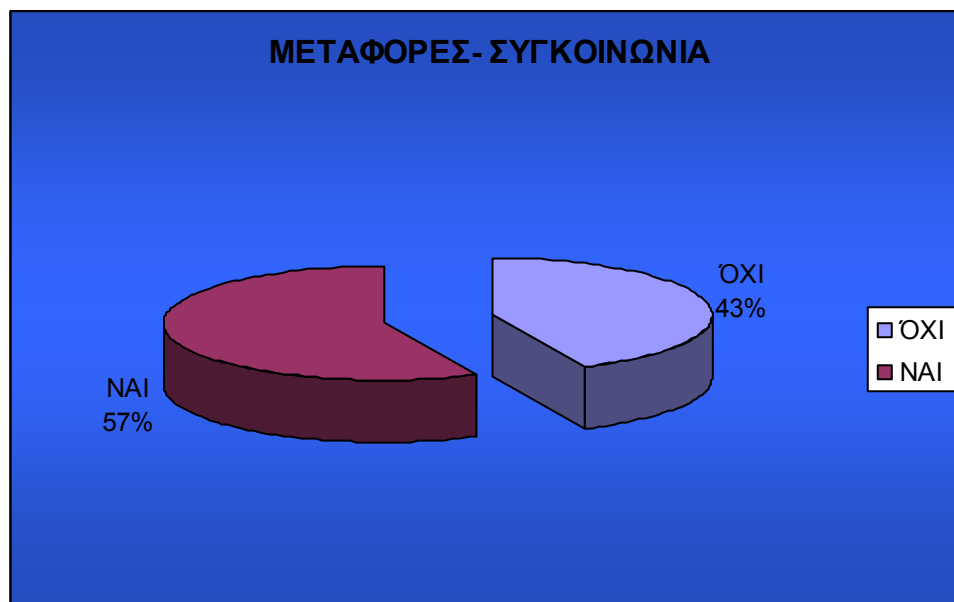
Το 21% των ερωτηθέντων δεν είναι ικανοποιημένοι με τα έργα για την κατασκευή δρόμων, ενώ το 79% είναι ικανοποιημένοι με την παρούσα κατάσταση.

Διάγραμμα 4.65: Παρουσίαση των απαντήσεων σχετικά με το ότι δεν είναι ικανοποιημένοι από τα έργα που σχετίζονται με την οδοποιία

- Παρουσίαση των απαντήσεων σχετικά με το ότι δεν είναι ικανοποιημένοι από τα έργα που σχετίζονται με τις μεταφορές και τη συγκοινωνία

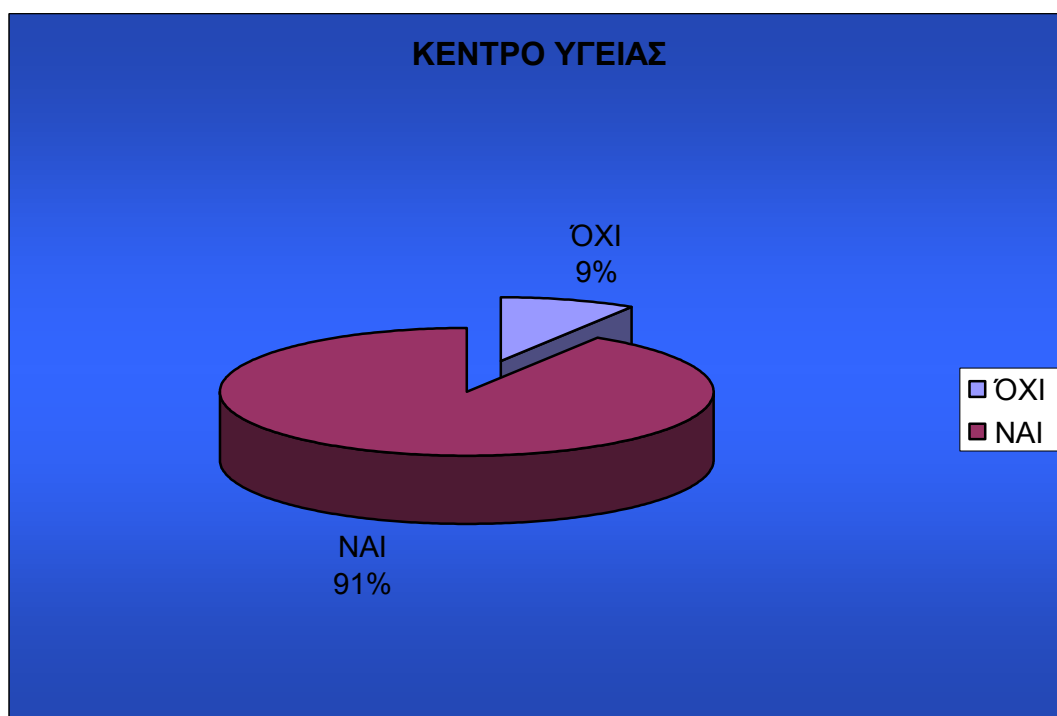
Το 57% των ερωτηθέντων δεν είναι ικανοποιημένοι με έργα που έχουν σχέση με τις μεταφορές και τη συγκοινωνία, ενώ το 43% είναι ικανοποιημένοι με την παρούσα κατάσταση.

Διάγραμμα 4.66: Παρουσίαση των απαντήσεων σχετικά με το ότι δεν είναι ικανοποιημένοι από τα έργα που σχετίζονται με τις μεταφορές και τη συγκοινωνία

- Παρουσίαση των απαντήσεων σχετικά με το ότι δεν είναι ικανοποιημένοι από τα έργα που σχετίζονται με τη λειτουργία του Κέντρου Υγείας

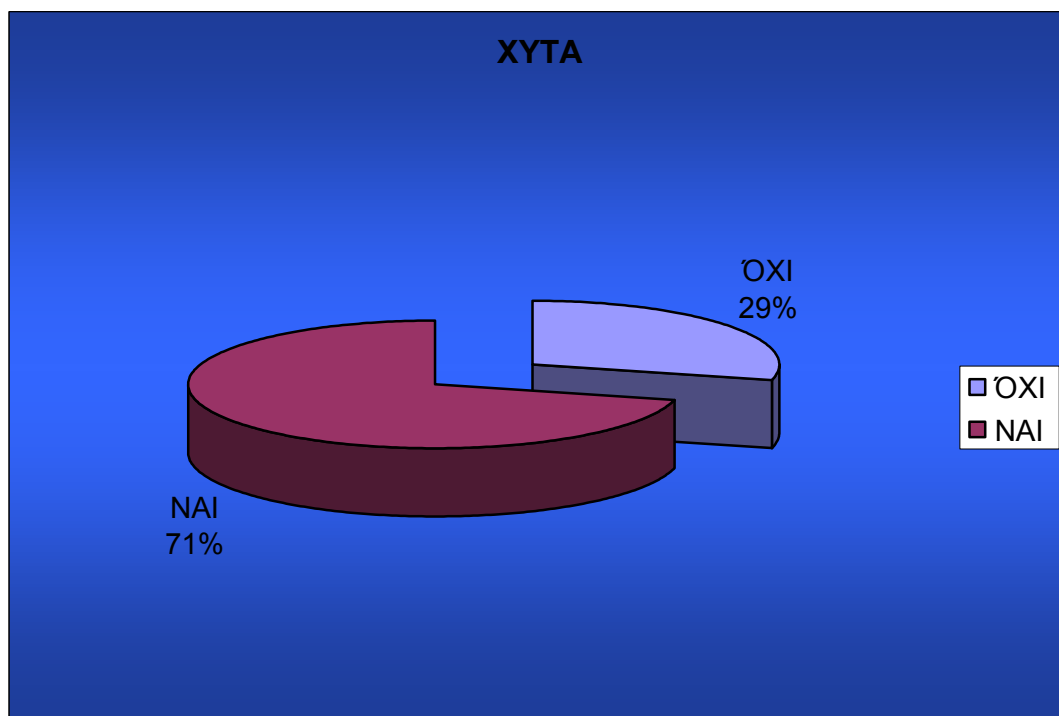
Πολύ μεγάλο ποσοστό των ερωτηθέντων, δηλαδή το 91%, δεν είναι ικανοποιημένοι με το Κέντρο Υγείας που λειτουργεί στην Πάτμο, ενώ το 9% είναι ικανοποιημένοι με την παρούσα κατάσταση.

Διάγραμμα 4.67: Παρουσίαση των απαντήσεων σχετικά με το ότι δεν είναι ικανοποιημένοι από τα έργα που σχετίζονται με τη λειτουργία του Κέντρου Υγείας

- Παρουσίαση των απαντήσεων σχετικά με το ότι δεν είναι ικανοποιημένοι από τα έργα που σχετίζονται με την έλλειψη ΧΥΤΑ

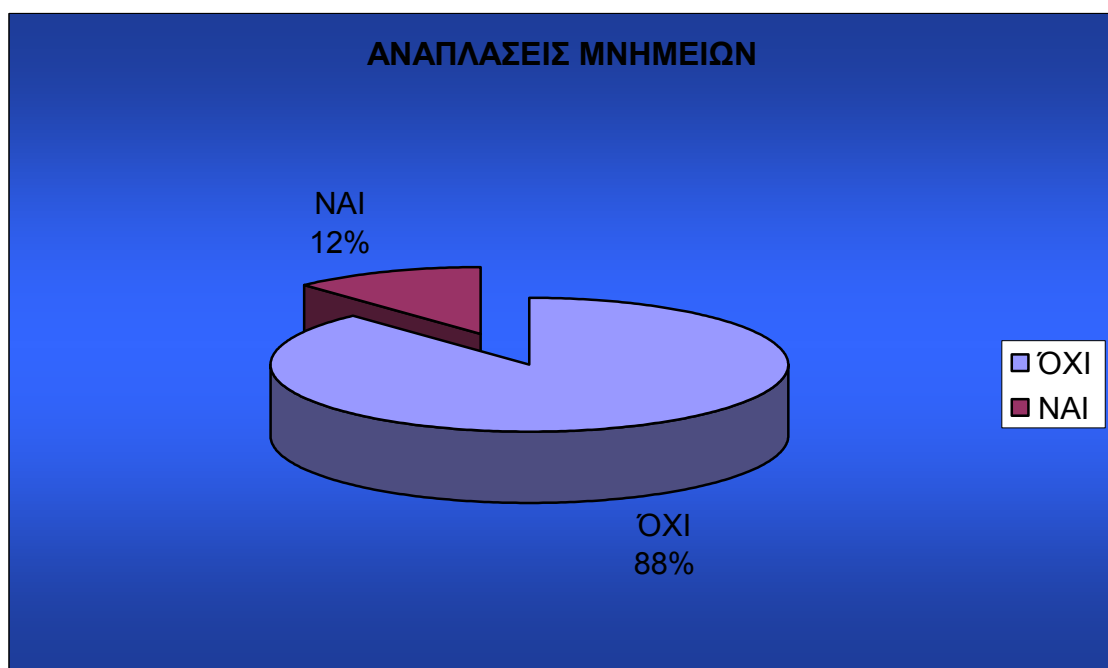
Το 71% των ερωτηθέντων δεν είναι ικανοποιημένοι με έργα που έχουν σχέση με την έλλειψη ΧΥΤΑ για τη διαχείριση των απορριμμάτων στο νησί, ενώ το 29% είναι ικανοποιημένοι με την παρούσα κατάσταση.

Διάγραμμα 4.68: Παρουσίαση των απαντήσεων σχετικά με το ότι δεν είναι ικανοποιημένοι από τα έργα που σχετίζονται με την έλλειψη ΧΥΤΑ

- Παρουσίαση των απαντήσεων σχετικά με το ότι δεν είναι ικανοποιημένοι από τα έργα που σχετίζονται με τις αναπλάσεις των μνημείων του νησιού

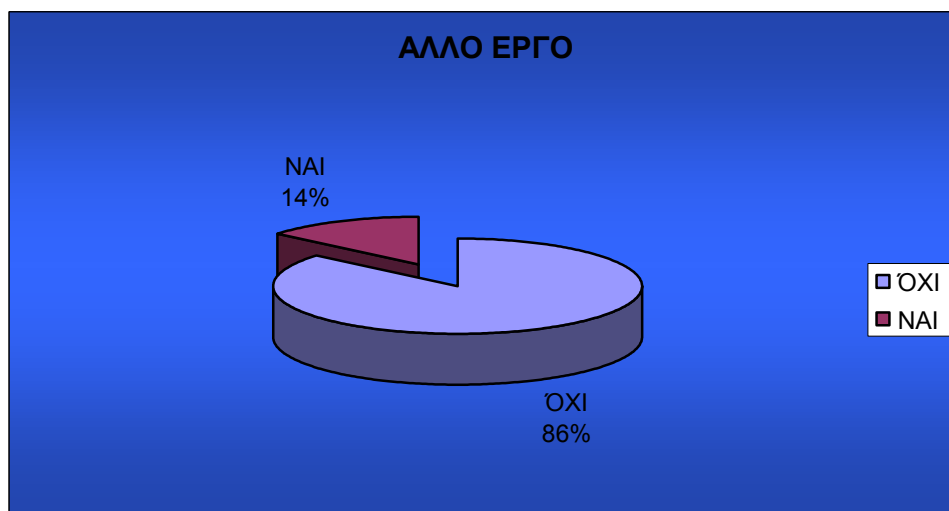
Το 12% των ερωτηθέντων δεν είναι ικανοποιημένοι με έργα που έχουν σχέση με τις αναπλάσεις μνημείων του νησιού, ενώ το 88% είναι ικανοποιημένοι με την παρούσα κατάσταση.

Διάγραμμα 4.69: Παρουσίαση των απαντήσεων σχετικά με το ότι δεν είναι ικανοποιημένοι από τα έργα που σχετίζονται με τις αναπλάσεις των μνημείων του νησιού

- **Παρουσίαση των απαντήσεων σχετικά με το ότι δεν είναι ικανοποιημένοι από τα έργα που σχετίζονται με άλλα έργα**

Το 14% των ερωτηθέντων δεν είναι ικανοποιημένοι με άλλα έργα που δεν αναφέρθηκαν ως πιθανές απαντήσεις τέτοια είναι: τεχνικές σχολές, ύδρευση, βιολογικός καθαρισμός, καθαριότητα Χώρας, πολιτιστικές εκδηλώσεις, καλύτερους εκπαιδευτές στα σχολεία, περισσότερα σχολεία, σχολές, έργο ανακύκλωσης, παιδικός σταθμός, αποχετευτικό, κλειστό γυμναστήριο, βρεφονηπιακός σταθμός, αθλητικές εγκαταστάσεις, κέντρα νεότητας, φωτισμός δρόμων, περισσότερες και ποικίλες θέσεις επαγγελματικής αποκατάστασης και δεντροφύτευση. Ενώ το 43% είναι ικανοποιημένοι με την παρούσα κατάσταση.

Διάγραμμα 4.70: Παρουσίαση των απαντήσεων σχετικά με το ότι δεν είναι ικανοποιημένοι από τα έργα που σχετίζονται με άλλα έργα

- Παρουσίαση των απαντήσεων σχετικά με το αν θεωρούν αναγκαία τη λειτουργία χώρων ψυχαγωγίας

Το 97% των ερωτηθέντων πιστεύει ότι είναι αναγκαία λειτουργία χώρων ψυχαγωγίας στο νησί όπως είναι θέατρο, σινεμά, βιβλιοθήκη κ.λ.π., ενώ το 3% δεν θεωρεί αναγκαία τη λειτουργία τους.

Η λειτουργία χώρων ψυχαγωγίας προωθεί την ανάπτυξη και διάδοση πολιτιστικών χαρακτηριστικών καθώς και ενίσχυση των κατοίκων για ανάπτυξη νέων δραστηριοτήτων. Έτσι μέσω της δραστηριοποίησης οι κάτοικοι βελτιώνουν το βιοτικό τους επίπεδο και συμβάλλουν στην επίτευξη της ποιότητας ζωής. Έτσι επιτυγχάνεται η βιώσιμη ανάπτυξη του νησιού.

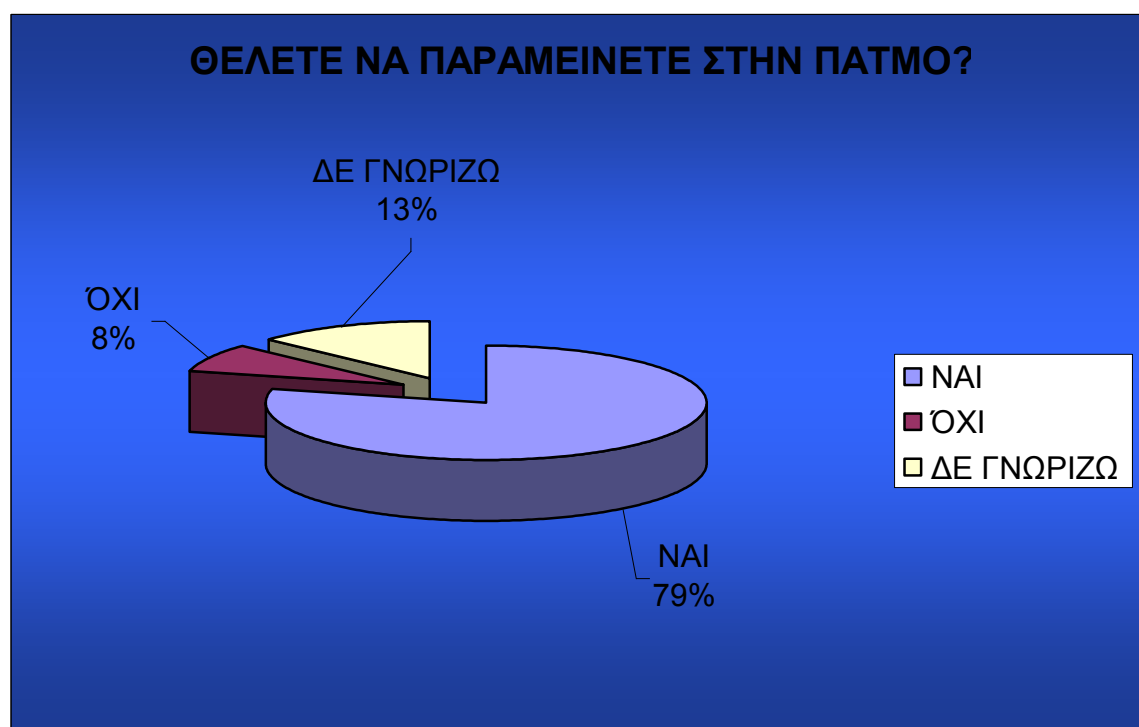

Διάγραμμα 4.71: Παρουσίαση των απαντήσεων σχετικά με το αν θεωρούν αναγκαία τη λειτουργία χώρων ψυχαγωγίας

- **Παρουσίαση των απαντήσεων σχετικά με το αν θα ήθελαν να παραμείνουν μόνιμα στο νησί**

Η πλειοψηφία των ερωτηθέντων, δηλαδή το 79%, θέλουν να παραμείνουν στην Πάτμο, ενώ το 8% δεν θέλει να παραμείνει. Τέλος το 13% δεν γνωρίζει αν θα παραμείνει.

Βασικό είναι ότι για να επιτευχθεί η ανάπτυξη θα πρέπει οι ίδιοι κάτοικοι να θέλουν να παραμείνουν στον τόπο τους. Επίσης είναι σημαντικό ότι μεγάλο ποσοστό του πληθυσμού και ιδίως του ενεργού πληθυσμού θέλει να παραμείνει στο νησί. Έτσι ο στόχος που τίθεται για τη συγκράτηση του πληθυσμού στην Πάτμο επιτυγχάνεται και δεν θα οδηγηθεί στην ερήμωση. Βέβαια για να βελτιωθεί το επίπεδο διαβίωσης του πληθυσμού θα πρέπει να δημιουργούνται νέες ευκαιρίες απασχόλησης, ψυχαγωγίας, ποιότητα ζωής και ανάπτυξη με σεβασμό στο περιβάλλον.

Διάγραμμα 4.72: Παρουσίαση των απαντήσεων σχετικά με το αν θα ήθελαν να παραμείνουν μόνιμα στο νησί

4.2. ΑΝΑΛΥΣΗ ΕΛΕΓΧΟΥ ΑΝΕΞΑΡΤΗΣΙΑΣ X^2 ΤΩΝ ΜΕΤΑΒΛΗΤΩΝ X ΚΑΙ Ψ .

Με σκοπό να εξακριβωθεί η υπόθεση σχέσης εξάρτησης μεταξύ των μεταβλητών X και Ψ . Γι' αυτό το λόγο χρησιμοποιείται ο έλεγχος X^2 . Έτσι για κάθε περίπτωση έγινε έλεγχος υποθέσεων και παρατηρήθηκαν τα διαστήματα εμπιστοσύνης ώστε να διατυπωθεί αν οι μεταβλητές είναι εξαρτημένες ή όχι.

Η διατύπωση κάθε ελέγχου υποθέσεων περιλαμβάνει τη μηδενική (H_0) και την εναλλακτική υπόθεση (H_1). Η διατύπωση κάθε ελέγχου έχει την εξής μορφή:

- ✓ (H_0): Αυτό σημαίνει ότι τα χαρακτηριστικά X και Ψ του δείγματος κατανέμονται ανεξάρτητα στον πληθυσμό, δηλαδή οι μεταβλητές είναι ανεξάρτητες.
- ✓ H_1 : Αυτό σημαίνει ότι τα χαρακτηριστικά X και Ψ του δείγματος δεν κατανέμονται ανεξάρτητα στον πληθυσμό, δηλαδή οι μεταβλητές είναι εξαρτημένες.
- ✓

Για να βρεθούν τα αποτελέσματα χρησιμοποιήθηκε το πρόγραμμα STATGRAFICS για όλες τις περιπτώσεις που ακολουθούν ώστε να διαπιστωθεί αν οι μεταβλητές X και Ψ σε κάθε περίπτωση είναι συσχετισμένες ή ασυσχέτιστες.

Οπότε δεχόμαστε την H_0 εάν το p -value $> \alpha$ (Κυριακούσης Α.).

Το α μπορεί να λάβει αντίστοιχα τις τιμές $0 < \alpha < 1$.

Πιο συγκεκριμένα οι τιμές που μπορεί να λάβει είναι οι εξής: 0,01, 0,05 και 0,10. τα αντίστοιχα διαστήματα εμπιστοσύνης είναι 99%, 95% και 90%. Έτσι όταν:

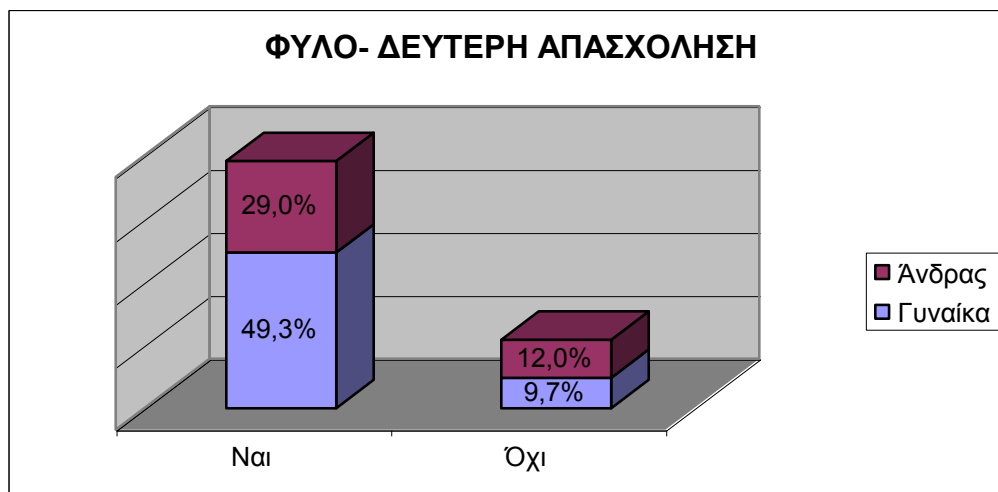
- ✓ $\alpha = 0,01$ δεχόμαστε ή απορρίπτουμε την υπόθεση H_0 σε επίπεδο σημαντικότητας 1%.
- ✓ $\alpha = 0,05$ δεχόμαστε ή απορρίπτουμε την υπόθεση H_0 σε επίπεδο σημαντικότητας 5%
- ✓ $\alpha = 0,10$ δεχόμαστε ή απορρίπτουμε την υπόθεση H_0 σε επίπεδο σημαντικότητας 10%.

4.2.1. Έλεγχος ανεξαρτησίας χ^2 σε σχέση με το φύλο του δείγματος.

- Το φύλο των ερωτηθέντων σε σχέση με τη δεύτερη απασχόληση.

Έλεγχος ανεξαρτησίας.	
χ^2	p- value
6,36	0,0117

Σύμφωνα με τον παραπάνω πίνακα φαίνεται ότι οι μεταβλητές φύλο και η δεύτερη απασχόληση από τους κατοίκους είναι εξαρτημένες αφού το p - value= 0,0117 είναι μικρότερο του $\alpha=0,10$ σε επίπεδο σημαντικότητας 10%.

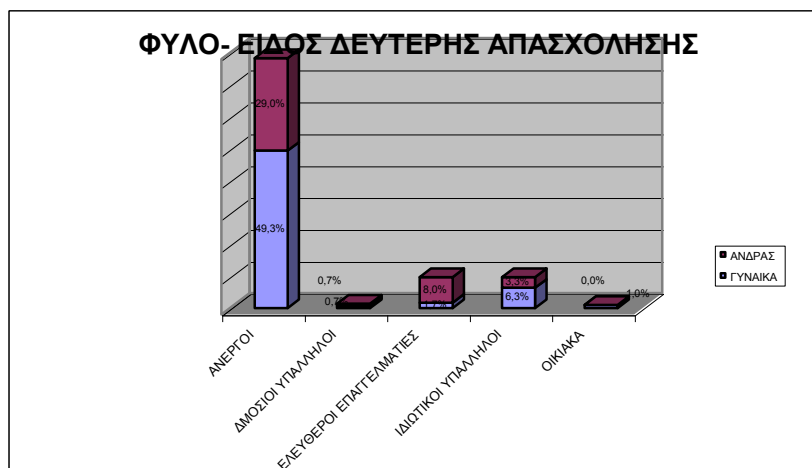
Διάγραμμα 4.2.1.: Συσχέτιση μεταξύ φύλου και δεύτερης απασχόλησης

Πράγματι και η εξάρτηση μεταξύ του φύλου και της δεύτερης απασχόλησης φαίνεται και από το παραπάνω διάγραμμα. Σύμφωνα με τα δεδομένα που παρουσιάζονται το 29% των αδρών έχει δεύτερη απασχόληση ενώ το 12% δεν έχει. Έπειτα, το 49,3των γυναικών έχει δεύτερη απασχόληση ενώ το 9,7% δεν έχει.

- Το φύλο των ερωτηθέντων σε σχέση με το είδος της δεύτερης απασχόλησης.

Έλεγχος ανεξαρτησίας.	
χ^2	p- value
25,17	0,0000

Από τον παραπάνω πίνακα διαπιστώνουμε ότι σύμφωνα με τον έλεγχο ανεξαρτησίας προκύπτει ότι το φύλο σχετίζεται με το είδος της δεύτερης απασχόλησης αφού το $p\text{-value}=0,0000$ είναι μικρότερο από το $\alpha=0,10$ σε επίπεδο σημαντικότητας 10%.

Διάγραμμα 4.2.2.: Συσχέτιση μεταξύ φύλου και είδους δεύτερης απασχόλησης

Το γεγονός ότι το είδος δεύτερης απασχόλησης εξαρτιέται από το φύλο προκύπτει και από τα δεδομένα του παραπάνω διαγράμματος. Πιο αναλυτικά φαίνεται ότι το 29% των ανδρών δεν έχουν δεύτερη απασχόληση, το 0,7% δηλώνουν ότι και η δεύτερη απασχόληση τους είναι στο δημόσιο τομέα. επίσης το 8% είναι ελεύθεροι επαγγελματίες και το 3,3% ιδιωτικοί υπάλληλοι. Τέλος κανείς από τους άνδρες προφανώς δεν δήλωσε ότι έχει ως δεύτερη απασχόληση τα οικιακά.

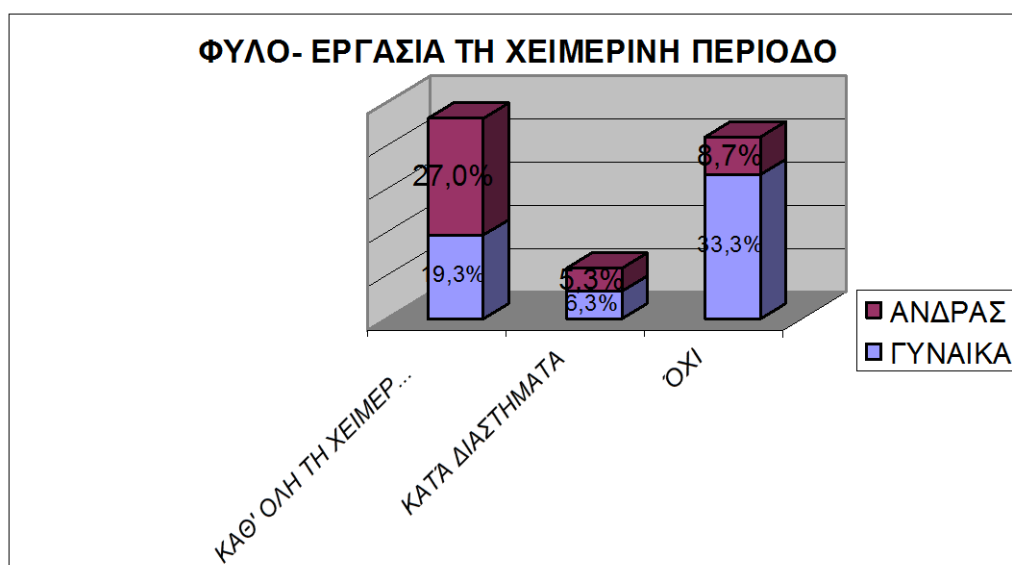
Όσον αφορά το γυναικείο φύλο φαίνεται ότι το 49,3% δεν έχουν δεύτερη απασχόληση και το 0,7% δήλωσαν ότι έχουν δεύτερη απασχόληση στο δημόσιο τομέα. Επίσης το 1,7% είναι ελεύθεροι επαγγελματίες και το 6,3% είναι ιδιωτικοί υπάλληλοι.

Τέλος μόλις το 1% των γυναικών δήλωσε ότι έχει ως δεύτερη απασχόληση τα οικιακά.

- Το φύλο των ερωτηθέντων σε σχέση με το αν έχουν χειμερινή απασχόληση.

Έλεγχος ανεξαρτησίας.	
X ²	p- value
39,07	0,0000

Από τον παραπάνω πίνακα φαίνεται ότι το φύλο των ερωτηθέντων σχετίζεται με το αν εργάζονται τη χειμερινή περίοδο. Αυτό διαπιστώνεται λόγω ότι το p- value= 0,0000 είναι μικρότερο από το $\alpha=0,10$ σε επίπεδο σημαντικότητας 10%.

Διάγραμμα 4.2.3.: Συσχέτιση μεταξύ φύλου και εργασίας τη χειμερινή περίοδο

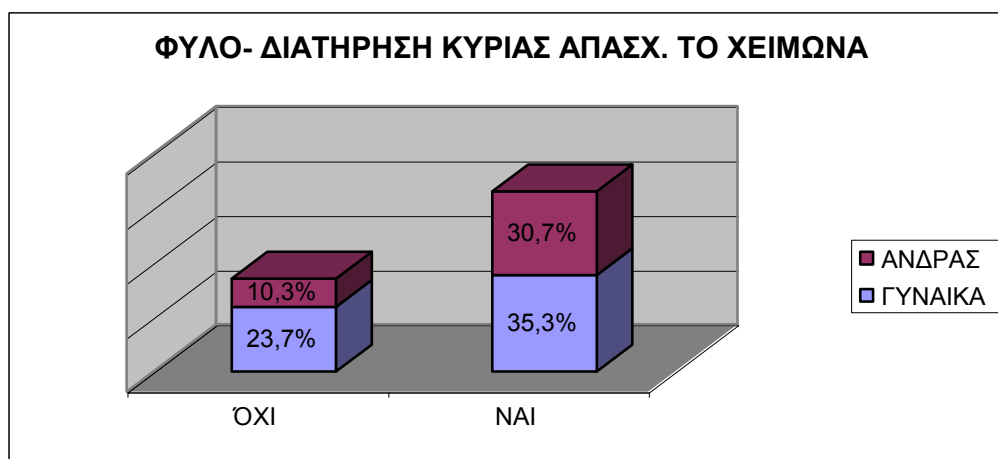
Πράγματι όπως φαίνεται και από το διάγραμμα, το 27% των ανδρών εργάζεται καθ' όλη τη χειμερινή περίοδο, το 5,3% κατά διαστήματα και το 8,7% καθόλου.

Όσον αφορά τις γυναίκες το 19,3% εργάζονται τη χειμερινή περίοδο, το 6,3% εργάζονται κατά διαστήματα και το 33,3% δεν εργάζονται τη χειμερινή περίοδο.

- Το φύλο των ερωτηθέντων σε σχέση με το αν διατηρούν ως κύρια απασχόληση τη χειμερινή.

Έλεγχος ανεξαρτησίας.	
X^2	p- value
6,54	0,0105

Από τον παραπάνω πίνακα φαίνεται ότι το γεγονός ότι οι κάτοικοι διατηρούν την κύρια απασχόληση τη χειμερινή περίοδο εξαρτάται από το φύλο αφού το p-value=0,0105 είναι μικρότερο από το $\alpha=0,10$ σε επίπεδο σημαντικότητας 10%.

Διάγραμμα 4.2.4.: Συσχέτιση μεταξύ φύλου και διατήρησης της κύριας απασχόλησης τη χειμερινή περίοδο

Πράγματι η εξάρτηση της διατήρησης του κύριου επαγγέλματος τη χειμερινή περίοδο εξαρτάται από το φύλο.

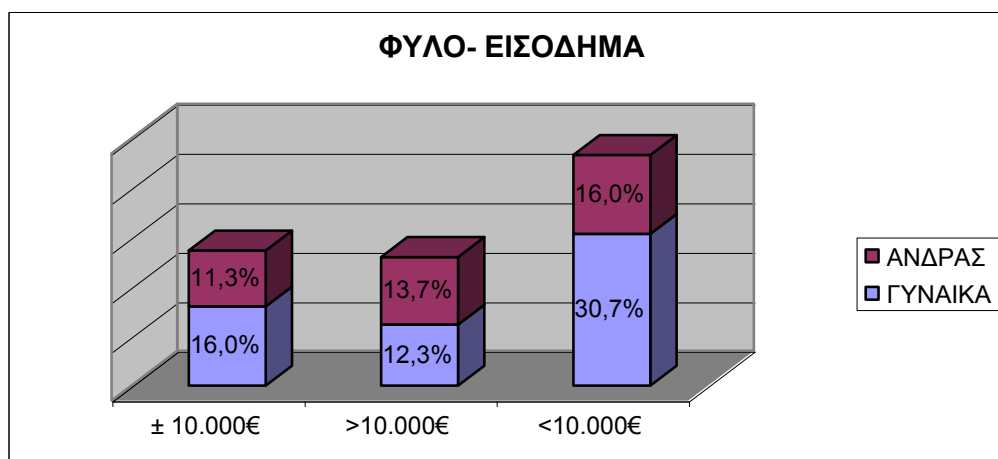
Έτσι φαίνεται ότι το 10, 3% των ανδρών διατηρούν την κύρια απασχόληση τη χειμερινή περίοδο ενώ το 30, 7% δεν την διατηρούν.

Σχετικά για τις γυναίκες φαίνεται ότι το 23,7% διατηρούν την κύρια απασχόληση την χειμερινή περίοδο ενώ το 35, 3% δεν τη διατηρούν.

- Το φύλο των ερωτηθέντων σε σχέση με το εισόδημα.

Έλεγχος ανεξαρτησίας.	
χ^2	p- value
6,93	0,0313

Σύμφωνα με τον παραπάνω έλεγχο ανεξαρτησίας διαπιστώνουμε ότι οι μεταβλητές φύλο και εισόδημα είναι εξαρτημένες αφού το $p\text{-value} = 0,0313$ είναι μικρότερο από το $\alpha = 0,10$ σε επίπεδο σημαντικότητας 10%. Οπότε το επίπεδο εισοδήματος εξαρτάται από το φύλο.

Διάγραμμα 4.2.5.: Συσχέτιση μεταξύ φύλου και εισοδήματος

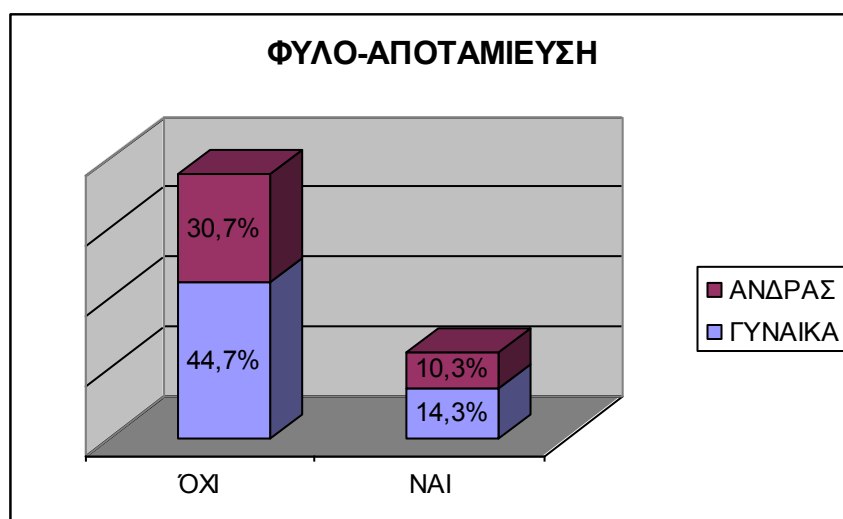
Πράγματι από τον παραπάνω πίνακα διαπιστώνουμε ότι το 11,3% των ανδρών δηλώνει ότι το επίπεδο εισοδήματός τους κυμαίνεται γύρω στα 10.000€. έπειτα το 13,7% δηλώνουν ότι το επίπεδο εισοδήματός τους είναι μεγαλύτερο από 10.000€ και το 30,7% δηλώνει ότι είναι κάτω από 10.000€.

Όσον αφορά τις γυναίκες το 16% δηλώνουν ότι το επίπεδο εισοδήματός τους βρίσκεται γύρω στα 10.000€, το 12,3% δηλώνουν ότι είναι μεγαλύτερο από 10.000€ και το 30,7% δηλώνουν ότι είναι μικρότερο από 10.000€.

- Το φύλο των ερωτηθέντων σε σχέση με την αποταμίευση.

Έλεγχος ανεξαρτησίας.	
χ^2	p- value
0,00	0,9652

Σύμφωνα με τον παραπάνω έλεγχο ανεξαρτησίας διαπιστώνουμε ότι οι μεταβλητές φύλο και εισόδημα είναι ανεξάρτητες αφού το p- value= 0,9652 είναι μεγαλύτερο από το $\alpha = 0,10$ σε επίπεδο σημαντικότητας 10%. Οπότε το φύλο των ερωτηθέντων δεν επηρεάζει την αποταμίευση.

Διάγραμμα 4.2.6.: Συσχέτιση μεταξύ φύλου και αποταμίευσης

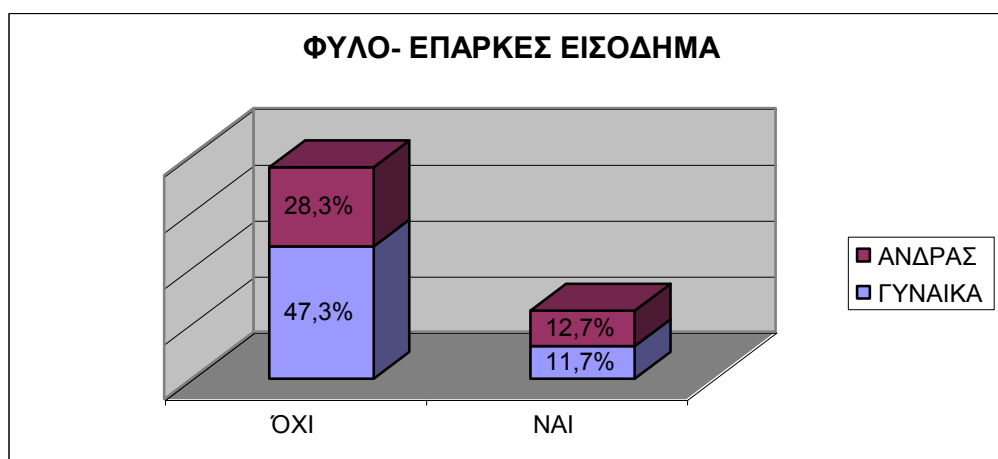
Πράγματι από τον παραπάνω πίνακα διαπιστώνουμε ότι το 44,7% των ανδρών δηλώνει ότι δεν αποταμιεύουν ενώ το 14,3% αποταμιεύουν.

Όσον αφορά τις γυναίκες το 30,7% δηλώνουν ότι δεν αποταμιεύουν ενώ το 14,3% αποταμιεύουν.

- Το φύλο των ερωτηθέντων σε σχέση με το αν θεωρούν το εισόδημα τους επαρκές.

Έλεγχος ανεξαρτησίας.	
χ^2	p- value
4,29	0,0384

Από τον παραπάνω έλεγχο ανεξαρτησίας προκύπτει ότι το φύλο και το χαρακτηριστικό να θεωρούν οι Πάτμιοι το εισόδημά τους επαρκές αποτελούν δύο μεταβλητές που είναι εξαρτημένες εφόσον το $p\text{-value} = 0,0384$ είναι μικρότερο από το $\alpha = 0,10$ σε επίπεδο σημαντικότητας 10%.

Διάγραμμα 4.2.7.: Συσχέτιση μεταξύ φύλου και επαρκούς εισοδήματος

Πράγματι η συσχέτιση μεταξύ του φύλου και το να θεωρούν οι Πάτμιοι το εισόδημά τους επαρκές φαίνεται και από το παραπάνω Διάγραμμα 4.2..

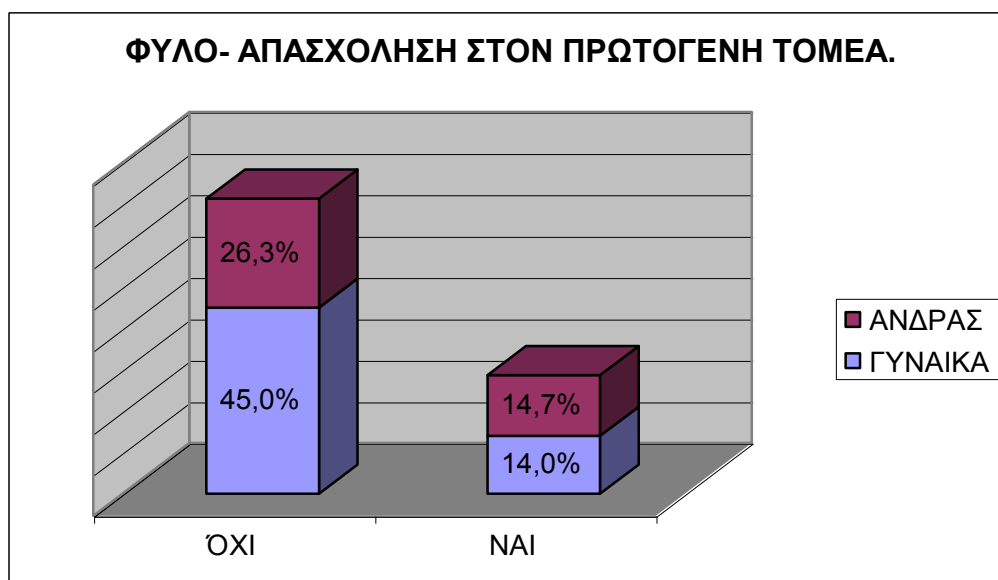
Το 28,3% των ανδρών θεωρούν ότι το εισόδημά τους δεν είναι επαρκές ενώ το 12,7% δηλώνουν ότι το εισόδημά τους είναι επαρκές.

Έπειτα οι γυναίκες σε ποσοστό 47,3% θεωρούν ότι το εισόδημά τους δεν είναι επαρκές ενώ το 11,7% θεωρούν ότι το εισόδημά τους είναι επαρκές.

- Το φύλο των ερωτηθέντων σε σχέση με το αν θέλουν να απασχοληθούν με τη γεωργία/ κτηνοτροφία/ αλιεία πιο συστηματικά.

Έλεγχος ανεξαρτησίας.	
χ^2	p- value
4,58	0,0324

Από τον παραπάνω πίνακα ανεξαρτησίας προκύπτει ότι το φύλο επηρεάζει την επιλογή ενασχόλησης με επαγγέλματα του πρωτογενή τομέα παραγωγής. Αυτό προκύπτει αφού το $p\text{-value}=0,0324$ είναι μικρότερο από το $\alpha=0,10$ σε επίπεδο σημαντικότητας 10%.

Διάγραμμα 4.2.8.: Συσχέτιση μεταξύ φύλου και αν επιθυμούν να απασχοληθούν στον πρωτογενή τομέα

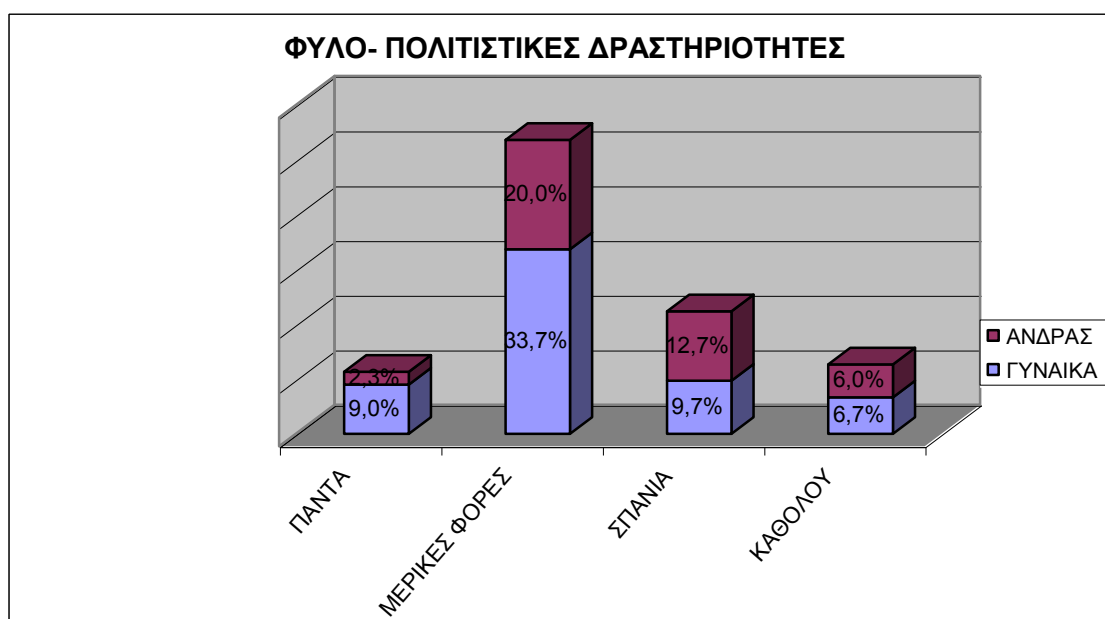
Η εξάρτηση μεταξύ φύλου και επιλογής ενασχόλησης με τον πρωτογενή τομέα παραγωγής φαίνεται και πιο συγκεκριμένα από το παραπάνω διάγραμμα αφού φαίνεται οι το 26,3% των ανδρών δεν θα ήθελαν να απασχοληθούν στον πρωτογενή τομέα παραγωγής ενώ το 14,7% θα ήθελε να απασχοληθεί στον πρωτογενή τομέα παραγωγής.

Όσον αφορά τις γυναίκες σε ποσοστό 45% θα ήθελαν να απασχοληθούν στον πρωτογενή τομέα παραγωγής, ενώ το 14% δεν θα ήθελαν να απασχοληθούν.

- Το φύλο των ερωτηθέντων σε σχέση με το αν γενικά συμμετέχουν και παρακολουθούν πολιτιστικές δραστηριότητες/ εκδηλώσεις που πραγματοποιούνται στο νησί.

Έλεγχος ανεξαρτησίας.	
X ²	p- value
14,26	0,0026

Από τα αποτελέσματα του παραπάνω πίνακα για τον έλεγχο ανεξαρτησίας μεταξύ του φύλου και το αν συμμετέχουν και παρακολουθούν οι Πάτμιοι πολιτιστικές δραστηριότητες/ εκδηλώσεις που πραγματοποιούνται στο νησί, φαίνεται ότι το φύλο επηρεάζει την δεύτερη υπόθεση αφού το p- value= 0,0026 είναι μικρότερο από το $\alpha = 0,10$ σε επίπεδο σημαντικότητας 10%.

Διάγραμμα 4.2.9.: Συσχέτιση μεταξύ φύλου και συμμετοχής σε πολιτιστικές δραστηριότητες

Πράγματι το γεγονός ότι το φύλο επηρεάζει τη συμμετοχή των κατοίκων της Πάτμου σε πολιτιστικές δραστηριότητες/ εκδηλώσεις που πραγματοποιούνται στο νησί διαπιστώνεται και από το παραπάνω διάγραμμα.

Το 2,3% των ανδρών συμμετέχουν και παρακολουθούν πάντα τις διάφορες δραστηριότητες και εκδηλώσεις που πραγματοποιούνται στο νησί ενώ το 20%

συμμετέχει μερικές φορές. Επίσης το 12,7% των ανδρών συμμετέχει σπάνια ενώ το 6% καθόλου.

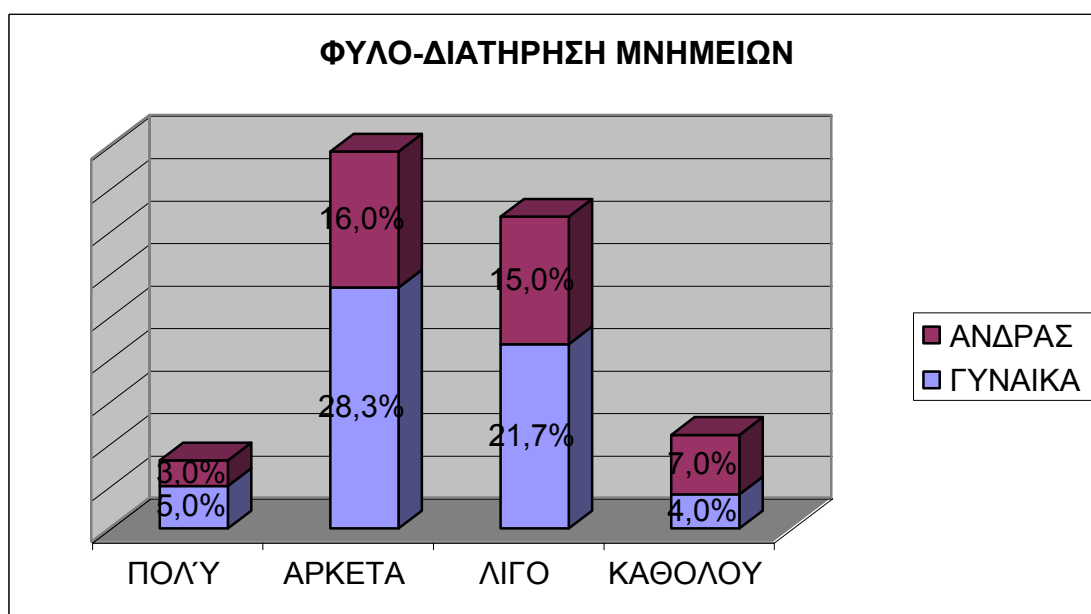
Όσον αφορά τις γυναίκες, σε ποσοστό 9% συμμετέχουν και παρακολουθούν πάντα τις διάφορες δραστηριότητες και εκδηλώσεις που πραγματοποιούνται στο νησί ενώ το 33,7% συμμετέχουν μερικές φορές.

Έπειτα το 9,7% συμμετέχει σπάνια και τέλος σε πολύ μικρό ποσοστό (6,7%) δήλωσαν ότι δεν συμμετέχουν καθόλου.

- Το φύλο των ερωτηθέντων σε σχέση με το αν θεωρούν ότι είναι επαρκής η συντήρηση, διατήρηση και ανάδειξη των ιστορικών μνημείων του νησιού.

Έλεγχος ανεξαρτησίας.	
χ^2	p- value
8,44	0,0378

Από τον παραπάνω έλεγχο ανεξαρτησία που διενεργήθηκε διαπιστώσαμε ότι το φύλο επηρεάζει την υπόθεση αν είναι επαρκής η συντήρηση, διατήρηση και ανάδειξη των ιστορικών μνημείων του νησιού. Αυτό διαπιστώθηκε αφού το p- value= 0,0378 είναι μικρότερο από το $\alpha = 0,10$ σε επίπεδο σημαντικότητας 10%.

Διάγραμμα 4.2.10.: Συσχέτιση μεταξύ φύλου και διατήρησης των μνημείων του νησιού

Επίσης το γεγονός ότι το φύλο επηρεάζει την υπόθεση αν είναι επαρκής η συντήρηση, διατήρηση και ανάδειξη των ιστορικών μνημείων του νησιού φαίνεται και από το παραπάνω διάγραμμα. Το 3% των ανδρών θεωρούν ότι η συντήρηση, διατήρηση και ανάδειξη των ιστορικών μνημείων του νησιού είναι επαρκής σε μεγάλο ποσοστό. Έπειτα το 16% των ανδρών θεωρούν ότι είναι σε αρκετά ικανοποιητικό επίπεδο η συντήρηση, διατήρηση και ανάδειξη των ιστορικών

μνημείων του νησιού ενώ το 15% θεωρούν ότι είναι σε μικρό ποσοστό επαρκής. Τέλος ένα μικρό ποσοστό των ανδρών (7%) θεωρούν ότι δεν είναι καθόλου επαρκής η συντήρηση, διατήρηση και ανάδειξη των ιστορικών μνημείων του νησιού.

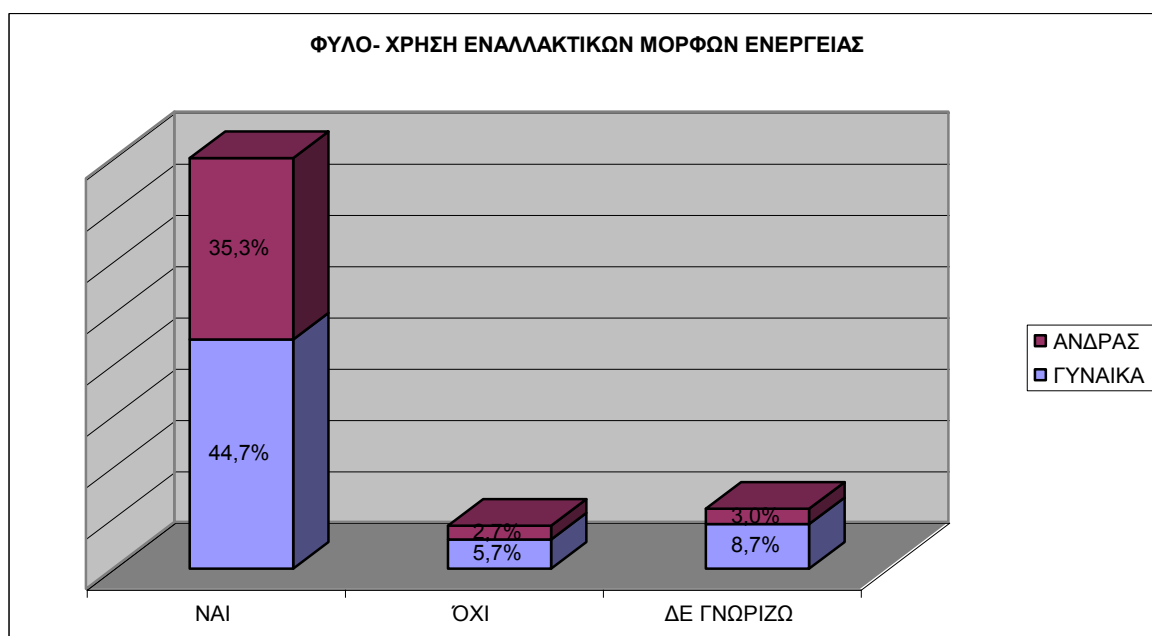
Έπειτα όσον αφορά τις γυναίκες, το 5% πιστεύει ότι η συντήρηση, διατήρηση και ανάδειξη των ιστορικών μνημείων του νησιού είναι επαρκής σε μεγάλο ποσοστό.

Έπειτα το 28,3% θεωρούν ότι είναι σε αρκετά ικανοποιητικό επίπεδο. Στη συνέχεια το 21,7% δήλωσαν ότι είναι σε μικρό ποσοστό επαρκής και τέλος το 4% δεν είναι καθόλου επαρκής η συντήρηση, διατήρηση και ανάδειξη των ιστορικών μνημείων του νησιού.

- Το φύλο των ερωτηθέντων σε σχέση με το αν θα ήθελαν να αξιοποιήσουν εναλλακτικές μορφές ενέργειας.

Έλεγχος ανεξαρτησίας.	
χ^2	p- value
5,21	0,0738

Από τον παραπάνω έλεγχο ανεξαρτησίας που πραγματοποιήθηκε διαπιστώθηκε ότι το φύλο επηρεάζει την υπόθεση αν οι κάτοικοι του νησιού θα ήθελαν να αξιοποιήσουν εναλλακτικές μορφές ενέργειας. Αυτό διαπιστώνεται εφόσον το $p\text{-value}=0,0738$ είναι μικρότερο από το $\alpha=0,10$ σε επίπεδο σημαντικότητας 10%.

Διάγραμμα 4.2.11.: Συσχέτιση μεταξύ φύλου και αν επιθυμούν την αξιοποίηση εναλλακτικών μορφών ενέργειας

Επίσης το γεγονός ότι το φύλο επηρεάζει την επιλογή των κατοίκων να αξιοποιήσουν εναλλακτικές μορφές ενέργειας παρατηρείται και από το παραπάνω διάγραμμα.

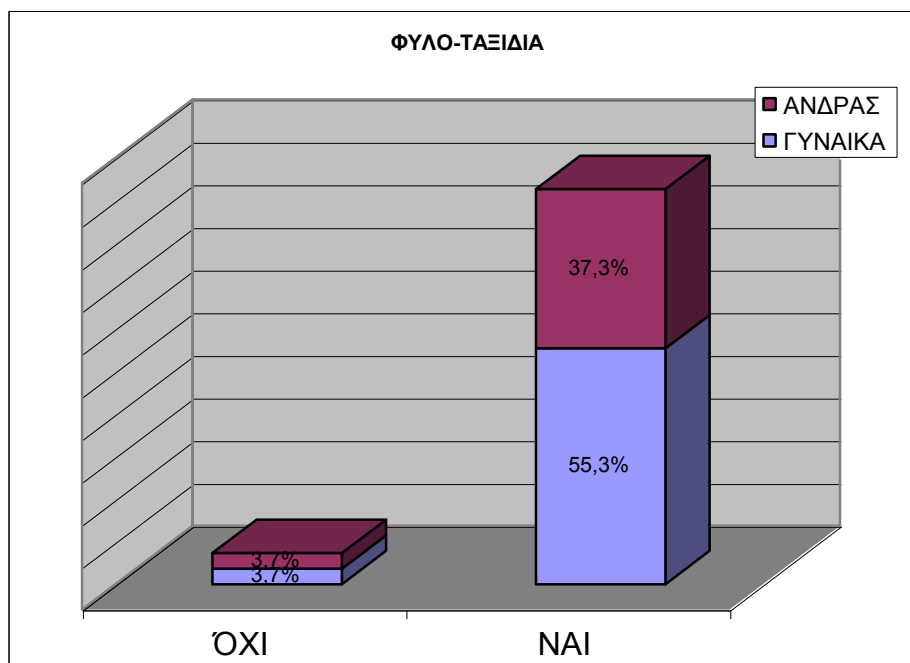
Το 35,3% των ανδρών θα ήθελαν να αξιοποιήσουν εναλλακτικές μορφές ενέργειας ενώ το 2,7% δεν θα ήθελαν. Τέλος το 3% δεν γνωρίζουν να θα αξιοποιούσαν εναλλακτικές μορφές ενέργειας.

Όσον αφορά τις γυναίκες, το 44,7% θα ήθελαν να αξιοποιήσουν εναλλακτικές μορφές ενέργειας, ενώ το 5,7% δεν θα ήθελαν να τις αξιοποιήσουν. Τέλος το 8,7% δεν γνωρίζουν αν θα τις αξιοποιούσαν για παραγωγή ενέργειας.

- Το φύλο των ερωτηθέντων σε σχέση με το αν ταξιδεύουν.

Έλεγχος ανεξαρτησίας.	
χ^2	p- value
0,44	0,5051

Από τον παραπάνω έλεγχο ανεξαρτησίας που πραγματοποιήθηκε διαπιστώθηκε ότι το φύλο δεν επηρεάζει την υπόθεση αν οι κάτοικοι του νησιού ταξιδεύουν. Αυτό διαπιστώνεται εφόσον το $p\text{-value}=0,5051$ είναι μεγαλύτερο από το $\alpha=0,10$ σε επίπεδο σημαντικότητας 10%.

Διάγραμμα 4.2.12.: Συσχέτιση μεταξύ φύλου και αν ταξιδεύουν σε άλλες περιοχές

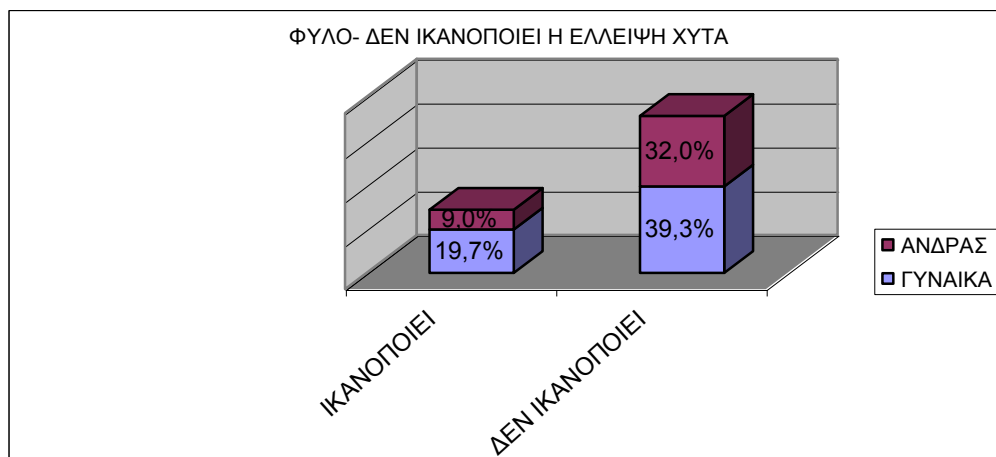
Επίσης το γεγονός ότι το φύλο δεν επηρεάζει το γεγονός ότι οι κάτοικοι ταξιδεύουν παρατηρείται και από το παραπάνω διάγραμμα .

Το 3,7% των ανδρών δεν ταξιδεύουν ενώ το 55,3% ταξιδεύουν σε άλλες περιοχές. Όσον αφορά τις γυναίκες, το 3,7% δεν ταξιδεύουν ενώ το 37,3% ταξιδεύουν σε άλλες περιοχές.

- Το φύλο των ερωτηθέντων σε σχέση με το αν το έργο που δεν τους ικανοποιεί είναι η κατασκευή ΧΥΤΑ.

Έλεγχος ανεξαρτησίας.	
X ²	p- value
4,06	0,0440

Έπειτα από τη διεξαγωγή του παραπάνω έλεγχου ανεξαρτησίας διαπιστώθηκε ότι το φύλο επηρεάζει την υπόθεση αν οι κάτοικοι του νησιού είναι ικανοποιημένοι παρόλο που δεν υπάρχει ΧΥΤΑ στο νησί για τη διαχείριση των στερεών αποβλήτων. Η εξάρτηση μεταξύ των δύο μεταβλητών διαπιστώθηκε εφόσον το $p\text{-value}=0,0440$ είναι μικρότερο από το $\alpha=0,10$ σε επίπεδο σημαντικότητας 10%.

Διάγραμμα 4.2.13.: Συσχέτιση μεταξύ φύλου και ότι δεν ικανοποιεί το γεγονός ότι υπάρχει έλλειψη ΧΥΤΑ

Επίσης την παραπάνω διαπίστωση δηλαδή ότι το φύλο επηρεάζει την υπόθεση αν οι κάτοικοι του νησιού είναι ικανοποιημένοι παρόλο που δεν υπάρχει ΧΥΤΑ στο νησί για τη διαχείριση των στερεών αποβλήτων μπορούμε να την εξακριβώσουμε και από το παραπάνω διάγραμμα.

Το 9% των ανδρών είναι ικανοποιημένοι από την έλλειψη ΧΥΤΑ ενώ το 32% δεν είναι ικανοποιημένοι.

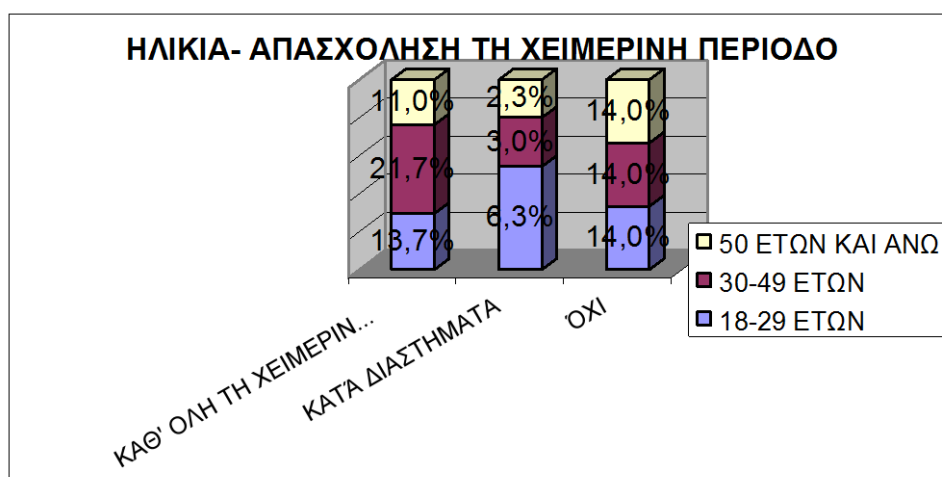
Αντίστοιχα όσον αφορά τις γυναίκες, το 19,7% δηλώνουν ότι είναι ικανοποιημένες από την έλλειψη ΧΥΤΑ ενώ το 39,3% δήλωσε ότι δεν είναι ικανοποιημένες.

4.2.2. Έλεγχοι ανεξαρτησίας χ^2 σε σχέση με την ηλικία του δείγματος

- Η ηλικία των ερωτηθέντων σε σχέση με το αν έχουν χειμερινή απασχόληση.

Έλεγχος ανεξαρτησίας.	
χ^2	p- value
12,89	0,0118

Σύμφωνα με τα αποτελέσματα του ελέγχου ανεξαρτησίας διαπιστώθηκε ότι η ηλικία επηρεάζει την επιλογή των ερωτηθέντων για χειμερινή απασχόληση εφόσον το p- value= 0,0118 είναι μικρότερο του $\alpha=0,10$ σε επίπεδο σημαντικότητας 10%.

Διάγραμμα 4.2.14.: Συσχέτιση μεταξύ ηλικίας και απασχόλησης τη χειμερινή περίοδο

Από το παραπάνω διάγραμμα φαίνεται ότι το 41% των ερωτηθέντων που είναι από 18- 29 ετών εργάζονται καθ' όλη τη χειμερινή περίοδο. Το 19% των ερωτηθέντων της ίδιας ηλικίας εργάζονται κατά διαστήματα τη χειμερινή περίοδο και το 33% των ομήλικων ερωτηθέντων δεν εργάζονται τη χειμερινή περίοδο.

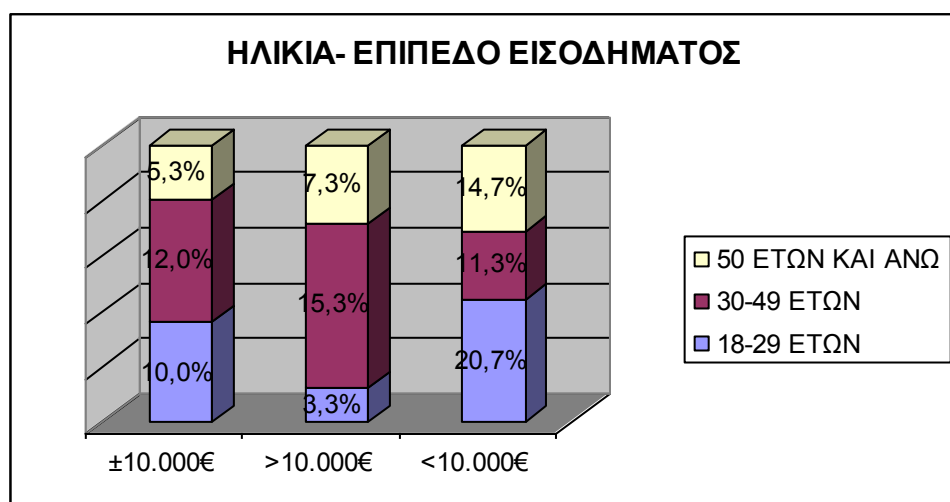
Επίσης το 19% των ερωτηθέντων που η ηλικία τους είναι από 30-49 ετών εργάζονται καθ' όλη τη χειμερινή περίοδο, το 9 % ίδιας ηλικίας εργάζονται κατά διαστήματα και το 42% ομήλικων ατόμων δεν εργάζονται τη χειμερινή περίοδο.

Τέλος το 42% των ατόμων από 50 ετών και άνω εργάζονται καθ' όλη τη χειμερινή περίοδο. Επίσης το ίδιο ποσοστό ατόμων ίδιας ηλικίας εργάζεται κατά διαστήματα τη χειμερινή περίοδο και πάλι το 42 % ατόμων ίδιας ηλικίας δεν εργάζονται τη χειμερινή περίοδο.

- Η ηλικία των ερωτηθέντων σε σχέση με το εισόδημά τους.

Έλεγχος ανεξαρτησίας.	
X ²	p- value
33,91	0,0000

Από τα αποτελέσματα του ελέγχου ανεξαρτησίας διαπιστώθηκε ότι η ηλικία των ερωτηθέντων επηρεάζει το επίπεδο εισοδήματός τους εφόσον το p- value= 0,0000 είναι μικρότερο του $\alpha = 0,10$ σε επίπεδο σημαντικότητας 10%.

Διάγραμμα 4.2.15.: Συσχέτιση μεταξύ ηλικίας και επιπέδου εισοδήματος

Η παραπάνω εξάρτηση μεταξύ των μεταβλητών διαπιστώνεται και μέσα από τα αποτελέσματα που παρουσιάζονται από το διάγραμμα .

Το 10% των ερωτηθέντων ηλικίας 18-29 ετών έχουν εισόδημα γύρω στα 10.000€, το 3,3% των ερωτηθέντων της ίδιας ηλικίας έχουν εισόδημα μεγαλύτερο από 10.000€ και το 20,7% έχουν εισόδημα μικρότερο από 10.000€.

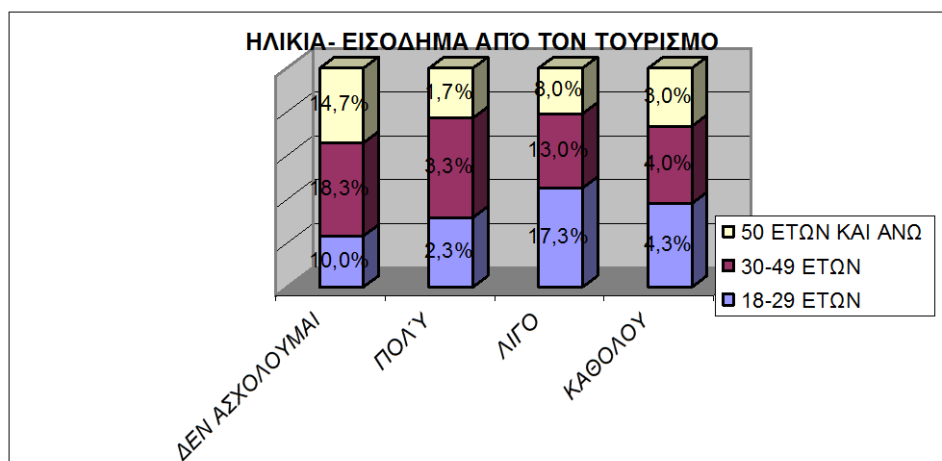
Έπειτα 12% των ερωτηθέντων ηλικίας 30-49 ετών έχουν εισόδημα γύρω στα 10.000€, το 15,3% των ερωτηθέντων της ίδιας ηλικίας έχουν εισόδημα μεγαλύτερο από 10.000€ και το 11,3% έχουν εισόδημα μικρότερο από 10.000€.

Τέλος το 5,3% των ερωτηθέντων ηλικίας από 50 ετών και άνω έχουν εισόδημα γύρω στα 10.000€, το 7,3% των ερωτηθέντων της ίδιας ηλικίας έχουν εισόδημα μεγαλύτερο από 10.000€ και το 14,7% έχουν εισόδημα μικρότερο από 10.000€.

- Η ηλικία των ερωτηθέντων σε σχέση με το αν θεωρούν επαρκές το εισόδημα που προκύπτει από τον τουρισμό.

Έλεγχος ανεξαρτησίας.	
X ²	p- value
14,51	0,0244

Από τον παραπάνω έλεγχο ανεξαρτησίας προκύπτει ότι η ηλικία επηρεάζει το γεγονός κατά πόσον είναι επαρκές το εισόδημα που προκύπτει από τον τουρισμό εφόσον το p- value= 0,0244 είναι μικρότερο του $\alpha=0,10$ σε επίπεδο σημαντικότητας 10%.

Διάγραμμα 4.2.16.: Συσχέτιση μεταξύ ηλικίας και αν θεωρούν επαρκές το εισόδημα που προκύπτει από τον τουρισμό

Η παραπάνω συσχέτιση μεταξύ των δύο μεταβλητών διαπιστώνεται και από το διάγραμμα .

Το 10% των ερωτηθέντων από 18 έως 29 ετών δεν έδωσε απάντηση αφού δεν ασχολείται με τουριστικά επαγγέλματα. Το 2,3% των ερωτηθέντων ίδιας ηλικίας θεωρεί ότι είναι σε μεγάλο βαθμό επαρκές το εισόδημα που επαρκεί από τον τουρισμό, το 17,3% θεωρεί ότι δεν είναι σε μεγάλο βαθμό επαρκές και το 4,3% ότι δεν είναι καθόλου επαρκές.

Έπειτα το 18,3% των ερωτηθέντων από 30 έως 49 ετών δεν έδωσε απάντηση αφού δεν ασχολείται με τουριστικά επαγγέλματα. Το 3,3% των ερωτηθέντων ίδιας ηλικίας θεωρεί ότι είναι σε μεγάλο βαθμό επαρκές το εισόδημα που επαρκεί από τον

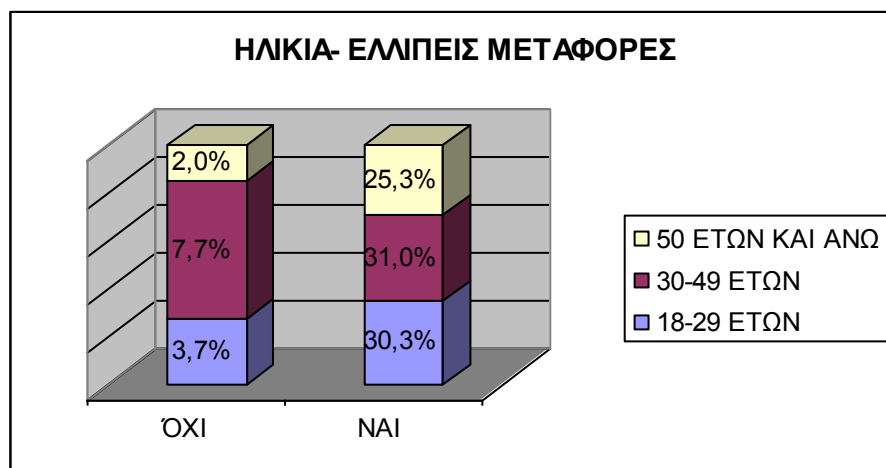
τουρισμό, το 13% θεωρεί ότι δεν είναι σε μεγάλο βαθμό επαρκές και το 4% ότι δεν είναι καθόλου επαρκές.

Τέλος το 14,7% των ερωτηθέντων από 18 έως 29 ετών δεν έδωσε απάντηση αφού δεν ασχολείται με τουριστικά επαγγέλματα. Το 1,7% των ερωτηθέντων ίδιας ηλικίας θεωρεί ότι είναι σε μεγάλο βαθμό επαρκές το εισόδημα που επαρκεί από τον τουρισμό, το 8% θεωρεί ότι δεν είναι σε μεγάλο βαθμό επαρκές και το 3% ότι δεν είναι καθόλου επαρκές.

- Η ηλικία των ερωτηθέντων σε σχέση με το αν θεωρούν ως παράγοντα μείωσης του θερινού τουρισμού τις μεταφορές.

Έλεγχος ανεξαρτησίας.	
X ²	p- value
7,38	0,0250

Από τον παραπάνω έλεγχο ανεξαρτησίας προκύπτει ότι η ηλικία επηρεάζει την άποψη ότι οι μεταφορές αποτελούν παράγοντα μείωσης του θερινού τουρισμού εφόσον το p- value= 0,0250 είναι μικρότερο του $\alpha=0,10$ σε επίπεδο σημαντικότητας 10%.

Διάγραμμα 4.2.17.: Συσχέτιση μεταξύ ηλικίας και αν θεωρούν ως παράγοντα μείωσης του θερινού τουρισμού τις ελλειπείς μεταφορές

Η εξάρτηση μεταξύ των δύο μεταβλητών φαίνεται και από το παραπάνω διάγραμμα.

Το 3,7% των ερωτηθέντων που η ηλικία τους είναι από 18 έως 29 ετών θεωρούν ότι οι μεταφορές δεν αποτελούν παράγοντα μείωσης του θερινού τουρισμού ενώ το 30,3% θεωρούν ότι αποτελεί παράγοντα.

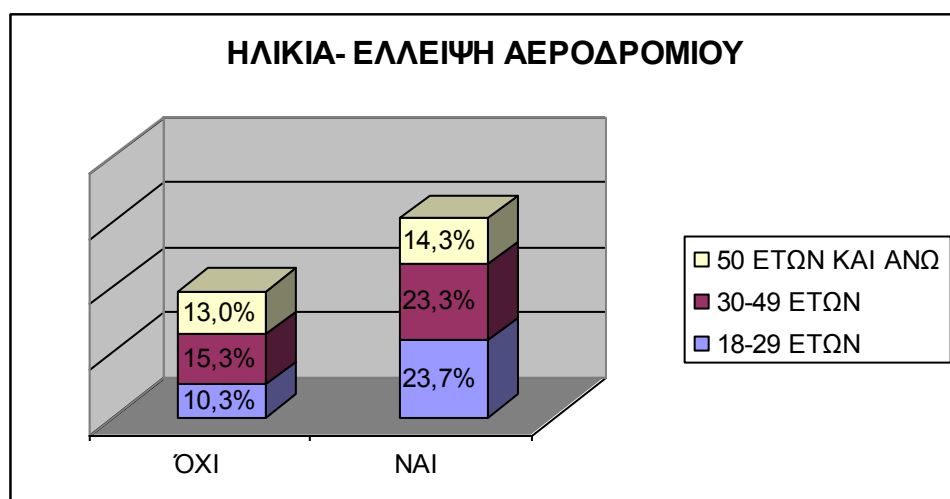
Έπειτα το 7,7% των ερωτηθέντων που η ηλικία τους είναι από 30 έως 49 ετών θεωρούν ότι οι μεταφορές δεν αποτελούν παράγοντα μείωσης του θερινού τουρισμού ενώ το 31% θεωρούν ότι αποτελεί παράγοντα.

Τέλος το 2% των ερωτηθέντων που η ηλικία τους είναι από 30 έως 49 ετών θεωρούν ότι οι μεταφορές δεν αποτελούν παράγοντα μείωσης του θερινού τουρισμού ενώ το 31% θεωρούν ότι αποτελεί παράγοντα.

- Η ηλικία των ερωτηθέντων σε σχέση με το αν θεωρούν ως παράγοντα μείωσης του θερινού τουρισμού την έλλειψη αεροδρομίου.

Έλεγχος ανεξαρτησίας.	
X^2	p- value
5,73	0,0570

Από τον παραπάνω έλεγχο ανεξαρτησίας προκύπτει ότι η ηλικία επηρεάζει την άποψη ότι η έλλειψη αεροδρομίου αποτελεί παράγοντα μείωσης του θερινού τουρισμού εφόσον το $p\text{-value} = 0,0570$ είναι μικρότερο του $\alpha = 0,10$ σε επίπεδο σημαντικότητας 10%.

Διάγραμμα 4.2.18.: Συσχέτιση μεταξύ ηλικίας και αν θεωρούν ως παράγοντα μείωσης του θερινού τουρισμού την έλλειψη αεροδρομίου

Η εξάρτηση μεταξύ των δύο μεταβλητών φαίνεται και από το παραπάνω διάγραμμα .

Το 10,3% των ερωτηθέντων που η ηλικία τους είναι από 18 έως 29 ετών θεωρούν ότι η έλλειψη αεροδρομίου δεν αποτελεί παράγοντα μείωσης του θερινού τουρισμού ενώ το 23,7% θεωρούν ότι αποτελεί παράγοντα.

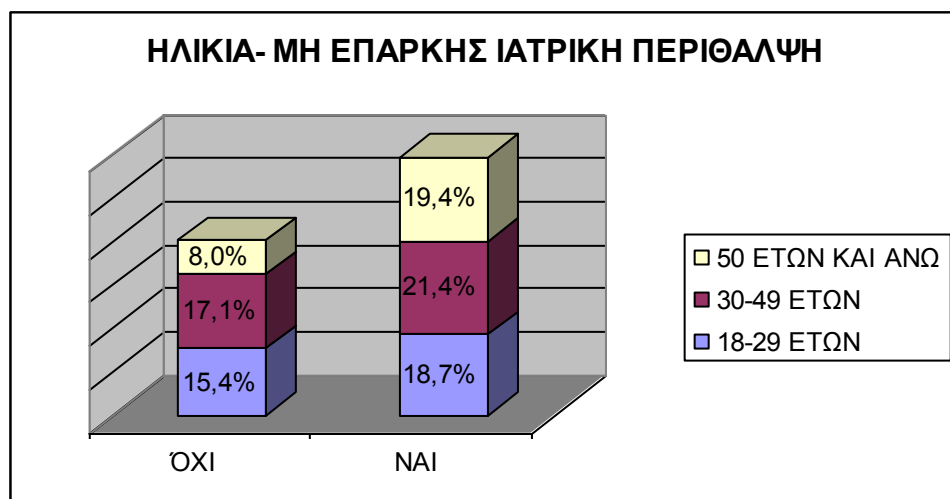
Έπειτα το 15,3% των ερωτηθέντων που η ηλικία τους είναι από 30 έως 49 ετών θεωρούν ότι η έλλειψη αεροδρομίου δεν αποτελεί παράγοντα μείωσης του θερινού τουρισμού ενώ το 23,3% θεωρούν ότι αποτελεί παράγοντα.

Τέλος το 13% των ερωτηθέντων που η ηλικία τους είναι από 50 ετών και άνω θεωρούν ότι η έλλειψη αεροδρομίου δεν αποτελεί παράγοντα μείωσης του θερινού τουρισμού ενώ το 14,3% θεωρούν ότι αποτελεί παράγοντα.

- Η ηλικία των ερωτηθέντων σε σχέση με το αν θεωρούν ως παράγοντα μείωσης του θερινού τουρισμού την μη επαρκή ιατρική περίθαλψη.

Έλεγχος ανεξαρτησίας.	
χ^2	p- value
5,90	0,0525

Από τον παραπάνω έλεγχο ανεξαρτησίας προκύπτει ότι η ηλικία επηρεάζει την άποψη ότι η ελλιπής ιατρική περίθαλψη αποτελεί παράγοντα μείωσης του θερινού τουρισμού εφόσον το p- value= 0,0525 είναι μικρότερο του $\alpha=0,10$ σε επίπεδο σημαντικότητας 10%.

Διάγραμμα 4.2.19.: Συσχέτιση μεταξύ ηλικίας και αν θεωρούν ως παράγοντα μείωσης του θερινού τουρισμού τη μη επαρκή ιατρική περίθαλψη

Η εξάρτηση μεταξύ των δύο μεταβλητών φαίνεται και από το παραπάνω διάγραμμα.

Το 15,4% των ερωτηθέντων που η ηλικία τους είναι από 18 έως 29 ετών θεωρούν ότι η ελλιπής ιατρική περίθαλψη δεν αποτελεί παράγοντα μείωσης του θερινού τουρισμού ενώ το 18,7% θεωρούν ότι αποτελεί παράγοντα.

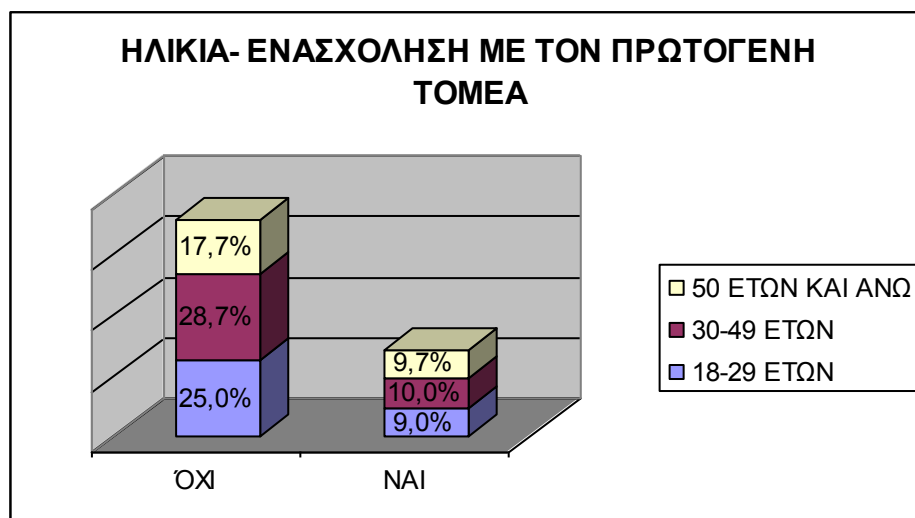
Έπειτα το 17,1% των ερωτηθέντων που η ηλικία τους είναι από 30 έως 49 ετών θεωρούν ότι η ελλιπής ιατρική περίθαλψη δεν αποτελεί παράγοντα μείωσης του θερινού τουρισμού ενώ το 21,4% θεωρούν ότι αποτελεί παράγοντα.

Τέλος το 8% των ερωτηθέντων που η ηλικία τους είναι από 50 ετών και άνω θεωρούν ότι η ελλιπής ιατρική περίθαλψη δεν αποτελεί παράγοντα μείωσης του θερινού τουρισμού ενώ το 19,4% θεωρούν ότι αποτελεί παράγοντα.

- Η ηλικία των ερωτηθέντων σε σχέση με το αν θέλουν να απασχοληθούν με τη γεωργία/ κτηνοτροφία/ αλιεία πιο συστηματικά.

Έλεγχος ανεξαρτησίας.	
χ^2	p- value
2,49	0,2885

Από τον παραπάνω έλεγχο ανεξαρτησίας προκύπτει ότι η ηλικία δεν επηρεάζει την επιλογή των ερωτηθέντων να απασχοληθούν με τη γεωργία/ κτηνοτροφία/ αλιεία πιο συστηματικά εφόσον το $p\text{-value} = 0,2885$ είναι μεγαλύτερο του $\alpha = 0,10$ σε επίπεδο σημαντικότητας 10%.

Διάγραμμα 4.2.20.: Συσχέτιση μεταξύ ηλικίας και αν επιθυμούν να απασχοληθούν με τον πρωτογενή τομέα

Η ανεξαρτησία μεταξύ των δύο μεταβλητών φαίνεται και από το παραπάνω διάγραμμα.

Το 25% των ερωτηθέντων που η ηλικία τους είναι από 18 έως 29 ετών δε θέλουν να απασχοληθούν με τη γεωργία/ κτηνοτροφία/ αλιεία πιο συστηματικά ενώ το 9% θέλουν.

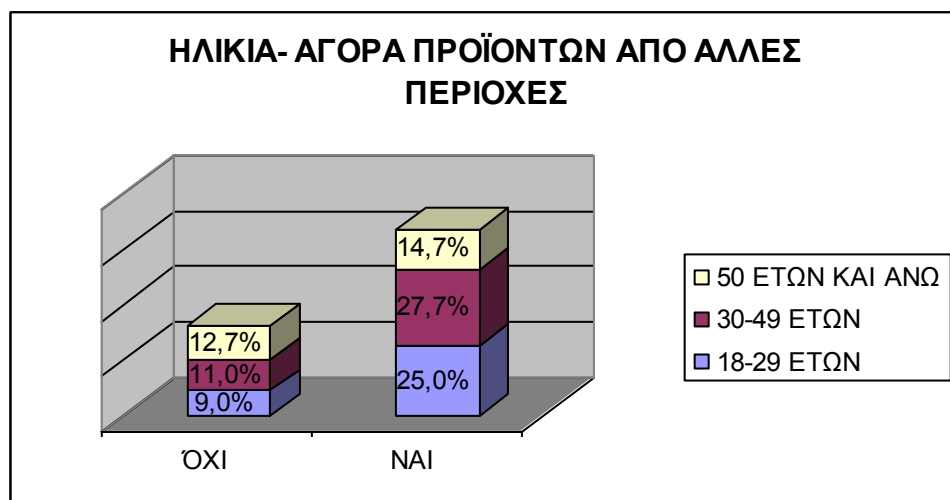
Έπειτα το 28,7% των ερωτηθέντων που η ηλικία τους είναι από 30 έως 49 ετών δε θέλουν να απασχοληθούν με τη γεωργία/ κτηνοτροφία/ αλιεία πιο συστηματικά ενώ το 10% θέλουν.

Τέλος το 17,7% των ερωτηθέντων που η ηλικία τους είναι από 50 ετών και άνω δε θέλουν να απασχοληθούν με τη γεωργία/ κτηνοτροφία/ αλιεία πιο συστηματικά ενώ το 9,7% θέλουν.

- Η ηλικία των ερωτηθέντων σε σχέση με το αν αγοράζουν συχνά προϊόντα από άλλες περιοχές.

Έλεγχος ανεξαρτησίας.	
X ²	p- value
9,69	0,0079

Από τον παραπάνω έλεγχο ανεξαρτησίας προκύπτει ότι η ηλικία επηρεάζει την πρόθεση των Πατμίων να αγοράζουν προϊόντα από άλλες περιοχές εφόσον το p-value= 0,0079 είναι μικρότερο του $\alpha=0,10$ σε επίπεδο σημαντικότητας 10%.

Διάγραμμα 4.2.21.: Συσχέτιση μεταξύ ηλικίας και αν αγοράζουν προϊόντα από άλλες περιοχές

Η εξάρτηση μεταξύ των δύο μεταβλητών φαίνεται και από το παραπάνω διάγραμμα.

Το 9% των ερωτηθέντων που η ηλικία τους είναι από 18 έως 29 ετών δεν αγοράζουν προϊόντα από άλλες περιοχές, ενώ το 25% αγοράζουν προϊόντα από άλλες περιοχές.

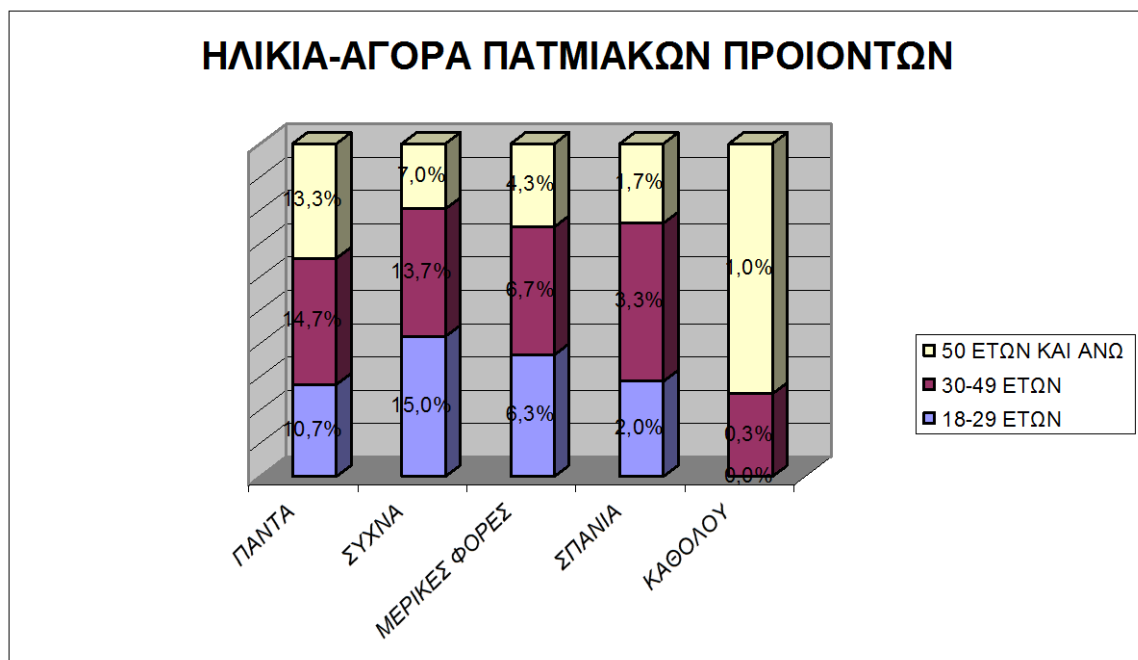
Έπειτα το 11% των ερωτηθέντων που η ηλικία τους είναι από 30 έως 49 ετών δεν αγοράζουν προϊόντα από άλλες περιοχές, ενώ το 27,7% αγοράζουν προϊόντα από άλλες περιοχές.

Τέλος το 12,7% των ερωτηθέντων που η ηλικία τους είναι από 50 ετών και άνω δεν αγοράζουν προϊόντα από άλλες περιοχές, ενώ το 14,7% αγοράζουν προϊόντα από άλλες περιοχές.

- Η ηλικία των ερωτηθέντων σε σχέση με το αν αγοράζουν προϊόντα που παράγονται στην Πάτμο.

Έλεγχος ανεξαρτησίας.	
X^2	p- value
13,75	0,0884

Από τον παραπάνω έλεγχο ανεξαρτησίας προκύπτει ότι η ηλικία επηρεάζει την πρόθεση των Πατμίων να αγοράζουν προϊόντα που παράγονται στην Πάτμο εφόσον το p- value= 0,0079 είναι μικρότερο του $\alpha=0,10$ σε επίπεδο σημαντικότητας 10%.

Διάγραμμα 4.2.22.: Συσχέτιση μεταξύ ηλικίας και αν αγοράζουν προϊόντα που παράγονται στην Πάτμο

Η εξάρτηση μεταξύ των δύο μεταβλητών φαίνεται και από το παραπάνω διάγραμμα.

Το 10,7% των ερωτηθέντων που η ηλικία τους είναι από 18 έως 29 ετών αγοράζουν πάντα προϊόντα που παράγονται στην Πάτμο, το 15% αγοράζουν συχνά, το 6,3% αγοράζουν μερικές φορές, το 2% αγοράζουν σπάνια και κανείς δεν απάντησε ότι δεν αγοράζει καθόλου.

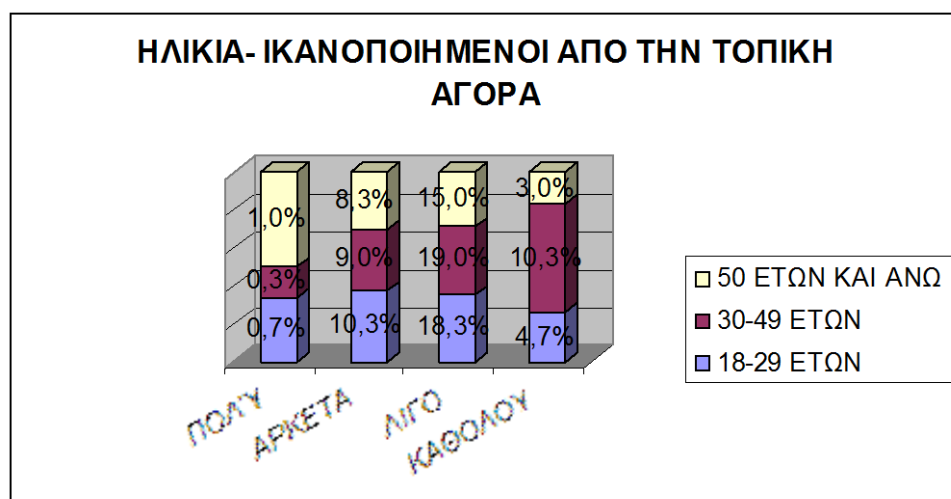
Έπειτα το 14,7% των ερωτηθέντων που η ηλικία τους είναι από 30 έως 49 ετών αγοράζουν πάντα προϊόντα που παράγονται στην Πάτμο, το 13,7% αγοράζουν συχνά, το 6,7% αγοράζουν μερικές φορές, το 3,3% αγοράζουν σπάνια και το 0,3 δεν αγοράζουν καθόλου.

Τέλος το 13,3% των ερωτηθέντων που η ηλικία τους είναι από 50 ετών και άνω αγοράζουν πάντα προϊόντα που παράγονται στην Πάτμο, το 7% αγοράζουν συχνά, το 4,3% αγοράζουν μερικές φορές, το 1,7% αγοράζουν σπάνια και το 1% δεν αγοράζουν καθόλου.

- Η ηλικία των ερωτηθέντων σε σχέση με το αν είναι ικανοποιημένοι με τα αποτελέσματα της τοπικής αγοράς.

Έλεγχος ανεξαρτησίας.	
X ²	p- value
11,76	0,0675

Από τον παραπάνω έλεγχο ανεξαρτησίας προκύπτει ότι η ηλικία επηρεάζει το βαθμό ικανοποίησης που αισθάνονται από την τοπική αγορά εφόσον το p- value= 0,0675 είναι μικρότερο του $\alpha=0,10$ σε επίπεδο σημαντικότητας 10%.

Διάγραμμα 4.2.23.: Συσχέτιση μεταξύ ηλικίας και αν είναι ικανοποιημένοι από τα αποτελέσματα της τοπικής αγοράς

Η εξάρτηση μεταξύ των δύο μεταβλητών φαίνεται και από το παραπάνω διάγραμμα.

Το 0,7% των ερωτηθέντων που η ηλικία τους είναι από 18 έως 29 ετών αισθάνονται πολύ ικανοποιημένοι από τα αποτελέσματα της τοπικής αγοράς, το 10,3% αισθάνονται αρκετά ικανοποιημένοι, το 18,3% αισθάνονται λίγο ικανοποιημένοι και τέλος το 4,7% δεν είναι καθόλου ικανοποιημένοι.

Έπειτα το 0,3% των ερωτηθέντων που η ηλικία τους είναι από 30 έως 49 ετών αισθάνονται πολύ ικανοποιημένοι από τα αποτελέσματα της τοπικής αγοράς, το 9%

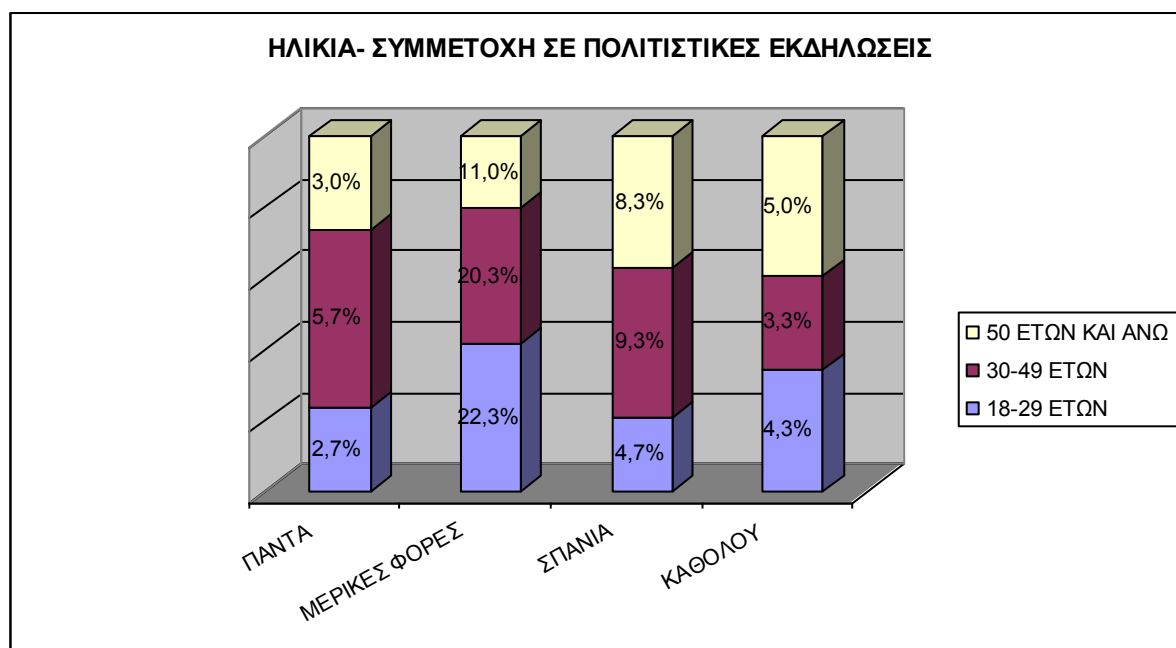
αισθάνονται αρκετά ικανοποιημένοι, το 19% αισθάνονται λίγο ικανοποιημένοι και τέλος το 10,3% δεν είναι καθόλου ικανοποιημένοι.

Τέλος το 1% των ερωτηθέντων που η ηλικία τους είναι από 50 ετών και άνω αισθάνονται πολύ ικανοποιημένοι από τα αποτελέσματα της τοπική αγοράς, το ,8,3% αισθάνονται αρκετά ικανοποιημένοι, το 15% αισθάνονται λίγο ικανοποιημένοι και τέλος το 3% δεν είναι καθόλου ικανοποιημένοι.

- Η ηλικία των ερωτηθέντων σε σχέση με το αν γενικά συμμετέχουν και παρακολουθούν πολιτιστικές δραστηριότητες/ εκδηλώσεις που πραγματοποιούνται στο νησί.

Έλεγχος ανεξαρτησίας.	
χ^2	p- value
13,70	0,0082

Από τον παραπάνω έλεγχο ανεξαρτησίας προκύπτει ότι η ηλικία επηρεάζει το ποσοστό συμμετοχής και παρακολούθησης των κατοίκων για τις πολιτιστικές δραστηριότητες/ εκδηλώσεις που πραγματοποιούνται στο νησί εφόσον το $p\text{-value} = 0,0082$ είναι μικρότερο του $\alpha = 0,10$ σε επίπεδο σημαντικότητας 10%.

Διάγραμμα 4.2.24.: Συσχέτιση μεταξύ ηλικίας και αν συμμετέχουν σε πολιτιστικές εκδηλώσεις

Η εξάρτηση μεταξύ των δύο μεταβλητών φαίνεται και από το παραπάνω διάγραμμα.

Το 2,7% των ερωτηθέντων που η ηλικία τους είναι από 18 έως 29 ετών συμμετέχουν και παρακολουθούν πολιτιστικές δραστηριότητες/ εκδηλώσεις που πραγματοποιούνται στο νησί, το 22,3% παρακολουθούν μερικές φορές, το 4,7% σπάνια και το 4,3% δεν παρακολουθούν καθόλου.

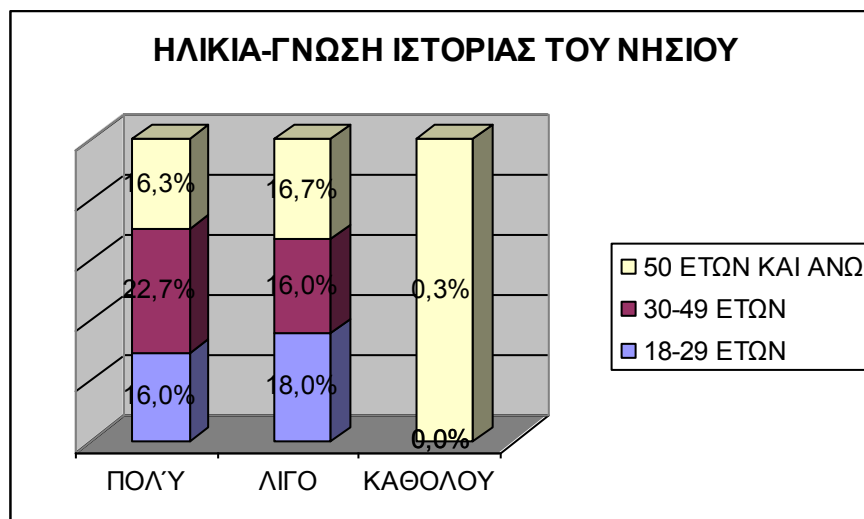
Έπειτα το 5,7% των ερωτηθέντων που η ηλικία τους είναι από 30 έως 49 ετών συμμετέχουν και παρακολουθούν πολιτιστικές δραστηριότητες/ εκδηλώσεις που πραγματοποιούνται στο νησί, το 20,3% παρακολουθούν μερικές φορές, το 9,3% σπάνια και το 3,3% δεν παρακολουθούν καθόλου.

Τέλος το 3% των ερωτηθέντων που η ηλικία τους είναι από 50 ετών και άνω συμμετέχουν και παρακολουθούν πολιτιστικές δραστηριότητες/ εκδηλώσεις που πραγματοποιούνται στο νησί, το 11% παρακολουθούν μερικές φορές, το 8,3% σπάνια και το 5% δεν παρακολουθούν καθόλου.

- Η ηλικία των ερωτηθέντων σε σχέση με το αν γνωρίζουν την ιστορία του νησιού.

Έλεγχος ανεξαρτησίας.	
X ²	p- value
6,87	0,1429

Από τον παραπάνω έλεγχο ανεξαρτησίας προκύπτει ότι η ηλικία δεν επηρεάζει το πόσο γνωρίζουν οι ερωτηθέντες την ιστορία του νησιού εφόσον το p-value= 0,1429 είναι μεγαλύτερο του $\alpha=0,10$ σε επίπεδο σημαντικότητας 10%.

Διάγραμμα 4.2.25.: Συσχέτιση μεταξύ ηλικίας και αν γνωρίζουν την ιστορία του νησιού

Η ανεξαρτησία μεταξύ των δύο μεταβλητών φαίνεται και από το παραπάνω διάγραμμα.

Το 16% των ερωτηθέντων που η ηλικία τους είναι από 18 έως 29 ετών γνωρίζουν πολύ καλά την ιστορία του νησιού, το 18% τη γνωρίζουν λίγο και κανείς δεν απάντησε ότι δεν τη γνωρίζει καθόλου.

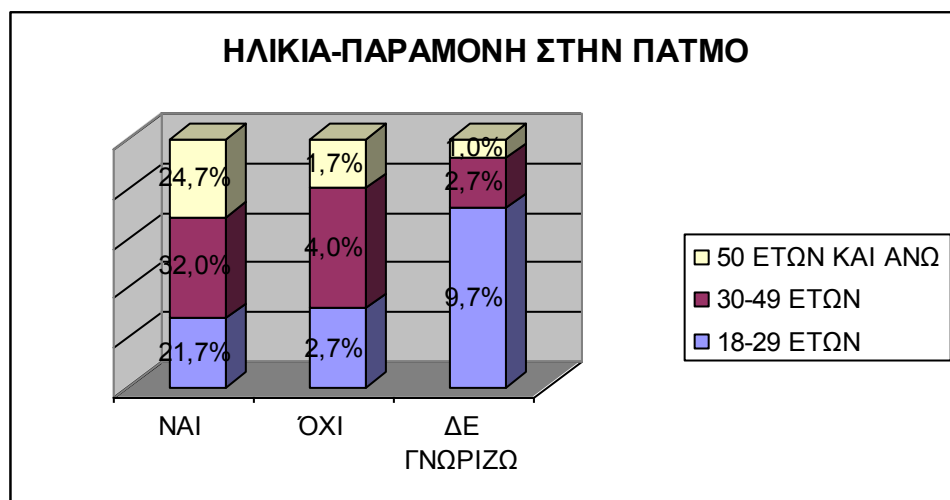
Έπειτα το 22,7% των ερωτηθέντων που η ηλικία τους είναι από 30 έως 49 ετών γνωρίζουν πολύ καλά την ιστορία του νησιού, το 16% τη γνωρίζουν λίγο και κανείς δεν απάντησε ότι δεν τη γνωρίζει καθόλου.

Τέλος το 16,3% των ερωτηθέντων που η ηλικία τους είναι από 50 ετών και άνω γνωρίζουν πολύ καλά την ιστορία του νησιού, το 16,7% τη γνωρίζουν λίγο και το 0,3% δεν τη γνωρίζουν καθόλου.

- Η ηλικία των ερωτηθέντων σε σχέση με το αν θέλουν να παραμείνουν μόνιμα στο νησί.

Έλεγχος ανεξαρτησίας.	
X ²	p- value
32,44	0,0000

Από τον παραπάνω έλεγχο ανεξαρτησίας προκύπτει ότι η ηλικία επηρεάζει την πρόθεση παραμονής στο νησί εφόσον το p- value= 0,0000 είναι μικρότερο του α= 0,10 σε επίπεδο σημαντικότητας 10%.

Διάγραμμα 4.2.26.: Συσχέτιση μεταξύ ηλικίας και αν θέλουν να παραμείνουν μόνιμα στο νησί

Η εξάρτηση μεταξύ των δύο μεταβλητών φαίνεται και από το παραπάνω διάγραμμα.

Το 21,7% των ερωτηθέντων που η ηλικία τους είναι από 18 έως 29 ετών θέλουν να παραμείνουν στην Πάτμο, το 2,7% δεν θέλουν να παραμείνουν και το 9,7% δεν γνωρίζουν αν θα παραμείνουν στην Πάτμο.

Έπειτα το 32% των ερωτηθέντων που η ηλικία τους είναι από 30 έως 49 ετών θέλουν να παραμείνουν στην Πάτμο, το 4% δεν θέλουν να παραμείνουν και το 2,7% δεν γνωρίζουν αν θα παραμείνουν στην Πάτμο.

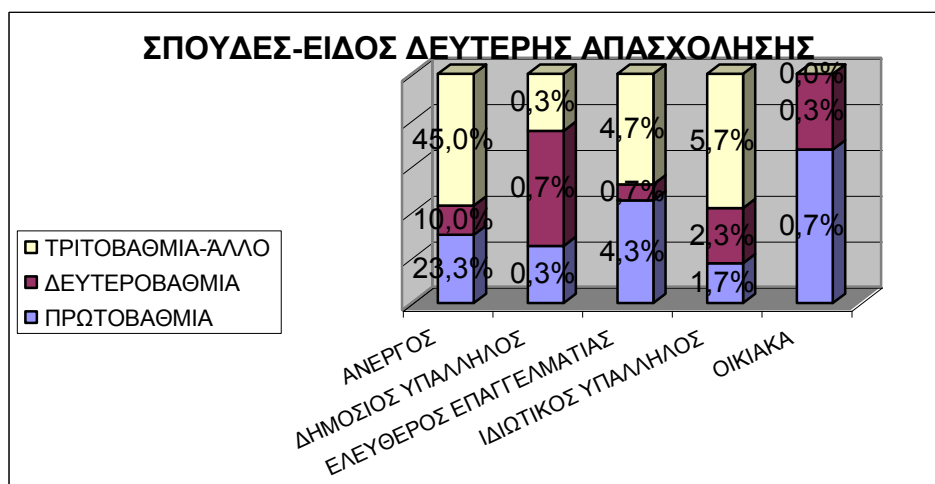
Τέλος το 24,7% των ερωτηθέντων που η ηλικία τους είναι από 50 ετών και άνω θέλουν να παραμείνουν στην Πάτμο, το 1,7% δεν θέλουν να παραμείνουν και το 1% δεν γνωρίζουν αν θα παραμείνουν στην Πάτμο.

4.2.3. Έλεγχοι ανεξαρτησίας χ^2 σε σχέση με το επίπεδο μόρφωσης του δείγματος.

- Το επίπεδο μόρφωσης των ερωτηθέντων σε σχέση με το είδος χειμερινής απασχόλησης.

Έλεγχος ανεξαρτησίας.	
χ^2	p- value
15,76	0,0460

Από τον έλεγχο ανεξαρτησίας που πραγματοποιήθηκε στον παραπάνω πίνακα φαίνεται ότι οι σπουδές επηρεάζουν το είδος δεύτερης απασχόλησης των κατοίκων της Πάτμου. Αυτό διαπιστώνεται λόγω ότι το $p\text{-value}=0,0460$ είναι μικρότερο από το $\alpha=0,10$ σε επίπεδο σημαντικότητας 10%.

Διάγραμμα 4.2.27: Συσχέτιση μεταξύ σπουδών και είδους δεύτερης απασχόλησης

Πράγματι, σύμφωνα και με τα αποτελέσματα που παρουσιάζονται στο παραπάνω Διάγραμμα 4.2. το επίπεδο μόρφωσης επηρεάζει το είδος της δεύτερης απασχόλησης.

Το 20% των ανδρών που έχουν τελειώσει την πρωτοβάθμια εκπαίδευση δεν έχουν δεύτερη απασχόληση. Μόνο το 0,3% είναι δημόσιοι υπάλληλοι, το 4,3% είναι

ελεύθεροι επαγγελματίες και το 1,7% είναι ιδιωτικοί υπάλληλοι. Τέλος μόνο το 0,7% έχουν ως δεύτερη απασχόληση τα οικιακά.

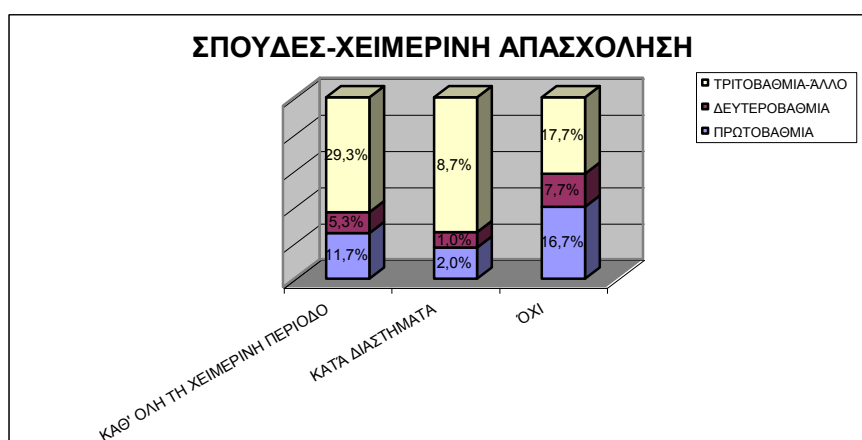
Έπειτα από όσους έχουν τελειώσει τη δευτεροβάθμια εκπαίδευση, το 10% δεν έχουν δεύτερη απασχόληση, το 0,7% ως δεύτερη απασχόληση έχουν επάγγελμα στο δημόσιο τομέα, επίσης το ίδιο ποσοστό αποφοίτων της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης απασχολούνται στον ιδιωτικό τομέα και το 0,3% απασχολούνται με τα οικιακά.

Τέλος όσοι είναι απόφοιτοι τριτοβάθμιας εκπαίδευσης ή άλλων σχολών σε ποσοστό 45% δεν έχουν δεύτερη απασχόληση, το 0,3% έχουν δεύτερη απασχόληση στο δημόσιο τομέα, το 4,7% είναι ελεύθεροι επαγγελματίες, το 5,7% έχουν δεύτερη απασχόληση στον ιδιωτικό τομέα και τέλος κανείς δεν δήλωσε ότι έχει ως δεύτερη απασχόληση τα οικιακά.

- Το επίπεδο μόρφωσης των ερωτηθέντων σε σχέση με το είδος χειμερινής απασχόλησης.

Έλεγχος ανεξαρτησίας.	
X^2	p- value
17,66	0,0014

Από τον παραπάνω πίνακα στο οποίο παρουσιάζεται ο έλεγχος ανεξαρτησίας, φαίνεται ότι η χειμερινή απασχόληση επηρεάζεται από το επίπεδο σπουδών αφού το $p\text{-value}=0,0014$ είναι μικρότερο από το $\alpha=0,10$ σε επίπεδο σημαντικότητας 10%.

Διάγραμμα 4.2.28.: Συσχέτιση μεταξύ σπουδών και χειμερινής απασχόλησης

Η παραπάνω διαπίστωση επιβεβαιώνεται και από τον παραπάνω πίνακα αφού φαίνεται ότι το 11,7% αυτών που έχουν τελειώσει την πρωτοβάθμια εκπαίδευση έχουν απασχόληση καθ' όλη τη χειμερινή περίοδο. Έπειτα το 2% έχουν απασχόληση τη χειμερινή περίοδο κατά διαστήματα και το 16,7% δεν έχουν καθόλου χειμερινή απασχόληση.

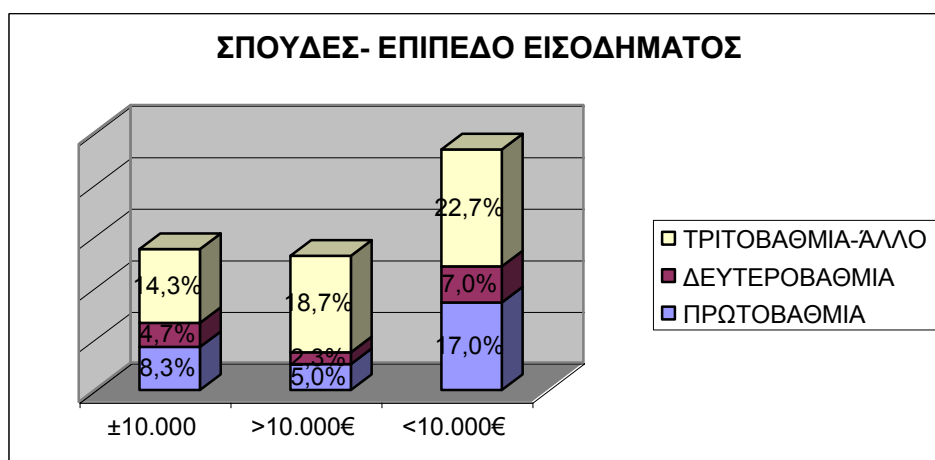
Έπειτα από αυτούς που δήλωσαν ότι έχουν τελειώσει τη δευτεροβάθμια εκπαίδευση, το 5,3 έχει απασχόληση καθ' όλη τη χειμερινή περίοδο, το 1% έχει απασχόληση κατά διαστήματα το χειμώνα και τέλος το 7,7% δεν έχει καθόλου χειμερινή απασχόληση.

Τέλος όσον αφορά αυτούς που το επίπεδο μόρφωσης τους είναι από την τριτοβάθμια εκπαίδευση ή από κάποια άλλη σχολή, το 29,3% απασχολούνται καθ' όλη τη διάρκεια της χειμερινής περιόδου, το 8,7% απασχολούνται κατά διαστήματα τη χειμερινή περίοδο και το 17,7% δεν απασχολούνται καθόλου τη χειμερινή περίοδο.

- Το επίπεδο μόρφωσης των ερωτηθέντων σε σχέση με το εισόδημά τους.

Έλεγχος ανεξαρτησίας.	
X ²	p- value
12,01	0,0173

Σύμφωνα με τον έλεγχο ανεξαρτησίας , που παρουσιάζεται στον παραπάνω πίνακα, διαπιστώθηκε ότι το επίπεδο σπουδών επηρεάζει το επίπεδο εισοδήματος αφού το p- value=0,0173 είναι μικρότερο από το $\alpha=0,10$ σε επίπεδο σημαντικότητας 10%.

Διάγραμμα 4.2.29.: Συσχέτιση μεταξύ σπουδών και επιπέδου εισοδήματος

Επίσης το γεγονός ότι το επίπεδο μόρφωσης επηρεάζει το επίπεδο εισοδήματος φαίνεται και από το παραπάνω διάγραμμα. Σύμφωνα λοιπόν με τα αποτελέσματα που παρουσιάζονται στο παραπάνω διάγραμμα, το 8,3% αυτών που έχουν τελειώσει την πρωτοβάθμια εκπαίδευση έχουν εισόδημα γύρω στα 10.000€. έπειτα το 5% αυτών που έχουν τελειώσει το ίδιο επίπεδο εκπαίδευσης με τους προηγούμενους το επίπεδο εισοδήματος τους είναι μεγαλύτερο από 10.000€ και τέλος το 17% έχουν επίπεδο εισοδήματος μικρότερο από 10.000€.

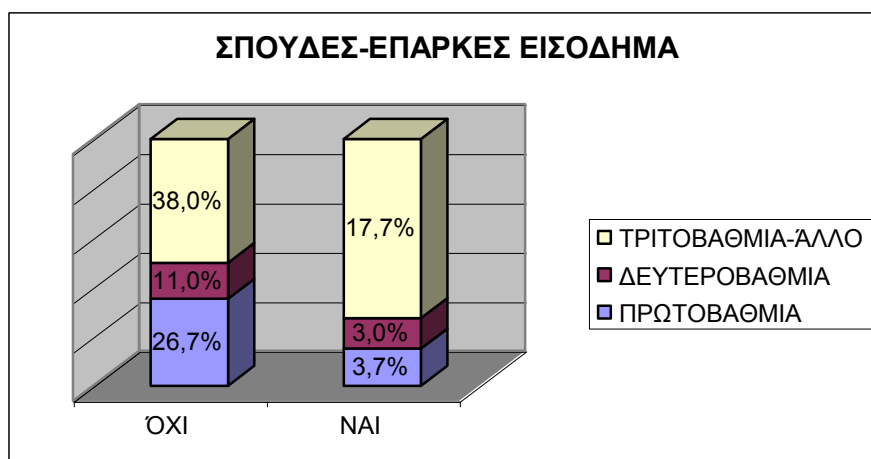
Έπειτα το 4,7% αυτών που έχουν τελειώσει τη δευτεροβάθμια εκπαίδευση έχουν επίπεδο εισοδήματος γύρω στα 10.000€, το 2,3% έχουν επίπεδο εισοδήματος μεγαλύτερο από 10.000€ και το 7% έχουν επίπεδο εισοδήματος μικρότερο από 10.000€.

Τέλος, το 14,3€ αυτών που έχουν τελειώσει την τριτοβάθμια εκπαίδευση έχουν επίπεδο εισοδήματος γύρω στα 10.000€, το 18,7% έχουν επίπεδο εισοδήματος μεγαλύτερο από 10.000€ και το 22,7% έχουν εισόδημα μικρότερο από 10.000€.

- Το επίπεδο μόρφωσης των ερωτηθέντων σε σχέση με το αν θεωρούν το εισόδημα τους επαρκές.

Έλεγχος ανεξαρτησίας.	
X ²	p- value
12,57	0,0019

Από τον παραπάνω πίνακα στον οποίο φαίνεται ο έλεγχος ανεξαρτησίας, φαίνεται ότι το επίπεδο μόρφωσης επηρεάζει την επάρκεια του εισοδήματος. Αυτό διαπιστώνεται αφού το p- value= 0,0019 είναι μικρότερο από το $\alpha=0,10$ σε επίπεδο σημαντικότητας 10%.

Διάγραμμα 4.2.30.: Συσχέτιση μεταξύ σπουδών και αν θεωρούν επαρκές το εισόδημά τους

Πράγματι η σχέση που συνδέει το επίπεδο μόρφωσης με την επάρκεια του εισοδήματος φαίνεται και από το παραπάνω διάγραμμα.

Το 26, 7% αυτών που έχουν τελειώσει την πρωτοβάθμια εκπαίδευση θεωρούν ότι το εισόδημα τους δεν είναι επαρκές, ενώ το 3,7% θεωρούν ότι το εισόδημα τους είναι επαρκές.

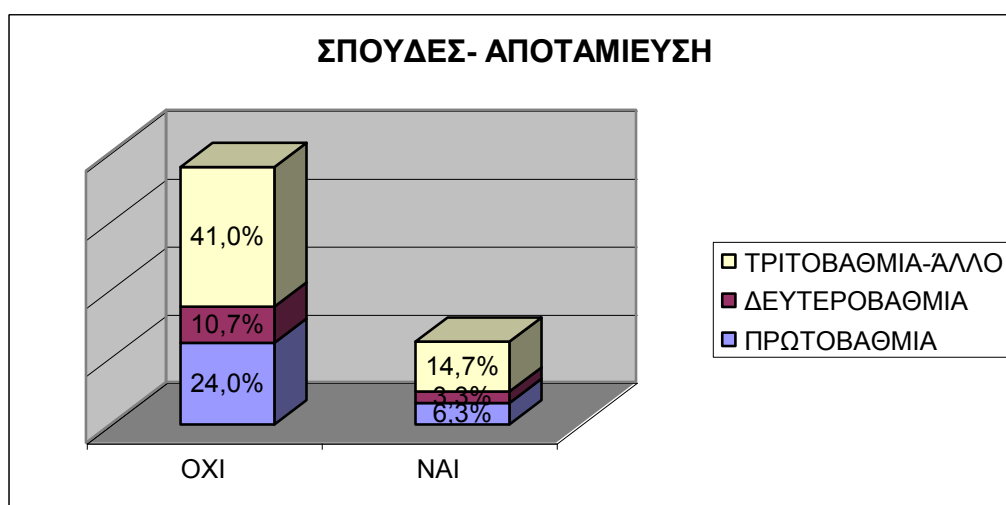
Έπειτα το 11% αυτών που έχουν τελειώσει τη δευτεροβάθμια εκπαίδευση θεωρούν ότι το εισόδημα τους δεν είναι επαρκές, ενώ το 3% θεωρούν ότι είναι επαρκές.

Τέλος το 38% αυτών που έχουν τελειώσει την τριτοβάθμια εκπαίδευση θεωρούν ότι το εισόδημά τους δεν είναι επαρκές, ενώ το 17,7% θεωρούν ότι είναι επαρκές.

- Το επίπεδο μόρφωσης των ερωτηθέντων σε σχέση με το αν αποταμιεύουν.

Έλεγχος ανεξαρτησίας.	
X ²	p- value
0,96	0,6176

Από τον παραπάνω πίνακα στον οποίο φαίνεται ο έλεγχος ανεξαρτησίας, φαίνεται ότι το επίπεδο μόρφωσης δεν επηρεάζει την αποταμίευση. Αυτό διαπιστώνεται αφού το $p\text{-value} = 0,6176$ είναι μεγαλύτερο από το $\alpha = 0,10$ σε επίπεδο σημαντικότητας 10%.

Διάγραμμα 4.2.31.: Συσχέτιση μεταξύ σπουδών και αποταμίευση

Η παραπάνω ανεξαρτησία μεταξύ των μεταβλητών φαίνεται και από το διάγραμμα.

Το 24% αυτών που έχουν τελειώσει την πρωτοβάθμια εκπαίδευση δεν αποταμιεύουν ενώ το 6,3% αποταμιεύουν.

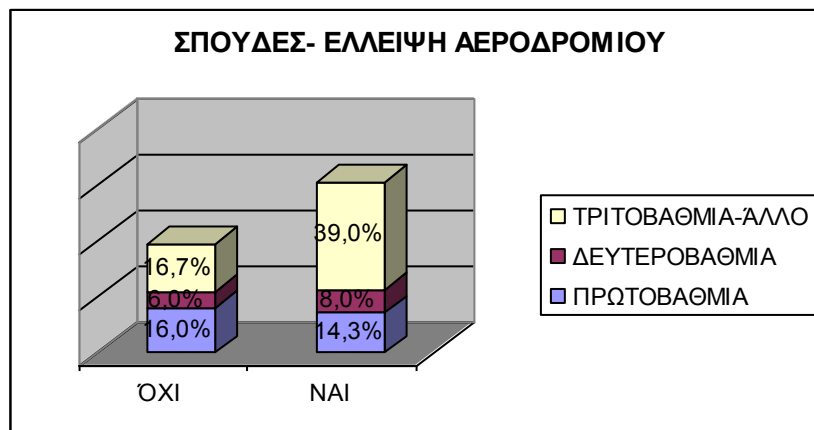
Έπειτα το 10,7% αυτών που έχουν τελειώσει τη δευτεροβάθμια εκπαίδευση δεν αποταμιεύουν ενώ το 3,3% αποταμιεύουν.

Τέλος το 41% αυτών που έχουν τελειώσει την τριτοβάθμια εκπαίδευση δεν αποταμιεύουν ενώ το 14,7% αποταμιεύουν.

- Το επίπεδο μόρφωσης των ερωτηθέντων σε σχέση με το αν θεωρούν ως παράγοντα μείωσης του θερινού τουρισμού την έλλειψη αεροδρομίου.

Έλεγχος ανεξαρτησίας.	
X ²	p- value
13,28	0,0013

Από τον παραπάνω έλεγχο ανεξαρτησίας φαίνεται ότι το επίπεδο μόρφωσης επηρεάζει την άποψη των ερωτηθέντων ότι η έλλειψη αεροδρομίου αποτελεί παράγοντα μείωσης του θερινού τουρισμού. Αυτό διαπιστώνεται λόγω ότι το p-value=0,0013 είναι μικρότερο από το $\alpha=0,10$ σε επίπεδο σημαντικότητας 10%.

Διάγραμμα 4.2.32.: Συσχέτιση μεταξύ σπουδών και αν θεωρούν ως παράγοντα μείωσης του θερινού τουρισμού την έλλειψη αεροδρομίου

Επίσης η διαπίστωση ότι το επίπεδο μόρφωσης επηρεάζει την άποψη των ερωτηθέντων ότι η έλλειψη αεροδρομίου αποτελεί παράγοντα μείωσης του θερινού τουρισμού φαίνεται και από το παραπάνω διάγραμμα.

Το 16% αυτών που έχουν τελειώσει την πρωτοβάθμια εκπαίδευση πιστεύουν ότι η έλλειψη αεροδρομίου δεν αποτελεί παράγοντα μείωσης του θερινού τουρισμού, ενώ το 14,3% πιστεύει ότι αποτελεί παράγοντα.

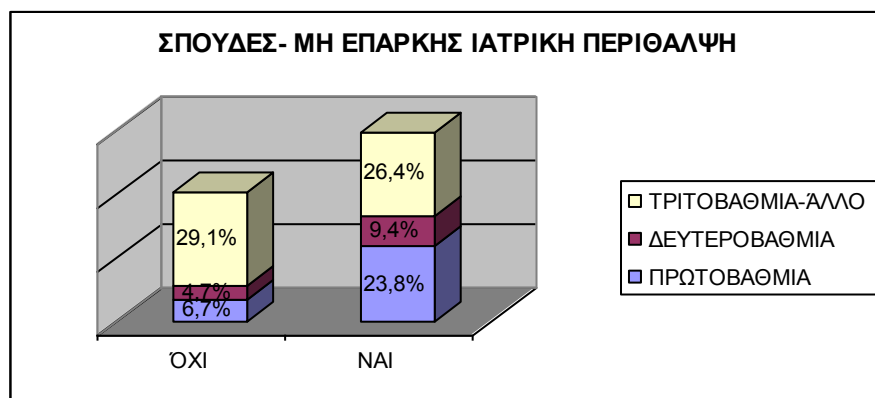
Έπειτα το 6% αυτών που έχουν τελειώσει τη δευτεροβάθμια εκπαίδευση πιστεύουν ότι η έλλειψη αεροδρομίου δεν αποτελεί παράγοντα μείωσης του θερινού τουρισμού, ενώ το 8% δεν έχει τη ίδια άποψη.

Τέλος το 16,7 αυτών που έχουν τελειώσει την τριτοβάθμια εκπαίδευση ή κάποια άλλη σχολή πιστεύουν ότι η έλλειψη αεροδρομίου δεν αποτελεί παράγοντα μείωσης του θερινού τουρισμού, ενώ το 39% δεν έχουν την ίδια άποψη.

- Το επίπεδο μόρφωσης των ερωτηθέντων σε σχέση με το αν θεωρούν ως παράγοντα μείωσης του θερινού τουρισμού την μη επαρκή ιατρική περίθαλψη.

Έλεγχος ανεξαρτησίας.	
X ²	p- value
23,63	0,0000

Από τον έλεγχο ανεξαρτησίας που παρουσιάζεται φαίνεται ότι το επίπεδο μόρφωσης επηρεάζει την άποψη των ερωτηθέντων σχετικά ότι η ελλιπής ιατρική περίθαλψη αποτελεί παράγοντα μείωσης του θερινού τουρισμού. Αυτό προκύπτει λόγω ότι το $p\text{-value}=0,0000$ είναι μικρότερο από το $\alpha=0,10$ σε επίπεδο σημαντικότητας 10%.

Διάγραμμα 4.2.33.: Συσχέτιση μεταξύ σπουδών και αν θεωρούν ως παράγοντα μείωσης του θερινού τουρισμού τη μη επαρκή ιατρική περίθαλψη

Επίσης η παραπάνω διαπίστωση προκύπτει από τα αποτελέσματα του παραπάνω διαγράμματος.

Το 6,7% αυτών που έχουν τελειώσει την πρωτοβάθμια εκπαίδευση πιστεύουν ότι η μη επαρκής ιατρική περίθαλψη δεν αποτελεί παράγοντα μείωσης του θερινού τουρισμού, ενώ το 23, 8% θεωρεί ότι αποτελεί παράγοντα.

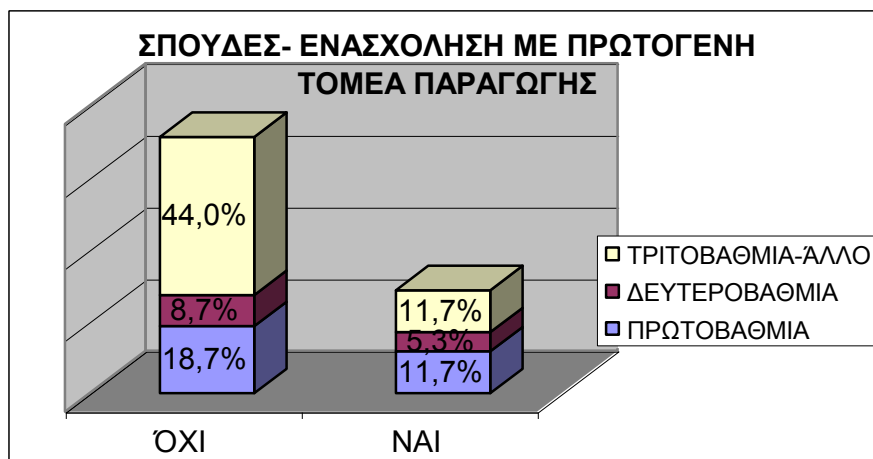
Έπειτα το 4,7% αυτών που έχουν τελειώσει τη δευτεροβάθμια εκπαίδευση θεωρούν ότι η μη επαρκής ιατρική περίθαλψη δεν αποτελεί παράγοντα μείωσης του θερινού τουρισμού, ενώ το 9,4% έχουν αντίθετη άποψη.

Τέλος το 29,1% αυτών που έχουν τελειώσει την τριτοβάθμια εκπαίδευση θεωρούν ότι η μη επαρκής ιατρική περίθαλψη δεν αποτελεί παράγοντα μείωσης του θερινού τουρισμού, ενώ το 26,4% έχουν αντίθετη άποψη.

- Το επίπεδο μόρφωσης των ερωτηθέντων σε σχέση με το αν θέλουν να απασχοληθούν με τη γεωργία/ κτηνοτροφία/ αλιεία πιο συστηματικά.

Έλεγχος ανεξαρτησίας.	
χ^2	p- value
10,95	0,0042

Από τον παραπάνω έλεγχο ανεξαρτησίας φαίνεται ότι το επίπεδο μόρφωσης επηρεάζει την άποψη των ερωτηθέντα σχετικά με το αν θέλουν να απασχοληθούν με τον πρωτογενή τομέα παραγωγής πιο συστηματικά. Αυτό διαπιστώνεται λόγω ότι το $p\text{-value} = 0,0042$ είναι μικρότερο από το $\alpha = 0,10$ σε επίπεδο σημαντικότητας 10%.

Διάγραμμα 4.2.34.: Συσχέτιση μεταξύ σπουδών και αν επιθυμούν να απασχοληθούν στον πρωτογενή τομέα παραγωγής πιο συστηματικά

Η παραπάνω διαπίστωση φαίνεται και από το διάγραμμα.

Το 18,7% αυτών που έχουν τελειώσει την πρωτοβάθμια εκπαίδευση δεν θα ήθελαν να απασχοληθούν στον πρωτογενή τομέα παραγωγής, ενώ το 11,7% θα ήθελαν να απασχοληθούν.

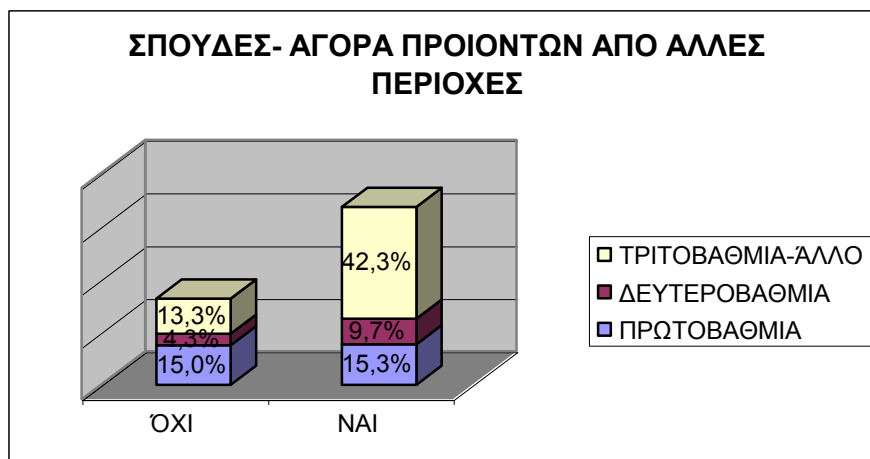
Έπειτα το 8,7% αυτών που έχουν τελειώσει τη δευτεροβάθμια εκπαίδευση δεν θα ήθελαν να απασχοληθούν στον πρωτογενή τομέα παραγωγής, ενώ το 5,3% θα ήθελαν να απασχοληθούν.

Έπειτα το 44% αυτών που έχουν τελειώσει την τριτοβάθμια εκπαίδευση δεν θα ήθελαν να απασχοληθούν στον πρωτογενή τομέα παραγωγής, ενώ το 11,7% θα ήθελαν να απασχοληθούν.

- Το επίπεδο μόρφωσης των ερωτηθέντων σε σχέση με το αν αγοράζουν συχνά προϊόντα από άλλες περιοχές.

Έλεγχος ανεξαρτησίας.	
χ^2	p- value
17,48	0,0002

Σύμφωνα με τον παραπάνω έλεγχο ανεξαρτησίας φαίνεται ότι το επίπεδο εκπαίδευσης επηρεάζει την πρόθεση των ερωτηθέντων να αγοράζουν προϊόντα από άλλες περιοχές. Αυτό προκύπτει εφόσον το $p\text{-value} = 0,0002$ είναι μικρότερο από το $\alpha = 0,10$ σε επίπεδο σημαντικότητας 10%.

Διάγραμμα 4.2.35.: Συσχέτιση μεταξύ σπουδών και αν αγοράζουν προϊόντα από άλλες περιοχές

Η παραπάνω διαπίστωση προκύπτει και από τα αποτελέσματα που φαίνονται στο διάγραμμα.

Το 15% των ερωτηθέντων που τελείωσαν την πρωτοβάθμια εκπαίδευση δεν αγοράζουν προϊόντα από άλλες περιοχές, ενώ το 15,3% αγοράζουν προϊόντα από άλλες περιοχές.

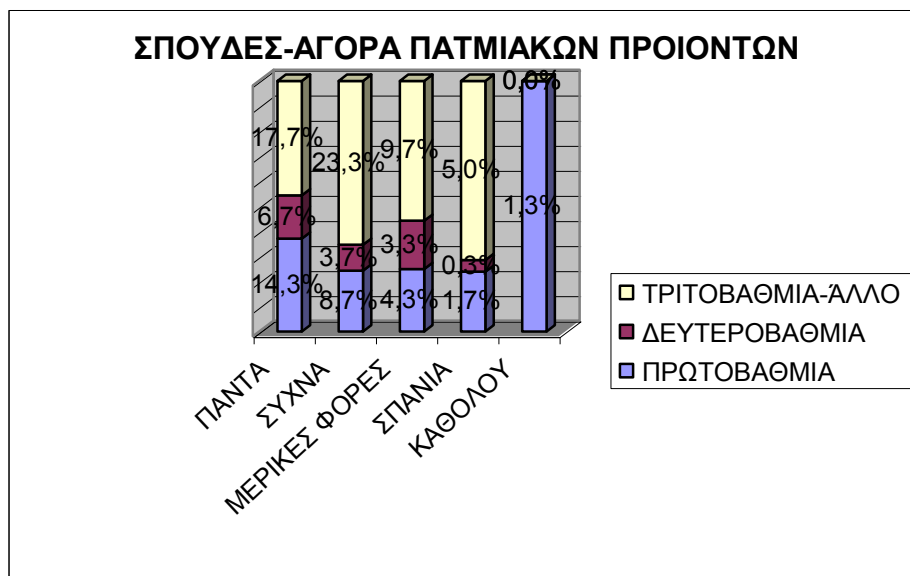
Έπειτα το 4,3% των ερωτηθέντων που τελείωσαν τη δευτεροβάθμια εκπαίδευση δεν αγοράζουν προϊόντα από άλλες περιοχές, ενώ το 9,7% αγοράζουν προϊόντα από άλλες περιοχές.

Τέλος το 13,3% των ερωτηθέντων που τελείωσαν τη δευτεροβάθμια εκπαίδευση δεν αγοράζουν προϊόντα από άλλες περιοχές, ενώ το 42,3% αγοράζουν προϊόντα από άλλες περιοχές.

- Το επίπεδο μόρφωσης των ερωτηθέντων σε σχέση με το αν αγοράζουν προϊόντα που παράγονται στην Πάτμο.

Έλεγχος ανεξαρτησίας.	
X ²	p- value
22,05	0,0048

Από τον παραπάνω έλεγχο ανεξαρτησίας προκύπτει ότι το επίπεδο μόρφωσης των ερωτηθέντων επηρεάζει την πρόθεση τους να αγοράζουν προϊόντα που παράγονται στην Πάτμο. Αυτό προκύπτει εφόσον το p- value= 0,0048 είναι μικρότερο από το $\alpha=0,10$ σε επίπεδο σημαντικότητας 10%.

Διάγραμμα 4.2.36.: Συσχέτιση μεταξύ σπουδών και αν αγοράζουν προϊόντα που παράγονται στην Πάτμο

Η εξάρτηση μεταξύ των δύο μεταβλητών διαπιστώνεται και από το παραπάνω διάγραμμα. Έτσι σύμφωνα με τα παραπάνω αποτελέσματα, το 14,3% αυτών που έχουν τελειώσει την πρωτοβάθμια εκπαίδευση αγοράζουν πάντα προϊόντα που παράγονται στην Πάτμο, το 8,7% αγοράζουν συχνά, το 4,3% αγοράζουν μερικές φορές, το 1,7% αγοράζουν σπάνια και το 1,3% δεν αγοράζουν καθόλου.

Έπειτα όσον αφορά τους ερωτηθέντες που έχουν τελειώσει τη δευτεροβάθμια εκπαίδευση, το 6,7% αγοράζουν πάντα προϊόντα που παράγονται στην Πάτμο, το

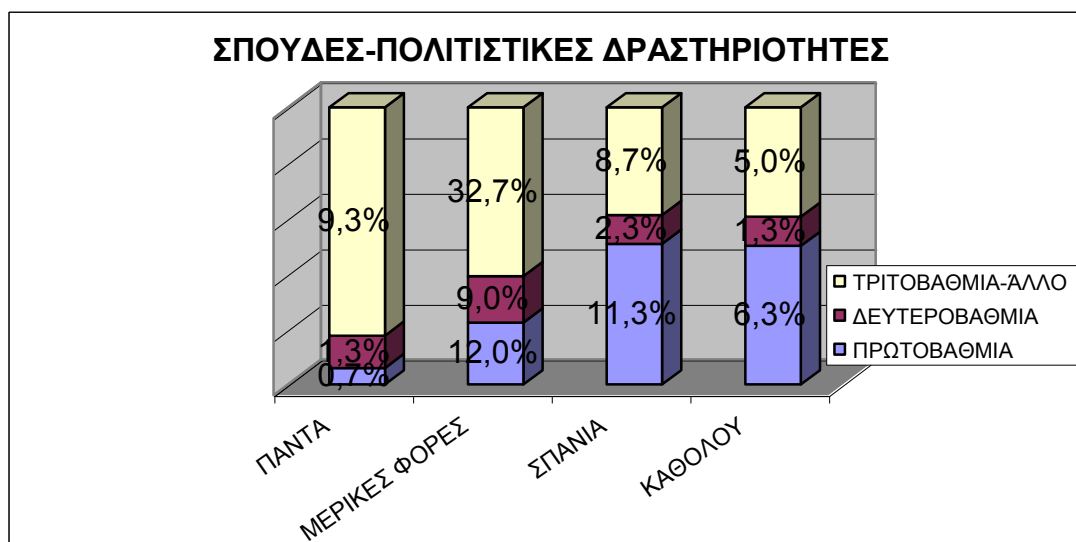
3,7% αγοράζουν συχνά, το 3,3% αγοράζουν μερικές φορές, το 0,3% αγοράζουν σπάνια και κανείς δεν απάντησε ότι δεν αγοράζει καθόλου.

Τέλος σχετικά με τους ερωτηθέντες που έχουν τελειώσει την τριτοβάθμια εκπαίδευση, το 17,7% αγοράζουν πάντα προϊόντα που παράγονται στην Πάτμο, το 23,3% αγοράζουν συχνά, το 9,7% αγοράζουν μερικές φορές, το 5% αγοράζουν σπάνια και κανείς δεν απάντησε ότι δεν αγοράζει καθόλου.

- Το επίπεδο μόρφωσης των ερωτηθέντων σε σχέση με το αν γενικά συμμετέχουν και παρακολουθούν πολιτιστικές δραστηριότητες/ εκδηλώσεις που πραγματοποιούνται στο νησί.

Έλεγχος ανεξαρτησίας.	
X ²	p- value
36,40	0,0000

Από τον παραπάνω έλεγχο ανεξαρτησίας διαπιστώθηκε ότι το επίπεδο μόρφωσης επηρεάζει τη συμμετοχή ή την παρακολούθηση των ερωτηθέντων σε πολιτιστικές δραστηριότητες/ εκδηλώσεις που πραγματοποιούνται στο νησί εφόσον το p- value= 0,0000 είναι μικρότερο από το $\alpha=0,10$ σε επίπεδο σημαντικότητας 10%.

Διάγραμμα 4.2.37.: Συσχέτιση μεταξύ σπουδών και αν συμμετέχουν σε πολιτιστικές δραστηριότητες

Επίσης η παραπάνω εξάρτηση μεταξύ των δύο μεταβλητών διαπιστώνεται και από τα αποτελέσματα που προβάλλονται στο διάγραμμα.

Το 0,7% αυτών που τελείωσαν την πρωτοβάθμια εκπαίδευση συμμετέχουν και παρακολουθούν πάντα πολιτιστικές δραστηριότητες/ εκδηλώσεις που πραγματοποιούνται στην Πάτμο, το 12% συμμετέχει και παρακολουθεί μερικές φορές, το 11,3% σπάνια και τέλος το 6,3% δεν παρακολουθεί καθόλου.

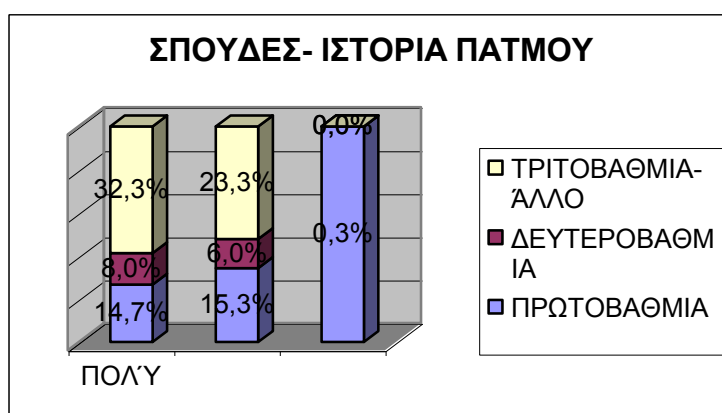
Έπειτα το 1,3% αυτών που τελείωσαν τη δευτεροβάθμια εκπαίδευση συμμετέχουν και παρακολουθούν πάντα πολιτιστικές δραστηριότητες/ εκδηλώσεις που πραγματοποιούνται στην Πάτμο, το 9% συμμετέχει και παρακολουθεί μερικές φορές, το 2,3% σπάνια και τέλος το 1,3% δεν παρακολουθεί καθόλου.

Τέλος το 9,3% αυτών που τελείωσαν την τριτοβάθμια εκπαίδευση συμμετέχουν και παρακολουθούν πάντα πολιτιστικές δραστηριότητες/ εκδηλώσεις που πραγματοποιούνται στην Πάτμο, το 32,7% συμμετέχει και παρακολουθεί μερικές φορές, το 8,7% σπάνια και τέλος το 5% δεν παρακολουθεί καθόλου.

- Το επίπεδο μόρφωσης των ερωτηθέντων σε σχέση με το αν γνωρίζουν την ιστορία της Πάτμου

Έλεγχος ανεξαρτησίας.	
X ²	p- value
4,37	0,3582

Από τον παραπάνω έλεγχο ανεξαρτησίας διαπιστώθηκε ότι το επίπεδο μόρφωσης δεν επηρεάζει το αν οι ερωτηθέντες γνωρίζουν την ιστορία του νησιού εφόσον το $p\text{-value} = 0,3582$ είναι μεγαλύτερο από το $\alpha = 0,10$ σε επίπεδο σημαντικότητας 10%.

Διάγραμμα 4.2.38.: Συσχέτιση μεταξύ σπουδών και αν γνωρίζουν την ιστορία της Πάτμου

Επίσης η παραπάνω ανεξαρτησία μεταξύ των δύο μεταβλητών διαπιστώνεται και από τα αποτελέσματα που προβάλλονται στο διάγραμμα.

Το 14,7% αυτών που τελείωσαν την πρωτοβάθμια εκπαίδευση γνωρίζουν πολύ καλά την ιστορία του νησιού, το 15,3% γνωρίζουν λίγο την ιστορία του νησιού και το 0,3% δεν την γνωρίζουν καθόλου.

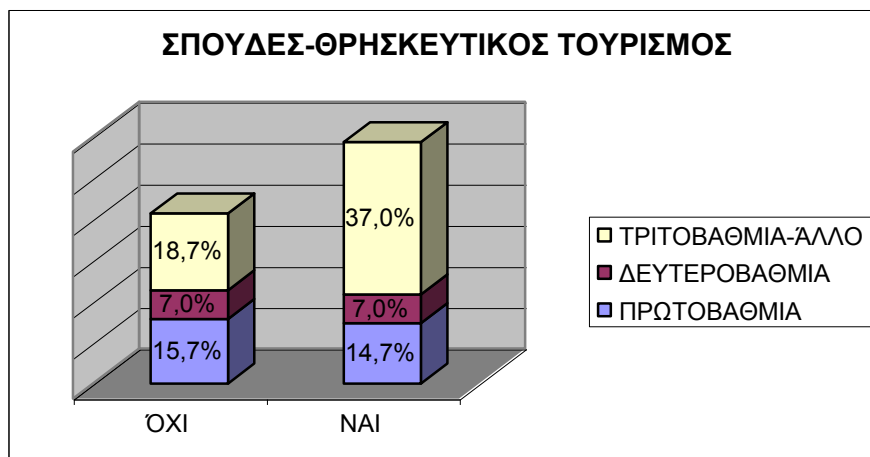
Έπειτα το 8% αυτών που τελείωσαν τη δευτεροβάθμια εκπαίδευση γνωρίζουν πολύ καλά την ιστορία του νησιού, το 6% γνωρίζουν λίγο την ιστορία του νησιού και κανείς δεν απάντησε ότι δεν τη γνωρίζει καθόλου.

Τέλος το 32,3% αυτών που τελείωσαν την τριτοβάθμια εκπαίδευση γνωρίζουν πολύ καλά την ιστορία του νησιού, το 23,3% γνωρίζουν λίγο την ιστορία του νησιού και κανείς δεν απάντησε ότι δεν τη γνωρίζει καθόλου.

- Το επίπεδο μόρφωσης των ερωτηθέντων σε σχέση με το αν θεωρούν ότι στο νησί αναπτύσσεται το είδος του θρησκευτικού τουρισμού.

Έλεγχος ανεξαρτησίας.	
X ²	p- value
9,48	0,0087

Από τον παραπάνω έλεγχο ανεξαρτησίας προκύπτει ότι το επίπεδο μόρφωσης επηρεάζει την άποψη των ερωτηθέντων σχετικά με το να πιστεύουν ότι στο νησί αναπτύσσεται το είδος του θρησκευτικού τουρισμού. Αυτό προκύπτει εφόσον το p-value= 0,0087 είναι μικρότερο από το $\alpha=0,10$ σε επίπεδο σημαντικότητας 10%.

Διάγραμμα 4.2.39.: Συσχέτιση μεταξύ σπουδών και αν πιστεύουν ότι αναπτύσσεται το είδος του θρησκευτικού τουρισμού στο νησί

Επίσης η παραπάνω συσχέτιση μεταξύ του επιπέδου μόρφωσης και της πεποίθησης ότι αναπτύσσεται ο θρησκευτικός τουρισμός στην Πάτμο φαίνεται και από τα αποτελέσματα που παρουσιάζονται στο διάγραμμα.

Το 15,7% αυτών που έχουν τελειώσει την πρωτοβάθμια εκπαίδευση πιστεύουν ότι δεν αναπτύσσεται το είδος του θρησκευτικού τουρισμού στην Πάτμο ενώ το 14,7% πιστεύουν ότι αναπτύσσεται.

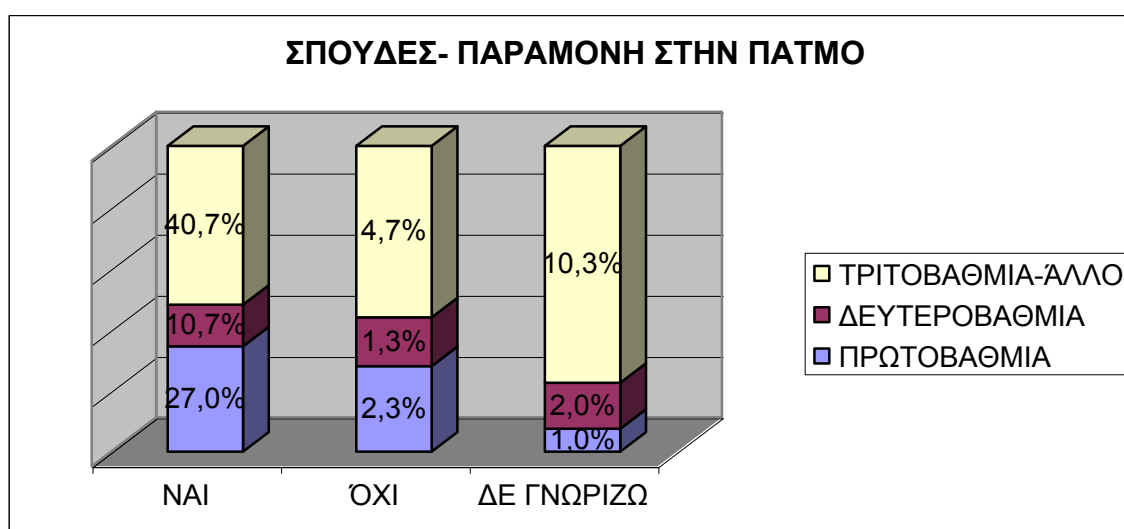
Έπειτα το 7% αυτών που έχουν τελειώσει τη δευτεροβάθμια εκπαίδευση πιστεύουν ότι δεν αναπτύσσεται το είδος του θρησκευτικού τουρισμού στην Πάτμο ενώ το ίδιο ποσοστό πιστεύουν ότι αναπτύσσεται.

Τέλος το 18,7% αυτών που έχουν τελειώσει την τριτοβάθμια εκπαίδευση πιστεύουν ότι δεν αναπτύσσεται το είδος του θρησκευτικού τουρισμού στην Πάτμο ενώ το 37% πιστεύουν ότι αναπτύσσεται.

- Το επίπεδο μόρφωσης των ερωτηθέντων σε σχέση με το αν θέλουν να παραμείνουν μόνιμα στο νησί.

Έλεγχος ανεξαρτησίας.	
χ^2	p- value
12,39	0,0147

Σύμφωνα με τον παραπάνω έλεγχο ανεξαρτησίας διαπιστώθηκε ότι το επίπεδο μόρφωσης επηρεάζει την επιλογή των κατοίκων να παραμείνουν στην Πάτμο εφόσον το $p\text{-value} = 0,0087$ είναι μικρότερο από το $\alpha = 0,10$ σε επίπεδο σημαντικότητας 10%.

Διάγραμμα 4.2.40.: Συσχέτιση μεταξύ σπουδών και αν θέλουν να παραμείνουν μόνιμα στο νησί της Πάτμου

Η παραπάνω εξάρτηση μεταξύ των δυο μεταβλητών διαπιστώνεται και από τα αποτελέσματα του διαγράμματος.

Το 27% αυτών που έχουν τελειώσει την πρωτοβάθμια εκπαίδευση θέλουν να παραμείνουν στην Πάτμο, το 2,3% δεν θέλουν να παραμείνουν και το 1% δεν γνωρίζουν αν θα παραμείνουν.

Έπειτα το 10,7% αυτών που έχουν τελειώσει τη δευτεροβάθμια εκπαίδευση θέλουν να παραμείνουν στην Πάτμο, το 1,3% δεν θέλουν να παραμείνουν και το 2% δεν γνωρίζουν αν θα παραμείνουν.

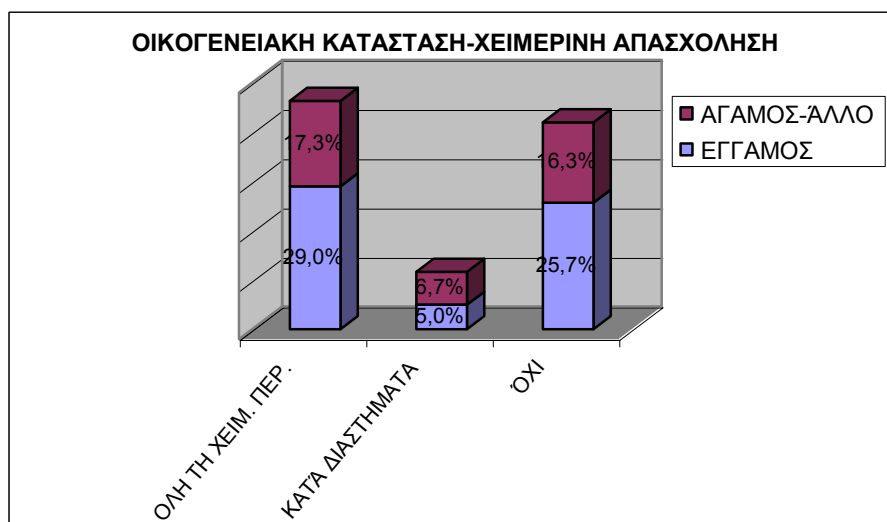
Τέλος το 40,7% αυτών που έχουν τελειώσει την τριτοβάθμια εκπαίδευση θέλουν να παραμείνουν στην Πάτμο, το 4,7% δεν θέλουν να παραμείνουν και το 10,3% δεν γνωρίζουν αν θα παραμείνουν.

4.2.4. Έλεγχοι ανεξαρτησίας χ^2 σε σχέση με την οικογενειακή κατάσταση του δείγματος.

- Η οικογενειακή κατάσταση των ερωτηθέντων σε σχέση με το αν έχουν χειμερινή απασχόληση.

Έλεγχος ανεξαρτησίας.	
χ^2	p- value
4,71	0,0948

Από τον παραπάνω έλεγχο ανεξαρτησίας προκύπτει ότι η οικογενειακή κατάσταση επηρεάζει το αν οι ερωτηθέντες έχουν χειμερινή απασχόληση εφόσον το $p\text{-value} = 0,0948$ είναι μικρότερο του $\alpha = 0,10$ σε επίπεδο σημαντικότητας 10%.

Διάγραμμα 4.2.41.:Συσχέτιση μεταξύ οικογενειακής κατάστασης και χειμερινής απασχόλησης

Η παραπάνω εξάρτηση μεταξύ των μεταβλητών επιβεβαιώνεται και από τα αποτελέσματα που παρουσιάζονται στο διάγραμμα.

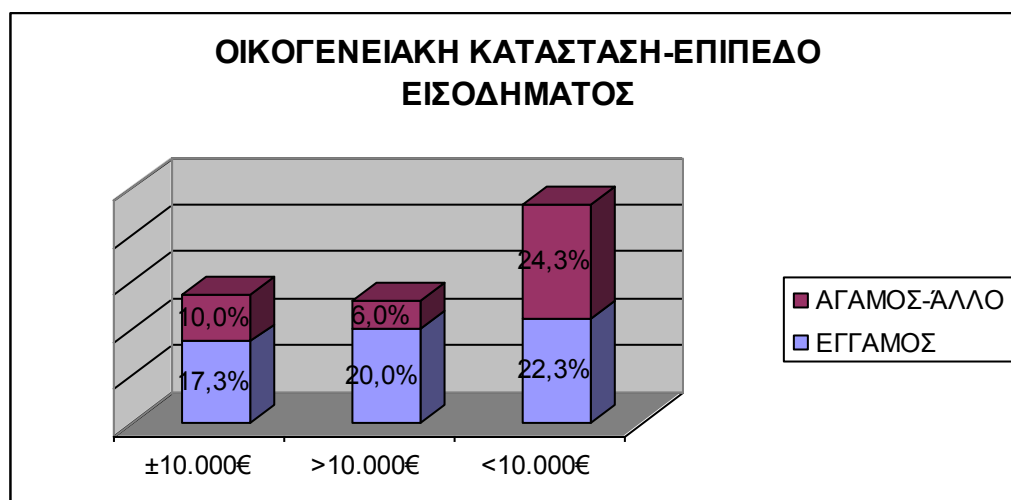
Το 29% των ερωτηθέντων που είναι έγγαμοι απασχολούνται καθ' όλη τη διάρκεια του χειμώνα, το 5% κατά διαστήματα και το 25,7% δεν εργάζονται το χειμώνα.

Και στη συνέχεια το 17,3% των ερωτηθέντων που είναι άγαμοι ή βρίσκονται σε άλλη μορφή οικογενειακής κατάστασης εργάζονται καθ' όλη τη διάρκεια του χειμώνα, το 6,7% κατά διαστήματα και το 16,3% δεν εργάζονται το χειμώνα.

- Η οικογενειακή κατάσταση των ερωτηθέντων σε σχέση με το εισόδημά τους.

Έλεγχος ανεξαρτησίας.	
X ²	p- value
18,24	0,0001

Από τον παραπάνω έλεγχο ανεξαρτησίας προκύπτει ότι η οικογενειακή κατάσταση επηρεάζει το επίπεδο του εισοδήματος των ερωτηθέντων εφόσον το p-value= 0,0001 είναι μικρότερο του $\alpha=0,10$ σε επίπεδο σημαντικότητας 10%.

Διάγραμμα 4.2.42.:Συσχέτιση μεταξύ οικογενειακής κατάστασης και επιπέδου εισοδήματος

Η παραπάνω εξάρτηση μεταξύ των μεταβλητών επιβεβαιώνεται και από τα αποτελέσματα που παρουσιάζονται στο διάγραμμα.

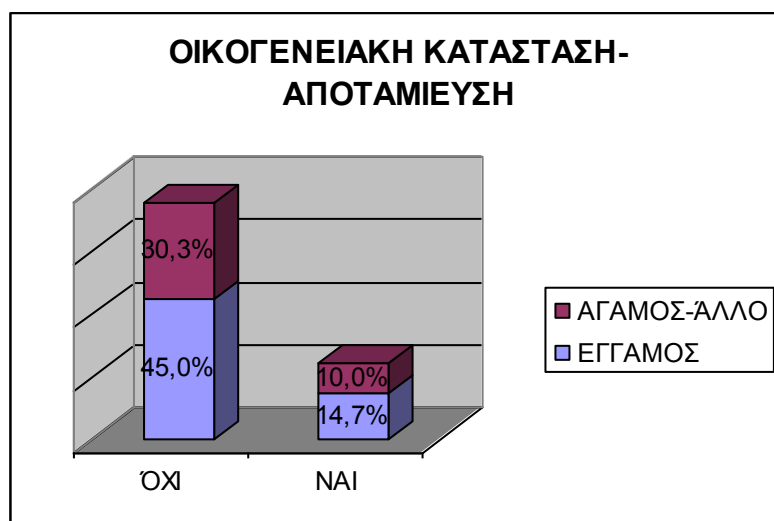
Το 17,3% των ερωτηθέντων που είναι έγγαμοι έχουν ετήσιο εισόδημα γύρω στα 10.000€, το 20% έχουν μεγαλύτερο από 10.000€ και το 22,3% έχουν ετήσιο εισόδημα κάτω από 10.000€.

Και στη συνέχεια το 10% των ερωτηθέντων που είναι άγαμοι ή βρίσκονται σε άλλη μορφή οικογενειακής κατάστασης έχουν ετήσιο εισόδημα γύρω στα 10.000€, το 6% έχουν μεγαλύτερο από 10.000€ και το 24,3% έχουν ετήσιο εισόδημα κάτω από 10.000€.

- Η οικογενειακή κατάσταση των ερωτηθέντων σε σχέση με την αποταμίευση.

Έλεγχος ανεξαρτησίας.	
χ^2	p- value
0,00	1,0000

Από τον παραπάνω έλεγχο ανεξαρτησίας προκύπτει ότι η οικογενειακή κατάσταση δεν επηρεάζει την αποταμίευση των ερωτηθέντων εφόσον το p- value= 1,0000 είναι μεγαλύτερο του $\alpha=0,10$ σε επίπεδο σημαντικότητας 10%.

Διάγραμμα 4.2.43.:Συσχέτιση μεταξύ οικογενειακής κατάστασης και αποταμίευσης

Η παραπάνω ανεξαρτησία μεταξύ των μεταβλητών επιβεβαιώνεται και από τα αποτελέσματα που παρουσιάζονται στο διάγραμμα.

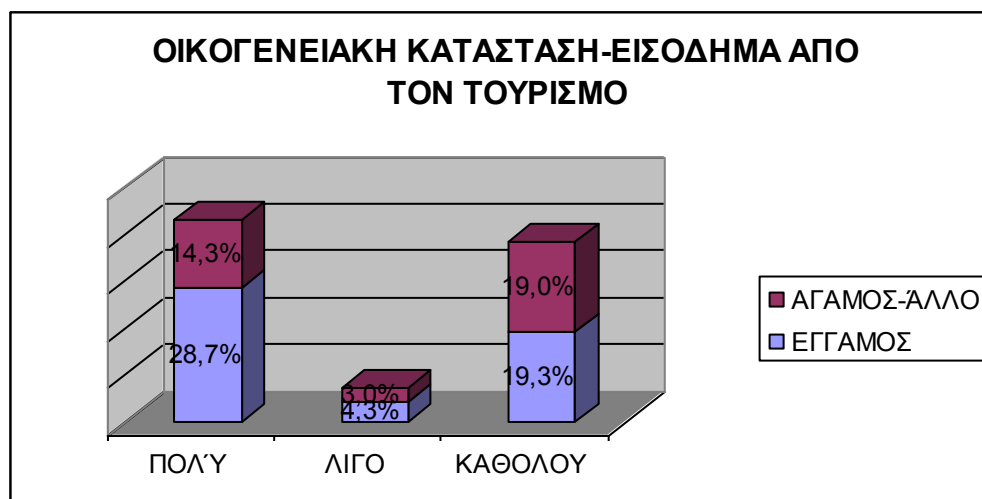
Το 45% των ερωτηθέντων που είναι έγγαμοι δεν αποταμιεύουν, ενώ το 14,7% αποταμιεύουν.

Και στη συνέχεια το 30,3% των ερωτηθέντων που είναι άγαμοι ή βρίσκονται σε άλλη μορφή οικογενειακής κατάστασης δεν αποταμιεύουν, ενώ το 10% αποταμιεύουν.

- Η οικογενειακή κατάσταση των ερωτηθέντων σε σχέση με το αν θεωρούν επαρκές το εισόδημα που προκύπτει από τον τουρισμό.

Έλεγχος ανεξαρτησίας.	
X^2	p- value
7,06	0,0700

Από τον παραπάνω έλεγχο ανεξαρτησίας προκύπτει ότι η οικογενειακή κατάσταση επηρεάζει το επίπεδο επάρκειας του εισοδήματος που προκύπτει από τον τουρισμό εφόσον το $p\text{-value} = 0,0700$ είναι μικρότερο του $\alpha = 0,10$ σε επίπεδο σημαντικότητας 10%.

Διάγραμμα 4.2.44.:Συσχέτιση μεταξύ οικογενειακής κατάστασης και αν θεωρούν επαρκές το εισόδημα που προκύπτει από τον τουρισμό

Η παραπάνω εξάρτηση μεταξύ των μεταβλητών επιβεβαιώνεται και από τα αποτελέσματα που παρουσιάζονται στο διάγραμμα.

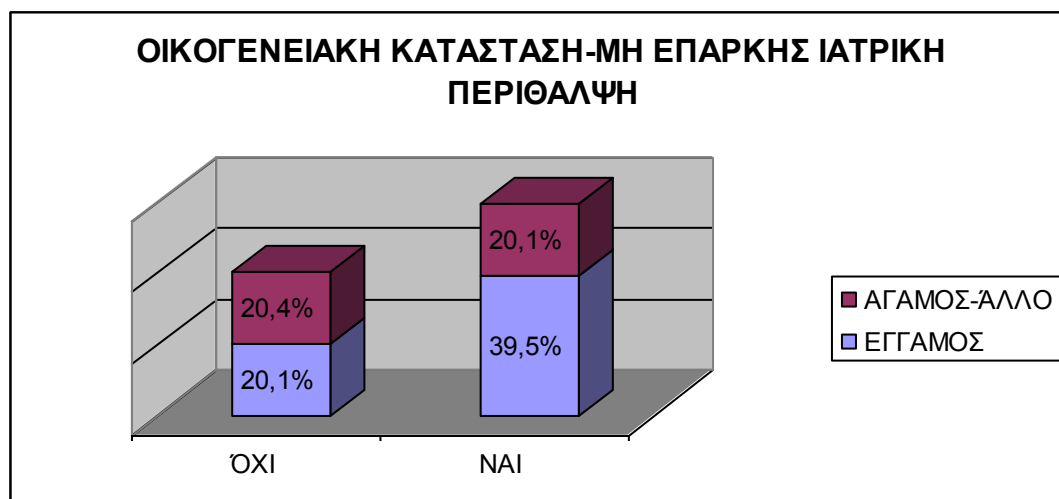
Το 28,7% των ερωτηθέντων που είναι έγγαμοι πιστεύουν ότι είναι σε μεγάλο βαθμό επαρκές το εισόδημα που προκύπτει από τον τουρισμό, το 4,3% πιστεύουν ότι είναι σε μικρό βαθμό επαρκές και το 19,3% πιστεύουν ότι δεν είναι καθόλου επαρκές.

Και στη συνέχεια το 14,3% των ερωτηθέντων που είναι άγαμοι ή βρίσκονται σε άλλη μορφή οικογενειακής κατάστασης πιστεύουν ότι είναι σε μεγάλο βαθμό επαρκές το εισόδημα που προκύπτει από τον τουρισμό, το 3% πιστεύουν ότι είναι σε μικρό βαθμό επαρκές και το 19,0% πιστεύουν ότι δεν είναι καθόλου επαρκές.

- Η οικογενειακή κατάσταση των ερωτηθέντων σε σχέση με το αν θεωρούν ως παράγοντα μείωσης του θερινού τουρισμού την μη επαρκή ιατρική περίθαλψη.

Έλεγχος ανεξαρτησίας.	
χ^2	p- value
7,67	0,0056

Από τον παραπάνω έλεγχο ανεξαρτησίας προκύπτει ότι η οικογενειακή κατάσταση επηρεάζει την άποψη ότι η μη επαρκής ιατρική περίθαλψη αποτελεί παράγοντα μείωσης του θερινού εφόσον το $p\text{-value} = 0,0056$ είναι μικρότερο του $\alpha = 0,10$ σε επίπεδο σημαντικότητας 10%.

Διάγραμμα 4.2.45.:Συσχέτιση μεταξύ οικογενειακής κατάστασης και αν θεωρούν ως παράγοντα μείωσης του θερινού τουρισμού τη μη επαρκή ιατρική περίθαλψη

Η παραπάνω εξάρτηση μεταξύ των μεταβλητών επιβεβαιώνεται και από τα αποτελέσματα που παρουσιάζονται στο διάγραμμα.

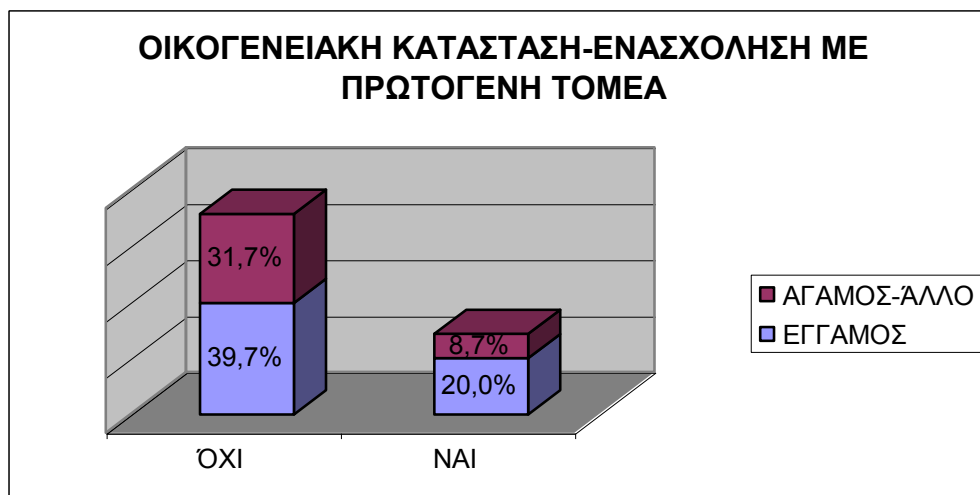
Το 20,1% των ερωτηθέντων που είναι έγγαμοι πιστεύουν ότι η μη επαρκής ιατρική περίθαλψη δεν αποτελεί παράγοντα μείωσης του θερινού τουρισμού, ενώ το 39,5% πιστεύουν ότι αποτελεί παράγοντα.

Στη συνέχεια το 20,4% των ερωτηθέντων που είναι άγαμοι ή βρίσκονται σε άλλη μορφή οικογενειακής κατάστασης πιστεύουν ότι η μη επαρκής ιατρική περίθαλψη δεν αποτελεί παράγοντα μείωσης του θερινού τουρισμού, ενώ το 20,1% πιστεύουν ότι αποτελεί παράγοντα.

- Η οικογενειακή κατάσταση των ερωτηθέντων σε σχέση με το αν θέλουν να απασχοληθούν με τη γεωργία/ κτηνοτροφία/ αλιεία πιο συστηματικά.

Έλεγχος ανεξαρτησίας.	
χ^2	p- value
4,54	0,0331

Από τον παραπάνω έλεγχο ανεξαρτησίας προκύπτει ότι η οικογενειακή κατάσταση επηρεάζει την επιλογή των ερωτηθέντων να ασχοληθούν με τον πρωτογενή τομέα παραγωγής εφόσον το p- value= 0,0331 είναι μικρότερο του $\alpha=0,10$ σε επίπεδο σημαντικότητας 10%.

Διάγραμμα 4.2.46.:Συσχέτιση μεταξύ οικογενειακής κατάστασης και αν θα επιθυμούσαν να απασχοληθούν στον πρωτογενή τομέα παραγωγής

Η παραπάνω εξάρτηση μεταξύ των μεταβλητών επιβεβαιώνεται και από τα αποτελέσματα που παρουσιάζονται στο διάγραμμα.

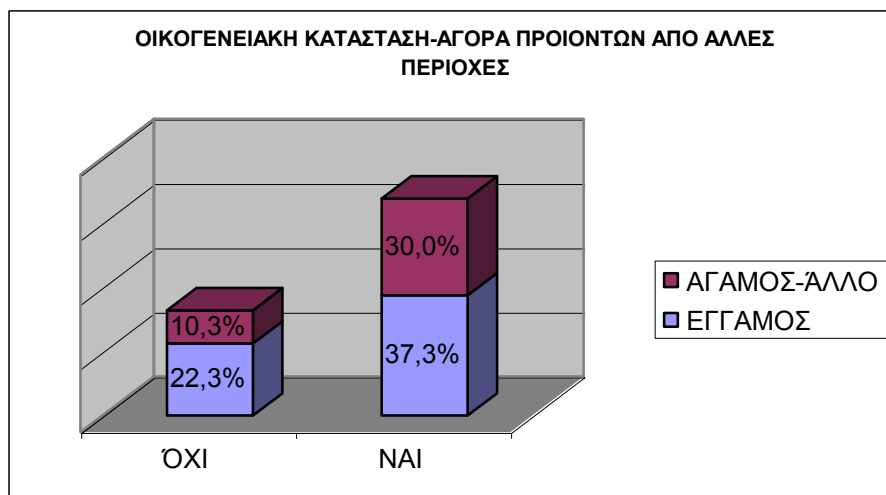
Το 39,7% των ερωτηθέντων που είναι έγγαμοι δεν θέλουν να ασχοληθούν με τον πρωτογενή τομέα παραγωγής, ενώ το 20% θέλουν.

Στη συνέχεια το 31,7% των ερωτηθέντων που είναι άγαμοι ή βρίσκονται σε άλλη μορφή οικογενειακής κατάστασης δεν θέλουν να ασχοληθούν με τον πρωτογενή τομέα παραγωγής, ενώ το 8,7% θέλουν.

- Η οικογενειακή κατάσταση των ερωτηθέντων σε σχέση με το αν αγοράζουν συχνά προϊόντα από άλλες περιοχές.

Έλεγχος ανεξαρτησίας.	
X^2	p- value
4,06	0,0440

Από τον παραπάνω έλεγχο ανεξαρτησίας προκύπτει ότι η οικογενειακή κατάσταση επηρεάζει την επιλογή των ερωτηθέντων να αγοράζουν συχνά προϊόντα από άλλες περιοχές εφόσον το p- value= 0,0440 είναι μικρότερο του $\alpha=0,10$ σε επίπεδο σημαντικότητας 10%.

Διάγραμμα 4.2.47.:Συσχέτιση μεταξύ οικογενειακής κατάστασης και αν αγοράζουν προϊόντα από άλλες περιοχές

Η παραπάνω εξάρτηση μεταξύ των μεταβλητών επιβεβαιώνεται και από τα αποτελέσματα που παρουσιάζονται στο διάγραμμα.

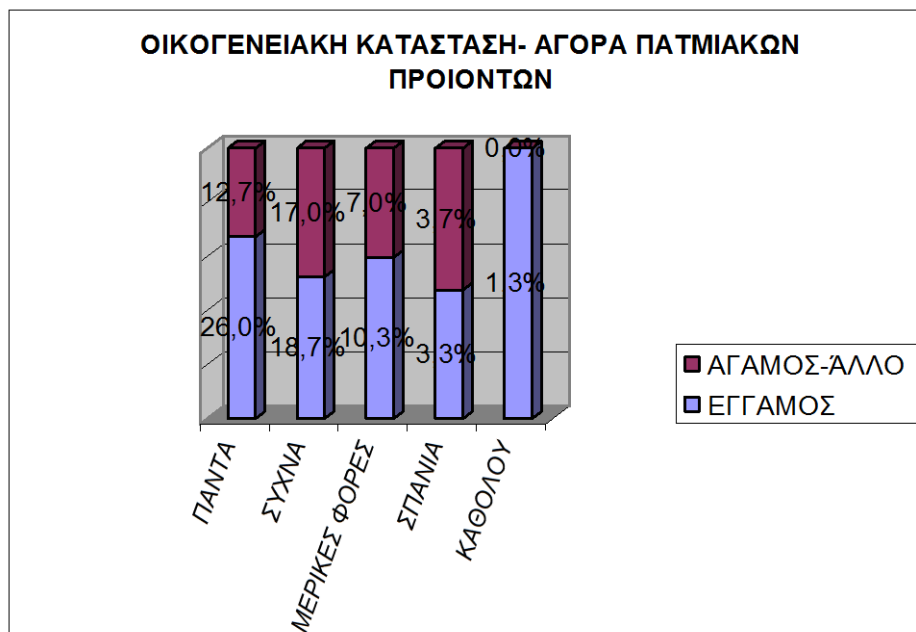
Το 22,3% των ερωτηθέντων που είναι έγγαμοι δεν αγοράζουν προϊόντα από άλλες περιοχές, ενώ το 20% αγοράζουν.

Στη συνέχεια το 31,7% των ερωτηθέντων που είναι άγαμοι ή βρίσκονται σε άλλη μορφή οικογενειακής κατάστασης δεν αγοράζουν προϊόντα από άλλες περιοχές, ενώ το 30% αγοράζουν.

- Η οικογενειακή κατάσταση των ερωτηθέντων σε σχέση με το αν αγοράζουν προϊόντα που παράγονται στην Πάτμο.

Έλεγχος ανεξαρτησίας.	
χ^2	p- value
9,13	0,0580

Από τον παραπάνω έλεγχο ανεξαρτησίας προκύπτει ότι η οικογενειακή κατάσταση επηρεάζει την επιλογή των ερωτηθέντων να αγοράζουν προϊόντα που παράγονται στην Πάτμο εφόσον το p- value= 0,0580 είναι μικρότερο του $\alpha=0,10$ σε επίπεδο σημαντικότητας 10%.

Διάγραμμα 4.2.48.:Συσχέτιση μεταξύ οικογενειακής κατάστασης και αν αγοράζουν προϊόντα που παράγονται στην Πάτμο

Η παραπάνω εξάρτηση μεταξύ των μεταβλητών επιβεβαιώνεται και από τα αποτελέσματα που παρουσιάζονται στο διάγραμμα.

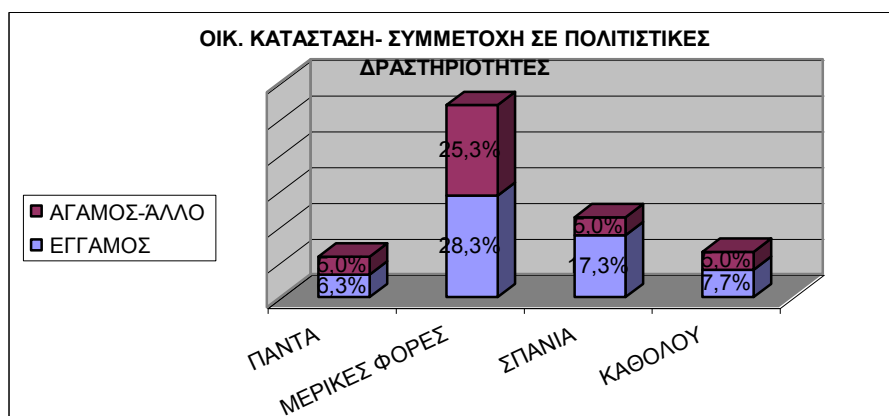
Το 26% των ερωτηθέντων που είναι έγγαμοι αγοράζουν πάντα προϊόντα που παράγονται στην Πάτμο, το 18,7% αγοράζουν συχνά, το 10,3% αγοράζουν μερικές φορές, το 3,3% αγοράζουν σπάνια και το 1,3% δεν αγοράζουν καθόλου προϊόντα που παράγονται στην Πάτμο.

Στη συνέχεια το 12,7% των ερωτηθέντων που είναι άγαμοι ή βρίσκονται σε άλλη μορφή οικογενειακής κατάστασης αγοράζουν πάντα προϊόντα που παράγονται στην Πάτμο, το 17% αγοράζουν συχνά, το 7% αγοράζουν μερικές φορές, το 3,7% αγοράζουν σπάνια και κανείς δεν απάντησε ότι δεν αγοράζει καθόλου προϊόντα που παράγονται στην Πάτμο.

- Η οικογενειακή κατάσταση των ερωτηθέντων σε σχέση με το αν γενικά συμμετέχουν και παρακολουθούν πολιτιστικές δραστηριότητες/ εκδηλώσεις που πραγματοποιούνται στο νησί.

Έλεγχος ανεξαρτησίας.	
χ^2	p- value
12,34	0,0063

Από τον παραπάνω έλεγχο ανεξαρτησίας προκύπτει ότι η οικογενειακή κατάσταση επηρεάζει τη συχνότητα συμμετοχής και παρακολούθησης πολιτιστικών δραστηριοτήτων/ εκδηλώσεων που πραγματοποιούνται στην Πάτμο εφόσον το p-value= 0,0063 είναι μικρότερο του $\alpha=0,10$ σε επίπεδο σημαντικότητας 10%.

Διάγραμμα 4.2.49.:Συσχέτιση μεταξύ οικογενειακής κατάστασης και αν συμμετέχουν σε πολιτιστικές δραστηριότητες

Η παραπάνω εξάρτηση μεταξύ των μεταβλητών επιβεβαιώνεται και από τα αποτελέσματα που παρουσιάζονται στο διάγραμμα.

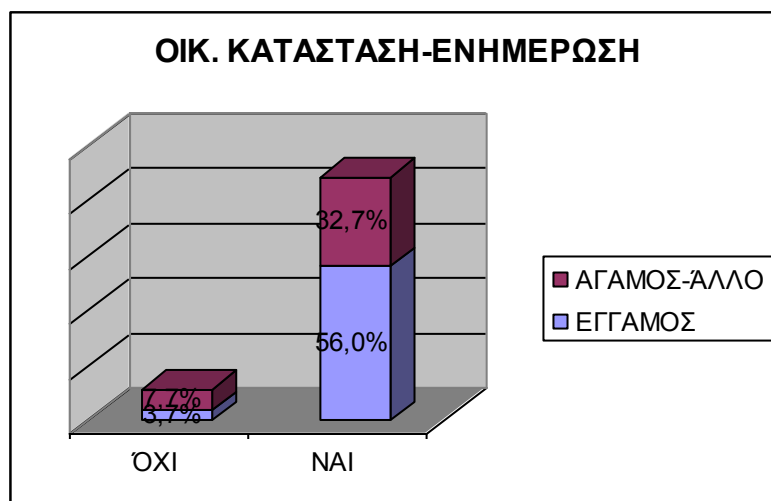
Το 6,3% των ερωτηθέντων που είναι έγγαμοι συμμετέχουν και παρακολουθούν πάντα πολιτιστικές δραστηριότητες/ εκδηλώσεις που πραγματοποιούνται στο νησί, το 28,3% μερικές φορές, το 17,3% σπάνια και το 7,7% καθόλου.

Στη συνέχεια το 5% των ερωτηθέντων που είναι άγαμοι ή βρίσκονται σε άλλη μορφή οικογενειακής κατάστασης συμμετέχουν και παρακολουθούν πάντα πολιτιστικές δραστηριότητες/ εκδηλώσεις που πραγματοποιούνται στο νησί, το 25,3% μερικές φορές, το 5% σπάνια και με το ίδιο ποσοστό δηλώνουν ότι δεν συμμετέχουν και δεν παρακολουθούν καθόλου.

- Η οικογενειακή κατάσταση των ερωτηθέντων σε σχέση με το αν ενημερώνονται για τα νέα και τις δραστηριότητες που αφορούν το νησί.

Έλεγχος ανεξαρτησίας.	
χ^2	p- value
10,64	0,0011

Από τον παραπάνω έλεγχο ανεξαρτησίας προκύπτει ότι η οικογενειακή κατάσταση επηρεάζει το αν οι κάτοικοι ενημερώνονται για τα νέα και τις δραστηριότητες που αφορούν το νησί εφόσον το p- value= 0,0011 είναι μικρότερο του $\alpha=0,10$ σε επίπεδο σημαντικότητας 10%.

Διάγραμμα 4.2.50.:Συσχέτιση μεταξύ οικογενειακής κατάστασης και αν ενημερώνονται για τα νέα του νησιού

Η παραπάνω εξάρτηση μεταξύ των μεταβλητών επιβεβαιώνεται και από τα αποτελέσματα που παρουσιάζονται στο διάγραμμα.

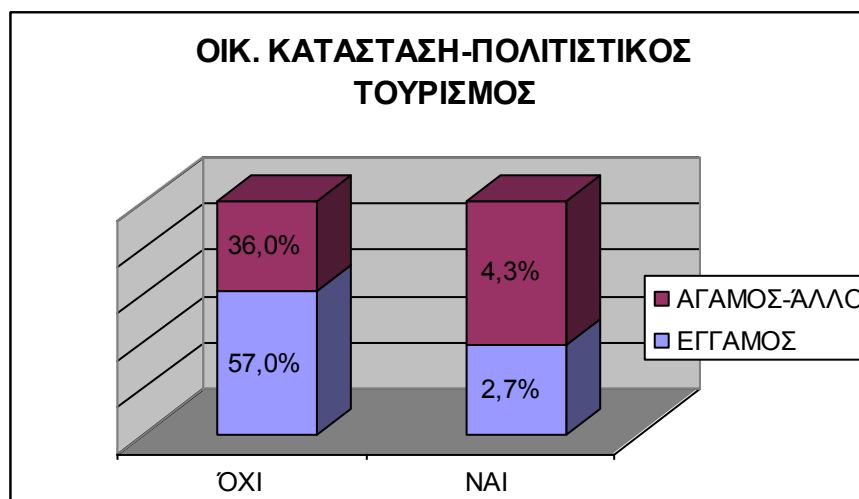
Το 3,7% των ερωτηθέντων που είναι έγγαμοι δεν ενημερώνονται για τα νέα και τις δραστηριότητες που αφορούν το νησί, ενώ το 56% ενημερώνονται.

Στη συνέχεια το 7,7% των ερωτηθέντων που είναι άγαμοι ή βρίσκονται σε άλλη μορφή οικογενειακής κατάστασης δεν ενημερώνονται για τα νέα και τις δραστηριότητες που αφορούν το νησί, ενώ το 32,7% ενημερώνονται.

- Η οικογενειακή κατάσταση των ερωτηθέντων σε σχέση με το αν θεωρούν ότι αναπτύσσεται το είδος του πολιτιστικού τουρισμού στο νησί.

Έλεγχος ανεξαρτησίας.	
X ²	p- value
3,46	0,0630

Από τον παραπάνω έλεγχο ανεξαρτησίας προκύπτει ότι η οικογενειακή κατάσταση επηρεάζει την άποψη των ερωτηθέντων σχετικά με την υπόθεσης ανάπτυξης πολιτιστικού τουρισμού στην Πάτμο εφόσον το p- value= 0,0011 είναι μικρότερο του $\alpha=0,10$ σε επίπεδο σημαντικότητας 10%.

Διάγραμμα 4.2.51.:Συσχέτιση μεταξύ οικογενειακής κατάστασης και αν πιστεύουν ότι αναπτύσσεται στο νησί ο πολιτιστικός τουρισμός

Η παραπάνω εξάρτηση μεταξύ των μεταβλητών επιβεβαιώνεται και από τα αποτελέσματα που παρουσιάζονται στο διάγραμμα.

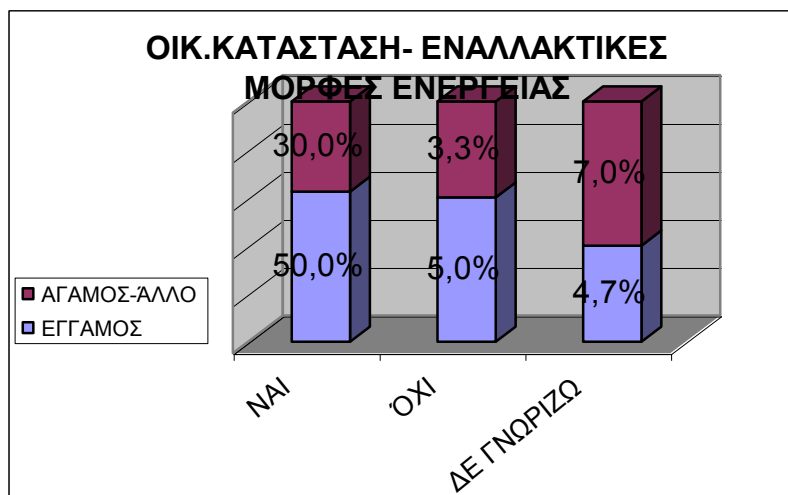
Το 57% των ερωτηθέντων που είναι έγγαμοι δεν πιστεύουν ότι αναπτύσσεται πολιτιστικός τουρισμός στην Πάτμο ενώ το 2,7% πιστεύουν ότι αναπτύσσεται.

Στη συνέχεια το 36% των ερωτηθέντων που είναι άγαμοι ή βρίσκονται σε άλλη μορφή οικογενειακής κατάστασης δεν πιστεύουν ότι αναπτύσσεται πολιτιστικός τουρισμός στην Πάτμο ενώ το 4,3% πιστεύουν ότι αναπτύσσεται.

- Η οικογενειακή κατάσταση των ερωτηθέντων σε σχέση με το αν θα ήθελαν να αξιοποιήσουν εναλλακτικές μορφές ενέργειας.

Έλεγχος ανεξαρτησίας.	
χ^2	p- value
6,43	0,0402

Από τον παραπάνω έλεγχο ανεξαρτησίας προκύπτει ότι η οικογενειακή κατάσταση επηρεάζει την άποψη των ερωτηθέντων σχετικά με το αν θα ήθελαν να αξιοποιήσουν εναλλακτικές μορφές ενέργειας εφόσον το p- value= 0,0402 είναι μικρότερο του $\alpha=0,10$ σε επίπεδο σημαντικότητας 10%.

Διάγραμμα 4.2.52.:Συσχέτιση μεταξύ οικογενειακής κατάστασης και αν θα επιθυμούσαν να χρησιμοποιήσουν εναλλακτικές μορφές ενέργειας

Η παραπάνω εξάρτηση μεταξύ των μεταβλητών επιβεβαιώνεται και από τα αποτελέσματα που παρουσιάζονται στο διάγραμμα.

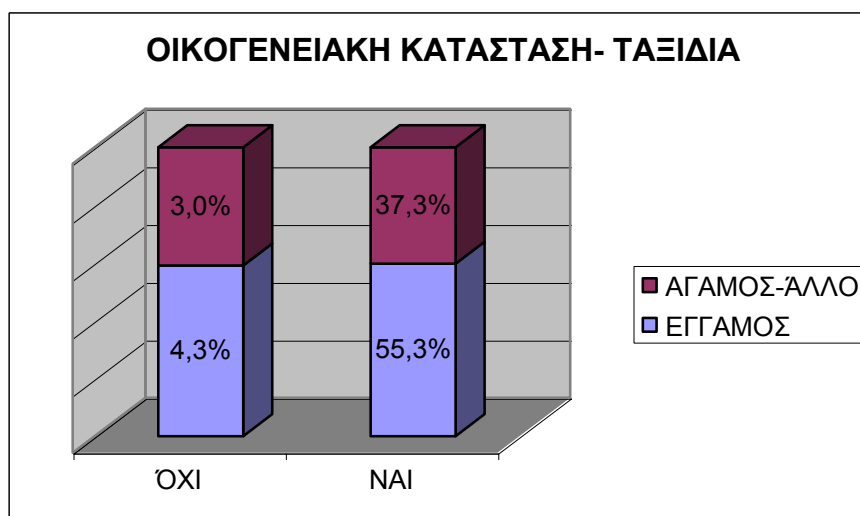
Το 50% των ερωτηθέντων που είναι έγγαμοι θα ήθελαν να αξιοποιήσουν εναλλακτικές μορφές ενέργειας, το 5% δεν θα ήθελαν, ενώ το 4,7% δεν γνωρίζουν.

Στη συνέχεια το 30% των ερωτηθέντων που είναι άγαμοι ή βρίσκονται σε άλλη μορφή οικογενειακής κατάστασης θα ήθελαν να αξιοποιήσουν εναλλακτικές μορφές ενέργειας, το 3,3% δεν θα ήθελαν, ενώ το 7% δεν γνωρίζουν.

- Η οικογενειακή κατάσταση των ερωτηθέντων σε σχέση με το αν ταξιδεύουν σε άλλες περιοχές.

Έλεγχος ανεξαρτησίας.	
X ²	p- value
0,00	1,0000

Από τον παραπάνω έλεγχο ανεξαρτησίας προκύπτει ότι η οικογενειακή κατάσταση δεν επηρεάζει το αν ταξιδεύουν σε άλλες περιοχές οι ερωτηθέντες εφόσον το p- value= 1,0000 είναι μεγαλύτερο του $\alpha=0,10$ σε επίπεδο σημαντικότητας 10%.

Διάγραμμα 4.2.53.:Συσχέτιση μεταξύ οικογενειακής κατάστασης και αν ταξιδεύουν σε άλλες περιοχές

Η παραπάνω ανεξαρτησία μεταξύ των μεταβλητών επιβεβαιώνεται και από τα αποτελέσματα που παρουσιάζονται στο διάγραμμα.

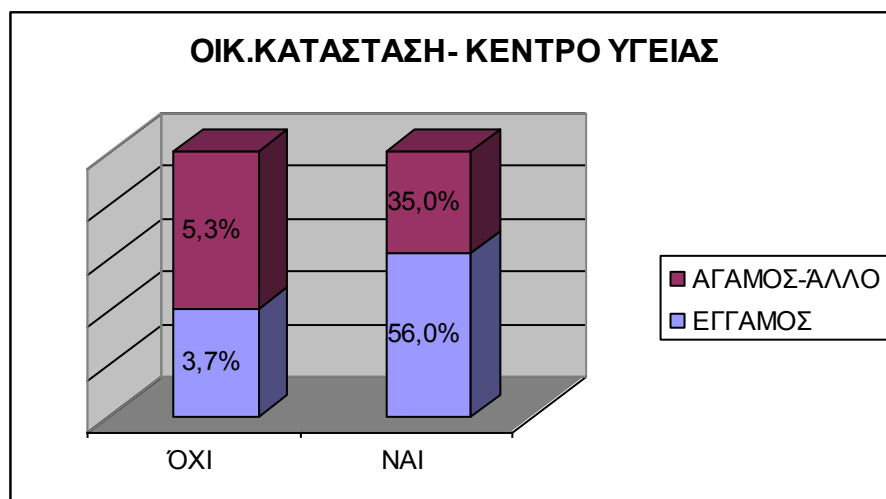
Το 4,3% των ερωτηθέντων που είναι έγγαμοι δεν ταξιδεύουν σε άλλες περιοχές, ενώ το 55,3% ταξιδεύουν.

Στη συνέχεια το 3% των ερωτηθέντων που είναι άγαμοι ή βρίσκονται σε άλλη μορφή οικογενειακής κατάστασης δεν ταξιδεύουν σε άλλες περιοχές, ενώ το 55,3% ταξιδεύουν.

- Η οικογενειακή κατάσταση των ερωτηθέντων σε σχέση με το αν δεν τους ικανοποιεί ως έργο το Κέντρο Υγείας.

Έλεγχος ανεξαρτησίας.	
X ²	p- value
3,59	0,0580

Από τον παραπάνω έλεγχο ανεξαρτησίας προκύπτει ότι η οικογενειακή κατάσταση επηρεάζει την άποψη των ερωτηθέντων σχετικά με το αν δεν τους ικανοποιεί ως έργο το Κέντρο Υγείας εφόσον το p- value= 0,0580 είναι μικρότερο του $\alpha = 0,10$ σε επίπεδο σημαντικότητας 10%.

Διάγραμμα 4.2.54.:Συσχέτιση μεταξύ οικογενειακής κατάστασης και αν δεν τους ικανοποιεί ως έργο το κέντρο υγείας

Η παραπάνω εξάρτηση μεταξύ των μεταβλητών επιβεβαιώνεται και από τα αποτελέσματα που παρουσιάζονται στο διάγραμμα.

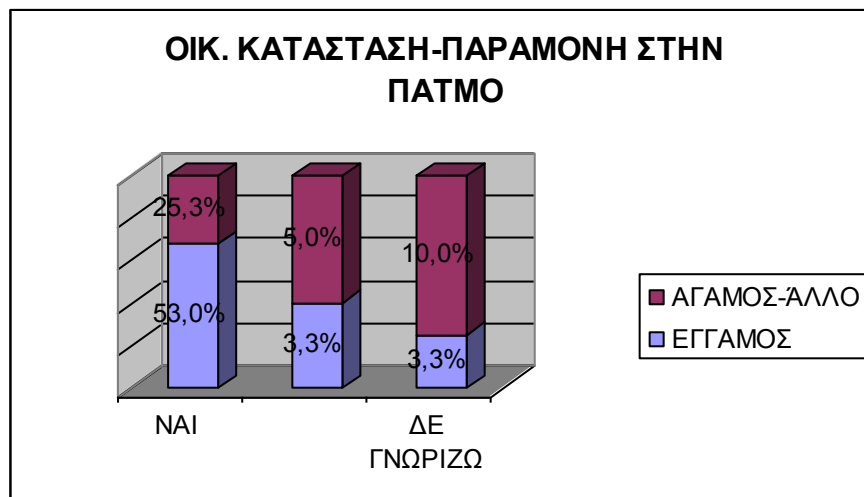
Το 3,7% των ερωτηθέντων που είναι έγγαμοι τους ικανοποιεί ως έργο το Κέντρο Υγείας, ενώ το 56% δεν τους ικανοποιεί ως έργο.

Στη συνέχεια το 5,3% των ερωτηθέντων που είναι άγαμοι ή βρίσκονται σε άλλη μορφή οικογενειακής κατάστασης τους ικανοποιεί ως έργο το Κέντρο Υγείας, ενώ το 35% δεν τους ικανοποιεί ως έργο.

- Η οικογενειακή κατάσταση των ερωτηθέντων σε σχέση με το αν θέλουν να παραμείνουν μόνιμα στο νησί.

Έλεγχος ανεξαρτησίας.	
χ^2	p- value
30,23	0,0000

Από τον παραπάνω έλεγχο ανεξαρτησίας προκύπτει ότι η οικογενειακή κατάσταση επηρεάζει την άποψη των ερωτηθέντων σχετικά με το αν θέλουν να παραμείνουν μόνιμα στην Πάτμο εφόσον το p- value= 0,0580 είναι μικρότερο του $\alpha=0,10$ σε επίπεδο σημαντικότητας 10%.

Διάγραμμα 4.2.55.:Συσχέτιση μεταξύ οικογενειακής κατάστασης και αν θα ήθελαν να παραμείνουν μόνιμα στην Πάτμο

Η παραπάνω εξάρτηση μεταξύ των μεταβλητών επιβεβαιώνεται και από τα αποτελέσματα που παρουσιάζονται στο διάγραμμα.

Το 53% των ερωτηθέντων που είναι έγγαμοι θα ήθελαν να παραμείνουν μόνιμα στην Πάτμο, το 3,3% δεν θέλουν να παραμείνουν μόνιμα, ενώ το 3,3%δεν ξέρουν αν θα παραμείνουν μόνιμα.

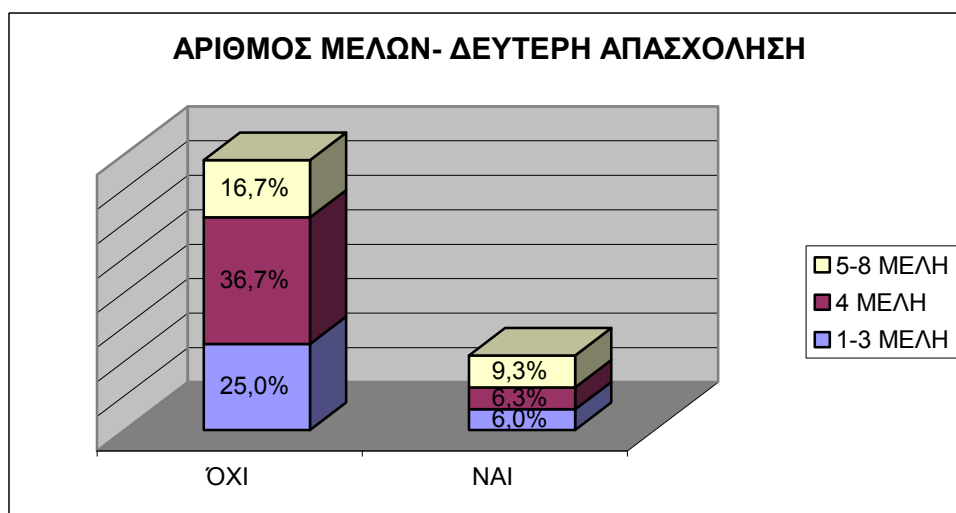
Στη συνέχεια το 25,3% των ερωτηθέντων που είναι άγαμοι ή βρίσκονται σε άλλη μορφή οικογενειακής κατάστασης θα ήθελαν να παραμείνουν μόνιμα στην Πάτμο, το 5% δεν θέλουν να παραμείνουν μόνιμα, ενώ το 10%δεν ξέρουν αν θα παραμείνουν μόνιμα.

4.2.5. Έλεγχος ανεξαρτησίας χ^2 σε σχέση με τον αριθμό των μελών της οικογένειας του δείγματος.

- Ο αριθμός των μελών της οικογένειας σε σχέση με το αν έχουν δεύτερη απασχόληση.

Έλεγχος ανεξαρτησίας.	
χ^2	p- value
13,26	0,0013

Από τον παραπάνω έλεγχο ανεξαρτησίας προκύπτει ότι ο αριθμός των μελών της οικογένειας επηρεάζει το αν οι ερωτηθέντες έχουν δεύτερη απασχόληση εφόσον το $p\text{-value} = 0,0013$ είναι μικρότερο του $\alpha = 0,10$ σε επίπεδο σημαντικότητας 10%.

Διάγραμμα 4.2.56.: Συσχέτιση μεταξύ αριθμού μελών και αν έχουν δεύτερη απασχόληση

Η παραπάνω εξάρτηση μεταξύ των μεταβλητών επιβεβαιώνεται και από τα αποτελέσματα που παρουσιάζονται στο διάγραμμα.

Το 25% των ερωτηθέντων που η οικογένεια τους αποτελείται από 1-3 μέλη δεν έχουν δεύτερη απασχόληση, ενώ το 6% έχουν δεύτερη απασχόληση.

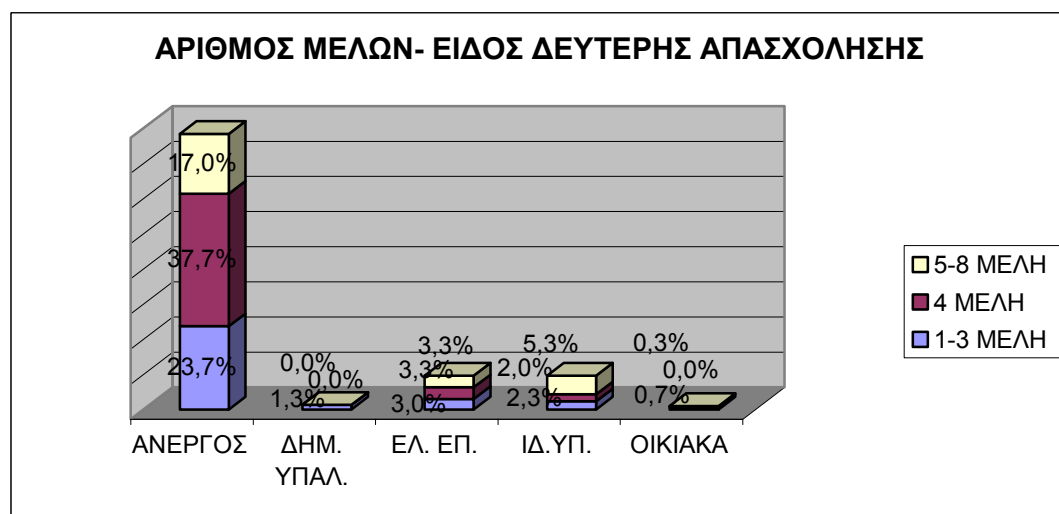
Στη συνέχεια όσον αφορά τους ερωτηθέντες που η οικογένεια τους αποτελείται από 4 μέλη το 36,7% δεν έχουν δεύτερη απασχόληση, ενώ το 6,3% έχουν δεύτερη απασχόληση.

Τέλος το 16,7% των ερωτηθέντων που η οικογένεια τους αποτελείται από 5 έως 8 μέλη δεν έχουν δεύτερη απασχόληση, ενώ το 9,3% έχουν δεύτερη απασχόληση.

- Ο αριθμός των μελών της οικογένειας σε σχέση με το είδος της δεύτερης απασχόλησης.

Έλεγχος ανεξαρτησίας.	
X ²	p- value
29,20	0,0003

Από τον παραπάνω έλεγχο ανεξαρτησίας προκύπτει ότι ο αριθμός των μελών της οικογένειας επηρεάζει το είδος δεύτερης απασχόλησης των ερωτηθέντων εφόσον το p- value= 0,0003 είναι μικρότερο του $\alpha = 0,10$ σε επίπεδο σημαντικότητας 10%.

Διάγραμμα 4.2.57.: Συσχέτιση μεταξύ αριθμού μελών και είδους δεύτερης απασχόλησης

Η παραπάνω εξάρτηση μεταξύ των μεταβλητών επιβεβαιώνεται και από τα αποτελέσματα που παρουσιάζονται στο διάγραμμα.

Το 23,7% των ερωτηθέντων που η οικογένεια τους αποτελείται από 1 έως 3 μέλη δεν έχουν δεύτερη απασχόληση, το 1,3% απασχολούνται στο δημόσιο τομέα, το 3% είναι ελεύθεροι επαγγελματίες, το 2,3% είναι ιδιωτικοί υπάλληλοι και το 0,7% έχουν ως δεύτερη απασχόληση τα οικιακά.

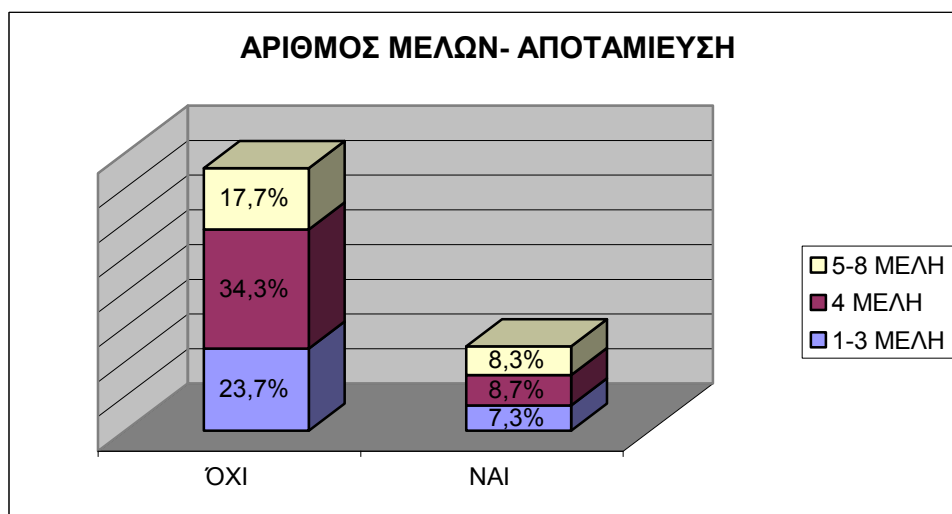
Στη συνέχεια όσον αφορά τους ερωτηθέντες που η οικογένεια τους αποτελείται από 4 μέλη το 37,7% δεν έχουν δεύτερη απασχόληση, το 3,3% είναι ελεύθεροι επαγγελματίες και το 2% είναι ιδιωτικοί υπάλληλοι. Κανείς δεν έδωσε απάντηση ότι ως δεύτερη απασχόληση είναι δημόσιος υπάλληλος ή ασχολείται με τα οικιακά.

Τέλος το 17% των ερωτηθέντων που η οικογένεια τους αποτελείται από 5 έως 8 μέλη, δεν έχουν δεύτερη απασχόληση, το 3,3% ως δεύτερη απασχόληση είναι ελεύθεροι επαγγελματίες, το 5,3% ως δεύτερη απασχόληση είναι ιδιωτικοί υπάλληλοι και το 0,33% ασχολούνται με τα οικιακά. Ενώ κανείς δεν έδωσε απάντηση ότι ως δεύτερη απασχόληση είναι δημόσιος υπάλληλος.

- Ο αριθμός των μελών της οικογένειας σε σχέση με την αποταμίευση.

Έλεγχος ανεξαρτησίας.	
χ^2	p- value
3,77	0,1518

Από τον παραπάνω έλεγχο ανεξαρτησίας προκύπτει ότι ο αριθμός των μελών της οικογένειας δεν επηρεάζει την αποταμίευση εφόσον το p- value= 0,1518 είναι μεγαλύτερο του $\alpha=0,10$ σε επίπεδο σημαντικότητας 10%.

Διάγραμμα 4.2.58.: Συσχέτιση μεταξύ αριθμού μελών και αποταμίευσης

Η παραπάνω ανεξαρτησία μεταξύ των μεταβλητών επιβεβαιώνεται και από τα αποτελέσματα που παρουσιάζονται στο διάγραμμα.

Το 23,7% των ερωτηθέντων που η οικογένεια τους αποτελείται από 1 έως 3 μέλη δεν αποταμιεύουν, ενώ το 7,3% αποταμιεύουν.

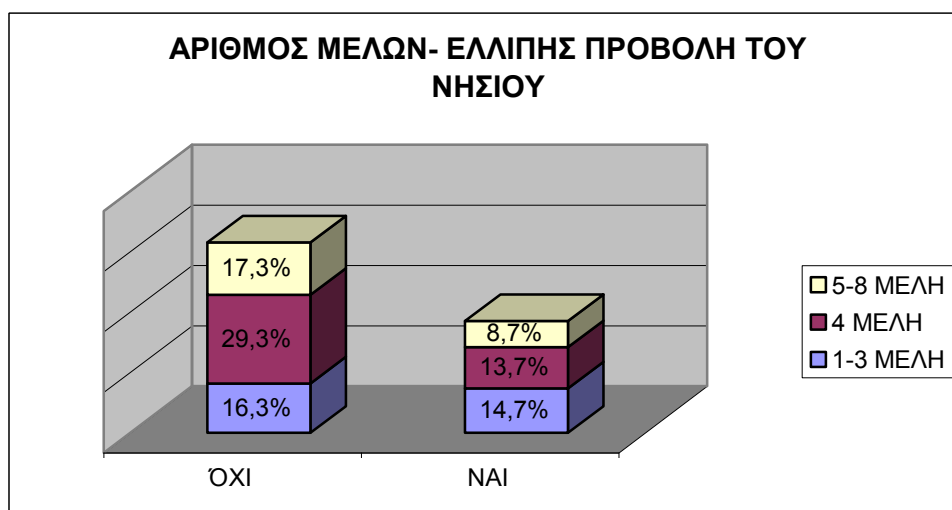
Έπειτα το 34,3% των ερωτηθέντων που η οικογένεια τους αποτελείται από 4 μέλη δεν αποταμιεύουν, ενώ το 8,7% αποταμιεύουν.

Τέλος, το 17,7% των ερωτηθέντων που η οικογένεια τους αποτελείται από 5 έως 8 μέλη δεν αποταμιεύουν, ενώ το 8,3% αποταμιεύουν.

- Ο αριθμός των μελών της οικογένειας σε σχέση με το αν θεωρούν ως βασικό παράγοντα μείωσης του θερινού τουρισμού την ελλιπή προβολή του νησιού.

Έλεγχος ανεξαρτησίας.	
X ²	p- value
6,20	0,0451

Από τον παραπάνω έλεγχο ανεξαρτησίας προκύπτει ότι ο αριθμός των μελών της οικογένειας επηρεάζει την άποψη των ερωτηθέντων σχετικά με το αν θεωρούν ως βασικό παράγοντα μείωσης του θερινού τουρισμού την ελλιπή προβολή του νησιού εφόσον το p- value= 0,0451 είναι μικρότερο του $\alpha=0,10$ σε επίπεδο σημαντικότητας 10%.

Διάγραμμα 4.2.59 Συσχέτιση μεταξύ αριθμού μελών και αν θεωρούν ως βασικό παράγοντα μείωσης του θερινού τουρισμού την ελλιπή προβολή του νησιού.

Η παραπάνω εξάρτηση μεταξύ των μεταβλητών επιβεβαιώνεται και από τα αποτελέσματα που παρουσιάζονται στο διάγραμμα.

Το 16,3% των ερωτηθέντων που η οικογένεια τους αποτελείται από 1 έως 3 μέλη πιστεύουν ότι η ελλιπής προβολή του νησιού δεν αποτελεί παράγοντα μείωσης του θερινού τουρισμού, ενώ το 14,7% πιστεύουν ότι αποτελεί παράγοντα.

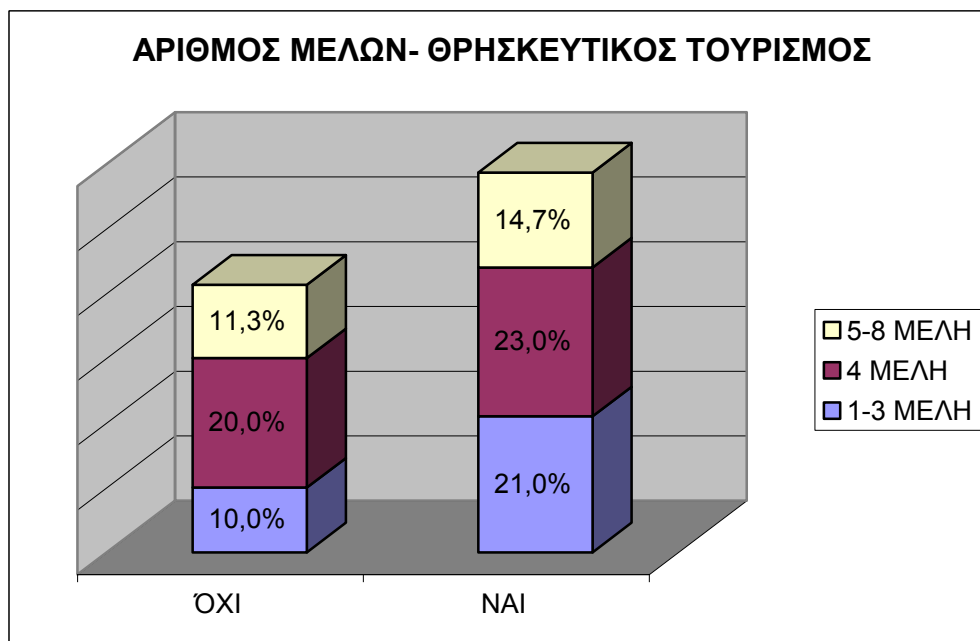
Στη συνέχεια όσον αφορά τους ερωτηθέντες που η οικογένεια τους αποτελείται από 4 μέλη, το 29,3% πιστεύουν ότι η ελλιπής προβολή του νησιού δεν αποτελεί παράγοντα μείωσης του θερινού τουρισμού, ενώ το 13,7% πιστεύουν ότι αποτελεί παράγοντα.

Τέλος, όσον αφορά τους ερωτηθέντες που η οικογένεια τους αποτελείται από 5 έως 8 μέλη, το 17,3% πιστεύουν ότι η ελλιπής προβολή του νησιού δεν αποτελεί παράγοντα μείωσης του θερινού τουρισμού, ενώ το 8,7% πιστεύουν ότι αποτελεί παράγοντα.

- Ο αριθμός των μελών της οικογένειας σε σχέση με το αν θεωρούν ότι αναπτύσσεται το είδος του θρησκευτικού τουρισμού στο νησί.

Έλεγχος ανεξαρτησίας.	
X ²	p- value
4,75	0,0931

Από τον παραπάνω έλεγχο ανεξαρτησίας προκύπτει ότι ο αριθμός των μελών της οικογένειας επηρεάζει την άποψη των ερωτηθέντων σχετικά με το αν αναπτύσσεται το είδος του θρησκευτικού τουρισμού στην Πάτμο εφόσον το p-value= 0,0931 είναι μικρότερο του $\alpha=0,10$ σε επίπεδο σημαντικότητας 10%.

Διάγραμμα 4.2.60: Συσχέτιση μεταξύ αριθμού μελών και αν πιστεύουν ότι αναπτύσσεται στο νησί ο θρησκευτικός τουρισμός

Η παραπάνω εξάρτηση μεταξύ των μεταβλητών επιβεβαιώνεται και από τα αποτελέσματα που παρουσιάζονται στο διάγραμμα.

Το 10% των ερωτηθέντων που η οικογένεια τους αποτελείται από 1 έως 3 μέλη δεν πιστεύουν ότι αναπτύσσεται το είδος του θρησκευτικού τουρισμού στην Πάτμο ενώ το 21% πιστεύουν ότι αναπτύσσεται αυτό το είδος τουρισμού.

Στη συνέχεια όσον αφορά τους ερωτηθέντες που η οικογένεια τους αποτελείται από 4 μέλη, το 20% δεν πιστεύουν ότι αναπτύσσεται το είδος του

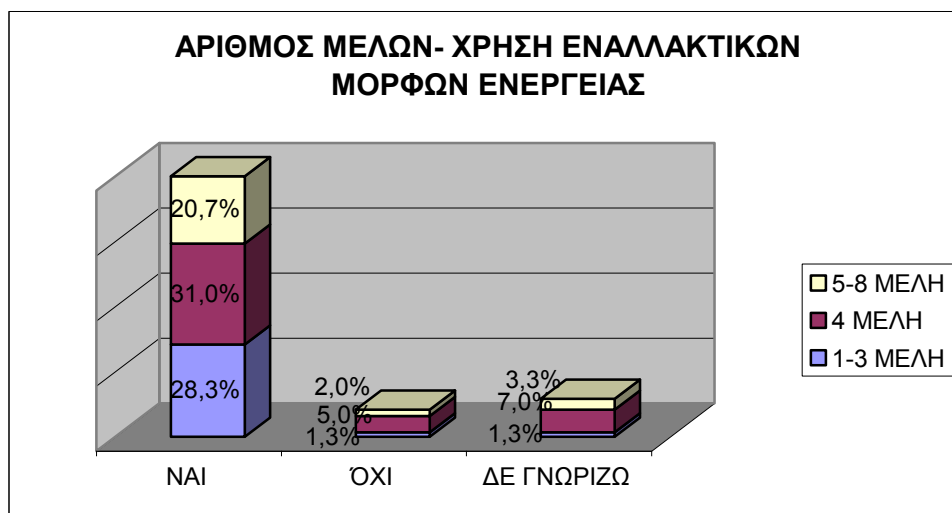
θρησκευτικού τουρισμού στην Πάτμο ενώ το 23% πιστεύουν ότι αναπτύσσεται αυτό το είδος τουρισμού.

Τέλος όσον αφορά τους ερωτηθέντες που η οικογένεια τους αποτελείται από 5 έως 8 μέλη, το 11,3% δεν πιστεύουν ότι αναπτύσσεται το είδος του θρησκευτικού τουρισμού στην Πάτμο ενώ το 14,7% πιστεύουν ότι αναπτύσσεται αυτό το είδος τουρισμού.

- Ο αριθμός των μελών της οικογένειας σε σχέση με το αν θα ήθελαν να αξιοποιήσουν εναλλακτικές μορφές ενέργειας.

Έλεγχος ανεξαρτησίας.	
X ²	p- value
12,82	0,0122

Από τον παραπάνω έλεγχο ανεξαρτησίας προκύπτει ότι ο αριθμός των μελών της οικογένειας επηρεάζει την άποψη των ερωτηθέντων σχετικά με το αν θα ήθελαν να αξιοποιήσουν εναλλακτικές μορφές ενέργειας εφόσον το p- value= 0,0122 είναι μικρότερο του $\alpha=0,10$ σε επίπεδο σημαντικότητας 10%.

Διάγραμμα 4.2.61.: Συσχέτιση μεταξύ αριθμού μελών και αν θα επιθυμούσαν να χρησιμοποιήσουν εναλλακτικές μορφές ενέργειας

Η παραπάνω εξάρτηση μεταξύ των μεταβλητών επιβεβαιώνεται και από τα αποτελέσματα που παρουσιάζονται στο διάγραμμα.

Το 28,3% των ερωτηθέντων που η οικογένεια τους αποτελείται από 1 έως 3 μέλη θα ήθελαν να αξιοποιήσουν εναλλακτικές μορφές ενέργειας, το 1,3% δεν θα ήθελαν να χρησιμοποιήσουν και με το ίδιο ποσοστό (1,3%) δε γνωρίζουν.

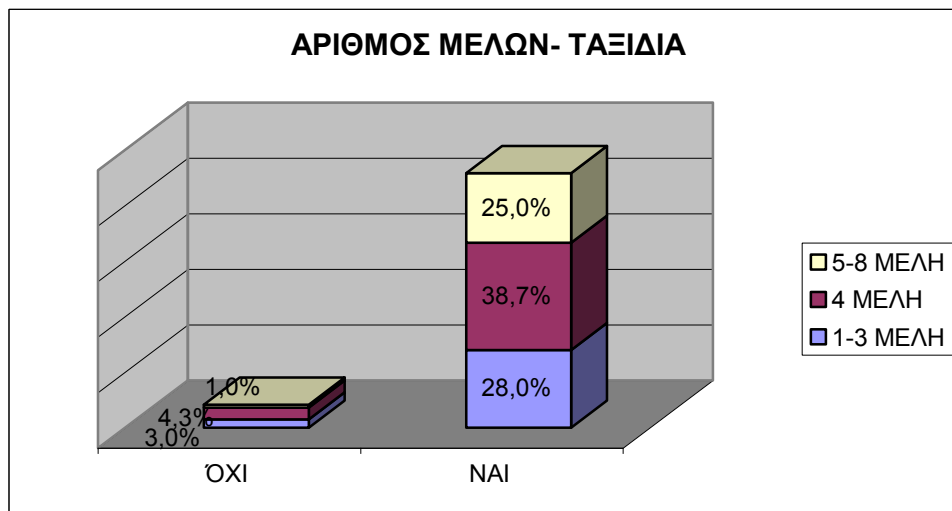
Στη συνέχεια όσον αφορά τους ερωτηθέντες που η οικογένεια τους αποτελείται από 4 μέλη, το 31% θα ήθελαν να αξιοποιήσουν εναλλακτικές μορφές ενέργειας, το 5% δεν θα ήθελαν να χρησιμοποιήσουν ενώ το 7% δε γνωρίζουν.

Τέλος όσον αφορά τους ερωτηθέντες που η οικογένεια τους αποτελείται από 5 έως 8 μέλη, το 20,7% θα ήθελαν να αξιοποιήσουν εναλλακτικές μορφές ενέργειας, το 2% δεν θα ήθελαν να χρησιμοποιήσουν ενώ το 3,3% δε γνωρίζουν.

- Ο αριθμός των μελών της οικογένειας σε σχέση με το αν ταξιδεύουν.

Έλεγχος ανεξαρτησίας.	
χ^2	p- value
2,79	0,2479

Από τον παραπάνω έλεγχο ανεξαρτησίας προκύπτει ότι ο αριθμός των μελών της οικογένειας δεν επηρεάζει το αν οι ερωτηθέντες ταξιδεύουν εφόσον το p- value= 0,2479 είναι μεγαλύτερο του $\alpha=0,10$ σε επίπεδο σημαντικότητας 10%.

Διάγραμμα 4.2.62.: Συσχέτιση μεταξύ αριθμού μελών και αν ταξιδεύουν σε άλλες περιοχές

Η παραπάνω ανεξαρτησία μεταξύ των μεταβλητών επιβεβαιώνεται και από τα αποτελέσματα που παρουσιάζονται στο διάγραμμα.

Το 3% των ερωτηθέντων που η οικογένεια τους αποτελείται από 1 έως 3 μέλη δεν ταξιδεύουν, ενώ το 28% ταξιδεύουν.

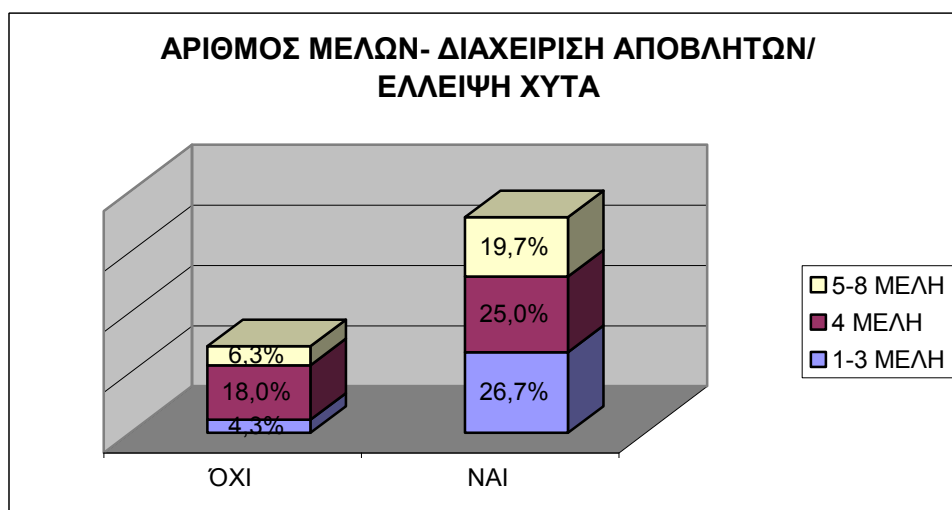
Στη συνέχεια όσον αφορά τους ερωτηθέντες που η οικογένεια τους αποτελείται από 4 μέλη, το 4,3% δεν ταξιδεύουν, ενώ το 38,7% ταξιδεύουν.

Τέλος, όσον αφορά τους ερωτηθέντες που η οικογένεια τους αποτελείται από 5 έως 8 μέλη, το 1% δεν ταξιδεύουν, ενώ το 25% ταξιδεύουν.

- Ο αριθμός των μελών της οικογένειας σε σχέση με το αν δεν τους ικανοποιεί ως έργο η διαχείριση των αποβλήτων και η έλλειψη ΧΥΤΑ.

Έλεγχος ανεξαρτησίας.	
χ^2	p- value
21,50	0,0000

Από τον παραπάνω έλεγχο ανεξαρτησίας προκύπτει ότι ο αριθμός των μελών της οικογένειας επηρεάζει την άποψη των ερωτηθέντων σχετικά με το αν δεν αισθάνονται ικανοποιημένοι με τη διαχείριση των αποβλήτων και την έλλειψη ΧΥΤΑ εφόσον το p- value= 0,0000 είναι μικρότερο του $\alpha=0,10$ σε επίπεδο σημαντικότητας 10%.

- **Διάγραμμα 4.2.63.: Συσχέτιση μεταξύ αριθμού μελών και αν δεν τους ικανοποιεί ως έργο η διαχείριση των αποβλήτων και η έλλειψη ΧΥΤΑ.**

Η παραπάνω εξάρτηση μεταξύ των μεταβλητών επιβεβαιώνεται και από τα αποτελέσματα που παρουσιάζονται στο διάγραμμα.

Το 4,3% των ερωτηθέντων που η οικογένεια τους αποτελείται από 1 έως 3 μέλη αισθάνονται ικανοποιημένοι από τη διαχείριση των αποβλήτων και συνεπώς την έλλειψη ΧΥΤΑ από το νησί, ενώ το 26,7% δεν είναι ικανοποιημένοι

Στη συνέχεια όσον αφορά τους ερωτηθέντες που η οικογένεια τους αποτελείται από 4 μέλη, το 18% αισθάνονται ικανοποιημένοι από τη διαχείριση των αποβλήτων και συνεπώς την έλλειψη ΧΥΤΑ από το νησί, ενώ το 25% δεν είναι ικανοποιημένοι.

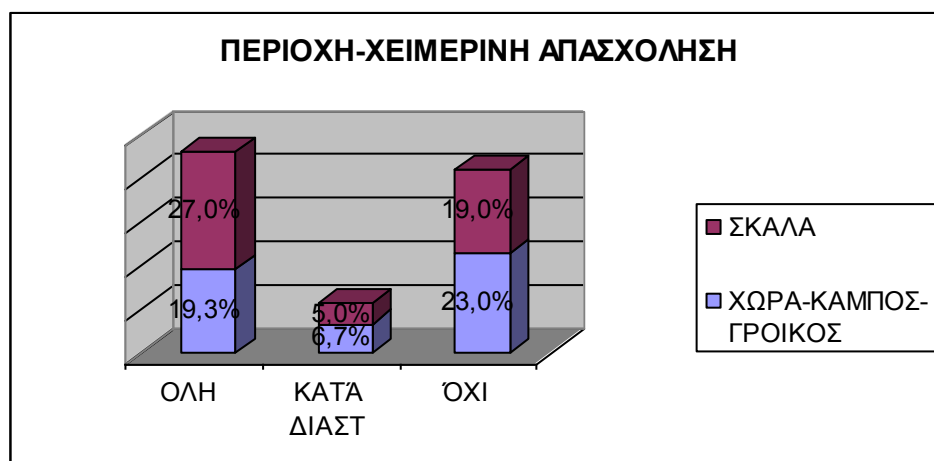
Τέλος, όσον αφορά τους ερωτηθέντες που η οικογένεια τους αποτελείται από 5 έως 8 μέλη, το 6,3% αισθάνονται ικανοποιημένοι από τη διαχείριση των αποβλήτων και συνεπώς την έλλειψη ΧΥΤΑ από το νησί, ενώ το 19,7% δεν είναι ικανοποιημένοι.

4.2.6. Έλεγχοι ανεξαρτησίας χ^2 σε σχέση με την περιοχή κατοικίας του δείγματος.

- Η περιοχή κατοικίας των ερωτηθέντων σε σχέση με το αν έχουν χειμερινή απασχόληση.

Έλεγχος ανεξαρτησίας.	
χ^2	p- value
5,55	0,0625

Από τον παραπάνω έλεγχο ανεξαρτησίας προκύπτει ότι η περιοχή κατοικίας των ερωτηθέντων επηρεάζει το αν έχουν χειμερινή απασχόληση εφόσον το $p\text{-value} = 0,0625$ είναι μικρότερο του $\alpha = 0,10$ σε επίπεδο σημαντικότητας 10%.

Διάγραμμα 4.2.64.: Συσχέτιση μεταξύ περιοχής κατοικίας και χειμερινής απασχόλησης

Η παραπάνω εξάρτηση μεταξύ των μεταβλητών επιβεβαιώνεται και από τα αποτελέσματα που παρουσιάζονται στο διάγραμμα.

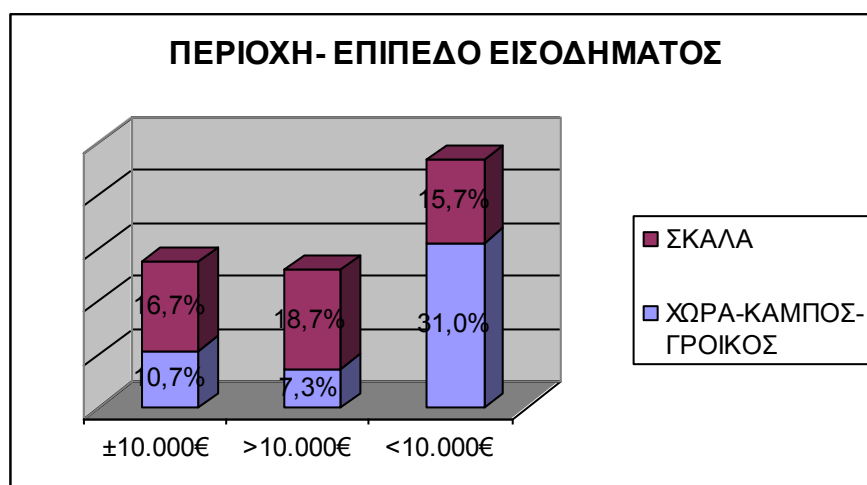
Το 19,3% των ερωτηθέντων που κατοικούν στη Χώρα, στον Κάμπο ή στο Γροίκο απασχολούνται καθ' όλη την χειμερινή περίοδο, το 6,7% απασχολούνται κατά διαστήματα και το 23% δεν απασχολούνται τη χειμερινή περίοδο.

Στη συνέχεια όσον αφορά τους ερωτηθέντες που κατοικούν στη Σκάλα σε ποσοστό 27% απασχολούνται καθ' όλη την χειμερινή περίοδο, το 5% απασχολούνται κατά διαστήματα και το 19% δεν απασχολούνται τη χειμερινή περίοδο.

- Η περιοχή κατοικίας των ερωτηθέντων σε σχέση με το επίπεδο του ετήσιου εισοδήματός τους.

Έλεγχος ανεξαρτησίας.	
X ²	p- value
33,78	0,0000

Από τον παραπάνω έλεγχο ανεξαρτησίας προκύπτει ότι η περιοχή κατοικίας των ερωτηθέντων επηρεάζει το επίπεδο ετήσιου εισοδήματος τους εφόσον το p-value= 0,0000 είναι μικρότερο του $\alpha=0,10$ σε επίπεδο σημαντικότητας 10%.

Διάγραμμα 4.2.65.: Συσχέτιση μεταξύ περιοχής κατοικίας και επιπέδου εισοδήματος

Η παραπάνω εξάρτηση μεταξύ των μεταβλητών επιβεβαιώνεται και από τα αποτελέσματα που παρουσιάζονται στο διάγραμμα.

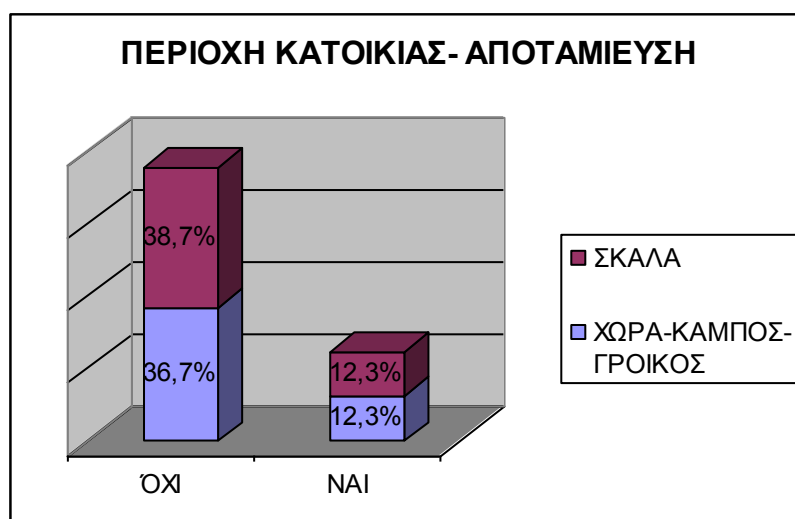
Το 10,7% των ερωτηθέντων που κατοικούν στη Χώρα, στον Κάμπο ή στο Γροίκο έχουν ετήσιο εισόδημα γύρω στα 10.000€, το 7,3% έχουν ετήσιο εισόδημα μεγαλύτερο από 10.000€ και το 31% έχουν ετήσιο εισόδημα μικρότερο από 10.000€.

Στη συνέχεια όσον αφορά τους ερωτηθέντες που κατοικούν στη Σκάλα σε ποσοστό 16,7% έχουν ετήσιο εισόδημα γύρω στα 10.000€, το 18,7% έχουν ετήσιο εισόδημα μεγαλύτερο από 10.000€ και το 15,7% έχουν ετήσιο εισόδημα μικρότερο από 10.000€.

- Η περιοχή κατοικίας των ερωτηθέντων σε σχέση με την αποταμίευση.

Έλεγχος ανεξαρτησίας.	
χ^2	p- value
0,0000	0,9487

Από τον παραπάνω έλεγχο ανεξαρτησίας προκύπτει ότι η περιοχή κατοικίας των ερωτηθέντων δεν επηρεάζει την αποταμίευση εφόσον το p- value= 0,9487 είναι μεγαλύτερο του $\alpha=0,10$ σε επίπεδο σημαντικότητας 10%.

Διάγραμμα 4.2.66.: Συσχέτιση μεταξύ περιοχής κατοικίας και αποταμίευσης

Η παραπάνω ανεξαρτησία μεταξύ των μεταβλητών επιβεβαιώνεται και από τα αποτελέσματα που παρουσιάζονται στο διάγραμμα.

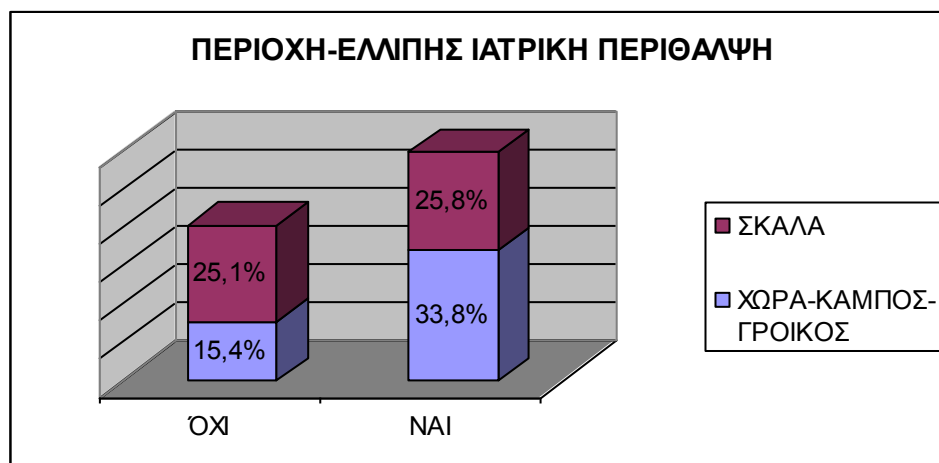
Το 36,7% των ερωτηθέντων που κατοικούν στη Χώρα, στον Κάμπο ή στο Γροίκο αποταμιεύουν ενώ το 12,3% δεν αποταμιεύουν.

Στη συνέχεια όσον αφορά τους ερωτηθέντες που κατοικούν στη Σκάλα σε ποσοστό 38,7% αποταμιεύουν ενώ το 12,3% δεν αποταμιεύουν.

- Η περιοχή κατοικίας των ερωτηθέντων σε σχέση με το αν θεωρούν ως παράγοντα μείωσης του θερινού τουρισμού την μη επαρκή ιατρική περίθαλψη.

Έλεγχος ανεξαρτησίας.	
χ^2	p- value
9,37	0,0022

Από τον παραπάνω έλεγχο ανεξαρτησίας προκύπτει ότι η περιοχή κατοικίας των ερωτηθέντων επηρεάζει το αν θεωρούν ως παράγοντα μείωσης του θερινού τουρισμού την μη επαρκή ιατρική περίθαλψη εφόσον το $p\text{-value} = 0,0022$ είναι μικρότερο του $\alpha = 0,10$ σε επίπεδο σημαντικότητας 10%.

Διάγραμμα 4.2.67.: Συσχέτιση μεταξύ περιοχής κατοικίας και αν θεωρούν ως παράγοντα μείωσης θερινού τουρισμού την ελλιπή ιατρική περίθαλψη

Η παραπάνω εξάρτηση μεταξύ των μεταβλητών επιβεβαιώνεται και από τα αποτελέσματα που παρουσιάζονται στο διάγραμμα.

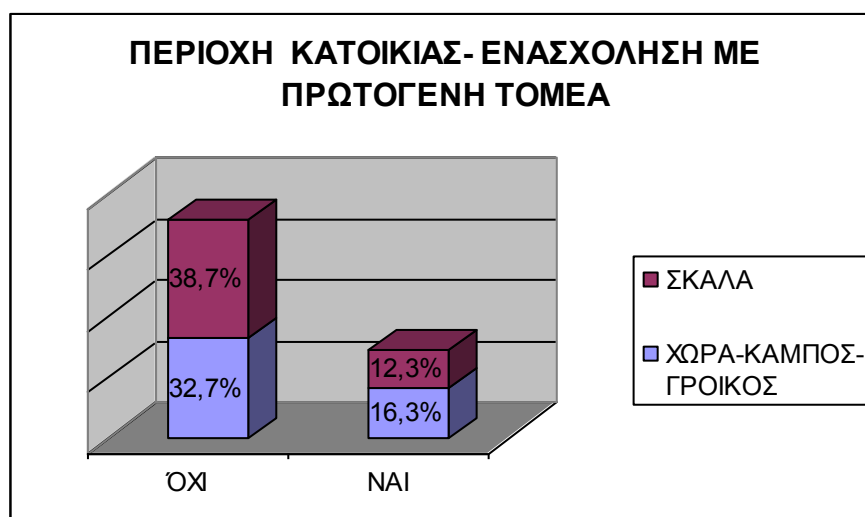
Το 15,4% των ερωτηθέντων που κατοικούν στη Χώρα, στον Κάμπο ή στο Γροίκο θεωρούν ότι η ελλιπής ιατρική περίθαλψη δεν αποτελεί παράγοντα μείωσης του θερινού τουρισμού, ενώ το 33,8% πιστεύει ότι αποτελεί παράγοντα.

Στη συνέχεια όσον αφορά τους ερωτηθέντες που κατοικούν στη Σκάλα σε ποσοστό 25,1% θεωρούν ότι η ελλιπής ιατρική περίθαλψη δεν αποτελεί παράγοντα μείωσης του θερινού τουρισμού, ενώ το 25,8% πιστεύει ότι αποτελεί παράγοντα.

- Η περιοχή κατοικίας των ερωτηθέντων σε σχέση με το αν θέλουν να απασχοληθούν με τη γεωργία/ κτηνοτροφία/ αλιεία πιο συστηματικά.

Έλεγχος ανεξαρτησίας.	
χ^2	p- value
2,64	0,1043

Από τον παραπάνω έλεγχο ανεξαρτησίας προκύπτει ότι η περιοχή κατοικίας των ερωτηθέντων δεν επηρεάζει το αν θέλουν να απασχοληθούν με τη γεωργία/ κτηνοτροφία/ αλιεία πιο συστηματικά εφόσον το p- value= 0,1043 είναι μεγαλύτερο του $\alpha=0,10$ σε επίπεδο σημαντικότητας 10%.

Διάγραμμα 4.2.68.: Συσχέτιση μεταξύ περιοχής κατοικίας και αν επιθυμούν να ενασχοληθούν με τον πρωτογενή τομέα

Η παραπάνω ανεξαρτησία μεταξύ των μεταβλητών επιβεβαιώνεται και από τα αποτελέσματα που παρουσιάζονται στο διάγραμμα.

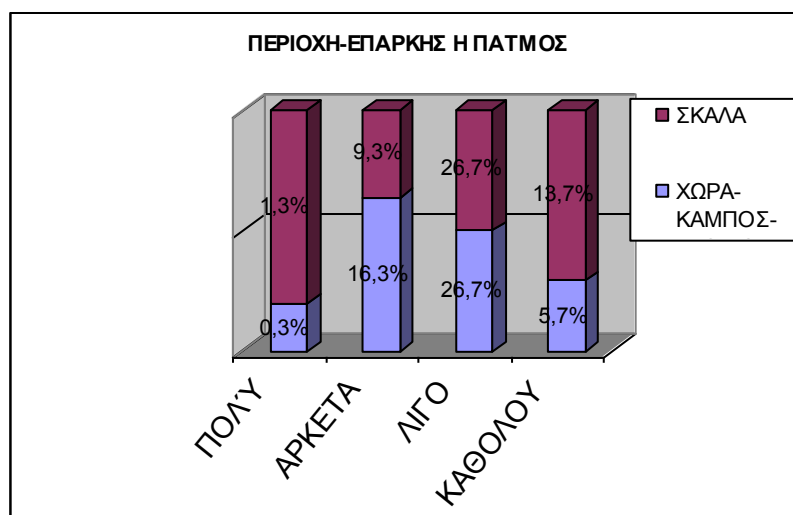
Το 32,7% των ερωτηθέντων που κατοικούν στη Χώρα, στον Κάμπο ή στο Γροίκο δεν θέλουν να απασχοληθούν με τη γεωργία/ κτηνοτροφία/ αλιεία πιο συστηματικά ενώ το 16,3% θέλουν.

Στη συνέχεια όσον αφορά τους ερωτηθέντες που κατοικούν στη Σκάλα σε ποσοστό 38,7% δεν θέλουν να απασχοληθούν με τη γεωργία/ κτηνοτροφία/ αλιεία πιο συστηματικά ενώ το 12,3% θέλουν.

- Η περιοχή κατοικίας των ερωτηθέντων σε σχέση με το αν θεωρούν ότι με την παρούσα κατάσταση, η Πάτμος είναι επαρκής σε προϊόντα και υπηρεσίες για να καλύπτει τις ανάγκες των κατοίκων της.

Έλεγχος ανεξαρτησίας.	
χ^2	p- value
17,35	0,0006

Από τον παραπάνω έλεγχο ανεξαρτησίας προκύπτει ότι η περιοχή κατοικίας των ερωτηθέντων επηρεάζει την άποψή τους σχετικά με το αν θεωρούν ότι η Πάτμος είναι επαρκής σε προϊόντα και υπηρεσίες για να καλύπτει τις ανάγκες των κατοίκων της εφόσον το $p\text{-value} = 0,0006$ είναι μικρότερο του $\alpha = 0,10$ σε επίπεδο σημαντικότητας 10%.

Διάγραμμα 4.2.69.: Συσχέτιση μεταξύ περιοχής κατοικίας και αν πιστεύουν ότι με την υπάρχουσα κατάσταση η Πάτμος θεωρείται επαρκής σε προϊόντα και υπηρεσίες

Η παραπάνω εξάρτηση μεταξύ των μεταβλητών επιβεβαιώνεται και από τα αποτελέσματα που παρουσιάζονται στο διάγραμμα.

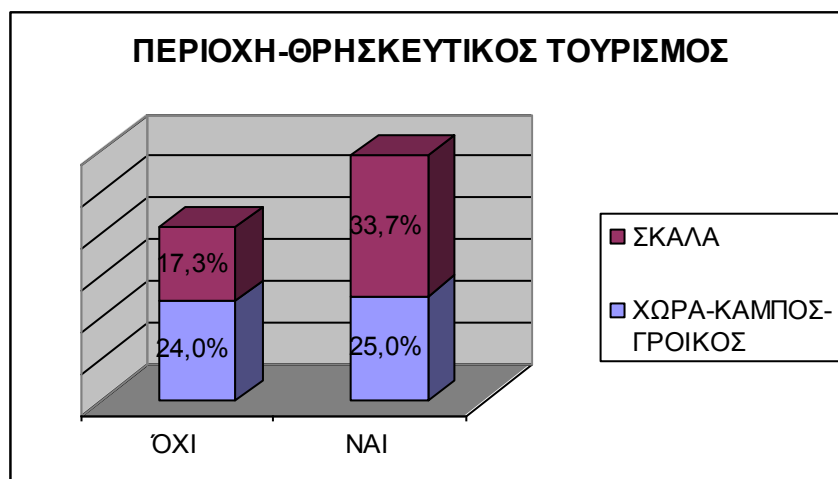
Το 0,3% των ερωτηθέντων που κατοικούν στη Χώρα, στον Κάμπο ή στο Γροίκο θεωρούν ότι με την παρούσα κατάσταση, η Πάτμος είναι σε μεγάλο βαθμό επαρκής σε προϊόντα και υπηρεσίες για να καλύπτει τις ανάγκες των κατοίκων της, το 16,3% ότι έχει επάρκεια σε αρκετό βαθμό, το 26,7% ότι έχει επάρκεια σε μικρό βαθμό και το 5,7% θεωρούν ότι δεν είναι καθόλου επαρκής.

Στη συνέχεια όσον αφορά τους ερωτηθέντες που κατοικούν στη Σκάλα σε ποσοστό 1,3% θεωρούν ότι με την παρούσα κατάσταση, η Πάτμος είναι σε μεγάλο βαθμό επαρκής σε προϊόντα και υπηρεσίες για να καλύπτει τις ανάγκες των κατοίκων της, το 9,3% ότι έχει επάρκεια σε αρκετό βαθμό, το 26,7% ότι έχει επάρκεια σε μικρό βαθμό και το 13,7% θεωρούν ότι δεν είναι καθόλου επαρκής.

- Η περιοχή κατοικίας των ερωτηθέντων σε σχέση με το αν θεωρούν ότι στην Πάτμο αναπτύσσεται το είδος του θρησκευτικού τουρισμού.

Έλεγχος ανεξαρτησίας.	
χ^2	p- value
6,34	0,0118

Από τον παραπάνω έλεγχο ανεξαρτησίας προκύπτει ότι η περιοχή κατοικίας των ερωτηθέντων επηρεάζει την άποψή τους σχετικά με το αν θεωρούν ότι στην Πάτμο αναπτύσσεται το είδος του θρησκευτικού τουρισμού εφόσον το p- value= 0,0118 είναι μικρότερο του $\alpha=0,10$ σε επίπεδο σημαντικότητας 10%.

Διάγραμμα 4.2.70.: Συσχέτιση μεταξύ περιοχής κατοικίας και αν πιστεύουν ότι αναπτύσσεται στην Πάτμο ο θρησκευτικός τουρισμός

Η παραπάνω εξάρτηση μεταξύ των μεταβλητών επιβεβαιώνεται και από τα αποτελέσματα που παρουσιάζονται στο διάγραμμα.

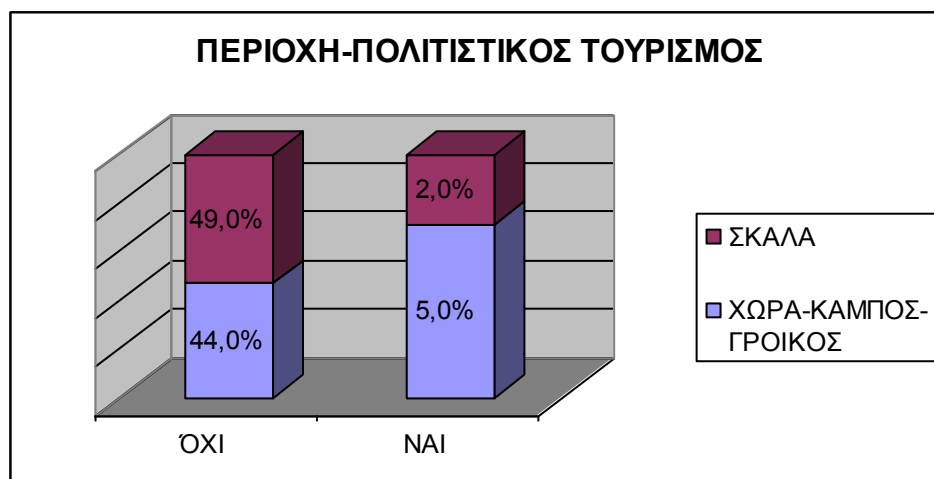
Το 24% των ερωτηθέντων που κατοικούν στη Χώρα, στον Κάμπο ή στο Γροίκο θεωρούν ότι δεν αναπτύσσεται στην Πάτμο το είδος του θερινού τουρισμού, ενώ το 25% έχουν αντίθετη άποψη.

Στη συνέχεια όσον αφορά τους ερωτηθέντες που κατοικούν στη Σκάλα σε ποσοστό 17,3% θεωρούν ότι δεν αναπτύσσεται στην Πάτμο το είδος του θερινού τουρισμού, ενώ το 33,7% έχουν αντίθετη άποψη.

- Η περιοχή κατοικίας των ερωτηθέντων σε σχέση με το αν θεωρούν ότι στην Πάτμο αναπτύσσεται το είδος του πολιτιστικού τουρισμού.

Έλεγχος ανεξαρτησίας.	
X^2	p- value
3,63	0,0567

Από τον παραπάνω έλεγχο ανεξαρτησίας προκύπτει ότι η περιοχή κατοικίας των ερωτηθέντων επηρεάζει την άποψή τους σχετικά με το αν θεωρούν ότι στην Πάτμο αναπτύσσεται το είδος του πολιτιστικού τουρισμού εφόσον το $p\text{-value} = 0,0567$ είναι μικρότερο του $\alpha = 0,10$ σε επίπεδο σημαντικότητας 10%.

Διάγραμμα 4.2.71.: Συσχέτιση μεταξύ περιοχής κατοικίας και αν πιστεύουν ότι αναπτύσσεται στην Πάτμο ο πολιτιστικός τουρισμός

Η παραπάνω εξάρτηση μεταξύ των μεταβλητών επιβεβαιώνεται και από τα αποτελέσματα που παρουσιάζονται στο διάγραμμα.

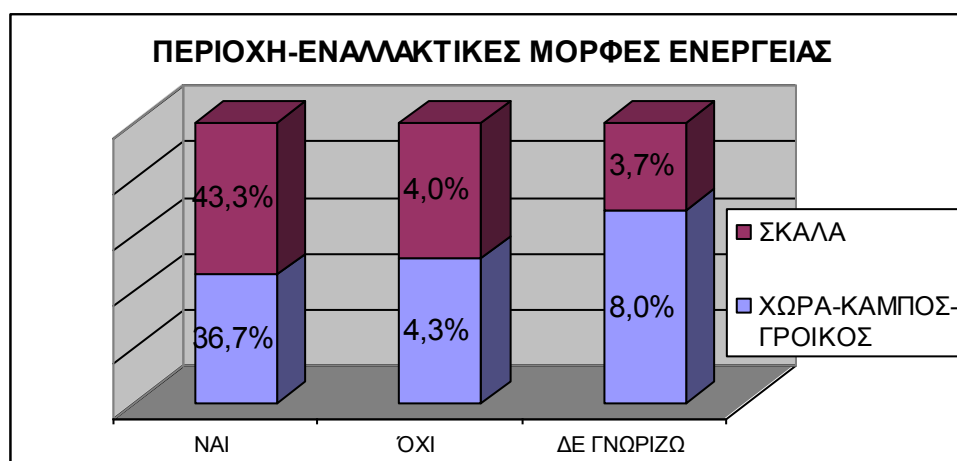
Το 44% των ερωτηθέντων που κατοικούν στη Χώρα, στον Κάμπο ή στο Γροίκο θεωρούν ότι δεν αναπτύσσεται στην Πάτμο το είδος του πολιτιστικού τουρισμού, ενώ το 5% έχουν αντίθετη άποψη.

Στη συνέχεια όσον αφορά τους ερωτηθέντες που κατοικούν στη Σκάλα σε ποσοστό 49% θεωρούν ότι δεν αναπτύσσεται στην Πάτμο το είδος του πολιτιστικού τουρισμού, ενώ το 2% έχουν αντίθετη άποψη.

- Η περιοχή κατοικίας των ερωτηθέντων σε σχέση με το αν θα ήθελαν να αξιοποιήσουν εναλλακτικές μορφές ενέργειας.

Έλεγχος ανεξαρτησίας.	
X ²	p- value
6,42	0,0404

Από τον παραπάνω έλεγχο ανεξαρτησίας προκύπτει ότι η περιοχή κατοικίας των ερωτηθέντων επηρεάζει την άποψή τους σχετικά με το αν θα ήθελαν να αξιοποιήσουν εναλλακτικές μορφές ενέργειας εφόσον το p- value= 0,0404 είναι μικρότερο του $\alpha=0,10$ σε επίπεδο σημαντικότητας 10%.

Διάγραμμα 4.2.72.: Συσχέτιση μεταξύ περιοχής κατοικίας και αν θα επιθυμούσαν να χρησιμοποιήσουν εναλλακτικές μορφές ενέργειας

Η παραπάνω εξάρτηση μεταξύ των μεταβλητών επιβεβαιώνεται και από τα αποτελέσματα που παρουσιάζονται στο διάγραμμα.

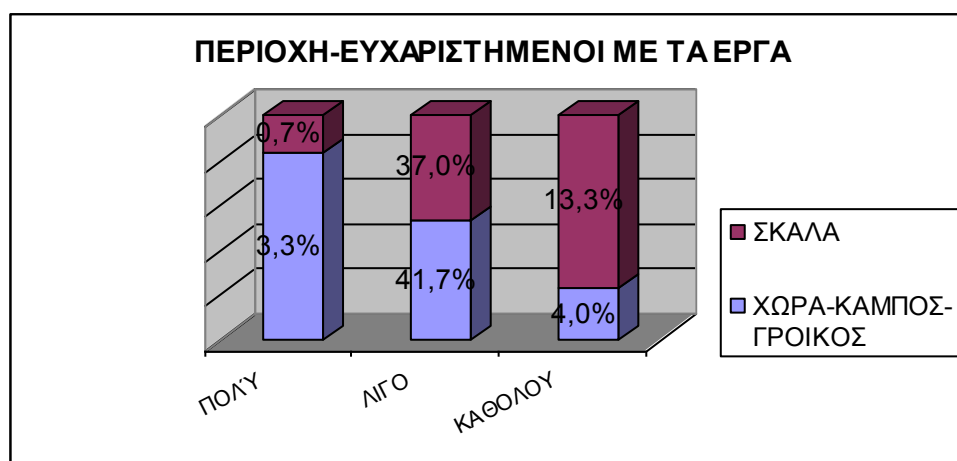
Το 36,7% των ερωτηθέντων που κατοικούν στη Χώρα, στον Κάμπο ή στο Γροίκο θα ήθελαν να αξιοποιήσουν εναλλακτικές μορφές ενέργειας, το 4,4% δεν θέλουν, ενώ το 8% απάντησαν ότι δεν γνωρίζουν αν θα τις αξιοποιούσαν.

Στη συνέχεια όσον αφορά τους ερωτηθέντες που κατοικούν στη Σκάλα σε ποσοστό 43,3% θα ήθελαν να αξιοποιήσουν εναλλακτικές μορφές ενέργειας, το 4% δεν θέλουν, ενώ το 3,7% απάντησαν ότι δεν γνωρίζουν αν θα τις αξιοποιούσαν.

- Η περιοχή κατοικίας των ερωτηθέντων σε σχέση με το αν είναι ευχαριστημένοι με τα έργα που έχουν γίνει μέχρι τώρα στην Πάτμο.

Έλεγχος ανεξαρτησίας.	
χ^2	p- value
21,13	0,0000

Από τον παραπάνω έλεγχο ανεξαρτησίας προκύπτει ότι η περιοχή κατοικίας των ερωτηθέντων επηρεάζει την άποψή τους σχετικά με το αν είναι ευχαριστημένοι με τα έργα που έχουν γίνει μέχρι τώρα στην Πάτμο εφόσον το $p\text{-value} = 0,0000$ είναι μικρότερο του $\alpha = 0,10$ σε επίπεδο σημαντικότητας 10%.

Διάγραμμα 4.2.73.: Συσχέτιση μεταξύ περιοχής κατοικίας και αν είναι ευχαριστημένοι με τα έργα που γίνονται στην Πάτμο

Η παραπάνω εξάρτηση μεταξύ των μεταβλητών επιβεβαιώνεται και από τα αποτελέσματα που παρουσιάζονται στο διάγραμμα.

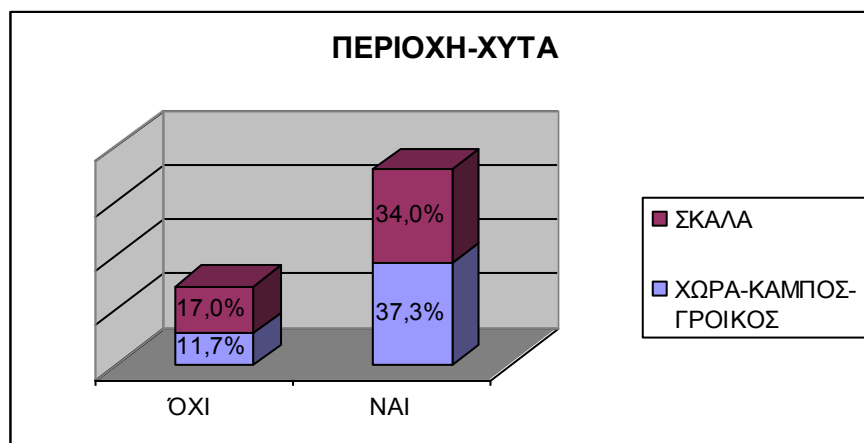
Το 3,3% των ερωτηθέντων που κατοικούν στη Χώρα, στον Κάμπο ή στο Γροίκο αισθάνονται πολύ ευχαριστημένοι με τα έργα που έχουν γίνει μέχρι τώρα στην Πάτμο, το 41,7% είναι λιγότερο ευχαριστημένοι από τους πρώτους και το 4% δεν είναι καθόλου ευχαριστημένοι.

Στη συνέχεια όσον αφορά τους ερωτηθέντες που κατοικούν στη Σκάλα σε ποσοστό 0,7% αισθάνονται πολύ ευχαριστημένοι με τα έργα που έχουν γίνει μέχρι τώρα στην Πάτμο, το 37% είναι λιγότερο ευχαριστημένοι από τους πρώτους και το 13,3% δεν είναι καθόλου ευχαριστημένοι.

- Η περιοχή κατοικίας των ερωτηθέντων σε σχέση με το αν δεν τους ικανοποιεί ως έργο η διαχείριση των στερεών αποβλήτων και πιο συγκεκριμένα η έλλειψη ΧΥΤΑ.

Έλεγχος ανεξαρτησίας.	
χ^2	p- value
2,88	0,0899

Από τον παραπάνω έλεγχο ανεξαρτησίας προκύπτει ότι η περιοχή κατοικίας των ερωτηθέντων επηρεάζει την άποψή τους σχετικά με το αν δεν τους ικανοποιεί η διαχείριση των στερεών αποβλήτων και πιο συγκεκριμένα η έλλειψη ΧΥΤΑ εφόσον το $p\text{-value} = 0,0899$ είναι μικρότερο του $\alpha = 0,10$ σε επίπεδο σημαντικότητας 10%.

Διάγραμμα 4.2.74.: Συσχέτιση μεταξύ περιοχής κατοικίας και αν δεν τους ικανοποιεί ως έργο το γεγονός ότι δεν λειτουργεί ΧΥΤΑ

Η παραπάνω εξάρτηση μεταξύ των μεταβλητών επιβεβαιώνεται και από τα αποτελέσματα που παρουσιάζονται στο διάγραμμα.

Το 11,7 % των ερωτηθέντων που κατοικούν στη Χώρα, στον Κάμπο ή στο Γροίκο δηλώνουν ότι τους ικανοποιεί ως έργο η διαχείριση των στερεών αποβλήτων και πιο συγκεκριμένα η έλλειψη ΧΥΤΑ, ενώ το 37,3% δεν αισθάνονται ικανοποιημένοι.

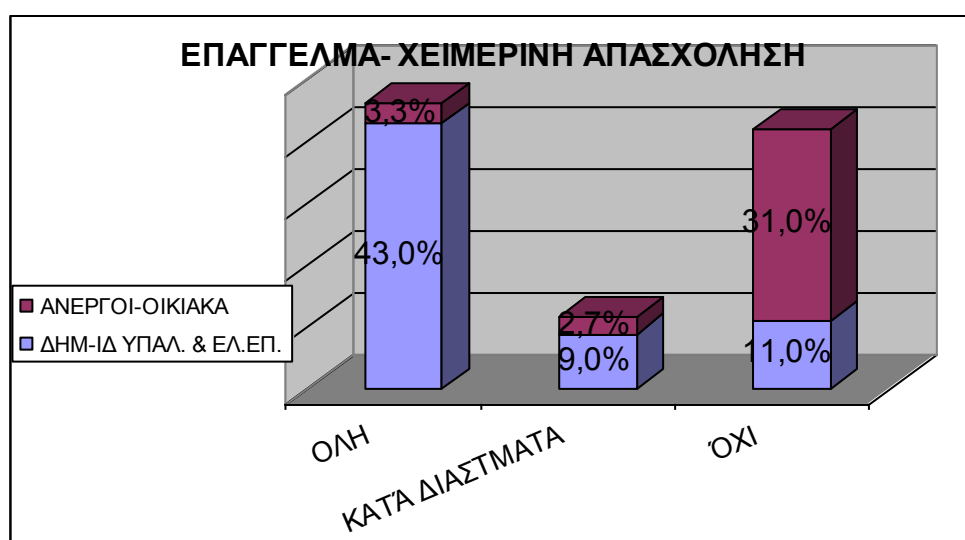
Στη συνέχεια όσον αφορά τους ερωτηθέντες που κατοικούν στη Σκάλα σε ποσοστό 17% δηλώνουν ότι τους ικανοποιεί ως έργο η διαχείριση των στερεών αποβλήτων και πιο συγκεκριμένα η έλλειψη ΧΥΤΑ, ενώ το 34% δεν αισθάνονται ικανοποιημένοι.

4.2.7. Έλεγχοι ανεξαρτησίας χ^2 σε σχέση με το επάγγελμα του δείγματος.

- Το επάγγελμα των ερωτηθέντων σε σχέση με το αν έχουν χειμερινή απασχόληση.

Έλεγχος ανεξαρτησίας.	
χ^2	p- value
129,22	0,0000

Από τον παραπάνω έλεγχο ανεξαρτησίας προκύπτει ότι το είδος του επαγγέλματος των ερωτηθέντων επηρεάζει το αν έχουν χειμερινή απασχόληση εφόσον το p- value= 0,0000 είναι μικρότερο του $\alpha=0,10$ σε επίπεδο σημαντικότητας 10%.

Διάγραμμα 4.2.75.: Συσχέτιση μεταξύ επαγγέλματος και χειμερινής απασχόλησης

Η παραπάνω εξάρτηση μεταξύ των μεταβλητών επιβεβαιώνεται και από τα αποτελέσματα που παρουσιάζονται στο διάγραμμα.

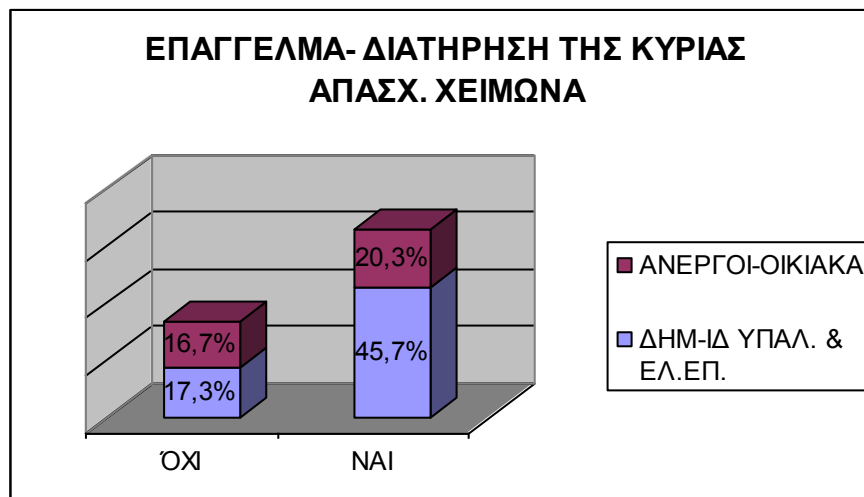
Το 43% των ερωτηθέντων που είναι δημόσιοι/ ιδιωτικοί υπάλληλοι ή ελεύθεροι επαγγελματίες απασχολούνται καθ' όλη τη διάρκεια του χειμώνα, το 9% κατά διαστήματα και το 11% δεν εργάζονται το χειμώνα.

Στη συνέχεια το 3,3% των ερωτηθέντων που είναι άνεργοι ή απασχολούνται με τα οικιακά εργάζονται καθ' όλη τη διάρκεια του χειμώνα, το 2,7% κατά διαστήματα και το 31% δεν εργάζονται το χειμώνα.

- Το επάγγελμα των ερωτηθέντων σε σχέση με το αν διατηρούν την κύρια απασχόληση τη χειμερινή περίοδο.

Έλεγχος ανεξαρτησίας.	
χ^2	p- value
8,81	0,0030

Από τον παραπάνω έλεγχο ανεξαρτησίας προκύπτει ότι το είδος του επαγγέλματος των ερωτηθέντων επηρεάζει το αν διατηρούν την κύρια απασχόληση τη χειμερινή περίοδο εφόσον το p- value= 0,0030 είναι μικρότερο του $\alpha=0,10$ σε επίπεδο σημαντικότητας 10%.

Διάγραμμα 4.2.76.: Συσχέτιση μεταξύ επαγγέλματος και αν διατηρούν την κύρια απασχόληση τη χειμερινή περίοδο

Η παραπάνω εξάρτηση μεταξύ των μεταβλητών επιβεβαιώνεται και από τα αποτελέσματα που παρουσιάζονται στο διάγραμμα.

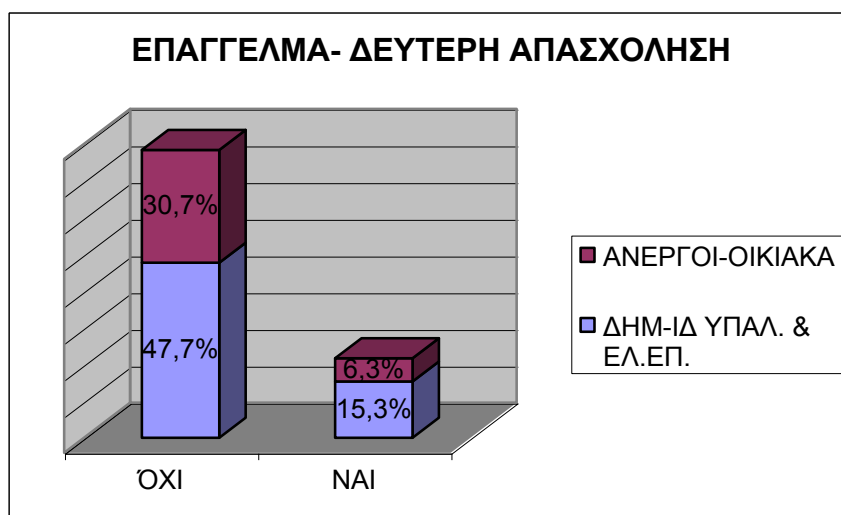
Το 17,3% των ερωτηθέντων που είναι δημόσιοι/ ιδιωτικοί υπάλληλοι ή ελεύθεροι επαγγελματίες δεν διατηρούν την κύρια απασχόληση τους τη χειμερινή περίοδο, ενώ το 45,7% τη διατηρεί.

Στη συνέχεια το 16,7% των ερωτηθέντων που είναι άνεργοι ή απασχολούνται με τα οικιακά δεν διατηρούν την κύρια απασχόληση τους τη χειμερινή περίοδο, ενώ το 20,3% τη διατηρεί.

- Το επάγγελμα των ερωτηθέντων σε σχέση με το αν έχουν δεύτερη απασχόληση.

Έλεγχος ανεξαρτησίας.	
χ^2	p- value
1,74	0,1886

Από τον παραπάνω έλεγχο ανεξαρτησίας προκύπτει ότι το είδος του επαγγέλματος των ερωτηθέντων δεν επηρεάζει το αν έχουν δεύτερη απασχόληση εφόσον το $p\text{-value} = 0,1886$ είναι μεγαλύτερο του $\alpha = 0,10$ σε επίπεδο σημαντικότητας 10%.

Διάγραμμα 4.2.77.: Συσχέτιση μεταξύ επαγγέλματος και αν έχουν δεύτερη απασχόληση

Η παραπάνω ανεξαρτησία μεταξύ των μεταβλητών επιβεβαιώνεται και από τα αποτελέσματα που παρουσιάζονται στο διάγραμμα.

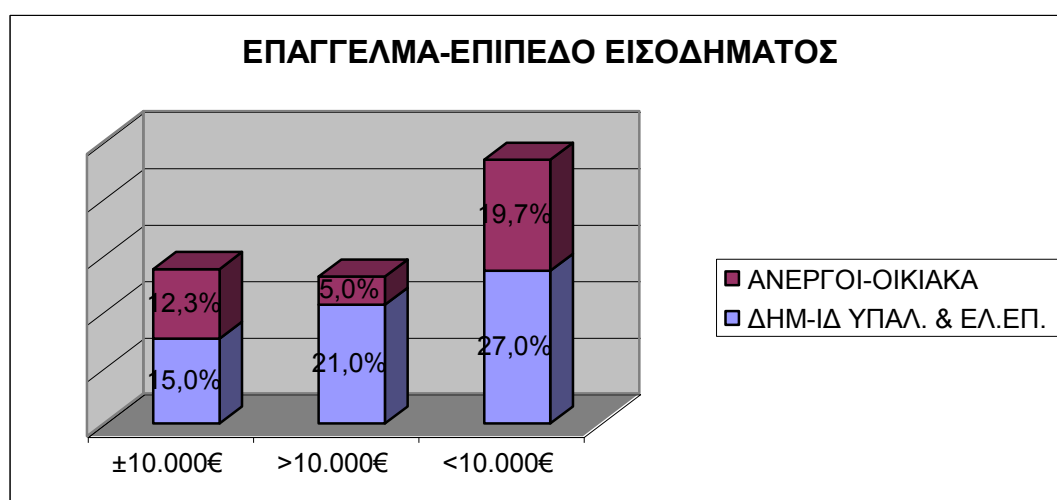
Το 47,7% των ερωτηθέντων που είναι δημόσιοι/ ιδιωτικοί υπάλληλοι ή ελεύθεροι επαγγελματίες δεν έχουν δεύτερη απασχόληση, ενώ το 15,3% έχουν δεύτερη απασχόληση.

Στη συνέχεια το 30,7% των ερωτηθέντων που είναι άνεργοι ή απασχολούνται με τα οικιακά δεν έχουν δεύτερη απασχόληση, ενώ το 6,3% έχουν δεύτερη απασχόληση.

- Το επάγγελμα των ερωτηθέντων σε σχέση με το ετήσιο εισόδημα.

Έλεγχος ανεξαρτησίας.	
χ^2	p- value
14,47	0,0007

Από τον παραπάνω έλεγχο ανεξαρτησίας προκύπτει ότι το είδος του επαγγέλματος των ερωτηθέντων επηρεάζει το επίπεδο εισοδήματος τους εφόσον το p-value= 0,0007 είναι μικρότερο του $\alpha=0,10$ σε επίπεδο σημαντικότητας 10%.

Διάγραμμα 4.2.78.: Συσχέτιση μεταξύ επαγγέλματος και επιπέδου εισοδήματος

Η παραπάνω εξάρτηση μεταξύ των μεταβλητών επιβεβαιώνεται και από τα αποτελέσματα που παρουσιάζονται στο διάγραμμα.

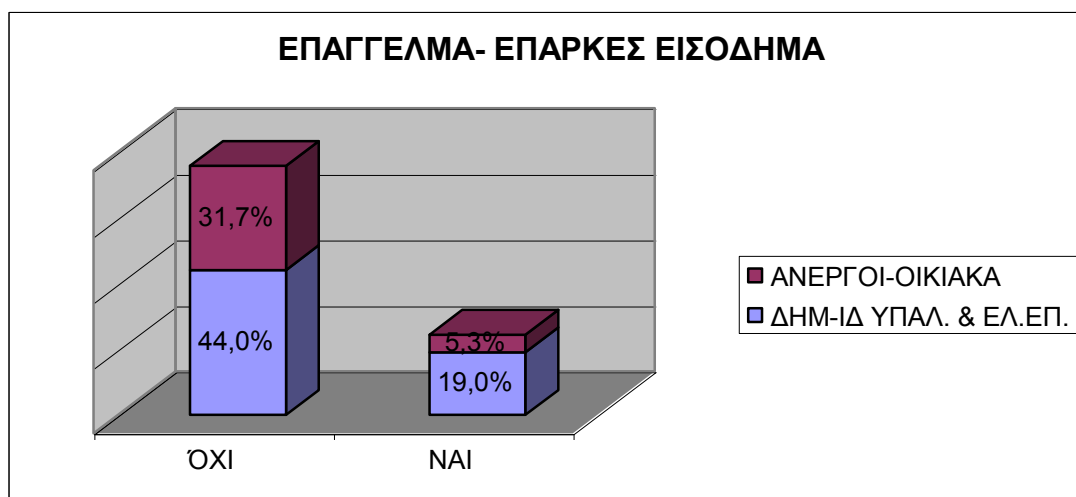
Το 15% των ερωτηθέντων που είναι δημόσιοι/ ιδιωτικοί υπάλληλοι ή ελεύθεροι επαγγελματίες έχουν εισόδημα γύρω στα 10.000€, το 21% έχουν εισόδημα μεγαλύτερο από 10.000€ και το 27% έχουν εισόδημα μικρότερο από 10.000€.

Στη συνέχεια το 12,3% των ερωτηθέντων που είναι άνεργοι ή απασχολούνται με τα οικιακά έχουν εισόδημα γύρω στα 10.000€, το 5% έχουν εισόδημα μεγαλύτερο από 10.000€ και το 19,7% έχουν εισόδημα μικρότερο από 10.000€.

- Το επάγγελμα των ερωτηθέντων σε σχέση με το αν θεωρούν επαρκές το εισόδημα τους.

Έλεγχος ανεξαρτησίας.	
X ²	p- value
8,58	0,0034

Από τον παραπάνω έλεγχο ανεξαρτησίας προκύπτει ότι το είδος του επαγγέλματος των ερωτηθέντων επηρεάζει το αν θεωρούν επαρκές το εισόδημα εφόσον το p- value= 0,0034 είναι μικρότερο του $\alpha=0,10$ σε επίπεδο σημαντικότητας 10%.

Διάγραμμα 4.2.79.: Συσχέτιση μεταξύ επαγγέλματος και αν θεωρούν ότι είναι επαρκές το εισόδημά τους

Η παραπάνω εξάρτηση μεταξύ των μεταβλητών επιβεβαιώνεται και από τα αποτελέσματα που παρουσιάζονται στο διάγραμμα.

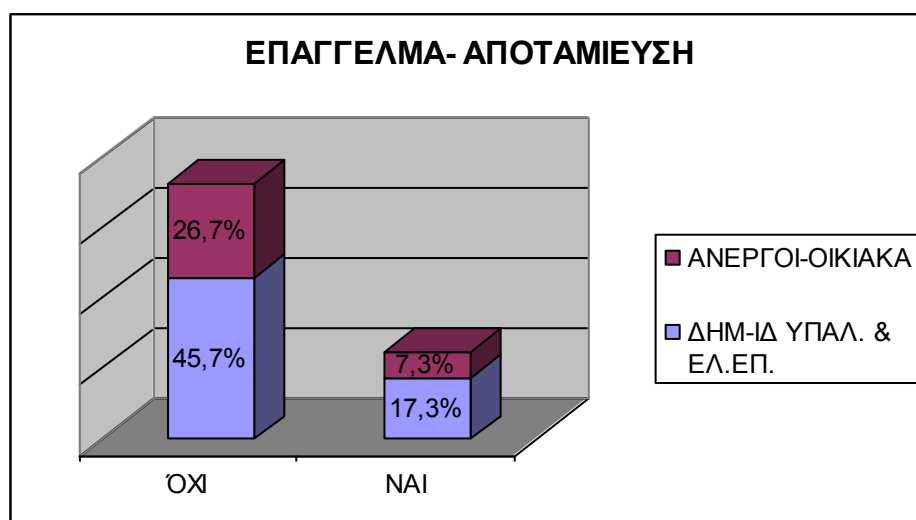
Το 44% των ερωτηθέντων που είναι δημόσιοι/ ιδιωτικοί υπάλληλοι ή ελεύθεροι επαγγελματίες θεωρούν ότι το εισόδημά τους δεν είναι επαρκές, ενώ το 19% θεωρούν ότι είναι.

Στη συνέχεια το 31,7% των ερωτηθέντων που είναι άνεργοι ή απασχολούνται με τα οικιακά θεωρούν ότι το εισόδημά τους δεν είναι επαρκές, ενώ το 5,3% θεωρούν ότι είναι επαρκές.

- Το επάγγελμα των ερωτηθέντων σε σχέση με την αποταμίευση.

Έλεγχος ανεξαρτησίας.	
X^2	p- value
1,83	0,1758

Από τον παραπάνω έλεγχο ανεξαρτησίας προκύπτει ότι το είδος του επαγγέλματος των ερωτηθέντων δεν επηρεάζει την αποταμίευση εφόσον το p- value= 0,1758 είναι μεγαλύτερο του $\alpha=0,10$ σε επίπεδο σημαντικότητας 10%.

Διάγραμμα 4.2.80.: Συσχέτιση μεταξύ επαγγέλματος και αν αποταμιεύουν

Η παραπάνω ανεξαρτησία μεταξύ των μεταβλητών επιβεβαιώνεται και από τα αποτελέσματα που παρουσιάζονται στο διάγραμμα.

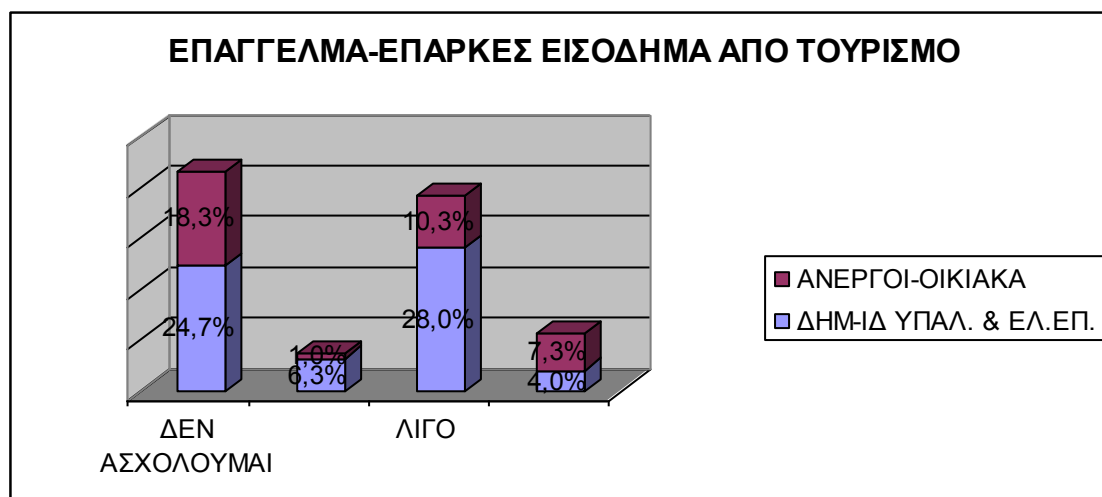
Το 45,7% των ερωτηθέντων που είναι δημόσιοι/ ιδιωτικοί υπάλληλοι ή ελεύθεροι επαγγελματίες δεν αποταμιεύουν, ενώ το 17,3% αποταμιεύουν.

Στη συνέχεια το 26,7% των ερωτηθέντων που είναι άνεργοι ή απασχολούνται με τα οικιακά δεν αποταμιεύουν, ενώ το 7,3% αποταμιεύουν.

- Το επάγγελμα των ερωτηθέντων σε σχέση με το αν θεωρούν επαρκές το εισόδημα που προκύπτει από τον τουρισμό.

Έλεγχος ανεξαρτησίας.	
χ^2	p- value
23,08	0,0000

Από τον παραπάνω έλεγχο ανεξαρτησίας προκύπτει ότι το είδος του επαγγέλματος των ερωτηθέντων επηρεάζει το αν θεωρούν επαρκές το εισόδημα που προκύπτει από τον τουρισμό εφόσον το p- value= 0,0000 είναι μικρότερο του $\alpha=0,10$ σε επίπεδο σημαντικότητας 10%.

Διάγραμμα 4.2.81.: Συσχέτιση μεταξύ επαγγέλματος και αν θεωρούν επαρκές το εισόδημα που προκύπτει από τον τουρισμό

Η παραπάνω εξάρτηση μεταξύ των μεταβλητών επιβεβαιώνεται και από τα αποτελέσματα που παρουσιάζονται στο διάγραμμα.

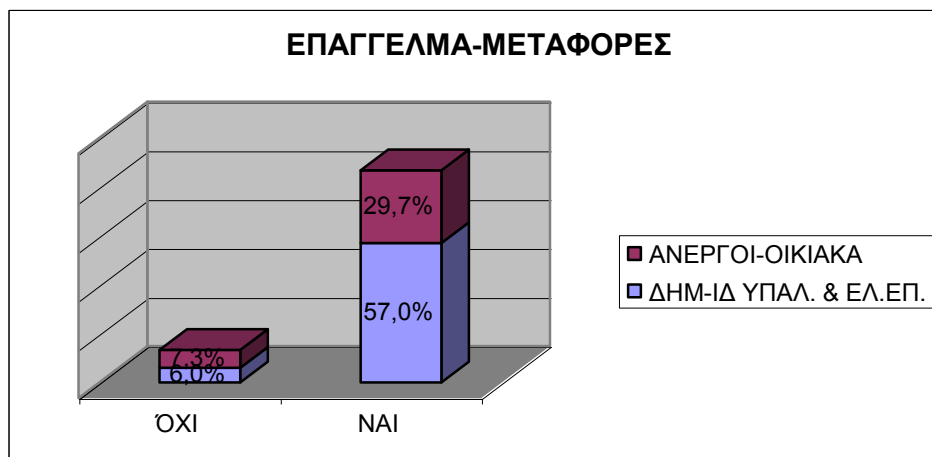
Το 24,7% των ερωτηθέντων που είναι δημόσιοι/ ιδιωτικοί υπάλληλοι ή ελεύθεροι επαγγελματίες δεν έδωσαν απάντηση γιατί δεν έχουν επάγγελμα που να σχετίζεται με τον τουρισμό, το 6,3% θεωρούν ότι το εισόδημά που προκύπτει από τον τουρισμό είναι σε αρκετό βαθμό επαρκές, το 28% είναι σε μικρό βαθμό επαρκές, ενώ το 4% δεν το θεωρούν καθόλου επαρκές.

Στη συνέχεια το 18,3% των ερωτηθέντων που είναι άνεργοι ή απασχολούνται με τα οικιακά δεν έδωσαν απάντηση γιατί δεν έχουν επάγγελμα που να σχετίζεται με τον τουρισμό, το 1% θεωρούν ότι το εισόδημά που προκύπτει από τον τουρισμό είναι σε αρκετό βαθμό επαρκές, το 10,3% είναι σε μικρό βαθμό επαρκές, ενώ το 4% δεν το θεωρούν καθόλου επαρκές.

- Το επάγγελμα των ερωτηθέντων σε σχέση με το αν θεωρούν ως παράγοντα μείωσης του θερινού τουρισμού τις μεταφορές.

Έλεγχος ανεξαρτησίας.	
X ²	p- value
5,56	0,0184

Από τον παραπάνω έλεγχο ανεξαρτησίας προκύπτει ότι το είδος του επαγγέλματος των ερωτηθέντων επηρεάζει το αν θεωρούν ως παράγοντα μείωσης του θερινού τουρισμού τις μεταφορές εφόσον το p- value= 0,0184 είναι μικρότερο του $\alpha=0,10$ σε επίπεδο σημαντικότητας 10%.

Διάγραμμα 4.2.82.: Συσχέτιση μεταξύ επαγγέλματος και αν θεωρούν ως παράγοντα μείωσης του θερινού τουρισμού τις μεταφορές

Η παραπάνω εξάρτηση μεταξύ των μεταβλητών επιβεβαιώνεται και από τα αποτελέσματα που παρουσιάζονται στο διάγραμμα.

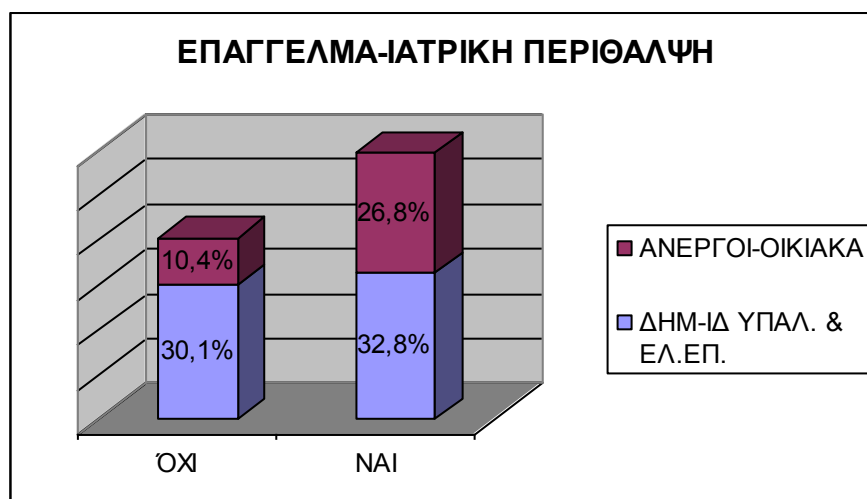
Το 6% των ερωτηθέντων που είναι δημόσιοι/ ιδιωτικοί υπάλληλοι ή ελεύθεροι επαγγελματίες θεωρούν ότι οι μεταφορές δεν αποτελούν παράγοντα μείωσης του θερινού τουρισμού, ενώ το 57% έχει αντίθετη άποψη.

Στη συνέχεια το 7,3% των ερωτηθέντων που είναι άνεργοι ή απασχολούνται με τα οικιακά θεωρούν ότι οι μεταφορές δεν αποτελούν παράγοντα μείωσης του θερινού τουρισμού, ενώ το 29,7% έχει αντίθετη άποψη.

- Το επάγγελμα των ερωτηθέντων σε σχέση με το αν θεωρούν ως παράγοντα μείωσης του θερινού τουρισμού τη μη επαρκή ιατρική περίθαλψη.

Έλεγχος ανεξαρτησίας.	
X ²	p- value
10,71	0,0011

Από τον παραπάνω έλεγχο ανεξαρτησίας προκύπτει ότι το είδος του επαγγέλματος των ερωτηθέντων επηρεάζει το αν θεωρούν ως παράγοντα μείωσης του θερινού τουρισμού τη μη επαρκή ιατρική περίθαλψη εφόσον το p- value= 0,0011 είναι μικρότερο του $\alpha = 0,10$ σε επίπεδο σημαντικότητας 10%.

Διάγραμμα 4.2.83.: Συσχέτιση μεταξύ επαγγέλματος και αν θεωρούν ως παράγοντα μείωσης του θερινού τουρισμού την μη επαρκή ιατρική περίθαλψη

Η παραπάνω εξάρτηση μεταξύ των μεταβλητών επιβεβαιώνεται και από τα αποτελέσματα που παρουσιάζονται στο διάγραμμα.

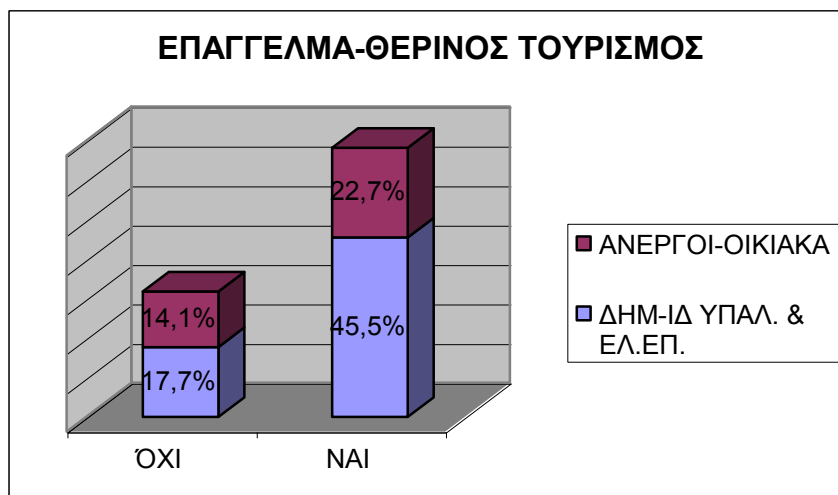
Το 30,1% των ερωτηθέντων που είναι δημόσιοι/ ιδιωτικοί υπάλληλοι ή ελεύθεροι επαγγελματίες θεωρούν ότι η μη επαρκής ιατρική περίθαλψη δεν αποτελεί παράγοντα μείωσης του θερινού τουρισμού, ενώ το 32,8% έχει αντίθετη άποψη.

Στη συνέχεια το 10,4% των ερωτηθέντων που είναι άνεργοι ή απασχολούνται με τα οικιακά θεωρούν ότι η μη επαρκής ιατρική περίθαλψη δεν αποτελεί παράγοντα μείωσης του θερινού τουρισμού, ενώ το 26,8% έχει αντίθετη άποψη.

- Το επάγγελμα των ερωτηθέντων σε σχέση με το αν θεωρούν ότι αναπτύσσεται στο νησί το είδος του θερινού τουρισμού.

Έλεγχος ανεξαρτησίας.	
X ²	p- value
2,85	0,0916

Από τον παραπάνω έλεγχο ανεξαρτησίας προκύπτει ότι το είδος του επαγγέλματος των ερωτηθέντων επηρεάζει το αν θεωρούν ότι αναπτύσσεται στο νησί το είδος του θερινού τουρισμού εφόσον το p- value= 0,0916 είναι μικρότερο του $\alpha=0,10$ σε επίπεδο σημαντικότητας 10%.

Διάγραμμα 4.2.84.: Συσχέτιση μεταξύ επαγγέλματος και αν πιστεύουν ότι αναπτύσσεται στο νησί ο θερινός τουρισμός

Η παραπάνω εξάρτηση μεταξύ των μεταβλητών επιβεβαιώνεται και από τα αποτελέσματα που παρουσιάζονται στο διάγραμμα.

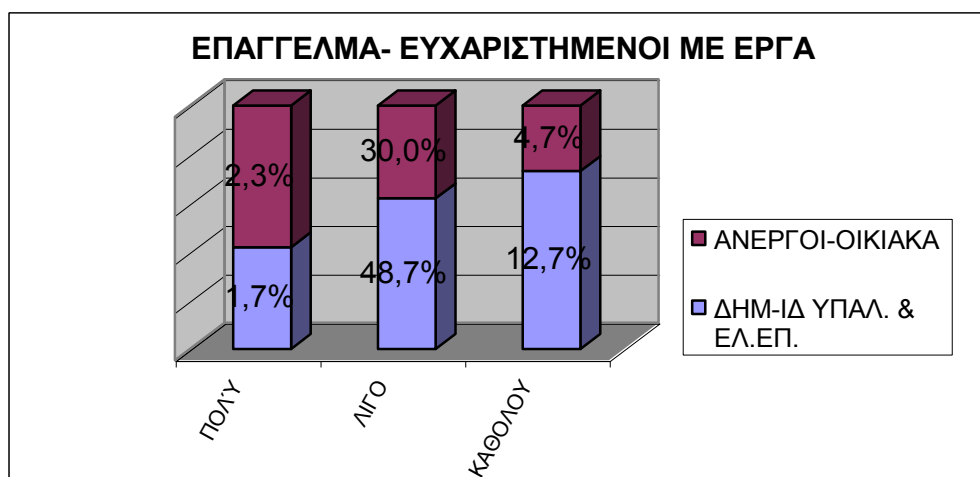
Το 17,7% των ερωτηθέντων που είναι δημόσιοι/ ιδιωτικοί υπάλληλοι ή ελεύθεροι επαγγελματίες θεωρούν ότι δεν αναπτύσσεται στην Πάτμο το είδος του θερινού τουρισμού, ενώ το 45,5% έχουν αντίθετη άποψη.

Στη συνέχεια το 14,1% των ερωτηθέντων που είναι άνεργοι ή απασχολούνται με τα οικιακά θεωρούν ότι θεωρούν ότι δεν αναπτύσσεται στην Πάτμο το είδος του θερινού τουρισμού, ενώ το 22,7% έχουν αντίθετη άποψη.

- Το επάγγελμα των ερωτηθέντων σε σχέση με το αν είναι ευχαριστημένοι με τα έργα που έχουν γίνει μέχρι τώρα στην Πάτμο.

Έλεγχος ανεξαρτησίας.	
X ²	p- value
4,74	0,0935

Από τον παραπάνω έλεγχο ανεξαρτησίας προκύπτει ότι το είδος του επαγγέλματος των ερωτηθέντων επηρεάζει το αν είναι ευχαριστημένοι με τα έργα που έχουν γίνει μέχρι τώρα στην Πάτμο εφόσον το p- value= 0,0935 είναι μικρότερο του $\alpha=0,10$ σε επίπεδο σημαντικότητας 10%.

Διάγραμμα 4.2.85.: Συσχέτιση μεταξύ επαγγέλματος και αν είναι ευχαριστημένοι με τα έργα που έχουν γίνει μέχρι τώρα στην Πάτμο

Η παραπάνω εξάρτηση μεταξύ των μεταβλητών επιβεβαιώνεται και από τα αποτελέσματα που παρουσιάζονται στο διάγραμμα.

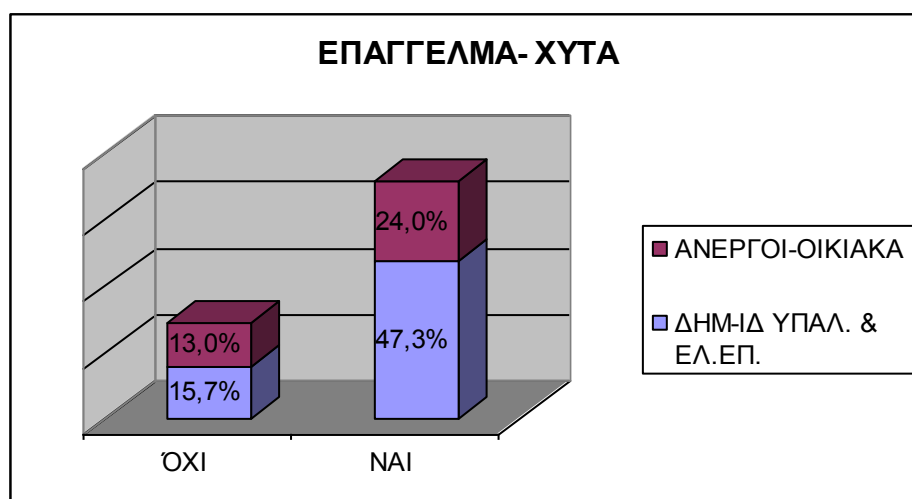
Το 1,7% των ερωτηθέντων που είναι δημόσιοι/ ιδιωτικοί υπάλληλοι ή ελεύθεροι επαγγελματίες δηλώνουν ότι είναι πολύ ευχαριστημένοι με τα έργα που έχουν γίνει μέχρι τώρα στην Πάτμο, το 48,7% είναι λίγο ευχαριστημένοι και το 12,7% δεν είναι καθόλου ευχαριστημένοι.

Στη συνέχεια το 2,3% των ερωτηθέντων που είναι άνεργοι ή απασχολούνται με τα οικιακά δηλώνουν ότι είναι πολύ ευχαριστημένοι με τα έργα που έχουν γίνει μέχρι τώρα στην Πάτμο, το 30% είναι λίγο ευχαριστημένοι και το 4,7% δεν είναι καθόλου ευχαριστημένοι.

- Το επάγγελμα των ερωτηθέντων σε σχέση με το αν δεν είναι ικανοποιημένοι με την έλλειψη ΧΥΤΑ.

Έλεγχος ανεξαρτησίας.	
X^2	p- value
3,12	0,0773

Από τον παραπάνω έλεγχο ανεξαρτησίας προκύπτει ότι το είδος του επαγγέλματος των ερωτηθέντων επηρεάζει το αν δεν είναι ικανοποιημένοι με την έλλειψη ΧΥΤΑ εφόσον το $p\text{-value} = 0,0773$ είναι μικρότερο του $\alpha = 0,10$ σε επίπεδο σημαντικότητας 10%.

Διάγραμμα 4.2.86.: Συσχέτιση μεταξύ επαγγέλματος και αν δεν είναι ικανοποιημένοι λόγω της έλλειψης λειτουργίας ΧΥΤΑ στην Πάτμο

Η παραπάνω εξάρτηση μεταξύ των μεταβλητών επιβεβαιώνεται και από τα αποτελέσματα που παρουσιάζονται στο διάγραμμα.

Το 15,7% των ερωτηθέντων που είναι δημόσιοι/ ιδιωτικοί υπάλληλοι ή ελεύθεροι επαγγελματίες δηλώνουν ότι είναι ικανοποιημένοι από τη διαχείριση των στερεών αποβλήτων στην Πάτμο ενώ το 47,3% δεν είναι ικανοποιημένοι.

Στη συνέχεια το 13% των ερωτηθέντων που είναι άνεργοι ή απασχολούνται με τα οικιακά δηλώνουν ότι είναι ικανοποιημένοι από τη διαχείριση των στερεών αποβλήτων στην Πάτμο ενώ το 24% δεν είναι ικανοποιημένοι.

4.2.8. Παρουσίαση των ανεξάρτητων μεταβλητών

Στο κεφάλαιο των συσχετίσεων δεν συμπεριελήφθησαν οι έλεγχοι ανεξαρτησίας X^2 συσχετίσεις μεταξύ των μεταβλητών του γενικού μέρους δηλαδή του φύλου, της ηλικίας, των σπουδών, της οικογενειακής κατάστασης, του αριθμού των μελών, της περιοχής κατοίκησης και του επαγγέλματος και με άλλες ερωτήσεις του ειδικού μέρους του ερωτηματολογίου οι οποίες είναι ανεξάρτητες μεταξύ τους. Οι μεταβλητές αυτές δεν παρουσιάστηκαν στο σχετικό κεφάλαιο πλην κάποιων εξαιρέσεων οι οποίες αν και ανεξάρτητες παρουσιάστηκαν αφού τα αποτελέσματά τους ήταν σημαντικά για παρατήρηση.¹⁶

¹⁶ Β.λ. Παράρτημα ΣΤ: Πίνακας ανεξαρτήτων μεταβλητών

Κεφάλαιο 5: Συμπεράσματα- Προτάσεις

5.1. Συμπεράσματα

Κατόπιν διεξαγωγής της μελέτης που αφορούσε την ολοκληρωμένη, βιώσιμη, τοπική και ενδογενή ανάπτυξη στη νησιωτική Ελλάδα και ειδικότερα στη νήσο Πάτμο, προέκυψαν κάποια συμπεράσματα που αφενός διαπιστώθηκαν από την προσπάθεια διασαφήνισης των όρων ολοκληρωμένη, βιώσιμη, τοπική και ενδογενή ανάπτυξη και αφετέρου από την αναφορά των ενεργειών που πραγματοποιούνται στη νησιωτική Ελλάδα για την επίτευξη της πολυδιάστατης αυτής ανάπτυξης. Τέλος, η πλειοψηφία των συμπερασμάτων που παρατίθενται παρακάτω αφορούν την Πάτμο για την οποία και γίνεται λόγος στη μελέτη αυτή.

Οι έννοιες ολοκληρωμένη, βιώσιμη, τοπική και ενδογενής ανάπτυξη είναι αλληλένδετες έννοιες όσον αφορά τη βελτίωση της ποιότητας ζωής του ανθρώπου και την προστασία του περιβάλλοντος. Θεωρούνται βασικές για την ανάπτυξη μιας περιοχής και ουσιαστικά αποτελούν τα μέτρα που πρέπει να ληφθούν υπ' όψη για την πορεία προς αυτή την κατεύθυνση.

Όσον αφορά τη βιώσιμη ανάπτυξη, θεωρείται από τις βασικότερες συνθήκες για τη μακροχρόνια προαγωγή μιας κοινωνίας και την επίτευξη ποιότητας ζωής. Τα τελευταία χρόνια βρίσκεται στο προσκήνιο και γίνεται πολύς λόγος σχετικά με την ένταξη χαρακτηριστικών της στις εθνικές και διεθνείς στρατηγικές για την πρόοδο, τη σταθερότητα και την ισορροπία.

Επίσης, λαμβάνοντας υπόψη τις πολιτικές που τίθενται σε ευρωπαϊκό επίπεδο, έπειτα από τη σύσταση της Ε.Ο.Κ., μετέπειτα Ευρωπαϊκής Ένωσης, έχουν πραγματοποιηθεί σημαντικές ενέργειες για την ευημερία των κρατών- μελών της Ένωσης. Έχουν δημιουργηθεί προγράμματα και παραχωρούνται χρηματοδοτήσεις για διάφορες δραστηριότητες. Επίσης, υποστηρίζονται αναπτυξιακές προσπάθειες και τίθενται στο προσκήνιο η σημαντικότητα και η αναγκαιότητα εφαρμογής των αρχών της σε διάφορες δραστηριότητες των ανθρώπων.

Έπειτα, όσον αφορά τη βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη αποτελεί απόρροια πρόσφατων αναγκαιοτήτων και εξελίξεων. Έχει διαπιστωθεί η αναποτελεσματικότητα των παραδοσιακών μορφών τουρισμού, της καταστροφικότητας και της αλλοίωσης που προσδίδουν στην κοινωνία και στο περιβάλλον.

Έτσι έχουν στραφεί οι πολιτικές στη διαμόρφωση νέων τάσεων και νέων μορφών τουρισμού που διατηρούν το υφιστάμενο φυσικό και ανθρωπογενές περιβάλλον αλλά συνάμα συμβάλλουν στη διαμόρφωση του βιοτικού επιπέδου των τουριστικών περιοχών.

Βέβαια εκτός από τον τουριστικό τομέα η βιώσιμη ανάπτυξη με τις αρχές της είναι απαραίτητη και σε άλλους τομείς γιατί συμβάλλει στην πρόοδο των τομέων, στην προαγωγή, στην ομαλή εξέλιξη, στη συνεργασία και το συνδυασμό τεχνολογιών φιλικών προς το περιβάλλον και εν τέλει στην ποιότητα ζωής του ανθρώπου.

Αναφορικά με την έννοια της τοπικής ανάπτυξης θεωρείται σημαντική λόγω του ότι περιλαμβάνει την ανάπτυξη «από κάτω προς τα επάνω» ή αλλιώς την «bottom up approach». Συνδυάζει τη συλλογική ανάπτυξη μέσω της ανάπτυξης των μερών και θεωρείται αλληλένδετη με την πρόοδο της κοινωνίας και την εξασφάλιση κοινωνικής ευημερίας εντός των ορίων κάθε κοινωνίας. Συμβάλλει σε μια σταθερή και ισορροπημένη ανάπτυξη που επαγωγικά επιτυγχάνεται σε ευρύ επίπεδο.

Έπειτα όσον αφορά την ολοκληρωμένη ανάπτυξη, θεωρείται πολύ σημαντική λόγω του ότι αφορά όλες τις εκφάνσεις μιας κοινωνίας και συντελεί στην ανάπτυξη όλων των διαστάσεων που αυτή έχει. Περιλαμβάνει όλους τους τομείς που αναπτύσσονται σε μια κοινωνία και αποσκοπεί στην επίτευξη του συλλογικού συμφέροντος και της συνολικής ευημερίας και ανάπτυξης.

Εξίσου σημαντική θεωρείται η ενδογενής ανάπτυξη. Στοχεύει στην ανάπτυξη των επιμέρους κοινωνιών και λαμβάνει σοβαρά υπ' όψιν τις αποφάσεις που τίθενται για να ευημερούν όλοι. Επίσης στοχεύει στην επίτευξη της προόδου μέσω της στήριξης της κάθε κοινωνίας στους δικούς της πόρους και στην αυτονομία της.

Μελετώντας τη νησιωτική Ελλάδα φαίνεται ότι αντιμετωπίζει αρκετά προβλήματα λόγω των φυσικών χαρακτηριστικών της, κυρίως λόγω της πληθώρας των νησιών και της απομόνωσής τους. Οι δείκτες ευημερίας δείχνουν ότι οι νησιωτικές περιφέρειες έχουν ανάγκη σχετικών μέτρων που θα τις οδηγήσουν σε ανάκαμψη και εντέλει στην ανάπτυξη. Κάθε μια έχει κάποιο ιδιαίτερο χαρακτηριστικό που της δίνει πλεονέκτημα ώστε στρεφόμενη προς αυτή την κατεύθυνση θα επιτύχει την ανάδειξή της σε εθνικό και υπερεθνικό επίπεδο. Ήδη έπειτα από την ένταξη της Ελλάδας στην Ε.Ο.Κ., και μετέπειτα Ε.Ε., δόθηκε έμφαση στην προστασία, ανάδειξη και ανάπτυξη των νησιών ώστε να διασφαλιστεί ευημερία, ισότιμη με τις χερσαίες περιφέρειες της Ένωσης.

Μεγάλη ώθηση δίνεται στην αυτονομία των νησιών και στην αποκέντρωση βασικών υπηρεσιών ώστε να καλύπτονται ανά πάσα στιγμή οι ανάγκες των κατοίκων. Έχουν αποφευχθεί αρκετές δυσχέρειες και αρκετά προβλήματα που υπήρχαν μέχρι πρότινος και παρουσιάζεται μια ανάκαμψη. Πολλά νησιά είχαν έντονο το πρόβλημα της απομόνωσης λόγω του μεγέθους τους αλλά και του αριθμού του πληθυσμού τους, έλειπαν βασικές υποδομές αλλά και ευκαιρίες απασχόλησης, ήταν ελλιπείς ή καθόλου οι μεταφορές και η επικοινωνία με την υπόλοιπη Ελλάδα.

Όμως, μέσω των χρηματοδοτήσεων έχουν ανέλθει οι δείκτες ευημερίας, έχουν δημιουργηθεί νέες ευκαιρίες απασχόλησης, εκσυγχρονισμός πολλών τεχνολογιών και δημιουργία σημαντικών υποδομών που βελτιώνουν την ποιότητα ζωής των κατοίκων.

Δημιουργήθηκαν νέες υπηρεσίες και υποδομές προς εξυπηρέτηση των κατοίκων, βελτιώθηκαν οι υπάρχουσες π.χ. έγιναν έργα οδοποιίας, συνδέθηκαν τα νησιά μεταξύ τους και με τις χερσαίες περιφέρειες, επίσης δημιουργήθηκαν αεροδρόμια και ελικοδρόμια για τις εναέριες μεταφορές.

Επίσης έγιναν μελέτες για την κατασκευή υποδομών φιλικών προς το περιβάλλον π.χ. ΧΥΤΑ οι οποίοι αντικατέστησαν τις χωματερές, εγκαταστάσεις μονάδων επεξεργασίας λυμάτων ώστε τα λύματα να μην καταλήγουν στη θάλασσα. Έπειτα αντιμετωπίστηκε το χρόνιο, για πολλά νησιά, πρόβλημα νερού, που είναι έντονο. Έγιναν μελέτες για εγκαταστάσεις μονάδων αφαλάτωσης που θα επέλυαν το σημαντικό αυτό πρόβλημα. Επίσης τέθηκε στο προσκήνιο γενικότερα η προστασία του περιβάλλοντος.

Έπειτα τα πολιτισμικά χαρακτηριστικά κάθε νησιού τέθηκαν στο προσκήνιο και έγινε προσπάθεια να αναδειχθούν και να διατηρηθούν. Στα πλαίσια διατήρησης της πολιτισμικής ταυτότητας των νησιών έγινε αναβίωση πολλών ηθών και εθίμων τους.

Έπειτα για την επίτευξη της αυτονομίας των νησιών έγιναν πολλές ενέργειες ώστε να υπάρχουν υποδομές βασικές όπως Κέντρα Υγείας, νοσοκομεία και σχολεία με στόχο την παραμονή και τη συγκράτηση του πληθυσμού, την εκπαίδευση, την κατάρτιση, την παροχή των αναγκαίων υπηρεσιών, την ενημέρωση και την αφομοίωση των νέων δεδομένων. Επίσης, ενισχύθηκαν οι μικρομεσαίες επιχειρήσεις για την τόνωση της τοπικής αγοράς, του εμπορίου, της οικονομίας μέσω των εξαγωγών και του εισοδήματος των κατοίκων. Ενισχύθηκε η επιχειρηματικότητα και η ανταγωνιστικότητα με σκοπό την ποιότητα και την ποσότητα παραγωγής τοπικών προϊόντων. Υποστηρίχθηκαν μέθοδοι φιλικοί προς το περιβάλλον όπως είναι η

βιολογική καλλιέργεια, όπου αυτό δύναται, ώστε να εμπλουτιστεί η τοπική αγορά με ποιοτικά προϊόντα.

Επίσης υποστηρίζονται επαγγέλματα του πρωτογενή τομέα παραγωγής δίνοντας διευκολύνσεις μέσω εναλλακτικών επαγγελμάτων, για συμπλήρωση του εισοδήματος των αγροτών είτε με τη δημιουργία υποδομών π.χ. αλιευτικά καταφύγια, είτε συνδυασμό τουριστικών επαγγελμάτων με ήπιες μορφές τουρισμού π.χ. αγροτουρισμός.

Επίσης έχουν γίνει σημαντικές επενδύσεις στη χρήση εναλλακτικών μορφών ενέργειας για την προστασία του περιβάλλοντος και στην απεξάρτηση των νησιών από τις συμβατικές.

Έτσι φαίνεται ότι η ΕΕ έχει θέσει ως πρωταρχικό στόχο την ανάπτυξη των νησιωτικών περιφερειών, τη βελτίωση της ποιότητας ζωής των κατοίκων και την προστασία του περιβάλλοντος. Οι δράσεις που γίνονται συμπίπτουν με τις αρχές που τίθενται από τις έννοιες της ολοκληρωμένης, τη βιώσιμης, της τοπικής και της ενδογενούς ανάπτυξης και φαίνεται ότι κατευθύνεται με βάση αυτούς τους στόχους.

Συνοψίζοντας στη συνέχεια, όσα παρουσιάστηκαν για το νησί της Πάτμου φαίνεται ότι έχουν γίνει σημαντικά βήματα για την αναπτυξιακή πορεία. Έχει δοθεί ώθηση για την ενίσχυση των τομέων παραγωγής μέσω επιδοτήσεων, προγραμμάτων κατάρτισης, ενίσχυσης της προσφοράς υπηρεσιών, βελτίωση των υφιστάμενων υποδομών και δημιουργία νέων, αναβίωση, ανάδειξη και διατήρηση της παράδοσης, διατήρηση των ηθών και των εθίμων του νησιού ώστε να μη χαθεί η πολιτισμική του ταυτότητα.

Η Πάτμος είναι συνδεδεμένη άμεσα με τη θρησκεία λόγω της ύπαρξης της Μονής και του Σπηλαίου της Αποκάλυψης. Τα δύο μνημεία δεν έχουν μόνο τοπική σημασία αλλά και παγκόσμια εμβέλεια, συμβάλλουν στη διατήρηση του πολιτισμού και στην άντληση πληροφοριών για τα ιστορικά αρχεία. Η παρουσία της Βιβλιοθήκης της Μονής συμβάλει τα μέγιστα αφού τα ιστορικά της αρχεία είναι πολύ σημαντικά και προσελκύουν το ενδιαφέρον πολλών ιστορικών σε παγκόσμιο επίπεδο. Επίσης υπάρχουν πολλές γιορτές και πανηγύρια στο νησί που προσελκύουν πολλούς τουρίστες και κάποια από αυτά είναι μοναδικά με αποτέλεσμα η Πάτμος να προσελκύει τουρισμό για τα πολιτισμικά μνημεία της, για τη λαϊκή και τη χριστιανική της παράδοση.

Η συντήρηση, η διατήρηση και η ανάδειξη των μνημείων του νησιού δεν είναι επαρκής λόγω έλλειψης κονδυλίων. Επίσης γίνεται προσπάθεια συντήρησης και των

παλιών αρχοντικών τα οποία μαρτυρούν τα στοιχεία παραδοσιακής αρχιτεκτονικής του νησιού.

Έπειτα η παρουσία καλλιτεχνών στο νησί το συνδέει με έναν έντονα πολιτισμικό χαρακτήρα μη αποκλειόμενο από το παρελθόν του. Υπάρχουν πολλά έργα λαϊκής και μη τέχνης που η αξία τους έχει ξεπεράσει την Πάτμο και εκτίθενται σε πολλά μουσεία προβάλλοντας την τέχνη του νησιού.

Έπειτα δραστηριοποιούνται στην Πάτμο και σύλλογοι διοργανώνοντας διάφορες εκδηλώσεις, κυκλοφορούν 2 εφημερίδες ενημερώνοντας τους κατοίκους για τα νέα του νησιού και υπάρχουν δύο ραδιοφωνικοί σταθμοί οι οποίοι εκπέμπουν σε τοπικό επίπεδο. Έτσι φαίνεται ότι υπάρχει ικανοποιητικό επίπεδο ενημέρωσης, δραστηριοποίησης και συμμετοχής στα κοινά.

Εκτός από τη βιβλιοθήκη της Μονής (κλειστή για το κοινό) υπάρχει και μια άλλη βιβλιοθήκη η οποία στεγάζεται στο κτίριο της Πατριάδας σχολής και διαθέτει ένα σημαντικό αριθμό σύγχρονων βιβλίων από όλες τις επιστήμες. Ωστόσο, συναντά προβλήματα καθώς δεν υπάρχει βιβλιοθηκονόμος για τη λειτουργία της και ικανοποιητική προσέλευση από τους κατοίκους.

Επίσης στην Πάτμο υπάρχουν και παραδοσιακά επαγγέλματα τα οποία σιγά σιγά εξαλείφονται λόγω του ότι οι άνθρωποι που τα εξασκούν είναι ηλικιωμένοι. Όμως αυτά συντελούν στην οικονομία του νησιού, στη διατήρηση του φυσικού περιβάλλοντος και στην ανάδειξη της παράδοσης.

Ως προς τον εκπαιδευτικό τομέα φαίνεται ότι τα σχολεία της Πάτμου βρίσκονται σε καλή κατάσταση και δεν αντιμετωπίζουν ιδιαίτερα προβλήματα ούτε στον αριθμό των μαθητών αλλά ούτε και με το περιβάλλον στο οποίο βρίσκονται. Τα προβλήματα όμως εντοπίζονται στον κτιριακό και στο μηχανικό εξοπλισμό καθώς λείπουν αίθουσες που θα εξυπηρετούσαν τις ανάγκες των σχολείων. Επίσης, σημειώνεται ότι αντιμετωπίζει ιδιαίτερο πρόβλημα στο ΤΕΕ λόγω του ότι δε στεγάζεται σε δικό του κτίριο αλλά στεγάζονται στο ίδιο με το Γυμνάσιο και το Λύκειο. Επίσης και το ΙΕΚ δεν έχει δικό του κτίριο καθώς του έχει παραχωρηθεί χώρος από τη Μονή.

Ως προς την ενέργεια η Πάτμος δεν αντιμετωπίζει ιδιαίτερο πρόβλημα παροχής ηλεκτρικής ενέργειας λόγω του ότι διαθέτει αυτόνομη μονάδα παροχής ηλεκτρικής ενέργειας και μπορεί να αντεπεξέλθει και σε περιπτώσεις αιχμής.

Επίσης για παραγωγή ενέργειας άρχισε να κατασκευάζεται Αιολικό Πάρκο του οποίου η ενέργεια που θα παράγεται θα τροφοδοτεί τη ΔΕΗ.

Έπειτα όσον αφορά τις υποδομές η Πάτμος παρουσιάζει ελλείψεις σε βασικές υποδομές και άλλες χρειάζονται βελτίωση. Όμως τα τελευταία χρόνια παρέχονται αρκετά κονδύλια από το κράτος και από τα ΚΠΣ και έχουν βελτιωθεί οι υποδομές. Έργα όπως Μονάδα Επεξεργασίας Λυμάτων, ΧΥΤΑ, Μονάδα Αφαλάτωσης, Αιολικό Πάρκο τα οποία επιλύουν βασικά προβλήματα των κατοίκων και είναι φιλικά προς το περιβάλλον δεν υπάρχουν στο νησί, ενώ έχουν γίνει μελέτες. Επίσης εντοπίζονται προβλήματα στην οδοποιία και στις συγκοινωνίες εκτός νησιού (βασική θεωρείται η έλλειψη αεροδρομίου, ο εκσυγχρονισμός των πλοίων και η συχνότητα των δρομολογίων) και πρέπει να γίνουν προσπάθειες για τη βελτίωση τους και την άρση της απομόνωσης του νησιού. Ακόμη θεωρούνται βασικές οι ελλείψεις χώρων ψυχαγωγίας όπως θέατρο, σινεμά, μουσείο λαϊκής τέχνης κλπ. Όμως έχουν γίνει βασικές παρεμβάσεις σε υποδομές μεγίστης σημασίας όπως βελτίωση του λιμανιού του νησιού, κατασκευή ελικοδρομίου κ.α. τα οποία θεωρούνται πολύ σημαντικά για την επικοινωνία του νησιού με άλλες περιοχές.

Επίσης έχουν πραγματοποιηθεί και από το Δήμο πολύς σημαντικά έργα που συμβάλλουν στην βελτίωση της ποιότητας ζωής των κατοίκων.

Έπειτα όσον αφορά τον τουρισμό έχει ιστορία λίγων δεκαετιών, όμως λόγω του θρησκευτικού, πολιτιστικού και φυσικού πλούτου του νησιού προσελκύει μεγάλο αριθμό τουριστών κάθε χρόνο. Πολλοί από αυτούς είναι επαναλαμβανόμενοι τουρίστες οι οποίοι είτε ήταν μαθητές στην Πατμιάδα Σχολή ή πρόκειται για ανθρώπους που αγόρασαν σπίτι στην Πάτμο ή την επισκέπτονται κάθε χρόνο για παραθερισμό. Όμως είναι σημαντικός ο αριθμός τουριστών και μάλιστα στο νησί αναπτύσσονται οι μορφές ήπιου τουρισμού και έτσι δεν αλλοιώνεται σε πολύ μεγάλο βαθμό το φυσικό τοπίο του νησιού.

Όσον αφορά τον πρωτογενή τομέα παραγωγής δεν είναι ανεπτυγμένος στο νησί καθώς σημειώνεται μεγάλη απασχόληση των κατοίκων σε αυτόν τον τομέα. Λόγω κυρίως ότι το νησί είναι άγονο, ελάχιστοι είναι οι άνθρωποι που καλλιεργούν προϊόντα και εξίσου μικρό είναι το ποσοστό εκείνων που καλλιεργούν πολύ λίγες ποσότητες οι οποίες επαρκούν μόνο για ιδιοκατανάλωση. Παρά το γεγονός ότι καλλιεργείται ποικιλία φυτικών προϊόντων που καλύπτει μόνο την τοπική αγορά. Ο συνεταιρισμός συμβάλλει για τη συσπείρωση και την καλύτερη εξυπηρέτηση των γεωργών.

Όσον αφορά τα κτηνοτροφικά προϊόντα υπάρχουν λίγοι κτηνοτρόφοι οι οποίοι τροφοδοτούν την τοπική αγορά με κρέας και γαλακτοκομικά προϊόντα και σε ελάχιστες περιπτώσεις εξάγουν κρέας σε γειτονικά νησιά.

Σχετικά με την αλιεία, ενώ είναι πιο ανεπτυγμένη από τους άλλους δυο τομείς, συναντά πολλά προβλήματα και αυτό αποτρέπει τη διαδοχή του επαγγέλματος από τους νεώτερους. Όμως, η δραστηριοποίηση του Σωματείου των ψαράδων βοηθάει για την καλύτερη εξυπηρέτηση τους. Βέβαια τα ψάρια διοχετεύονται για την κάλυψη των αναγκών της τοπικής αγοράς αλλά και σε περιπτώσεις πλεονασμού εξάγονται σε άλλες αγορές.

Τέλος, δεν παρουσιάζεται βιοτεχνική δραστηριότητα στο νησί λόγω των φυσικών, οικονομικών και διαρθρωτικών δυσχερειών που παρουσιάζονται.

Συνοψίζοντας τα αποτελέσματα που προκύπτουν από την ανάλυση των απαντήσεων που έδωσαν οι Πάτμιοι φαίνεται ότι μεγάλο ποσοστό των ερωτηθέντων είναι απόφοιτοι Πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης (30%), έπειτα Γυμνασίου και Λυκείου και ακολουθούν οι υπόλοιπες βαθμίδες. Αξιοσημείωτο είναι το γεγονός ότι όλοι έχουν λάβει την απαραίτητη μόρφωση έστω και αν τα επίπεδα της Τριτοβάθμιας εκπαίδευσης (ΑΕΙ- ΤΕΙ) κυμαίνονται σε μικρά επίπεδα.

Συγκρίνοντάς τα με τις ηλικίες των ερωτηθέντων φαίνεται ότι το δείγμα που επιλέχθηκε βρισκόταν σε ένα ευρύ φάσμα ηλικιών όπου βέβαια ήταν αρκετό το ποσοστό των νέων σε ηλικία 18-24 ετών (34%) και έπειτα σε ίσα ποσοστά περίπου κατανέμονται τα ποσοστά για τα υπόλοιπα εύρη των ηλικιών. Οπότε φαίνεται ότι σε γενικές γραμμές ο ντόπιος πληθυσμός έχει λάβει έστω τη βασική μόρφωση. Βέβαια δεν μπορεί αυτό να αναχθεί σε ολόκληρο τον πληθυσμό γιατί ενδεχομένως κάποιοι γηραιότεροι να μην γνωρίζουν έστω τα βασικά.

Ως προς την οικογενειακή κατάσταση των ερωτηθέντων, λαμβάνοντας υπ' όψη ότι το δείγμα περιελάμβανε άτομα από 18 ετών και άνω, μεγάλο ποσοστό είναι παντρεμένοι (60%). Αυτό αποτελεί θετικό χαρακτηριστικό αφού οδηγεί στην εξέλιξη του πληθυσμού του νησιού και αποτρέπει τη γήρανση του.

Επίσης το γεγονός ότι οι Πάτμιοι αποκαθιστούνται οικογενειακά στην Πάτμο δείχνει ότι παραμένουν μόνιμα στο νησί, ενώ ως προς άλλες μορφές οικογενειακής κατάστασης, μικρό ποσοστό δήλωσαν ότι είναι άγαμοι (αφορά νεαρές ηλικίες) και σε ελάχιστα ποσοστά έχουν άλλες μορφές οικογενειακής κατάστασης.

Έπειτα σχετικά με τον αριθμό των μελών της οικογένειας, μεγάλο ποσοστό των ερωτηθέντων απάντησε ότι η οικογένειά τους αποτελείται από 4 μέλη (43%) και από

αυτό φαίνεται (λαμβάνοντας βέβαια υπ' όψη ότι ελάχιστα είναι τα ποσοστά εκείνων που είναι διαζευγμένοι, σε διάσταση, χήροι κλπ.) ότι έχουν 2 παιδιά. Ο αριθμός αυτός των παιδιών αποτελεί θετικό στοιχείο καθώς μπορεί να συμβάλει στην ανανέωση του πληθυσμού και στη μείωση της υπογεννητικότητας. Επίσης σημαντικό είναι και το ποσοστό αυτών που έχουν 1 παιδί (21%) και αυτών που έχουν 3 (14%) και 4 παιδιά (9%) και φαίνεται ότι η Πάτμος δεν αντιμετωπίζει ιδιαίτερο πρόβλημα υπογεννητικότητας ή αριθμού παιδιών. Βέβαια πρέπει να συμπεριληφθούν και οι κατηγορίες ατόμων που οι οικογένειές τους αποτελούνται από 7 ή 8 μέλη με ποσοστά 2% και 1% αντίστοιχα, δηλαδή οικογένειες που έχουν 5 ή 6 παιδιά.

Στη συνέχεια τα συμπεράσματα που προκύπτουν από ερώτηση σχετική με το επάγγελμα των ερωτηθέντων, προκύπτει ότι μεγάλο ποσοστό τους είναι ελεύθεροι επαγγελματίες (28%), δηλαδή διατηρούν δικές τους επιχειρήσεις όπως τουριστικά καταστήματα, παντοπωλεία, αγροτικές και γεωργικές εκμεταλλεύσεις. Είναι σημαντικό οι κάτοικοι του νησιού να έχουν δικό τους επάγγελμα λόγω του ότι εξυπηρετούν τις ανάγκες του νησιού παρέχοντας ανάλογες υπηρεσίες στους κατοίκους και αναβαθμίζουν την ποιότητα αλλά και την ποσότητα των παρεχόμενων υπηρεσιών.

Έπειτα το 22% των ερωτηθέντων είναι ιδιωτικοί υπάλληλοι και χαρακτηριστικό αποτελεί ότι η πλειοψηφία των επαγγελματιών σχετίζεται με τον τουρισμό οπότε από αυτό φαίνεται ότι αρκετοί από αυτούς δεν διατηρούν την κύρια απασχόληση τους τη χειμερινή περίοδο όπου δεν υπάρχει τουρισμός στο νησί.

Έπειτα το 14% δήλωσε ότι είναι δημόσιοι υπάλληλοι (είτε καθηγητές ή εργάζονται στο Δήμο, υπάλληλοι σε άλλες δημόσιες υπηρεσίες, ιατροί κ.λπ.). Είναι επαγγέλματα που σχετίζονται με τον τριτογενή τομέα παραγωγής και είναι απαραίτητα επαγγέλματα για το νησί.

Συγκριτικά με τα προηγούμενα δεν είναι μεγάλο το ποσοστό και γι' αυτό και πολλές θέσεις σε αυτά τις καταλαμβάνουν άνθρωποι που δεν είναι ντόπιοι.

Ενδιαφέρον παρουσιάζει και το ποσοστό των γυναικών που ασχολούνται με τα οικιακά (24%), λόγω του ότι αφορά γυναίκες που είτε δεν απασχολούνται σε αμειβόμενη εργασία και συνήθως μένουν στο σπίτι επιμελούμενες τις οικιακές δραστηριότητες, είτε βοηθούν τους συζύγους ως συμβοηθούντα και μη αμειβόμενα μέλη. Είναι σημαντικό να διερευνώνται αυτά τα ποσοστά και να λαμβάνονται υπ' όψιν γιατί συμβάλλουν σημαντικά στη βιώσιμη ανάπτυξη μιας κοινωνίας.

Τέλος το 12% είναι άνεργοι, συμπεριλαμβάνοντας τους συνταξιούχους, φοιτητές και ανέργους, είναι μικρό ποσοστό συγκριτικά με τα προηγούμενα αλλά συνάμα είναι σημαντικό για τη βιωσιμότητα της κοινωνίας λόγω του ότι δεν εργάζονται και επιβαρύνουν τον οικονομικό τομέα.

Επίσης μεγάλο ποσοστό των ερωτηθέντων (78%) δεν έχουν δεύτερη απασχόληση και ένα μικρό ποσοστό (22%) έχουν. Το γεγονός ότι δεν έχουν δεύτερη απασχόληση μαρτυρεί ότι είτε είναι ευχαριστημένοι με το επάγγελμά τους είτε ότι δεν βρίσκουν δεύτερη απασχόληση. Η ερώτηση αυτή σκόπευε να διερευνήσει τη συμπεριφορά όσων ασχολούνται με τουριστικά επαγγέλματα λόγω του ότι είναι πολλοί από αυτούς δεν εργάζονται τη χειμερινή περίοδο και εντάσσονται στους επιδοτούμενους άνεργους, επίσης ότι δεν έχουν δεύτερη απασχόληση δήλωσαν και όσοι ασχολούνται με τα οικιακά αλλά και όσοι είναι άνεργοι. Έπειτα το μικρότερο ποσοστό αφορά όσους έχουν δεύτερη απασχόληση που σημαίνει ότι συμπληρωματικά με την κύρια απασχόληση πρέπει να έχουν και δεύτερη για να ενισχύουν το εισόδημά τους.

Το είδος της δεύτερης απασχόλησης είτε είχε σχέση με τον ιδιωτικό τομέα, είτε είναι ελεύθεροι επαγγελματίες και από αυτό φαίνεται ότι κυρίως απευθύνεται για ενίσχυση του υπάρχοντος εισοδήματος.

Στην ερώτηση σχετικά με το αν εργάζονται τη χειμερινή περίοδο προέκυψε ότι το 46% των ερωτηθέντων εργάζονται καθ' όλη τη χειμερινή περίοδο. Αυτό σημαίνει ότι τα επαγγέλματά τους δεν σχετίζονται με τον τουρισμό αλλά τα οποία προσφέρουν υπηρεσίες τη χειμερινή περίοδο. Επίσης προκύπτει ότι έχουν σχετικά πιο σταθερό επάγγελμα που τους αποφέρει εισόδημα το χειμώνα και δεν είναι άνεργοι. Αυτό προφανώς συμβάλλει στη βιωσιμότητα και την ανάπτυξη του νησιού αφού συμβάλλει στην ευημερία των κατοίκων. Το 42% των κατοίκων δήλωσε ότι δεν εργάζονται τη χειμερινή περίοδο, το ποσοστό αυτό βρίσκεται πολύ κοντά με το προηγούμενο (αυτούς που απάντησαν ότι εργάζονται τη χειμερινή περίοδο) και αφορά κατοίκους που ασχολούνται με τουριστικά επαγγέλματα και το χειμώνα είναι άνεργοι. Είναι σημαντικό αυτό γιατί μεγάλο ποσοστό των κατοίκων του νησιού υποαπασχολούνται ή δεν απασχολούνται καθόλου τη χειμερινή περίοδο και αυτό έχει αρνητικές επιπτώσεις στον οικονομικό και κοινωνικό τομέα του νησιού. Επίσης μόνο το 12% απασχολείται κατά διαστήματα το χειμώνα δηλαδή είναι επαγγέλματα που δεν είναι σταθερά και που να δίνουν ένα μόνιμο και σταθερό εισόδημα.

Έπειτα σχετικά με το επίπεδο εισοδήματος φαίνεται ότι το μεγαλύτερο μέρος του πληθυσμού δεν έχει ικανοποιητικό εισόδημα αφού κυμαίνεται κάτω από 10.000€ και αυτό ίσως επηρεάζεται από την εποχικότητα της απασχόλησης αλλά και το είδος του επαγγέλματος. Έπειτα με ίδια σχεδόν ποσοστά δήλωσαν ότι το εισόδημά τους κυμαίνεται γύρω ή είναι μεγαλύτερο από 10.000€. Το εισόδημα αποτελεί βασικό παράγοντα ευημερίας και ανάπτυξης μιας κοινωνίας και αυτό προδίδει ότι πρέπει να υπάρξουν κάποιες μεταβολές ώστε να επιτευχθεί ευημερία.

Επίσης σε αυτά τα πλαίσια εντάσσεται και η γνώμη των κατοίκων σχετικά με το αν θεωρούν επαρκές το εισόδημά τους. Το μεγαλύτερο ποσοστό δήλωσε ότι δεν θεωρεί το εισόδημά τους επαρκές και από αυτό φαίνεται ότι πρέπει να υπάρξουν νέες ευκαιρίες και εναλλακτικά επαγγέλματα που να πολυαπασχολούν τους κατοίκους και να προσφέρουν σταθερό εισόδημα.

Επίσης μεγάλο ποσοστό (75%) των ερωτηθέντων δε αποταμιεύουν και αυτό δείχνει ότι δεν επαρκεί το εισόδημα τους ώστε να γίνεται και αποταμίευση, γι' αυτό οι κάτοικοι πρέπει να στραφούν και σε σταθερά επαγγέλματα που ενώ θα σχετίζονται με τον τουρισμό θα διευρύνονται για απασχόληση και τη χειμερινή περίοδο.

Έπειτα για όσους ασχολούνται με τουριστικά επαγγέλματα, αυτοί θεωρούν ότι το εισόδημα που προκύπτει από τον τουρισμό είναι σε μικρό βαθμό επαρκές ενώ πολύ μικρά ποσοστά ήταν αυτά που θεωρούσαν ότι είναι σε μεγάλο βαθμό και καθόλου επαρκές.

Το γεγονός ότι θεωρείται το εισόδημα που προκύπτει από τον τουρισμό λίγο επαρκές πρέπει να ευαισθητοποιήσει τους κατοίκους να ασχοληθούν και με άλλα επαγγέλματα ώστε να συμπληρώνουν το εισόδημα τους στρεφόμενοι και σε εναλλακτικές μορφές τουρισμού ώστε να αποκομίζουν περισσότερα οφέλη και να προσελκύουν και άλλους ιδιαίτερους τύπους τουριστών π.χ. συνεδριακός, οικοτουρισμός, πολιτιστικός, συνεδριακός, θρησκευτικός κ.α.

Σχετικά με τον παράγοντα που θεωρείται υπαίτιος για τη μείωση του θερινού τουρισμού, σημειώθηκαν κυρίως οι μεταφορές (ακτοπλοϊκές και εναέριας) που επιδρούν αρνητικά στην επιλογή των τουριστών να προσέλθουν στην Πάτμο αφού ταλαιπωρούνται με τις υπάρχουσες συγκοινωνίες.

Επίσης βασικός παράγοντας είναι η ελλιπής ιατρική περίθαλψη αφού μεγάλο ποσοστό των περιστατικών χρειάζεται να γίνεται διακομιδή τους σε άλλα νοσοκομεία και ιδιαίτερα τη θερινή περίοδο. Αυτό συμβαίνει λόγω του ότι είναι συχνός ο κίνδυνος ατυχημάτων ή μικρών περιστατικών από δαγκώματα, ηλιόψεις κ.λπ. λόγω

της αυξημένης συγκέντρωσης των τουριστών επίσης αναφέρθηκε και η ακρίβεια αφού η Πάτμος συγκαταλέγεται στα ακριβά τουριστικά νησιά της Ελλάδας, βέβαια την ακρίβεια την καθορίζουν και άλλοι παράγοντες όπως οι μεταφορές κ.λπ.

Όμως για να στοχεύει η Πάτμος στη συνέχιση της τουριστικής ανάπτυξης θα πρέπει να λαμβάνει υπόψη αυτούς τους αρνητικούς παράγοντες και να προσπαθεί να τους εξαλείψει.

Ο πληθυσμός της Πάτμου δε φαίνεται πρόθυμος σε μεγάλο βαθμό να απασχοληθεί στον πρωτογενή τομέα παραγωγής (71%), ενώ μόνο το 29% των ερωτηθέντων θα επιθυμούσαν να απασχοληθούν. Οι λόγοι που δε θέλουν να απασχοληθούν είναι κυρίως ότι δεν τους αρέσει ως επάγγελμα, ότι είναι ευχαριστημένοι με το επάγγελμα που ήδη εξασκούν και δεν έχουν ελεύθερο χρόνο για να ασχοληθούν με αυτό. Οι Πάτμιοι δε φαίνονται πρόθυμοι να εξασκήσουν επαγγέλματα όπως η κτηνοτροφία, η γεωργία και η αλιεία γιατί τα θεωρούν υποδεέστερα από άλλα. Πιθανόν αυτή η άποψη να οφείλεται στην επιρροή τους από τα προβλήματα που παρουσιάζουν αυτά τα επαγγέλματα αλλά και πιθανόν να μην δίνονται κίνητρα προς αυτή την κατεύθυνση.

Στη συνέχεια, οι Πάτμιοι θεωρούν ότι η Πάτμος με την παρούσα κατάσταση είναι σε μικρό βαθμό επαρκής (53%) ώστε να ικανοποιήσει τις ανάγκες των κατοίκων της. Το γεγονός αυτό συμβαίνει πιθανόν για το λόγο ότι για να απολάβουν πολλές υπηρεσίες και προϊόντα οι Πάτμιοι πρέπει συνήθως να ταξιδεύσουν σε άλλες περιοχές είτε να τα παραγγείλουν. Αυτό βέβαια επηρεάζει την ποιότητα ζωής λόγω του ότι μεσολαβεί χρόνος και κόπος μέχρι να τα αποκτήσουν.

Έπειτα σημαντικά θεωρούνται και τα ποσοστά που χαρακτηρίζουν ότι η Πάτμος είναι επαρκής σε αρκετό βαθμό (26%) και (19%) καθόλου.

Μεγάλο ποσοστό (67%) αναγκάζεται να αγοράσει προϊόντα από άλλες περιοχές λόγω του ότι είτε δεν υπάρχουν στην Πάτμο, είτε δεν συμφέρει τους καταναλωτές να τα αγοράσουν από εκεί. Τα προϊόντα που κυρίως αγοράζουν από άλλες περιοχές είναι είδη ένδυσης και υπόδησης.

Όμως μεγάλο ποσοστό (39%) αγοράζουν πάντα προϊόντα που παράγονται στην Πάτμο (γαλακτοκομικά, κρέας, λαχανικά, φρούτα κ.α.) και το 36% συχνά.

Το γεγονός αυτό είναι πολύ θετικό για την ενίσχυση της Πατμιακής αγοράς αφού μπορεί κάλλιστα να επεκταθεί και να στοχεύει στην παραγωγή προϊόντων και ποσοτικά αλλά και ποιοτικά. Ένα πολύ μικρό ποσοστό απάντησε σπάνια ή καθόλου γιατί κυρίως δεν τους ενδιαφέρουν ή τα θεωρούν ακριβά.

Έπειτα οι κάτοικοι αισθάνονται σε μικρό βαθμό ικανοποιημένοι (52%) από τα αποτελέσματα της τοπικής αγοράς, αυτό συμβαίνει λόγω του ότι πολλές φορές για προϊόντα και υπηρεσίες καταφεύγουν σε άλλες περιοχές λόγω του ότι δεν τα βρίσκουν, ή τα θεωρούν ακριβά. Σε μικρότερο ποσοστό (28%) θεωρούν ότι είναι αρκετά επαρκής με την υφιστάμενη κατάσταση.

Επίσης οι Πάτμιοι δήλωσαν ότι μερικές φορές συμμετείχαν σε πολιτιστικές δραστηριότητες/ εκδηλώσεις που πραγματοποιούνται στο νησί. Η απάντηση αυτό αποτελεί θετικό δείκτη για την ανάδειξη της ευαισθητοποίησης των Πατμίων σχετικά με τις πολιτιστικές εκδηλώσεις και για τη δραστηριοποίηση και τη συμμετοχή τους σε συλλογικές εκδηλώσεις. Οπότε σε δοθείσες ευκαιρίες ψυχαγωγίας αλλά και ενημέρωσης υπάρχει ανταπόκριση από τους κατοίκους και μέσα από δραστήριο πληθυσμό μπορεί να επιτευχθεί η ανάπτυξη.

Επίσης μεγάλο ποσοστό του πληθυσμού ενημερώνεται για τα νέα του νησιού που σημαίνει ότι οι Πάτμιοι ενδιαφέρονται για τα δρώμενα και υπάρχει ενημέρωση των κατοίκων.

Αξιοσημείωτο είναι το γεγονός ότι οι Πάτμιοι σε πολύ μεγάλο ποσοστό (55%) γνωρίζουν την ιστορία του νησιού και αναλογιζόμενοι ότι η ανάπτυξη μιας περιοχής είναι αλληλένδετη με την ιστορία και την παράδοση της αφού αποτελεί την ταυτότητα της, η Πάτμος οδεύει προς τη σωστή κατεύθυνση.

Έπειτα αρκετοί Πάτμιοι θεωρούν ότι η συντήρηση των μνημείων του νησιού είναι σε αρκετό βαθμό επαρκής (44%) είτε λίγο (37%). Τα μνημεία του νησιού μαρτυρούν την ιστορία και είναι αλληλένδετα με τη θρησκεία και την παράδοση. Οπότε λόγω της φύσης του νησιού πρέπει να συντηρούνται και να θεωρούνται απαραίτητες προϋποθέσεις για την πορεία προς τη βιώσιμη ανάπτυξη.

Ακόμη η πλειοψηφία των κατοίκων θεωρούν ότι στο νησί αναπτύσσονται κυρίως ο πολιτιστικός και ο θρησκευτικός τουρισμός. Πράγματι λόγω της ύπαρξης της Αποκάλυψης και της Μονής το νησί προβάλλει αυτή τη μοναδικότητα και κυρίως τη θρησκευτική και την πολιτιστική.

Έτσι για την ανάπτυξη των εναλλακτικών μορφών τουρισμού η Πάτμος πρέπει να διευρύνει την ανάπτυξη κυρίως αυτών των 2 μορφών.

Στη συνέχεια οι Πάτμιοι σε μεγάλο ποσοστό ταξιδεύουν σε άλλες περιοχές κυρίως για λόγους υγείας, για προσωπικούς λόγους και για διακοπές.

Σημαντικό είναι το γεγονός ότι οι κάτοικοι σχεδόν στο σύνολο (96%) δεν είναι ικανοποιημένοι με τις υφιστάμενες συγκοινωνίες μεταξύ της Πάτμου και των άλλων

περιοχών της Ελλάδας και αυτό που θα ήθελαν κυρίως να αλλάξει είναι τα πλοία και η κατασκευή νέου αεροδρομίου.

Βέβαια οι Πάτμιοι είναι σε μικρό βαθμό ευχαριστημένοι με τα έργα που έχουν γίνει μέχρι τώρα στην Πάτμο και τα έργα με τα οποία δεν είναι ευχαριστημένοι είναι κυρίως η οδοποιία, το Κέντρο Υγείας και η διαχείριση των αποβλήτων δηλαδή βασικές υποδομές για το νησί.

Επίσης σχεδόν στο σύνολο (97%) θεωρούν αναγκαία τη λειτουργία χώρων ψυχαγωγίας και μεγάλο ποσοστό τους θα ήθελαν να παραμείνουν μόνιμα στο νησί. Έτσι επιτυγχάνεται ο στόχος που τίθεται για τη συγκράτηση του πληθυσμού στο νησί και την αποφυγή της ερήμωσης. Βέβαια για να επιτευχθεί το επίπεδο διαβίωσης του πληθυσμού θα πρέπει να δημιουργούνται νέες ευκαιρίες απασχόλησης, ψυχαγωγίας, ποιότητας ζωής και ανάπτυξη με σεβασμό στο περιβάλλον.

Έπειτα από την παρουσίαση των συσχετίσεων που προκύπτουν μεταξύ των γενικών ερωτήσεων με τις ειδικές, προκύπτουν ορισμένα συμπεράσματα.

Το φύλο δεν επηρεάζει την αποταμίευση, οπότε φαίνεται ότι οι Πάτμιοι ανεξαρτήτως φύλου επιλέγουν ή όχι την αποταμίευση και αυτή εξαρτάται από άλλους παράγοντες.

Επίσης το φύλο δεν επηρεάζει την επιλογή να μείνουν μόνιμα στο νησί αφού οι κάτοικοι επηρεάζονται από άλλους παράγοντες.

Τέλος το φύλο επηρεάζει το αν οι ερωτηθέντες έχουν δεύτερη απασχόληση και το είδος της απασχόλησης. Αυτό αφορά κυρίως επαγγέλματα που σχετίζονται με τον τουρισμό και διαφοροποιούνται ανάλογα με το φύλο.

Κατόπιν η ηλικία επηρεάζει την απασχόληση τη χειμερινή περίοδο και αυτό φαίνεται στην Πάτμο λόγω του ότι άτομα νεαρής ηλικίας ασχολούνται με τον τουρισμό μόνο τους θερινούς μήνες.

Επίσης η ηλικία επηρεάζει την αγορά προϊόντων από άλλες περιοχές αφού άτομα πιο νεαρής ηλικίας ταξιδεύουν σε άλλες περιοχές πιο εύκολα από άτομα με μεγαλύτερη ηλικία και αγοράζουν προϊόντα.

Τέλος η ηλικία επηρεάζει την επιλογή των ερωτηθέντων να παραμείνουν μόνιμα στο νησί λόγω του ότι άτομα μεγαλύτερης ηλικίας ήδη είναι εγκατεστημένοι στο νησί με την οικογένεια τους και έχουν κάνει την επιλογή τους.

Έπειτα όσον αφορά τις σπουδές επηρεάζουν το είδος της δεύτερης απασχόλησης λόγω των προσόντων προφανώς που έχει καθένας και εξασκεί ένα επάγγελμα.

Επίσης οι σπουδές επηρεάζουν το αν οι ερωτηθέντες εργάζονται τη χειμερινή περίοδο λόγω του ότι άτομα που έχουν υψηλή μόρφωση συνήθως έχουν πιο σταθερά επαγγέλματα.

Ακόμη η επιλογή να ασχοληθούν με τον πρωτογενή τομέα παραγωγής επηρεάζεται από τις σπουδές λόγω του ότι πιθανόν άτομα με υψηλό επίπεδο μόρφωσης να μη θέλουν να ασχοληθούν με επαγγέλματα του πρωτογενή τομέα παραγωγής.

Στη συνέχεια φαίνεται ότι οι σπουδές επηρεάζουν την επιλογή των κατοίκων να παραμείνουν μόνιμα στο νησί. Ίσως γιατί άτομα με υψηλή μόρφωση πιθανόν να μην έχουν ανάλογη επαγγελματική αποκατάσταση στο νησί.

Έπειτα όσον αφορά την οικογενειακή κατάσταση φαίνεται ότι επηρεάζει το αν οι ερωτηθέντες διατηρούν την κύρια απασχόληση και τη χειμερινή περίοδο οπότε φαίνεται ότι οι Πάτμιοι επηρεάζονται από το ποια είναι η οικογενειακή κατάστασή τους για να εργαστούν τη χειμερινή περίοδο.

Ακόμη το είδος της δεύτερης απασχόλησης επηρεάζει και το επίπεδο εισοδήματος των ερωτηθέντων αφού λόγου χάρη ένας έγγαμος θα ξόδευε περισσότερα για να καλύψει τις βασικές του ανάγκες απ' ότι ένας άγαμος.

Επίσης φαίνεται ότι και η οικογενειακή κατάσταση επηρεάζει το γεγονός ότι θεωρούν ως παράγοντα μείωσης του θερινού τουρισμού την ελλιπή ιατρική περίθαλψη λόγω του ότι πιθανόν να επηρεάζει το γεγονός ότι η παρουσία οικογένειας εντείνει περισσότερο το ενδιαφέρον τους για την παροχή ιατρικής περίθαλψης.

Επίσης φαίνεται ότι η οικογενειακή κατάσταση επηρεάζει την επιλογή των ερωτηθέντων να αγοράζουν προϊόντα από άλλες περιοχές και ίσως αυτό προκύπτει λόγω του ότι μια οικογένεια ζητάει περισσότερα και πιο οικονομικά προϊόντα και αναγκάζεται να καταφύγει και σε άλλες αγορές.

Όπως αναφέρθηκε και στα προηγούμενα, η οικογενειακή κατάσταση επηρεάζει την άποψη σχετικά με το γεγονός ότι οι ερωτηθέντες δεν είναι ικανοποιημένοι από τη λειτουργία του Κέντρου Υγείας για τους ίδιους λόγους.

Τέλος η οικογενειακή κατάσταση επηρεάζει την επιλογή των ερωτηθέντων να παραμείνουν μόνιμα στο νησί. Λόγω πιθανόν ότι σε έγγαμη κατάσταση ήδη έχουν εγκατασταθεί και ζουν μόνιμα στο νησί.

Φαίνεται λοιπόν ότι ο αριθμός των μελών του νοικοκυριού επηρεάζει το είδος της δεύτερης απασχόλησης που έχουν οι ερωτηθέντες. Αυτό προκύπτει λόγω του ότι όσο περισσότερα είναι τα μέλη της οικογένειας, αυτή χρειάζεται μεγαλύτερο

εισόδημα για να συντηρηθούν και ανάλογα επηρεάζεται και το είδος του επαγγέλματος ώστε να απολαμβάνει μεγαλύτερο εισόδημα.

Ακόμη ανάλογα με τον αριθμό των μελών της οικογένειας επηρεάζεται η επιλογή των ερωτηθέντων σχετικά με το αν θα ήθελαν να χρησιμοποιήσουν εναλλακτικές μορφές ενέργειας. Σίγουρα οικογένειες με πολλά μέλη θα αναζητούσαν πιο οικονομική ενέργεια για να καλύψουν τις ανάγκες του νοικοκυριού.

Επίσης ανάλογα με τον αριθμό των μελών της οικογένειας επηρεάζεται η άποψη των ερωτηθέντων σχετικά με το ότι δεν τους ικανοποιεί ως έργο η διαχείριση των αποβλήτων. Σίγουρα οι οικογένειες με παιδιά είναι ευαισθητοποιημένες ως προς αυτούς τους τομείς καθώς ενδιαφέρονται όχι μόνο για το δικό τους μέλλον αλλά και για των παιδιών τους.

Αυτό που παρατηρείται είναι ότι ο αριθμός των μελών της οικογένειας δεν επηρεάζει την αποταμίευση και αν θέλουν να παραμείνουν μόνιμα στο νησί.

Ως προς την αποταμίευση, αυτό συμβαίνει λόγω του ότι το επίπεδο αποταμίευσης εξαρτάται από τον αριθμό μελών της οικογένειας αφού όσο περισσότερα είναι α μέλη της οικογένειας τόσο πιο πολλά χρήματα απαιτούνται για να συντηρηθούν, ενώ συγκριτικά λιγότερα θα χρειάζονταν για την κάλυψη των βασικών αναγκών μια οικογένεια με λιγότερα μέλη και έτσι θα υπήρχε απόθεμα για αποταμίευση. Επίσης δεν επηρεάζει ο αριθμός των μελών της οικογένειας την επιλογή μόνιμης παραμονής στο νησί, λόγω του ότι αυτή η επιλογή επηρεάζεται από προσωπικούς λόγους.

Έπειτα η περιοχή κατοικίας επηρεάζει το αν οι ερωτηθέντες έχουν χειμερινή απασχόληση κυρίως λόγω και του επαγγέλματος που επιλέγουν ανάλογα με την περιοχή που διαμένουν.

Ακόμη επηρεάζει το επίπεδο εισοδήματος των ερωτηθέντων και την επιλογή τους να αγοράζουν προϊόντα από άλλες περιοχές.

Έπειτα όσον αφορά το επάγγελμα, αυτό επηρεάζει αν οι ερωτηθέντες απασχολούνται τη χειμερινή περίοδο αφού σε περίπτωση που το κύριο επάγγελμα τους σχετίζεται με τον τουρισμό δεν το διατηρούν το χειμώνα ενώ ένα πιο σταθερό επάγγελμα το διατηρούν.

Επίσης το επάγγελμα επηρεάζει το επίπεδο εισοδήματος. Αυτό είναι προφανές αφού ανάλογα με το είδος της απασχόλησης που έχουν θα απολαμβάνουν διαφορετικό εισόδημα.

Τέλος το επάγγελμα επηρεάζει το αν είναι ευχαριστημένοι που έχουν γίνει μέχρι τώρα στο νησί. Οπότε οι κάτοικοι ανάλογα με το είδος απασχόλησης τους και με τα ενδιαφέροντα τους επιζητούν και διαφορετικά έργα για την εξυπηρέτησή τους.

Οπότε φαίνεται ότι στην Πάτμο έχουν γίνει αρκετές ενέργειες με σκοπό την επίτευξη των αναπτυξιακών σκοπών και η Πάτμος έχει βελτιωθεί σε αρκετούς τομείς σε σχέση με παλαιότερες περιόδους. Όμως λείπουν βασικές υποδομές που της προσδίδουν ευελιξία στις εκάστοτε δυσχέρειες, ποιότητα ζωής στους κατοίκους και προστασία του περιβάλλοντος. Οπότε πρέπει να γίνουν ακόμη βασικά έργα ώστε να μπορεί να αντεπεξέρχεται στις ανάγκες της και να θεωρείται βιώσιμη.

5.2. Προτάσεις

Για να επιτευχθούν ολοκληρωμένα οι έννοιες της ολοκληρωμένης, βιώσιμης, τοπικής και ενδογενούς ανάπτυξης πρέπει να τεθούν και άλλοι στόχοι, να γίνουν ενέργειες επιπλέον για άλλα έργα και υποδομές, να τεθούν και άλλες προτεραιότητες οι οποίες εντέλει θα αποσκοπούν στη βελτίωση του βιοτικού επιπέδου του τοπικού πληθυσμού αλλά και συνάμα στην προστασία του περιβάλλοντος.

Συγκράτηση του ντόπιου πληθυσμού.

Καταρχήν θα πρέπει να *συγκρατείται ο ντόπιος πληθυσμός* στο νησί ώστε να αναπτύσσονται δραστηριότητες και να προωθούνται κίνητρα. Αποτελεί βασική και πρωταρχική προϋπόθεση η συγκράτηση του πληθυσμού στην περιοχή για να μην υπάρξει ερήμωση και να μην επέλθει παρακμή.

Γενικότερα θα πρέπει να υπάρχει πληθυσμός αφού αποτελεί το «αντικείμενο» της ανάπτυξης.

Συγκράτηση των νέων.

Πρέπει να *συγκρατούνται οι νέοι στο νησί* και να τους παρέχονται όλες οι δυνατότητες και οι ευκαιρίες ώστε να έχουν τα βασικά κίνητρα να παραμείνουν και να υποστηρίζουν το νησί. Με τη συγκράτηση ιδιαίτερα των νέων παρατηρείται εκσυγχρονισμός και προσαρμογή σε νέα δεδομένα και καινοτομίες. Δημιουργούνται νέες προοπτικές και συντελείται μια ομαλή μετεξέλιξη της κοινωνίας προσαρμόζοντας στη δική της κουλτούρα νέα δεδομένα. Οπότε η τοπική κοινωνία εκσυγχρονίζεται και προοδεύει.

Οι νέοι είναι αυτοί που θα διαμορφώσουν τη μετέπειτα πορεία του νησιού και θα συντελέσουν στην επίτευξη της πολυδιάστατης ανάπτυξης και ευημερίας του νησιού αποσκοπώντας στην προσωπική ευημερία.

Διατήρηση πολιτισμού.

Έπειτα όσον αφορά τον πολιτισμό θα πρέπει να διατηρείται και να μην αλλοιώνεται. *Ο πολιτισμός του νησιού αποτελεί την ταυτότητά του*, τη διαφοροποίηση καθώς και τη διάκριση του σε ευρεία κλίμακα. Το νησί είναι αλληλένδετο με τα πολιτιστικά και πολιτισμικά στοιχεία του, λαμβάνοντας υπ' όψιν την Αποκάλυψη και την Ιερά Μονή.

Βέβαια τα δύο αυτά μνημεία αποτελούν τους «πομπούς» του νησιού αλλά υπάρχουν και πλήθος άλλα μνημεία που βρίσκονται διάσπαρτα στους διάφορους οικισμούς όπως εξωκλήσια, σπίτια, αντικείμενα οικιακής χρήσης.

Έπειτα για την προώθηση του πολιτισμού βασική θεωρείται η *διατήρηση των ηθών και των εθίμων* του νησιού όχι τόσο για προβολή, όσο για προστασία της πολιτισμικής ταυτότητας του νησιού.

Πραγματοποίηση *πολιτιστικών εκδηλώσεων* για την ψυχαγωγία των κατοίκων και την προβολή του νησιού.

Επίσης η *δημιουργία χώρων ψυχαγωγίας*, όπως θέατρο, το οποίο να στεγάζεται σε δικό του κτίριο και να έχει όλο τον απαιτούμενο εξοπλισμό. Επίσης απαραίτητη θεωρείται η λειτουργία σινεμά καθώς αρκετό ποσοστό των κατοίκων θεωρεί απαραίτητους τέτοιους χώρους.

Επίσης η ίδρυση *μουσείου λαϊκής τέχνης* κρίνεται απαραίτητη για το νησί αφού έχει πληθώρα ειδών να επιδείξει λαμβάνοντας υπ' όψιν οικιακά σκεύη, κοσμήματα, Πατμιακές ενδυμασίες, χειρόγραφα, έπιπλα κ.α.

Επίσης *συντήρηση και διατήρηση των μνημείων και των κτιρίων* με ιδιαίτερα αρχιτεκτονικά χαρακτηριστικά στοιχεία.

Προστασία των φυσικών τοπίων

Διατήρηση της *φυσιογνωμίας του φυσικού τοπίου* ώστε να μην αλλοιωθεί και ανάδειξη ιδιαίτερων περιοχών π.χ. χάραξη μονοπατιών και καθαρισμός των ήδη υπάρχουσών, διατήρηση των μη προσβάσιμων παραλιών με οχήματα για να μην επέλθει αλλοίωσή τους, διατήρηση μικρών εκκλησιών και συντήρηση τους για να διατηρήσουν τη φυσιογνωμία τους.

Περιορισμός της ανοικοδόμησης του νησιού για την αποφυγή αλλοίωσης της φυσιογνωμίας του νησιού.

Ωθηση στην Παιδεία.

Πρέπει να δοθεί επιπλέον *ώθηση στην Παιδεία* αφού υφίσταται πολλά προβλήματα και τα οποία πρέπει να ξεπεραστούν. Η Παιδεία αποτελεί το «εργαλείο» των νέων γενεών για να συνεχίσουν την ανάπτυξη του νησιού.

Ενδείκνυται να γίνουν περαιτέρω επενδύσεις για την Παιδεία, για την άρτια οργάνωση των σχολείων με όλο τον απαιτούμενο κτιριακό και μηχανικό εξοπλισμό, όπως αγορά όλων των απαιτούμενων εποπτικών υλικών, εμπλουτισμός των βιβλιοθηκών, διοργάνωση περιβαλλοντικών εκδρομών, περιβαλλοντική διαπαιδαγώγηση και κατασκευή επιπλέον αιθουσών.

Επίσης προτείνεται, όπως δήλωσε ο κ. Μελιανός (Διευθυντής της Πατριάδας Εκκλησιαστικής Σχολής), η ίδρυση κάποιας μορφής *Ακαδημίας* αφού προσφέρεται το νησί για κάτι τέτοιο ώστε να υπάρχει τόνωση της τοπικής αγοράς και τη χειμερινή περίοδο.

Ακόμη πρέπει να διατηρηθούν το *TEE* και το *IEK* ώστε να εκπαιδεύονται οι νέοι στο νησί, να συγκρατείται ο ντόπιος πληθυσμός, να προσελκύονται ενδιαφερόμενοι από άλλα μέρη και να ανοίγονται νέοι εκπαιδευτικοί και επαγγελματικοί ορίζοντες για τους ντόπιους.

Απασχόληση στον πρωτογενή τομέα παραγωγής.

Η Πάτμος για να ωθήσει τους κατοίκους να ασχοληθούν με τον *πρωτογενή τομέα παραγωγής* πρέπει να παράσχει κίνητρα ώστε οι κάτοικοι να ασχολούνται με αυτές τις δραστηριότητες.

Έπειτα να διευρύνει τις δραστηριότητες του ο *συνεταιρισμός* του νησιού ώστε να προσελκύει ακόμη περισσότερους γεωργούς, να βοηθήσει τα ήδη εγγεγραμμένα μέλη με προσφορές όπως πιο οικονομικές πρώτες ύλες, εμπορία των δικών τους προϊόντων, διεύρυνση των ήδη υπάρχουσών υπηρεσιών που υπάρχουν όπως κατάστημα εμπορίας και άλλων ειδών προϊόντων, αγορές γεωργικών μηχανημάτων, βοήθεια σε δραστηριότητες των γεωργών, συνεργασία με άλλους φορείς για ενημέρωση και καλύτερη εξυπηρέτηση. Ακόμη δραστήριο διοικητικό προσωπικό, διοργάνωση εκπαιδευτικών σεμιναρίων για τους αγρότες, εκσυγχρονισμός καλλιεργειών, προώθηση μεθόδων καλλιέργειας φιλικών προς το περιβάλλον και εξαγωγή προϊόντων σε άλλες αγορές πέραν της τοπικής. Επίσης χορήγηση προϊόντων συσκευασμένων που θα παράγονται στο νησί με σήμα κατατεθέν την Πάτμο.

Ίδρυση γυναικείου συνεταιρισμού για παραγωγή ειδών λαϊκής τέχνης, τοπικών εδεσμάτων, συσκευασμένων γλυκών και τροφίμων και άλλων τοπικών προϊόντων και προώθησή τους στην τοπική αγορά καθ' όλη τη διάρκεια του έτους καθώς και εξαγωγή τους σε άλλες αγορές.

Ενίσχυση των Πατμίων για εκτροφή ζώων είτε για ιδιοκατανάλωση, είτε για εμπορία κρέατος και γαλακτοκομικών προϊόντων.

Παροχή κινήτρων για καλλιέργεια γόνιμων αλλά ερειπωμένων εδαφών ώστε να παράγεται μεγαλύτερη ποσότητα προϊόντων.

Προώθηση βιολογικής καλλιέργειας για την ενίσχυση του εισοδήματος των αγροτών αλλά και για την επίτευξη της βιωσιμότητας.

Ενημέρωση των γεωργών, κτηνοτρόφων και αλιέων για τις νέες συνθήκες που επικρατούν. Ενημέρωση με σκοπό τον εκσυγχρονισμό και τη χρήση αποδοτικότερων μεθόδων.

Κατάρτιση τους σε επιστήμες όπως εμπορία, λογιστική, μάρκετινγκ, χρήση Η/Υ και γνώση ξένων γλωσσών για να επεκτείνουν τις δραστηριότητές τους.

Ενίσχυση για λειτουργία αγροτουριστικών μονάδων παράλληλα με τις δραστηριότητές τους με σκοπό τη συμπλήρωση του εισοδήματος τους και την προσέλκυση νέων τουριστών στο νησί.

Ενίσχυση της επιχειρηματικότητας και της ανταγωνιστικότητας με σκοπό την καλλιέργεια ποιοτικών προϊόντων και την εμπορία τους.

Για την ενίσχυση της αλιείας πρέπει να δοθούν κίνητρα ώστε να εκσυγχρονιστούν τα μηχανήματα, καινοτόμες δράσεις ώστε να είναι πιο αποδοτικό το επάγγελμα. Κανονισμοί σχετικά με την εποχικότητα αλίευσης ώστε να αναπτύσσονται και να αναπαράγονται οι θαλάσσιοι πληθυσμοί χωρίς να κινδυνεύουν να εξαφανιστούν.

Χρηματοδοτήσεις για υποδομές και έργα.

Ως προς τις υποδομές, πρέπει να διευρυνθούν και να επεκταθούν λαμβάνοντας υπόψιν το περιβάλλον σε συνδυασμό με την κάλυψη των τοπικών αναγκών.

Πρέπει να χρηματοδοτηθούν οι υπάρχουσες μελέτες οι οποίες αναφέρθησαν δηλαδή η μελέτη για κατασκευή αιολικού Πάρκου, αφαλάτωσης και ΧΥΤΑ ώστε να προστατεύεται το περιβάλλον και να γίνεται σωστή διαχείριση των αποβλήτων.

Απαραίτητη θεωρείται η κατασκευή ΧΥΤΑ για την προστασία του περιβάλλοντος, την αποτροπή από το θέαμα της χωματερής, την προστασία της υγείας των κατοίκων καθώς και τη σωστή διαχείριση των αποβλήτων.

Λειτουργία ανακύκλωσης στην Πάτμο ώστε να γίνεται διαλογή των αποβλήτων και να μην επιβαρύνεται το περιβάλλον. Επίσης μείωση αυτών που καταλήγουν στη χωματερή.

Έπειτα όσον αφορά την κατασκευή Μονάδας Αφαλάτωσης, πρέπει επίσης να χρηματοδοτηθεί και να αποπερατωθεί ώστε να καλυφθούν οι ανάγκες των κατοίκων για νερό αφού αποτελούν βασική ανάγκη.

Για την αντιμετώπιση των προβλημάτων νερού της Πάτμου προτείνονται λύσεις που ενδεχομένως θα κάλυπταν βασικές ανάγκες του νησιού και ιδίως τους θερινούς μήνες που η ζήτηση νερού είναι πιο αυξημένη.

Προτείνεται, λοιπόν η ολοκλήρωση της κατασκευής του φράγματος στο Λιβάδι Γερανού (ήδη βρίσκεται υπό κατασκευή). Επίσης η βελτίωση των δικτύων ύδρευσης του νησιού αφού σε πολλές περιπτώσεις χρειάζονται επιδιόρθωση και αλλαγή, είτε σε ορισμένες περιπτώσεις πρέπει να τοποθετηθούν νέες.

Έπειτα σημαντική θεωρείται η παροχή κινήτρων ώστε να κατασκευάζονται οικιακές δεξαμενές οι οποίες θα αποθηκεύουν το νερό και θα αντεπεξέρχονται σε περιπτώσεις έκτακτης ανάγκης.

Ακόμη ζωτικά για τους κατοίκους θεωρούνται και τα έργα προστασίας και ενίσχυσης ήδη υπάρχουσών υδρογεωτρήσεων (από τα βοθρολύματα και την αλμυρή σφήνα).

Επίσης προτείνεται κατασκευή δεύτερου φράγματος στην περιοχή Γροίκος η οποία θα συμπληρώνει τις αυξημένες ανάγκες σε νερό, ιδιαίτερα τους θερινούς μήνες.

Τέλος απαιτείται τιμολογιακή πολιτική και διαχείριση της ζήτησης ώστε να μην υπάρχει σπατάλη νερού.

Έπειτα επειδή κάποιοι από τους παραπάνω στόχους δεν είναι άμεσα πραγματοποιήσιμοι παρατίθενται κάποιες προτάσεις που θα απέλυαν ,έστω βραχυχρόνια την ανάγκη για πόσιμο νερό.

Έτσι προτείνεται η δυνατότητα να μεταφέρεται νερό, εκτός από τη Ρόδο, από γειτονικά νησιά και ιδιαίτερα από την Κω.

Να κατασκευαστεί δίκτυο μεγαλύτερης παροχευτικότητας σε όλους τους οικισμούς και ακόμη μια δεξαμενή 1.000 m³ στη Σκάλα ώστε να διευκολύνεται η παραλαβή νερού από το υδροφόρο πλοίο που δρομολογείται από τη Ρόδο και μεταφέρει το νερό ώστε να υπάρχει άμεσα διαθέσιμο νερό στην Πάτμο άλλα και να τηρούνται όσο το δυνατόν οι κανόνες υγιεινής για την αποθήκευση και τη διαχείριση του πόσιμου νερού.

Παραγωγή ενέργειας.

Έπειτα όσον αφορά την παραγωγή ενέργειας πρέπει να γίνουν επενδύσεις στην παραγωγή ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές ενέργειας με σκοπό αφενός την προστασία του περιβάλλοντος και των φυσικών πόρων και αφετέρου τη συνεχή παραγωγή ενέργειας χωρίς να υφίσταται ο κίνδυνος εξάντλησης τους.

Στη συνέχεια όσον αφορά την κατασκευή Αιολικού Πάρκου είναι και αυτό σημαντικό να γίνει, γιατί θα προωθήσει τη χρήση εναλλακτικών μορφών ενέργειας καθώς θα μειώσει το κόστος παραγωγής ενέργειας και θα προστατεύεται το

περιβάλλον από τα προβλήματα ρύπανσης που προκύπτουν λόγω της χρήσης συμβατικών πόρων (πετρέλαιο DIESEL).

Εκτός από την παραγωγή ενέργειας από τη λειτουργία *Αιολικού Πάρκου* δύναται να παράγεται και η ηλιακή ενέργεια (ήδη γίνεται μικρή αξιοποίηση της μέσω των ηλιακών θερμοσιφώνων που διαθέτουν τα σπίτια) σε ευρύ επίπεδο αφού αρκετές ημέρες το χρόνο επικρατεί ηλιοφάνεια στο νησί.

Επίσης μπορεί να παράγεται ενέργεια και από τη λειτουργία του φράγματος επιτελώντας διπλό ζωτικό ρόλο για το νησί, αφενός την παροχή νερού και αφετέρου την παροχή ενέργειας.

Βέβαια κινούμενοι σε αυτά τα πλαίσια και από τη Μονάδα Αφαλάτωσης δύναται να παράγεται ενέργεια.

Έτσι το νησί θα απεξαρτηθεί ενεργειακά και θα παράγει αρκετή ποσότητα ενέργειας ικανή να καλύψει τις ανάγκες των κατοίκων που αυξάνονται ιδιαίτερα τους θερινούς μήνες.

Βιοτεχνική δραστηριότητα.

Έπειτα προτείνεται η ίδρυση και η λειτουργία κάποιας *βιοτεχνίας* παραγωγής μη ευπαθών προϊόντων. Προτείνεται ιδιαίτερα η παραγωγή ειδών λαϊκής τέχνης συναφών με την παράδοση του νησιού ή καλτσών αφού η Πάτμος είχε παράδοση σ' αυτό.

Επίσης προτείνεται η παραγωγή ντόπιων προϊόντων τα οποία θα έχουν τοπικό σήμα, αυθεντικότητα, ποιότητα, ασφάλεια και γνησιότητα ώστε να απασχολούνται οι κάτοικοι το χειμώνα παράγοντας τα και να απολαμβάνουν κάποιο εισόδημα είτε με την πώληση τους στους τουρίστες είτε σε άλλες αγορές.

Αναδάσωση.

Αναδάσωση του νησιού με δέντρα που ευδοκιμούν στο νησί, με οπωροφόρα και άλλα δέντρα, τα οποία εκτός από την προστασία του περιβάλλοντος θα ενισχύσουν και το εισόδημα των κατοίκων εμπορευόμενοι τα αγαθά που παράγονται από αυτά.

Έπειτα η *αναδάσωση* του νησιού θεωρείται απαραίτητη κυρίως για την αποφυγή της διάβρωσης του εδάφους και θα ομορφύνει το άγονο τοπίο που καλύπτεται κυρίως από ποώδη φυτά και θάμνους.

Προστασία των ήδη υπαρχουσών μικρών εκτάσεων από περιπτώσεις πυρκαγιάς ή υπερβόσκησης που θα αποβεί μοιραία γι' αυτά. Επίσης κρίνεται βασική η περιτοίχιση του δασυλλίου του Κουμαρώ λόγω της υπερβόσκησης του και του

κινδύνου από τη ρύπανση αφού συχνά συναντώνται απόβλητα. Επίσης καθαρισμός του για προστασία από πυρκαγιές.

Επίσης στα πλαίσια της αναδάσωσης προτείνεται φύτευση οπωροφόρων κ.α. δέντρων που θα είχαν και οικονομικές ωφέλειες στο νησί π.χ. αμυγδαλιές, αχλαδιές, κορομηλιές, φιλύρες, πικραμυγδαλιές κ.α. και για αισθητικούς λόγους (ανθίζουν όταν τα άλλα δέντρα παύουν να ανθίζουν).

Λειτουργία κοινωνικών υπηρεσιών.

Επίσης προτείνεται η ίδρυση και η λειτουργία *κοινωνικών υπηρεσιών* π.χ. βρεφονηπιακοί σταθμοί ώστε να ενισχύεται η γυναικεία απασχόληση. Ακόμη ίδρυση Κέντρου Νεότητας ώστε να καταφεύγουν εκεί οι νέοι για την ψυχαγώγησή τους, επίσης προτείνεται η ίδρυση γηροκομείου κ.α.

Αθλητισμός.

Πραγματοποίηση *αθλητικών εκδηλώσεων* για την προαγωγή του αθλητικού ιδεώδους στους νέους και την ενασχόλησή τους με αυτές τις δραστηριότητες.

Λειτουργία κλειστού γυμναστηρίου, άρτια εξοπλισμένου για την άθληση των νέων και την προαγωγή του αθλητισμού στην Πάτμο και δημιουργία υποδομών για υποδοχή αθλημάτων εκτός του ποδοσφαίρου και του μπάσκετ π.χ. στίβου.

Μεταφορές.

Κατασκευή αεροδρομίου, όχι μεγάλης κλίμακας, αλλά ικανού να εξυπηρετεί την επικοινωνία με τα γύρω νησιά ώστε να μην υποβαθμιστεί το περιβάλλον και να εξυπηρετούνται οι κάτοικοι. Αγορά ενός ελικοπτέρου για κάλυψη των αναγκών του νησιού και ιδιαίτερα για εξυπηρέτηση έκτακτων αναγκών.

Δρομολόγηση υδροπλάνου για την επικοινωνία με άλλες περιοχές της χώρας και για μείωση του χρόνου μετάβασης.

Δρομολόγηση σύγχρονων και γρήγορων πλοίων ώστε να επιτυγχάνεται ασφάλεια στις μεταφορές, άνεση και ποιότητα καθώς και γρήγορη μετακίνηση επιβατών και εμπορευμάτων.

Αύξηση της συχνότητας των δρομολογίων ιδιαίτερα τη χειμερινή περίοδο για να μην αποκλείεται το νησί για αρκετές ημέρες.

Έπειτα οι *εσωτερικές συγκοινωνίες* παρόλο που από πρώτη άποψη δεν αντιμετωπίζουν κανένα πρόβλημα, πρέπει να αναβαθμιστούν και να λειτουργούν σωστά ώστε να συμβάλλουν και στην τοπική οικονομία.

Ακόμη προτείνεται η κατασκευή ασφαλών οδών προς πολλές περιοχές ώστε οι κάτοικοι να έχουν εύκολη και ασφαλή πρόσβαση.

Κέντρο Υγείας.

Έπειτα θεωρείται ζωτικής σημασίας η πλήρης επάνδρωση του *Κέντρου Υγείας* για τους κατοίκους με όλες τις απαραίτητες ειδικότητες των γιατρών καθώς και όλα τα βασικά μηχανήματα σε πρώτη φάση.

Για να μπορεί το νησί να θεωρείται αυτόνομο κρίνεται απαραίτητη η παρουσία όλων εκείνων των ανθρωπίνων πόρων καθώς και του απαραίτητου μηχανικού και κτιριακού εξοπλισμού για να καλύψει οποιοδήποτε ανακύπτον περιστατικό και να ανταποκρίνεται επιτυχώς σε οποιαδήποτε ανάγκη χωρίς να ταλαιπωρείται ο ασθενής.

Ανάπτυξη του τουρισμού.

Κατόπιν για την *ανάπτυξη του τουρισμού* προτείνεται η αναβάθμιση των συγκοινωνιών του νησιού κυρίως των ακτοπλοϊκών αφού αποτελεί καθοριστικό παράγοντα για την επιλογή των τουριστών να επισκεφθούν το νησί της Πάτμου.

Στα πλαίσια ανάπτυξης εναλλακτικών μορφών τουρισμού προτείνεται η δημιουργία υποδομών για οργάνωση συνεδρίων κυρίως με ιστορικό, θρησκευτικό, πολιτιστικό και οικολογικό χαρακτήρα ώστε να αναπτύσσεται και συνεδριακός τουρισμός στο νησί και ιδιαίτερα σε περιόδους που δεν αναπτύσσονται άλλα είδη εναλλακτικού τουρισμού.

Επίσης προτείνονται περίπτερα στο νησί, τα οποία θα παράσχουν τουριστικούς οδηγούς στους τουρίστες καθώς και πληροφορίες για την προβολή και διαφήμιση του νησιού. Έπειτα διευρύνοντας αυτή την πρόταση πρέπει να υπάρξουν υπεύθυνοι σύμβουλοι για την προβολή και την προώθηση του νησιού, ενημέρωση των κατοίκων για την ευαισθητοποίηση τους σχετικά με το περιβάλλον σε συνδυασμό με την τουριστική ανάπτυξη.

Ιδιαίτερα τους θερινούς μήνες προτείνεται η αύξηση της συχνότητας των δρομολογίων των πλοίων για την εξυπηρέτηση των τουριστών καθώς και την ένταξη γρήγορων πλοίων ώστε να μετακινούνται πιο γρήγορα οι επιβάτες και τα εμπορεύματα από και προς την Πάτμο.

Έπειτα προτείνεται η *βελτίωση των υποδομών* και των υπηρεσιών του νησιού, δηλαδή η αναβάθμιση των καταστημάτων ώστε να παρέχουν ποικιλία προϊόντων που να ικανοποιούν τις ανθρώπινες ανάγκες.

Ίδρυση καταλυμάτων φιλικών στο περιβάλλον, ικανών να προσφέρουν άνεση και ποιότητας τους τουρίστες. Καταλύματα με ποιότητα κατασκευής που να προσιδιάζουν στο παραδοσιακό στυλ.

Επίσης η ενημέρωση των ξενοδόχων και εστιατόρων για τις τουριστικές συνθήκες που διαμορφώνονται την εκάστοτε περίοδο ώστε να είναι προετοιμασμένοι και πιο οργανωμένοι.

Την κατάρτιση τους σε θέματα ήπιου τουρισμού με σκοπό τη στροφή των δραστηριοτήτων τους στην προσέλκυση και αυτών των ειδών τουρισμού.

Την ενημέρωση των κατοίκων σχετικά με την ευαισθητοποίηση σε θέματα πολιτιστικά ώστε να μην αλλοιωθούν τα ήθη και τα έθιμα του τόπου και να μην επέλθει αλλοτρίωση της ταυτότητας του νησιού.

Ακόμη προτείνεται η *παροχή κινήτρων για ενίσχυση εναλλακτικών (ήπιων) μορφών τουρισμού* ώστε να εισαχθούν νέες δραστηριότητες και να προσελκυστούν νέοι τουρίστες στο νησί π.χ. οικοτουρίστες.

Ακόμη την *επέκταση της τουριστικής περιόδου* όπως ήδη συμβαίνει με την θεσμοθέτηση του *Θρησκευτικού Φεστιβάλ* στη διάρκεια του Σεπτεμβρίου.

Επίσης προτείνεται η *ίδρυση αγροτουριστικών καταλυμάτων* ώστε να ωθούνται οι ντόπιοι στην ενασχόληση με τον πρωτογενή τομέα παραγωγής σε συνδυασμό με τον τουρισμό.

Επίσης στη *διατήρηση και προβολή του παραδοσιακού πολιτισμού*, στη διατήρηση του θρησκευτικού και ήρεμου τοπίου, στην ανάδειξη του ιδιαίτερου φυσικού περιβάλλοντος και στη ζωντάνια που συνάμα αναδύεται και ελκύει πολλούς τύπους τουριστών.

Ίδρυση αγροτουριστικού συνεταιρισμού και σωματείων.

Κατόπιν στην *ίδρυση αγροτουριστικού συνεταιρισμού* που θα συντονίζει και θα υποστηρίζει τη λειτουργία των αγροτουριστικών καταλυμάτων. Θα συσπειρώνει τους αγρότες και θα τους ωθήσει σε νέες πηγές εισοδήματος, θα τους φέρει σε επαφή με ανθρώπους που έχουν άλλη κουλτούρα, θα τους εισάγει σε καινοτόμες δράσεις και στην προώθηση των προϊόντων που παράγουν.

Έπειτα στα πλαίσια του συνεταιρισμού προτείνεται η *συνεργασία* ντόπιων ώστε να δημιουργούν πρωτότυπα, για τα νησιά, αντικείμενα είτε με πρακτική σημασία, είτε θρησκευτική ή αισθητική.

Στη συνέχεια προτείνεται η *σύσταση σωματείων υπαλλήλων* όπως ιδιωτικών υπαλλήλων τουριστικών επιχειρήσεων για την προάσπιση των συμφερόντων τους και διεκδίκηση των δικαιωμάτων τους. Επίσης προτείνεται η συνεργασία όλων των σωματείων μεταξύ τους π.χ. ξενοδόχων, εστιατόρων και ιδιωτικών υπαλλήλων ώστε ένα αποσκοπούν στο συλλογικό συμφέρον και την κοινωνική ευημερία.

Επίσης να επιλέγονται οι βέλτιστες λύσεις ώστε να επιτυγχάνεται το όφελος όλων και να προσφέρεται δομημένα και οργανωμένα το τουριστικό προϊόν.

Επίσης στα πλαίσια των σωματείων ή του αγροτουριστικού συνεταιρισμού μπορούν να υλοποιηθούν προγράμματα για την κατάρτιση των εργαζομένων στην εμπορία προϊόντων, στο μάρκετινγκ και στην εκμάθηση ξένων γλωσσών. Επίσης στην ενημέρωση για τις εναλλακτικές (ήπιες) μορφές τουρισμού και στην εισαγωγή τους σε σύγχρονα εργαλεία όπως η χρήση Η/Υ και Internet.

Η *εποικοδομητική συνεργασία* των επιχειρηματιών του νησιού να διαφημίζουν την Πάτμο και τα προϊόντα τους. Να συνεργαστούν με εθνικούς και υπερεθνικούς φορείς για την προβολή του νησιού.

Ανάπτυξη επιχειρηματικού πνεύματος.

Κατόπιν στην περίπτωση ανάπτυξης του *επιχειρηματικού πνεύματος* και προώθησης του ανταγωνισμού πρέπει να δοθούν κίνητρα στους Πατμίους προκειμένου να στραφούν και σε λειτουργία ευέλικτων υπηρεσιών. Δηλαδή να μην αναπτύσσεται μόνο ο τριτογενής τομέας στρεφόμενος στον τουρισμό, αλλά να υπάρχουν και εναλλακτικές κατευθύνσεις απασχόλησης που να αποφέρουν σταθερό εισόδημα καθ' όλη τη διάρκεια του έτους.

Χρειάζεται *ενίσχυση των επενδύσεων, προώθηση νέων δραστηριοτήτων*, όπως είναι η εμπορία τοπικών προϊόντων και η αναζήτηση νέων αγορών.

Επενδύσεις σε επιχειρήσεις *φιλικές προς το περιβάλλον* και στρεφόμενες στην *αναβάθμιση της ποιότητας ζωής των κατοίκων*.

Βέβαια είναι σημαντικό όλες οι προτάσεις που αναφέρθηκαν παραπάνω να πραγματοποιηθούν, επειδή όμως αυτό δεν είναι εφικτό, θα πρέπει καταρχήν να δοθεί έμφαση στην ακτοπλοϊκή και εναέρια συγκοινωνία του νησιού και στη σύνδεση του με άλλες περιοχές. Θα πρέπει να αποφεύγεται ο αποκλεισμός του και ανά πάσα στιγμή να γίνονται οι μεταφορές ανθρώπων και προϊόντων χωρίς να περιορίζονται από διάφορους παράγοντες.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΕΛΛΗΝΟΓΛΩΣΣΗ

1. **Barquero, Z. and Vasque, A. (1991),** *Τοπική ανάπτυξη. Μια στρατηγική για τη δημιουργία απασχόλησης*, εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα.
2. **Bryden, J. (2003),** Αναπτυξιακές στρατηγικές για απομακρυσμένες αγροτικές περιοχές: τι γνωρίζουμε μέχρι τώρα;, *Ανάπτυξη και μετασχηματισμοί της υπαίθρου*, επιμέλεια Αποστολόπουλος Ν. και Πολύμερος Α, έκδοση Γεωπονικό Πανεπιστήμιο, Αθήνα.
3. **Ανθούση Μοναχή, (1991),** *Ερημητήρια της Πάτμου και Ερημητήρια*, έκδοση Ιεράς Μονής Ευαγγελισμός, Μητρός Ηγαπημένου, Αθήναι.
4. **Βαρβούνης, Μ. (2004),** *Η Μονή του Αγ. Ιωάννη Θεολόγου στην Πάτμο και η Σάμος, οικονομικές επαφές και πνευματικές παρακαταθήκες*, έκδοση Ιεράς Μονής Αγίου Ιωάννου Θεολόγου Πάτμου, Αθήνα.
5. **Βιρβίλης, Ζ.** *Οδηγός Ιεράς Μονής και Ιερού Σπηλαίου της Αποκαλύψεως.*
6. **Γενική Γραμματεία Εθνικής Στατιστικής Υπηρεσίας της Ελλάδος,** Διεύθυνση Πρωτογενούς Τομέα, Τμήμα Ετήσιων Στατιστικών Γεωργίας- Κτηνοτροφίας και Στατιστικών Αλιείας, Δελτίο Ετήσιας Γεωργικής Στατιστικής Έρευνας Έτους 2003 (κατά Δήμους ή Κοινότητες).
7. **Γιαννόπουλος, Γ. (1997),** *Έτος Δωδεκανήσου, πενήντα χρόνια από την ενσωμάτωση 1947-1997), Σύντομη Ιστορία της Δωδεκανήσου*, Βουλή των Ελλήνων, Αθήνα 1997.
8. **Δάβαρης, Δ. (1984),** *Πάτμος, το νησί του Ιωάννου του Θεολόγου, τουριστικός οδηγός*, εκδόσεις Δ. Γ. Δάβαρης, Αθήνα.
9. **ΔΗΜΟΣ ΠΑΤΜΟΥ.**
10. **Διεθνής Οργάνωση Βιοπολιτικής,** *Πάτμος, Βιοπεριβάλλον- Βιοπολιτισμός*, Biopolitics International Organisation.
11. **Εθνική Στατιστική Υπηρεσία της Ελλάδος (1999/ 2000),** Βασική Έρευνα Διάρθρωσης Γεωργικών και Κτηνοτροφικών Εκμεταλλεύσεων, Απογραφή Γεωργίας- Κτηνοτροφίας Έτους 1999/ 2000).
12. **Εθνική Στατιστική Υπηρεσία της Ελλάδος (2001),** Κανονικές και μη κανονικές κατοικίες, Απογραφή Πληθυσμού της 18^{ης} Μαρτίου 2001.

13. **Εθνική Στατιστική Υπηρεσία της Ελλάδος (2001)**, Οικονομικώς ενεργός, μη ενεργός και απασχολούμενοι κατά τομέα οικονομικής δραστηριότητας, Πληθυσμού της 18^{ης} Μαρτίου 2001.
14. **Εθνική Στατιστική Υπηρεσία της Ελλάδος (2001)**, Πραγματικός Πληθυσμός-Νοικοκυριά κατά μέγεθος και μέλη αυτών, Απογραφή Πληθυσμού της 18^{ης} Μαρτίου 2001.
15. **Εθνική Στατιστική Υπηρεσία της Ελλάδος (2001)**, Πραγματικός πληθυσμός κατά αστικότητα, Απογραφή Πληθυσμού της 18^{ης} Μαρτίου 2001.
16. **Εθνική Στατιστική Υπηρεσία της Ελλάδος (2001)**, Πραγματικός πληθυσμός κατά ομάδες ηλικιών, φύλο και οικογενειακή κατάσταση, Απογραφή Πληθυσμού της 18^{ης} Μαρτίου 2001.
17. **Έλι Φωτο Α.Ε. (1999)**, *Πάτμος, το νησί της Αποκάλυψης, τουριστικός οδηγός με όλες τις πληροφορίες για το νησί*, εκδόσεις ΕΛΙ ΦΩΤΟ Α.Ε.
18. **Ελληνική Δημοκρατία ΥΠΕΧΩΔΕ**, Ανάπτυξη αιολικού πάρκου 1,32 MW στην θέση Κόκκινος Κάβος του δήμου Πάτμου της νήσου Πάτμου νομού Δωδεκανήσου στα πλαίσια της ολοκληρωμένης διαχείρισης των υδάτινων πόρων της νομαρχίας Δωδεκανήσου, Τεχνική προμελέτη.
19. **Ελληνική Δημοκρατία ΥΠΕΧΩΔΕ**, Δήμος Καλυμνίων, Δήμος Πάτμου, ΤΕΔΗΝ ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΟΥ, *Κατασκευή και λειτουργία ΧΥΤΑ Δήμου Πάτμου στη θέση «Περιστεριώνα»*, Ανάδοχος: Ελληνική Εταιρεία Τοπικής Αυτοδιοίκησης Α.Ε. Τεχνικός Σύμβουλος: ΕΠΕ Α.Ε. Τμήμα Διαχείρισης Στερεών και Επικίνδυνων Αποβλήτων, Τεχνική προμελέτη, Αύγουστος 2003.
20. **Ελληνική Δημοκρατία ΥΠΕΧΩΔΕ**, Μελέτη - κατασκευή μονάδων παραγωγής πόσιμου νερού σε άνυδρα νησιά του νομού Δωδεκανήσου, Τεχνική προμελέτη.
21. **Ελληνική Δημοκρατία**, Περιφέρεια Κρήτης, *Περιφερειακό Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Κρήτης 2000-2006*, Μάρτιος 2001.
22. **Ενεπεκίδης, Π. (1988)**, *Αρχιπέλαγος, Ίμβρος- Τένεδος-Λήμνος- Χίος- Σάμος- Πάτμος, 1800-1923, Πηγές και μελέτες για την ιστορία της Τουρκοκρατίας στις Ελληνικές Χώρες*, τόμος 4ος, Βιβλιοπωλείον της Εστίας, Αθήνα.
23. **Ευρωπαϊκή Ένωση, (2001)** Περιφερειακή Πολιτική, *Στην υπηρεσία των Περιφερειών*, Λουξεμβούργο: Υπηρεσία Επίσημων Εκδόσεων των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων.
24. **Ευρωπαϊκή Ένωση, (2004)**, *Σύνταγμα της Ευρώπης*, Υπηρεσία Επίσημων Εκδόσεων των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, Λουξεμβούργο.

25. **Ευρωπαϊκή Επιτροπή, (1999),** *Οι Περιφέρειες της Ελλάδας στην Ευρωπαϊκή Ένωση*, Δεύτερη έκδοση, Υπηρεσία Επίσημων Εκδόσεων των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, Λουξεμβούργο.
26. **Ζερβού, Σκ. (1930),** *Εικονογραφημένη η Δωδεκάνησος και η Δ των Ελλήνων Εθνοσυνέλευσις*, τόμος 1ος, Π.Δ. Σακελάριος, Αθήναι.
27. **Θεοδωράκης, Α.(2001),** *Η Ευρωπαϊκή διάσταση της αειφόρου ανάπτυξης*, σελ. 18-19, Τόπος.
28. **Ιακωβίδης, Χρ. (1978),** *Χώρα Πάτμου, το αρχιτεκτονικό αποτέλεσμα μέσα από τους παράγοντες που το διαμόρφωσαν*, Αθήνα.
29. **Ιακωβίδης, Χρ.(1990),** *Ελληνική Παραδοσιακή Αρχιτεκτονική*, Πάτμος, εκδόσεις Μέλισσα, Αθήνα.
30. **Ιερά Μονή Ευαγγελισμού, (1990),** *Πάτμος, Μονή Ευαγγελισμός, Β΄ έκδοση βελτιωμένη*, έκδοση Ιεράς Μονής {{Ευαγγελισμός Μ. Η.}}, Αθήναι.
31. **Ιερά Μονή Ιωάννου Θεολόγου, (1968),** *Πάτμος Παρουσία*, έκδοση Ιερά Μονή Ιωάννου Θεολόγου.
32. **Ιστορική και Εθνολογική Εταιρία της Ελλάδος, (1984),** *Υπογραφές αγωνιστών της Ελληνικής Επανάστασεως*, Αθήνα.
33. **Καντερές, Ν. Ηλιόπουλος, Κ. Κρυστάλλης, Α. (2002),** *Διερεύνηση της προοπτικής και των τρόπων προώθησης των παραδοσιακών προϊόντων του πρωτογενή τομέα και μεταποιημένων βιοτεχνικών προϊόντων της Δωδεκανήσου*, Μελέτη του Ινστιτούτου Αγροτικής Οικονομίας και Πολιτικής- ΕΘ.Ι.ΑΓ.Ε. 70 σελίδες, Ιούνιος 2002, Αθήνα.
34. **Κοκκώσης, Χ. και Μέξα, Α. (1997),** «Τουρισμός και Περιβάλλον: Η αναζήτησης ισορροπίας» στο *Βιώσιμη Ανάπτυξη με την περιβαλλοντική αγωγή*, Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Αιτωλοακαρνανίας, Μεσολόγγι.
35. **Κοκκώσης, Χ. και Τσάρτας, Π. (2001),** *Βιώσιμη Τουριστική Ανάπτυξη και Περιβάλλον*, εκδόσεις Κριτική, Αθήνα.
36. **Κόλιας, Η. (1990),** *Πάτμος, Βυζαντινή Τέχνη στην Ελλάδα*, εκδόσεις Μέλισσα, Αθήνα.
37. **Κυριακούσης, Α. (2000),** *Στατιστικές Μέθοδοι*, Αθήνα.
38. **Λαμπρινίδης, Κ. (2003),** *Παγκοσμιοποίηση, Χωροταξία και Ανάπτυξη, Πολιτικές και Νέες Συλλογικότητες στο Ανάπτυξη και Μετασχηματισμοί της υπαίθρου*, επιμέλεια Αποστολόπουλος Ν. και Πολύμερος Α, έκδοση Γεωπονικό Πανεπιστήμιο, Τμήμα Αγροτικής Οικονομίας και Ανάπτυξης, Αθήνα.

39. **Λάσκαρις, Κ. (1996),** Η έννοια της αειφόρου ανάπτυξης στο *Sustainable Development*, *Θεωρητικές προσεγγίσεις μιας κρίσιμης έννοιας*, *PETRA II PROGRAMME*, Επιμέλεια Λάσκαρις Κ., εκδόσεις Παπασωτηρίου.
40. **Λουκάκης, Π. (2003),** Ζητήματα σχετικά με τα χωρικά επίπεδα εφαρμογής του χωροταξικού προγραμματισμού και σχεδιασμού στην Ελλάδα στο *Ανάπτυξη και μετασχηματισμοί της υπαίθρου*, εκδόσεις Γεωπονικό Πανεπιστήμιο Αθηνών.
41. **Λούπου- Ρόκου, Α. Χ.(1999),** *Αιγαίο κάστρα και καστέλια*, εκδόσεις Αδάμ, Αθήνα.
42. **Μητούλα, Ρ. (2004),** *Βιώσιμη Τοπική και Περιφερειακή Ανάπτυξη της Ευρωπαϊκής Ένωσης και ανασυγκρότηση του Ελληνικού αστικού περιβάλλοντος*, πανεπιστημιακές σημειώσεις μαθήματος Βιώσιμη Τοπική και Περιφερειακή Ανάπτυξη, Αθήνα.
43. **Μόδιнос, Μ. (2003),** Η αρχαιολογία της Βιώσιμης Ανάπτυξης στο *Οι δρόμοι της αειφορίας: Περιβάλλον – Εργασία - Επιχειρηματικότητα*. Επιμέλεια Ηλίας Ευθυμιόπουλος, έκδοση Ελληνικά Γράμματα- ΔΙΠΕ (Διεπιστημονικό Ινστιτούτο Περιβαλλοντικών Ερευνών).
44. **Ξενοδοχειακό Επιμελητήριο Ελλάδος (2003),** *Ελληνικά Ξενοδοχεία 2003*, εκδόσεις Ταχύτυπο, Πάτρα.
45. **Παπαδάκη - Τζεδάκη, Στ. (1999),** *Ενδογενής τουριστική ανάπτυξη, η αποδιαρθρωμένη τουριστική ανάπτυξη, η περίπτωση του Ρεθύμνου Κρήτης*, εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα.
46. **Παπαδόπουλος, Α. (1967),** Πάτμος, Οδηγός του επισκέπτη, έκδοση Μονής Ιωάννου Θεολόγου, Αθήνα.
47. **Παπαδόπουλος, Α. (2002),** *Ζητήματα ενδογενούς ανάπτυξης, Τα πρακτικά των ημερίδων της ΕΤ.ΑΓΡ.Ο. Σε Ορεστιάδα και Φλώρινα*, Οκτώβριος 2002, ΕΤ.ΑΓΡ.Ο.
48. **Πολιτιστικόν Ίδρυμα Δωδεκανήσου Κλεόβουλος ο Λύνδιος, (1995),** *Η Ιερή νήσος της Πάτμου- Προπύργιον του Ελληνισμού και της Ορθοδοξίας, η 1900ή επέτειος της Αποκάλυψης*, Αθήνα.
49. **Προβατάκη, Θ. (2001),** *Πατμιάς Εκκλησιαστική Σχολή 1947-1997*, Σύνδεσμος φοιτησάντων στην Πατμιάδα Σχολή Ο Άγιος Μακάριος ο Καλογεράς, Υπουργείο Πολιτισμού, Αθήνα.
50. **Ρούπας, Β. (1997),** *Τουριστική Γεωγραφία της Ελλάδας*, εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα.

51. «Στόχος η Αειφορία», Πρόγραμμα της Ευρωπαϊκής Κοινότητας σχετικά με την πολιτική και τη δράση για το περιβάλλον και την αειφόρο ανάπτυξη, 93/C138/01).
52. **Ταλιάνης, Δ. και Ι. Μ. Χατζηφώτης, (1995),** *Πάτμος το νησί της Αποκάλυψης, Ιερά Μονή Αγίου Ιωάννου Πάτμου*, εκδόσεις Τοπίο.
53. **Τούμπης, Μ. (1996),** *Πάτμος , το ιερό νησί του Αιγαίου, Αγαθονήσι, Αρκιοί, Λειψοί, ένας πλήρης ταξιδιωτικός οδηγός με 164 έγχρωμες φωτογραφίες, χάρτες και σχεδιαγράμματα*, εκδόσεις Μιχάλης Τούμπης, Αθήνα.
54. **Τσάρτας Π. (1996),** *Αειφορική Ανάπτυξη και Τουρισμός: Προβληματισμοί και προτάσεις για έναν διαφορετικό τύπο τουριστικής ανάπτυξης στο Sustainable Development, Θεωρητικές προσεγγίσεις μιας κρίσιμης έννοιας, PETRA II PROGRAMME, Επιμέλεια Λάσκαρις Κ., εκδόσεις Παπασωτηρίου.*
55. **Τσουλκανάκης, Ν. (1994),** *Η παιδεία στην Πάτμο από τα τέλη του 11ου μέχρι τον 19ο αιώνα, Ο μέγας διδάσκαλος του Γένους Άγιος Μακάριος Ιεροδιάκονος Καλογεράς (1737), Ο Πάτμιος Ευαγγελιστής της παιδείας του Νέου Ελληνισμού, Θεσσαλονίκη.*
56. **Υπουργείο Αιγαίου, Πανεπιστήμιο Αθηνών (1998),** *Αρχαιολογικός Άτλας του Αιγαίου, Από την Προϊστορία έως την Ύστερη Αρχαιότητα*, έκδοση Υπουργείο Αιγαίου , Αθήνα.
57. **Υπουργείο Ανοικοδομήσεως, (1947-1950),** *Δωδεκάνησος: Τετράτομος μελέτη του Υπουργείου Ανοικοδομήσεως και των συνεργατών του υπό την διεύθυνση του κου Α. Δοξιάδη, Α' τόμος.*
58. **Φίνα, Κ. (1991),** *Η Δωδεκανησιακή Οικονομία από της Απελευθερώσεως της Δωδεκανήσου μέχρι σήμερα 1947-1989, (Προυφιστάμενη κατάσταση-Μεταπελευθερωτικές εξελίξεις- Προβλήματα και προοπτικές)*, Βραβείο Ακαδημίας Αθηνών, έκδοση Εμπορικού και Βιομηχανικού Επιμελητηρίου Δωδεκανήσου.
59. **Φίνα, Κ. (2000),** *Δωδεκανησιακά Θέματα, Φυγή προς τα εμπρός*, έκδοση Πρόοδος Δωδεκανήσου, Ρόδος.
60. **Φίνα, Κ. (2001),** *Ο Εμμανουήλ Ξάνθος, Η Φιλική Εταιρία και η Επανάσταση του 1821*, εκδόσεις Γραφικές Τέχνες, Ρόδος.
61. **Χατζηφώτης, Ι. Μ, (1970),** *Δωδεκανησιακά Μελετήματα.*
62. **Ψαροπούλου, Μπ. (1983),** *Τελευταίοι Τσουκαλάδες του Ανατολικού Αιγαίου, Πελλοποννησιακό Ίδρυμα, Ναύπλιο.*

ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ

63. **Εφημερίς της Κυβερνήσεως της Ελληνικής Δημοκρατίας (7/10/1999)**, τεύχος πρώτο, Αριθμός Φύλλου 207, νόμος υπ' αριθμόν 2742, *Χωροταξικός σχεδιασμός και αιεφόρος ανάπτυξη και άλλες διατάξεις*, Εθνικό Τυπογραφείο.
64. **Εφημερίς της Κυβερνήσεως της Ελληνικής Δημοκρατίας,(9/10/2003)**, τεύχος δεύτερο, Αριθμός Φύλλου 1473, νόμος υπ' αριθμόν 26297, *Έγκριση Περιφερειακού Πλαισίου Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου*, Εθνικό Τυπογραφείο.
65. **Εφημερίς της Κυβερνήσεως της Ελληνικής Δημοκρατίας (10/10/2003)**, τεύχος δεύτερο, Αριθμός Φύλλου 1487, νόμος υπ' αριθμόν 25290, *Έγκριση Περιφερειακού Πλαισίου Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου*, Εθνικό Τυπογραφείο.
66. **Εφημερίς της Κυβερνήσεως της Ελληνικής Δημοκρατίας (10/10/2003)**, τεύχος δεύτερο, Αριθμός Φύλλου 1486, νόμος υπ' αριθμόν 25291, *Έγκριση Περιφερειακού Πλαισίου Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης Περιφέρειας Κρήτης*, Εθνικό Τυπογραφείο.

ΠΕΡΙΟΔΙΚΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ

67. **Καυκάλας, Γρ. (2004)**, Βιώσιμη Χωρική ανάπτυξη: Βασικές έννοιες και επισημάνσεις, *Τεχνικά Χρονικά*, σελ 15-16, Νοέμβριος- Δεκέμβριος 2004.
68. **Περιοδικό Ενέργεια**, τεύχος 33, Οκτώβριος- Νοέμβριος 1997.
69. **Ρόκος, Δ. (1997)**, Το τέλος του Πανεπιστημίου (;), ή το Πανεπιστήμιο στην Εποχή της Λευκής Βίβλου, *Ουτοπία*, τεύχος 24, Μάρτιος-Απρίλιος 1997, σελ 107-127. Αθήνα.
70. **Renewable Energy Journal (June 2000)**, A solution to Patmos, Water Sortage, desalination and wind, *Targeting 12% in Europe 2010*, No 10, pp. 43-44.

ΕΓΚΥΚΛΟΠΑΙΔΕΙΕΣ

71. **Ελλαδική Έγχρωμη Παγκόσμια Εγκυκλοπαίδεια, (2000)**, τόμος 11ος, έκδοση ανανεωμένη, εκδόσεις Γιάννη Ρίζου.

72. Ελληνική Παραδοσιακή Αρχιτεκτονική, Δωδεκάνησα Κρήτη, εκδοτικός οίκος Μέλισσα, τόμος 3ος, 1990, Αθήνα.
73. **Θρησκευτική και Ηθική Εγκυκλοπαίδεια**, (1968), τόμος 10ος, εκδόσεις Αθανάσιος Μαρτίνος, Αθήνα.
74. **Ιστορία του Ελληνικού Έθνους**, (1975), *Ο Ελληνισμός υπό ξένη κυριαρχία (περίοδος 1669-1821), Τουρκοκρατία- Λατινοκρατία*, τόμος ΙΑ, εκδοτική Αθηνών Α.Ε. Αθήνα.
75. **Λουκάτος, Σ. (1977)**, Νεώτερος Ελληνισμός από το 1833 ως το 1881, *Ιστορία του Ελληνικού Έθνους*, τόμος ΙΓ, Εκδοτική Αθηνών, Αθήνα, σελ. 418.
76. **Πάπυρος Λαρούς Μπριτάνικα**, (1990) εκδοτικός οργανισμός Πάπυρος, τόμος 21ος, σσ. 397-403, Αθήνα.
77. **Πάπυρος Λαρούς Μπριτάνικα**, (1990), εκδοτικός οργανισμός Πάπυρος, τόμος 48ος, Αθήνα.
78. **Πάπυρος Λαρούς Μπριτάνικα**, εκδοτικός οργανισμός Πάπυρος τόμος 21ος, Αθήνα.
79. **Σταματελάτος, Μ. Σταματελάτου, Φ.** *Ελληνική Γεωγραφική Εγκυκλοπαίδεια*, τόμος 3ος , εκδόσεις Τεγόπουλος Μανιατέας.

ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ

80. **Bowler, I.R., C.R. Bryant and C. Cocklin, Kluwer (2002)**, *The Geojournal Library, the sustainability of rural systems, geographical interpretations*, Academic Publishers.
81. **Bunchholz, R. (1998)**, *Principles of Enviromental Management. The Greening of Bussiness*, Pretice Hall, Inc.
82. **European Communities (1997)**, *Towards Sustainability, The European Commission's Progress report and action plan on the fifth program of policy and action inrelation to the enviromment and sustainable development*, German European Communities.
83. **Hurdleu, B. (2000)**, *Island with a halo*, Patmos by Annoula.
84. **Hinterberger, F. and Luks, F. (1998)**, *Dematerilation, Employment and Competition in a Globalised Economy*, Wuppertal Intitut, Wepperstal.

85. **Inskip, E. (1994),** *National and Regional Tourism Planning*, Routledge, London.
86. **Ioannides, D. Apostolopoulos, Y. and S. Somnez. (2001),** *Mediterranean Islands and Sustainable Tourism Development Practices Management and Policies*, Island Studies.
87. **IUNC, (1991),** *Caring for the Earth. A strategy for sustainable Living*, Switzerland.
88. **Konsolas, N. Sidiropoulos, E. and Papadaskalopoulos, A. (1989),** *Regional Analysis and Local Planning*, Regional Development Institute Hellenic Agency for Local Development and Local Government, Rhodes Greece, Regional Development Institute.
89. **Koroneos C. Zairis N. Charaklias P. and N. Moussiopoulos (2004),** *Optimization of energy production system in Dodecanese Islands*, Thessaloniki.
90. **Rao, P.K. (2000),** *Sustainable Development, Economics and Policy*, Blackwell publishers, Krishna Rao Pinninty.
91. **WTO (World Tourism Organization), (1997),** internet site και στο German Federal Agency for Nature Conservation, *Biodiversity and Tourism Springer Appendix K*, Frankfurt.
92. **Patmos Summertime**

ΠΗΓΕΣ INTERNET

93. <http://dias.aueb.gr>.
94. <http://www.notioaigaio.gr>
95. <http://habitat.igc.org>
96. <http://www.aegean.gr>
97. <http://www.ando.gr>
98. <http://www.asda.gr>
99. <http://www.axiosvios.gr>
100. <http://www.ellada-diakopon.gr>
101. <http://www.eu2003.gr>
102. <http://www.istoselides.gr>
103. <http://www.pepionia.gr>
104. <http://www.rae.gr>
105. <http://www.survey.ntua.gr>

106. <http://www.teiser.gr>
107. <http://www.ypai.gr>
108. www.nautiweb.gr
109. www.northaegean.gr

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Α:

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΕΙΣ

Συνέντευξη 1

Συνεντευξιαζόμενος:

Πατήρ Αντύπας Νικηταράς

Ηγούμενος Ιεράς Μονής Πάτμου.

Ημερομηνία συνέντευξης: 27 Δεκεμβρίου 2004

Με ποιόν τρόπο πιστεύετε ότι συμβάλλει η Μονή στη βιώσιμη ανάπτυξη του νησιού;

Με πάρα πολλούς τρόπους. Βεβαίως και μόνο η ύπαρξη της Μονής ως ένα μεγάλο ορθόδοξο, χριστιανικό, πολιτιστικό κέντρο συμβάλλει αφού είναι σε θέση να προσελκύσει τουρισμό. Όπως βλέπετε το 95% του τουρισμού έρχεται για να δει το Μοναστήρι και το Ιερό Σπήλαιο της Αποκάλυψης. Βέβαια εκτός από τη φήμη, την ιστορικότητα, το πολιτισμό που έχει το Μοναστήρι. Φυσικά έχουμε συμβάλλει και σε άλλους τομείς όπως: έχει υπαλληλικό προσωπικό, έχει εξειδικευμένες ειδικότητες οι οποίες πληρώνονται. Επίσης έχουμε συνεργασία με πολλά συνεργεία π. χ. ξυλουργών και υδραυλικών. Τα περισσότερα από τα κτήματα τα ενοικιάζει με ένα μικρό μίσθωμα στους κατοίκους της Πάτμου. Η Μονή δίνει πολλές επιδοτήσεις και βοηθήματα σε ασθενείς, φτωχούς, μ' ένα πολύ όμορφο και πολιτισμένο τρόπο που δεν προσβάλλει κανενός την προσωπικότητα και με έναν τρόπο χωρίς πολλούς διατυμπανισμούς. Οπότε με αυτούς τους τρόπους συμβάλουμε.

Ομολογουμένως είναι το κέντρο και η πηγή ζωής του νησιού. Θεωρείτε ότι πρέπει να λαμβάνει μέρος σε αποφάσεις που αφορούν το γενικό συμφέρον ή είναι ανεξάρτητη;

Αυτού καθ' εαυτού είναι ανεξάρτητη η Μονή αλλά επειδή είναι ο κύριος μοχλός του νησιού πρέπει να έχει λόγο σε όλους τους τομείς. Και στο νοσοκομειακό π.χ. το νοσοκομείο βρίσκεται σε δικό μας έδαφος, ο μεγαλύτερος δωρητής που έδωσε τα περισσότερα χρήματα είμαστε εμείς, το δημαρχείο είναι σε δικά μας κτήματα. Ακόμα και το οίκημα που ήταν το παρθεναγωγείο το δώρισε η Μονή. Δηλαδή δεν πρέπει να έχει ένα λόγο η Μονή; Όπου βέβαια νομικά δεν κατοχυρώνεται αλλά ηθικά και εθιμικά κατοχυρώνεται. Και πάντα η Μονή, ξέρετε, δείχνει ενδιαφέρον. Βέβαια εμείς είμαστε και μοναχοί, άλλος ο σκοπός της ζωής μας, άλλος των λαϊκών. Αλλά δεν

παύει όμως η Μονή να έχει το ενδιαφέρον να βοηθάει και τον κόσμο παράλληλα. Αλλά δεν μπορεί να αναπτύξει τέτοια μεγάλη φιλανθρωπική δράση π.χ. σε 100 βαθμούς. Όμως πάντα αναπτύσσει μια φιλανθρωπική δράση διηλεκώς και διαρκώς και αν και οι καταστάσεις είναι αντίξοες πάλι εκείνη προσφέρει.

Είναι διατεθειμένη η Μονή να προσφέρει στην Πάτμο;

Ναι, είναι διατεθειμένη, πάντα είναι διατεθειμένη και η Μονή, πάντα διαθέτει. Αυτή τη στιγμή βλέπω ότι απασχολούμε τόσο προσωπικό.

Θα ήθελα να μου κατονομάσετε κάποια ενδεικτικά έργα τα οποία έχει χρηματοδοτήσει η Μονή.

Η Μονή έχει χρηματοδοτήσει πάρα πολλά έργα, πρώτα απ' όλα χρηματοδότησε το νοσοκομείο και την Πατριάδα Σχολή. Έπειτα τα τελευταία χρόνια χρηματοδοτούμε τις δεντροφυτεύσεις που κάνουμε, τις χρηματοδοτεί η Μονή και συμβάλλει στην Οικολογία με αυτόν τον τρόπο. Στις Αλυκές φυτέψαμε περίπου 100 δέντρα, βέβαια μας τα έκανε δώρο ο Δήμος αλλά όμως αυτά πρέπει να τα περιφράξουμε, πρέπει να κάνουμε αρδευτικό σύστημα, λάστιχα, νερά, ντεπόζιτα, περίφραξη, λιπάσματα, τα καταβάλλει όλα η Μονή και συμβάλλουμε έτσι. Είναι το έργο που πιστεύουμε ότι είναι το σημαντικότερο που μπορεί να γίνει στην Πάτμο για να διαφυλάξουμε όσο μπορούμε τις ισορροπίες της φύσης. Είναι ο μόνος τρόπος για να αντιδράσουμε στη μόλυνση του περιβάλλοντος και για να προσελκύσουμε νερό και να αντέχουμε στις θερμοκρασίες και όλες αυτές οι δωρεές που έχει τις οικολογικές το δέντρο.

Γίνονται και σε άλλες περιοχές δεντροφυτεύσεις;

Και σε άλλες βέβαια κάνουμε. Στα Λουκάκια, στην Κουμάνα, στο Γραβά, στο Κουβάρι και στον Ευαγγελισμό. Και δεν καθόμαστε στατικά π.χ. ότι άρχισε ο Γέροντας Αμφιλόχιος ή μερικοί πατέρες το συνεχίζουμε. Βέβαια σιγά σιγά γιατί έχουμε πρόβλημα και με το νερό και γι' αυτό δεν μπορούμε να φυτέψουμε μια μεγάλη ποσότητα και βέβαια έχουμε πρόβλημα και με τα κατσίκια. Είναι δυο μεγάλα και βασικά προβλήματα τα οποία θα ήμασταν ευχαριστημένοι να φυτεύαμε 100 δέντρα κάθε χρόνο και αυτά τα περιποιούμαστε και τα μεγαλώνουμε. Είναι πολύ μεγάλη η συμβολή αυτή για το περιβάλλον.

Τι άλλου είδους δραστηριότητες αναπτύσσονται εντός και εκτός της Μονής;

Κοιτάζτε, η Μονή εντός έχει μεγάλες δραστηριότητες και μπορούμε να τις χωρίσουμε σε 3 κατηγορίες. Οι δραστηριότητες της είναι βέβαια εκτός από τη διοίκηση, τη λειτουργική της παράδοση που και αυτό απαιτεί χρόνο και πολλή εργασία. Έχει τους τομείς της συντηρήσεως (τα συντηρητήρια των χειρογράφων, τα συντηρητήρια των εικόνων και βέβαια έχουμε και βιβλιοθήκη που ευελπιστούμε να την ανανεώσουμε ακόμη περισσότερο να είναι πιο οργανωμένη και να λειτουργεί επί μόνιμου βάσεως γιατί μέχρι τώρα λειτουργεί μέχρι το καλοκαίρι και τώρα θέλουμε να την κάνουμε όλο το έτος. Και τα εργαστήρια, όπου ήδη το εργαστήριο των εικόνων λειτουργούσε ένα μήνα το χρόνο, φέτος το κάναμε 9 μήνες και το αυξήσαμε κατά πολύ. Και αυτό ευελπιστούμε να κάνουμε και στο χειρογράφων και στη βιβλιοθήκη. Επίσης το μοναστήρι βοηθά την τοπική εκκλησία πάρα πολύ, το Εξαρχικό Κέντρο, το Κέντρο Μέριμνας και Υποστήριξης της Οικογένειας, διότι η τοπική μας εκκλησία δεν έχει δυνατότητες οικονομικές και σε όλα συμβάλλει το Μοναστήρι. Όπως ας πούμε στα ελέη και στις φιλανθρωπίες και παντού το Μοναστήρι συμβάλλει σε όποια άλλη δραστηριότητα κάνουμε ή πολιτιστικές εκδηλώσεις που κάνουμε, παιδαγωγικές εκδηλώσεις και για τα παιδιά μας άλλες εκδηλώσεις, όλα αυτά βέβαια τα στηρίζει η Μονή μας.

Πόσοι μοναχοί υπάρχουν στη Μονή;

Η Μονή έχει περίπου 12 μοναχούς εντός και έχει περίπου 25 στα εξαρτήματα και εγγεγραμμένους.

Και ποιες είναι οι ενορίες στο νησί; Υπάρχουν δραστηριότητες σε ενοριακό επίπεδο;

Υπάρχουν και αναπτύσσουν μια δραστηριότητα. Έχουμε 5 ενορίες, 2 στη Χώρα, 2 στη Σκάλα και 1 στον Κάμπο και έχουμε δώσει στον κάθε τομέα από 1 ενορία. Την ποιμαντική δραστηριότητα κατηχητικών και κύκλου κυριών την έχει η Παναγιά των Κοιμητηρίων στη Χώρα. Τελευταία είναι στη Σκάλα και την έχει ο Άγιος Νικόλαος και εκεί υπό την ευθύνη της ενορίας αυτής λειτουργεί και το Εξαρχικό Κέντρο, έχει τμήμα παραδοσιακών χορών, τμήμα καλλιτεχνίας, τμήμα μουσικής, και επίσης και στον Κάμπο που το έχει αναλάβει η ενορία που βοηθάνε πολύ οι αδερφές από τη Μονή του Ευαγγελισμού. Στα ενοριακά έργα συμβάλλουν πολύ και οι αδερφές του

Ευαγγελισμού κατά πολύ, οι οποίες οργανώνουν τις ομάδες κυριών και τα κατηχητικά σχολεία των κατά τόπους περιοχών.

Ποια είναι η επίδρασή σας στις δραστηριότητες των κατοίκων, στην εικόνα που διαμορφώνει το νησί και λίγο πολύ στη σχέση με τη θρησκευτικότητα τους. Επηρεάζεται γενικά η κοινωνική ζωή των κατοίκων και η ανάπτυξη του νησιού;

Η Μονή πάντα προσπαθεί, δε θέλουμε να επηρεάσουμε με την έννοια του επηρεασμού και του προσηλυτισμού. Η σχέση μας είναι σε ένα επίπεδο ανωτερότητας πολιτισμού και πνευματικότητας αλλά όμως και πρακτικότητας διότι το Μοναστήρι συμβάλλει και υλικά στις ανάγκες των κατοίκων. Όταν υπάρχει κάποιος φτωχός, κάποιος άρρωστος που έχει πραγματικά ανάγκη πάντα συμβάλλουμε, αλλά δε συμβάλλουμε με διατυμπανισμούς διότι προσβάλλουμε την προσωπικότητα των ανθρώπων τους οποίους βοηθάμε αλλά και σε μας αντίκειται στη διδασκαλία του Χριστού: «Μη γνωτω η αριστερά σου τι ποιεί η δεξιά σου».

Θεωρείτε ότι είναι επαρκής η συντήρηση, διατήρηση και η ανάδειξη των μνημείων του νησιού;

Δεν είναι επαρκής, το Μοναστήρι αγωνίζεται, αγωνιά και προσπαθούμε, όλα αυτά απ' ότι βλέπετε είναι από τον «γκουρβανά»¹⁷ μας- της Μονής. Το Μοναστήρι, όπως γνωρίζετε, είναι ένα τεράστιο συγκρότημα, το οποίο δεν είναι μόνο τα εντός των τειχών είναι τα μικρότερα, τα καθίσματα, τα Ησυχαστήρια, τα οποία είναι εξαρτήματα της Μονής, υπό την δικαιοδοσία της και είναι κατεπέκτασιν δικά της οικήματα και κτίρια τα οποία είναι πάρα πολλά, είναι 40 Μονίδρια (Ησυχαστήρια, Καθίσματα και Μετόχια) συν ότι τα μνημεία, τα παρεκκλήσια της εκκλησίας υπερβαίνουν τα 100. Καταλαβαίνετε το μέγεθος της συντήρησης αλλά και αυτή η μικροσυντήρηση των μνημείων τι στοιχίζει στο Μοναστήρι π.χ. ένα άσπρισμα, ένα βάψιμο απλό, μια ψευτοσυντήρηση ακριβώς. Φανταστείτε λοιπόν, τι κοστίζει να αναστηλώσεις αυτά τα μνημεία και να τα αναστηλώσεις τι εκατομμύρια θέλουν. Προσπαθούμε σιγά σιγά όσο μπορούμε με τις μικρές μας δυνάμεις να τα κρατήσουμε. Βέβαια θα θέλαμε μια βοήθεια από την Ευρωπαϊκή Κοινότητα για να μπορούμε να τα αναστηλώσουμε όλα και να μείνει μόνο η συντήρηση στη Μονή. Βέβαια ήδη προσπαθήσαμε και φτιάξαμε το Σπήλαιο της Αποκάλυψης, αλλά δεν ξέρω, δεν το

¹⁷ Πορτοφόλι, ταμείο

χειρίστηκε καλά το θέμα η αρχαιολογία, δεν μπορώ να πω με βεβαιότητα, γιατί πρέπει κάποιος να κοιτάξει εις βάθος το θέμα αλλά μάλλον φταίει περισσότερο η Περιφέρεια, από όσο γνωρίζω. Ενώ το έργο της αναστήλωσης της Ζωοδόχου Πηγής προχωρεί όπως βλέπετε.

Υπάρχουν χρηματοδοτήσεις από την Ευρωπαϊκή Ένωση που αφορούν τη Μονή;

Η Μονή δεν έχει χρηματοδοτήσεις από την Ε.Ε. Μια πολιτική ήταν ότι δεν ήθελαν οι Πατέρες να πάρουν από την Ε.Ε. χρήματα. Ήταν η φιλοσοφία τους αυτή στην αρχή και προσπαθώ και εγώ να τους πείσω ότι δεν έχουμε κάποια επιβάρυνση στο θέμα της ελευθερίας ή της πίστης μας. Βέβαια πίστη των περισσότερων ήταν ότι το Μοναστήρι να συνεχίσει με τις δικές του δυνάμεις να αυτοσυντηρείται και να συντηρεί ότι μπορεί σε διάφορα χρονικά διαστήματα. Και πραγματικά εμείς δεν πήραμε τα τελευταία αυτά χρόνια δηλαδή από το 1995 και εντεύθεν (που δώσανε για τις γιορτές) το Μοναστήρι δεν πήρε τίποτε παρά μόνον 30 εκατομμύρια από το Υπουργείο Πολιτισμού για να προβούμε στη μελέτη και στην αποτύπωση αυτών των κτιρίων της Μονής τα οποία όπως τα πήραμε τα δώσαμε στο ειδικό γραφείο που μας έκανε τη μελέτη. Τίποτε άλλο.

Θεωρείτε ότι οι επιχορηγήσεις που γίνονται είναι επαρκείς;

Τίποτε, δεν μας δίνουνε ούτε ελάχιστα.

Η Μονή υπάγεται στο Οικουμενικό Πατριαρχείο. Αυτό επηρεάζει την προσφυγή χρηματοδοτήσεων από το κράτος;

Όχι, δεν την επηρεάζει.

Οι τουρίστες που επισκέπτονται τη Μονή, πιστεύετε ότι την επισκέπτονται για το μουσειακό ή το θρησκευτικό της χαρακτήρα;

Πιστεύω ότι το μεγαλύτερο ποσοστό έρχεται για το θρησκευτικό της χαρακτήρα. Ίσως το 60% έρχεται για το θρησκευτικό της χαρακτήρα και ένα 40% έρχεται για το μουσειακό της χαρακτήρα. Αλλά ιδιαιτέρως αυτό που επηρεάζει είναι το Ιερό Σπήλαιο, το οποίο ασπάζεται και πιστεύουν όλες οι αιρετικές ομάδες και οι Χριστιανικές αποδέχονται το βιβλίο της Αποκαλύψεως, αυτό είναι ο πόλος έλξης του μεγαλύτερου ποσοστού.

Η Μονή είναι ανοιχτή όλες τις ώρες για τους επισκέπτες;

Όλα τα πρωινά είναι ανοιχτή, κάθε μέρα και αυτό επηρεάζει την τουριστική κίνηση, γιατί ποιο άλλο μουσείο είναι ανοιχτό κάθε μέρα.

Αναμφίβολα η Μονή συμβάλλει στην προβολή του νησιού και στην προσέλκυση μεγάλου τμήματος τουριστών που επισκέπτονται το νησί. Ενδιαφέρει τη Μονή η προσέλκυση αυτού του τμήματος τουριστών και επομένως η περαιτέρω προβολή του νησιού ή κλίνετε περισσότερο προς τη μοναχική ζωή;

Πιστεύω ότι ένα τέτοιο μεγάλο κέντρο πολιτισμού δεν έχει ανάγκη να κάνει αυτές τις φτηνορεκλάμες τις οποίες, δυστυχώς, ορισμένοι ασπάζονται εδώ πέρα. Ας πούμε, δεν έχουμε τόσο μεγάλη ανάγκη τη διαφήμιση. Το Θιβέτ, το Άγιο Όρος και η Πάτμος, έχουν μια μοναδικότητα, αυτή τη μοναδικότητα θα πρέπει να διατηρήσουμε αν θέλουμε να προσελκύσουμε σοβαρό τουρισμό και διαρκή τουρισμό. Αυτές είναι οι θέσεις μας, αλλιώς και εμείς θα αποκτήσουμε το «άρπα κόλα» το ελληνικό το οποίο: «σήμερα φάγομεν, πίομεν, αύριο γαρ αποθνήσκομεν». Σήμερα θέλουμε να έχουμε τουρισμό και αύριο δεν μας ενδιαφέρει, και το Μοναστήρι ακολουθεί την πολιτική για σταθερό, κερδοφόρο και ποιοτικό τουρισμό. Και θα επιτυγχάνουμε και τη βιώσιμη ανάπτυξη και αυτό μας ενδιαφέρει και εμάς. Βέβαια εμείς θα θέλαμε να είμαστε ακόμα πιο κλειστοί αλλά αναγκάζομαστε λόγω και του κόσμου μας αλλά και λόγω των αναγκών, διότι βλέπετε όλα αυτά, υπαλλήλους, συντηρήσεις, λειτουργικά έξοδα και φιλανθρωπία. Όλες αυτές τις δραστηριότητες τις επωμίζεται η Μονή από τον «γκουρβανά» της και αναγκαστήκαμε να είμαστε ανοιχτοί για να έχουμε περισσότερο κέρδος.

Η Μονή αναπτύσσει δραστηριότητες και σε άλλα μέρη/ περιοχές εκτός της Πάτμου;

Ναι αναπτύσσουμε, συμμετέχουμε σε εκθέσεις, σε πολιτιστικό επίπεδο, στη Βυζαντινή Έκθεση που έκανε το Υπουργείο Πολιτισμού, στο Βυζαντινό Μουσείο Αθηνών, ήταν μια άλλη έκθεση που συμμετείχαμε στο Μετροπόλιταν στη Νέα Υόρκη. Αναπτύσσει ορισμένες δραστηριότητες στα Μετόχια της, βέβαια όχι σε τόσο μεγάλο βαθμό διότι δεν επαρκούμε και γι' αυτό περιοριζόμαστε στα άλλα μέρη που έχουμε μετόχια να κάνουμε μια συντήρηση, μια επίβλεψη. Διότι όλα αυτά θέλουνε Πατέρες που να έχουν πνευματικότητα και μόρφωση για να μπορούν να κάνουν και μια ανάλογη προσφορά πολιτιστική, πνευματική και φιλανθρωπική. Τα παλιά χρόνια

υπήρχε μεγάλη προσφορά στα Μετόχια ενώ τώρα δεν έχουμε τόσο μεγάλη δραστηριότητα.

Επίσης η προσφορά στην επιστήμη είναι πολύ μεγάλη, έχουμε μια συνεργασία με το Εθνικό Ίδρυμα Βυζαντινών Ερευνών με το οποίο συνεργαζόμαστε και πολλοί καθηγητές της Φιλοσοφικής της Ελλάδας κάνουν τις διατριβές τους στα χειρόγραφα της Μονής και στις πηγές. Το αρχείο είναι πλούσιο και αυτόν τον καιρό μεταφράζουμε το Τουρκικό αρχείο, έρχονται ειδικοί Τουρκολόγοι από τη Γαλλία ειδικά εκπαιδευμένοι, ειδικοί επιστήμονες. Οπότε καταλαβαίνετε και τη συμβολή μας στην ιστορία και στις πηγές είναι παρά πολύ μεγάλη. Έχουμε σχέση με πολλά Πανεπιστήμια του κόσμου. Έρχονται πολλοί μελετητές και ερευνητές επιστήμονες, ιδίως το καλοκαίρι.

Συνέντευξη 2

Συνεντευξιαζόμενος:

Καμπόσος Γρηγόριος.

Επάγγελμα: Δήμαρχος Πάτμου

Ημερομηνία συνέντευξης: 24 Δεκεμβρίου 2004

Θεωρείτε ότι με την υφιστάμενη κατάσταση η Πάτμος μπορεί να ικανοποιήσει απόλυτα τις ανάγκες των κατοίκων της;

Μπορεί να τις ικανοποιήσει. Μπορεί να τις ικανοποιήσει εάν η βαρύτητα που πρέπει να δώσουμε είναι να αυξήσουμε εκείνο το κομμάτι του τουρισμού σε μεγαλύτερη περίοδο.

Αυτό πως πιστεύετε ότι μπορεί να επιτευχθεί;

Με την καλή διαφήμιση και τους καλούς τρόπους που πρέπει να έχουμε όλοι μας για να τραβήξουμε αυτό τον κόσμο σε μεγαλύτερη σεζόν.

Ποια έργα πιστεύετε ότι θα μπορούσαν να γίνουν ώστε η Πάτμος να θεωρείται βιώσιμη δηλαδή να υπάρχει μια βιώσιμη ανάπτυξη;

Η Πάτμος δε χρειάζεται να έχει μόνο ανάπτυξη. Η Πάτμος εκείνο που χρειάζεται είναι να έχει και σταθερότητα. Η σταθερότητα θα φέρει την ανάπτυξη και με την ανάπτυξη και θα θεωρείται βιώσιμη.

Υπάρχουν κάποια συγκεκριμένα έργα που θα μπορούσαν να συμβάλλουν σε αυτό;

Το νησί μας θέλει πολλά έργα που σιγά σιγά, πιστεύω ότι, θα γίνουν. Το κυριότερο από όλα είναι να έχουμε καλύτερη συγκοινωνία.

Προβλήματα όπως η ακτοπλοϊκή συγκοινωνία, το αεροδρόμιο, το αρδευτικό, το αποχετευτικό, ΧΥΤΑ, βιολογικός καθαρισμός, εξοπλισμός και επάνδρωση του κέντρου υγείας, μπορούν να λυθούν και πως;

Όλα τα έργα υποδομής έχουν προγραμματιστεί, ένα μέρος από αυτά χρηματοδοτούνται από το Γ' ΚΠΣ, άλλο ένα μέρος από τα δημόσια έργα και αν

δημιουργηθεί και το Δ' ΚΠΣ τότε η Πάτμος θα μπορεί να ικανοποιήσει όλες τις ανάγκες της.

Πάντως αυτά τα βασικά έργα από κάπου χρηματοδοτούνται; Έχουν μπει σε λειτουργία;

Ένα μεγάλο μέρος, όπως είπα, προσπαθούμε να τα περάσουμε από το Γ' ΚΠΣ άλλο ένα μέρος προσπαθούμε να το περάσουμε από τα δημόσια έργα και ένα άλλο μέρος θα προσπαθήσουμε να χρηματοδοτηθούν αν γίνει το Δ' ΚΠΣ.

Υπάρχει πρόβλεψη για εγκατάσταση κάδων ανακύκλωσης στην Πάτμο;

Υπάρχει πρόβλεψη, όταν με το καλό, θα γίνει ο ΧΥΤΑ θα γίνει η διαλογή των σκουπιδιών, οπότε όλα αυτά θα μπουν σε μια τάξη.

Πότε προβλέπετε να γίνει κάτι τέτοιο;

Αυτό είναι σε πρώτη προτεραιότητα. Πιστεύω το 2006 να έχει αποπερατωθεί.

Θα μπορούσαν να λειτουργήσουν στην Πάτμο κέντρα νεότητας, βρεφονηπιακοί σταθμοί κ.ά.;

Όλα πρέπει να λειτουργήσουν. Όταν δεν υπάρχει προσέλευση δε λειτουργεί τίποτε.

Πάντως το έχετε αυτό στα άμεσα σχέδια σας;

Εκείνο που έχω στα άμεσα σχέδια μου είναι να φτιάξω ένα πολιτιστικό κέντρο και ένα κέντρο αθλητισμού. Γι' αυτό έχω σε πρώτη προτεραιότητα το κλειστό γυμναστήριο. Ούτως ώστε από κει και πέρα αυτά τα υπόλοιπα μπορούν να διορθωθούν.

Το νησί μας δε συγκαταλέγεται στα πλέον δασώδη νησιά. Θα υπήρχαν όμως δυνατότητες για δεντροφύτευση. Έχει προβλεφθεί είτε από το Δήμο ή από ιδιωτική πρωτοβουλία δεντροφύτευση; Και πιο συγκεκριμένα υπάρχει μελέτη για προστασία ή επέκταση του δασυλλίου του Κουμαρώ;

Ο Δήμος συνεχίζει να δεντροφυτεύει, φέτος μόνο έχουμε φυτέψει γύρω στα 5.000 δενδρύλλια και περιμένουμε άλλα 1.000. Αυτό αν εξακολουθήσει κάθε χρόνο σιγά σιγά η Πάτμος θα αρχίσει να πρασινίζει.

Όσον αφορά το Κουμαρώ;

Στο Κουμαρώ φέτος θα αρχίσουμε να κάνουμε την περιφράξη ούτως ώστε να το διατηρήσουμε μια δια παντός.

Υπάρχουν μελέτες σχετικά με την αξιοποίηση εναλλακτικών μορφών ενέργειας όπως είναι η αιολική, η ηλιακή, η υδροηλεκτρική κ.λπ.;

Ναι.

Ποια πιστεύετε ότι είναι τα σημαντικότερα προβλήματα για την Πάτμο και ποιες λύσεις προτείνετε;

Τα σημαντικότερα προβλήματα της Πάτμου είναι τα έργα υποδομής που έχουν άμεση προτεραιότητα στο νησί, όπως είναι η ύδρευση, η αποχέτευση, ο περιφερειακός δρόμος, οι αναπλάσεις και γενικά όλα αυτά τα μικροπροβλήματα που πρέπει να τα τακτοποιήσουμε για να γίνει ένα πρότυπο και να υπερβαίνει τα άλλα νησιά. Επίσης εκείνο το δεύτερο κομμάτι που πρέπει να αντιμετωπίσουμε να το επιλύσουμε είναι το συγκοινωνιακό και πρέπει να επιλυθεί και αυτό. Αν το επιλύσουμε και αυτό τότε η Πάτμος δε χρειάζεται πλέον πολλά για την επίτευξη των αναπτυξιακών της στόχων.

Έχει απορροφήσει η Πάτμος αρκετά κονδύλια από τα ΚΠΣ σχετικά με την αναπτυξιακή της προσπάθεια;

Δυστυχώς έχει απορροφήσει μηδαμινά ποσά. Είμαστε το μοναδικό νησί που δεν έχουμε απορροφήσει σχεδόν τίποτα.

Ενδέχεται να απορροφήσει στη συνέχεια;

Τώρα ετοιμάζουμε 6 φακέλους και ήδη έχουν εγκριθεί οι 2 φάκελοί μας. Η κατασκευή νηπιαγωγείου και η αξιοποίηση του φράγματος και περιμένουμε τώρα μόλις ανοίξουν τα μέτρα να τοποθετήσουμε και άλλους φακέλους όπως είναι η ύδρευση, η αποχέτευση, τα δύο σημαντικά μας έργα όπως είναι ο ΧΥΤΑ και η περιβόητη ανάπλαση του σταθμού της Χώρας.

Οπότε και οι στόχοι έχουν να κάνουν με αυτά;

Ναι, οι στόχοι αυτοί είναι, πως θα επιλύσουμε αυτά τα προβλήματα.

Γίνονται επενδύσεις για την τόνωση της τοπικής αγοράς και την ενίσχυση της παραγωγής τοπικών προϊόντων;

Δυστυχώς η Πάτμος έχει μπει σε ένα πρόγραμμα μη αναπτυξιακό. Είμαστε από τα λίγα νησιά τα οποία δεν έχουν μπει μέσα στον αναπτυξιακό νόμο και η αιτία είναι, ότι κατά την κρίση αυτών των ανθρώπων πρέπει πρώτα να επιλύσουμε έργα υποδομής που έχουν άμεση προτεραιότητα στο νησί και μετά να γίνουν καινούριες παραγωγικές μονάδες, αυτό είναι το όφελος το αναπτυξιακό. Ως προς τον ιδιωτικό τομέα υπάρχουν σκοποί και στόχοι, υπάρχουν οι ενδείξεις αλλά δυστυχώς ο κόσμος αυτή τη στιγμή με την πτώση του τουρισμού δεν θέλει να επενδύσει καινούρια λεφτά σε αυτές τις επιχειρήσεις.

Όσον αφορά την τοπική αγορά που έχει να κάνει με την παραγωγή γεωργικών προϊόντων κ.λπ. ενισχύονται αυτές οι επενδύσεις;

Αυτές οι επενδύσεις βρίσκονται σε πρώτη προτεραιότητα. Η πρωτογενής επένδυση βρίσκεται στην πρώτη θέση πλην όμως ο Πατινιώτης και η Πατινιώτισσα θεωρούν αυτά τα επαγγέλματα υποδεέστερα γι' αυτό και δεν επενδύουν σε τέτοιες επιχειρήσεις.

Χώροι ψυχαγωγίας, παράρτημα του Πανεπιστημίου Αιγαίου τα θεωρείτε αναγκαία για την περαιτέρω ανάπτυξη της Πάτμου;

Όλες οι πολιτιστικές εκδηλώσεις που γίνονται, γίνονται σύμφωνα με τις δυνατότητες που έχει το οικονομικό εύρος του Δήμου. Νομίζω ότι έχουμε εξαντλήσει κάθε όριο εμείς πολιτιστικών εκδηλώσεων και γι' αυτό κάθε χρόνο επιβαρύνουμε τον προϋπολογισμό του Δήμου με πάνω από 200.000€ γι' αυτούς τους σκοπούς.

Θα μπορούσε να γίνει κάποιο παράρτημα του Πανεπιστημίου Αιγαίου στην Πάτμο;

Κατ' επανάληψη έχουμε κάνει προτάσεις να δημιουργηθεί εδώ ένα παράρτημα της Θεολογικής Σχολής που ταιριάζει και στο νησί μας, όμως δεν έχουμε ανταπόκριση.

Η Πάτμος στηρίζεται κυρίως στον εποχιακό τουρισμό, θρησκευτικό, πολιτιστικό, καλοκαιρινούς παραθεριστές κ.ά. και λιγότερο με άλλα πιο σταθερά επαγγέλματα. Επομένως η οικονομική ευημερία του νησιού πιστεύετε ότι επιτυγχάνεται;

Δεν επιτυγχάνεται γιατί ο κόσμος τώρα έχει αφοσιωθεί αποκλειστικά στον ένα και μοναδικό φορέα που είναι ο τουρισμός. Αυτό βέβαια θα το πληρώσουμε και το πληρώνουμε με την καθίζηση που έχουμε. Αλλά αυτό είναι ένα πράγμα που ξεκίνησε χωρίς ένα συγκεκριμένο σχεδιάγραμμα, γι' αυτό υπάρχει μια άνιση ανάπτυξη του νησιού μας, μια ανισόρροπη ανάπτυξη που δεν ακολουθείται και από τον πρωτογενή τομέα.

Ένα σημαντικό ποσοστό του πληθυσμού αποτελείται από αλλοδαπούς οι οποίοι ως επί το πλείστον εγκαθίστανται μόνιμα με τις οικογένειες τους και εργάζονται. Επηρεάζουν αυτοί την οικονομία του νησιού ή το βιοτικό επίπεδο των ντόπιων κατοίκων;

Αυτό είναι που λένε ο Πατινιώτης και η Πατινιώτισσα αυτή τη στιγμή θεωρούν υποδεέστερα όλα αυτά τα επαγγέλματα όπως είναι στον πρωτογενή τομέα, όπως είναι στον κατασκευαστικό τομέα, ως προς τις άλλες υπηρεσίες που έχει ανάγκη ο τόπος μας και γι' αυτό εδώ πέρα επιπλέον και έχουμε άμεση ανάγκη και προτεραιότητα τα ξένα χέρια και καλύπτονται όλες οι ανάγκες όλων των μικρών επιχειρήσεων που βρίσκονται στο νησί.

Ενισχύετε εσείς θέσεις εργασίας για αλλοδαπούς;

Δεν έχουμε δικαίωμα εμείς να ενισχύουμε θέσεις για αλλοδαπούς. Οι θέσεις αυτές κατοχυρώνονται σύμφωνα με τη ζήτηση που έχουν από τον κόσμο.

Η παραγωγή για ιδιοκατανάλωση αποτελούν δραστηριότητα πολλών νοικοκυριών του νησιού. Πιστεύετε ότι είναι αρκετό το ποσοστό των κατοίκων που ασχολούνται με τέτοιες δραστηριότητες;

Είναι μικρό ποσοστό και μακάρι αυτό το ποσοστό να αυξηθεί γιατί θα είναι το πιο ωφέλιμο στο οικονομικό σύστημα του νησιού μας.

Συμβάλλει και στην οικονομία κάθε νοικοκυριού. Θα μπορούσε αυτό να καταγραφεί και να υποστηριχθεί από το Δήμο;

Δεν έχουμε τέτοιες δραστηριότητες εμείς. Εκείνο που κάνουμε εμείς είναι διευκολύνσεις σε διανοίξεις δρόμων, σε έργα υποδομής. Τέτοιες δραστηριότητες δυστυχώς ο Δήμος μας δεν έχει ακόμα τις ικανότητες να τις αναπτύξει.

Αναμφίβολα η Πάτμος συγκεντρώνει τουρισμό για τα μνημεία της. Παρέχονται αρκετά κονδύλια για τη συντήρηση, τη διατήρηση και την ανάδειξή τους;

Τα δύο βασικά μνημεία που έχουμε εμείς είναι η Αποκάλυψη και το Μοναστήρι, γι' αυτά ήδη το κράτος χορηγεί αρκετά κονδύλια ούτως ώστε να τα συντηρεί και να τα διατηρεί σε αυτή την κατάσταση που πρέπει να είναι.

Έχει η Πάτμος τις προδιαγραφές για τη λειτουργία μιας βιοτεχνίας μεταποίησης για την ενίσχυση του εισοδήματος των κατοίκων και την ενίσχυση του εισοδήματος των κατοίκων με τον πρωτογενή τομέα;

Έχει πολλές προδιαγραφές πλην όμως αυτή τη στιγμή, αυτό που είπα και προηγουμένως, ο Πατινώτης και η Πατινώτισσα δεν κάνουν επενδύσεις σ' αυτό τον τομέα και δεν θέλουν να ασχοληθούν με αυτές τις βιοτεχνίες που πράγματι θα είχαν ανασάνει και την οικονομία μας και θα είχαν ανασάνει και τις οικονομίες των νοικοκυριών.

Πάντως υπάρχουν προδιαγραφές;

Υπάρχουν προδιαγραφές αφού ο τουρίστας αυτή τη στιγμή ζητάει να απορροφήσει κάτι που είναι Πατινώτικο και δυστυχώς αντί να παράγουμε αυτά τα προϊόντα εισάγουμε από άλλες περιοχές.

Υπάρχουν προβλήματα που υφίστανται στους τομείς παραγωγής;

Όπως προείπα, βασιζόμαστε κυρίως στον τουρισμό και ο Πατινώτης και η Πατινώτισσα θεωρούν υποδεέστερα επαγγέλματα που έχουν να κάνουν με άλλους τομείς παραγωγής.

Υπάρχει περίπτωση να λειτουργήσει τμήμα ανάπτυξης στο Δήμο;

Όχι, γιατί πρέπει να λύσουμε πρώτα προβλήματα υποδομής που έχουν άμεση προτεραιότητα και έπειτα να λειτουργήσουν άλλες υπηρεσίες.

Πιστεύετε ότι συμβάλλει η Μονή στη βιώσιμη ανάπτυξη του νησιού;

Και βέβαια αφού αποτελεί θρησκευτικό κέντρο της και προσελκύει σημαντικό ποσοστό τουρισμού που είναι σημαντικός πόρος για το νησί. Όποτε συμβάλλει και στη διαφήμιση του νησιού αλλά και ως πόρος για οικονομική ευημερία των κατοίκων.

Συνέντευξη 3

Συνεντευξιαζόμενος:

Μελιανός Ματθαίος.

Επάγγελμα: Διευθυντής Πατμιάδας Σχολής.

Ημερομηνία συνέντευξης: 24 Δεκεμβρίου 2004

Το κτίριο της Πατμιάδας είναι ανακαινισμένο ή διατηρεί την παλαιά του μορφή;

Το κτίριο της Πατμιάδας άρχισε να κτίζεται το 1949-1950. Από τότε δεν έγιναν άλλες σοβαρές βελτιώσεις. Βέβαια κάποιες μικροεπισκευές και γι' αυτό ακριβώς έχει ανάγκη μιας σοβαρής φροντίδας να ανακαινιστεί κάπως το κτίριο, βέβαια δεν υπάρχουν οι ανάγκες που υπήρχαν παλαιότερα, για να είμαι πιο συγκεκριμένος τότε φοιτούσαν 350 παιδιά. Σήμερα είναι πολύ λίγα είναι περίπου 35-40 παιδιά αλλά σίγουρα επειδή λειτουργεί και το οικοτροφείο διαμένουν τα παιδιά μέσα και τρώνε έτσι χρειάζεται ανακαίνιση.

Πόσες αίθουσες υπάρχουν;

Υπάρχουν 7 αίθουσες διδασκαλίας, να υπολογίσουμε βέβαια την αίθουσα μουσικής, αίθουσα πληροφορικής μας λείπει μια αίθουσα Φυσικής- Χημείας, δυστυχώς δεν έχουμε χώρο. Έχουμε τους κοιτώνες των παιδιών που είναι αυτή τη στιγμή 3, έχουμε 3 γραφεία, του διευθυντή, του υποδιευθυντή και των καθηγητών επομένως 3 χώρους. Έχουμε ένα μικρό χώρο σαν τηλεφωνείο, το γραφείο μας, μια μικρή αίθουσα για καντίνα, μια αίθουσα αρχείου και βέβαια κοινόχρηστοι χώροι, η εκκλησία (εξωτερικό παρεκκλήσιο), η τραπεζαρία, τα λουτρά των παιδιών, χώρος βιβλιοθήκης, χώρος ψυχαγωγίας των παιδιών και μια αίθουσα πολλαπλών χρήσεων που είναι η τηλεόραση μέσα ώστε τις ελεύθερες ώρες τους να μπορούν τα παιδιά να παρακολουθούν το πρόγραμμά τους.

Καλύπτονται οι ανάγκες;

Όχι, δεν καλύπτονται οι ανάγκες γιατί δεν έχει ολοκληρωθεί το αρχικό τουλάχιστον σχέδιο της Σχολής. Σε κάποια πράγματα υστερούμε, δεν έχει π.χ. την άνεση για μια μεγάλη αίθουσα διαλέξεων και πολλαπλών εκδηλώσεων. Προβλέπεται από το νόμο η

διαμονή του διευθυντή και των καθηγητών μέσα στο σχολείο για λόγους ασφάλειας των παιδιών, στο οικοτροφείο κ.λπ. δεν υπάρχουν όμως αυτοί οι χώροι.

Ενδέχεται να γίνουν αυτά;

Υπάρχουν τα σχέδια αλλά δεν υπάρχουν τα χρήματα για να ολοκληρωθεί επιτέλους αυτό. Στη σφαίρα της ελπίδας είναι να ολοκληρωθούν αυτά τα πράγματα γιατί χρόνια τα παλεύουμε αλλά δυστυχώς το δημόσιο δεν δίνει χρήματα και είναι δύσκολο. Βέβαια γιατί μειώνεται ο αριθμός των παιδιών τόσο, το Υπουργείο, το δημόσιο και το κράτος δεν δίνουν χρήματα για μας να κάνουμε κάτι.

Όσον αφορά το μηχανικό εξοπλισμό, είναι επαρκής;

Λείπει αίθουσα Φυσικής- Χημείας, όμως έχουμε κάποια όργανα κ.λπ. η καθηγήτρια φέτος τουλάχιστον, αλλά και τις προηγούμενες χρονιές τα χρησιμοποιούν επιλεκτικά μπορώ να πω, όσο τους επιτρέπει η τάξη να μεταφέρουν κάποια πράγματα για να κάνουν ένα πείραμα κ.λπ. δυστυχώς έχουμε μεγάλα κενά κατά τα άλλα έχουμε τους χάρτες μας, έχουμε άλλο εποπτικό υλικό π.χ. το video, το DVD που μπορούν να χρησιμοποιούν οι συνάδελφοι και να κάνουν τη δουλειά τους.

Χρησιμοποιούνται εποπτικά μέσα διδασκαλίας στο μάθημα;

Ναι, όπως είπα προηγουμένως DVD, video, χάρτες κ.λπ.

Ποια μορφή έχει η Σχολή αυτή; Δηλαδή ποιο είναι το αντικείμενο διδασκαλίας;

Η Σχολή ιδρύθηκε το 1713 οπότε έχει μια ιστορία αιώνων και ο χαρακτήρας της και η προσωπικότητά της είναι εντελώς διαφορετική σε σχέση με άλλα σχολεία. Ενώ τα τελευταία χρόνια έχει αλλοτριωθεί αυτή η φυσιογνωμία της Σχολής εξαιτίας των προγραμμάτων που εφαρμόζει το Υπουργείο Παιδείας είναι ένα εκκλησιαστικό Λύκειο. Όταν λέμε Εκκλησιαστικό Λύκειο δεν εννοούμε ότι υπάγεται στην εκκλησία ή ανήκει στην εκκλησία τουλάχιστον μέχρι στιγμής γιατί γίνονται προσπάθειες να ενταχθεί στην εκκλησία όπως είχε γίνει και στο παρελθόν αλλά αυτή τη στιγμή τουλάχιστον εντάσσεται ως σχολείο στο Υπουργείο Παιδείας, άλλωστε έχουμε μια ιδιαίτερη κατεύθυνση στο χώρο της Μέσης Εκπαίδευσης. Εδώ είναι Εκκλησιαστικό Γυμνάσιο και Εκκλησιαστικό Λύκειο και υποτίθεται τα παιδιά έχουν έναν ιδιαίτερο προσανατολισμό να γίνουν κληρικοί να επανδρώσουν την εκκλησία. Δυστυχώς όμως όπως έχουν γίνει τα προγράμματα ακόμη και οι συνθήκες διαβίωσης των παιδιών δεν

εκπληρούν αυτή τη στόχευση που θα έπρεπε να έχει το σχολείο μας ιδιαίτερα. Στο παρελθόν είχαμε μια επιτυχία στον τομέα αυτό δηλαδή με ακριβή στοιχεία το 70-75% των αποφοίτων γίνονταν κληρικοί. Αυτό το ποσοστό έχει μειωθεί, βέβαια είναι και νωρίς να βγάλουμε κάποια συμπεράσματα γιατί αν δεν περάσουν κάποια χρόνια να φτάσουν στην ηλικία που πρέπει δεν μπορούν να μπουν στον κλήρο μας, ωστόσο βλέπουμε ότι ο προσανατολισμός του σχολείου μας δεν είναι αυτό που έπρεπε να είναι. Αυτό είναι μια πραγματικότητα που δεν πρέπει να αγνοούμε και να μην ντρεπόμαστε να την ομολογήσουμε.

Πόσους μαθητές έχει η Σχολή;

Αυτή τη στιγμή έχει 36 μαθητές στις 3 τάξεις του Γυμνασίου και στις 3 τάξεις του Λυκείου. Επομένως έχουμε κατά μέσον όρο 6 άτομα σε κάθε τάξη.

Αυτό συνέβαινε και τα προηγούμενα χρόνια;

Τα τελευταία 5-6 χρόνια μειώθηκε τόσο πολύ ο αριθμός των παιδιών είτε γιατί δημιουργήθηκαν και άλλα εκκλησιαστικά σχολεία, είτε γιατί δημιουργήθηκαν σχολεία, Γυμνάσια- Λύκεια σε κάθε γωνιά της πατρίδας μας. Ευχάριστο μεν, δυσάρεστο δε για εμάς εδώ. Είτε για έναν άλλο λόγο ότι έπαψαν να υπάρχουν πολύτεκνες οικογένειες, το βιοτικό επίπεδο έχει ανέβει πάρα πολύ και ενώ παλαιότερα προέρχονταν, ειδικότερα, από πολύτεκνες οικογένειες για να έχουν εξασφαλίσει ένα πιάτο φαγητό όπως συνέβαινε και με εμάς τους Πατινιώτες παλαιότερα που παραμέναμε στο σχολείο και είχαμε ένα πιάτο φαγητό. Αυτοί οι λόγοι έχουν εκλείψει πλέον και έχει μειωθεί ο αριθμός όχι μόνο από την Πατριάδα. Να προσθέσουμε βέβαια και το πρόβλημα της απόστασης. Είχαμε παλαιότερα πολλά παιδιά από τη Μυτιλήνη. Σήμερα είναι μόνο 2 παιδιά από τη Μυτιλήνη γιατί δημιουργήθηκε εκκλησιαστικό Λύκειο στη Χίο, οπότε Χίος- Μυτιλήνη 3,5 ώρες, Μυτιλήνη- Πάτμος 48 ώρες γιατί έρχονται μέσω Πειραιά. Έτσι πρέπει να αντιμετωπίσουν φουρτούνες, ταλαιπωρίες και έξοδα, γιατί για να έρθει ο μαθητής στην Πατριάδα; Και έτσι χάνουμε παιδιά.

Υπάρχουν Πάτμιοι μαθητές;

Ναι, έχουμε 6 παιδιά από την Πάτμο.

Παλαιότερα υπήρχαν Πάτμιοι μαθητές;

Παλαιότερα να μιλάμε για πριν 30 χρόνια δεν υπήρχε Γυμνάσιο και Λύκειο στην Πάτμο και επομένως όλα τα αγόρια (γιατί στο σχολείο φοιτούν μόνο αγόρια αφού πηγαίνουν για κληρικοί) που ήθελαν να πάνε στο Γυμνάσιο φοιτούσαν στην Πατμιάδα. Άλλος ένα, άλλος δύο και άλλος τρία χρόνια και άλλος ολοκλήρωνε τη φοίτηση του και η Σχολή έχει αναδείξει πολλούς από την Πάτμο όπως το μακαρίτη τον Ηγούμενο το Θεοδώρητο το Μπουρνή, πολλούς πατέρες της Μονής, τον κύριο Ζήσιμο Βιρβίλλη που είναι θεολόγος και φιλόλογος κ.ά. γιατί τα παιδιά είχαν αυτή τη δυνατότητα να φοιτήσουν στην Πατμιάδα. Όταν ιδρύθηκε αργότερα το Γυμνάσιο και λίγο αργότερα το Λύκειο ο μεγάλος αριθμός των μαθητών και ιδιαίτερα των κοριτσιών, που παλαιότερα τα κορίτσια πήγαιναν στην Κάλυμνο επειδή είχε το ορφανοτροφείο, όπως επίσης και στη Ρόδο το ίδιο και διέμεναν εκεί. Και μετά φυσικά πήγαιναν εδώ σχολείο στο Γενικό Γυμνάσιο και στο Γενικό Λύκειο.

Και την τελευταία πενταετία υπάρχουν Πάτμιοι μαθητές;

Ναι λίγοι αλλά ωστόσο υπάρχουν.

Ποια μαθήματα διδάσκονται σε γενικές γραμμές, αν εξαιρέσουμε της Γενικής Παιδείας;

Όλα της γενικής παιδείας δεν υπάρχει διάφορα τα πάντα μόνο που διδάσκονται εδώ θεολογικά μαθήματα, ένα απλό παράδειγμα, στην τρίτη τάξη του Λυκείου το μάθημα των Θρησκευτικών διδάσκεται 1 ώρα την εβδομάδα, εκτός από τη 1 ώρα εμείς έχουμε και άλλες 3 ώρες θεολογικών μαθημάτων όπως είναι η ερμηνεία των Πατερικών Κειμένων, η ερμηνεία των Ευαγγελικών Περικοπών και Λειτουργική, ένα μάθημα εξειδικευμένο γι' αυτούς που θέλουν να γίνουν κληρικοί.

Ποιες κατευθύνσεις υπάρχουν μετά;

Μόνο η θεωρητική κατεύθυνση.

Και για επαγγελματική αποκατάσταση;

Μπορούν να δηλώσουν οποιαδήποτε Σχολή ανήκει στη θεωρητική κατεύθυνση.

Υπάρχει ικανοποιητικός αριθμός διδασκόντων;

Πέρυσι κα φέτος καλύπτονται. Βέβαια το Υπουργείο είχε μια δυσκολία στο να κινήσει τις διαδικασίες έγκαιρα και άργησαν να έρθουν οι καθηγητές μας. Άρχισαν να έρχονται μετά τις 5 Νοεμβρίου. Ευτυχώς καλύπτουν γιατί δεν είναι όλες οι θέσεις κατειλημμένες. Έρχονται από το Γενικό Γυμνάσιο, Λύκειο και ΤΕΕ της Πάτμου συνάδελφοι και καλύπτουν το ωράριό τους. Αλλά το πρόβλημα καλύπτεται πλήρως αυτή τη στιγμή.

Είναι επιμορφωμένοι οι καθηγητές που διδάσκουν;

Βεβαίως, όχι επιμορφωμένοι σε αυτά τα σεμινάρια που γίνονται, γιατί εμείς δεν έχουμε άμεση σχέση με τη δευτεροβάθμια εκπαίδευση. Ωστόσο οι περισσότεροι από αυτούς τους νέους που είναι αναπληρωτές, δεν είναι μόνιμοι δυστυχώς, έχουν μεταπτυχιακές σπουδές και διδακτορικά διπλώματα. Μάλιστα μια καθηγήτρια Φυσικής δίδαξε για 5 ολόκληρα χρόνια σε αμερικανικό σχολείο στη Νέα Υόρκη και πέρυσι είχε πάρει το πρώτο βραβείο στη Νέα Υόρκη σαν καλύτερη καθηγήτρια της χρονιάς.

Υπάρχουν αλλοδαποί μαθητές;

Έχουμε εφέτος 2 Ρώσους, ένα μαθητή στην Πρώτη τάξη του Γυμνασίου ο οποίος βέβαια έχει στην Ελλάδα 5 χρόνια, είναι ένα πανέξυπνο παιδί, πρώτος στην τάξη του. Ομιλεί τα ελληνικά πάρα πολύ καλά και το άλλο παιδί είναι στην Τρίτη τάξη του Γυμνασίου, έχει κάποιες δυσκολίες ως προς την εκμάθηση της ελληνικής γλώσσας ωστόσο παρακολουθεί τα μαθήματα των φυσικών επιστημών, τα Μαθηματικά και τη Χημεία. Δυσκολεύεται βέβαια στα Αρχαία, στα Νέα Ελληνικά και λίγο στην Ιστορία.

Από πότε υπάρχουν αλλοδαποί μαθητές στην Πατμιάδα;

Από το '55-'56 έχουν έρθει στην Πατμιάδα. Πρωτοήλθαν από την Ουγκάντα για πρώτη φορά έφυγαν από την πατρίδα τους, άνοιξε εκείνη την εποχή προς την Αφρική η ορθόδοξη ιεραποστολική κίνηση και έστειλαν παιδιά εδώ στη Σχολή για να μάθουν φυσικά τα της Ορθοδοξίας και τα Ελληνικά και αυτοί σήμερα έχουν γίνει κληρικοί, δύο είναι μητροπολίτες στην Αφρική, άλλοι είναι καθηγητές Πανεπιστημίου. Διέπρεψαν βέβαια και σε άλλους κλάδους όπως στην Ιατρική και μάλιστα ένας (ο Πέτρος) ήταν γενικός αρχίατρος σε νοσοκομείο της Ουγκάντα και τώρα πριν από λίγους μήνες είναι και ιερέας και αυτό είναι μεγάλη χαρά και μεγάλη καύχηση όχι

μόνο για τη Σχολή αλλά και για την Πάτμο. Και αυτοί οι άνθρωποι μιλούν συνέχεια για την Πάτμο, συνέχεια για την Ελλάδα και για την Ορθοδοξία. Είναι μια πολύ μεγάλη υπόθεση. Και βέβαια όχι μόνο από την Ουγκάντα αλλά και από την Κένυα, από το Ζαΐρ, από την Αβησσυνία, επίσης είχαμε μαθητές από τη Δαμασκό και μάλιστα ο πατήρ Αθανάσιος Τάρκ και είναι και κληρικοί στην Αθήνα και 2 από αυτούς είναι και καθηγητές Πανεπιστήμιου 2 από αυτούς. Όπως επίσης κάτω στη Δαμασκό, στη Συρία είναι ένας απόφοιτος της Σχολής μας Μητροπολίτης.

Γίνονται χρηματοδοτήσεις από το κράτος, από την ΕΕ ή από το Δήμο;

Από την ΕΕ όχι γιατί δεν έχουμε τον τρόπο, εξαρτόμαστε από την Κεντρική Υπηρεσία του Υπουργείου Παιδείας και μάλιστα από τη Διεύθυνση Εκκλησιαστικής Εκπαίδευσης και αυτή η υπηρεσία είναι υπεύθυνη για τη χρηματοδότηση του σχολείου και φυσικά του οικοτροφείου. Από το Δήμο νομίζω ότι υπάρχει κάποια χρηματοδότηση, το 2004 δε νομίζω να έδωσε ο Δήμος. Βέβαια πρέπει πάντοτε να κάνουμε μια αίτηση. Γιατί δεν έχει η σχολή μας άμεση εξάρτηση από το Δήμο και ο Δήμος δεν έχει την υποχρέωση, τη νομική τουλάχιστον να δίνει χρήματα στη Σχολή. Ωστόσο όταν ζητήσουμε κάποια χρήματα νομίζω ότι στέκεται πάντοτε βοηθός ο Δήμος.

Συμμετέχετε σε διάφορα προγράμματα;

Είναι λιγάκι δύσκολο αυτό το πράγμα, θα έλεγα ελάχιστα γιατί είναι και η φύση της λειτουργίας της τέτοια, έρχονται παιδιά, μένουν εδώ, δεν έχουν τους γονείς τους εδώ να έχουν την άνεση να ευαισθητοποιηθούν, να κινητοποιηθούν, είναι λίγο δύσκολο και γι' αυτό δε συμμετέχουμε, δεν έχουμε και άμεση εξάρτηση από τη διεύθυνση της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης ώστε να μπαίνουμε σε αυτά τα προγράμματα να συμμετέχουμε.

Διοργανώνονται άλλες δραστηριότητες από τους μαθητές πέραν των μαθημάτων;

Έχουμε μια πολύ καλή βυζαντινή χορωδία η οποία όχι μόνο στις εκδηλώσεις τις επίσημες αλλά κάθε Κυριακή ψέλνει στο Σπηλαίο της Αποκάλυψης και εκεί νομίζω είναι πολύ σημαντική η παρουσία της Σχολής μας δεδομένου ότι 2 μήνες από το Μάρτιο μέχρι τον Ιούνιο που είναι τα παιδιά εδώ και από το Σεπτέμβριο μέχρι το Νοέμβριο έχουμε επισκέπτες/ τουρίστες, δίνουν μια παρουσία πολύ σημαντική και οι

ξένοι παρακολουθούν αυτά τα παιδάκια από 12 έως 18 ετών να ψέλνουν με ένα δέος μπορώ να πω και αυτό είναι μια ιεραποστολή έμμεση.

Υπάρχει ενδιαφέρον από τους μαθητές για το διδακτικό αντικείμενο;

Όπως σε όλα τα σχολεία. Έχουμε βέβαια ένα πρόγραμμα για το οικοτροφείο που έχει φυσικά επιπτώσεις και στη μαθησιακή τους κατάσταση, κάθε πρωί έχουμε την ακολουθία του Όρθρου και κάθε βράδυ την ακολουθία του Εσπερινού, του Αποδείπνου ή των Χαιρετισμών. Οπότε μέσα από τις ακολουθίες αυτές τα παιδιά συμμετέχοντας στο ψαλτήρι, μέσα στο Ιερό Βήμα για να διακονήσουν εκεί κ.λπ. μαθαίνουν την τελετουργική της Εκκλησίας μας, την τυπική διαδικασία τα Ιερών Ακολουθιών. Επομένως θέλοντας και μη συμμετέχουν σε αυτό το αντικείμενο, στη δυνατότητα που τους παρέχει το σχολείο να αποκτήσουν και κάποιες γνώσεις έξω από την ώρα διδασκαλίας που όμως συμβάλλει στο να εκμανθάνουν το αντικείμενο των θρησκευτικών μαθημάτων με μια πρακτική εξάσκηση.

Το ενδιαφέρον που έχουν τους ωθεί να έχουν σύγχρονους προβληματισμούς ή υποβοηθούνται από τους καθηγητές τους γι' αυτό;

Σίγουρα, και είναι παιδιά με πολλά όνειρα παρόλο που καμία φορά επιμηζούν τα μέσα κ.λπ. και δεν έχουμε πολύ τακτικά τη δυνατότητα να έχουμε άμεση σχέση με το περιβάλλον της Πάτμου κ.λπ. έχουν βέβαια κάποιες εξόδους αλλά περιορισμένες, εντούτοις αναπτύσσουν μια σχέση, μια κοινωνικότητα μεταξύ τους θαυμαστή και αυτό δε φαίνεται εδώ μέσα αλλά όταν φύγουν από εδώ, αποφοιτήσουν από το σχολείο τότε και τα ίδια που πολλές φορές μπορεί αν βαρυγκωμούν το πρόγραμμα, να έρχονται μετά από κάποια χρόνια με την οικογένεια τους κ.λπ. και να είναι πραγματικά παρά πολύ συγκινημένοι που ξαναπάτησαν τα χώματα της Πάτμου και της Σχολής. Θέλω να πω ότι δένονται τα παιδιά μεταξύ τους, αναπτύσσουν δυνατές φιλίες και κοινωνικότητα και μέσα από αυτές τις καταστάσεις προσανατολίζονται και για τη ζωή τους συνομιλώντας και με τους καθηγητές τους από τους οποίους προσπαθούν να μάθουν κάποια πράγματα για το τι είναι ζωή, τι είναι σπουδές, τι μπορούμε να ακολουθήσουμε κ.λπ. και έτσι πιστεύω το οικοτροφείο βοηθάει ακόμα περισσότερο τα παιδιά αυτά.

Η βιβλιοθήκη που λειτουργεί στο χώρο της Σχολής καλύπτει τις ανάγκες των μαθητών;

Νομίζω ναι, μόνο που δυστυχώς η προσέλευση τους στη βιβλιοθήκη δεν είναι τόσο ικανοποιητική. Θα μπορούσε να είναι καλύτερη ακόμα. Αλλά είναι το πρόγραμμα τέτοιο, είναι η μελέτη που έχουν κάθε μέρα και δεν τους αφήνει το περιθώριο να διαβάζουν επιπλέον βιβλία άλλα κάθε εβδομάδα έρχονται γύρω στα 10-15 παιδιά και δανείζονται βιβλία.

Πιστεύετε ότι συμβάλλει η Πατμιάδα στην προβολή του νησιού;

Νομίζω ότι συμβάλλει τα μέγιστα. Συνέβαλλε, συμβάλλει και θα συμβάλλει εφόσον το σχολείο λειτουργεί. Όπως είπα προηγουμένως τα παιδιά που αποφοιτούν από εδώ γίνονται οι καλύτεροι πρεσβευτές της Πάτμου και αυτοί τη στιγμή αυτούς τους πρεσβευτές τους έχει διασπείρει η ζωή, η Εκκλησία μας που τους έχει στείλει σαν κληρικούς σε πολλά μέρη του κόσμου. Θα δούμε αρχιερείς απόφοιτους της Πατμιάδας Σχολής στην Αθήνα αλλά και στο εξωτερικό, έχουμε στα Ιεροσόλυμα απόφοιτους της Σχολής μας. Είπα προηγουμένως ότι έχουμε στη Συρία απόφοιτους στη Σχολή μας πάρα πολλούς κληρικούς και επισκόπους στη Γερμανία, στην Ιταλία ο Μητροπολίτης είναι απόφοιτος της Σχολής μας, στην Ελβετία ο Μητροπολίτης είναι απόφοιτος της Σχολής μας, βοηθός Επίσκοπος ο Αρίστος Βασίλειος ό Τσοπανάς στη Γερμανία, στην Αγγλία, στην Αμερική και επαναλαμβάνω πολλούς κληρικούς στην Αυστραλία με πλούσια δράση και πραγματικά είναι το καύχημα της Σχολής. Αυτοί λοιπόν οι άνθρωποι μιλούν συνέχεια για Πάτμο. Στην Ελλάδα πάρα πολλοί, στη Θεσσαλονίκη. Όλο αυτό το ρεύμα το προσκυνηματικό που παρουσιάζεται στην Πάτμο οφείλει ακριβώς αυτή την κίνηση του ακριβώς στο ότι υπάρχουν στη Θεσσαλονίκη απόφοιτοι της Σχολής μας κληρικοί οι οποίοι κάνουν κηρύγματα, προβάλλουν slides, μιλούν για Πάτμο, μιλούν για Αποκάλυψη και ο κόσμος επισκέπτεται το νησί. Στην Πάτμο έρχονται κάθε καλοκαίρι πάρα πολλά γκρουπ προσκυνητών με κληρικούς στο νησί μας. Το 80% αυτών των κληρικών είναι απόφοιτοι της Σχολής μας. Μαζεύουν κόσμο και τον φέρνουν εδώ.

Πιστεύετε ότι συμβάλλει με κάποιο τρόπο η Πατμιάδα σχολή στη Βιώσιμη ανάπτυξη του νησιού;

Ασφαλώς, πρώτα πρώτα άμεση επίδραση είναι το γεγονός ότι ζουν τόσα παιδιά εδώ... το κράτος δαπανά αρκετά εκατομμύρια για το οικοτροφείο. Αυτά τα χρήματα

πηγαίνουν εδώ στους εμπόρους τους δικούς μας. Το προσωπικό, το διδακτικό και το υπαλληλικό, αυτή τη στιγμή είμαστε καθηγητές διορισμένοι 12 αναπληρωτές και μόνιμοι, δεν μιλάω για τους επιπλέον 8 που έρχονται από το άλλο σχολείο, άλλοι 4 υπάλληλοι κλπ. Ο μισθός μας μένει στο νησί. Επίσης το χαρτζιλίκι που διαθέτουν τα παιδιά όταν κατεβαίνουν κάτω στη Σκάλα ή στη Χώρα θα πουν καφέ, πορτοκαλάδα κ.λπ. και νομίζω ότι είναι παρά πολύ σημαντικό. Αλλά είναι η μακροπρόθεσμη αυτή οικονομία που επωφελείται το νησί από τους τουρίστες, από την «προπαγάνδα» που κάνουν οι πρεσβευτές του νησιού μας, οι απόφοιτοι της Σχολής.

Υπάρχουν προδιαγραφές για τη λειτουργία ενός παραρτήματος του Πανεπιστημίου Αιγαίου;

Προσωπικά, δεν το νομίζω αυτό το πράγμα. Βέβαια υπάρχουν ευσεβείς πόθοι, θα πρέπει να είμαστε ρεαλιστές. Δε νομίζω ότι στην Πάτμο μπορεί να λειτουργήσει ένα τέτοιο σχολείο ή μια τέτοια Σχολή Θεολογική. Είναι αρκετές αυτές οι δύο που υπάρχουν στην Ελλάδα. Ας μην ονειρευόμαστε και στο νησί μας. Βέβαια θα ήταν ευχής έργον αν το πατριαρχείο μετέφερε εδώ τη Θεολογική Σχολή της Χάλκης που κα αυτό είναι φοβερά δύσκολο γιατί θα είναι μείον του Πατριαρχείου. Υπάρχουν οι ελπίδες ότι θα ξαναλειτουργήσει η Χάλκη. Εγώ προσωπικά είμαι απαισιόδοξος. Έχουν γίνει προτάσεις και μάλιστα από παράγοντες του νησιού μας, νομίζω ότι όλες αυτές οι προτάσεις γίνονται για λόγους εντυπωσιασμού, ή εκμετάλλευση της πολιτικής κ.λπ., ας είμαστε ρεαλιστές. Και εγώ σαν δήμαρχος το 1999 είχα προτείνει κάτι άλλο και είχε γίνει αποδεκτό από τον τότε Περιφερειάρχη Νοτίου Αιγαίου. Δυστυχώς δεν υλοποιήθηκε αυτή η πρόταση που είχα κάνει σε ένα περιφερειακό συνέδριο στην Κω, να λειτουργήσει εδώ μια σχολή Ανατολικών Σπουδών δηλαδή να διδάσκεται η Εβραϊκή και η Ρωσική γλώσσα αφού στη Ρωσική γλώσσα έχουν γραφτεί σπουδαιότατα θεολογικά συγγράμματα με την Εβραϊκή θα μπορούσαμε να διδάσκουμε από το πρωτότυπο την Παλαιά Διαθήκη και σπουδαία άλλα κείμενα κ.λπ. η Τουρκική γλώσσα και μάλιστα με τα αραβουργήματα, η πρώτη γραφή της Τουρκικής γλώσσας. Εδώ τουλάχιστον στην Πάτμο υπάρχουν πάρα πολλά έγγραφα. Ακόμα και προσωπικά στοιχεία, πιστοποιητικά γεννήσεως γιατί μέχρι το 1912 ήμασταν υπό τουρκικό ζυγό και στο Μοναστήρι μέσα και στο Δήμο υπάρχουν, αλλά και στα σπίτια τα λεγόμενα «νεφούσια», συμφωνητικά κ.λπ. είναι πολύ δύσκολο βέβαια, θέλει χρήματα, υποδομή π.χ. ένας καθηγητής Πανεπιστημίου θέλει να έχει τις ανέσεις του, θέλει να έχει συγκοινωνία ώστε ανά πάσα στιγμή να πάει σπίτι του, θέλει

να έχει την άνετη βιβλιοθήκη του, δηλαδή έναν εξοπλισμό που θα ήταν όνειρο για διάφορους λόγους και προπάντων πρακτικούς λόγους. Αλλά επαναλαμβάνω είναι δύσκολο να υλοποιήσουμε αυτόν. Εδώ δεν υποστηρίζουμε μια τέτοια άποψη για πολλούς και δύο Θεολογικές Σχολές στην Ελλάδα είναι αρκετές. Ας δημιουργηθεί ένας άλλου επιπέδου, μια Ακαδημία ή Θεολογικών Σπουδών ή Σπουδών Χριστιανικής Τέχνης, Αγιογραφίας, Συντήρηση Έργων Τέχνης, Συντήρηση Χειρογράφων, , που είναι το Μοναστήρι εδώ και θα προσφέρει στην Ακαδημία πάρα πολλά πράγματα. Και παράλληλα διδάσκεται αν είναι δυνατόν η Ρωσική και η Εβραϊκή γλώσσα και ότι άλλο μπορεί να επιτευχθεί σε αυτό το χώρο. Για θεολογική σχολή όταν ήμουν δήμαρχος είχα συζητήσει με τον τότε πρότανη του Πανεπιστημίου Αιγαίου ο οποίος μου είπε ότι δε υπάρχουν τα οικονομικά αφενός κα αφετέρου αν βγάλουμε και άλλους θεολόγους, υπάρχουν τόσοι αδιόριστοι. Να πούμε ότι από τις θεολογικές σχολές θα βγαίνουν μόνο παπάδες, θεολόγοι Α' κατηγορίας, άρα κληρικοί Α' κατηγορίας. Θα γίνουν κληρικοί; Θα μπορούμε να τους υποχρεώσουμε τους ανθρώπους να γίνουν κληρικοί; Είναι δύσκολα τα πράγματα, θέλουν μελέτη θέλει ανθρώπους οι οποίοι θα αφοσιωθούν στο έργο να μελετήσουν, να εισηγηθούν και να βρεθούν φορείς οι οποίοι θα υλοποιήσουν μια τέτοια προσπάθεια. Εγώ θα το έβλεπα προσωπικά σαν μια κίνηση που Θα γινόταν πρώτα πρώτα από το Οικουμενικό Πατριαρχείο γιατί με το να μη λειτουργεί η Θεολογική Σχολή της Χάλκης δεν μπορεί το Πατριαρχείο να βρει στελέχη με αποτέλεσμα να υπάρχει ένα τεράστιο πρόβλημα. Ίσως θα μπορούσε να γίνει εδώ μια Θεολογική Ακαδημία (δεν ξέρω τι όνομα θα της δίναμε) η κάποια μορφή θεολογικής σχολής όπως της Χάλκης έως ότου ανοίξει η Θεολογική Σχολή της Χάλκης.

Γίνονται εκδηλώσεις από την Πατριάδα;

Περιορισμένα, παλαιότερα κάναμε θεατρικές παραστάσεις, ήταν αρκετά τα παιδιά, τώρα είναι η χορωδία, συμμετέχουμε σε κάποιες ομιλίες που γίνονται και ψάλλει η χορωδία της Σχολής, κάποιος καθηγητής εκπροσωπώντας το Σχολείο να παρουσιάσει μια ομιλία, παρελάσεις στις εθνικές επετείους. Αυτές οι ευκαιρίες, οι λίγες βέβαια που ίσως θεωρούνται ταπεινές αλλά δεν υπάρχουν και τα περιθώρια.

Συνέντευξη 4

Συνεντευξιαζόμενος:

Μαγκλής Ιωάννης.

Επάγγελμα: Καθηγητής στο ΙΕΚ Πάτμου.

Ημερομηνία συνέντευξης: 24 Δεκεμβρίου 2004

Πόσα χρόνια λειτουργεί το ΙΕΚ;

Η συγκεκριμένη ειδικότητα άρχισε από τον Οκτώβρη του 2004, πριν από 1,5 χρόνο λειτουργούσε άλλη ειδικότητα. Το ΙΕΚ είναι μια σχολή που είναι μετά το Λύκειο και πριν το Πανεπιστήμιο. Αυτή την κατηγορία σχολών την έχει φτιάξει η ΕΕ (λειτουργεί από την ΕΕ). Κάποιος ο οποίος θα τελειώσει το ΙΕΚ παίρνει κάτι σαν πτυχίο. Αυτό το πτυχίο θα το επικυρώσεις με κάποιες εξετάσεις πιστοποίησης και όταν πάρεις την πιστοποίηση μπορείς να δουλέψεις και στην Ελλάδα στο δημόσιο τομέα αλλά και σε οποιαδήποτε χώρα της ΕΕ. Επίσης και ως καθηγητής στο ΙΕΚ, στην ειδικότητα που έχεις τελειώσει.

Πόσα χρόνια λειτουργεί το ΙΕΚ εδώ στην Πάτμο;

Το ΙΕΚ εδώ στην Πάτμο ξεκίνησε το 2000, η πρώτη ειδικότητα ήταν Συντήρηση Έργων Τέχνης, έκανε τον κύκλο του δηλαδή τα 2 χρόνια που είναι ο κύκλος σπουδών. Μετά έμεινε ένα χρόνο χωρίς να διδάσκεται ειδικότητα και τώρα διδάσκεται η ειδικότητα που είναι Τεχνικός Εφαρμογών και Πληροφορικής. Υπαγόμαστε στην Κάλυμνο, δεν λέμε ΙΕΚ Πάτμου αλλά ΙΕΚ Καλύμνου. ΙΕΚ υπάρχουν στην Κάλυμνο, στην Κω και στη Ρόδο, απλά σε ορισμένα νησιά επειδή υπάρχει ενδιαφέρον δημιουργούνται κάποια τμήματα και έτσι έγινε και ένα τμήμα και στην Πάτμο. Μπορεί επίσης να γίνει άλλο στη Λέρο. Και το ΙΕΚ της Κω κάνει κάποια τμήματα σε διάφορα νησιά.

Υπάρχει ειδικό κτίριο;

Όχι, το κτίριο είναι της Μονής, είναι το παλιό γηροκομείο πάνω στη Χώρα.

Πόσες αίθουσες υπάρχουν;

Υπάρχουν 2 αίθουσες, μια αίθουσα διδασκαλίας και άλλη μια που είναι σαν εργαστήριο και για να κάνουν τα παιδιά διάλειμμα.

Καλύπτονται οι ανάγκες;

Ναι, βέβαια.

Υπάρχουν ελλείψεις;

Πολλές και σε υλικό δηλαδή δεν έχουμε Η/Υ, έχουμε 5 παλιούς που μας τους έχει δανείσει το σχολείο και διάφορα άλλα πράγματα. Γενικά τα ΙΕΚ έτσι λειτουργούν δηλαδή και σε άλλες περιοχές όπως η Κάλυμνος και η Κως που λειτουργούν χρόνια τα ΙΕΚ που είναι και η έδρα έχουν οργανωμένα εργαστήρια, οργανωμένα γραφεία και κτίρια.

Αυτό έχει επιπτώσεις στην παροχή γνώσεων στους σπουδαστές;

Όχι γιατί οι καθηγητές προσπαθούν να κάνουν ότι καλύτερο.

Είναι επαρκής ο κτιριακός και ο μηχανικός εξοπλισμός;

Ο κτιριακός είναι μια χαρά, τώρα ο μηχανικός εξοπλισμός σχετικά αφού υπάρχουν ελλείψεις στους Η/Υ και μας υποσχέθηκε ο Δήμος ότι θα μας κάνει δώρο τα καινούρια κομμάτια αλλά χρειάζεται κάποια διαδικασία ώστε να εγκριθούν από τη Νομαρχία και ακόμα δεν έχουμε πάρει κάτι στα χέρια μας. Όσον αφορά τον προηγούμενο κύκλο δηλαδή τη Συντήρηση Έργων Τέχνης και αυτός ο κύκλος ήταν δύσκολο να πάρει μηχανήματα αλλά κάποια χρήματα μάζεψε το ΙΕΚ από ιδιώτες κα απ' τη Μονή και πήρε ότι χρειαζόταν.

Όσον αφορά το διδακτικό προσωπικό, είναι επαρκές;

Είναι καθηγητές που κάνουν το μάθημα και στο ΤΕΕ και κάποιοι άλλοι που είναι ιδιώτες.

Είναι εξειδικευμένοι ως προς τον τομέα τους;

Ναι.

Σχετικά με τις ώρες;

Οι ώρες είναι καθορισμένες από το ΙΕΚ.

Υπάρχουν χρηματοδοτήσεις για την κάλυψη τυχόν αναγκών που υπάρχουν για μηχανήματα;

Ναι από το Δήμο κυρίως. Ο Δήμος βοηθάει και το κτίριο που μας έχει δώσει η Μονή.

Από τα ΚΠΣ;

Από τα ΚΠΣ ναι, γιατί ουσιαστικά όλα τα ΙΕΚ σε όλη τη χώρα χρηματοδοτούνται από την Ε.Ε.

Ενδέχεται να δημιουργηθούν νέα τμήματα;

Όταν κλείσει αυτός ο κύκλος όχι γιατί δεν υπάρχουν παιδιά. Για να δημιουργηθεί ένα τμήμα σε ένα ΙΕΚ πρέπει να υπάρχουν τουλάχιστον 16 άτομα. Τώρα είναι 15 και για χάρη το αφήνουν να λειτουργεί.

Στον προηγούμενο κύκλο υπήρχε επάρκεια;

Στον προηγούμενο κύκλο ήταν 16 άτομα. Άλλοι όμως εγκατέλειψαν νωρίτερα και στο 2^ο έτος έμειναν 11 άτομα.

Μόνο Πάτμιοι είναι σπουδαστές;

Όχι έχουμε και 2-3 άτομα που είναι από αλλού, ο ένας είναι στρατιωτικός και είναι η δουλειά του εδώ. Στον προηγούμενο κύκλο είχε έρθει μια κοπέλα για το ΙΕΚ από την Κάλυμνο και άλλη μια νομίζω από το Καρπενήσι.

Υπάρχει επαγγελματική αποκατάσταση;

Αυτό είναι σχετικό, ορισμένα παιδιά που θα ψάξουν και θα το κυνηγήσουν κάτι θα βρουν αλλά δεν θα βρουν όλοι. Ένα ποσοστό 30-40%. Οι περισσότεροι από τον προηγούμενο κύκλο κάνουν κάτι άλλο, άλλη εργασία.

Μπορούν να αποκατασταθούν επαγγελματικά στην Πάτμο ή μόνο αλλού;

Και στην Πάτμο και αλλού. Τώρα η Πληροφορική είναι ένα είδος που χρειάζεται πάρα πολύ, όπου και να πας χρειάζεται να γνωρίζεις, να χρησιμοποιείς έναν Η/Υ είτε

σε δημόσια υπηρεσία είτε σε ιδιωτική. Όποτε εξαρτάται από την ειδικότητα που τελειώνει καθένας.

Οι σπουδαστές εργάζονται;

Ναι, ο ένας είναι στρατιωτικός, άλλος έχει δικό του μαγαζί, βέβαια υπάρχουν κάποιοι πιο μικροί, που έχουν τελειώσει Λύκειο.

Αυτό επηρεάζει τις σπουδές τους;

Όχι γιατί είναι απογευματινές ώρες.

Ποιες ώρες λειτουργεί;

Λειτουργεί 17:00- 20:00 ή 20:30 ανάλογα με το πρόγραμμα.

Συμμετέχετε σε διάφορα προγράμματα;

Δημιουργούνται προγράμματα κατά καιρούς από τον Κεντρικό οργανισμό και συμμετέχουν κάποια τμήματα των ΙΕΚ. Εμείς από την Πάτμο δεν έχουμε συμμετάσχει σε κανένα.

Γίνεται πρακτική εξάσκηση σε διάφορους χώρους ή μόνο στα πλαίσια του μαθήματος;

Μετά την απόκτηση τίτλου σπουδών μετά άλλους 6 μήνες είσαι υποχρεωμένος να κάνεις πρακτική εξάσκηση και παίρνεις κάποια λίγα χρήματα από το ΙΕΚ.

Υπάρχει ενδιαφέρον από τους σπουδαστές και στους 2 κύκλους;

Άλλοι έρχονται γιατί θέλουν να μάθουν και άλλοι για να πάρουν απλά ένα χαρτί.

Ποιος είναι ο μέσος όρος ηλικίας των σπουδαστών;

Στο συγκεκριμένο τμήμα είναι γύρω στα 20, ενώ στο προηγούμενο τμήμα είχαμε άτομα στα 30. 35, 40 και 50.

Τι περισσότερο πιστεύετε ότι μπορεί να γίνει για να καλυφθούν οι ανάγκες σας;

Να οργανωθεί καλύτερα το ΙΕΚ και όχι να οργανώνεται ένα μήνα πριν ξεκινήσει. Για να βρίσουμε τα υλικά, τους χώρους, γιατί κάθε καθηγητής έχει και διαφορετικές ανάγκες.

Υπάρχει βιβλιοθήκη;

Δεν υπάρχει βιβλιοθήκη αλλά οι διδάσκοντες είναι υποχρεωμένοι να βρίσκουν σημειώσεις.

Οπότε δεν χρειάζεται να ανατρέχουν σε επιπλέον βιβλία οι σπουδαστές;

Ο διδάσκων είναι υποχρεωμένος να βρίσκει σημειώσεις και βιβλία και τους τα δίνει.

Υπάρχουν κάποιοι στόχοι που θέλετε να υλοποιήσετε;

Να τελειώσει ομαλά ο κύκλος σπουδών.

Πιστεύετε ότι το ΙΕΚ συμβάλλει στη βιώσιμη ανάπτυξη του νησιού;

Ναι, γιατί ήρθαν στο νησί και 3 άτομα γι' αυτό το λόγο, για το ΙΕΚ και πολλά παιδιά τα οποία δεν πέρασαν στις Πανελλήνιες εξετάσεις και δεν πήγαν σε ΑΕΙ ή ΤΕΙ να σπουδάσουν, αντί να φεύγουν και να δίνουν τόσα χρήματα στην Αθήνα μπορούν να μείνουν και να σπουδάσουν εδώ στην Πάτμο.

Συνέντευξη 5

Συνεντευξιαζόμενος:

Στόϊκος Γρηγόρης.

Επάγγελμα: Διευθυντής Δημοτικού Σχολείου Σκάλας.

Ημερομηνία συνέντευξης: 9 Ιανουαρίου 2005

Πόσα χρόνια λειτουργεί το Δημοτικό ως θεσμός στην Πάτμο;

Από τα αρχεία που έχω δει είναι πάρα πολύ παλιό, αν και δεν υπάρχουν όλα τα αρχεία, εκείνο το οποίο έχω δει είναι από το 1950 και μετά. Γιατί σχολείο λειτουργούσε και τα παλιά χρόνια. Από ότι όμως μπορώ να σου πω υπάρχει στο πίσω μέρος του σχολείου μια πινακίδα η οποία γράφει «Γλαυαρίδιος Σχολή», ψάξαμε στην εγκυκλοπαίδεια και είδαμε ότι το πρώτο σχολείο που ιδρύθηκε εδώ ήταν από κάποιον Γλαυαρίδη που αρχικά είχε 3 αίθουσες και αργότερα χτίστηκαν και άλλες. Αυτό είναι το 1897, ήταν το πρώτο σχολείο και υπάρχει και ένας τόμος στο Μοναστήρι που γράφει ότι αυτός ο Γλαυαρίδης δώρισε τις 3 αίθουσες για να πηγαίνουν τα παιδιά από την πρώτη τάξη του Δημοτικού να μαθαίνουν γράμματα. Επίσημα στοιχεία έχουμε όμως από το 1950 και μετά.

Πόσους μαθητές έχει περίπου το σχολείο σήμερα;

Φέτος για πρώτη φορά το σχολείο έχει περισσότερους μαθητές από ότι τα τελευταία 10 χρόνια. Το Δημοτικό έχει 136 μαθητές, έχουμε την πρώτη τάξη που έχει πολλά παιδιά 25 και ήρθαν και εκπαιδευτικοί και κάποιοι υπάλληλοι από άλλα μέρη και έτσι έφεραν και τα παιδιά τους εδώ στην Πάτμο και ο αριθμός τους αυξήθηκε.

Αυτό συμβαίνει σε όλες τις τάξεις να υπάρχουν πολλά παιδιά;

Κατά μέσο όρο είναι 23 παιδιά σε κάθε τάξη, υπάρχει η τρίτη τάξη που έχει 29 παιδιά, η πρώτη η οποία έχει 25 και η τετάρτη η οποία έχει 24 παιδιά, οι άλλες τάξεις έχουν 18,17,19,20 εκεί.

Τα προηγούμενα χρόνια είπατε ότι ήταν μικρότερος ο αριθμός, περίπου που κυμαινόταν;

Γύρω στα 17-18 παιδιά κάθε τάξη.

Αυτό συνέβαινε λόγω υπογεννητικότητας:

Βέβαια, σε άλλους οικισμούς όπως είναι η Χώρα και ο Κάμπος υπάρχει έντονο πρόβλημα. Ενώ ο Κάμπος είχε περίπου 65 παιδιά όταν ήμουν εκεί δάσκαλος πριν από 10 χρόνια περίπου και ήμασταν 2 δάσκαλοι, τώρα τα παιδιά είναι περίπου 39-40. Η Χώρα έχει περίπου 37 παιδιά ενώ παλαιότερα είχε περισσότερα.

Αυτό δεν έχει να κάνει με το ότι κάποια παιδιά δεν θέλουν να μορφωθούν:

Όχι, όχι δεν υπάρχει παιδί που να μην έρθει στο σχολείο, απλά υπάρχει έντονη υπογεννητικότητα. Όλες οι οικογένειες τώρα κάνουν 2 παιδιά, με περισσότερα παιδιά σπανίζουν.

Συνεχίζουν όλα τα παιδιά μετά στο Γυμνάσιο:

Ναι, αυτό είναι μια πραγματικότητα. Δεν υπάρχει παιδί το οποίο να έχει τελειώσει το Δημοτικό και να μην πάει στο Γυμνάσιο. Είναι βέβαια και κάποια παιδιά με μαθησιακές δυσκολίες που έχουμε στο Δημοτικό σχολείο και είναι και σε μια ειδική τάξη και αυτά τα παιδιά πηγαίνουν στο Γυμνάσιο, βέβαια τα στηρίζουν και οι καθηγητές με την παρέμβαση των δασκάλων. Παρακολουθούν τα μαθήματα, δεν κάνουν εξετάσεις γραπτές αλλά προφορικές και έτσι τελειώνουν και την Γ' τάξη του Γυμνασίου. Όταν λέμε μαθησιακές δυσκολίες εννοούμε δυσλεξία και σε όλες τις τάξεις έχω 4 παιδιά που έχουν έντονο πρόβλημα δυσλεξίας.

Ακολουθείτε διαφορετικό τρόπο διδασκαλίας γι' αυτά τα παιδιά:

Τα παιδιά αυτά παρακολουθούν κανονικά την τάξη τους αλλά κάποιες ώρες της ημέρας στο μάθημα της γλώσσας και των μαθηματικών επειδή δεν μπορούν να παρακολουθήσουν το μάθημα της τάξης τους υπάρχει ειδικός δάσκαλος ο οποίος κάνει συγκεκριμένα μαθήματα ώστε να αποκτήσουν τις απαραίτητες γνώσεις, να μπορούν να γράφουν, να διαβάζουν και να κάνουν τις 4 πράξεις δηλαδή με λίγα λόγια δεν υπάρχει παιδί που να φύγει από το Δημοτικό (αφορά το σχολείο της Σκάλας) και να μην ξέρει να διαβάζει, να γράφει και να κάνει τις 4 πράξεις.

Χρησιμοποιείτε εποπτικά μέσα στο μάθημα:

Βέβαια, έχουμε τα βασικά γιατί δεν έχουμε μια αίθουσα ειδική που να έχει όργανα Φυσικής- Χημείας κ.λπ. χρησιμοποιούμε τα απαραίτητα, χάρτες, υδρόγειο σφαίρα, τα απαραίτητα της Φυσικής- Χημείας τα οποία τα έχουμε σε μια τάξη, που έχουμε,

μια οργανοθήκη. Ειδικά στις πρώτες τάξεις εποπτικό υλικό το οποίο είναι καρτέλες, αριθμητήρια χρησιμοποιούνται επίσης slides, video. Εντάξει κάποια βασικά πράγματα, δεν υπάρχει όμως κάποια αίθουσα που είναι ότι το καλύτερο, που να υπήρχε όλο το υλικό εκεί μέσα και να μπορούσε κάθε δάσκαλος να πάει να διδάξει το μάθημα. Εντωμεταξύ δεν υπάρχουν και προβολείς, slides, δεν υπάρχουν ειδικά μηχανήματα, απλά τα απαραίτητα γιατί είναι πάρα πολλά τα χρήματα. Ζητήσαμε να πάρουμε έναν προβολέα τώρα τελευταία και κοστίζει 2.000 € να τον αγοράσουμε. Το Υπουργείο δεν μπορεί να μας προμηθεύσει. Αλλά γίνεται πολύ καλή δουλειά με τα φωτοτυπικά μηχανήματα. Κάθε σχολείο έχει 1 ή 2 φωτοτυπικά τα οποία οι δάσκαλοι ειδικά στις μικρές τάξεις αλλά και στις μεγάλες σχεδόν σε καθημερινή βάση του μαθήματος που έχουν κάνει και τα δίνουν κατά την ώρα του μαθήματος εάν υπάρχει αλλά και για εμπέδωση περισσότερα.

Χρησιμοποιούνται σύγχρονοι μέθοδοι διδασκαλίας;

Οι μέθοδοι οι οποίοι χρησιμοποιούνται είναι αυτοί οι οποίοι μας ορίζει το Υπουργείο Παιδείας γιατί κατά διαστήματα αν αλλάξει κάτι υπάρχουν οι σχολικοί σύμβουλοι οι οποίοι έρχονται κατά διαστήματα εδώ από την Κάλυμνο και μας ενημερώνουν. Οπότε είμαστε ενημερωμένοι και γνωρίζουμε ότι σύγχρονο και ότι εφαρμόζει το Υπουργείο Παιδείας.

Οι δάσκαλοι είναι μόνιμοι ή αλλάζουν;

Στη Σκάλα μπορώ να σου πω ότι από τους 9 δασκάλους που είμαστε οι 6 είμαστε μόνιμοι, οι 3 είναι καινούριοι και μετά φεύγουν. Το καλό είναι ότι είμαστε 6 παλιοί, μόνιμοι εδώ στο νησί και αυτό έχει σαν αποτέλεσμα να αναβαθμιστεί το σχολείο γιατί αυτοί οι άνθρωποι δουλεύουν καλά, γνωρίζουν τα παιδιά και τις οικογενειές τους και ξέρουν τι θα κάνουν, να καλέσουν τους γονείς. Υπάρχει δηλαδή μια άλλου είδους σχέση η οποία είναι βασικό για να μπορεί να κάνει ένας δάσκαλος καλά τη δουλειά του. Βέβαια και στη Χώρα υπάρχουν δυο δάσκαλοι μόνιμοι. Δυστυχώς στον Κάμπο κάθε χρόνο έρχονται καινούριοι δάσκαλοι και αυτό είναι ένα μειονέκτημα.

Είναι επιμορφωμένοι οι δάσκαλοι που διδάσκουν;

Τα τελευταία χρόνια έχουν γίνει σεμινάρια αλλά και επιμορφωτικά συνέδρια στην Κάλυμνο και στην Κω και όλοι έχουν παρακολουθήσει τα συνέδρια, δηλαδή οποιαδήποτε επιμόρφωση γίνεται το έχουν παρακολουθήσει. Βέβαια θα μπορούσαμε

να πούμε ότι θα μπορούσαν να γίνουν περισσότερα πράγματα αν μπορούσαν τα σεμινάρια και τα συνέδρια που γίνονται κατά περιόδους να μη γίνονται μόνο στα μεγάλα νησιά όπως είναι η Κάλυμνος, η Κως και η Ρόδος αλλά θα μπορούσαν να γίνονται και εδώ. Λόγω όμως του μικρού των δασκάλων που είμαστε εδώ (περίπου 19) δεν γίνονται εδώ αλλά αναγκάζομαστε όποτε γίνεται κάτι τέτοιο να πηγαίνουμε και να παρακολουθούμε στην Κάλυμνο και στην Κω.

Υπάρχει ενδιαφέρον για μάθηση από τους μαθητές;

Μπορώ να πω ότι τα τελευταία χρόνια ειδικά, εξάλλου το βλέπουμε αυτό και από τα αποτελέσματα στις πανελλήνιες εξετάσεις. Ενώ στην Πάτμο όταν είχα έρθει εδώ το '80 θυμάμαι, λίγα παιδιά πήγαιναν στο Γυμνάσιο και στο Λύκειο. Τα τελευταία χρόνια πάνε όλα τα παιδιά και έχουμε μεγάλες επιτυχίες, ανάλογα βέβαια και με τα φροντιστήρια που υπάρχουν, ανάλογα με το επίπεδο της γνώσης, δηλαδή αν είχαμε περισσότερα φροντιστήρια θα ήταν περισσότερο ανεβασμένο το επίπεδο των μαθητών. Παρόλ' αυτά δεν θα πρέπει να γκρινιάζουμε αλλά να είμαστε ευχαριστημένοι σαν νησί γιατί υπάρχει ενδιαφέρον από τα παιδιά. Και από μια τάξη που αριθμεί 18 παιδιά τουλάχιστον τα μισά από αυτά επιτυγχάνουν σήμερα στις σχολές και έχουν βάσεις για καλύτερες και μεγαλύτερες.

Υπάρχουν αλλοδαποί μαθητές;

Αλλοδαποί στο σχολείο μας τώρα είναι περίπου καμιά δεκαριά, από Αλβανία, Ρωσία, Ουκρανία τους οποίους βέβαια του έχουμε εντάξει σε κάποια προγράμματα όταν έρχονται για πρώτη φορά και δεν γνωρίζουν ελληνικά, τους κάνουμε κάποια μαθήματα για να μάθουν τη γλώσσα και από εκεί και πέρα τους εντάσσουμε κανονικά στην τάξη τους.

Διοργανώνονται άλλες δραστηριότητες από τους μαθητές εκτός των μαθημάτων τους;

Πρώτα πρώτα, τα προγράμματα πιέζουν πολύ τους μαθητές γιατί κάθε μέρα έχουν εξάωρα παρόλ' αυτά οι δάσκαλοι κατά την ώρα των μαθημάτων κάνουν κάποια προγράμματα οικολογικά, πηγαίνουν στο Δήμο, δηλαδή όχι σημαντικά γιατί δεν υπάρχει χρόνος. Επίσης τα παιδιά αν τα καλέσεις το απόγευμα δεν θα έρθουν γιατί έχουν τα αγγλικά, έχουν το χορό και άλλες δραστηριότητες και είναι λιγάκι δύσκολο, εξάλλου δεν υπάρχουν άλλοι καθηγητές οι οποίοι να απασχολήσουν τα παιδιά πέραν

του ωραρίου σε κάποιου άλλου είδους δραστηριότητα. Απλά σε γενικές γραμμές μπορώ να πω ότι εφαρμόζουμε κατά γράμμα το πρόγραμμα του Υπουργείου Παιδείας.

Εφαρμόζεται ο θεσμός του ολοήμερου σχολείου;

Ο θεσμός αυτός εφαρμόζεται τα τελευταία χρόνια, λειτουργεί και στα 3 Δημοτικά σχολεία πλην όμως φέτος δε λειτούργησε στον Κάμπο και στη Χώρα. Ενώ στη Σκάλα υπάρχουν οι απαραίτητες ειδικότητες, ο δάσκαλος Αγγλικών, Γυμναστικής, Εικαστικών Τεχνών και Πληροφορικής. Αλλά δυστυχώς υπάρχει ένας μικρός αριθμός μαθητών οι οποίοι παρακολουθούν το ολοήμερο γι' αυτό το λόγο πρώτον το συνεχές ωράριο κουράζει τα παιδιά π.χ. 8 το πρωί με 4 το απόγευμα και οι μαθητές επιστρέφουν από το Ολοήμερο στο σπίτι και δεν είναι διαβασμένοι και κουρασμένοι όπως είναι πρέπει να κάνουν τα μαθήματα της επόμενης ημέρας. Ένας δεύτερος λόγος είναι ότι τα απογεύματα έχουν άλλου είδους δραστηριότητες όπως είναι τα Αγγλικά σε φροντιστήρια, θέατρο, χορό κ.λπ. και η διαπίστωση είναι ότι το Ολοήμερο σχολείο δεν έχει πιάσει ως θεσμός στα μικρά μέρη. Επίσης και οι μητέρες δεν είναι εργαζόμενες για να αφήσουν τα παιδιά τους.

Θεωρείτε ότι είναι επαρκής ο κτιριακός και ο μηχανικός εξοπλισμός του σχολείου;

Ο κτιριακός ναι, αφού το σχολείο μας έχει τις απαραίτητες αίθουσες αν και μας λείπει μια αίθουσα που θα μπορούσαμε να βάλουμε τα όργανα της Φυσικής και Χημείας και μια αίθουσα για γυμναστική. Όμως υπάρχει προοπτική να γίνει κάτι τέτοιο αφού ήδη από φέτος ξεκινάει το κτίσιμο δίπλα στο σχολείο μας ενός νηπιαγωγείου και οι δύο αίθουσες του σχολείου που φιλοξενούν το νηπιαγωγείο θα αδειάσουν και θα μπορέσουμε να τις χρησιμοποιήσουμε γι' αυτούς τους 2 σκοπούς. Όσον αφορά το μηχανικό έχουμε τα βασικά, δηλαδή τηλεόραση, βίντεο, φωτοτυπικά ενώ άλλα π.χ. επιδιασκόπιο που χρειαζόμαστε δεν τα έχουμε.

Υπάρχει βιβλιοθήκη στο σχολείο;

Ναι, υπάρχει μια κεντρική βιβλιοθήκη την οποία έχουμε βάλει στο Ολοήμερο Σχολείο αλλά υπάρχουν όμως και κατά τάξη βιβλιοθήκες με βιβλία ανάλογα με την ηλικία του κάθε παιδιού και ο δάσκαλος της τάξης μπορεί να δανείζει και είναι ανοιχτή η βιβλιοθήκη κατά την ώρα του μαθήματος και τα παιδιά μπορούν να

χρησιμοποιούν τα βιβλία, διαφορετικά παίρνουν στο σπίτι και διαβάζουν, δηλαδή σαν δανειστική βιβλιοθήκη.

Υπάρχει ενδιαφέρον από τους μαθητές;

Όχι τόσο, τα παιδιά έχουν κουραστεί από όλο το βάρος των μαθημάτων. Υπάρχουν και τα φροντιστήρια και ελάχιστα είναι τα παιδιά που θα δανειστούν από τη βιβλιοθήκη.

Συμμετέχετε σε προγράμματα εκπαιδευτικά και Προγράμματα για χρηματοδοτήσεις;

Όχι, είναι δύσκολο γιατί είμαστε μακριά εδώ από την έδρα του νομού και τη διεύθυνση η οποία θα μπορούσε να μας βοηθήσει, να μας εξυπηρετήσει και να μας δώσει κάποιες διευκρινήσεις. Και είναι βασικός λόγος που δεν μπορεί το σχολείο μας να συμμετάσχει σε τέτοιου είδους προγράμματα γιατί δεν υπάρχει ανάλογη στήριξη και ενδιαφέρον. Επίσης και λόγω του φόρτου των δασκάλων δεν τους παρέχεται μεγάλος χρόνος να ασχοληθούν με τέτοια προγράμματα.

Υπάρχουν χρηματοδοτήσεις από κρατικές επιχορηγήσεις για έργα ή δραστηριότητες που αφορούν το σχολείο;

Της Πάτμου τα σχολεία είναι τα πιο τυχερά γιατί όποιος έρθει και τα δει εκφράζει το θαυμασμό του και ο Δήμος της Πάτμου και η εκάστοτε δημοτική Αρχή τα τελευταία χρόνια έχουν δώσει πάρα πολλά χρήματα για το σχολείο. Δεν υπήρχε κάτι που να θέλουμε να κάνουμε και να μην είχαμε τη στήριξη της Δημοτικής Αρχής. Δηλαδή ο Δήμος δεν δίνει χρήματα μόνο από κρατικές επιχορηγήσεις αλλά διπλάσια και τριπλάσια χρήματα για τα δημοτικά σχολεία. Σχετικά με θεατρικές παραστάσεις κ.λπ. δεν είναι το κόστος μεγάλο για να ζητήσουμε χρήματα από το Δήμο.

Θεωρείτε ότι υπάρχουν τέτοιες ελλείψεις στο σχολείο που να επηρεάζουν την επίδοση των μαθητών;

Βασικές ελλείψεις δεν θα έλεγα ότι υπάρχουν σε κανένα σχολείο και οι κτιριακές εγκαταστάσεις είναι καλές και τα εποπτικά μέσα αρκετά καλά. Αλλά αυτό που χρειαζόμαστε είναι μια συμπαράσταση από τους γονείς, να είναι πιο κοντά στους εκπαιδευτικούς, καλύτερη συνεργασία και θα είχαμε ακόμη καλύτερα αποτελέσματα.

Πιστεύετε ότι το δημοτικό σχολείο, με την προσφορά γνώσης που παρέχει, συμβάλλει στη βιώσιμη ανάπτυξη του νησιού;

Στα σχολεία, όπως είναι σήμερα, γίνεται μια πάρα πολύ καλή δουλειά. Υπάρχει θέληση και από τους δασκάλους και από τα παιδιά στα οποία πάνε προς το καλύτερο. Επίσης και οι γονείς ανταποκρίνονται ώστε τα παιδιά να είναι γραμμένα, διαβασμένα και το τελευταίο χρονικό διάστημα υπάρχει μια αναβάθμιση των σπουδών και αυτό θα φανεί μακροπρόθεσμα όταν τα παιδιά αυτά θα πάνε στο Γυμνάσιο και στο Λύκειο και θα έχουμε χρόνο με το χρόνο όλο και μεγαλύτερες επιτυχίες σαν νησί. Όμως θα μπορούσε να γίνει κάτι περισσότερο στον τομέα του αθλητισμού και των πολιτιστικών. Αλλά τα απογεύματα και το Σαββατοκύριακο αφού είναι φορτωμένο το πρωινό των παιδιών. Και επίσης μια συνέχεια από το Δημοτικό προς το Γυμνάσιο γιατί τώρα είναι μια χαώδης κατάσταση και τα παιδιά χάνονται, αυτό το βλέπω και με τα δυσλεκτικά παιδιά που ενώ εμείς τα προσέχουμε και έχουμε ειδικό δάσκαλο, στο Γυμνάσιο συμμετέχουν στις ίδιες διαδικασίες με τα άλλα παιδιά και περιθωριοποιούνται.

Συνέντευξη 6

Συνεντευξιαζόμενη:

Δαλαρή Αναστασία

Επάγγελμα: Λυκειάρχης.

Ημερομηνία συνέντευξης: 6 Οκτωβρίου 2004

Από πότε άρχισε να λειτουργεί Γυμνάσιο και Λύκειο στην Πάτμο;

Το Γυμνάσιο λειτούργησε στην αρχή σαν ιδιωτικό, ήταν κάτι σαν δημοτικό και ιδιωτικό γιατί δεν θυμάμαι αν πληρώναμε. Πρέπει να ήταν το 1962 όταν πρωτολειτούργησε, και το Λύκειο τη χρονιά '82-'83.

Σε άλλο κτίριο και όχι σε αυτό;

Στο κάτω κτίριο.

Σε αυτό το κτίριο πότε δημιουργήθηκε;

Το 1988 ήταν έτοιμο.

Και αυτό έγινε με χρηματοδοτήσεις του κράτους;

Το οικοπέδο το αγόρασε ο Γένης και έδωσε και χρήματα όμως γι' αυτό κατά ένα μέρος του.

Λειτουργεί βιβλιοθήκη για το Λύκειο;

Λειτουργεί βιβλιοθήκη, αλλά δεν υπάρχει χώρος βιβλιοθήκης. Η βιβλιοθήκη είναι μέσα στο γραφείο των καθηγητών γιατί δεν υπάρχει αίθουσα βιβλιοθήκης.

Η βιβλιοθήκη που έχετε πιστεύετε ότι καλύπτει τις ανάγκες των μαθητών;

Είναι αρκετά καλή.

Δανείζονται οι μαθητές από αυτήν;

Όχι πολλά πράγματα.

Σχετικά με την κτιριακή υποδομή ή και το μηχανικό εξοπλισμό είναι επαρκής;

Η κτιριακή υποδομή όχι. Είναι ανεπαρκής γιατί με το Γυμνάσιο και το Λύκειο και με το καινούριο πρόγραμμα που οι τάξεις του Λυκείου χωρίζονται σε κατευθύνσεις δεν υπάρχουν αίθουσες.

Όσο για τα μηχανήματα που υποβοηθούν στη διδασκαλία χρησιμοποιούνται αυτά.

Τι μηχανήματα περίπου έχετε;

Κοίτα έχουμε εργαστήριο πληροφορικής πλήρως εξοπλισμένο, εργαστήριο φυσικών επιστημών επίσης πλήρως εξοπλισμένο, έχουμε τηλεόραση, βίντεο, βιντεοπροβολέα, κασετόφωνα.

Τώρα όσον αφορά τους καθηγητές, είναι επαρκής ο αριθμός τους, καλύπτονται όλα τα μαθήματα; Διδάσκονται όλα;

Αυτή τη στιγμή διδάσκονται όλα, λείπει μόνο ο γυμναστής. Αλλά υπάρχουν καθηγητές για όλες τις ειδικότητες.

Ανέκαθεν διδάσκονταν όλα τα μαθήματα; Δεν υπήρχε περίπτωση κάποιος καθηγητής να μην υπήρχε;

Εξαρτάται το πότε γίνονται οι διορισμοί κάθε χρονιά ή εάν δεν έχει διορισμούς και πρέπει, υπάρχουν αναπληρωτές, αυτό δεν εξαρτάται από εμάς.

Όσον αφορά τους μαθητές η απόδοσή τους είναι καλή, υπάρχουν αποκλίσεις, συγκλίνουν οι βαθμοί, κινούνται σε ένα ίδιο επίπεδο;

Αποκλίνουν.

Πάντως φαίνεται ότι οι μαθητές της Πάτμου έχουν θέληση, όνειρα να προχωρήσουν; Συναντούν δυσκολίες;

Ναι, εξαρτάται από τη χρονιά, δηλαδή υπάρχουν χρονιές που οι μαθητές ενδιαφέρονται και υπάρχουν χρονιές που οι μαθητές δεν ενδιαφέρονται. Αυτό συναντάται σε όλα τα σχολεία.

Αυτοί που προχωράνε είναι τα αγόρια ή τα κορίτσια;

Τα κορίτσια.

Υπάρχουν αλλοδαποί μαθητές στο σχολείο;

Δεν υπάρχουν, (μου εξηγεί περίπτωση αλλοδαπής μαθήτριας που ζει χρόνια στην Πάτμο και συνεπώς δεν συμπεριλαμβάνεται στους αλλοδαπούς μαθητές).

Προσφέρονται κονδύλια για έργα που γίνονται στο σχολείο; Γίνονται χρηματοδοτήσεις;

Χρηματοδοτείται από το δήμο.

Από το κράτος αν πραγματοποιούνται κάποια προγράμματα;

Τα χρήματα από τα προγράμματα είναι παρά πολύ περιορισμένα και είναι τέτοια τα προγράμματα που πολλές φορές είναι απαγορευτικά. Δηλαδή προτιμάς να κάνεις ένα πρόγραμμα χωρίς χρηματοδότηση γιατί είναι τέτοια η διαδικασία που το χορηγούν και τα χρήματα που δίνουν είναι παρά πολύ λίγα. Πέρυσι ας πούμε που κάναμε ενημερωτική λέσχη και τα 3 σχολεία μαζί θα μας δίνανε 41 € και για τα 3 σχολεία τα οποία δεν πήραμε ακόμα βέβαια. Περιβαλλοντική που έγινε πρόπερσι στο Γυμνάσιο και στο Λύκειο ακόμα δεν τα πήραμε.

Διοργανώνονται άλλες δραστηριότητες από το σχολείο ή από τους μαθητές πέραν των μαθημάτων;

Λειτουργεί η περιβαλλοντική ομάδα, το τουριστικό πρόγραμμα με την κινηματογραφική Λέσχη, συμμετέχουν σε διαγωνισμούς...

Και ποσοτικά και ποιοτικά καλύπτονται τα μαθήματα; Οι μαθητές παίρνουν τη γνώση που χρειάζεται, σχετικά με τα μηχανήματα που υποστηρίζουν τη διδασκαλία.

Στο Λύκειο τουλάχιστον προπάντων στην τρίτη η διδακτέα ύλη είναι και η εξεταστέα, όποτε είναι υποχρεωτικό.

Πάντως έχετε όλα τα μέσα που θα χρειαζόταν ένα σχολείο;

Έχουμε μόνο δεν υπάρχει και η ανάλογη χρηματοδότηση για αγορά νέων ή για τη συντήρηση των παλιών. Δεν υπάρχει αυτό. Βέβαια ο Δήμος κατά ένα μέρος μας

καλύπτει, δηλαδή δίνει περισσότερα χρήματα από αυτά που εγκρίνει η νομαρχία κάθε φορά και πάλι αυτά δεν είναι αρκετά γιατί είμαστε 3 σχολεία συνεργαζόμενα, λειτουργούν εργαστήριο φυσικών επιστημών, 2 εργαστήρια Πληροφορικής 1 Γυμνασίου-Λυκείου και 1 του ΤΕΕ, λειτούργησε εργαστήριο συντήρησης για το ΤΕΕ. Θέλουν χρήματα αυτά δεν μπορεί να μας τα καλύψει όλα. Και βλέπεις ο Δήμος έχει ανέλαβε τη συντήρηση.

Πιστεύετε τι θα μπορούσε να κάνει κάτι περισσότερο για να συμβάλει στην περαιτέρω ανάπτυξη του Λυκείου. Να παρέχονται καλύτερες υπηρεσίες.

Πιστεύω ότι για να λειτουργήσουν καλύτερα αυτά τα σχολεία θα πρέπει να υπάρχει μόνιμο εκπαιδευτικό προσωπικό και να ισχύει το κριτήριο της εντοπιότητας. Αυτή τη στιγμή υπάρχουν άνθρωποι στην Πάτμο πτυχιούχοι οι οποίοι όμως δεν μπορούν να προσφέρουν στο σχολείο και με τους διορισμούς έρχεται άλλος από την Κοζάνη, λ την Κομοτηνή, την Αλεξανδρούπολη ή από τη Θεσσαλονίκη που έχει οικογένεια που κοιτάει πότε θα φύγει, πως θα φύγει. Έ, όλα αυτά δημιουργούν προβλήματα. Δηλαδή είναι πολύ σημαντικό να ισχύει το κριτήριο της εντοπιότητας, να υπάρχει συνέχεια.

Όσον αφορά τον αριθμό των μαθητών από έτος σε έτος αυξάνεται ή μειώνεται;

Υπάρχει μείωση γιατί μειώνονται οι γεννήσεις. Υπάρχουν μικρές αυξομειώσεις. Να πέρυσι είχα λιγότερους μαθητές στο Λύκειο είχα 38 και φέτος 44.

Και αυτό οφείλεται μόνο στις γεννήσεις και όχι στα ενδιαφέροντα των μαθητών;

Όχι, όχι έχει μειωθεί ο αριθμός των μαθητών γενικά. Θυμάμαι το 1990 ή το 1991 είχε 55 μαθητές και τώρα έχει 25-28 περίπου.

Θα ήθελα στοιχεία για τους μαθητές που ήταν στην Τρίτη τάξη του Λυκείου τα τελευταία 10 χρόνια, δηλαδή πόσοι ήταν εγγεγραμμένοι, πόσοι αποφοίτησαν και πόσοι πήγαν στην Τριτοβάθμια εκπαίδευση;

Το '94-'95 στην Τρίτη ήταν εγγεγραμμένοι 11, αποφοίτησαν οι 9, οι 2 είχαν φύγει για τεχνικά και στην Τριτοβάθμια δεν πήγε κανένας.

Σε ποια λύκεια, δηλαδή ποιες κατευθύνσεις ακολούθησαν;

Ο ένας πήγε στη Σιβιτανίδειο και ο άλλος σ' ένα ΤΕΕ Συντήρησης. Το '95-'96 ήταν εγγεγραμμένοι 14 και αποφοίτησαν και οι 14, στην Τριτοβάθμια πήγαν 3. η μια πήγε

στο εξωτερικό και οι άλλοι 2 εντός Ελλάδας. Εντάξει; Το '96-'97, 24 εγγεγραμμένοι, αποφοίτησαν οι 22 και κανείς στην Τριτοβάθμια, έχω μια που αργότερα πήγε σε ΤΕΙ, δηλαδή αργότερα αφού τελείωσε το Λύκειο. '97-'98, 24 ήταν εγγεγραμμένοι, 2 πήγαν στην τριτοβάθμια, ο ένας στο εξωτερικό, και οι 24 αποφοίτησαν. '98-'99 ήταν 22 εγγεγραμμένοι, απολύθηκαν και οι 22, από αυτούς τώρα κάποιοι πήγαν σε ΙΕΚ. Στην Τριτοβάθμια κανένας.

'99-'00 ήταν 15 εγγεγραμμένοι, απολύθηκαν οι 14. στην Τριτοβάθμια πήγαν οι 14. βέβαια αυτοί, άλλοι πέρασαν την πρώτη χρονιά, άλλοι τη δεύτερη.

'00-'01 ήταν 9 εγγεγραμμένοι, απολύθηκαν οι 8, ο ένας έμεινε από απουσίες, στην τριτοβάθμια πήγαν οι 4.

'01-'02 ήταν εγγεγραμμένοι 19, απολύθηκαν οι 14 και οι 12 πήγαν στην Τριτοβάθμια. '02-'03 ήταν εγγεγραμμένοι 11 και απολύθηκαν και οι 11, 4 πήγαν στην τριτοβάθμια. '03-'04 ήταν 14 εγγεγραμμένοι, απολύθηκαν οι 13, ο ένας έμεινε και οι 8 πέρασαν στην τριτοβάθμια εκπαίδευση. Θες και τις μετεγγραφές; Το '99 γράψε έγινε μια μετεγγραφή, το 2000 απορρίφθηκε και έγινε μετεγγραφή. Πάλι το 2000 έγινε μετεγγραφή. Λοιπόν άλλη μεταγραφή το 2000 το '99 γράφε έγινε μια μεταγραφή και μετά άλλη μια το '99. η άλλη το '00 απορρίφθηκε και πήγε στο από το Λύκειο στο ΤΕΕ. Το '00 πάλι απορρίφθηκε και πήγε στο ΤΕΕ. Το '00 πάλι απορρίφθηκε από το Λύκειο και πήγε στο ΤΕΕ. Το '99 μεταγράφηκε. Το '99 απορρίφθηκε λόγω βαθμολογίας και μεταγράφηκε στο ΤΕΕ. Το '99 απορρίφθηκε χωρίς απολυτήριο και έγινε μετεγγραφή στο ΤΕΕ. Το '99 πάλι απορρίφθηκε λόγω βαθμολογίας και έγινε μετεγγραφή στο ΤΕΕ. Το '00 απορρίφθηκε λόγω βαθμολογίας και έγινε μετεγγραφή στο ΤΕΕ. Το '99 απορρίφθηκε λόγω βαθμολογίας και μεταγράφηκε στο ΤΕΕ. Το '99 αυτό εδώ απορρίφθηκε λόγω απουσιών και μεταγράφηκε στο ΤΕΕ. Το 2000 απορρίφθηκε λόγω απουσιών και μετεγγραφή στο ΤΕΕ. Το 2000 απορρίφθηκε λόγω βαθμολογίας και μετεγγραφή στο ΤΕΕ. Το '99 έγινε μετεγγραφή σε Λύκειο της Αθήνας. Το 2000 απορρίφθηκε λόγω βαθμολογίας και μεταγράφηκε στο ΤΕΕ. Το '99 πάλι απορρίφθηκε λόγω βαθμολογίας και μετεγγραφή στο ΤΕΕ. Το '99 πάλι απορρίφθηκε λόγω βαθμολογίας και μεταγράφηκε στο ΤΕΕ. Το '99 πάλι απορρίφθηκε λόγω βαθμολογίας και μεταγράφηκε στο ΤΕΕ. Το 2000 πάλι απορρίφθηκε λόγω βαθμολογίας και μεταγράφηκε στο ΤΕΕ. Το '99 πάλι απορρίφθηκε λόγω βαθμολογίας. Το '99 πάλι απορρίφθηκε λόγω βαθμολογίας. Να σου πω και άλλες μετεγγραφές που είχα; Αφορά και μετεγγραφές σε άλλα Λύκεια. Συνέχισαν σε Λύκειο αλλού γιατί έφυγε η οικογένεια, κατάλαβες;

το '99 έφυγε από το Λύκειο μετεγγραφή στο ΤΕΕ, το 2000 πάλι έκανε μετεγγραφή, το '99 πάλι το ίδιο. Ήταν η πρώτη χρονιά που λειτούργησε το ΤΕΕ. Το '99 έγινε μετεγγραφή στο ΤΕΕ ΞΥΝΗ. Το 2000 πάλι έγινε μετεγγραφή. Το '99 μια μετεγγραφή στο ΤΕΕ Αργυρούπολης λόγω μετοίκησης. Το 2000 πάλι απορρίφθηκε λόγω βαθμολογίας και μετεγγραφή στο ΤΕΕ και άλλη μετεγγραφή για τον ίδιο λόγο. Αυτό προήχθη μεν αλλά έκανε μεταγραφή στο ΤΕΕ. Το '99 πάλι απορρίφθηκε και πήγε στο ΤΕΕ. Το '99 μεταγραφή σε Λύκειο της Αθήνας. Το '99 πάλι απορρίφθηκε λόγω βαθμολογίας και άλλη μεταγραφή πάλι για τον ίδιο λόγο και άλλη μεταγραφή το '99. και ακόμα μια. Το '99 πάλι και άλλη το '99. το '99 μεταγραφή στο ΤΕΕ Λέρου. Το 2000 απορρίφθηκε και μεταγραφή και άλλη μεταγραφή το 2000. Το '99 μεταγραφή στο ΤΕΕ. το 2000 έγινε μεταγραφή σε ιδιωτικό Λύκειο της Αθήνας. Το '00 απορρίφθηκε και μεταγραφή στο ΤΕΕ. το '99 δεν πήρε απολυτήριο και έκανε μεταγραφή. Το '00 απορρίφθηκε και πήγε στο ΤΕΕ. Το '00 έγινε μεταγραφή στο Λύκειο Ηλιουπόλεως. Το '00 απορρίφθηκε λόγω βαθμολογίας και πήγε στο ΤΕΕ. το '01 απορρίφθηκε λόγω βαθμολογίας και μεταγράφηκε στο ΤΕΕ. το '00 δεν ήρθε καθόλου στο Λύκειο και πήγε στο ΤΕΕ. το 2001 απορρίφθηκε από την Πρώτη και έκανε μετεγγραφή στο ΤΕΕ. Το '00 μετεγγράφει σε ιδιωτικό Λύκειο της Αθήνας. το '02 απορρίφθηκε από την Α' Λυκείου και μετεγγραφή στο ΤΕΕ. το '02 πάλι από την Α' απορρίφθηκε και μετεγγραφή στο ΤΕΕ ή μάλλον προήχθη και έκανε μετεγγραφή. Το 2001 γράφτηκε κατευθείαν στο ΤΕΕ. Το 2002 μετεγγράφει στο Λύκειο της Ρόδου λόγω μετοίκησης. Το '02 απορρίφθηκε από την Α' Λυκείου και μετεγγραφή στο ΤΕΕ. το '02 έγινε μετεγγραφή στο ΤΕΕ. Το '04 απορρίφθηκε στη Β' Λυκείου και μετεγγράφει στο ΤΕΕ. το 2003 μετεγγραφή στο Λύκειο της Καλαμάτας λόγω μετάθεσης. Το 2004 μεταγραφή στο Λύκειο Κορυδαλλού λόγω μετοίκησης. Το '04 μεταγραφή στο Λύκειο Αγίων Αναργύρων.

Συνέντευξη 7

Συνεντευξιαζόμενη:

Δελημάρου Χρυσάνθη

Επάγγελμα: Διευθύντρια Γυμνασίου.

Ημερομηνία συνέντευξης: 28 Σεπτεμβρίου 2004

Θα ήθελα να μου πείτε για τις ώρες που διδάσκουν οι καθηγητές.

Το κανονικό τους ωράριο. Το κανονικό ωράριο για τους εκπαιδευτικούς της δευτεροβάθμιας τους πρωτοδιόριστους είναι 21 ώρες το οποίο μειώνεται με τα χρόνια υπηρεσίας.

Όσον αφορά τον εξοπλισμό και τον κτιριακό αλλά και τον τεχνικό. Είναι επαρκής;

Δε θα το έλεγα, δε θα το έλεγα. Παραδείγματος χάρη ένα φωτοτυπικό για 80 μαθητές δεν είναι σήμερα επαρκές. Δεν είναι επαρκές διότι δεν προλαβαίνει, όλη η δουλειά δίνεται σε φωτοτυπίες από τους καθηγητές.

Παρέχονται όλες οι ανέσεις και τα μηχανήματα είναι σύγχρονα, οι καθηγητές τα έχουν στη διάθεσή τους;

Όχι δε θα το έλεγα αυτό, υπάρχουν σύγχρονα μηχανήματα, υπάρχουν και μερικά όμως που δεν είναι και τόσο σύγχρονα. Συνήθως τοποθετούνται και δε χρησιμοποιούνται. Συνήθως. Είτε γιατί οι καθηγητές δεν έχουν την εμπειρία να το κάνουν, είτε γιατί δεν έχουν αίθουσες κυρίως για να χρησιμοποιηθούν αυτά τα μηχανήματα. Δηλαδή αν σου στείλουν ένα προτζέκτορα, που να τον πάω, να τον πάρω αγκαλιά να τον πάω στην τάξη να προβάλλω αυτό; Προτιμώ να βγάλω μια φωτοτυπία να τελειώνει η ιστορία. Δηλαδή είναι λίγα τα μέσα που χρησιμοποιούμε πολλές φορές. Ή ξέρω 'γω, στη μια ώρα τη διδακτική που είναι 3 τέταρτα; Ένα τέταρτο να χρησιμοποιήσεις slides. Μέχρι να πας να το βάλεις, να το κάνεις έχει φύγει η ώρα, οπότε προτιμάς να το αποφύγεις, κάπως έτσι.

Μες στο μάθημα δηλαδή δεν χρησιμοποιούνται τέτοια μηχανήματα;

Σπάνια, άντε το κασετόφωνο ή το CD ξέρω 'γω.

Τι μηχανήματα διαθέτει το σχολείο που να βοηθούν τους καθηγητές;

Αυτά που βοηθούν τους καθηγητές είναι το φωτοτυπικό και οι ηλεκτρονικοί υπολογιστές και το fax, δε νομίζω ότι υπάρχουν πολλά άλλα. Αν υπάρχει και τηλεόραση και DVD υπάρχει και άλλα μηχανήματα που δεν χρησιμοποιούνται π.χ. στέλνει το υπουργείο διάφορα DVD κ.λπ. τα οποία τώρα μετά από τόσα χρόνια είπαμε να γίνει η καταγραφή τους, να έχει υπόψη του κανείς τι μπορεί έστω να το προγραμματίσει να πάει να φτιάξει μέσα την τηλεόραση το βίντεο για να δει. Γιατί δεν είναι τόσο εύκολο, δεν είναι η προβολή οργανωμένη, όπως αυτές στα σχολεία του εξωτερικού που παίρνω τους μαθητές τους πάω να τους βάλω ότι να 'ναι στα 3 τέταρτα. Θέλει μια προετοιμασία να βάλεις την οθόνη και αυτό δεν είναι εύκολο πράγμα όταν έχεις τόσες ώρες μάθημα.

Όσον αφορά τη βιβλιοθήκη, είναι επαρκής; Βοηθάει τους μαθητές;

Είναι δανειστική για τους μαθητές η βιβλιοθήκη. Επαρκής; Είναι απλώς μια σχολική βιβλιοθήκη. Είναι καλό που παίρνουμε βιβλία συχνά. Το Πανεπιστήμιο Αιγαίου στέλνει συνήθως βιβλία. Τώρα αν η λειτουργία της είναι η καλύτερη, δε θα το έλεγα.

Οι μαθητές δανείζονται;

Συνήθως στις γιορτές δανείζονται, Χριστούγεννα και Πάσχα και μετά από προτροπή των συναδέλφων. Υπάρχουν κάποια παιδιά που δανείζονται και άλλες φορές αλλά είναι μικρό ποσοστό. Θα μπορούσε και καλύτερα να είναι οργανωμένη. Θα μπορούσε όμως πάντα με προϋποθέσεις. Θα μπορούσε να ήταν σε ένα ξεχωριστό χώρο. Να 'ναι μόνο βιβλιοθήκη, τώρα εμείς έχουμε και γραφείο καθηγητών, 12 άνθρωποι συνέχεια, φωτοτυπικό που μπεινοβγαίνουμε όλοι και βγάζουμε φωτοτυπίες. Ε, να 'χεις και έναν υπεύθυνο. Αν είχαμε μια ωραία αίθουσα βιβλιοθήκης που τη ζητάμε να γίνει θα ήταν πολύ ωραία, μ' ένα ήσυχο χώρο, με το κομπιούτερ του να σημειώνουμε ποιος παίρνει και τι παίρνει. Τώρα είμαστε ακόμα μ' ένα τετράδιο και γράφουμε. Εμ, όλα δυσκολεύουνε την υποδομή. Το υλικό μέρος πάντα σχετίζεται και με την ουσία. Οπότε δεν είναι άσχετο.

Είναι επαρκές το σχολείο και ως προς τον κτιριακό εξοπλισμό;

Όχι έχουμε έλλειψη αιθουσών τις οποίες τις ζητάμε συνέχεια αλλά κάπου κολλάει με την αρχαιολογία.

Ως προς τους καθηγητές;

Συνήθως έχουμε όλους τους απαραίτητους καθηγητές. Φέτος μας λείπει μας λείπει γυμναστής αλλά πιστεύω ότι κάποια στιγμή με τους αναπληρωτές θα μας έρθει. Συνήθως έχουμε το προσωπικό και επειδή είναι μικρά τα σχολεία συνήθως έχουν και μειωμένο ωράριο οι καθηγητές.

Οπότε διδάσκονται όλα τα μαθήματα που πρέπει;

Ναι, όλα τα μαθήματα.

Προσφέρονται κάποια κονδύλια από το κράτος ή εντάσσονται κάποια έργα στα Κοινοτικά Πλαίσια Στήριξης, ώστε να παίρνει το σχολείο χρήματα;

Το σχολείο σαν σχολείο, όχι, μπαίνει σε προγράμματα τα οποία είναι όμως τόσο δυσκίνητα που τελικά στην πράξη στο λέω και από προσωπική μου έτσι εμπειρία, συμμετοχή σε πρόγραμμα το οποίο είχε τελικά ως κονδύλι γύρω στα 5.000€ για το σχολείο και τους καθηγητές. 3.000 € θα έπαιρνε το σχολείο για την ακρίβεια και 2.000€ οι καθηγητές που θα συμμετείχαν και μετά από πάρα πολλούς κόπους και βάσανα με την κυρία Σπίρτου μαζί καταφέραμε να πάρουμε 470 € από όλη αυτή τη διαδικασία. Δηλαδή είναι τόσο δυσκίνητα... εντωμεταξύ δεν έχουμε και το περιθώριο, είναι μέσα στα πλαίσια της διδακτικής μας διαδικασίας. Δηλαδή εγώ που έχω τις ώρες θα κάνω και το πρόγραμμα. Αλλά στην πράξη δεν τελειώνει κανένα πρόγραμμα. Αυτό δηλαδή έμεινε εκεί. Πήραμε δηλαδή 470 €, το σχολείο τα πήρε και εκεί, από 5.000 € που ξεκινήσαμε ότι θα είναι το... και βέβαια για να πούμε την αλήθεια, όσοι από εμάς είμαστε παλιοί ξέρουμε ότι τα σχολεία δε χρηματοδοτούνται ιδιαίτερα. Ένας λόγος που συμμετέχουμε στα προγράμματα είναι βέβαια το πρόγραμμα αλλά είναι και για να πάρουμε κάποια χρήματα για το σχολείο, για να καλύψουμε καμιά ανάγκη του σχολείου.

Οπότε τελικά ως προς την ποιότητα και την ποσότητα, ως προς τη διδακτέα ύλη επαρκεί/ καλύπτει τις ανάγκες των μαθητών;

Κοίταξε πάντα η ποσότητα έχει να κάνει και με την ποιότητα. Δεν ξέρω εμένα μου λείπουνε πράγματα που θα μπορούσαν τα παιδιά να τα κάνουν και ακριβώς επειδή είναι επαρχία και είναι λίγα τα παιδιά θα μπορούσαν να κάνουν ακόμα περισσότερα πράγματα. Νομίζω ότι το σχολείο είναι λίγο στενό. Πώς να σου πω, δηλαδή το κλείνουνε μέσα στα όρια του προγράμματος, δηλαδή αν βγαίνει το ωρολόγιο πρόγραμμα. Το ωρολόγιο πρόγραμμα βγαίνει τελεία και παύλα. Αλλά δε βγαίνει τίποτε άλλο πέρα από το ωρολόγιο πρόγραμμα και ότι άλλο και να δεις. Κάποια εκδήλωση του σχολείου πιθανά, είναι μόνο από την καλή διάθεση των καθηγητών. Δεν είναι γιατί πραγματικά ενισχύονται από κανέναν ή στηρίζονται από κανέναν. Τίποτε είναι η καλή διάθεση. Εδώ επειδή είναι πιο κοντινός ο κόσμος θα μπορούσαν να μην είναι απρόσωπα τα πράγματα. Θα μπορούσαν ίσως να γίνονται και άλλα.

Πιστεύετε ότι θα μπορούσε κάτι να γίνει ώστε το σχολείο να αναβαθμιστεί ως προς την ποιότητα των μαθημάτων;

Κοίταξε να δεις αυτό που σου απαντώ τώρα είναι εντελώς προσωπική μου άποψη, γενικά εγώ πιστεύω ότι χωρίς την υλική υποστήριξη τίποτε δεν αναβαθμίζεται και γενικά έχω την άποψη ότι το δημόσιο σχολείο δεν ενδιαφέρει πολύ την πολιτεία, γιατί αν την ενδιέφερε θα είχε κάνει και τους διορισμούς που πρέπει. Θα 'χε την υποδομή που πρέπει, τα κτίρια... και βλέπω μια φθίνουσα πορεία, χρόνο με το χρόνο. Έχω την αίσθηση ότι πολλές φορές αλλαγές που γίνονται από πάνω προς τα κάτω δηλαδή αλλάζουμε ξαφνικά την Τρίτη Λυκείου και μετά θυμόμαστε ότι πρέπει να αλλάξει και η Πρώτη Δημοτικού για να φτάσουμε... ότι είναι σπασμωδικές είναι περισσότερο πολιτικές και λιγότερο ουσιαστικές. Πολλά πράγματα θα έπρεπε να αλλάξουν, τα βιβλία είναι ίδια και αναμασώνται τα ίδια. Και να πάρα πολλά πρέπει να αλλάξουν είναι όμως ζήτημα και στέρησης και οικονομικών που δεν βλέπω για το δημόσιο σχολείο να υπάρχει τόσο ενδιαφέρον δεν ξέρω, μακάρι να κάνω λάθος αλλά μαθήτρια ήμουνα και έλεγαν 15% για την Παιδεία και κοντεύω να πάρω σύνταξη σε λίγο και ακόμα λένε 15% για την Παιδεία.

Και αυτό επηρεάζει σίγουρα και την απόδοση των μαθητών. Περίπου υπάρχει ένας μέσος όρος του επιπέδου που κινούνται οι μαθητές; Υπάρχουν αποκλίσεις στην απόδοση τους;

Ναι, υπάρχουν, υπάρχουν, και σ' αυτό βέβαια θα σου πω δε μετράει μόνο το σχολείο, μετράει και η οικογένεια η οποία παίζει πολύ σημαντικό ρόλο και δε θα 'πρεπε να παίζει τόσο αλλά ακριβώς επειδή αυτά που δίνει το σχολείο δεν επαρκούν ανάλογα με την οικογένεια ή την οικονομική της κατάσταση που ενισχύει το παιδί με άλλους τρόπους ή τις γνώσεις των γονιών που κάθονται από πάνω και ξανάλενε στα παιδιά τα ίδια πράγματα. Σπάνια έχουμε από χαμηλού επιπέδου οικογένειες μαθητές. Έχουμε αποκλίσεις. Έχουμε καλούς μαθητές και έχουμε και μερικούς που...όμως επειδή είναι Γυμνάσιο υπάρχει μια λογική της υποχρεωτικής εκπαίδευσης και υπάρχει και μια λογική δικιά μου που λέω στους συναδέλφους ότι επειδή τα παιδιά σ' αυτή την ηλικία αλλάζουν και σωματικά πάρα πολύ. Ενώ στο Λύκειο το να μείνει στην Πρώτη Λυκείου, δε βαριέσαι, αυτό της Πρώτης και της Δευτέρας, μοιάζουνε τα παιδιά. Ενώ ένα παιδί 16 χρονών με ένα παιδί 12 είναι εντελώς διαφορετικά, έχω την αίσθηση ότι πρέπει να προχωράνε τα παιδιά και να φεύγουνε. Έτσι αφού είναι υποχρεωτική εκπαίδευση. Δε συμφωνώ απολύτως με αυτό αλλά το ακολουθώ γιατί ξέρω ότι δημιουργούνται προβλήματα εάν ένα παιδί μένει, ξαναμένει, ξαναμένει. Παίζει ρόλο η οικογένεια πολύ μεγάλο. Λίγα παιδιά ρουφάνε σαν σφουγγαράκια αυτά που τους λέμε εμείς. Είναι δύσκολη δουλειά και για μένα, θέλει αγάπη, δε θέλει μόνο γνώση. Γνώσεις είναι εντάξει ένα πτυχίο, όλοι το έχουμε, το ξέρουμε όλοι.

Συνέντευξη 8

Συνεντευξιαζόμενη:

Αποστολοπούλου Αγγελική

Επάγγελμα: Διευθύντρια ΤΕΕ.

Ημερομηνία συνέντευξης: 4 Οκτωβρίου 2004

Ποια τμήματα λειτουργούν;

Λειτουργούν τομείς οι Οικονομίας-Διοίκησης, Πληροφορικής και Εφαρμογών Τεχνών.

Στο κάθε τμήμα περίπου πόσοι μαθητές είναι;

Κοίταξε, η πρώτη τάξη είναι 6 άτομα. Στο κάθε τμήμα; Γιατί έχουμε τμήματα με 3 άτομα και τμήμα με 7. Το ανώτερο είναι 7.

Έχει κάθε τάξη από το κάθε τμήμα;

Έχει 3 με 7 μαθητές. Όχι η κάθε τάξη, το κάθε τμήμα της κάθε τάξης.. Όταν λέω Τμήμα εννοώ ειδικότητες.

Ναι οι ειδικότητες...

Ένα τμήμα έχει η κάθε τάξη, μεγάλο. Σε κάθε τάξη είναι: 2 στην Πρώτη, 3 στη Δευτέρα και 2 στην Τρίτη. Οι τομείς δηλαδή στους οποίους χωριζόμαστε.

Από πότε άρχισε να λειτουργεί;

Το ΤΕΕ, το '98 νομίζω.

Και ο αριθμός των μαθητών αυξήθηκε;

Μειώνεται, όταν ήρθα εγώ το 2001 ήταν 65 παιδιά, την επόμενη χρονιά πέσανε στα 45, πέρυσι είχαμε 36 παιδιά και φέτος 31. Μειώνεται, έχει να κάνει με τις μεταρρυθμίσεις του Λυκείου. Έχει να κάνει με το γεγονός ότι δεν είναι ενημερωμένοι οι άνθρωποι. Δηλαδή προτιμούν να πάει το παιδί τους να πληρώσει στο Λύκειο και να δώσει πολλά λεφτά σε φροντιστήρια. Νομίζω ότι δεν είναι επαρκώς ενημερωμένοι παρ' όλες τις προσπάθειες που κάνουμε εμείς για τις δυνατότητες που έχει το παιδί

απ' το ΤΕΕ και το γεγονός ότι βγαίνει με επαγγελματική κατάρτιση. Ενώ ένας μαθητής βγαίνει έχοντας γενικές γνώσεις, όχι ειδικότητα. Το ΤΕΕ δίνει ειδικότητα, μπορεί να δουλέψει ως επαγγελματίας. Έχουν συγκεκριμένα επαγγελματικά δικαιώματα όταν τελειώνουν, ας πούμε κάποιες ειδικότητες.

Από αυτά τα παιδιά, κάθε έτος, πόσα προχώρησαν σε ΤΕΙ;

Εγώ, ξέρω, είπαμε από το πρώτο έτος που ήρθα είχαμε 4 παιδιά που μπήκαν σε ΤΕΙ τότε. Την επόμενη χρονιά είχαμε 3 παιδιά που μπήκαν σε ΤΕΙ και πέρυσι δεν είχαμε δυστυχώς κανένα. Υπάρχουν πολλά παιδιά που συνεχίζουν σε ΙΕΚ, δηλαδή σχεδόν ένα 70% αυτών που δε μπήκαν συνέχισαν σε ΙΕΚ ή κάνουν άλλες σχολές που τους ενδιαφέρουν όπως κομμωτική που δεν τη βρίσκουν εδώ. Επίσης έχουμε παιδιά που συνέχισαν στο εξωτερικό. Έχουμε ένα μαθητή που συνέχισε στο εξωτερικό. Μαθητή που έκανε αφού τελείωσε πληροφορική, έκανε σχολή κοσμημάτων στην Αθήνα, αυτό που τον ενδιέφερε και έχουμε και μαθητές που διορίστηκαν με βάση τα προσόντα τους. Δηλαδή έχουμε μια μαθήτριά στο ταχυδρομείο από το τμήμα Οικονομίας-Διοίκησης και έχουμε και μαθητές στο Μοναστήρι από το τμήμα Συντήρησης. Δηλαδή επαγγελματικά απασχολούνται με βάση αυτό που τελείωσαν εδώ. Είναι 3 μαθητές μας στο Μοναστήρι στο εργαστήριο Συντήρησης. Μια μαθήτριά μας στο Ταχυδρομείο, μια σε λογιστικό Γραφείο.

Υπάρχει επάρκεια; Ή μάλλον από αυτούς τους μαθητές είναι οι περισσότεροι αγόρια ή κορίτσια;

Ε, κοίταξε, γι' αυτό πρέπει να δω τα στατιστικά, νομίζω ότι είναι κάπως ανάλογα, δεν είναι τόσο...ας πούμε να δούμε την περσινή χρονιά. Ήταν μισά μισά ακριβώς 18 αγόρια και 18 κορίτσια. Πρόπερσι ήταν ίσως λίγο παραπάνω τα αγόρια. Μπορεί να 'ναι λίγο παραπάνω τα αγόρια.

Και όσον αφορά τα παιδιά που προχωρούν είναι περισσότερο τα αγόρια ή τα κορίτσια;

Τα κορίτσια. Αν και πέρυσι ήτανε 2 και 2. Τη χρονιά που βάλαμε 3 ήτανε 2 αγόρια και μια κοπέλα. Νομίζω ότι τα κορίτσια έχουνε περισσότερη θέληση, μεθοδικότητα ίσως.

Τα παιδιά που έχουν έρθει στο ΤΕΕ έχουν πάρει απολυτήριο Λυκείου;

Υπάρχουν και παιδιά που έρχονται με απολυτήριο Γυμνασίου. Υπάρχουν παιδιά που έχουν έρθει και τελειώσαν την Α' Λυκείου είτε τη Β' κατά περίπτωση αλλά και την πρώτη χρονιά βέβαια είχα πάρα πολλά παιδιά, αρκετά παιδιά, πάνω από 6-7 που είχαν τελειώσει το Λύκειο. Η κοπέλα ας πούμε που διορίστηκε στο Ταχυδρομείο με το πτυχίο το δικό μας, είχε τελειώσει το Λύκειο. Δεν ήταν δυνατό με τη δουλειά της μόνο αλλά και με το δικό μας το πτυχίο. Γιατί από εμάς δεν παίρνουν απολυτήριο, κατάλαβες; Παίρνουν πτυχίο. Έχουν 2 πτυχία βασικά, ένα πτυχίο του πρώτου κύκλου όταν τελειώνουν τη Δευτέρα και ένα πτυχίου του 2^{ου} κύκλου όταν τελειώνουν την Τρίτη.

Και ως προς την απόδοση των μαθητών, είναι καλή;

Νομίζω ότι αυτά τα χρόνια δε λειτουργούν σε άλλα μέρη έτσι μικρά τμήματα. Θα μπορούσαν να κάνουν και άλλα πράγματα, από εμάς είναι εύκολο να μπει σε μία σχολή και επειδή το σχολείο είναι μικρό και για τα μαθήματα είναι πολύ καλό. Δεν έχουμε μεγάλα τμήματα να χάνεται ο μαθητής, έχει τις δυνατότητες να τα αξιοποιήσει. Κάνουμε όλα τα χρόνια πρόσθετη διδασκαλία. Οπότε το αποδίδω στο ότι δεν επενδύουν οι μαθητές και οι γονείς τους πέραν της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης.

Ίσως την απόδοσή τους μπορεί να την επηρεάζει αν έχουν κάποιο επάγγελμα;

Τα παιδιά αυτά δουλεύουν το καλοκαίρι, δεν δουλεύουν τον καιρό που είναι το σχολείο, τους επηρεάζει το γεγονός ότι το νησί είναι τουριστικό και νομίζω ότι όταν τα μαθήματα αρχίζουν είναι εντάξει. Νομίζω ότι είναι σύνηθες εδώ το καλοκαίρι να δουλεύεις και το χειμώνα να κάθεσαι. Το χειμώνα εμείς λειτουργούμε και σαν σχολείο δεύτερης ευκαιρίας. Δηλαδή έχουμε ανθρώπους εδώ που είναι μεγάλοι, ενήλικες 27-30 ετών, έχουμε στη Δευτέρα. Και είπαμε ότι μπορούμε να λειτουργήσουμε και σαν τέτοιο, δηλαδή αν είχαν τελειώσει την εκπαίδευση τους στο Γυμνάσιο πριν 10 χρόνια ή 15, μπορούν να έρθουν εδώ να γραφούν, είναι απογευματινό το ωράριο, που το πρωί κάνεις άνετα τη δουλειά ή τις δουλειές σου και μπορείς να έρθεις εδώ να τελειώσεις ή να πάρεις τουλάχιστον τη βασική εκπαίδευση. Έχουμε κάποιες τέτοιες περιπτώσεις 2 ή 3, βέβαια ήταν πολλοί αυτοί που είχαν εγκαταλείψει το σχολείο. Βέβαια δεν είχε μεγάλη απήχηση αυτό. Δίναμε ανακοινώσεις σχετικές στο ραδιόφωνο, στον τύπο αλλά δεν είχανε μεγάλη

ανταπόκριση γι' αυτό. Το χειμώνα προτιμούν να κάθονται. Εμένα με σοκάρει γιατί όταν πρωτοήρθα εδώ έλεγα, κοιτάξε αυτοί είναι όλη μέρα αραχτοί και πίνουνε καφέδες και έχουνε ένα σχολείο να αξιοποιήσουνε και δεν το αξιοποιούνε.

Υπάρχει επάρκεια ως προς τους καθηγητές;

Υπερεπάρκεια ως προς τους καθηγητές, είναι για 5 ώρες εδώ, υπερεπάρκεια, τα 2 ή 3 τελευταία χρόνια πάντα έχουμε καθηγητές εδώ από το Σεπτέμβριο. Δεν υπάρχει θέμα έλλειψης.

Οπότε καλύπτονται όλα τα μαθήματα σε όλα τα τμήματα;

Πέρυσι να σου πω είχαμε πρόγραμμα από την πρώτη μέρα που λειτούργησε το σχολείο, ήταν όλοι οι καθηγητές εδώ και πλεονάζουν οι καθηγητές. Δηλαδή έχω καθηγητές σε ειδικότητες που θα μπορούσαν να είναι λιγότεροι και είναι παραπάνω, γι' αυτό λέω υπερεπάρκεια. Δηλαδή έχω 3 μαθηματικούς ενώ χρειάζομαι μισό, κατάλαβες, γι' αυτό. Έχω 3 Φυσικούς ενώ χρειάζομαι έναν Φυσικό.

Ως προς τον κτιριακό εξοπλισμό;

Ως προς το κτίριο, έχουμε πρόβλημα, εμείς δεν έχουμε δικό μας κτίριο. Όταν φτιάχτηκε το κτίριο η πρόβλεψη ήταν για Γυμνάσιο- Λύκειο. Από τότε που δημιουργήθηκε το ΤΕΕ φιλοξενήθηκε εδώ, βραδινό βέβαια ωράριο, πράγμα δύσκολο. Έχει οριστεί οικόπεδο και έχουν γίνει μελέτες για να φτιαχτεί δικό του κτίριο στο παλιό Γυμνάσιο και περιμένουμε να υλοποιηθεί αυτή η μελέτη.

Ποιες είναι οι ώρες λειτουργίας;

Από τις 2 το μεσημέρι μέχρι τις 7 το βράδυ όταν είναι το κανονικό πρόγραμμα. Όταν είναι το πρόγραμμα ειδικές μέρες, ξεκινάει για κάποια παιδιά στις 12:30.

Και όσον αφορά τώρα τον τεχνικό εξοπλισμό, τα μηχανήματα;

Κοίταξε εδώ είμαστε σε μια καλή κατάσταση, βρήκαμε ένα εργαστήριο πληροφορικής το οποίο βέβαια έχει ελλείψεις, θα θέλαμε πιο καινούρια μηχανήματα, εκείνο που πετύχαμε είναι που κάναμε συντήρηση ή να συνεργαστούμε με ιδιωτικούς φορείς αν μπορούν να μας εξασφαλίσουν έτσι κάποιους υπολογιστές που χρειαζόμαστε. Θα έλεγα ότι είμαστε σε μια... το εργαστήριο που είναι τώρα της Πληροφορικής, της Οικονομίας δεν έχει εργαστήριο, είναι σε μια καλή κατάσταση

προς το παρόν για τα δεδομένα αυτά αλλά χρειάζεται βελτίωση. Για το εφαρμοσμένων τεχνών έχουμε εργαστήριο, υπερεπαρκεί. Κάποια πράγματα τα προμηθευτήκαμε από δραστηριότητες μόνοι μας στο σχολείο και δεν έχουμε άλλα εποπτικά υλικά, δηλαδή δεν έχουμε δικό μας εργαστήριο και της Χημείας είναι του Λυκείου. Ας πούμε κάποια πράγματα τα έχουμε κοινά, δε μας λείπουνε γιατί τα έχουμε κοινά. Υπάρχουν για να τα εξασφαλίσουμε, βιβλιοθήκη δική μας δεν έχουμε.

Ποια είναι τα ποιο σύγχρονα μέσα που χρησιμοποιείτε; Ή αυτά που χρησιμοποιείτε μες στο μάθημα;

Ο υπολογιστής χρησιμοποιείται, ο προτζέκτορας, το βίντεο, ο slide προτζέκτορας, αυτά είναι βασικά τα πιο σύγχρονα μέσα που χρησιμοποιούμε. Εγώ που είμαι φιλόλογος και είμαι κλαδικής ειδικότητας ας πούμε, έχω κάνει και μάθημα μέσα στο εργαστήριο Πληροφορικής με υπολογιστές. Δηλαδή προσπαθούμε να τα χρησιμοποιούμε. Σου είπα τη δική μου, τώρα άλλοι συνάδελφοι θα σου 'λεγαν τη δική τους, τώρα άλλος περισσότερο, άλλος λιγότερο. Είμαστε επιμορφωμένοι οι περισσότεροι πάνω στα νέα μέσα.

Γίνονται χρηματοδοτήσεις για μα πραγματοποιούνται έργα που να βοηθούν και το ΤΕΕ; Δηλαδή επενδύσεις για μηχανήματα κ.ά.;

Να σου πω πέρυσι κάναμε ένα πρόγραμμα ήταν περιβαλλοντικής, αυτό το πρόγραμμα χρηματοδοτήθηκε δεύτερο δηλαδή αξιολογήθηκε δεύτερο στα Δωδεκάνησα σε σειρά και χρηματοδοτήθηκε με 3.000 €. Από αυτά τα 3.000€, κάποια λεφτά πήγαν για την εκδρομή των παιδιών και μετά πήραμε 2 εκτυπωτές, 1 φαξ, έναν slide προτζέκτορα, μια ψηφιακή κάμερα που χρειάζεται, πήραμε από αυτό. Αλλά αυτό ήταν χρηματοδότηση, όχι για χρηματοδότηση δηλαδή τρέξαμε να το πάρουμε, καταθέσαμε αίτηση για πρόγραμμα στο Πανεπιστήμιο πράγμα που είχε κόπο και ήταν πάρα πολύ δύσκολο, δεν ήταν απλό πράγμα.

Υπάρχει βιβλιοθήκη που να βοηθάει τους μαθητές;

Εδώ βιβλιοθήκη όχι, υπάρχει στο Λύκειο από το οποίο μπορούμε να δανειστούμε.

Οπότε και οι μαθητές ενδιαφέρονται για να δανείζονται βιβλία;

Όχι τόσο πολύ, πιο πολλά δανείζονται οι καθηγητές παρά οι μαθητές. Λέω για την πλειοψηφία, όχι ότι δεν υπάρχουν παιδιά που θα τους ενδιέφερε φαντάζομαι να

δανείζονται. Αν είχες έναν οργανωμένο χώρο, να λειτουργεί υπεύθυνα ως βιβλιοθήκη έτσι θα ήταν διαφορετικά.

Υπάρχουν αλλοδαποί μαθητές;

Εδώ στο ΤΕΕ όχι. Όλα τα χρόνια όχι, ή μάλλον είχαμε έναν αλλά αυτός τελείωσε.

Τελικά ως προς την ποιότητα των μαθημάτων παρέχονται όλες οι γνώσεις που θα πρέπει να κατέχουν οι μαθητές; Ως προς τη διδακτέα ύλη; Ως προς τον τρόπο διδασκαλίας;

Καλύπτεται πιστεύω. Σου μιλάω βέβαια εξ' ονόματος πολλών συναδέλφων. Πιστεύω ότι σε ένα μεγάλο βαθμό καλύπτεται δηλαδή παρέχεται γνώση, το θέμα είναι να παρέχεται κίνητρο για γνώση. Γνώση παρέχεται, και γι' αυτόν που μαθαίνει δεν είναι μονόδρομος πια, υπάρχουν και άλλες πηγές. Αλλά νομίζω ότι παρέχεται. Από ΤΕΕ και από άλλα σχολεία που έχω εγώ εμπειρία και που έχω συναντήσει είναι ένα ΤΕΕ που λειτουργεί καλά, πολύ καλά, κάνει πράγματα, δεν είναι ένα ΤΕΕ που, ξέρεις, είναι χαβαλέ και τα πράγματα χαλαρά και τέτοια.

Υπάρχουν στόχοι για τη λειτουργία και άλλων τομέων;

Εμείς είχαμε ειδικότητα συντηρητών Έργων Τέχνης και φέτος προσθέσαμε ειδικότητα Γραφικών Τεχνών. Προφανώς είναι δυνατή η λειτουργία και άλλων τομέων μέσα από κάποιες διαδικασίες. Θα πρέπει να υπάρχουν εγγραφές μαθητών. Φέτος έχω από 6 μαθητές εγγραφές στην πρώτη, ε, στο Υπουργείο είναι κάπως παράλογο να ζητάμε να δώσει τόσα λεφτά και να στείλει και προσωπικό για 3 ή 2 παιδιά. Θα πρέπει να υπάρχει μεγαλύτερη ζήτηση. Η διάθεση είναι να το εγκρίνουνε και σίγουρα υπάρχει, δεν θα έχουν πρόβλημα αν τους πεις ότι 10-15 παιδιά μου ζητάνε έναν τομέα. Να έχεις παιδιά δηλαδή δεν μπορεί να κάνει έναν τομέα με 5 παιδιά. Δηλαδή δεν ξέρω εδώ καν αν τους δυο πρώτους που τους λειτουργώ με 6 παιδιά αν θα μου τους εγκρίνει, είμαι μέχρι...απορώ.

Οπότε για να λειτουργήσει καλύτερα το ΤΕΕ το πρόβλημα είναι τα παιδιά;

Το πρόβλημα είναι να καταλάβει η τοπική κοινωνία τη σημασία και την αξία του σχολείου αυτού. Να καταλάβει ότι σε κάποια επαγγέλματα είναι καλύτερο να τελειώσουν μια βασική εκπαίδευση, να έχεις ένα χαρτί εξειδίκευσης. Δηλαδή να τελειώσεις τη Δευτεροβάθμια και έπειτα, θέλεις να δουλέψεις σε ένα ξενοδοχείο δεν

είναι καλύτερα να έχεις ένα χαρτί που να λέει ότι είσαι ειδικευμένος στις ξενοδοχειακές επιχειρήσεις και όποιος θέλει να πάει να σπουδάσει να καταλάβει ότι υπάρχουν δυνατότητες και μάλιστα σε ΤΕΙ που είναι καλά ΤΕΙ, δηλαδή τα ΤΕΙ Πληροφορικής που έχουν ζήτηση και έχουν επαγγελματική σταδιοδρομία. Εμάς τα παιδιά μας και στο Οικονομίας μπαίνουν Λογιστική, ΤΕΙ μπαίνουν Διοίκηση Επιχειρήσεων που είναι ΤΕΙ εντάξει, είναι από αυτά που θεωρούνται ότι μπορείς να κάνεις κάτι. Πάντα βέβαια με τα δεδομένα και με τους περιορισμούς της εποχής μας. Και για να τα ‘χεις όλα πρέπει να τρέξεις. Έτσι δε μπαίνεις σε μια δουλειά κάπου.

Υπάρχουν κάποιες προβλέψεις για τα επόμενα χρόνια;

Αυτό που περιμένουμε είναι να αποκτήσουμε δικό μας κτίριο. Ακόμη έναν στόχο που έχουμε βάλει φέτος είναι να κάνουμε, περισσότερη ενημέρωση και μέσω του Σχολικού Επαγγελματικού Προσανατολισμού και δεν ξέρω αν αυτό θα καταλήξει και σε μία εκδήλωση. Αυτό βέβαια δεν εξαρτάται μόνο από μένα, είναι και οι καθηγητές των ειδικοτήτων δηλαδή σκοπεύουμε αυτό το πράγμα τουλάχιστον της ενημέρωσης, αφού διαπιστώνουμε ως πρόβλημα την έλλειψη της με κάποιους τρόπους να το ενισχύσουμε αυτό.

Συνέντευξη 9

Συνεντευξιαζόμενος:

Ματθαίος Μελιανός.

Επάγγελμα: Διευθυντής Πατμιάδας Σχολής και Διαχειριστής Βιβλιοθήκης.

Ημερομηνία συνέντευξης: 4 Οκτωβρίου 2004

Όσον αφορά τη λειτουργία της βιβλιοθήκης πιστεύετε ότι είναι επαρκής στα βιβλία που παρέχει;

Το μεγαλύτερο μέρος των βιβλίων είναι από ένα πρόγραμμα που λέγεται «ΙΑΛΥΣΣΟΣ», με επιχορήγηση της Ε.Ε. σε συνεργασία με το Υπουργείο Παιδείας και με το Πανεπιστήμιο Αιγαίου και φρόντισαν να στείλουν περίπου 6.000 τόμους βιβλίων που καλύπτουν όλο το φάσμα των γνώσεων. Και κατανοημένο και συντονισμένο στα μαθητικά πλαίσια των απαιτήσεων που έχουν οι εκπαιδευτικοί. Μάλιστα πριν από μέρες ήταν ένας καθηγητής της Κλασικής Φιλολογίας από το Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης και μου είπε: «Αν, εγώ, έπαιρνα την εντολή να διαλέξω κάποια βιβλία αυτά ακριβώς θα επέλεγα, είναι ότι το καλύτερο» και αυτό το διαπιστώνω από την προσέλευση των φοιτητών, σπουδαστών γενικά που έρχονται καλοκαίρια, Χριστούγεννα, Πάσχα, βρίσκουν βιβλία που τους ενδιαφέρουν και κάνουν τις εργασίες τους.

Από πότε άρχισε να λειτουργεί η βιβλιοθήκη;

Η βιβλιοθήκη εδώ στο τμήμα αυτό, με αυτά τα βιβλία; Εδώ και 5 χρόνια, περίπου με αυτό το πρόγραμμα που ανέφερα προηγουμένως. Η Σχολή είχε ανέκαθεν βιβλιοθήκη, δηλαδή από τη δημιουργία της το 1713 είχε παρά πολλά βιβλία και αξιολογότατα χειρόγραφα κ.λ.π. τα οποία μετά την παύση της λειτουργίας της το 1906 περίπου διαφυλάχτηκαν στο Μοναστήρι. Θα τολμούσα να πω έτσι, με αρκετή βεβαιότητα ότι τα περισσότερα βιβλία που υπάρχουν στο Μοναστήρι ήταν κτήμα της Πατμιάδας Σχολής, βέβαια ευτυχώς που μεταφέρθηκαν εκεί γιατί διαφυλάχτηκαν και σώθηκαν μέχρι σήμερα. Μάλιστα διασώζονται στη Βιβλιοθήκη της Μονής τα Μαθηματάρια, ήταν τετράδια των μαθητών που κρατούσαν σημειώσεις, αντέγραφαν αρχαία κείμενα που ενδεχομένως κάποια αρχαία χειρόγραφα είχαν απολεσθεί και έχουν διαφυλαχθεί μέσα σε αυτά τα Μαθηματάρια. Αλλά παρουσιάζουν και μεγάλο ενδιαφέρον από τις

υποσημειώσεις που κρατούσαν «Σήμερα» ξέρω 'γω «πήγαμε εκδρομή», «Σήμερα, έπιασε βροχή», «πέθανε κάποιος εδώ», κάποιοι μαθητές έπαιρναν γράμμα από τους δικούς τους κτλ. Δυστυχώς δεν έχουν ερευνηθεί αυτά τα πράγματα. Μετά την επαναλειτουργία της Σχολής το 1947 επίσης φρόντιζαν οι καθηγητές και ο εκάστοτε διευθυντής να αγοράζουν βιβλία, υπήρχε μια αξιόλογη βιβλιοθήκη αλλά δεν υπήρχε ούτε ένας εξειδικευμένος χώρος, ούτε ένας βιβλιοθηκονόμος ή κάποιος υπεύθυνος της βιβλιοθήκης και πολλά από αυτά χάθηκαν ή τα πήραν μαθητές ή συνάδελφοι κ.λπ. Ευτυχώς που δόθηκε αυτή η δυνατότητα με το πρόγραμμα για να δημιουργηθεί αυτή η βιβλιοθήκη να έχουμε αυτά τα εργαλεία στα χέρια μας στην Πάτμο και να την αγνοούμε τη βιβλιοθήκη. Είναι μεγάλη υπόθεση τέλος πάντων.

Ποιες είναι οι ώρες λειτουργίας της βιβλιοθήκης;

Επειδή δεν υπάρχει κανένας υπεύθυνος, εγώ εδώ και 1,5 χρόνο ασχολούμαι με τη βιβλιοθήκη και προσπαθώ με τις λίγες γνώσεις να τη λειτουργώ. Επομένως δεν υπάρχει δυσκολία ή όποιος θέλει να 'ρθει. Πάντοτε είμαι εδώ. Τα απογεύματα αν κάποιος δεν έχει τη δυνατότητα το πρωί ανεβαίνω και εξυπηρετώ την κατάσταση.

Πόσα βιβλία έχει η βιβλιοθήκη;

Περίπου 10.000 τόμους έχει. 6.000 είναι αυτά που μας έδωσε το Υπουργείο Παιδείας με το Πανεπιστήμιο Αιγαίου, είχαμε και εμείς κάποια βιβλία από την παλιά βιβλιοθήκη και 2-3 σημαντικές δωρεές, ένας απόφοιτος της Σχολής μας ο Ζήσιμος Βιρβίλης μας έδωσε περίπου 1700 τόμους μικρούς και μεγάλους δεν έχει σημασία. Αξιολογότατα βιβλία που θα εξυπηρετήσουν πιστεύω τις ανάγκες της Σχολής.

Ως προς το βοηθητικό υλικό, Τα τεχνικά μέσα ή ο κτιριακός εξοπλισμός που υπάρχει είναι επαρκής;

Αυτή τη στιγμή ο χώρος είναι καλός, είναι περίπου 80 τετραγωνικά, έχει συνταχθεί μια μελέτη από εξειδικευμένο προσωπικό του Πανεπιστημίου Αιγαίου κλπ δεν έχει γίνει πρόχειρα. Εξοπλιστικό υλικό έχουμε, όπως θα διαπιστώσετε κομπιούτερ, είναι μηχανογραφημένα τα βιβλία εκτός από αυτά που έχουμε δωρεά, οι ενδιαφερόμενοι μπορούν να καθίσουν σε δυο ηλεκτρονικούς υπολογιστές, να μπουν στο Ιντερνετ, έχουμε τηλεόραση, βίντεο για να προβάλλουμε και προβάλλουμε βιντεοκασέτες εκπαιδευτικές, δηλαδή τα απιδιά, οι καθηγητές σε ορισμένα μαθήματα και προβάλλουν εκπαιδευτικό υλικό. Έχουμε CD, φωτοτυπικό μηχάνημα ώστε κάποιος

που θέλει να βγάλει μια φωτοτυπία να εξυπηρετείται, το φαξ, τον εκτυπωτή μας που πιστεύω ότι επαρκούν για τις ανάγκες μιας βιβλιοθήκης. Βέβαια αν είχαμε και έναν μεγαλύτερο χώρο ακόμα θα ελπίζαμε ότι θα είχαμε και άλλα βιβλία. Θα δούμε ίσως το μέλλον μας βοηθήσει να ξεπεράσουμε κάποιες δυσκολίες.

Υπάρχει προσέλευση είτε από μαθητές, η καθηγητές ή ντόπιους;

Πολύ χαμηλή, πολύ χαμηλή, είναι 4-5 ντόπιοι οι οποίοι είναι σταθεροί «πελάτες» εδώ. Κατά τ' άλλα σποραδικά και που να φανεί κανείς και προπάντων μαθητές. Ευθυνόμαστε και 'μεις οι καθηγητές πολλές φορές δεν έχουν μια αγάπη προς το βιβλίο, δυσκολεύουν τα πράγματα.

Στο ότι δεν έρχονται πολλοί άνθρωποι σημαίνει ότι δεν ενημερώνονται ή δεν ενδιαφέρονται;

Έχουμε κάνει μια προσπάθεια, ξέρει ο κόσμος ότι λειτουργεί μια βιβλιοθήκη στην Πατμιάδα. Είχε γραφτεί και στον Τύπο, είχαμε κάνει κάποιες ανακοινώσεις στο ραδιόφωνο μερικές φορές είχε ανακοινωθεί. Δεν είναι μακριά σήμερα με τα μεταφορικά μέσα, με το λεωφορείο, μ' ένα μηχανάκι έρχεται κανείς, δεν είναι δύσκολη η πρόσβαση, αλλά σίγουρα δεν υπάρχει διάθεση. Η τηλεόραση, το βίντεο σίγουρα τρώνε τις ώρες που θα μπορούσε να διαθέσει κανείς για κάποιο βιβλίο.

Ως προς την παροχή κονδυλίων;

Α, μην το συζητάμε τώρα, δυστυχώς αυτό το πρόγραμμα ήταν επιχορήγηση της Ε.Ε. εδώ και 5 χρόνια 6. Μάλιστα στα σχέδια ήταν και επιχορήγηση για αγορά γραφικής ύλης κλπ. Δυστυχώς δεν έχουμε δει δραχμή και μάλιστα είχαμε την εντολή να μην αγοράσουμε τίποτα απολύτως γιατί δεν υπάρχουν κονδύλια. Διάβασα πριν από λίγους μήνες ότι θα ξεκινήσει το πρόγραμμα αλλά μέχρι σήμερα δεν έχουμε δει τίποτα απολύτως. Το μόνο που δεν πληρώνουμε είναι το τηλέφωνο, μάλλον δηλαδή η χρήση του Ίντερνετ η οποία έχει μπει σε ένα άλλο πρόγραμμα του Πανεπιστημίου Αιγαίου. Δηλαδή αν δεν είχαμε και αυτή την ευκολία δεν θα είχαμε τη δυνατότητα να χρησιμοποιήσουμε έστω και για αστική επικοινωνία το τηλέφωνο μας.

**Υπάρχουν επομένως κάποιοι στόχοι για περαιτέρω επέκταση της βιβλιοθήκης;
Γιατί ίσως στο μέλλον να υπάρχουν κονδύλια.**

Όταν δεν υπάρχουν κονδύλια, όταν δεν υπάρχει ένας άνθρωπος με ένα πτυχίο βιβλιοθηκονομίας στο χέρι του για να τα λειτουργήσει αυτά τα πράγματα πιστεύω ότι θα είναι έτσι μια στάσιμη κατάσταση. Αυτό θα πρέπει να γίνει κατανοητό από το Υπουργείο Παιδείας και από τον Πατριακό λαό ότι και για τόσα άλλα πράγματα κτλ δεν μπορούν να προσφέρουν κάποια πράγματα. Δεν υπάρχει άλλη βιβλιοθήκη στην Πάτμο η βιβλιοθήκη του Μοναστηριού δεν είναι προσβάσιμη, για όνομα του Θεού , έτσι άλλα η μόνη που διατίθεται για το κοινό, για τους μαθητές, για τους εκπαιδευτικούς είναι αυτή η βιβλιοθήκη. Και θα τολμούσα να πω ότι οι αρχές της Πάτμου, η δημοτική αρχή δεν ξέρω ποιος να κατονομάσω αυτή τη στιγμή, θα πρέπει να φροντίσουν να δοθούν κονδύλια κτλ. Βέβαια έχουμε κι εμείς την ευθύνη γιατί δεν τους ταρακουνήσαμε λίγο. Ξέρουν ότι υπάρχει βιβλιοθήκη αλλά δε νομίζω ότι μπορούν να δώσουν τη σημασία που πρέπει.

Πάντως τελικά και ως προς την ποσότητα των βιβλίων αλλά και ως προς την ποιότητα των βιβλίων είναι ικανοποιητική;

Εντάξει εγώ πιστεύω ότι, δεν θα μπορούσαμε να έχουμε μια βιβλιοθήκη όπως της Θεολογικής Σχολής της Χάλκης που έχει 50.000 τόμους βιβλίων, αλλά η δομή της βιβλιοθήκης, το περιεχόμενο της βιβλιοθήκης απ' ότι με διαβεβαίωσε και ο καθηγητής απ' το Πανεπιστήμιο της Θεσσαλονίκης ο οποίος είναι παγκοσμίου φήμης καθηγητής είναι ότι το καλύτερο. Δεν είναι μόνο επιστημονικά, έχουμε και λογοτεχνία και ελληνική και ξένη και μπορεί να βρει κανείς ότι το καλύτερο.

Δηλαδή υπάρχουν και σύγχρονες εκδόσεις;

Συγχρονότατες, οι πλέον σύγχρονες εκδόσεις δηλαδή πριν από 5-6 χρόνια. Δεν μιλάμε για πέρυσι, γιατί από τότε που δημιουργήθηκε η βιβλιοθήκη έχουν να μας στείλουν βιβλία. Αλλά οι τελευταίες εκδόσεις του 2000 κ.λπ. υπάρχουν εδώ.

Υπεύθυνος για τη βιβλιοθήκη...

Είμαι εγώ προσωρινά υπεύθυνος. Εντελώς χωρίς εμπειρία, χωρίς τίποτα, συμπτωματικά είμαι

Μπορούν να γίνουν ενέργειες για να διοριστούν βιβλιοθηκονόμοι.

Οι ενέργειες αυτές μεμονωμένα δε νομίζω γιατί δεν υπάρχει η σχετική νομοθεσία δηλ. δεν προβλέπονται ακόμα. Κατ' αρχάς λειτούργησε με την προοπτική να τοποθετηθούν σε αυτές τις θέσεις καθηγητές, εκπαιδευτικοί από κάθε σχολείο. Θα μπορούσε κανείς να δηλώσει αν επιθυμεί να κάνει το μάθημα του ή να απασχοληθεί στη βιβλιοθήκη. Τον πρώτο χρόνο λειτούργησε με αυτό το σύστημα. Ένας συνάδελφος που μετατέθηκε τώρα στην Αθήνα, ο κύριος Σπυργιτάκης, φιλόλογος, θέλησε, παρακολούθησε κάποια σεμινάρια, επιμορφώθηκε και μετά ο άνθρωπος θέλησε και πήγε στην Αθήνα και από τις πληροφορίες που έχω σε ελάχιστα σχολεία τοποθετήθηκαν βιβλιοθηκονόμοι. Όπου υπήρχαν καθηγητές ανεστάλη αυτή η προσφορά της βιβλιοθήκης γιατί δεν υπήρχαν κονδύλια. Βέβαια δεν έπαιρναν ξεχωριστό μισθό αλλά έπρεπε να επιστρέψουν στη θέση τους. Έληξε δηλαδή η απόσπαση τους στις βιβλιοθήκες, παραμένουν άλλες κλειστές βέβαια.

Κατά τη γνώμη θα μπορούσαν να γίνουν και περισσότερες ενέργειες ώστε η βιβλιοθήκη να μπορεί να συμβάλει στην ενημέρωση των κατοίκων;

Σίγουρα θα μπορούσε. Μάλιστα σκεφτόμαστε με τους συναδέλφους να κάνουμε κατά διαστήματα ένα φιλολογικό βραδινό εδώ, σ' αυτούς τους χώρους, να αναπτύξουμε κάποιο θέμα κλπ. Δεν είναι εύκολο όμως, και οι συνάδελφοι είναι κουρασμένοι, έχουν τις οικογένειές τους, δεν είναι εύκολο. Ή θα πρέπει να βρεθεί κάποιος να εισηγηθεί ένα θέμα, όλα αυτά έτσι στα πλαίσια βέβαια των συζητήσεων και όχι τίποτα εφαρμόσιμο. Μακάρι, δεν ξέρω φέτος η χρονιά πως θα πάει. Ίσως, να κάνουμε κάτι.

Πάντως δεν υπάρχουν κάποιοι στόχοι που βρίσκονται σε εξέλιξη.

Όχι, αναμένουμε τουλάχιστον αν ξαναλειτουργήσει αυτό το πρόγραμμα από την Ευρωπαϊκή Ένωση να έρθουν κάποια βιβλία ή δυνατότητα να διοριστούν βιβλιοθηκονόμοι και, δόξα τω Θεώ, απ' την Πάτμο νομίζω σπουδάζουν και τελειώνουν κάποια παιδιά. Όποτε θα είναι ευχής έργο να έχουμε έστω έναν συνάδελφο που να μπορεί να δουλέψει σ' αυτό το χώρο.

Συνέντευξη 10

Συνεντευξιαζόμενος:

Νικολάκης Νίκος

Επάγγελμα: Υπάλληλος ΔΕΗ

Ημερομηνία συνέντευξης: 24 Δεκεμβρίου 2004

Θα ήθελα να μου πείτε, καταρχήν, τι τύπου είναι η μονάδα.

Η μονάδα χρησιμοποιεί ως καύσιμο DIESEL, είναι DIESEL αφού έχουμε πετρελαιομηχανές DIESEL.

Ο ενεργειακός σταθμός της Πάτμου αποτελεί μονάδα παραγωγής ενέργειας ή είναι παράρτημα κάποιου άλλου;

Όχι, είναι αυτόνομος σταθμός, είναι τοπικός σταθμός παραγωγής. Δεν είναι συνδεδεμένος με κανέναν άλλο σταθμό, είναι αυτόνομος.

Ο εξοπλισμός που διαθέτετε, είναι σύγχρονος;

Έχουμε και σύγχρονες αλλά και πιο παλιές μηχανές.

Περίπου ποιας χρονολογίας είναι;

Είναι κάποιες μηχανές από τη δεκαετία του '50. Έχουμε και μηχανές που είναι της δεκαετίας το '90.

Ανταποκρίνονται στις ανάγκες παραγωγής ενέργειας;

Ναι, οι πιο παλιές μηχανές είναι πιο παθητικές, καίνε περισσότερο πετρέλαιο για να αποδώσουν την ενέργεια που χρειάζεται, περισσότερα ανταλλακτικά και περισσότερες ζημιές. Κυρίως όμως υπάρχουν οι πιο σύγχρονες.

Ανανεώνεται ο εξοπλισμός της ΔΕΗ όταν απαιτείται;

Όταν απαιτείται ναι.

Ποια πρώτη ύλη χρησιμοποιείτε για την παραγωγή ενέργειας;

Πετρέλαιο DIESEL.

Πόσες γεννήτριες υπάρχουν;

Έχουμε 10.

Και περίπου, ποια είναι η ισχύς; (αυτό που μπορεί να αποδώσει η μηχανή)

Οι πιο μικρές αποδίδουν από 300 KW, δηλαδή έχουμε 6 μηχανές που μπορούν να αποδώσουν από 300 KW η κάθε μια και 2 που μας αποδίδουν 1700 με 1800 KW η κάθε μια. Και ανάλογα τις ανάγκες και τη ζήτηση του φορτίου λειτουργούν οι μηχανές.

Θα ήθελα να μου δώσετε μια γενική περιγραφή της λειτουργίας του σταθμού. Είναι σύγχρονης μορφής;

Υπάρχει ένας ανεμιστήρας που είναι συνδεδεμένος με μια γεννήτρια, γυρίζει η γεννήτρια και ανάλογα τη ζήτηση που υπάρχει στο δίκτυο... η λειτουργία της είναι όπως σε όλα τα σύγχρονα εργοστάσια.

Ποια είναι η εγκατεστημένη ισχύς του σταθμού;

Η ονομαστική ισχύς των μηχανών είναι 9.000 KW και η αποδιδόμενη ισχύς 6.300 KW δηλαδή ανά πάσα στιγμή οι μηχανές μπορούν να μας αποδώσουν 6.300 KW.

Ανταποκρίνεται χωρίς προβλήματα σε περιπτώσεις αιχμής;

Εμείς το καλοκαίρι φτάνουμε 4.200 KW περίπου αλλά χρόνο με το χρόνο υπάρχει αύξηση γύρω στα 5-6 %.

Υπάρχει ικανοποιητική διαφορά εφεδρείας; (μέγιστη ισχύς- εγκατεστημένη ισχύς);

Ναι αφού είπαμε ότι μπορούμε να αποδώσουμε γύρω στα 6.000 KW δηλαδή και κάποια μικρή μηχανή να χαλάσει μπορούμε να ανταποκριθούμε. Ενώ αν χαλάσει μια μεγάλη πάμε ίσα-ίσα.

Πόση ενέργεια μπορεί να αποδώσει σε περιπτώσεις αιχμής;

Μέχρι τώρα έχουμε φτάσει τα 4.200 KW.

Που καταλήγουν τυχόν απόβλητα ή το νερό ψύξης;

Το νερό ψύξης καταλήγει στη θάλασσα και δεν υπάρχει πρόβλημα αφού το είναι χλιαρό. Απόβλητα είναι τα λάδια και τα πετρέλαια τα οποία τα βάζουμε σε βαρέλια και τα στέλνουμε στην Αθήνα και τα χρησιμοποιούν σε θερμοκήπια, σε καυστήρες, σε υψικαμίνους και έτσι δεν καταλήγουν σε χωματερές αλλά το παίρνουν και το πηγαίνουν κάπου αλλού που ξανακαίγεται π.χ. λάδια από τις μηχανές το επεξεργάζονται και το χρησιμοποιούν μετά σε μηχανάκια κ.λπ. ότι δεν μπορούμε δεν πετάμε, βέβαια θα πέσει και κάτι στο χώμα.

Υπάρχει πρόβλημα ρύπανσης ή θορύβου;

Υπάρχει και ρύπανση θορύβου και από τα καυσαέρια και γκρινιάζει η γειτονιά γι' αυτά, αλλά έχουμε ελαττώσει αρκετά το θόρυβο επειδή οι μεγάλες μηχανές μας, οι βασικές που βρίσκονται έξω είναι κλειστές και δεν κάνουν αρκετό θόρυβο βέβαια όταν θέλουμε λίγα KW θα χρησιμοποιήσουμε τις μικρές που κάνουν θόρυβο αλλά υπάρχει προοπτική από το Υπουργείο να πάρουμε και άλλες μηχανές κλειστές. Οπότε υπάρχει θόρυβος αλλά τον έχουμε περιορίσει. Όσον αφορά τα καυσαέρια δεν υπάρχουν παράπονα γι' αυτά γιατί δεν παράγουμε πάρα πολλά καυσαέρια όπως συμβαίνει σε άλλους σταθμούς γιατί είναι μικρός σε σχέση με άλλους σταθμούς παραγωγής που καίνε μαζούτ το οποίο είναι πιο ρυπογόνο.

Τηρούνται κανόνες και προϋποθέσεις περιβαλλοντικής προστασίας;

Ναι π.χ. προστασία για τη ρύπανση στη θάλασσα, έχουμε φράγματα απορροφητικά και φάρμακα για να απορροφήσουν τη ρύπανση από το πετρέλαιο που ρίχνουμε στη θάλασσα. Υπάρχουν σε βαρέλια κάποια υγρά που διαλύουν την πετρελαιοκηλίδα.

Κατά πόσον τηρούνται οι κανόνες ασφαλείας;

Όσον το δυνατόν περισσότερο, προσπαθούμε να φοράμε όλοι τις φόρμες που μας δίνουνε που είναι για προστασία. Τα παπούτσια μας είναι προστατευτικά, έχουνε σίδερο μπροστά και αντέχουν στις βαριές εργασίες. Κράνη όταν χρειάζεται κάπου που μπορεί να πέσει κάτι. Μονωμένα εργαλεία όταν δουλεύουμε σε ρεύμα για να μη μας χτυπήσει.

Και όσον αφορά την κίνηση σε αυτούς τους χώρους, είναι τα μηχανήματα προστατευμένα, σας παρέχουν ασφάλεια;

Ναι, δεν έχει γίνει ποτέ κανένα ατύχημα.

Το εργοστάσιο της ΔΕΗ πόσα χρόνια τροφοδοτεί την Πάτμο;

Από τις αρχές της δεκαετίας του '60, 1962 ή 1963 έγινε η ΔΕΗ. Πριν υπήρχε σταθμός αλλά όχι εδώ άλλα ένας μικρός σταθμός. Μετά όταν έγινε η ΔΕΗ έγινε εδώ ο σταθμός αυτός.

Η ισχύς που υπήρχε τότε είναι η ίδια που αποδίδει και τώρα;

Όχι, καμία σχέση γιατί παλαιότερα ήταν πολύ μικρή η ζήτηση.

Πόσο προσωπικό απασχολεί και σε ποιες ειδικότητες;

Τώρα είμαστε 14 άτομα μόνιμοι και έχουμε και κάποιους άλλους πότε πότε αλλά αυτοί είναι περιστασιακοί. Είναι 4 ηλεκτρολόγοι και 10 μηχανικοί.

Καλύπτονται οι ανάγκες σε ανθρώπινο δυναμικό για την παραγωγή ενέργειας;

Βέβαια, χρειάζεται ένας ηλεκτρολόγος και ένας μηχανικός ανά βάρδια. Και καλύπτονται όλες οι ανάγκες του εργοστασίου.

Το εργοστάσιο της ΔΕΗ τροφοδοτεί μόνο την Πάτμο ή και άλλα νησιά;

Μόνο την Πάτμο.

Υπάρχει διακύμανση στις τιμές παροχής ενέργειας στη διάρκεια των εποχών του έτους;

Το χειμώνα μπορούμε να πιάσουμε σε μέρα αιχμής γύρω στα 3.000 KW, το καλοκαίρι και ειδικά τον Αύγουστο γύρω στα 4.000 KW. Το χειμώνα παίζει ρόλο το κρύο. Όσο πιο πολύ κρύο έχουμε τόσο πιο πολλή ενέργεια παράγεται. Ενώ το καλοκαίρι ξεκινάει από την άνοιξη και μετά σιγά σιγά ανεβαίνει η ζήτηση και φτάνουμε στις παραμονές του Δεκαπενταύγουστου που είναι η μεγαλύτερη τιμή μετά διαρκεί σε μεγάλα επίπεδα (αλλά φθίνει) μέχρι τον Οκτώβριο περίπου, και μετά πάλι όταν αρχίσουν τα κρύα. Επίσης κατά τη διάρκεια της ημέρας μεγάλη κατανάλωση

υπάρχει τις βραδινές ώρες που είναι αναμμένα όλα τα φώτα και λιγότερη ζήτηση τις πρώτες πρωινές ώρες, 5- 6 ώρα το πρωί.

Το εργοστάσιο της ΔΕΗ έχει τη δυνατότητα να τροφοδοτεί και τα πιο απομακρυσμένα σημεία του νησιού;

Ναι παντού, όπου έχουν ζητήσει ρεύμα υπάρχει.

Υπάρχουν εναλλακτικοί τρόποι τροφοδότησης σε περιπτώσεις ανάγκης;

Ήδη επαρκούν οι υπάρχουσες μηχανές.

Υπάρχει κάποιο χαρακτηριστικό που υπολείπεται και δεν προσδίδει επάρκεια στην παραγωγή ενέργειας;

Όχι, το νησί καλύπτεται.

Σύμφωνα με τις υπάρχουσες υποδομές του νησιού πιστεύετε ότι είναι δυνατόν η ΔΕΗ να καλύψει τι ενεργειακές ανάγκες του νησιού τα επόμενα χρόνια;

Ναι για 10 χρόνια ακόμα ναι. Μετά φθίνουμε πάλι οριακά.

Από πού εξαρτάται αυτό;

Από τη ζήτηση που υπάρχει π.χ. πριν από 20 χρόνια η ζητούμενη ενέργεια ήταν γύρω στα 1.000 KW ενώ τώρα είναι στις 3.000 KW.

Υπάρχουν μελέτες για την αξιοποίηση εναλλακτικών μορφών ενέργειας π.χ. αιολική, υδροηλεκτρική, ηλιακή κ.λπ.;

Έχουν ζητήσει κάποιοι ιδιώτες να κάνουν μια μονάδα με ανεμογεννήτριες στην περιοχή Κόκκινος Κάβος.

Αυτό θα μπορούσε να βοηθήσει το νησί αν γινόταν μια επένδυση από μέρους σας;

Ναι γιατί με ανεμογεννήτριες θα παρήγαμε λιγότερο ρεύμα από το πετρέλαιο και θα είχαμε εξοικονόμηση καυσίμων. Ενώ αν το έχει ιδιώτης θα πουλάει το ρεύμα.

Μπορεί από εσάς, ως ΔΕΗ, να γίνει τέτοια επένδυση;

Εμείς ως σταθμός δε έχουμε τέτοια δυνατότητα. Αυτό θα το κάνει η διοίκηση της ΔΕΗ γιατί χρειάζονται μεγάλα κονδύλια.

Γίνονται επενδύσεις όσον αφορά την παρογή ενέργειας στο νησί;

Ναι για την εξαγορά μηχανημάτων, έχει γίνει επέκταση χώρου που παλαιότερα ήταν ο μισός χώρος από ότι είναι τώρα ενώ τώρα έχει επεκταθεί.

Τι πιστεύετε ότι θα μπορούσε να γίνει επιπλέον ώστε η Πάτμος να γίνει βιώσιμη ενεργειακά;

Να αντικατασταθούν αυτές οι μηχανές μέσα που ρυπαίνουν και με θόρυβο αλλά και με καυσαέριο το περιβάλλον, να αντικατασταθούν με πιο μεγάλες, σύγχρονες π.χ. να αντικατασταθούν δυο από εδώ μέσα που παράγουν 300 και 500 KW με άλλες των 1.300 και 1.500 KW.

Συνέντευξη 11

Συνεντευξιαζόμενος:

Λουλουδιάς Στέλιος

Επάγγελμα: Διοικητικός Υπάλληλος Κέντρου Υγείας Πάτμου

Ημερομηνία συνέντευξης: 24 Δεκεμβρίου 2004

Θα ήθελα να μου πείτε πόσα χρόνια λειτουργεί το Κέντρο Υγείας της Πάτμου.

Άρχισε να λειτουργεί ως Κέντρο Υγείας από το '93. Υπήρχε και παλιότερα αλλά λειτουργούσε σαν αγροτικό ιατρείο που είχε ένα γιατρό και μια νοσοκόμα.

Ποιες ειδικότητες έχει;

Έχει παθολόγους, μια μικροβιολόγο, μια ακτινολόγο, έναν παιδίατρο και δύο αγροτικούς ιατρούς.

Καλύπτει τις ανάγκες των κατοίκων σε ιατρική περίθαλψη;

Όχι δεν είμαστε υπεύθυνοι για ιατρική περίθαλψη αλλά για πρωτοβάθμια ιατρική περίθαλψη, δηλαδή μόνο τις πρώτες βοήθειες μπορούμε να προσφέρουμε δηλαδή δεν μπορούμε να νοσηλεύσουμε άτομο και να μένει εδώ πέρα γιατί δεν έχουμε κλινική ώστε να κάνουμε εισαγωγή στον ασθενή.

Αλλά σε πρωτοβάθμιο επίπεδο καλύπτει τις ανάγκες;

Πρωτοβάθμια φροντίδα είμαστε εμείς, της Καλύμνου κ.ά.

Τι κτιριακό και μηχανικό εξοπλισμό διαθέτετε;

Από κτιριακό και μηχανικό εξοπλισμό διαθέτουμε ότι μπορεί να διαθέτει ένα Κέντρο Υγείας. Δεν είναι οι ελλείψεις πολύ σοβαρές.

Δηλαδή είναι επαρκές;

Σε εισαγωγικά είναι «επαρκές».

Σε γενικές γραμμές τι μηχανήματα διαθέτει;

Ακτινολογικό έχουμε, καρδιογράφους, απιδινωτές. Δεν μας λείπει τίποτε από τέτοια πράγματα.

Ανανεώνεται αυτός ο εξοπλισμός; Είναι σύγχρονος;

Είναι σύγχρονος μόνο που κάποια μηχανήματα τα στέλνουμε για επισκευή.

Οπότε χρησιμοποιείτε και σύγχρονα μηχανήματα;

Κάποια λόγω αναγκών... περιμένουμε να μας έρθουν καινούρια.

Από πότε χρονολογείται ο εξοπλισμός; Υπάρχουν παλιά μηχανήματα;

Όχι δεν υπάρχουν παλιά μηχανήματα. Όλα αυτά που υπάρχουν είναι μετά το '93 και τα οποία ανανεώνονται συνεχώς.

Υπάρχουν ελλείψεις;

Ελλείψεις υπάρχουν πιο πολλές από το προσωπικό. Δηλαδή ο οργανισμός του Κέντρου Υγείας προβλέπει ότι πρέπει να έχει 26 άτομα προσωπικό και έχει μόνο 8 σήμερα. Ενώ από γιατρούς οι ελλείψεις είναι ένας γιατρός γενικής ιατρικής που δεν έχουμε. Καρδιολόγο, ορθοπεδικό και τέτοια δεν μπορούμε να έχουμε γιατί πρέπει να έχεις χειρουργείο αφού είναι χειρουργικές ειδικότητες και απαιτείται αναισθησιολόγος πράγμα που δεν μπορούμε εμείς να το έχουμε.

Μπορείτε με την υπάρχουσα κατάσταση να καλύψετε ένα έκτακτο περιστατικό, έστω σε πρωτοβάθμιο επίπεδο;

Ναι τα πάντα μπορούμε να κάνουμε, εκτός του να διασωληνώσουμε έναν ασθενή γιατί για να διασωληνωθεί κάποιος απαιτείται αναισθησιολόγος κα συνήθως η διασωλήνωση γίνεται μέσα στο ελικόπτερο την ώρα που έρχεται το ΕΚΑΒ.

Πόσους γιατρούς έχει το νοσοκομείο αυτή τη στιγμή;

Το Κέντρο Υγείας έχει αυτή τη στιγμή 7 γιατρούς.

Και είναι επαρκής ο αριθμός;

Όχι έχουμε ελλείψεις, θα μπορούσαμε να έχουμε και 10.

Καλύπτουν όμως τις ανάγκες του Κέντρου Υγείας;

Ναι τις καλύπτουν. Δεν έχουμε πρόβλημα.

Ποια προβλήματα αντιμετωπίζει το Κέντρο Υγείας;

Η έλλειψη προσωπικού που είναι σημαντικό πρόβλημα και γι' αυτό το λόγο δεν μπορούμε να δουλέψουμε σε 24ωρη βάρδια. Δηλαδή είναι ανοικτό από τις 06:00 το πρωί μέχρι τις 22:30 τη νύχτα. Τη νύχτα δε λειτουργεί και να υπάρχει κάποιο έκτακτο περιστατικό μας καλούν και ερχόμαστε. Και ο μόνος λόγος που δε λειτουργεί είναι η έλλειψη προσωπικού.

Γίνονται χρηματοδοτήσεις για επενδύσεις από το κράτος όσον αφορά το νοσοκομείο;

Τον τελευταίο καιρό δείχνουν να ενδιαφέρονται.

Και αυτό τι αφορά;

Και από κτιριακές εγκαταστάσεις ότι ζητάμε, στείλανε πολιτικούς μηχανικούς για τις αλλαγές που θέλουμε να κάνουμε. Και ιατρικά μηχανήματα ότι έχουμε ζητήσει είναι στη διαδικασία του διαγωνισμού και ασθενοφόρο μας έχουν καινούριο.

Πόσοι κάτοικοι κατά μέσο όρο περίπου επισκέπτονται καθημερινά το Κέντρο Υγείας;

Τουλάχιστον 30-40, μπορεί και παραπάνω.

Πως αντιμετωπίζετε περιστατικά τα οποία δεν μπορεί να καλύψει το Κέντρο Υγείας.

Με διακομιδή.

Αυτό όμως είναι εύκολο;

Σίγουρα δεν είναι εύκολο. Δεν μπορούμε έτσι αυθαίρετα να πούμε εμείς: «πάρτε τον και πηγαίνετε τον εκεί», δεν μπορούμε να πάρουμε εμείς την απόφαση για το που θα πάει. Επικοινωνούμε εμείς με το ΕΚΑΒ για το περιστατικό και αυτό κανονίζει και τον τρόπο που θα φύγει και το που θα πάει.

Είναι εύκολη η επικοινωνία αλλά και η κάλυψη του περιστατικού;

Εύκολο είναι αλλά δεν εξαρτάται μόνο από εμάς, πρέπει να έχουμε σύμμαχο και τον καιρό.

Αναγκάζονται συχνά οι κάτοικοι να μεταβούν σε άλλες περιοχές για εξετάσεις;
Αρκετά συχνά.

Υπάρχουν εξετάσεις που μπορείτε να τις κάνετε και εσείς;

Ναι, βεβαίως. Από ακτινολογικά και υπερήχους γίνονται τα πάντα.

Τι πιστεύετε ότι θα μπορούσε να γίνει επιπλέον για να είναι το Κέντρο Υγείας πλήρως εξοπλισμένο;

Το Κέντρο Υγείας είναι δύσκολο να είναι εξοπλισμένο σαν νοσοκομείο. Καταρχήν θα πρέπει να υπάρχει κλινική, να μπορούμε να νοσηλεύσουμε έναν ασθενή. Αλλά θα πρέπει να έχει έσοδα, πράγμα που δεν συμβαίνει π.χ. όταν κάνεις ακτινολογικές εξετάσεις δεν θα τις πληρώσεις εσύ αλλά η ασφάλεια σου. Εδώ είμαστε το μόνο Κέντρο Υγείας που δεν έχουμε έσοδα από τις ασφάλειες και οι ασφαλισμένοι κάνουν τα πάντα δωρεάν.

Οι υπάρχοντες ιατροί καλύπτουν μόνο τις ειδικότητές τους ή μπορεί να χρειάζεται να καλύψουν και άλλες ειδικότητες;

Οι υπάρχοντες ιατροί σε ένα νησί με 3.000 κατοίκους κάνουν τα πάντα, και τον ορθοπεδικό έχει τύχει να κάνουμε, δηλαδή οι γιατροί να πούνε τη γνώμη τους και μετά να τους στείλουμε σε έναν αρμόδιο γιατρό.

Αυτό όμως είναι καλό;

Δεν μπορεί να κάνει διάγνωση. Απλώς τον παραπέμπει στο γιατρό που είναι αρμοδιότητά του.

Ποιος είναι ο λόγος που το Κέντρο Υγείας έχει ελλείψεις σε βασικά συστήματα υποδομής (εξοπλισμού και προσωπικού);

Γιατί τόσα χρόνια δεν ενδιαφέρθηκε κανείς να γίνουν δεκτές προσλήψεις για το νοσοκομείο. Δηλαδή να υπάρχουν νοσηλεύτριες, γιατροί οι οποίοι προβλέπονται στο οργανόγραμμα του νοσοκομείου. Η αδιαφορία της πολιτείας τα προηγούμενα χρόνια.

Οι γιατροί είναι νέοι, ειδικευμένοι, με εμπειρία;

Ναι ειδικευμένοι είναι, μεγάλους σε ηλικία δεν έχουμε.

Υπάρχουν μόνιμοι γιατροί ή συνέχεια αλλάζουν;

Μόνιμοι γιατροί είναι αυτοί που έχουμε εδώ, εκτός από τους αγροτικούς που κάνουν το αγροτικό τους και οι περισσότεροι γιατροί έχουν εγκατασταθεί μόνιμα εδώ. Ούτως ή άλλως ένας γιατρός, αν θυμάμαι καλά υπογράφει συμβόλαιο με το νοσοκομείο για παραμονή του 8 χρόνια και δεν παίρνει μετάθεση. Ενώ π.χ. οι νοσηλεύτριες έρχονται εδώ και μετά παίρνουν μετάθεση και πάνε σε άλλο νοσοκομείο.

Αν αλλάζουν, κάθε πότε και ποιο ποσοστό από αυτούς;

Αν έχει τύχει να φύγει γιατρός από εδώ είναι λόγω των συνθηκών εργασίας π.χ. πρέπει να πάσα στιγμή να κάνουμε διακομιδή κλπ. θέλουν να πάνε σε πιο μεγάλα νοσοκομεία και φεύγουν.

Υπάρχουν κάποια έργα ή κάποια προγράμματα που βρίσκονται σε εξέλιξη και αφορούν το Κέντρο Υγείας;

Ναι, κάποιες προσλήψεις και προκηρύξεις θέσεων για νοσηλεύτριες, για οδηγούς, για έναν διοικητικό υπάλληλο που χρειάζεται μόνιμος εδώ αλλά δεν έχουν προκηρύξει τη θέση. Επίσης για μηχανήματα 147.000€ μέσω νομαρχίας τα οποία της μικροβιολογίας και προσπαθούμε αυτό το κονδύλι δηλαδή έχουμε κάνει μια έκθεση τι ελλείψεις έχουμε και τι μας χρειάζεται για να τα πάρουμε.

Έχουν γίνει χρηματοδοτήσεις από τα ΚΠΣ;

Από ότι γνωρίζω όχι.

Συνέντευξη 12

Συνεντευξιαζόμενη:

Γαμπιεράκη Αναστασία

Επάγγελμα: Υπάλληλος ΙΚΑ.

Ημερομηνία συνέντευξης: 4 Οκτωβρίου 2004

Θα ήθελα να μου δώσετε στοιχεία για τους άνεργους της Πάτμου;

Τα 2 τελευταία χρόνια επιδοτούμενων ανέργων. Πέρα από τους άνεργους τους άλλους που δεν έχουν δουλέψει ποτέ και δεν έχουν πάρει ανεργία.

Γι' αυτούς υπάρχει κάποιος αριθμός;

Γι' αυτούς όχι.

Για να ξέρω σε σχέση με τον πληθυσμό της Πάτμου, πόσοι είναι οι άνεργοι από αυτούς που εργάζονται το καλοκαίρι, πόσοι το χειμώνα δεν εργάζονται;

Αυτοί που επιδοτούνται το χειμώνα είναι εποχιακά απασχολούμενοι. Δηλαδή εσύ θα κάνεις για την ανάπτυξη, αυτό που θα υποστηρίξεις είναι ότι η απασχόληση είναι εποχιακή. Το υπόλοιπο ποσοστό που είναι οι άνεργοι δε σε απασχολεί γιατί παίρνουν ένα Δελτίο για να πάνε στο Δήμο για να παρακολουθήσουν σεμινάρια.

Δηλαδή δεν υπάρχει ένας επίσημος κατάλογος των ανέργων.

Ένα καλό δείγμα που έχεις είναι αυτό, είναι οι επιδοτούμενοι άνεργοι που βγαίνουν στην εργασία και μετά κάθονται στην ανεργία. 4 μήνες δουλεύουνε και 4 μήνες επιδοτούνται και δεν δουλεύουνε.

Όσο για τους άλλους, δηλαδή αυτούς που δεν έχουν εργαστεί ή είναι στο ταμείο ανεργίας τι ποσοστό του πληθυσμού καλύπτουν;

Για να έχεις ποσοστό θα πρέπει να σου δώσω νούμερο και νούμερο δεν μπορώ να σου δώσω. Αυτό που μπορώ να σου δώσω είναι νούμερο για τους επιδοτούμενους άνεργους.

Πόσοι άνεργοι δηλώνουν ότι υπάρχουν; Από αυτούς πόσοι εργάζονται εποχιακά και περίπου τι επαγγέλματα κάνουν;

Θα σου δώσω τα δυο τελευταία χρόνια, λοιπόν είχαμε το 2003 220 επιδοτούμενους άνεργους. Το 2002, 167 επιδοτούμενοι άνεργοι. Το 167, για να είμαι ακόμα πιο ακριβής, πιάνει την περίοδο 2002-2003 και το δεύτερο νούμερο που σου 'δωσα το 220 πιάνει το 2003-2004 και αυτή που θα διανύσουμε τώρα είναι το 2004-2005.

Για το 2001-2002;

Είχαμε 175 επιδοτούμενοι άνεργοι το 2001-2002. επιδοτούμενοι άνεργοι σημαίνει 6 μήνες μάξιμουμ χρόνο εργασίας και 6 μήνες ανεργίας περίπου.

Δηλαδή αν εργάζεται 8 μήνες επιδοτείται 4.λίγο-πολύ σχεδόν το μισό χρόνο τον περνάει στην ανεργία. Τα επαγγέλματα είναι γύρω από τον τουρισμό δηλαδή σερβιτόροι, λαντζέρες, μπουφетζήδες, βοηθοί σερβιτόροι, καθαρίστριες. Αυτοί κυρίως οι επιδοτούμενοι έχουν να κάνουν με επαγγέλματα όπως ξενοδοχοϋπάλληλοι, καμαριέρες, ρεσεψιονίστ και άλλα επαγγέλματα γύρω από τον τουρισμό.

Αυτοί δηλώνουν αν το χειμώνα εργάζονται;

Όχι αυτοί δεν εργάζονται, 6 μήνες το χειμώνα τους πληρώνει ο ΟΑΕΔ ως άνεργοι. Αυτό σημαίνει επιδοτούμενος άνεργος, ότι βγαίνεις στην ανεργία αλλά επειδή έχεις εργαστεί και έχεις μαζέψει ένσημα σου πληρώνει ο ΟΑΕΔ επίδομα ανεργίας.

Περίπου σε ποιες τιμές κυμαίνεται το εισόδημά τους; Αυτών που εργάζονται εποχιακά;

Εγώ θα σου πω τι επίδομα ανεργίας παίρνουν. Τώρα τι μισθό παίρνουν και τι αποδοχές έχουν δεν μπορώ να σου δώσω στοιχεία.

Ένα μέσο όρο περίπου;

Ο καθένας από αυτούς παίρνει περίπου το χρόνο 1980 € από την ανεργία και είναι περίπου 4.800€ για έναν καλό μισθό σου βάζω επί 6 μήνες που συνήθως δεν είναι 6 μήνες η σεζόν αλλά λέμε τώρα και άλλα 4.800 € από 800€ το μήνα, σου βάζω τώρα από τη δουλειά τους. Δηλαδή 4800 και 1980 ... όχι παραπάνω από 7.000€. επίσημα (γιατί «κλέβουν» κιόλας).

Ποια διαστήματα ο περισσότερος πληθυσμός δηλώνουν άνεργοι;

6 μήνες το χρόνο. Υπάρχουν βέβαια τα 220 άτομα οι επιδοτούμενοι άνεργοι αλλά υπάρχουν και άτομα που εργάζονται μόνιμα, όλο το χρόνο. Θα τονίσεις για την ανοικοδόμηση του νησιού λόγω ότι είναι τουριστικό.

Συνέντευξη 13

Συνεντευξιαζόμενος:

Γιαμαίος Μιχάλης

Επάγγελμα: Ψαράς

Ημερομηνία συνέντευξης: 20 Μαρτίου 2005

Η Πάτμος έχει παράδοση στην αλιεία;

Ανέκαθεν οι κάτοικοι ασχολούνταν με την αλιεία, όπως βέβαια και με άλλα επαγγέλματα.

Υπάρχουν ψαράδες; Το έχουν ως αποκλειστικό επάγγελμα;

Υπάρχουν αρκετοί. Αυτοί που έχουν επαγγελματική άδεια αλιείας θεωρούνται ως επαγγελματίες αλιείς και υπάρχουν αρκετοί.

Τι είδους ψάρια συνήθως αλιεύονται;

Απ' όλες τις κατηγορίες ψαριών που υπάρχουν στη Μεσόγειο.

Υπάρχει σωματείο για τους ψαράδες; Από πότε άρχισε να λειτουργεί; Πόσα μέλη αριθμεί; Ποιες είναι οι δραστηριότητες του;

Ναι, υπάρχει ένα σωματείο εδώ στο νησί και ονομάζεται «Σωματείο Επαγγελματιών Αλιέων». Το σωματείο αυτό άρχισε να δραστηριοποιείται από το 1978 περίπου. Αριθμεί περίπου 70-80 ψαράδες ενώ υπάρχουν και άλλοι που δεν είναι γραμμένοι αλλά ασχολούνται με την αλιεία. Σκοπός του είναι η συσπείρωση και η εξυπηρέτηση των αναγκών των ψαράδων.

Στο σωματείο είναι γραμμένοι όλοι οι επαγγελματίες ψαράδες;

Όχι όλοι, είναι ορισμένοι.

Τα ψάρια που αλιεύετε είναι μόνο για ιδιοκατανάλωση ή προμηθεύετε και την τοπική αγορά;

Όχι δεν είναι μόνο για ιδιοκατανάλωση γιατί κάνουν εξαγωγή στον Πειραιά, και ορισμένες φορές και στο Βόλο (όταν πέσει πολλή ποσότητα, ιδίως το χειμώνα). Τα ψάρια με τα οποία προμηθεύουμε την τοπική αγορά είναι κυρίως μαρίδα, γόπα, και παλαμίδες. Γενικά προμηθεύουμε την τοπική αγορά με ψάρια Β' και κυρίως Γ' κατηγορίας.

Απορροφάται όλη η προσφερόμενη ποσότητα από την τοπική αγορά;

Ναι, υπάρχουν 3 ψαράδικα στο νησί και οι περισσότεροι ψαράδες τα δίνουν εκεί. Έπειτα ότι περισσέψει το στέλνουν στις ψαραγορές του Πειραιά.

Θεωρείται επαρκές το εισόδημα που προκύπτει από αυτή τη δραστηριότητα;

Όχι, χρειάζεται να έχουμε και άλλη απασχόληση.

Υπάρχουν επιδοτήσεις σχετικές με την αλιεία;

Ναι, υπάρχουν επιδοτήσεις π.χ. αν πάρεις μηχανή, αν φτιάξεις καΐκι. Οι δραστηριότητες αυτές επιδοτούνται από την Ευρωπαϊκή Ένωση.

Οι ντόπιοι ασχολούνται επαγγελματικά με την αλιεία ή μόνο ερασιτεχνικά;

Και τα δύο. Ερασιτεχνικά είναι κυρίως για ιδιοκατανάλωση.

Θεωρείτε ότι υπάρχουν προβλήματα στον κλάδο;

Βέβαια, πολλά προβλήματα όπως π.χ. καταστροφή διχτυών από δελφίνια και φώκιες, η υπερβολική αλιεία που έχει μειώσει την παραγωγικότητα των ψαριών, ακρίβεια καυσίμων κ.ά.

Πιστεύετε ότι μπορεί να γίνει κάτι περισσότερο ώστε να θεωρείται αυτό το επάγγελμα αποδοτικό;

Είναι αργά πια γιατί δεν υπάρχουν ψάρια και όταν είσαι υποχρεωμένος να φτιάξεις χιλιάδες ωριές δίχτυα είναι ανώφελο.

Υπάρχουν νέοι που ασχολούνται και θέλουν να συνεχίσουν αυτό το επάγγελμα;

Πολύ ελάχιστοι. Όχι γιατί βλέπουν τα προβλήματα.

Τι τύπου αλιευτικά μέσα χρησιμοποιείτε; Είναι σύγχρονα;

Δίχτυα, παραγάδια, τράτες, αυτά είναι περισσότερο. Το 50% είναι σύγχρονα.

Είναι φιλικά προς το περιβάλλον;

Ναι, γιατί δεν ψαρεύουν με δυναμίτες ή χλώρια πια.

Περίπου με πόσα κιλά προμηθεύει ένας ψαράς την αγορά; Είναι ικανοποιητικά;

Ανάλογα, ένας ψαράς μπορεί να πιάσει 5 κιλά τη μια μέρα, 2 κιλά την άλλη και 10 την επόμενη. Δεν είναι σταθερή η προσφορά.

Πιστεύετε ότι υπάρχει μέλλον για την ανάπτυξη της αλιείας στην Πάτμο;

Όχι, γιατί υπάρχουν προβλήματα και το σημαντικότερο είναι ότι δεν υπάρχουν πια ψάρια.

Συνέντευξη 14

Συνεντευξιαζόμενος:

Μιχελής Νεκτάριος.

Επάγγελμα: Υπάλληλος συνεταιρισμού.

Ημερομηνία συνέντευξης: 24 Δεκεμβρίου 2004

Πόσα χρόνια λειτουργεί ο συνεταιρισμός;

Από το 1945 έχει ξεκινήσει. Όχι βέβαια με την ίδια δραστηριότητα, πιο λίγα προϊόντα κ.λ.π. δηλαδή λειτουργεί περίπου 55 χρόνια.

Με ποιες δραστηριότητες ασχολείται τώρα;

Με την πώληση αγαθών για τα ζώα, δηλαδή ζωοτροφές, λιπάσματα και φυτοφάρμακα.

Πόσα μέλη έχει;

Τώρα έχει 48 μέλη.

Διατηρεί κάποιο καταστατικό;

Ναι, υπάρχει καταστατικό που είναι οι αρχές.

Υπάρχει κάποιο οργανόγραμμα του συνεταιρισμού;

Ναι, υπάρχει πενταμελές διοικητικό συμβούλιο με πρόεδρο, αντιπρόεδρο, γραμματέα, ταμία και μέλη.

Υπάρχουν υπάλληλοι μέσα στο συνεταιρισμό;

Ναι, εγώ σαν ιδιωτικός υπάλληλος και σαν γραμματέας.

Είναι ευχαριστημένα τα μέλη από τη λειτουργία του συνεταιρισμού;

Από τους 48, οι 8 δεν έχουν καν ασχολία γεωργική, δεν έρχονται να ψωνίσουν τίποτε. Ήταν γραμμένοι οι παππούδες τους που είχαν τη μερίδα και δεν έχουν ζώα τίποτα, αλλά οι πιο πολλοί συνεταίροι λόγω ότι υπάρχει ανταγωνισμός, διότι υπάρχουν άλλα δύο μαγαζιά και βρίσκουνε πιο φθηνά, (γιατί εγώ όσα παίρνω είναι με τιμολόγιο ή με

ΦΠΑ), ενώ σαν ελεύθερος επαγγελματίας μπορείς να το αποφύγεις το ΦΠΑ. Βρίσκουν τώρα μια διαφορά 2,5 € και τέτοια και δεν έρχονται να ψωνίσουν από εδώ. Ενώ δηλαδή υπάρχει καλύτερη πίστωση, καλύτερες τιμές από το άλλο που το παίρνει, εξυπηρέτηση στα χαρτιά του κ.λ.π.

Θεωρείται αυτόνομος ο συνεταιρισμός ή συνεργάζεται με άλλους;

Αυτή τη στιγμή είναι αυτόνομος αλλά έχει βγει απόφαση ότι όποιος θέλει μπορεί να συνεργαστεί. Δηλαδή μπορούμε να πάμε εμείς να συνεργαστούμε με τον συνεταιρισμό Καλύμνου και να γίνει συγχώνευση. Αλλά δεν μας συμφέρει να το κάνουμε γιατί όλοι οι συνεταιρισμοί εκτός από την Κω είναι φαληρημένοι-καταχρεωμένοι και έτσι θα καταστραφούμε και εμείς.

Για ποιο λόγο ιδρύθηκε;

Είναι μια συνεταιριστική οργάνωση που έχει ως σκοπό να εξυπηρετεί το γεωργό με τον καλύτερο δυνατό τρόπο. Καλύτερες τιμές, ευκολίες πληρωμής, μπορεί να δώσει και δάνεια, βοηθάει στα χαρτιά του, να βγάζουν ΟΓΑ που θέλουν κάποιοι άνθρωποι για συντάξεις και τέτοια, δηλαδή αυτός είναι ο ρόλος του. Δεν είναι κερδοσκοπική επιχείρηση, προσπαθούμε ίσα να βγάλουμε τα έξοδά μας εμείς. Ο άλλος που κάνει τις διαδρομές της διανομής κάθε Κυριακή, ο πρόεδρος που πληρώνεται (σαν έξοδα παραστάσεως δικαιολογείται αυτό), μηχανήματα κ.λ.π.

Πάντως δεν ιδρύθηκε για το λόγο ότι οι γεωργοί της Πάτμου ήθελαν να αντεπεξέλθουν στις δυσκολίες τους.

Ναι, ήθελε να τους βοηθήσει ώστε να γίνουν καλύτερα τα πράγματα.

Έχουν αυξηθεί διαχρονικά τα μέλη, ή μειώνονται;

Μειώνονται, οι καινούριοι δεν έρχονται, έχω κάνει πρόταση σε πολλούς και δεν έρχονται να δηλώσουν.

Για ποιο λόγο δεν έρχονται;

Όταν πεθαίνει ένας παλιός δεν έρχεται αντικαταστάτης του. Ένας παλιός που δούλευε στα χωράφια, ο γιος του τώρα δεν ασχολείται καν με τα γεωργικά και δεύτερον οι μικροί γεωργοί δεν είναι καθεαυτού 100%. Έχουν 30% τη γεωργική εκμετάλλευση και 70% την άλλη δουλειά που κάνουνε. Οπότε δε δείχνουν ενδιαφέρον, δεν θέλουν

να ασχοληθούν κατά κύριο λόγο με τη γεωργία. Γιατί ο συνεταιρισμός εδώ ζητάει για να γίνεις μέλος να έχεις το 51% τη δουλειά του γεωργού.

Λαμβάνετε κάποιες επιδοτήσεις;

Η μόνη επιδότηση που μπορεί να μας δώσει το κράτος είναι μια βοήθεια στις μεταφορές δηλαδή να μας δώσει 30 € στον τόνο, η μόνη ευκολία που κάνει αλλά πάλι δεν υπάρχει εδώ Αγροτική Τράπεζα να σε εξυπηρετήσει.

Επιδoteί το κράτος ή η Ε.Ε. κάποια έργα ή δραστηριότητες σας;

Τελευταία αυτή συγχώνευση που πάει να γίνει για καλυτέρευση των συνεταιρισμών. Το πριμ αυτό που δίνουν στα κιλά και σου δίνουν και κάποια δάνεια από τράπεζες να μπορέσεις να κάνεις κάποια επέκταση. Αυτά είναι που σε βοηθάνε, δεν είναι τίποτε άλλο. Επιδoteίσεις και τέτοια δε δίνουνε.

Όλοι οι παραγωγοί του νησιού είναι μέλη του συνεταιρισμού;

Όχι, είναι 48 τα μέλη, ενώ οι γεωργοί εδώ στην Πάτμο είναι περίπου 120.

Εισχωρούν μέλη που είναι νεαρά στην ηλικία;

Όχι.

Ποιες είναι οι υποχρεώσεις και τα δικαιώματα των μελών του συνεταιρισμού;

- ✓ Κάθε χρόνο είναι υποχρεωμένοι να πληρώσουν μια συνεταιριστική μερίδα η οποία έχει ψηφιστεί στις 25.000 δρχ. δηλαδή περίπου 75 €.
- ✓ Υποχρέωση του είναι να υποστηρίξει το συνεταιρισμό ως μέλος.
- ✓ Να μην τον ανταγωνίζεται.
- ✓ Υποχρεούνται τα μέλη να παραμείνουν στο συνεταιρισμό τουλάχιστον για 3 χρόνια και αναλαμβάνουν την υποχρέωση εγγραφής στην ομάδα των παραγωγών.
- ✓ Μπορούν να αποχωρήσουν μετά από κάποια 3ετία.
- ✓ Τα μέλη του συνεταιρισμού δεσμεύονται να συμμορφώνονται πιστά στις διατάξεις του καταστατικού και του εσωτερικού κανόνα λειτουργίας του συνεταιρισμού.

- ✓ Να συμμορφώνονται στις αποφάσεις της Γενικής Συνέλευσης και τις αποφάσεις της πλειοψηφίας που θα συγκεντρώνει ποσοστό μεγαλύτερο από το 50% των ψηφοφόρων για να γίνει ψηφοφορία.
- ✓ Να συμμετέχουν ενεργά στη λειτουργία και τις δραστηριότητες του συνεταιρισμού.
- ✓ Να εξυπηρετούν τα συμφέροντα του συνεταιρισμού και να μην προβαίνουν σε πράξεις που μπορούν να βλάψουν τα συμφέροντά του ή τα συμφέροντα των συνεταίρων του συνεταιρισμού.
- ✓ Να μην ανταγωνίζονται το συνεταιρισμό στον οποίο είναι μέλη.
- ✓ Να τηρούν όλες τις υποχρεώσεις που ορίζονται από το καταστατικό και των κανόνων λειτουργίας της ομάδας των παραγωγών.
- ✓ Να παραδίδουν στο συνεταιρισμό σύμφωνα με τον κανόνα λειτουργίας την παραγωγή τους δηλαδή μπορείς να μου φέρεις σιτάρι, να στο πληρώσω και μετά να το πουλάω.
- ✓ Εμπορία προϊόντων την οποία αποφάσισε η Γενική Συνέλευση μετά από μεταποίηση ή όχι.
- ✓ Να δηλώσουν στο συνεταιρισμό μέσα σε προθεσμία που καθορίζει το Διοικητικό Συμβούλιο με απόφαση του την παραγωγή που ορίζεται για πώληση των προϊόντων της οποίας απόφαση για συγκέντρωση έχει η Γενική Συνέλευση. Δηλαδή αν εμείς είχαμε τομέα σαν μανάβικο δηλαδή κάποια ψυγεία και έναν θάλαμο θα μπορούσαμε να αγοράζουμε και να πουλάμε. Αλλά χρειάζεται δουλειά για να μπορείς να το κάνεις αυτό το πράγμα. Θα μπορούσε να έχει είδη ρούχων ή είδη ραπτικής, κλωστές κ.λ.π.
- ✓ Να εφαρμόζει κανόνες παραγωγής και ποιότητας που θεσπίζονται για κάθε προϊόν με αποφάσεις της Γενικής Συνέλευσης.
- ✓ Να δέχονται και να διευκολύνουν τα όργανα του συνεταιρισμού που είναι αρμόδια για τον έλεγχο της τήρησης των κανόνων παραγωγής και της ποιότητας.
- ✓ Να τηρούν όλες τις υποχρεώσεις που επιβάλλονται από το συνεταιρισμό-ομάδα παραγωγών.
- ✓ Να εμπορεύονται την παραγωγή πρώτων υλών του συνεταιρισμού.
- ✓ Τα μέλη μπορούν να απαλλάσσονται μερικώς ή ολικώς με απόφαση της Γενικής Συνέλευσης από την υποχρέωση της παράδοσης της παραγωγής τους εφόσον:

- Έχουν αντικειμενική αδυναμία,
 - Άλλους σοβαρούς λόγους.
 - Πριν από την ένταξή τους στο συνεταιρισμό είχαν συνάψει αποδεδειγμένα συμβάσεις πώλησης των προϊόντων σε τρίτους εφόσον ο συνεταιρισμός έχει ενημερωθεί έγκαιρα για τη διάρκεια του όγκου παραγωγής. Δηλαδή να κάπου αλλού έχουν βρει κάτι καλύτερο ο συνεταιρισμός αδυνατεί α απορροφήσει την ποσότητα παραγωγής.
- ✓ Επίσης είναι η ρήτρα να παραβεί και πολλά άλλα.

Ποια είναι τα δικαιώματα των μελών;

- ✓ Μπορούν να ψηφίζουν σε κάθε Γενική Συνέλευση.
- ✓ Μπορούν να εκφέρουν τη γνώμη τους.
- ✓ Έχουν το δικαίωμα μέσω του συνεταιρισμού να προάγουν τα εμπορεύματα τους.
- ✓ Να έχουν καλύτερη εξυπηρέτηση, καλύτερες τιμές.
- ✓ Αν κάπου υπάρχει πρόβλημα μπορούν να κάνουν ένσταση κ.λ.π.

Υπάρχει κέρδος στο συνεταιρισμό;

Αυτή τη στιγμή το κέρδος είναι περίπου 1%, πολύ λίγο.

Πιστεύετε ότι ο συνεταιρισμός θα μπορούσε να επεκτείνει τις δραστηριότητες του; Αν ναι προς ποιες κατευθύνσεις;

Ναι θα μπορούσε, καταρχάς να κάνει άλλη μία αποθήκη (βέβαια είναι πολύ μικρό το νησί) και να φέρει κάποια πράγματα που χρειάζονται π.χ. λάδια κ.λ.π. μέσω άλλων συνεταιρισμών και παραγωγών, γιατί να το δημιουργήσεις και δεν έρχονται πάει στράφι μετά.

Ποια είναι η νομική μορφή του συνεταιρισμού;

Είναι Ν.Π.Ι.Δ. Υπάγεται στην Ένωση της Ρόδου και το κράτος εμπλέκεται...

Υπάρχουν κάποιοι στόχοι που θέλετε να πετύχετε μέσω του συνεταιρισμού;

Την καλύτερη εξυπηρέτηση όλων των παραγωγών, καλύτερες τιμές και να βελτιωθεί κάπως η αγροτική ανάπτυξη γιατί δεν είναι και τόσο καλή.

Ποιο είναι το επίπεδο εκπαίδευσης των μελών του συνεταιρισμού;

Κατά μέσο όρο έχουν βγάλει το δημοτικό. Έτσι και αλλιώς οι περισσότεροι είναι ηλικιωμένοι.

Προσφέρετε μέρος των κερδών για κοινωνικές σκοπούς;

Όχι, δεν έχει γίνει αυτό. Τουλάχιστον τα τελευταία 5-6 χρόνια που δουλεύω εδώ δεν έχει γίνει κάτι τέτοιο.

Σε ποιες ηλικίες κυμαίνονται τα μέλη του συνεταιρισμού;

Από 45 και άνω είναι. Όχι, υπάρχουν και κάποιοι πιο νέοι οπότε από 25 και άνω.

Τι εξοπλισμό διαθέτετε για τη λειτουργία του συνεταιρισμού;

Ένα αυτοκίνητο, 3 μηχανές για εκμετάλλευση καλαμποκιού δηλαδή ξεφόρτωμα και τέτοια πράγματα.

Τα μηχανήματα ανανεώνονται ή είναι παλιά;

Παλιά είναι αλλά ακόμα λειτουργούν καλά δεν υπάρχει πρόβλημα.

Λειτουργεί σε συνεχή βάση ή κάποιες συγκεκριμένες μέρες;

Λειτουργεί κάθε Τετάρτη, Σάββατο και Κυριακή για μερικές ώρες.

Επηρεάζει αυτό τους παραγωγούς;

Όχι, γιατί όποιος θέλει να ψωνίσει κανονίζει τις παραγγελίες του και έρχεται. Επίσης εφόσον γίνεται διανομή και από εμάς, δηλαδή παίρνει τηλέφωνο και του τα πηγαίνουμε όπου θέλει με το αυτοκίνητο.

Τι πιστεύετε ότι θα μπορούσε να γίνει επιπλέον για την καλύτερη λειτουργία του συνεταιρισμού;

Να γίνει μια καλύτερη συντήρηση στο κτίριο και να φτιαχτεί μια αποθήκη και τα κέρδη που θα αποφέρει να χρησιμοποιηθούν για κάποιο άλλο σκοπό π.χ. να μπορέσουμε να ρίξουμε και άλλο τις τιμές για πιο καλύτερα για τους παραγωγούς ή κάποια διευκόλυνση με караβάκι και να φέρνουμε πράγματα πιο φθηνά.

Πιστεύετε ότι ο συνεταιρισμός θα μπορούσε να συμβάλει στην ανάπτυξη του νησιού μέσω της αλληλεγγύης και της συνεργατικότητας των παραγωγών;

Σίγουρα, σίγουρα αν υπάρχει υποστήριξη θα μπορούσαν να γίνουν πολλά πράγματα.

Συνέντευξη 15

Συνεντευξιαζόμενος:

Μιχελής Νεκτάριος

Επάγγελμα: Υπάλληλος Συνεταιρισμού.

Ημερομηνία συνέντευξης: 4 Οκτωβρίου 2004

Θα ήθελα στοιχεία για τους γεωργούς και τους κτηνοτρόφους της Πάτμου.

Επιδοτούνται 48 άτομα για αιγοπρόβατα. Απ' αυτούς άλλοι κάνουν τυριά και άλλοι πουλάνε κρέας απ' έξω.

Πόσοι γεωργοί, πόσοι κτηνοτρόφοι υπάρχουν στην Πάτμο.

Τον αριθμό των γεωργών εν μπορώ να σου τον πω, απ' τον ΟΓΑ θα το βρεις. Είναι άλλοι 19 που ασχολούνται με την καλλιέργεια σκληρού σίτου. Ενώ οι γεωργοί δεν ξέρω ακριβώς πόσοι είναι γιατί υπάρχουν και ερασιτέχνες, αλλά και επαγγελματίες.

Γνωρίζετε εμπειρικά πόσα στρέμματα καλλιεργούνται κατά μέσο όρο από κάθε γεωργό;

Λογικά, περίπου για τα σιτηρά ο καθένας γύρω στα 15. Αλλά δεν μπορώ να σου πω τώρα γιατί άλλοι καλλιεργούνε 5 άλλοι 30. Δεν μπορώ να στα πω τώρα στο σύνολο γιατί έχουνε πάρει και τους χάρτες που έχουνε τα σκληρά σιτάρια και τα βρωμάρια.

Ποια είδη καλλιεργούνται εδώ στην Πάτμο; Και περίπου ποιες ποσότητες;

Λοιπόν οι καλλιέργειες από σιτηρά περιλαμβάνουν το σκληρό σιτάρι. Κοίτα αυτοί βγάζουνε και τα φέρνουνε εδώ πέρα για να τα πουλήσουνε αλλά αυτό δε γίνεται, οπότε δεν υπάρχει σκληρό σιτάρι, τι να σου πω 500 στρέμματα περίπου, βρώμη 1000 στρέμματα περίπου, κριθάρι 300 στρέμματα περίπου. Μετά είναι τα κηπευτικά, πατατόσπορο για παραγγελίες. Οπωροκηπευτικά, καλό είναι να ρωτήσεις στον Άγιο-Νικόλα που ασχολούνται.

Δηλαδή ο συνεταιρισμός με αυτούς τους ανθρώπους συνεργάζεται;

Όχι ο συνεταιρισμός δεν έχει καμία σχέση με τα οπωροκηπευτικά. Λειτουργεί μόνο με ζωοτροφές και λιπάσματα. Να σου γράψω τι λιπάσματα φεύγουν; Κάθε χρόνο;

Φεύγουν γύρω στα 10.000 κιλά. Για βοοειδή είναι γύρω στα 12 άτομα και σύνολο πρέπει να είναι γύρω στα 35-50 βοοειδή αυτά που έχουμε στην Πάτμο, ξέρεις, αγελάδες- μοσχάρια.

Οι επιδοτήσεις κυρίως από πού είναι, από τα Κοινοτικά Πλαίσια;

Είναι από την ΕΟΚ, από επιδοτήσεις κυρίως τα σιτάρια, αιγοπρόβατα είναι από την ΕΟΚ, και είναι άλλη μια που παίρνουν από το κράτος, από το Δήμο.

Αυτά περίπου, που κυμαίνονται;

Είναι 23€/αιγοπρόβατο, το στάρι πάει 45 €/στρέμμα το σκληρό και τα βοοειδή πάνε περίπου στα 200 €/κεφάλι, το χρόνο όλα αυτά.

Εμπειρικά οι γεωργοί ή οι κτηνοτρόφοι αυξάνονται κάθε χρόνο ή μειώνεται ο αριθμός τους;

Στατιστικά στους 10 που πεθαίνουν, οι 5 μπαίνουν. Δηλαδή όσοι ασχολούνται με τις δουλειές από τους πατεράδες τους εντάξει αλλά για να καινούριος από το σχολείο να πάει να γίνει γεωργός δύσκολα. Όσοι μείνανε από τον Κάμπο.

Οπότε μειώνονται.

Ναι υπάρχει μείωση.

Τα εισοδήματα τους περίπου θεωρούνται επαρκή;

Όχι γιατί μπορούν να κάνουν και άλλη δουλειά, δε βγαίνουν εύκολα.

Α, όλοι έχουν δεύτερη απασχόληση;

Εντάξει σταθεροί είναι 10 που ασχολούνται με αυτά. Π.χ. ο Νικόλας απ' το Λιβιάδι (των Καλογήρων), απ' τον Αι- Νικόλα, απ' τη Χώρα κάνα δυό. Όλοι οι άλλοι βλέπεις κάνουν και άλλη δουλειά. Άλλοι στην οικοδομή, άλλοι στα ζώα.

Προϊόντα που παράγονται, γνωρίζετε αν εξάγονται; Αν δηλαδή βγαίνουν και σε άλλες αγορές; Στα γύρω νησιά;

Αυτό που μπορεί μόνο να εξάγεται είναι το κρέας δηλαδή αιγοπροβάτων που βγαίνει έξω Κάλυμνο και αυτά. Επίσης στη Λέρο, Αθήνα και Ρόδο καμιά φορά. Όλα τ' άλλα

εδώ πέρα δεν το πουλάνε παραέξω και έτσι π.χ. στα γαλακτοκομικά υπάρχει μόνο εσωτερική παραγωγή και εκμετάλλευση.

Στις καλλιέργειες ή στα ζώα απασχολούν και δεύτερα άτομα ή μόνοι τους;

Όχι είναι οικογενειακές επιχειρήσεις. Τώρα εντάζει άμα πάρουν κανένα Αλβανό στα σκαψίματα και αυτά σπάνια. Πιο πολύ οικογενειακά γίνονται.

Συνέντευξη 16

Συνεντευξιαζόμενη

Κάνδρου Ειρήνη

Επάγγελμα: Γραμματέας στο Δημαρχείο.

Ημερομηνία συνέντευξης: 4 Οκτωβρίου 2004

Πόσοι γεωργοί υπάρχουν στην Πάτμο;

40-50 είναι αυτοί που δηλώνουν επίσημα. Ίσως ανεπίσημα να 'ναι και παραπάνω.

Περίπου πόσοι είναι οι γεωργοί, οι κτηνοτρόφοι κλπ.

Γεωργοκτηνοτρόφους τους ονομάζουμε γιατί καλλιεργούν τα χωράφια και ενοικιάζουν κάβους για να βόσκουν τα ζώα τους. Γύρω στα 40 με 50 άτομα είναι τα επίσημα. Με τα πολλά ζώα περίπου 30 τώρα ανεπίσημα. Μπορεί να υπάρχουνε άλλοι με κατσίκες, κότες και τέτοια. Γύρω στα 50, αλλά πάντα στο περίπου.

Αυτοί ξέρετε περίπου τι εισοδήματα έχουν;

Δεν μπορούμε να τα ξέρουμε αυτά.

Ένα μέσο όρο; Αν...

Δεν ξέρω τα εισοδήματα τους. Γιατί δεν έχουν το επάγγελμα μόνο της γεωργίας ή της κτηνοτροφίας, είναι που κάνουν και κάνα μεροκάματο πουθενά. Κατάλαβες;

Κυρίως οικοδόμοι και τέτοια;

Ε, ναι ανάλογα, στο ψάρεμα.

Πάντως το εισόδημα αν ξέρετε τουλάχιστον, αν είναι επαρκές.

Αυτά είναι προσωπικά τους, δεν μπορώ να ξέρω εγώ το εισόδημά τους.

Γνωρίζετε αν εξάγονται προϊόντα στα γύρω νησιά;

Ναι, κρέατα που πάνε στη Σάμο και στα γύρω νησιά.

Συνέντευξη 17

Συνεντευξιαζόμενος:

Σταύρος Γιαμαίος

Επάγγελμα: Γεωργός

Ημερομηνία συνέντευξης: 4 Οκτωβρίου 2004

Πόσα χρόνια ασχολείστε με αυτή τη δραστηριότητα, έχετε αυτή την εκμετάλλευση;

Όσο χρονών είμαστε, τώρα είμαι 48 ετών, οπότε πάνω από 30 χρόνια.

Η εκμετάλλευση αυτή είναι κληρονομική;

Ναι

Δηλαδή από παππούδες την κληρονομήσατε;

Ναι.

Και καλλιεργείτε όλο το χρόνο;

Σχεδόν, εποχιακά πράγματα, περισσότερο καλοκαιρινά.

Τι προϊόντα καλλιεργείτε;

Ντομάτες, καρπούζια, πεπόνια, αγγούρια, κολοκύθια, φασόλια, μελιτζάνες, πιπεριές, λάχανο, κουνουπίδι, μπρόκολα κ.ά.

Περίπου, πόσα κιλά παράγετε;

Δεν μπορούμε να υπολογίσουμε σε ποσότητες πόσο βγάζει.

Ίσως ανά στρέμμα.

Όχι, δεν το έχουμε υπολογίσει καθόλου.

Και από αυτά περισσότερα τα πωλείτε και άλλα τα καταναλώνετε κι εσείς;

Ναι, ναι τα υπόλοιπα τα καταναλώνουμε εμείς.

Απορροφά η τοπική αγορά τα προϊόντα σας;

Όχι όλα, τρώνε και τα ζώα. Άμα έχει μεγάλη ποσότητα τρώνε και τα ζώα.

Πόσα στρέμματα περίπου είναι η εκμετάλλευσή σας;

Καλλιεργήσιμα είναι γύρω στα 50 με 60 στρέμματα περίπου.

Από το κάθε προϊόν πόσα στρέμματα καλλιεργείτε, αναλογικά με αυτά που πουλάτε;
Αυτό δεν το έχουμε υπολογίσει, βάζουμε ανάλογα την κατανάλωση.

Ένα σύνολο σχετικά με την ποσότητα των προϊόντων που καλλιεργείτε;

Δεν το έχουμε υπολογίσει αυτό το πράγμα, δεν μπορείς να υπολογίσεις γιατί έχει άλλο που θα σου αποδώσει, άλλο δε σου αποδίδει. Μπορεί να καλλιεργήσεις 1 και 2 στρέμματα και να μην πάρεις κιλό από μέσα να το φάει όλο το χρώμα και άλλο να σου αποδώσει.

Απασχολείτε και άλλους στην επιχείρησή σας ή είναι μόνο οικογενειακή;

Όχι είναι μόνο αναμεταξύ μας.

Και πόσα άτομα περίπου απασχολείτε;

4-5 άτομα.

Και αυτά της οικογένειάς;

Ναι της οικογένειας.

Θεωρείτε ότι το εισόδημα που βγαίνει από αυτή την εκμετάλλευσή είναι επαρκές ή θα έπρεπε να έχετε και άλλα επαγγέλματα;

Εντάξει, τα φέρνουμε βόλτα αλλά και με τα ζώα μαζί, επειδή έχουμε και τα ζώα.

Τι ζώα έχετε;

Γίδια, πρόβατα, γελάδια, χοιρινά, κότες κ.ά.

Δηλαδή θεωρείτε και κτηνοτρόφοι;

Ναι, ναι.

Και αυτά σας βοηθάνε στην επιχείρηση ή είναι μόνο για ιδιοκατανάλωση.

Ναι, ναι περισσότερο και δικά μας αλλά πουλάμε κιόλας.

Από γαλακτοκομικά ποια είδη παράγετε;

Τυρί μυτζήθρα, κρέας.

Από τα προϊόντα που παράγετε, εκτός από την Πάτμο δίνετε και αλλού;

Όχι.

Μόνο στο νησί;

Μόνο στο νησί.

Χρησιμοποιείτε λίπασμα στην επιχείρηση;

Οπωσδήποτε.

Περίπου πόσο καταναλώνετε το χρόνο για όλα τα προϊόντα;

5 τόνους περίπου, με σπορά μαζί.

Ποιος είναι ο εξοπλισμός της επιχείρησης και κτίρια αλλά και μηχανήματα μαζί;

Έχουμε μηχανήματα, τρακτέρ, λάστιχα που ποτίζουμε, φρέζες και γενικά όσα μηχανήματα χρειαζόμαστε τα έχουμε όλα.

Τι θα χρειαζόταν ένας γεωργός για να καλλιεργήσει.

Ας πούμε το αυτοκίνητο...

Όλα, αυτοκίνητο, τρακτέρ, φρέζες, αντλίες, όλα χρειάζονται.

Αποθήκες, ψυγεία;

Και αποθήκες, ψυγεία όχι. Αποθήκες μόνο για τα ζώα που βάζουμε τις ζωοτροφές.

Λαμβάνετε κάποιου είδους επιδοτήσεις;

Ναι, μόνο για τα ζώα.

Για τα φυτά δεν έχετε;

Όχι ότι ζημιά και να πάθουμε δεν παίρνομε τίποτα. Μόνο μια χρονιά μας είχανε δώσει που είχε έρθει ένας γεωπόνος. Πριν 4-5 χρόνια είναι που είχε έρθει ο γεωπόνος και μας έδωσε αποζημίωση. Μετά τίποτα, ότι ζημιά και να πάθουμε.

Η αποζημίωση αυτή τι αφορούσε;

Αφορούσε τότε γι' αυτά που χάσαμε για τα κηπευτικά.

Καλοκαιρινά;

Καλοκαιρινά, ναι, που είχανε μείνει μες στα χωράφια που είχανε αρρωστήσει.

Θεωρούσατε τότε ότι η αποζημίωση επαρκούσε;

Όχι, όχι, τότε ένα παραμικρό ήτανε.

Ενώ τώρα για τα ζώα;

Για τα ζώα κάτι γίνεται.

Ανά κεφάλι αυτό;

Ανά κεφάλι, ναι.

Έχετε σκοπό μελλοντικά να επεκτείνετε την επιχείρηση;

Όχι, όχι όπως βρισκόμαστε.

Ούτε να τα μεγαλώσετε...

Τα κτήματα, όχι.

Ούτε και τα ζώα;

Ούτε και τα ζώα, όχι, όχι.

Δεύτερη απασχόληση έχετε, ή κάποιος από την οικογένεια;

Όχι, όχι, αυτή είναι η δουλειά μας η μοναδική.

Πωλείτε καθ' όλη τη διάρκεια του χρόνου προϊόντα ή μόνο αυτά τα καλοκαιρινά;

Μόνο το καλοκαίρι, μετά σταματάμε. Μόνο εάν έχει κάνα χειμωνιάτικο κάνα λάχανο, κουνουπίδια, τέτοια πράγματα. Το χειμωνιάτικο μόνο. Και μετά πάλι περιμένουμε να έρθει το καλοκαίρι.

Σε τι ποσό ανέρχονται τα έξοδα περίπου που κάνετε για την επιχείρηση;

Χμ, αυτά δεν τα έχομε υπολογίσει.

Πάντως αυτά δεν υπερβαίνουν τα έσοδα που σας αποφέρει;

Καλά, έχουν πολλά έξοδα, περίπου ένα μερδικό. Τα μερδικά ας πούμε που κάνουμε, 1 μερδικό έρχεται και στα έξοδα.

Πάντως θεωρείτε ότι είναι ικανοποιητικό το κέρδος;

Εντάξει, βγάζουμε ένα μεροκάματο, σαν να είναι ας πούμε ένας εργάτης σε μια άλλη δουλειά το ίδιο είμαστε και εμείς. Απλά είμαστε σε μια δουλειά δικιά μας. Το μόνο πράγμα αυτό είναι ειδιάλλως τίποτε άλλο.

Σε ποιες τιμές περίπου ανέρχεται το κάθε κιλό από τα προϊόντα που πουλάτε.

Αναλόγως την εποχή, αναλόγως την κατανάλωση. Δεν μπορείς να ξέρεις. Έχει φορά που πουλάς πολύ φθηνά. Έχει φορά που η τιμή θα ανέβει ανάλογα.

Πάντως οι ντόπιοι τα προτιμούν;

Ναι.

Έχετε τώρα κάποιους στόχους σχετικά με την επιχείρηση; Όσον αφορά τα προϊόντα σας ή πως τα βλέπετε για τη συνέχεια;

Ε, το ίδιο.

Ότι έχει μέλλον η επιχείρηση.

Ναι εντάξει έχει. Αλλά έχομε πολλές αρρώστιες. Αντιμετωπίζουμε πολλές αρρώστιες στα φυτά πάντα.

Αυτά κάποιος τα λαμβάνει υπ' όψη;

Όχι, σε άλλα μέρη τα λαμβάνουν, εδώ δεν έχουμε ανθρώπους να τα κοιτάζουνε.

Και γιατί αυτό; Γιατί δεν υπάρχουνε γεωπόνοι;

Γιατί δεν υπάρχουν γεωπόνοι, ναι γι αυτό. Δεν έχουμε γεωπόνο εμείς εδώ πέρα, γι' αυτό. Κανένας, ούτε έρχονται, ούτε τίποτα.

Σας εμποδίζει κάτι ως προς το να εξάγετε προϊόντα; Δεν το σκεφτήκατε ή σας εμποδίζουν οι μεταφορές;

Δεν μπορούμε να εξάγουμε, δεν βγάζουμε τόσο πολύ ποσότητα και που να πας να τα δώσεις. Που να πας να βρεις αφού πηγαίνουν από Αθήνα και ψωνίζουν. Βγάζουν καλύτερες ποιότητες, εδώ εμάς είναι πιο κατώτερης ποιότητας και έτσι δεν τα παίρνουνε και δεν μπορούμε να πάμε σε άλλα μέρη, δεν έχουμε χρόνο και ότι καταναλώνουμε εδώ πέρα και τα υπόλοιπα τα καταναλώνουν τα ζώα.

Αυτό βέβαια είναι ζημιά.

Ζημιά, οπωσδήποτε. Ειδικά φέτος που δεν είχαμε τουρισμό, είχαμε μεγάλη ζημιά, τα περισσότερα τα φάγανε τα ζώα. Μισά πουλάγαμε, μισά τα τρώγανε τα ζώα.

Δίνετε μόνο σε νοικοκυριά ή δίνετε και σε εστιατόρια;

Στα εστιατόρια.

Οπότε τα εστιατόρια καταναλώνανε μεγάλη ποσότητα;

Ναι εάν έχουνε και αυτοί δουλειά θα καταναλώσουνε, εάν δεν έχουν και αυτοί κόσμος δεν καταναλώνουνε τίποτα. Όπως φέτος δεν είχανε αυτοί κίνηση, δεν είχαμε και εμείς. Παίρνανε και από αγορές αλλά παίρνανε λίγα πράγματα γιατί παίρνανε και από πάνω. Αλλά ο κόσμος εντάξει, ψωνίζει και οι ξένοι ψωνίζουνε άλλα...

Συνέντευξη 18

Συνεντευξιαζόμενος:

Κωσταντάς Κώστας

Επάγγελμα: Ιδιοκτήτης θερμοκηπίου.

Ημερομηνία συνέντευξης: 6 Οκτωβρίου 2004

Είναι μεγάλη η εκμετάλλευσή σας;

Καλύπτουμε το χειμώνα όλο το νησί, από ντομάτες, αγγούρι, κολοκύθι. Με αυτά καλύπτουμε την αγορά 100%. Φέρνουνε βέβαια και από Αθήνα, αλλά η πολλή παραγωγή είναι από εδώ.

Πόσα χρόνια έχετε αυτή την εκμετάλλευσή;

Είναι 18 χρόνια.

Και καλλιεργείτε όλο το χρόνο ή εποχιακά φυτά;

Όλο το χρόνο.

Τι είδους φυτά καλλιεργείτε;

Καλλιεργούμε όλο το χρόνο, είναι σε καλλιέργεια 10- 11 μήνες, 1 μήνα είναι μέχρι να ξαναφυτευτεί. Να βγάλουμε τα παλιά να βάλουμε καινούρια, να οργωθεί, να ετοιμαστεί 1-2 μήνες.

Και τι καλλιεργείτε;

Ντομάτα, αγγούρι, κολοκύθι, λίγη μελιτζάνα, λίγη πιπεριά. Ε, αυτά, είναι από λίγα. Αυτά, ντομάτα, αγγούρι, κολοκύθι είναι τα περισσότερα.

Πόσα στρέμματα είναι το θερμοκήπιο;

Είναι 4 στρέμματα και είναι 2 θερμοκήπια (από 2 στρέμματα το καθένα).

Και περίπου τι ποσότητες βγάζετε από το κάθε είδος;

Δεν έχουμε ακριβή στοιχεία για να σου πω . Και πάλι θα σκεφτώ και θα σου πω.

Ή πόσα κιλά βγάζει το κάθε είδος.

Αυτό θα 'ναι κάτι που δε θα' ναι σωστό. Πρέπει να σου πω ακριβώς. Περίπου βέβαια, όχι ακριβώς γιατί περισσεύει η παραγωγή. Έχει περιόδους που περισσεύει και πετιέται. Δεν καταναλώνεται όλη.

Πάντως αγοράζουν εδώ οι κάτοικοι;

Ναι, κατά 60-70% παίρνουν, βέβαια παίρνουν και από την Αθήνα αλλά ως επί το πλείστον είναι από εδώ. Το χειμώνα, μιλάμε για τους χειμερινούς μήνες, για το καλοκαίρι είναι και άλλοι παραγωγοί, δεν είμαστε μονάχοι. Παράγουν και άλλοι.

Δίνετε και σε άλλα νησιά και σε άλλες αγορές προϊόντα;

Δίναμε αλλά δε συμφέρει, διότι τα κλέβανε, χάναμε τα τελάρα και το σταματήσαμε αυτό, δεν είχε καράβια, πότε είχε, πότε δεν είχε, ετοιμάζαμε τα πράματα τα πηγαίναμε δεν ερχόταν το καράβι μια- δυο μέρες και ήμασταν αναγκασμένοι να τα φέρουμε πίσω να τα πετάξουμε. Έχει μήνες που τα ταΐζουμε στα ζώα ή τα πετάμε.

Απασχολείτε και άλλους στην επιχείρησή σας ή είναι μόνο οικογενειακή;

Είναι οικογενειακή.

Και περίπου πόσα άτομα απασχολείτε;

Ως συνήθως, καθημερινά, είμαστε 3 άτομα.

Θεωρείτε ότι το εισόδημα που απορρέει από την επιχείρηση είναι επαρκές;

Το εισόδημα δεν είναι επαρκές γιατί τα έξοδα είναι τεράστια. Φάρμακα, νάιλον, συντήρηση και αυτά είναι πανάκριβα. Έχουν ανέβει τόσο πολύ οι τιμές, έχουν πληθαίνει τόσο πολύ οι αρρώστιες που... κάναμε οικολογική καλλιέργεια και λόγω ότι δεν είχε αεροδρόμια, αργούν να 'ρθουν τα έντομα, οι μέλισσες, έχουμε μεγάλη φθορά, τα περισσότερα μας ψοφάγανε και αναγκαστήκαμε και το σταματήσαμε. Τώρα ίσως να γίνει κάτι με την Κάλυμνο να βγάλουνε στην Κάλυμνο έντομα ή να φέρουνε από Ολλανδία, γιατί αυτά έρχονταν απ' έξω και να μπορέσουμε να πάρουμε.

Οπότε δεν υπάρχει ικανοποιητικό κέρδος από αυτή την επιχείρηση.

Όχι δεν υπάρχει ικανοποιητικό κέρδος, η επιχείρηση βγάζει παραγωγή πολλή, δεν υπάρχει κατανάλωση. Αν το πράμα που βγάζαμε πουλιόταν όλο η επιχείρηση θα ήτανε πολύ καλή. Αλλά δεν υπάρχει κόσμος. Και τώρα με το να έχει εποχές που έχουμε πράγμα και έρχεται ένα καϊκι που πουλάει όσο όσο, οι τιμές πέφτουνε, είναι κατώτερης ποιότητας αλλά οι εστιάτορες και αυτοί δεν κοιτάνε τέτοια πράγματα, κοιτάνε το κέρδος και τίποτα παραπάνω. Γιατί βέβαια το πράμα που βγάζουμε εμείς με το πράμα που φέρνουνε καμία σχέση. Εδώ Αθηναίοι αγοράζουνε πράγματα και παίρνουνε μαζί τους στην Αθήνα, στη Γαλλία παίρνουνε ντομάτες από εμάς και παίρνουνε μαζί τους στη Γαλλία, δηλαδή είναι άλλο πράμα γιατί δεν δουλεύουμε ούτε κατά κόρον λιπάσματα, ούτε φάρμακα τόσα πολλά γιατί είναι και τέτοιο το μέρος, δεν είναι όπως αλλού που είναι το ένα θερμοκήπιο δίπλα στο άλλο χιλιάδες στρέμματα. Εμείς είμαστε μόνοι μας, εμάς πήρε ένας δυνατός αέρας, οι αρρώστιες αμέσως και ειδικά το χειμώνα είναι ξηρό το κλίμα δεν έχει, έχουμε φτάσει σ' ένα επίπεδο που έχουμε πολλές γνώσεις πια μόνοι μας έχουμε αποκτήσει πείρα μεγάλη 17-18 χρόνια τώρα.

Πόσο λίπασμα περίπου χρησιμοποιείτε το χρόνο; Φάρμακα κλπ.;

Αυτό μπορεί μια χρονιά, όπως πετρέλαια θέρμανσης μια χρονιά να χρησιμοποιήσεις 10 κιλά ας πούμε και την άλλη 20, την άλλη καθόλου. Αυτό δεν είναι κάτι σταθερό. Τα φάρμακα είναι αναλόγως τις αρρώστιες. Έχει φορά που μπορεί να μη χρησιμοποιήσεις για μήνες καθόλου φάρμακα. Έχει φορά όμως, ειδικά όταν αρχίζουν οι ζέστες κινδυνεύουν να τα φάνε τα έντομα και οι αρρώστιες, εκεί χρησιμοποιείς περισσότερα. Είναι τα φτηνά φάρμακα και τα ακριβά. Το ακριβό φάρμακο δεν πειράζει τόσο πολύ τον οργανισμό του ανθρώπου από κατανάλωση. Είναι και τα φτηνά που όμως κάνουνε πιο πολλή δουλειά αλλά είναι πιο επικίνδυνα, δεν είναι όπως αυτό. Είναι ποιότητες, ποιότητες. Εμείς βέβαια προσπαθούμε και χρησιμοποιούμε φάρμακα που να μην είναι δυνατά. Τα αποφεύγουμε, πρώτα για εμάς και δεύτερον για τον κόσμο γιατί τρώνε και μικρά παιδάκια από αυτά, δεν τρώνε μονάχα μεγάλοι άνθρωποι. Και άμα έχεις λιγάκι φιλότιμο... και εμείς προσπαθούμε όσο μπορούμε πρώτα για εμάς, εκτός από τα έξοδα ότι είναι τεράστια, γιατί είμαστε όλη μέρα μέσα.

Τι εξοπλισμό έχει το θερμοκήπιο;

Αυτόματο ποτισμό έχει, μοτόρια ηλεκτρικά που άμα θες βάζεις χρονοδιακόπτη που ανάβει και σβήνει μόνο του αυτό είναι κάτι απλό, δεν είναι κάτι αυτό. Ηλεκτρικά παράθυρα τα οποία υπάρχουνε αυτόματα και χειροκίνητα. Εμείς τα 'χομε χειροκίνητα για λόγους ασφάλειας γιατί το παράθυρο το αυτόματο ανοίγει με τη θερμοκρασία. Μπορεί όμως να έχει ένα δυνατό καιρό με δυνατό αέρα και να είναι ζεστός, ο αυτόματος θα τα' ανοίξει, τα παράθυρα δεν είναι αν φυσά πολύ θα τα κλείσει, αν δε φυσά θα τα ανοίξει. Αυτό είναι με τη θερμοκρασία. Αν είναι υψηλή η θερμοκρασία θα ανοίξει τα παράθυρα, είναι χαμηλή τα κλείνει. Αλλά οι νοτιάδες που είναι ζεστοί καιροί μπορεί να τα ανοίξει και τη νύχτα ακόμα. Είναι απλό, πατάς ένα κουμπί και ανοίγουνε.

Έπειτα υπάρχουν αποθήκες, τέτοιοι χώροι; Ψυγεία διαθέτει το θερμοκήπιο ή είναι λίγα τα στρέμματα για τέτοια;

Μα δε θέλει αποθήκες, το θερμοκήπιο δεν έχει κάτι που μπορείς να το αποθηκεύσεις, μόνο κάτι που μπορούν να το φτιάξουν και αυτό, ένα ψυγείο. Για συντήρηση, αντί να τα πετάμε γιατί έχει φορά που πετάμε τόνους, ούτε 100, ούτε 200, ούτε 1000 κιλά. Πολλή παραγωγή, όπως εφέτος πετάξαμε πάρα πολλή παραγωγή με το να μην έρθει κόσμος, το Πάσχα που περιμέναμε που είναι και το φουλ για μας δεν ήρθε κόσμος και τα πετάξαμε. Για αυτό και πουλάμε πιο φτηνά τη ντομάτα το χειμώνα παρά το καλοκαίρι.

Λαμβάνετε κάποιες επιδοτήσεις κρατικές ή από την Ε.Ε.;

Μόνο στην κατασκευή το 55%. Και αυτό όταν τα φτιάχνεις, τίποτα άλλο δεν έχει.

Έχετε σκοπό να επεκτείνετε την επιχείρησή σας;

Όχι, γιατί δεν έχει κατανάλωση, μετά είπαμε έρχεται ένα καϊκι και είσαι ξεκάρφωτος. Μπορεί να κάνεις μια προετοιμασία όλο το χρόνο και να έρθει αυτός με το καϊκι 10-20 φορές που έρχεται και τι έγινε. Αλλά το κακό είναι ότι αν δε σε χρειάζονται δε γυρίζει να σε κοιτάξει κανένας. Αυτό είναι και το μεγάλο παράπονό μου δηλαδή.

Εσείς έχετε και κάποια δεύτερη απασχόληση;

Όχι είμαι 100% αγρότης.

Πωλείτε καθ' όλη τη διάρκεια του χρόνου ή κάποια περίοδο σταματάτε;

Εμείς εντατικά πωλούμε από τα Χριστούγεννα μέχρι τέλος Ιουλίου. Μετά το τέλος Ιουλίου αρχίζουν και βγάζουν και άλλοι παραγωγοί όπως είναι οι Λεύκες, από τον Αι- Νικόλα που είναι και αυτοί κατ' επάγγελμα αγρότες. Ε, τότε πια όσα πουλήσεις. Δεν υπάρχει κατανάλωση για να πεις ότι θα τα πουλήσεις όλα. Ε, τότε εντάξει, πετάς.

Περίπου σε ποιο ποσό ανέρχονται τα έξοδα της επιχείρησής σας; Δηλαδή είναι περισσότερες οι δαπάνες από τα έσοδα;

Όχι είναι μεγάλες οι δαπάνες αλλά δεν μπορούν να υπερβαίνουν τα έσοδα. Αν ήταν έτσι θα είχαμε κλείσει. Αλλά όπως τώρα για να αλλάξω νάιλον και να αλλάξουμε φέτος και ξύλα που θέλουν συντήρηση, υπερβαίνουν το εκατομμύριο. Δε μιλάς με 100-200 300 €. Για τα λιπάσματα που χρησιμοποιούμε δεν είναι τόσα πολλά τα λεφτά. Δηλαδή μπορεί με 1500 € να βγάλουμε όλη τη χρονιά. Έπειτα υπάρχουν και άλλα προβλήματα.

Είναι μια δουλειά που δε σ' εξασφαλίζει κανείς για τίποτα. Δηλαδή αν εγώ δεν είχα το γιο μου. Αν ήταν μικρός και μου 'λεγε να κάνει αυτή τη δουλειά δε θα δεχόμουν, θα του 'λεγα: «Όχι διότι δουλεύεις απ' το πρωί μέχρι το βράδυ. Είναι μια δουλειά που είναι επικίνδυνη, δουλεύεις με φάρμακα, με λιπάσματα, δουλεύεις σ' ένα κλειστό χώρο και είσαι ξεκάρφωτος». Είπαμε ήρθε ο άλλος π.χ. ο γύφτος με το αυτοκίνητο φορτωμένο ντομάτες, αγγούρι, αυτό, δεν μπορεί να τον σταματήσει κανένας. Όποιος να 'ρθει είναι ξέφραγο αμπέλι, δεν είναι ένα κατοχυρωμένο επάγγελμα. Μπορεί αύριο το πρωί εσύ άμα θέλεις να στήσεις ένα θερμοκήπιο, να κάνεις, να καλλιεργήσεις. Πρώτα τα πράγματα ήτανε πιο καλά, υπήρχανε δεσμεύσεις, έπρεπε να παρουσιάσεις στην αγορά ότι ζητάει. Η κατανάλωση δεν επαρκεί. Τώρα όποιος θέλει, «μπάτε σκύλοι αλέστε». Δεν έχει κάτι που να σε κατοχυρώνει, πάρα πολλά τα πετάμε.

Και η τιμή του προϊόντος είναι σταθερή καθ' όλη τη διάρκεια ή υπάρχουν διακυμάνσεις;

Εγώ έχω την τιμή σταθερή γιατί ξέρω τον κόσμο και τα λεφτά που βγάζει. Τι να του πουλήσω το Πάσχα 3 € το κιλό τις ντομάτες; Αφού ξέρω ότι δεν μπορεί να τις πάρει και αν τις πάρει δεν θα θέλει να τις φάει εύκολα. Έχουμε μια τιμή 3 € τα 2,5 με 3 κιλά

και άλλες μέρες μπορεί να 'ναι 2,5 κιλά και άλλες μέρες μπορεί να 'ναι 3. Είναι σταθερό εκεί 3 € η τσάντα. Και αυτή την τιμή πουλώ χρόνια.

Και στα άλλα προϊόντα;

Όλα είναι σταθερά, έτσι, 3€ η τσάντα, βάζω 5 αγγούρια που ζυγίζουν 2,5 κιλά, 3 αν είναι μικρά ή βάζω 8-10 που έχουνε το ίδιο βάρος και πάλι στοιχίζουν 3€. Τι να πάρεις τώρα από ντόπιους. Να τους δώσω τώρα 2 και 3 € το κιλό τις ντομάτες; Άλλοι που το εκμεταλλεύονται και παίρνουν 4 € τα κολοκύθια και πουλάνε. Να το δώσω εγώ 4 € ποιανού; Άμα είναι 3€ και 4€ θα πάρει ο άλλος, θα πάρει 2 κολοκυθάκια. Θα πάρει κολοκύθια να φάει; Αν έχει κάνα μωρό ή αν έχει κάνα παιδί που θα πρέπει να του δώσει κάνα κολοκύθι που βοηθάει στον οργανισμό.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Β

ΤΕΧΝΙΚΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ
ΔΗΜΟΥ ΠΑΤΜΟΥ 2000-2004
ΚΑΙ ΔΗΜΟΣΙΑ ΕΡΓΑ

Πίνακας 1: Τεχνικό Πρόγραμμα Δήμου Πάτμου για το έτος 2000

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΝΟΜΑΡΧΙΑ ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΟΥ
ΕΠΑΡΧΕΙΟ ΚΑΛΥΜΝΟΥ
ΔΗΜΟΣ ΠΑΤΜΟΥ

Απόσπασμα εκ του αριθμ.1/2000
πρακτικού συνεδριάσεως Δημοτικού
Συμβουλίου.

Αριθμ. Απόφασης 2/2000 ΘΕΜΑ: "Περί Κατάρτισης τεχνικού Προγράμματος
έτους 2000".

1.-Σύνταξη μελέτης δικτύου ύδρευσης -αποχ/σης και ομβρίων υδάτων Σκάλας	δρχ. 40.000.000 ✓
2.-Σύνταξη ανάπλασης Λιμενικής ζώνης	" 32.000.000 ✓
3.- " συγκοινωνιακής μελέτης-περιφερειακού δρόμου	" 30.000.000 ✓
4.- " μελέτης υπογείου Πάρκινγκ-σταθμού Χώρας	" 20.000.000
5.- " " καλωδίωσης ΔΕΗ,ΟΤΕ,Τ.Υ.οικισμού Χώρας	" 15.000.000
6.- " " στην πρόσοψη του οικισμού Σκάλας	" 15.000.000
7.- " " αλιευτικού καταφυγίου Κονσολάτου-Μέρικα	" 10.000.000
8.- " " Συνεδριακού Κέντρου	" 25.000.000
9.- " " κλειστού γυμναστηρίου	" 15.000.000
10.- " " διαμόρφωσης ορόφου ΠΑΤΜΙΟΝ	" 5.000.000 ✓
11.-Επισκευή κτιρίου ΜΑΝΙΑ	" 20.000.000 ✓
12.-Συντήρηση επισκευή κεντρικού άξονα Σκάλας-Χώρας-Κάμπου Γροίκου	" 10.000.000
13.-Επισκευές συντηρήσεις δημοτικών Σχολείων	" 15.000.000
14.-Διάνοξη δρόμου προς Απωλλού	" 5.000.000
15.-Διαπλάτυνση οδού προς Ασπρη	" 3.000.000
16.-Σύνταξη μελέτης διαπλάτυνσης στροφής Χοχλακά-σφαγείων	" 5.000.000
17.-Μελέτη διάνοξης δρόμου προς Κήπους	" 5.000.000 ✓
18.-Κατασκευή Νηπιαγωγείου Σκάλας	" 3.000.000
19.-Υδρευση Αρκιών	" 2.000.000 ✓
20.-Σύνδεση γεώτρησης νερομυλίων	" 2.000.000 ✓
21.-Συντήρηση και επέκταση καλντεριμιών	" 15.000.000
22.-Κατασκευή δεξαμενής Μαραθίου	" 5.000.000
23.-Προέκταση δρόμου Αρκιών(από Βασιλάκη προς νότο)	" 5.000.000
24.-Περίφραξη περιοχής Αγριολιβάδι προς δενδροφύτευση	" 2.000.000
25.-Αγορά οικοπέδου Γροίκου	" 12.000.000
26.-Διαμόρφωση χώρου στάθμευσης στην παραλία Κάμπου	" 2.000.000
27.-Κατασκευή αγωγών υπερχείλισης σε Λάκκα-Χοχλακά	" 3.000.000
28.-Κατασκευή δρόμου από δεξαμενές προς Πέτρα	" 4.000.000
29.-Κατασκευή δρόμου προς Μερσίνι	" 10.000.000 ✓
30.-Επέκταση δικτύου ηλεκτροφωτισμού	" 4.000.000 ✓
31.-Επέκταση δικτύου αποχέτευσης	" 4.000.000

- 1 -

Πηγή: Δήμος Πάτμου

Πίνακας 1: Τεχνικό Πρόγραμμα Δήμου Πάτμου για το έτος 2000 (συνέχεια)

32.-Επέκταση δικτύου ύδρευσης	"	2.000.000
33.-Τσιμεντοστρώσεις οδών Πάτμου	"	15.000.000
34.-Μελέτη αποχέτευσης Γροίκου	"	30.000.000
35.-Επισκευή προβλήτας μαραθιού (έναντι Κάβουρα)	"	2.000.000
36.-Τοποθέτηση φωτιστικών στην μαρίνα Σκάλας	"	2.000.000
37.-Τοποθέτηση φωτιστικών στους Αρκιούς	"	500.000
38.-Επισκευή παλαιάς δεξαμενής Χώρας	"	2.000.000
39.-Επισκευή δεξαμενής πίσω από Ιερά Μονή	"	2.000.000
40.-Διαπλάτυνση δρόμου από Πηγάδα προς Καστέλι	"	2.000.000
41.-Κατασκευή τοιχείου στο Πάρκινγκ Σκάλας	"	2.000.000
42.-Διαπλάτυνση δρόμου Κάτω Κάμπου	"	2.000.000
43.-Διαμόρφωση γεφυριού παραλίας Κάμπου	"	2.000.000
44.-Κατασκευή αφοδευτηρίων στο Δημ.Σχολείο Χώρας	"	2.000.000
45.-Κατασκευή αφοδευτηρίων στο Δημ.Σχολείο Κάμπου	"	2.000.000
46.-Περιμάνδρωση δάσους Κουμαρό	"	5.000.000
47.-Συντήρηση νεκροταφείων	"	2.000.000
48.-Ανακαίνιση δημ.κτιρίου για στέγαση πολυδύναμου κέντρου Αρκιών	"	15.000.000
49.-Οικολογική παρέμβαση στην Νήσο Μαράθι Πάτμου		
Στην συνέχεια ο πρόεδρος κάλεσε τα Μέλη να αποφασίσουν σχετικά.		
Το Δημοτικό Συμβούλιο μετά από διαλογική συζήτηση και αφού έλαβε υπόψη του,την εισήγηση του Προέδρου του, το εισηγηθέν Τεχνικό πρόγραμμα έτους 2000, τις διατάξεις του άρθρου 265 του Π.Δ. 410/1995 , τα υπάρχοντα στοιχεία , τις ανάγκες των κατοίκων κατά οικισμούς και τις δυνατότητες του Δήμου,		
Αποφασίζει ομόφωνα		
Καταρτίζει το τεχνικό πρόγραμμα 2000 όπως παρακάτω:		
1.-Σύνταξη μελέτης δικτύου υδρευσης-αποκ/σης και ομβρίων υδάτων Σκάλας	"	40.000.000✓
2.-Σύνταξη ανάπλασης λιμενικής ζώνης	"	32.000.000✓
3.-Σύνταξη συγκοινωνιακής μελέτης-περιφερειακού δρόμου	"	30.000.000✓
4.-Σύνταξη μελέτης υπόγειου Πάρκινγκ σταθμού Χώρας	✓	20.000.000✓
5.-Σύνταξη μελέτης καλωδίωσης ΔΕΗ,ΟΤΕ,Τ.Υ.οικισμού Χώρας	✓	15.000.000✓
6.-Σύνταξη μελέτης καλωδίωσης στην πρόσοψη του οικισμού Σκάλας	✓	15.000.000✓
7.-Σύνταξη μελέτης αλιευτικού καταφυγίου Κονσολάτου-Μέρικα	✓	10.000.000✓
8.-Σύνταξη μελέτης Συνεδριακού Κέντρου	✓	25.000.000✓
9.-Σύνταξη μελέτης κλειστού γυμναστηρίου	✓	15.000.000✓
10.-Σύνταξη μελέτης διαμόρφωσης ορόφου ΠΑΤΜΙΟΝ	"	5.000.000✓
11.-Επισκευή κτιρίου ΜΑΝΙΑ	"	20.000.000✓
12.-Συντήρηση επισκευή οδικού άξονα Σκάλας-Χώρας-Κάμπου Γροίκου	✓	10.000.000✓
13.-Επισκευές -συντηρήσεις δημοτικών κτιρίων Σχολείων	✓	15.000.000✓
14.-Διάνοιξη δρόμου προς Απολλού	✓	5.000.000✓
15.-Διαπλάτυνση οδού προς Ασπρη	✓	3.000.000✓
16.-Μελέτη διαπλάτυνση στροφής Χοκλακά-σφαγείων	✓	5.000.000✓
17.-Μελέτη διάνοιξη δρόμου προς Κήπους	"	3.000.000✓
18.-Κατασκευή Νηπιαγωγείου Σκάλας	✓	3.000.000✓
19.-Υδρευση Αρκιών	"	2.000.000✓
20.-Σύνδεση γεώτρησης Νερομυλίων	"	2.000.000✓
21.-Συντήρηση και επέκταση καλντεριμιών	✓	15.000.000✓
22.-Κατασκευή δεξαμενής Μαραθιού	✓	5.000.000✓
23.-Προέκταση δρόμου Αρκιών(από Βασιλάκη προς Νότο)	✓	5.000.000✓
24.-Περίφραξη περιοχής Αγριολιβάδι για δενδροφύτευση	✓	2.000.000✓
25.-Αγορά οικοπέδου Γροίκου	✓	12.000.000✓
26.-Διαμόρφωση χώρου στάθμευσης στην παραλία Κάμπου	✓	2.000.000✓
27.-Κατασκευή αγωγών υπερχειλίσης σε Λάκκα-Χοκλακά	✓	3.000.000✓
28.-Κατασκευή δρόμου από δεξαμενές προς Πέτρα	✓	4.000.000✓
29.-Κατασκευή δρόμου προς Μερσίνι	"	10.000.000✓
30.-Επέκταση δικτύου ηλεκτροφωτισμού	"	4.000.000✓

Πίνακας 1: Τεχνικό Πρόγραμμα Δήμου Πάτμου για το έτος 2000 (συνέχεια)

31.-Επέκταση δικτύου αποχέτευσης	✓	"	4.000.000	✓
32.-Επέκταση δικτύου ύδρευσης	✓	"	2.000.000	✓
33.-Τσιμεντοστρώσεις οδών Πάτμου		"	15.000.000	✓
34.-Μελέτη αποχέτευσης Γροίκου		"	30.000.000	✓
35.-Επισκευή προβλήτας Μαραθίου (έναντι Κάβουρα)	✓	"	2.000.000	✓
36.-Τοποθέτηση φωτιστικών στην Μαρίνα Σκάλας	✓	"	2.000.000	✓
37.-Τοποθέτηση φωτιστικών στους Αρκιούς	✓	"	500.000	✓
38.-Επισκευή παλαιάς δεξαμενής Χώρας	✓	"	2.000.000	✓
39.-Επισκευή δεξαμενής πίσω από Ιερά Μονή	✓	"	2.000.000	✓
40.-Διαπλάτυνση δρόμου από Πηγάδα προς Καστέλι	✓	"	2.000.000	✓
41.-Κατασκευή τοιχείου στο Πάρκινγκ Σκάλας	✓	"	2.000.000	✓
42.-Διαπλάτυνση δρόμου Κάτω Κάμπου	✓	"	2.000.000	✓
43.-Διαμόρφωση παραλίας Κάμπου	✓	"	2.000.000	✓
44.-Κατασκευή αφοδευτηρίων στο Δημ.Σχολείο Χώρας	✓	"	2.000.000	✓
45.-Κατασκευή αφοδευτηρίων στο Δημοτικό Σχολείο Κάμπου	✓	"	2.000.000	✓
46.-Περιμάνδρωση δάσους Κουμαρό		"	5.000.000	✓
47.-Συντήρηση Νεκροταφείων	✓	"	2.000.000	✓
48.-Ανακαίνιση Δημοτικού κτιρίου για στέγαση Πολυδύναμου Κέντρου Αρκιών		"	15.000.000	✓
49.-Οικολογική παρέμβαση στην Νήσο Μαράθι Πάτμου		"	30.000.000	✓

Πηγή: Δήμος Πάτμου

Πίνακας 2: Τεχνικό Πρόγραμμα Δήμου Πάτμου για το έτος 2001

10:51	024328210	ANAKATAΣΚΕΥΗ ΚΑΤΑΡΤΙΣΤΩΝ ΕΡΓΩΝ	/	Page 01
κατά οικισμούς και τις δυνατότητες του Δήμου,				
Αποφασίζει				
Καταρτίζει το τεχνικό πρόγραμμα του Δήμου Πάτμου έτους 2001 όπως παρακάτω:				
ΜΕΛΕΤΕΣ:				

1.-Σύνταξη μελέτης ανάπλασης λιμενικής ζώνης Σκάλας	δρχ.	25.000.000		
(ομόφωνα)				
2.-Σύνταξη μελέτης αποχέτευσης-ύδρευσης Πάτμου, διευθέτηση ομβρίων υδάτων Σκάλας, συμπλήρωσης βιολογικού	δρχ.	75.000.000		
(ομόφωνα)				
3.-Μελέτη αποχέτευσης Γροίκου	"	30.000.000		
(ομόφωνα)				
4.-Τοπογρ/κές εργασίες οριστικής μελέτης αποχέτευσης Γροίκου	"	6.500.000		
(ομόφωνα)				
5.-Μελέτη περιφερειακού δρόμου	"	10.000.000		
(κατά πλειοψηφία)				
6.-Μελέτη διευθέτησης κειμάρρου Πετρεϊκάρη προς Χοκλακά (κατασκευή δρόμου)	"	10.000.000		
(κατά πλειοψηφία)				
7.-Μελέτη ανάπλασης ευρύτερης περιοχής σταθμού Χώρας	"	10.000.000		
(ομόφωνα)				
8.-Μελέτη ανακατασκευής καλντεριμιού Σκάλας-Χώρας	"	10.000.000		
(κατά πλειοψηφία)				
9.-Μελέτη διαμόρφωσης δρόμου από οικία Οικονόμου έως Χοκλακά	"	5.000.000		
(ομόφωνα)				
10.-Μελέτη υπογείωσης δικτύου ΔΕΗ παραλιακής ζώνης Σκάλας και από Αγ.Φωκά μέχρι Γήπεδο	δρχ.	5.000.000		
(ομόφωνα)				
11.-Μελέτη επισκευής και νέας διαρύθμισης ορόφου ΠΑΤΜΙΟΝ	"	5.000.000		
(ομόφωνα)				
12.-Μελέτες ΤΑΠ και ΣΧΟΟΑΠ	δρχ.	20.000.000		
(ομόφωνα)				
13.-Μελέτη ανάπλασης πλατείας Κάμπου	"	5.000.000		
(ομόφωνα)				
14.-Μελέτη δημοτικών αποθηκών για βιοτεχνική χρήση	"	6.000.000		
(ομόφωνα)				
15.-Τοπογραφικές μελέτες	"	10.000.000		
(ομόφωνα)				
16.-Μελέτη επέκτασης Δημαρχιακού Μεγάρου	"	5.000.000		
(ομόφωνα)				
17.-Μελέτη επέκτασης Λυκείου-Γυμνασίου Πάτμου	"	2.500.000		
(ομόφωνα)				
ΕΡΓΑ ΓΙΑ ΤΑ ΟΠΟΙΑ ΥΠΑΡΧΟΥΝ ΜΕΛΕΤΕΣ				

18.-Περίφραξη δασυλλίου Κουμαρώ	"	10.000.000		
(ομόφωνα)				
19.-Περίφραξη δημ. έκτασης στην περιοχή Αγριολιβάδι	"	10.000.000		
(ομόφωνα)				
20.-Κατασκευή δρόμου προς Μερσίνη (Εφαρμογή της μελέτης)	"	15.000.000		
(κατά πλειοψηφία)				
ΕΡΓΑ ΓΙΑ ΤΑ ΟΠΟΙΑ ΥΠΑΡΧΟΥΝ ΜΕΛΕΤΕΣ				

ΚΤΙΡΙΑ				

21.-Επισκευή δημοτικής αγοράς Σκάλας	"	15.000.000		
(κατά πλειοψηφία)				
22.-Κατασκευή νηπιαγωγείου στο δημ. χώρο όπισθεν γηπέδου				

Πίνακας 2: Τεχνικό Πρόγραμμα Δήμου Πάτμου για το έτος 2001 (συνέχεια)

Σκάλας (κατά πλειοψηφία)	"	10.000.000
23.-Επισκευή κτιρίου Μανιά (κατά πλειοψηφία)	"	15.000.000
24.-Διαμόρφωση χώρου και κατασκευή δημοτ.αποθήκης (κατά πλειοψηφία)	"	10.000.000
25.-Προσθήκη ορόφου στο Δημοτικό κτίριο Κάμπου (κατά πλειοψηφία)	"	10.000.000
26.-Επισκευή οικήματος ΠΑΤΜΙΟΝ (κατά πλειοψηφία)	"	10.000.000
ΟΔΟΠΟΙΙΑ -----		
27.-Ασφ/ση δρόμου Σκάλας-Χώρας (κατά πλειοψηφία)	"	15.000.000
28.-Ασφ/ση δρόμου Σκάλας-Γροίκου (κατά πλειοψηφία)	"	12.000.000
29.-Ασφ/ση δρόμου Σκάλας-Κάμπου (κατά πλειοψηφία)	"	16.000.000
30.-Ασφ/ση δρόμου Χώρας-Γροίκου (κατά πλειοψηφία)	"	10.000.000
31.-Ασφ/ση οδού προς Απορρίμματα (κατά πλειοψηφία)	"	10.000.000
32.-Ασφ/ση δρόμου από Σχολείο Κάμπου έως κάτω πόρτα Αγίου Νικολάου (κατά πλειοψηφία)	"	15.000.000
33.-Τσιμεντοστρώσεις δρόμων (ομόφωνα)	"	15.000.000
34.-Διαμόρφωση δρόμου Απολλού(Εφαρμογή μελέτης) (ομόφωνα)	"	12.500.000
35.-Τσιμεντ/ση δρόμων Αρκιών (ομόφωνα)	"	2.000.000
36.-Διαπλάτυνση δρόμου από στροφή Μελού προς Ασπρη (ομόφωνα)	"	5.000.000
37.-Διάνοιξη δρόμου προς Νότια πλευρά Αρκιών (ομόφωνα)	"	4.000.000
38.-Διάνοιξη οδού στους Κήπους (κατά πλειοψηφία)	"	5.000.000
39.-Διαμόρφωση πλατείας Αρκιών (ομόφωνα)	"	2.000.000
ΔΙΚΤΥΑ-ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΕΙΣ-ΣΥΝΤΗΡΗΣΕΙΣ -----		
40.-Επέκταση δικτύου ύδρευσης (ομόφωνα)	"	5.000.000
41.-Επέκταση δικτύου υπονόμων (ομόφωνα)	"	5.000.000
42.-Επέκταση ηλεκτροφωτισμού (ομόφωνα)	"	10.000.000
43.-Επισκευές δημοτικών κτιρίων (ομόφωνα)	"	15.000.000
44.-Συντηρήσεις Νεκροταφείων και δημοτ. Ναών (ομόφωνα)	"	10.000.000
45.-Επισκευή Δεξαμενών (ομόφωνα)	"	15.000.000
46.-Επισκευή δημοτικών αφοδευτηρίων Χώρας (ομόφωνα)	"	2.000.000
47.-Συντ/ση αθλητικών εγκαταστάσεων (ομόφωνα)	"	4.000.000
48.-Προμήθεια πλακών (ομόφωνα)	"	2.000.000
49.-Γεωτρήσεις	"	5.000.000

- 3 -

Πηγή: Δήμος Πάτμου

Πίνακας 2: Τεχνικό Πρόγραμμα Δήμου Πάτμου για το έτος 2001 (συνέχεια)

(κατά πλειοψηφία)		
49α.-Συντ/ση αφοδευτηρίων λιμένος	"	2.000.000
(ομόφωνα)		
ΕΡΓΑ ΣΥΝΕΧΙΖΟΜΕΝΑ		

50.-Διαμ/ση δρόμου από Αγιο Βασίλη έως οικία Ηλίου	"	2.000.000
(ομόφωνα)		
51.-Τσιμεντ/ση δρόμου από Λόζα προς οικία Θεοδοσίου Στ.	"	2.000.000
(ομόφωνα)		
52.-Κατασκευή γέφυρας περιοχής Κάβαλου	"	2.000.000
(ομόφωνα)		
53.-Διευθέτηση ομβρίων υδάτων δρόμου Αγ.Νικολάου	"	1.000.000
(ομόφωνα)		

Πηγή: Δήμος Πάτμου

Πίνακας 3: Τεχνικό Πρόγραμμα Δήμου Πάτμου για το έτος 2002

ΤΕΧΝΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ 2002					
Α/Α	ΚΑ	ΤΙΤΛΟΣ ΕΡΓΟΥ	ΠΟΣΟ ΑΝΑΘΕΣΗΣ - ΠΡΟΥΠΟΛΟΓΙ- ΣΜΟΣ	Ανάδοχος	Παρατηρήσεις
Α' ΥΠΟ ΕΚΤΕΛΕΣΗ ΜΕΛΕΤΕΣ ΚΑΙ ΕΡΓΑ					
Α1 ΜΕΛΕΤΕΣ σε διαδικασία εκπόνησης					
1	35/153.9α	Μελέτη Αποχέτευσης Γροίκου	30.000.000	Βασιλείου Σπύρος	
2	75/153.9ε	Μελέτη Ανάπτυξης παραλιακής ζώνης Σκάλας	25.000.000	Κοινοπραξία γραφείου Στέφ. Μπουζιώτα	
3	75/153.9β	Τοπογραφικά Γροίκου	6.500.000	Ολυμπία Εμμανουήλ	
4	75/153.1γ	Μελέτη διαρύθμισης ΠΑΤΜΙΩΝ	6.000.000	Κοινοπραξία γραφείου Στέφ. Μπουζιώτα	
5	75/153/9ιε	Μελέτη ΤΑΠ	15.000.000		Εκκρεμεί η αξιολόγηση προσφορών
6	75/153.9ιζ	Μελέτη ΣΧΟΑΠ	11.000.000		Εκκρεμεί η παραλαβή προσφορών
7	15/153.9α	Μελέτη ΧΥΤΑ	23.355.000		Εκκρεμεί η ανάθεση
8	20/153.9β	Μελέτη αποχέτευσης - Υδρευσης Πάτμου	30.000.000		Εκκρεμεί η έγκριση χρηματοδότησης από το Γ ΚΠΣ
Α2 ΕΡΓΑ δημοπρατημένα ή με μελέτη έτοιμα προς δημοπράτηση					
1	70/151.9νδ	Διαμόρφωση δρόμου Απολλού	14.125.000	Τσαταλιός Μιχ.Κόσμος Θεοδ.	
2	70/151.9οζ	Ασφαλτόστρωση οδού προς απορρίμματα	16.385.000	Τσαταλιός Μιχ.Κόσμος Θεοδ.	
3	70/151.9ογ	Ασφαλτόστρωση δρόμου Σκάλας Κάμπου	6.938.200	Τσαταλιός Μιχ.Κόσμος Θεοδ.	
4	70/151.9β	Ασφαλτόστρωση δρόμου προς Κουμάνο	9.040.000	Τσαταλιός Μιχ.Κόσμος Θεοδ.	
5	45/151.9α	Περιμάνδρωση δάσους Κουμαρό	20.905.000		Εκκρεμεί αξιολόγηση προσφορών
6	70/151.9οβ	Ασφαλτόστρωση δρόμου Σκάλας Γροίκου	6.328.000	Τσαταλιός Μιχ.Κόσμος Θεοδ.	

Πηγή: Δήμος Πάτμου

Πίνακας 3: Τεχνικό Πρόγραμμα Δήμου Πάτμου για το έτος 2002 (συνέχεια)

Α/Α	ΚΑ	ΤΙΤΛΟΣ ΕΡΓΟΥ	ΠΟΣΟ ΑΝΑΘΕΣΗΣ - ΠΡΟΥΠΟΛΟΓΙ- ΣΜΟΣ	Ανάδοχος	Παρατηρήσεις
7	70/151.9οδ	Ασφαλτόστρωση δρόμου Χώρας -Γροίκου	8.080.000	Τσαταλιός Μιχ.Κόσμος Θεοδ.	
8	70/151.9οβ	Ασφαλτόστρωση δρόμου Σκάλας Χώρας	11.300.000	Τσαταλιός Μιχ.Κόσμος Θεοδ.	
9	70/151.9οη	Ασφαλτόστρωση δρόμου από Σχολείο Κάμπου έως κάτω πόρτα Δήμου	8.420.000	Τσαταλιός Μιχ.Κόσμος Θεοδ.	
10	70/151.9κδ	Ασφαλτόστρωση δρόμου στο Μελόι	16.950.000		Ανασύνταξη μελέτης
11	70/151.9ζ	Ασφαλτόστρωση δρόμου προς περιοχή Γιορντάμι	19.493.000		Ανασύνταξη μελέτης
12	70/151.9ια	Ασφαλτόστρωση δρόμου Σάσιλλα(Γαλίτη)	3.955.000		Ανασύνταξη μελέτης
13	70/151.9αβ	Ασφαλτόστρωση δρόμου περιοχής Εψημιάς	10.396.000		Ανασύνταξη μελέτης
14	70/151.9οω	Διμα/ση-ασφ/ση δρόμου από Αγ.Νικόλαο προς Μερσίνη	19.606.000		Ανασύνταξη μελέτης
15	70/151.9πζ	Τσιμεντόστρωση δρόμου στα Αγία των Αγίων	12.000.000		Εκπονείται μελέτη από την ΤΥΔΚ
Α3 Έργα χωρίς μελέτη που έχουν ανατεθεί					
1	20/151.9ι	Επέκταση δικτύου υδρευσης	906.000	Γιάνναρου Ελένη	
2	70/151.9κζ	Τσιμεντόστρωση δρόμου προς οικία Γ. Κουτούζου	1.500.000	Θεοδοσίου Χριστόδουλος	
3	70/151.9ιδ	Ανακατασκευή τοιχείου αντιστήριξης περιοχής Βάμβακου	2.000.000	Θεοδοσίου Χριστόδουλος	
4	70/151.9κβ	Διαπλάτυνση δρόμου Κυρά Λεούσα	1.900.000	Θεοδοσίου Χριστόδουλος	
5	15/151.9α	Περίφραξη χώρου απόρριψης απορριμμάτων	2.000.000	Θεοδοσίου Χριστόδουλος	
6	70/131.1ι	Επισκευή εκκλησίας Χριστού	2.000.000	Παλαίος Μάρκος	
7	70/131.9κε	Συντήρηση καλντεριμιών Σκάλας	2.000.000	Κάππος Θεολόγος	
8	75/131.1ιβ	Συντήρηση δημοτικών κτιρίων	1.000.000	Ζουάννος Ανδρέας	

Πίνακας 3: Τεχνικό Πρόγραμμα Δήμου Πάτμου για το έτος 2002 (συνέχεια)

Α/Α	ΚΑ	ΤΙΤΛΟΣ ΕΡΓΟΥ	ΠΟΣΟ ΑΝΑΘΕΣΗΣ - ΠΡΟΥΠΟΛΟΓΙ- ΣΜΟΣ	Ανάδοχος	Παρατηρήσεις
9	75/131.1ιδ	Επισκευή δημοτικών κτιρίων	1.000.000	Ζουάννος Ανδρέας	
10	35/131.9δ	Καθαρισμός - μεταφορά μπαζών από κοινόχρηστους χώρους (Κονσολάτο)	2.000.000	Γιάνναρος Θεολόγος	
11	15/131.9κα	Καθαρισμός παραλιών	2.000.000	Θεοδοσίου Γεώργιος	
12	15/131.9κ	Υδροχρωματισμός οδών - πλατειών - Χώρας Κάμπου	2.000.000	Κουτούζος Κωνσταντίνος	
13	70/151.9μα	Διαμόρφωση δρόμου από οικία Αικ. Ματθαίου στον γροίκο	2.000.000	Θεοδοσίου Γεώργιος	
14	35/131.9γ	Καθαρισμός χειμάρρων Κάμπου	2.000.000	Γιάνναρος Θεολόγος	
15	75/131.1λα	Συντήρηση δημοτικών κτιρίων	2.000.000		Από την καταργηθείσα ΑΔΣ 189/01
16	35/131.9ζ	Μεταφορά μπαζών - καθαρισμός αποχέτευσης περιοχής Κονσολάτου	2.000.000		"
17	15/131.9η	Μεταφορά - ταφή απορριμμάτων	1.500.000		"
18	75/131.9δ	Συντήρηση παιδικών χαρών Πάτμου	1.700.000		"
19	70/151.9πι	Πλακόστρωση πλατείας Αρκιών	1.800.000		"
20	75/131.9ιε	Συντήρηση δημοτικών εγκαταστάσεων	2.000.000		"
Β' ΜΕΛΕΤΕΣ ΚΑΙ ΕΡΓΑ ΓΕΝΙΚΑ					
Β1 Μελέτες					
1	75/153.9β	Μελέτη Ανάπλασης σταθμού Χώρας	8.000.000		Υπάρχει έγκριση ανάθεσης σε ιδιώτη μελετητή
2	05/153.1α	Μελέτη επέκτασης Δημαρχείου	10.000.000		
3	70/153.9α	Μελέτη περιφερειακού δρόμου	6.000.000		
4	75/153.9ε	Μελέτη επισκευής καλντεριμιού Σκάλας -Χώρας	6.000.000		

Πίνακας 3: Τεχνικό Πρόγραμμα Δήμου Πάτμου για το έτος 2002 (συνέχεια)

A/A	ΚΑ	ΤΙΤΛΟΣ ΕΡΓΟΥ	ΠΟΣΟ ΑΝΑΘΕΣΗΣ - ΠΡΟΥΠΟΛΟΓΙ- ΣΜΟΣ	Ανάδοχος	Παρατηρήσεις
5	75/153.9α	Μελέτη Νηπιαγωγείου Σκάλας	6.000.000		Έχει ενταχθεί το έργο στο ΠΕΠ Ν. Αιγαίου
6	05/153.1β	Μελέτη κατασκευής δημοτικών αποθηκών	6.000.000		
7	75/153.1α	Μελέτη επισκευής οικήματος Μανιά	6.000.000		
8	60/153.1α	Μελέτη επισκευής Αγοράς Σκάλας	6.000.000		
9	75/153.9ζ	Μελέτη ανάπλασης παραλιακής ζώνης Κάμπου	2.000.000		
10	70/153.9ζ	Μελέτη διαπλάτυνσης δρόμου Χοχλακά	5.000.000		
11	75/153.9η	Μελέτη υπογείωσης δικτύου ΔΕΗ παραλιακής ζώνης Σκάλας	5.000.000		
B2 Έργα για τα οποία δεν υπάρχει μελέτη					
1	60/151.1α	Προσθήκη ορόφου στην Αγορά Κάμπου	10.000.000		Υπάρχει Αδεια, δεν υπάρχει οικονομοτεχνική μελέτη για δημοπράτηση
2	75/151.1α	Επισκευή - διαρύθμιση ΠΑΤΜΙΟΝ	10.000.000		Έχει ανατεθεί η μελέτη
3	05/151.1α	Κατασκευή δημοτικών αποθηκών	2.000.000		
4	60/131.1α	Επισκευή Αγοράς Σκάλας	2.000.000		
5	70/151.9η	Διαπλάτυνση δρόμου προς Ασπρη	2.000.000		
6	75/151.9ε	Διαπλάτυνση δρόμου Χοχλακά - Ευγενικού	2.000.000		
7	20/151.9ιζ	Γεωτρήσεις	3.000.000		
8	40/151.9δ	Επέκταση ηλεκτροφωτισμού Πάτμου	7.000.000		
9	70/151.9νζ	Διαγραμμώσεις οδών	5.000.000		
10	151/151.9α	Διαμόρφωση πλατείας Αρκιών	2.000.000		

Πηγή: Δήμος Πάτμου

Πίνακας 3: Τεχνικό Πρόγραμμα Δήμου Πάτμου για το έτος 2002 (συνέχεια)

A/A	ΚΑ	ΤΙΤΛΟΣ ΕΡΓΟΥ	ΑΝΑΘΕΣΜΕ - ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙ- ΣΜΟΣ	Ανάδοχος	Παρατηρήσεις
11	70/151.9α	Τσιμεντόστρωση δρόμου στους Αρκιούς	1.000.000		
12	70/151.9φ	Πλακόστρωση στους Αρκιούς	2.000.000		
13		Βελτίωση αποχέτευσης περιοχής Φασκιανού	2.000.000		
14	70/151.9β	Κατασκευή τοιχείου στην στροφή Κ. Κάμπου	2.000.000		
15	70/151.9α	Τσιμεντόστρωση δρόμου Πορτοσάς	2.000.000		
16	20/131.9δ	Επισκευή δεξαμενής Νετιάς	1.500.000		
17	20/151.9κ	Επέκταση υδρευσης Βαγιάς Κάμπου	2.000.000		
18	30/131.1γ	Συντήρηση αφοδευτηρίων Λιμένος	2.000.000		
19	35/151.9γ	Επέκταση δικτύου αποχέτευσης	2.000.000		
20	45/151.9γ	Περίφραξη περιοχής Αγριολεϊβάδι για δενδροφύτευση	4.000.000		
21	55/151.9α	Κατασκευή τριών φορείων μεταφοράς σπορών	1.700.000		
22	70/131.9μγ	Συντήρηση μονοπατιού στον Πλάτανο	2.000.000		
23	70/131.9μδ	Συντήρηση δρόμου στην Νετιά	2.000.000		
24	70/151.9γ	Διαμόρφωση οδού προς τον Άγιο Ευθύμιο Χώρας	2.000.000		
25	70/151.9κα	Ασφαλτόστρωση περιοχής Μέρικα	1.000.000		
26	70/151.9πα	Αντιστήριξη τοιχείων δρόμου από Πατιμάδα Σχολή έως κέντρο Υγείας	2.000.000		
27	70/151.9πβ	Κατασκευή τοιχείου αντιστήριξης παλαιού δρόμου προς παραλία Κάμπου	2.000.000		
28	70/151.9πγ	Τσιμεντόστρωση - διαμόρφωση δημοτικού δρόμου προς κάτω Κυρά-Λεούσα	2.000.000		

Πίνακας 3: Τεχνικό Πρόγραμμα Δήμου Πάτμου για το έτος 2002 (συνέχεια)

Α/Α	ΚΑ	ΤΙΤΛΟΣ ΕΡΓΟΥ	ΠΟΣΟ ΑΝΑΘΕΣΗΣ - ΠΡΟΥΠΟΛΟΓΙ- ΣΜΟΣ	Ανάδοχος	Παρατηρήσεις
29	70/151.9πδ	Τσιμεντόστρωση δρόμου στην περιοχή Φωκιανού Γροίκου	2.000.000		
30	70/151.9πε	Διαμόρφωση χώρου πάρκινγκ στο Καστέλλι	2.000.000		
31	70/151.9πη	Κατασκευή σκαλοπατιών στο Καστέλλι	2.000.000		
32	75/131.9β	Συντήρηση αθλητικών εγκαταστάσεων	2.000.000		
33	75/151.1ιβ	Επισκευή κτιρίου παλαιών "σφαγείων"	2.000.000		
34	75/151.1ιγ	Επισκευή αποθήκης Χοχλακά	2.000.000		
35	75/151.9πκ	Διευθέτηση χειμάρρου στο Καστέλλι	2.000.000		
36	75/151.9πα	Κατασκευή προβλήτας στην Ψιλή Άμμο	1.000.000		
37	B3	Συντηρήσεις εγκαταστάσεων			
38	55/131.1α	Συντήρηση Νεκροταφείων	6.000.000		
39	15/131.9β	Υδροχρωματισμός Οδών πλατειών	2.000.000		
40	20/132.2ε	Συντήρηση εγκαταστάσεων υδρευσης	2.000.000		
41	20/132.2α	Συντήρηση και επισκευή εξοπλισμού υδρευσης	3.000.000		
42	30/131.1α	Συντήρηση και επισκευή αφοδευτηρίων	800.000		
43	35/131.9ε	Συντήρηση εγκαταστάσεων αποχέτευσης	2.000.000		
44	35/132.2	Επισκευή - συντήρηση Η/Μ εξοπλισμού αποχέτευσης	3.000.000		
45	40/131.9β	Συντήρηση δημοτικού φωτισμού λιμένος	2.000.000		
46	40/131.9γ	Συντήρηση δημοτικού φωτισμού Σκάλας	2.000.000		

Πίνακας 3: Τεχνικό Πρόγραμμα Δήμου Πάτμου για το έτος 2002 (συνέχεια)

A/A	ΚΑ	ΤΙΤΛΟΣ ΕΡΓΟΥ	ΠΟΣΟ ΑΝΑΘΕΣΗΣ - ΠΡΟΥΠΟΛΟΓΙ- ΣΜΟΣ	Ανάδοχος	Παρατηρήσεις
47	75/131.9ιε	Συντήρηση εγκαταστάσεων δημοτικών κτιρίων	2.000.000		
48	70/131.9μα	Συντήρηση τσιμεντοδρόμων -τσιμεντοστρώσεις οδών οικισμών	8.000.000		
49	70/131.9μβ	Καθαρισμός - διάνοιξη κουνετων δημοτικών οδών	2.000.000		
50	35/131.9γ	Καθαρισμός χειμάρρων	2.000.000		
			509.082.200		

Πηγή: Δήμος Πάτμου

Πίνακας 4: Τεχνικό Πρόγραμμα Δήμου Πάτμου για το έτος 2003

ΔΗΜΟΣ ΠΑΤΜΟΥ

ΤΕΧΝΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΕΤΟΥΣ 2003

A/A	ΤΙΤΛΟΣ	ΠΟΣΟ
A' ΕΡΓΑ ΣΥΝΤΗΡΗΣΕΩΝ		
1	Συντήρηση και επισκευή κτιρίων Χώρας	5.800,00
2	Ψεκασμοί	5.000,00
3	Καθαρισμός - απορύπανση παραλιών γενικά	5.800,00
4	Μεταφορά - ταφή απορριμμάτων.	5.800,00
5	Συντήρηση και επισκευή μεταφορικών μέσων υπηρεσίας Καθαριότητας	15.000,00
6	Συντήρηση και επισκευή λοιπών μηχανημάτων Καθαριότητας	3.000,00
7	Συντήρηση και επισκευή εξοπλισμού υδρευσης	5.000,00
8	Συντήρηση και επισκευή μοτοποδηλάτων υπαλλήλ. Υδρευσης	1.500,00
9	Συντήρηση υδραυλικών εγκαταστάσεων	2.000,00
10	Συντήρηση εγκαταστάσεων υδρευσης	3.000,00
11	Συντήρηση και επισκευή κτιρίων αφοδευτηρίων	3.000,00
12	Καθαρισμός χειμάρρων	5.800,00
13	Επισκευές δικτύου αποχέτευσης	5.800,00
14	Συντήρηση δικτύου υπονόμων	5.800,00
15	Επισκευή - συντήρηση Η/Μ εξοπλισμού αποχέτευσης	8.000,00
16	Επισκευή αντλιών - εξοπλισμού Βιολογικού	4.000,00
17	Συντήρηση ηλεκτρολογικών εγκαταστάσεων	5.800,00
18	Συντήρηση δικτύου φωτισμού	11.500,00
19	Συντήρηση νεκροταφείων	4.000,00
20	Επισκευή δημοτικής αγοράς Σκάλας	5.000,00
21	Επισκευή δρόμων Σκάλας	5.800,00
22	Συντήρηση καλντεριμιών Σκάλας	5.800,00
23	Συντήρηση και επισκευή μεταφορικών μέσων υπηρεσίας Οδοποιίας	5.800,00
24	Συντήρηση και επισκευή λοιπών μηχανημάτων υπηρεσίας Οδοποιίας	3.000,00
25	Υδροχρωματισμός οδών πλατειών Χώρας	5.800,00
26	Καθαρισμός παραλιών	5.800,00
27	Υδροχρωματισμός οδών - πλατειών Σκάλας	5.800,00
28	Συντήρηση δημοτικών εγκαταστάσεων	5.800,00
29	Συντήρηση δημοτικών κτιρίων	5.800,00
30	Συντήρηση αθλητικών εγκαταστάσεων	5.800,00
31	Εμπλουτισμός παραλιών με άμμο	3.000,00
32	Συντήρηση παιδικών χαρών Πάτμου	3.000,00
33	Συντήρηση και επισκευή λοιπού εξοπλισμού	3.000,00
ΣΥΝΟΛΟ ΣΥΝΤΗΡΗΣΕΩΝ		174.800,00
B' ΜΕΛΕΤΕΣ		
1	Μελέτη Ανάπλασης παραλιακής ζώνης λιμένος Σκάλας	30.000,00
2	Μελέτη Αποχέτευσης Γροίκου	88.041,09
3	Μελέτη επισκευής ορόφου ΠΑΤΜΙΟΝ	16.140,00
4	Μελέτη Σύνταξης Τοπικού Αναπτυξιακού Προγράμματος (ΤΑΠ)	44.020,00
5	Σχεδιασμός Χωροταξικός Οικιστικής Ανάπτυξης Πόλεων (ΣΧΟΑΠ)	32.281,73

Πίνακας 4: Τεχνικό Πρόγραμμα Δήμου Πάτμου για το έτος 2003 (συνέχεια)

A/A	ΤΙΤΛΟΣ	ΠΟΣΟ
6	Μελέτη δημιουργίας Χώρου Υγειονομικής Ταφής Απορριμμάτων (ΧΥΤΑ)	10.000,00
7	Μελέτη ανακατασκευής και συμπλήρωσης δικτύων υδρευσης και αποχέτευσης Πάτμου	10.000,00
8	Μελέτη αποχέτευσης Χριστού, Κυρά Λεούσα, Κάτω Κάμπου	30.000,00
9	Μελέτη για διάνοιξη δρόμου από Καστέλλι προς Χοχλακά	29.300,00
ΣΥΝΟΛΟ ΓΙΑ ΜΕΛΕΤΕΣ		289.782,82
Γ ΕΡΓΑ ΕΠΕΝΔΥΣΕΩΝ		
Γ1 Συνεχιζόμενα		
1	Ασφαλτόστρωση δρόμου στην Κουμάνα	4.161,15
2	Ασφαλτόστρωση δρόμου Σκάλας-Χώρας	21.940,11
3	Ασφαλτόστρωση δρόμου Σκάλας-Γροίκου	12.225,53
4	Ασφαλτόστρωση δρόμου Σκάλας-Κάμπου	13.425,54
5	Ασφαλτόστρωση δρόμου Χώρας-Γροίκου	15.566,08
6	Ασφαλτόστρωση δρόμου στον Μέρικα	11.606,23
7	Ασφαλτόστρωση δρόμου στον Χοχλακά	11.606,23
8	Ασφαλτόστρωση δρόμου στο Μελόι	51.876,90
9	Διαμόρφωση και ασφαλτόστρωση δρόμου από Αγ. Νικόλαο προς Μερσίσι	41.922,00
10	Ασφαλτόστρωση οδού προς απορρίμματα	96.170,21
11	Ασφαλτόστρωση δρόμου από Σχολείο Κάμπου έως Κάτω πόρτα Αγ. Νικολάου	36.296,88
12	Περίφραξη δασυλλίου Κουμαρώ	61.349,96
13	Τσιμεντόστρωση δρόμου στα Άγια των Αγίων	41.231,00
ΣΥΝΟΛΟ ΓΙΑ ΣΥΝΕΧΙΖΟΜΕΝΑ ΕΡΓΑ		419.377,82
Γ2 Νέα έργα		
1	Περίφραξη χώρου απορριμμάτων	5.800,00
2	Επέκταση δικτύου ύδρευσης Πάτμου	11.500,00
3	Επέκταση δικτύου υδρευσης	11.500,00
4	Κατασκευή αγωγού νερού στο δίκτυο Γροίκου	14.600,00
5	Κατασκευή αγωγού από λιμάνι Αρκιών προς Δεξαμενή	14.500,00
6	Κατασκευή αφοδευτηρίων στο κτίριο επιβατών	30.000,00
7	Κατασκευή νέων αφοδευτηρίων στον Κάμπο	14.600,00
8	Κατασκευή αφοδευτηρίων στον Σταθμό Χώρας	30.000,00
9	Διευθέτηση ομβρίων υδάτων στην πλατεία Σκάλας	5.800,00
10	Διευθέτηση ομβρίων υδάτων περιοχή Υπαπαντής	14.600,00
11	Επέκταση αγωγού υπερχείλισης αντλιοστασίου Αρτικοπού	29.300,00
12	Φωτισμός βράχου Καλικάτσους	5.800,00
13	Ηλεκτροφωτισμός πλακόστρωτου Χώρας - Σκάλας	30.000,00
14	Επέκταση ηλεκτροφωτισμού Πάτμου	30.000,00
15	Δενδροφύτευση παραλιών	5.800,00
16	Κατασκευή δύο τάφων στους Αρκιούς	3.000,00
17	Επισκευή δημοτικής αγοράς Σκάλας	5.000,00
18	Οδοποιία Πάτμου	40.000,00
19	Τσιμεντόστρωση δρόμου άνωθεν Αγριολειβάδι	5.800,00
20	Διαμόρφωση δρόμου στον Κουμά	5.800,00
21	Επισκευή δρόμου προς Κυρά Λεούσα	14.600,00
22	Κατασκευή καλντεριμιών στην περιοχή Μύλων	14.600,00
23	Επίστρωση με ασφαλτοτάπητα οδών Σκάλας	29.300,00

Πίνακας 4: Τεχνικό Πρόγραμμα Δήμου Πάτμου για το έτος 2003 (συνέχεια)

A/A	ΤΙΤΛΟΣ	ΠΟΣΟ
24	Διαμόρφωση περιοχής Νιοχώρι σε Πάρκινγκ	29.300,00
25	Διαμόρφωση παραλίας Κ. Κάμπου	14.600,00
26	Διαμόρφωση χώρου στάθμευσης στον Κ. Κάμπο	14.600,00
27	Διάνοιξη δρόμου από νέο μουράγιο προς πλατεία Αρκιών	14.600,00
28	Πλακόστρωση πλατείας Αρκιών	5.800,00
29	Διαμόρφωση παλαιάς μάντρας του Δήμου σε Δημοτικό Πάρκινγκ	29.300,00
30	Περίφραξη δημοτικού χώρου στην περιοχή Κουμά	5.800,00
31	Επισκευή δημοτικού κτιρίου στους Μύλους Χώρας	14.600,00
32	Επισκευή κτιρίου Μανιά	14.600,00
33	Αντιπλημμυρικό έργο στην Νετιά	5.800,00
34	Επισκευή οικήματος Πάτμιον	40.000,00
	ΣΥΝΟΛΟ ΓΙΑ ΝΕΑ ΕΡΓΑ	560.900,00
Δ' ΠΡΟΜΗΘΕΙΕΣ ΜΗΧΑΝΗΜΑΤΩΝ		
1	Προμήθεια χειροκίνητου οδοστρωτήρα μετά δονητού	17.600,00
2	Προμήθεια μηχανήματος συγκόλλησης ασφάλτου	10.300,00
3	Προμήθεια τάμπερ	17.608,22
4	Προμήθεια ραντάρ μέτρησης ταχύτητας οχημάτων	3.000,00
5	Προμήθεια μηχανημάτων	30.000,00
6	Προμήθεια προκατασκευασμένης αποθήκης	23.400,00
7	Προμήθεια - Τοποθέτηση αναμεταδοτών	15.000,00
	ΣΥΝΟΛΟ ΓΙΑ ΠΡΟΜΗΘΕΙΕΣ ΜΗΧΑΝΗΜΑΤΩΝ	116.908,22
	ΓΕΝΙΚΟ ΣΥΝΟΛΟ ΤΕΧΝΙΚΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ	1.561.768,86

Πηγή: ΔΗΜΟΣ ΠΑΤΜΟΥ

Πίνακας 5: Τεχνικό Πρόγραμμα Δήμου Πάτμου για το έτος 2004

ΔΗΜΟΣ ΠΑΤΜΟΥ

ΤΕΧΝΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ 2004

Α' ΑΠΟ ΙΔΙΟΥΣ ΠΟΡΟΥΣ ΚΑΙ ΕΠΙΧΟΡΗΓΗΣΕΙΣ ΥΠΕΣΔΔΑ

Α/Α	Κ.Α.	ΕΡΓΟ	ΔΑΠΑΝΗ	ΠΟΣΟ ΠΟΥ ΚΑΤΑΧΩΡΗΘΗΚΕ ΣΤΟΝ ΑΡΧΙΚΟ ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΟ	ΤΡΟΠΟΠΟΙΗΣΕΙΣ	
					ΠΟΣΟ	ΑΡΙΘΜΟΣ & ΗΜΕΡΟΜΗΝΙΑ
		ΚΑΜΠΟΣ				
1	70/151.9δ	Ασφαλτόστρωση δρόμου προς Φωκιά	11.600,00	3.400,00	-3.400,00	νέο
2	70/151.9ε	Ασφαλτόστρωση δρόμου προς άνω Αγριολειβάδι	11.600,00	3.400,00	-3.400,00	νέο
3	70/151.9η	Ασφαλτόστρωση δρόμου προς Αγ. Ανδρέα -Κάμπου	11.600,00	3.400,00	-3.400,00	νέο
4	70/151.9θ	Ασφαλτόστρωση δρόμου Κάμπου -Σκάλας	34.800,00	10.400,00	-10.400,00	νέο
5	70/151.9ι	Ασφαλτόστρωση δρόμου Κάμπου- Λάμπης	34.800,00	10.400,00	-10.400,00	νέο
6	30/151.1β	Κατασκευή αφοδευτηρίων στον οικισμό Κάμπου	5.800,00	1.700,00		
7	30/147.9α	Προμήθεια ειδών υγιεινής για τα αφοδευτήρια Κάμπου	5.800,00	1.700,00		
8	70/151.9α	Διαμόρφωση χώρου σε πάρκινγκ κάτω Κάμπου	10.000,00	3.000,00		
9	40/151.9γ	Ηλεκτροφωτισμός πλατείας Κάμπου-Ι.Ν. Ευαγγελιστριάς	10.000,00	3.000,00	7.000,00	νέο
10	75/153.9δ	Προκήρυξη μελετών για ανάπλαση παραλίας Κάμπου και Αγριολειβάδι	10.000,00	3.000,00		
11	70/151.9ιβ	Τσιμεντόστρωση δρόμου Αγ. Ελεούσας	10.000,00	3.000,00		
12	35/161.2α	Αγορά οικοπέδου Κάτω Κάμπου (για τοποθέτηση Βιολογικού)	10.000,00	3.000,00		
13	35/147.9ζ	Προμήθεια υλικών για επέκταση υπονόμων Κάτω Κάμπου	10.000,00	3.000,00		
14	20/151.9γ	Αξιοποίηση γεωτρήσεων	20.000,00	6.000,00		
15	45/147.9γ	Προμήθεια συρματοπλέγματος για περίφραξη δασάκι Κουμαρό	20.000,00	6.000,00		
16	40/151.9ε	Επέκταση ηλεκτροφωτισμού Λιβάδι Καλογήρων	20.000,00	6.000,00	14.000,00	νέο
		Αξιοποίηση γεώτρησης Φωκιάς			5.800,00	νέο
		Αξιοποίηση γεώτρησης Φασκιανού			5.800,00	νέο
		Διάνοιξη πάρκινγκ στον Κάμπο			5.800,00	νέο
		Διαμόρφωση χώρου για στάθμευση οχημάτων στον Κ. Κάμπο			5.800,00	νέο
		ΣΥΝΟΛΟ	236.000,00	70.400,00	13.200,00	

Πηγή: ΔΗΜΟΣ ΠΑΤΜΟΥ

Πίνακας 5: Τεχνικό Πρόγραμμα Δήμου Πάτμου για το έτος 2004 (συνέχεια)

		ΧΩΡΑ				
1	70/153.9δ	Σύνταξη μελέτης για ανάπλαση σταθμού Χώρας	10.000,00	3.000,00		
2	75/151.9μα	Ανάπλαση πλατείας Σχολείου Χώρας	5.800,00	1.700,00		
3	75/151.9μβ	Ανάπλαση περιοχής έξωθεν Δημ. Σχολείου Χώρας	5.800,00	1.700,00		
4	75/151.9μγ	Ανάπλαση περιοχής έξωθεν παιδικής χαράς Χώρας	18.400,00	5.500,00		
5	75/131.1β	Συντήρηση και επισκευή κτιρίου ΜΑΝΙΑ	5.800,00	1.700,00	4.100,00	24/18-2-04
6	75/131.1η	Συντήρηση και επισκευή παλαιού κτιρίου στους Μύλους Χώρας	5.800,00	1.700,00	4.100,00	24/18-2-04
7	75/131.1θ	Συντήρηση και επισκευή αρχοντικού Χώρας	18.400,00	5.500,00		
8	70/151.9δ	Διαμόρφωση περιοχής Νιοχώρι σε πλατεία	5.800,00			
9	70/147.9δ	Προμήθεια λίθων για επένδυση τοιχίου έμπροσθεν Γαλαξία	5.800,00	32.000,00		
10		Προμήθεια λίθων για επένδυση τοιχίου σταθμού Χώρας	5.800,00			
11		Προμήθεια λίθων για επένδυση τοιχίου περιοχής Ρήγα Κανιάρου	5.800,00		-32.000,00	58/2-4-04 & νέα τροποποίηση
12		Προμήθεια λίθων για επένδυση τοιχίου πρόσοψης οικισμού Χώρας	42.600,00			
13		Προμήθεια λίθων για πλακοστρώσεις οδών Χώρας	48.400,00			
14		Προμήθεια λίθων για πλακόστρωση οδού προς Ι.Μονή	5.800,00			
15		Προμήθεια λίθων για πλακόστρωση προς Αγια-Αγίων	5.800,00			
16	70/151.9ιε	Ασφαλτόστρωση δρόμου Χώρας-Σκιάας	46.400,00	14.000,00	-14.000,00	νέο
17	70/151.9ιζ	Ασφαλτόστρωση δρόμου Χώρας-Γροίκου	46.400,00	14.000,00	-14.000,00	νέο
18	40/151.9ζ	Ηλεκτροφωτισμός πλατείας Ελευθερίας	6.800,00	2.000,00		
19	70/151.9μδ	Πλακόστρωση από Νικητάκη προς Αγια των Αγίων	6.000,00	2.000,00		
	75/151.1γ	Αναστήλωση δημοτικού κτιρίου			5.860,00	58/2-4-04
	75/151.1δ	Επισκευή κτιρίων Χώρας			5.860,00	58/2-4-04
	75/151.1ε	Επισκευή δημοτικού παραδοσιακού κτιρίου			5.860,00	58/2-4-04
		Επισκευή παλαιάς Δημοτικής οικίας στην Χώρα			5.800,00	νέο
		Ξυλουργικές εργασίες στο κτίριο Μανιά			3.545,00	νέο
		Ηλεκτρολογική εγκατάσταση Μανιά			5.800,00	νέο
		Αντικατάσταση κουφωμάτων δημοτικού κτιρίου Χώρας			5.800,00	νέο
		ΣΥΝΟΛΟ	301.400,00	84.800,00	-13.275,00	

Πηγή: ΔΗΜΟΣ ΠΑΤΜΟΥ

Πίνακας 5: Τεχνικό Πρόγραμμα Δήμου Πάτμου για το έτος 2004 (συνέχεια)

		ΓΡΟΙΚΟΣ				
1	70/151.9κβ	Ασφαλτόστρωση δρόμου Πέτρας	58.000,00	17.400,00	-17.400,00	
2	70/151.9η	Ασφαλτόστρωση δρόμου Αλυκών	11.600,00	3.400,00	-3.400,00	
3	70/153.9ε	Μελέτη ανάπλασης παραλίας Γροίκου- Πέτρας	5.800,00	1.500,00		
4	35/153.9α	Μελέτη αποχέτευσης Γροίκου	88.000,00	88.000,00	40.000,00	13/19-1-04
					-40.000,00	24/19-1-04
					-24.685,91	24/19-1-04
5	70/151.9κγ	Ασφαλτόστρωση δρόμου Εγνημιάς	11.600,00	3.400,00	-3.400,00	νέο
6	40/151.9α	Ηλεκτροφωτισμός βράχους Καλικάτσους	14.800,00	4.400,00		
		ΣΥΝΟΛΟ	189.800,00	118.100,00	-48.885,91	
		ΑΡΚΙΟΙ				
1	70/151.9κδ	Τσιμεντόστρωση δρόμου προς νέα προβλήτα	15.000,00	4.500,00	2.980,60	24/19-1-04
2	70/151.9κε	Τσιμεντόστρωση δρόμου περιοχής ελικοδρομίου	15.000,00	4.500,00		
3	75/151.9γ	Εμπλουτισμός παραλιών με άμμο	10.000,00	3.000,00		
4	75/151.9δ	Κατασκευή οικίσκου στην προβλήτα Αρκιών	10.000,00	3.000,00	2.800,00	νέο
5	70/151.9κζ	Διάνοιξη δρόμου προς Παναγιά	20.000,00	6.000,00		
	70/151.9θ	Τσιμεντόστρωση δρόμου στο σχολείο Αρκιών			7.480,00	24/19-1-04
	15/131.9α				3.800,00	24/19-1-04
		Καθαριότητα Αρκιών			2.000,00	νέο
		Τσιμεντόστρωση δρόμου στο νέο Μουράγιο Αρκιών			5.800,00	νέο
		Εργα Οδοποιίας Αρκιών			30.000,00	νέο
		Υδραυλική εγκατάσταση στο δημοτικό κτίριο περιοχής Μύλων Χώρας			5.800,00	νέο
		Συντήρηση παραδοσιακού κτιρίου στην Χώρα			5.800,00	νέο
		ΣΥΝΟΛΟ	70.000,00	21.000,00	66.460,60	

Πηγή: ΔΗΜΟΣ ΠΑΤΜΟΥ

Πίνακας 5: Τεχνικό Πρόγραμμα Δήμου Πάτμου για το έτος 2004 (συνέχεια)

		ΣΚΑΛΑ				
1	75/153.9β	Σύνταξη μελέτης για ανάπλαση παραλίας Χοχλακά	10.000,00	3.000,00		
2	40/151.9η	Ηλεκτροφωτισμός περιοχής Καστέλι	10.500,00	3.000,00		
3	75/151.9ε	Κατασκευή πέργκολας Κονσολάτο (ψαράδων)	5.800,00	1.700,00	3.300,00	νέο
4	70/151.9κη	Διάνοιξη περιφερειακού δρόμου Καστελιού	200.000,00	30.000,00	-30.000,00	24/18-2-04
5	70/147.9ια	Κατασκευή λιθόστρωτου παλαιού δρόμου Καστελιού	5.800,00	7.000,00		
6		Προμήθεια λίθων στην περιοχή Βλαχοχώρι	5.800,00			
7		Προμήθεια λίθων για επένδυση δρόμου Καστελιού	5.800,00			
8		Προμήθεια λίθων για επένδυση Βαπτιστηρίου	5.800,00			
9	70/151.9ζ	Ασφαλτόστρωση δρόμου Σκάλας-Γροίκου	40.000,00	12.000,00	-12.000,00	νέο
10	40/151.9θ	Ηλεκτροφωτισμός Γηπέδου περιοχής Σκούταρη	30.000,00	3.900,00		
	70/153	Μελέτη κάλυψης χειμάρου Περδικάρι	60.000,00	5.000,00		
12	75/151.9ζ	Ανάπλαση περιοχής Αγ. Θεολόγου Βαπτιστηρίου	5.800,00	1.700,00		
	75/153.9ζ	Σύνταξη μελέτης ηλεκτροφωτισμού και υδραυλικών Μαρίνας Σκάλας			2.850,00	13/19-1-04
	75/151.1β	Επισκευή γραφείου ΚΕΠ			12.900,00	24/18-2-04
	70/151.9με	Διαπλάτυνση δρόμου προς Κηπάρα			5.800,00	24/18-2-04
	70/151.9μζ	Διάνοιξη δρόμου προς Βαθύ			5.800,00	24/18-2-04
	70/151.9ν	Μπάζωμα τριγώνου και γεφυριού στον δρόμο στρατοπέδου			5.800,00	24/18-2-04
		ΣΥΝΟΛΟ	385.300,00	67.300,00	-5.550,00	

ΓΕΝΙΚΟ ΣΥΝΟΛΟ Α'

1.182.500,00

361.600,00

11.949,69

Πηγή: ΔΗΜΟΣ ΠΑΤΜΟΥ

Πίνακας 5: Τεχνικό Πρόγραμμα Δήμου Πάτμου για το έτος 2004 (συνέχεια)

Β' ΜΕΛΕΤΕΣ ΚΑΙ ΕΡΓΑ ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΟΥΜΕΝΑ						
A/A	K.A.	ΕΡΓΟ		Προϋπολογισθέντα	Τροποποιήσεις	
		Από ΕΠΤΑ (Ειδικό Πρόγραμμα Τοπικής Αυτοδιοίκησης)				
1	15/131.9κα	Καθαρισμός Ακτών		4.200,00		
2	75/153.9η	Γενικές πολεοδομικές εφαρμογές		73.677,00	-73.677,00	24/18-2-04
3	75/153.9ε	Μελέτη ΤΑΠ		29.000,00		
4	75/153.9ζ	Μελέτη ΣΧΟΑΠ		44.000,00		
5	35/151.9θ	Αποχέτευση Γροίκου		650.000,00		
6	20/151.9ζ	Ανόρυξη Γεωτρήσεων		25.000,00		
	75/131.9α	Αποκατάσταση ζημιών στα λιμάνια Λέρου και Πάτμου			350.000,00	13/19-1-04
	75/153.9θ	Αναπλάσεις Δήμου Πάτμου (παραλιακής Ζώνης κ.λ.)			103.000,00	13/19-1-04
	75/153.9θ	Αναπλάσεις Δήμου Πάτμου (παραλιακής Ζώνης κ.λ.)			-103.000,00	24/18-2-04
	413.1χ	Υποχρεώσεις προηγούμενων ετών (Για 1ο λογαριασμό μελέτης Αποχέτευσης Γροίκου, Βασιλείου)			56.685,91	13/19-1-04
		Σύνολο		825.877,00	333.008,91	
		Από ΥΠΕΘΟ (Υπουργείο Εθνικής Οικονομίας)				
1	75/153.9ε	Μελέτη ανάπλασης παραλιακής Ζώνης Σκάλας, (30.000,00)		21.000,00		
2	75/153.1γ	Μελέτη επισκευής ορόφου ΠΑΤΜΙΟΝ		22.000,00		
3	20/153.9α	Μελέτη ύδρευσης - αποχέτευσης Σκάλας		217.000,00		
4	70/153.9α	Μελέτη κατασκευής νέας περιφερειακής οδού Σκάλας		106.000,00		
5	75/153.1δ	Σύνταξη μελέτης κλειστού Γυμναστηρίου		114.000,00		
		Σύνολο		480.000,00	0,00	
	75/151.9η	"Πάτμος: Πόλη περιβαλλοντικής ενημέρωσης για την προστασία του Αιγαίου"			75.000,00	24/18-1-04
	75/153.9ηη	Αναπλάσεις παραλιών Πέτρας - Γροίκου, Χοχλακά, Κάμπου, Αγριολεβιδιού			50.000,00	24/18-1-04
	75/153.9κβ	Ανάπλαση σταθμού Οικισμού Χώρας			30.000,00	24/18-1-04
	75/153.9κβ	Αλιευτικό καταφύγιο στο Μέρικα Πάτμου			88.000,00	24/18-2-04
	75/151.1α	Επισκευή ΠΑΤΜΙΟΝ			210.441,37	24/18-2-04
				0,00	453.441,37	
		ΓΕΝΙΚΟ ΣΥΝΟΛΟ Β'		1.305.877,00	786.450,28	

- Αποζημιώσεις Μουσείου "Αρχοντικό Νταβουζίδης"
ΓΕΝΙΚΟ ΣΥΝΟΛΟ Β'

- Έργο Σημεία Πάτμου Β' Φάση

- Νυκτερινό Πάρκο

- Κατεστραμμένα βιολογικά έργα σε Φάρμακο Πάτμου (Έργο διόρυξης νερού, ογκομετρικός έλεγχος χώρου)

- Αποζημιώσεις Μουσείου Μουσείο Πάτμου

Πηγή: ΔΗΜΟΣ ΠΑΤΜΟΥ

Πίνακας 5: Τεχνικό Πρόγραμμα Δήμου Πάτμου για το έτος 2004 (συνέχεια)

Γ' ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΥΝΤΗΡΗΣΕΩΝ - ΠΡΟΜΗΘΕΙΩΝ

A/A	K.A.	ΕΡΓΟ	ΠΟΣΟ		
1	05/152.9α	Υποστήριξη - συντήρηση εφαρμογών λογισμικού και δικτύου Η/Υ	12.000,00		
2	15/131.9ζ	Ψεκασμοί	5.800,00		
3	15/131.9η	Μεταφορά ταφή απορριμμάτων	5.800,00		
4	15/132.1	Συντήρηση και επισκευή μεταφορικών μέσων	10.000,00		
5	20/132.1β	Συντήρηση υδραυλικών εγκαταστάσεων	5.800,00		
6	20/132.2α	Συντήρηση και επισκευή εξοπλισμού ύδρευσης	5.000,00		
7	35/131.9ε	Συντήρηση δικτύου αποχέτευσης	5.800,00		
8	35/132.β	Επισκευή - συντήρηση Η/Μ εξοπλισμού αποχέτευσης	10.000,00	5.000,00	νέο
9	35/132.γ	Επισκευή αντλιών - εξοπλισμού Βιολογικού	4.000,00		
10	40/131.9α	Συντήρηση ηλεκτρολογικών εγκαταστάσεων - επέκταση	5.800,00		
11	40/131.9μ	Συντήρηση δικτύου φωτισμού	11.500,00		
12	60/131.1α	Επισκευή δημοτικής αγοράς Σκάλας	5.800,00		
13	70/131.9α	Επισκευή δρόμων Σκάλας	5.800,00		
14	70/131.9β	Επισκευή δρόμων οικισμού Κάμπου	5.800,00		
15	70/131.9γ	Επισκευή δρόμων οικισμού Χώρας	5.800,00		
16	70/132.1	Συντήρηση και επισκευή μεταφορικών μέσων	10.000,00		
17	75/131.1κ	Συντήρηση και επισκευή Σχολείου Σκάλας	5.800,00		
18	75/131.1ι	Συντήρηση και επισκευή σχολείου Κάμπου	5.800,00		
19	75/131.9κ	Εργασίες επισκευής κτιρίων Χώρας	5.800,00		
20	75/132.9	Συντήρηση και επισκευή λοιπού εξοπλισμού	3.000,00	3.000,00	νέο
21	75/147.9γ	Προμήθεια υλικών, εξαρτημάτων κ.λ. συντήρησης κτιρίων και εγκαταστάσεων	5.800,00		
22	75/147.9ζ	Προμήθεια οικοδομικών και λοιπών υλικών συντήρησης κτιρίων κ.λ.	5.800,00	3.800,00	νέο
23	75/131.9γ	Εμπλουτισμός παραλιών με άμμο	10.000,00		
24	05/147.1	Προμήθεια ειδών σημαιοστολισμού και φωταγωγήσεων	5.800,00		
25	35/147.9ε	Προμήθεια σωλήνων αποχέτευσης και ομβρίων	5.800,00		
26	70/147.9γ	Προμήθεια ασφαλτικού υλικού	3.000,00		
27	70/147.9β	Προμήθεια καθρεπτών οδικής κυκλοφορίας	2.000,00		
28	20/147.9ζ	Προμήθεια σωλήνων ύδρευσης	5.800,00		
29	55/147.9α	Προμήθεια υλικών συντήρησης Νεκροταφείων	3.000,00		

Πηγή: ΔΗΜΟΣ ΠΑΤΜΟΥ

Πίνακας 5: Τεχνικό Πρόγραμμα Δήμου Πάτμου για το έτος 2004 (συνέχεια)

15/131.9γ	Ταφή σκουπιδιών			5.800,00	24/18-2-04
75/153.9θ	Μελέτη αεροδρομίου			3.000,00	24/18-2-04
75/153.9κα	Αναμόρφωση μελέτης μόλων προστασίας λιμένος Πάτμου			48.000,00	24/18-2-04
70/153.9β	Μελέτη πληροφοριακής και ενημερωτικής σήμανσης οδών Πάτμου			10.000,00	24/18-2-04
05/147.1γ	Προμήθεια επίπλων και λοιπού εξοπλισμού Δημαρχείου			3.000,00	24/18-2-04
70/152.2α	Προμήθεια μικρού οδοστρώτηρα			10.000,00	24/18-2-04
70/152.2γ	Προμήθεια μικρού φορτηγού			25.000,00	24/18-2-04
20/147.9γ	Προμήθεια σωλήνων ύδρευσης			4.000,00	24/18-2-04
70/147.9ζ	Προμήθεια 200μ στηθαίων ασφαλείας			2.900,00	24/18-2-04
70/147.9α	Προμήθεια πινακίδων			1.800,00	24/18-2-04
20/152.2δ	Προμήθεια σωλήνων αξιοποίησης γεωτρήσεων			7.000,00	58/18-2-04
				308,00	νέο
75/152.9γ	Προμήθεια φωτοτυπικού για Σχολ Σκάλας			3.516,58	58/18-2-04
75/152.9δ	Προμήθεια μοτοποδηλάτου			1.600,00	58/18-2-04
75/153.9ι	Προμήθεια χαρτών από ΓΥΣ			3.500,00	58/18-2-04
	Συντήρηση καθαρισμός αντλιοστασίων υδρευσης Κάμπου			5.800,00	νέο
	Συντήρηση καθαρισμός αντλιοστασίων υδρευσης Σκάλας			5.800,00	νέο
	Συντήρηση καθαρισμός αντλιοστασίων υδρευσης Χώρας			5.800,00	νέο
	Σήμανση οδών Κάμπου			5.000,00	νέο
	Σήμανση οδών Σκάλας			5.000,00	νέο
	Σήμανση οδών Χώρας			5.000,00	νέο
	Ταφή απορριμμάτων στο Βαθύ			5.800,00	νέο
	Κατασκευή προτομής Πάτμου Φιλικού Δ. Θέμελη			5.800,00	νέο
	Προμήθεια χωρισμάτων και κουφωμάτων αποθήκης Δήμου			4.000,00	νέο
	Προμήθεια υλικών για Δημοτική αποθήκη			7.030,00	νέο
	Προμήθεια σωλήνων και εξαρτημάτων υδρευσης			6.000,00	νέο
	Ηλεκτροδότηση δύο αντλιοστασίων υδρευσης			12.662,74	νέο
	Προμήθεια υλικών περίφραξης Δημοτικής Αποθήκης			4.123,93	νέο
	Καθαρισμός υπονόμων φρεατίων αντλιοστασίων αποχέτευσης			10.000,00	νέο
	Διάνοιξη δρόμου περιοχή σκουπιδότοπου			5.800,00	νέο

Πίνακας 5: Τεχνικό Πρόγραμμα Δήμου Πάτμου για το έτος 2004 (συνέχεια)

		Συντήρηση και επισκευή λοιπού εξοπλισμού (φωτ/κά κ.λ.)			2.000,00	νέο
		Προμήθεια οικοδομικών υλικών			5.800,00	νέο
		Προμήθεια υλικών συντήρησης δημοτικών κτιρίων			5.800,00	νέο
		Προμήθεια υλικών και εξαρτημάτων			5.800,00	νέο
		Προμήθεια οικοδομικών υλικών			5.800,00	νέο
		Συντήρηση δημοτικών κτιρίων και εγκαταστάσεων			5.800,00	νέο
		Διευθέτηση απορριμμάτων στον σκουπιδότοπο με μηχανικά μέσα			10.000,00	νέο
		Υδρομετρική αποτύπωση Σταθμού Χώρας, Μύλων, Αγία Αγίων, Βαπτιστήρι.			10.063,00	νέο
		Προμήθεια σωλήνων γεωτρήσεων			5.800,00	νέο
		Προμήθεια έτοιμου σκυροδέματος για συντήρηση οδών Πάτμου			20.000,00	νέο
		Προμήθεια κλιματιστικού για Δημαρχείο			3.000,00	νέο

ΣΥΝΟΛΟ Γ'

182.100,00 314.704,25

ΓΕΝΙΚΟ ΣΥΝΟΛΟ ΤΕΧΝΙΚΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ - ΠΡΟΜΗΘΕΙΩΝ

1.849.577,00 1.113.104,22

Πηγή: ΔΗΜΟΣ ΠΑΤΜΟΥ

Πίνακας 6: Στοιχεία Δημοσίων Έργων 1994-2000

ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΔΗΜΟΣΙΩΝ ΕΡΓΩΝ

ΝΗΣΙ	ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ	ΔΗΜΟΣ	ΕΡΓΟ	ΠΡΟΫΠΟΛ.	ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ	ΦΟΡΕΑΣ ΥΛΟΠ.	ΠΑΙΡΩΜΕΣ
Πάτμος	ΠΕΠ Ν.ΑΙΓΑΙΟΥ		ΕΠΙΣΚΕΥΗ ΙΕΡΑΣ ΜΟΝΗΣ ΖΩΟΔΟΧΟΥ ΠΗΓΗΣ ΠΑΤΜΟΥ	887593		4Η ΕΦΟΡΕΙΑ ΒΥΖ. ΑΡΧ/ΤΗΤΩΝ	874100
Πάτμος	INTERREG II	Δ. Πάτμου	Νησιά Αιγαίου - Οικολογική παρέμβαση στη Νήσο Μαράθι Πάτμου	105808	Ολοκληρώθηκε	Δήμος Πάτμου Νομού Δωδεκανήσου	106036
Πάτμος	INTERREG II	Δ. Πάτμου	Λιμνοδεξαμενή Λιβαδίου Πάτμου	1611445	Ολοκληρώθηκε	ΓΕΝΙΚΗ Δ/ΝΣΗ ΕΓΓΕΙΟΒΕΛΤΙΩΤΙΚΩΝ ΕΡΓΩΝ & ΓΕΩΡΓΙΚΩΝ ΔΙΑΡΘΡΩΣΕΩΝ - ΥΠ. ΓΕΩΡΓΙΑΣ	1642382
Πάτμος	ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ	Δ. Πάτμου	ΚΤΗΜΑΤΟΓΡΑΦΗΣΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΕΘΝΙΚΟΥ ΚΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟΥ ΣΤΟΥΣ Ο.Τ.Α. Δ.ΠΑΤΜΟΥ, Δ.ΣΥΜΗΣ, ΝΟΜΟΥ ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΩΝ	728807	Ολοκληρώθηκε	ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΚΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟΥ ΧΑΡΤΟΓΡΑΦΗΣΕΩΝ ΕΛΛΑΔΑΣ	767150
Πάτμος	ΠΕΠ Ν.ΑΙΓΑΙΟΥ		ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗ - ΣΥΝΤΗΡΗΣΗ ΙΕΡΑΣ ΜΟΝΗΣ ΑΠΟΚΑΛΥΨΗΣ ΠΑΤΜΟΥ	609238		4Η ΕΦΟΡΕΙΑ ΒΥΖ. ΑΡΧ/ΤΗΤΩΝ	607980
Πάτμος	ΠΕΠ Ν.ΑΙΓΑΙΟΥ		ΛΙΜΑΝΙ ΣΚΑΛΑΣ ΠΑΤΜΟΥ	693477		ΛΙΜΕΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ ΔΩΔ/ΣΟΥ	636467

Πηγή: www.ando.gr

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Γ

ΠΑΡΑΠΕΜΠΤΙΚΟ ΓΙΑ ΑΙΜΑΤΟΛΟΓΙΚΕΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ ΚΕΝΤΡΟΥ ΥΓΙΕΙΑΣ ΠΑΤΜΟΥ

Πίνακας 1: Παραπεμπτικό για αιματολογικές εξετάσεις στο Κέντρο Υγείας Πάτμου

Κυκλολογικές
Εξετάσεις

ΠΑΡΑΠΕΜΠΤΙΚΟ ΓΙΑ ΑΙΜΑΤΟΛΟΓΙΚΕΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ

ΑΣΘΕΝΗΣ:

ΕΠΕΙΓΟΝ

ΗΛΙΚΙΑ

ΤΑΚΤΙΚΟ

ΗΜΕΡΟΜΗΝΙΑ

ΠΙΘΑΝΗ ΔΙΑΓΝΩΣΗ

ΓΕΝ. ΑΙΜΑΤΟΣ			
ΕΠΙΧΡ. ΠΕΡΙΦ. ΑΙΜΑΤΟΣ (ΠΛΑΚΑΚΙ)			
T.K.E.		ΚΑΛΛΙΕΡΓ. ΠΤΥΕΛΩΝ	
ΧΡ. ΠΡΟΘΡΟΜΒΙΝΗΣ		ΚΑΛΛΙΕΡΓ. ΚΟΛΠΙΚΟΥ	
INR		ΚΑΛΛΙΕΡΓ. ΦΑΡΥΓΓΙΚΟΥ	
CRP		ΚΑΛΛΙΕΡΓ. ΚΟΠΡΑΝΩΝ	
ΧΡΟΝΟΣ ΡΟΗΣ		MAYER ΚΟΠΡΑΝΩΝ	
ΧΡΟΝΟΣ ΠΗΞΗΣ		ΠΑΡΑΣΙΤΟΛΟΓΙΚΗ ΚΟΠΡΑΝΩΝ	
ΣΑΚΧΑΡΟ		ΑΜΜΕΣΟ ΕΠΙΧΡΙΣΜΑ ΓΙΑ ΚΟΛΠΙΚΟ ΚΑΙ ΟΥΡΙΘΡΙΚΟ	
ΟΥΡΙΑ		ΟΜΑΣ ΑΙΜΑΤΟΣ	
ΚΡΕΑΤΙΝΙΝΗ		RHESUS ΑΙΜΑΤΟΣ	
ΧΟΛΗΣΤΕΡΙΝΗ			
ΤΡΙΓΛΥΚΕΡΙΔΙΑ			
ΟΥΡΙΚΟ ΟΞΥ			
SGOT			
SGPT			
ΑΛΚΑΛΙΚΗ ΦΩΣΦ.			
γGT			
Fe			
ΓΕΝ. ΟΥΡΩΝ			
ΚΑΛΛΙΕΡΓ. ΟΥΡΩΝ			
ANTIBIOΓΡΑΜΜΑ			

Πηγή: Κέντρο Υγείας Πάτμου

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Δ

ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΠΡΩΤΟΓΕΝΗ ΤΟΜΕΑ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ

Πίνακας 1: Στοιχεία πρωτογενή τομέα παραγωγής

Αναγράφεται κάθε έκταση και κάθε παραγωγή που συγκομίσθηκε (πρώτης, δεύτερης κλπ. «επίσπορης» καλλιέργειας, συγκαλλιέργειας ή καλλιέργειας κάτω από δένδρα)

Είδος	Κωδ. αριθ.	Έκταση σε στρέμματα	Παραγωγή που συγκομίσθηκε, σε χιλιόγραμμο (κιλά)	Είδος	Κωδ. αριθ.	Έκταση σε στρέμματα	Παραγωγή που συγκομίσθηκε, σε χιλιόγραμμο (κιλά)
1	2	3	4	1	2	3	4
α) Σιτηρά για καρπό:				Εκτάσεις από μεταφορά			XXXXXXXXXX
Σιτάρι μαλακό	101			δ) Αρωματικά φυτά που καλλιεργούνται (μέντα, δίκταμο, ρίγανη κλπ.) ..	136		XXXXXXXXXX
Σιτάρι σκληρό	102	383	49.790	ε) Κτηνοτροφικά φυτά:			
Κριθάρι	103	721	72.100	ε.1. Για καρπό (κτηνοτροφ. όσπρια):			
Βρώμη	104			Βίκος	137		
Σίκαλη	105			Ρόβι	138		
Καλαμπόκι χωρίς συγκαλλιέργεια ...	106			Λούπινα	139		
Καλαμπόκι που συγκαλλιεργείται με φασόλια ⁽¹⁾ και άλλα είδη	107			Λαθούρια	140		
α) στρογγυλόσπερμο	108			Μπιζέλια κτηνοτροφικά (πίσσα)	141		
β) μεσόσπερμο	109			Κουναιά κτηνοτροφικά	142		
γ) μακρόσπερμο	110			Φακή κτηνοτροφική	143		
Σόργο (νταφί, ασπρίτσα ή λιανοκαλάμπορο)	111			Σπόρος τριφυλλιών	144		
Λοιπά σιτηρά για καρπό (σμιγάδι, κεχρί, φαλαφίδα, τριττάλι κλπ.)	112			Λοιπά κτηνοτροφ. φυτά για καρπό	145		
β) Όσπρια βρώσιμα:				ε.2. Για χόρτο και ριζώματα:			
Φασόλια χωρίς συγκαλλιέργεια ⁽¹⁾ ...	113			Κριθάρι για σανό	146	370	111.000
Φασόλια που συγκαλλιεργούνται με καλαμπόκι και άλλα είδη ⁽¹⁾	114			Βρώμη για σανό	147	257	77.100
Κουναιά	115	10	10.000	Βίκος για σανό	148	140	48.000
Φακή	116			Λοιπά σανά (από ρόβι, λαθούρια, μπιζέλια, φακή κλπ.)	149		
Λαθούρια (αφρά)	117	18	5.400	Μηδική (πολυετές τριφυλλί)	150		
Ρεβίθια	118	2	800	Τριφυλλία ετήσια και λοιπά πολυετή	151		
Μπιζέλια	119			Κοκκώδιστα	152		
Λοιπά βρώσιμα όσπρια	120			Καλαμπόκι χλωρο ταχί οι καλαμπόκιες)	153		
γ) Βιομηχανικά φυτά:				Σόργο χλωρο	154		
Καπνός ανατολικού τύπου ⁽²⁾	121			Τεντρά κτηνοτροφικά	155		
Καπνός Μπέρλεϊ, Βιρτζίνια ⁽²⁾	122			ε.3. Για χασίδια:			
Βαμβάκι ποτιστικό ⁽²⁾	123			Κριθάρι	156	80	XXXXXXXXXX
Βαμβάκι ξερικό ⁽²⁾	124			Βρώμη	157	110	XXXXXXXXXX
Σουσάμι	125			Βίκος	158	40	XXXXXXXXXX
Ηλιάνθος ⁽³⁾ (ήλιος, λιόδρομος)	126			Λαθούρια	159	20	XXXXXXXXXX
Σόργο (σκουόπα)	127		XXXXXXXXXX	Τεχνητοί λιμνώνες (λιβάδια)	160		XXXXXXXXXX
α) χόρτο	128	XXX		στ) Μπιστοτανικά - πατάτες			
β) καρπός	129	XXX		Καρπούζια	161	22	30.800
Αραχίδα (φιστίκι υπόγειο ή αράπιζο)	130			Πεπόνια	162	13	11.700
Σόγια	131			Πατάτες ⁽⁴⁾ ανοίξεως (α)	163	40	36.000
Ζαχαρότευτλα	132	2	2000	Πατάτες ⁽⁴⁾ καλοκαιρινές (β)	164	15	15.000
Κολοκύθες για πασατέμπο ⁽³⁾	133			Πατάτες ⁽⁴⁾ φθινοπώρου και χειμ. (γ)	165	4	4.000
Πιπεριές ξεφές για κόκκινο πιπέρι ...	134			Γλυκοπατάτες	166		
Λοιπά βιομηχανικά φυτά (λινάρι, καννάφι, κρόκος, λυγίσκος, μπύρας κλπ.) ..	135		XXXXXXXXXX	Σύνολο εκτάσεων αροτραίων καλλιεργειών	167	2247	XXXXXXXXXX
Εκτάσεις σε μεταφορά			XXXXXXXXXX	Ποτίστηκαν το 2002	168	96	XXXXXXXXXX

Πηγή: Δήμος Πάτμου

Πίνακας 1: Στοιχεία πρωτογενή τομέα παραγωγής (συνέχεια)

Α2α. ΓΗ ΛΑΧΑΝΟΚΗΠΩΝ - ΦΥΤΩΡΙΑ - ΣΠΟΡΕΙΑ - ΕΜΠΟΡΙΚΟΙ ΑΝΘΟΚΗΠΟΙ
(ΚΗΠΕΥΤΙΚΗ ΓΗ)

ΤΥΠΟΣ 8

	Κωδ. αριθ.	Στρέμματα
1. Έκταση γης στην οποία φυτεύθηκαν ή σπάρθηκαν λαχανοκομικά είδη (κήποι, περιβόλια, δενδρόνες, χωράφια, δηλ. η καθαρή έκταση)*	800	192
2. » φυτωρίων (σπορείων) παραγωγής μόνο φυταρίων λαχανικών για μεταφύτευση	801	1
3. » φυτωρίων καρποφόρων δένδρων για μεταφύτευση	802	
4. » φυτωρίων δασικών δένδρων για μεταφύτευση	803	
5. » φυτωρίων καλλωπιστικών φυτών για μεταφύτευση	804	
6. » φυτωρίων αμερικανικών αμπελών (μητρικές φυτείες - φυτείες έρριζων μοσχευμάτων)	805	
7. » καπνοσπορείων για χρήση των ίδιων των καλλιεργητών τους ή πώληση φυταρίων καπνού σε άλλους	806	
8. » εμπορικών ανθοκηπων, παραγωγής ανθέων που κόπτονται ή φυτών ανθέων (υπαίθρια)	807	
9. » θερμοκηπίων κάθε τύπου (ψαθωτά, με πλαστικά καλύμματα, σέρρες κλπ.), για λαχανικά*	808	7
10. » θερμοκηπίων κάθε τύπου (ψαθωτά, με πλαστικά καλύμματα, σέρρες κλπ.), για άνθη	809	
Σύνολο όλων των ανωτέρω	810	200
Ποτίστηκαν το 2002	811	198

Το σύνολο και τα ποτιστικά να μεταφερθούν στην
ΑΝΑΚΕΦΑΛΑΙΩΣΗ Α5, ερώτημα 2 (σελίδα 7).

Α2β. ΛΑΧΑΝΟΚΟΜΙΚΑ ΕΙΔΗ

Θα αναγραφεί κάθε έκταση, οποιουδήποτε είδους, η οποία μπήκε στην έκταση γης των ερωτημάτων 1 και 9 του τμήματος Α2α (πρώτης, δεύτερης κλπ. καλλιέργειας ή συγκαλλιέργειας, καλλιέργειας κάτω από δένδρα και επίπορης)

ΤΥΠΟΣ 2

Είδος	Κωδ. αριθ.	Έκταση σε στρέμματα	Παραγωγή που συγκομίσθηκε, σε χλιογράμια (κιλά)	Είδος	Κωδ. αριθ.	Έκταση σε στρέμματα	Παραγωγή που συγκομίσθηκε, σε χλιογράμια (κιλά)
1	2	3	4	1	2	3	4
Λάχανα (μάπες, κρομβολάχανα) ⁽¹⁾	201	8	9600	Εκτάσεις από μεταφορά			XXXXXXXX
Κουνουπίδια ⁽¹⁾	202	7	7000	Τομάτες επιτραπέζιες για νοσή χρήση, υπαίθριον	222	50	100.000
Σπανάκι	203	2	1200	Τομάτες επιτραπέζιες για νοσή χρήση, υπό κάλυψη (θερμοκήπια)	223	3	30.000
Πράσα	204			Φασολάκια χλωρά ⁽²⁾	224	8	5.600
Κρεμμυδάκια χλωρά ⁽²⁾	205	5	5000	Μπάμιες ποτιστικές	225	6	3.600
Κρεμμυδάκια ξερά	206	12	11.600	Μπάμιες ξερικές	226	2	1.000
Σέλινα	207	1	800	Κολοκυθάκια	227	18	19.800
Σκόρδα: α) χλωρά ⁽²⁾	208			Αγγούρια υπαίθριον	228	13	18.200
β) ξερά	209	4	2000	Αγγούρια υπό κάλυψη (θερμοκήπια)	229	3	30.000
Μπιζέλια χλωρά ⁽²⁾	210			Αγγουράκια για τουρσί	230		
Ραπανάκια	211	2	1200	Κολοκύθες	231	1	1.000
Αρακάς: α) χλωρός ⁽²⁾	212			Μελιτζάνες υπαίθριον	232	16	25.600
β) ξερός (καρόπος)	213			Μελιτζάνες υπό κάλυψη (θερμοκήπια) ..	233	2	4.000
Κουνιά χλωρά ⁽²⁾	214	9	5.400	Πιπεριές χλωρές ⁽²⁾	234		
Παντζάρια (κοκκινόρουλα)	215	3	2.400	Αγινάρες	235		
Μαρούλια	216	4	2.800	Σπαράγγια	236		
Αντίδια και ραδίκια	217	6	3.000	Φράουλες (χαμοκέρασα)	237		
Κοκκάρι	218	4	1.200	Αμπελόφυλλα εμπορεύσιμα	238	XXXX	
Σεσουάκια - σινάπια	219			Σύνολο	239		XXXXXXXX
Καρότα	220	3	2.100	Μανιτάρια καλλιεγμένα (έκταση σε τ.μ.)	240		
Τομάτα βιομηχανική	221						
Εκτάσεις σε μεταφορά			XXXXXXXX				

Πηγή: Δήμος Πάτμου

Πίνακας 1: Στοιχεία πρωτογενή τομέα παραγωγής (συνέχεια)

Α3α. ΔΕΝΔΡΩΔΕΙΣ ΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΕΣ

ΤΥΠΟΣ 3

Είδος δένδρων	Κωδι- κός αριθμός	Εκτάσεις κανονικών δενδρόνων, σε στρέμματα	Αριθμός δένδρων			Παραγωγή που συγκομίσθηκε κατά είδος, σε χιλιόγραμμα (κιλά)
			Μέσα σε κανονικούς δενδρόνες	Διάσπαρτα (1)	Σε παραγωγική ηλικία	
1	2	3	4	5	6	7
Λεμονιές (2)	301	20	900	1350	2050	40.000
Πορτοκαλιές (2)	302	4	235	320	415	7.470
Μανταρινιές (2)	303	1	50	250	200	4.000
Νεραντζιές (2)	304					
Κιτριές (2)	305					
Φραπιές (2)	306			16	10	300
Περγαμοτιές (2)	307					
Γκρέιλ φρουτ (2)	308					
Αχλαδιές	309	3	100	950	1000	9000
Μηλιές	310		55	65	90	1350
Βερικοκιές	311			170	120	2400
Ροδακιές	312			270	220	3300
Κερασιές	313					
Βυσιονιές	314					
Κυδωνιές	315					
Κορομηλιές (μπουρνελιές)	316					
Συκιές (3):		4	120	1250	1300	19500
α) για νωπά συκα	317	3	70	550	600	2400
β) για ξηρά συκα	318					
Δαμασκηνιές (3):						
α) για νωπά δαμάσκηνα	319					
β) για ξηρά δαμάσκηνα	320	10	280	1800	2080	20.800
Αμυγδαλιές	321		20	17	30	300
Καρυδιές	322					
Λεπτοκαρυές (φουντουκιές)	323		40	40		200
Φιστικιές	324					
Καστανιές ήμερες	325					
Χαρουπιές ήμερες	326		200	160		4800
Ελαιόδενδρα (3):						
α) για βρώσιμες ελιές (2)	327		1100	700	700	10.500
β) για ελιές ελαιοποιήσεως (2)	328	47	1200	600	1700	17.000
Ακτινίδια	329					
Αβοκάντο	330					
Μαστιχόδενδρα	331					
Ροδιές	332					
Μεσπιλιές (μουσμουλιές)	333					
Μπανανιές	334					
Άλλα δένδρα:						
(χουρμαδιές, καναδικές λεύκες, ιετώνες καλαθοπλεκτικής, κυπαρισσάκωνες κλπ.)	335		XXXXX	XXXXX	XXXXX	XXXXXXXXX
Σύνολο εκτάσεων	336	92	XXXXX	XXXXX	XXXXX	XXXXXXXXX
Ποτίστηκαν το 2002	337	28	XXXXX	XXXXX	XXXXX	XXXXXXXXX

Πηγή: Δήμος Πάτμου

Πίνακας 1: Στοιχεία πρωτογενή τομέα παραγωγής (συνέχεια)

A3β. ΣΥΓΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΕΣ ΜΕΣΑ ΣΕ ΚΑΝΟΝΙΚΟΥΣ ΔΕΝΔΡΩΝΕΣ Μέσα στη συνολική έκταση των δενδρώνων της στήλης 4, της προηγούμενης σελίδας 5, κάτω από τα δένδρα, καλλιεργήθηκαν ακόμη κατά το έτος αυτό από τις εκτάσεις των τμημάτων A1 και A2β:		Μόνο για Δημοτικά και Κοινοτικά Διαμερίσματα μέσα στα διοικητικά όρια των οποίων υπάρχουν ελαιοτριβεία A3γ. ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΕΛΑΙΟΛΑΔΟΥ, ελαιοκομικού έτους 2001 - 2002 ⁽¹⁾	
1. Φυτά των αροτραίων καλλιεργειών (σιτάρι, κριθάρι, βαμβάκι κλπ.) .. (στρέμματα)	814	1. Αριθμός ελαιοτριβείων που υπάρχουν και που λειτούργησαν, έστω και μια φορά, κατά την τελευταία πενταετία	816
2. Φυτά των λαχανοκομικών ειδών (λάχανα, κουνουπίδια κλπ.) (στρέμματα)	815	2. Από τα παραπάνω πόσα είναι φυγοκεντρικά	817
		3. Αριθμός πιεστηρίων των ανωτέρω ελαιοτριβείων	818
		4. Ποσότητα ελαιολάδου που παρήγαγαν κατά την περίοδο 2001 - 2002 τα ανωτέρω ελαιοτριβεία (χιλιόγραμμα)	819

(1) Αναφέρεται στον ελαιοκαρπο ανθοφορίας έτους 2001. Για την εξεύρεση ολόκληρης της ποσότητας ελαιολάδου, την οποία παρήγαγαν τα ελαιοτριβεία που βρίσκονται μέσα στα διοικητικά όρια του Δημοτικού ή Κοινοτικού Διαμερίσματος, ο Στατιστικός Ανταποκριτής συγκεντρώνει πληροφορίες από τους κατόχους, τους λογιστές ή, στην ανάγκη, από το άλλο προσωπικό των ελαιοτριβείων, μόνο μέχρι το μήνα Αύγουστο του έτους 2002.

A4. ΑΜΠΕΛΟΙ - ΣΤΑΦΙΔΑΜΠΕΛΟΙ

ΤΥΠΟΣ 4

Είδος	Κωδικός αριθμός	Έκταση σε στρέμματα		Παραγωγή σε χιλιόγραμμα (κιλά):		
		Φυτείες που έγιναν στη διάρκεια του έτους 2002 ⁽¹⁾	Σύνολο αμπέλων και σταφιδάμπέλων ⁽¹⁾	Ξερών σταφίδων	Σταφυλιών που καταναλώθηκαν ή πωλήθηκαν ως επιτραπέζια	Σταφυλιών που γλενκοποιήθηκαν ή πωλήθηκαν για γλενκοποίηση
1	2	3	4	5	6	7
1. Άμπελοι, κυρίως, για οиноπαραγωγή	401		120			84000
2. Άμπελοι, κυρίως, για επιτραπέζια σταφύλια	402		40		28000	
3. Σταφίδες:						
3.0. Σταφίδα κορενθιακή	403					
3.1. Σταφίδα σουλτανίνα	404					
3.2. Λοιπές σταφίδες (ροζαί, ταχτάς κλπ.)	405					
Σύνολο εκτάσεων	406	XXXXXXX	160	XXXXXXX	XXXXXXX	XXXXXXX
Ποτίστηκαν το 2002	407	XXXXXXX	2	XXXXXXX	XXXXXXX	XXXXXXX

Το σύνολο των εκτάσεων της στήλης 4 και τα ποσοτικά να μεταφερθούν στην ΑΝΑΚΕΦΑΛΑΙΩΣΗ A5, ερώτημα 4 (σελ. 7).

Πηγή: Δήμος Πάτμου

Πίνακας 1: Στοιχεία πρωτογενή τομέα παραγωγής (συνέχεια)

Α5. ΑΝΑΚΕΦΑΛΑΙΩΣΗ

ΤΥΠΟΣ 1

Κατηγορίες καλλιεργειών	Κωδικός αριθμός	Εκτάσεις σε στρέμματα	
		Σύνολο	Από αυτές, ποτίστηκαν το έτος 2002
1	2	3	4
1. Αροτράειες καλλιέργειες	170	2247	96
2. Γη λαχανοκήπων κλπ. (κηπευτική γη)	171	200	198
3. Δενδρώδεις καλλιέργειες	172	92	98
4. Άμπελοι - Σταφιδάμπελοι	173	160	
5. Αγροανάπαυση 1 - 5 ετών (πρώτη εγγραφή) ⁽¹⁾	174	604	XXXXXXXX
6. Γεν. σύνολο των εκτάσεων που καλλιεργούνται και της αγροα- παύσεως, και σύνολο αυτών που ποτίστηκαν το έτος 2002 ⁽²⁾ (ερωτή- ματα 1 - 5)	175	3303	

(1) Πέρα της 5/ετίας θεωρείται εγκατάλειψη γεωργικής γης και δε συμπεριλαμβάνεται στο ερώτημα αυτό.

(2) Το γενικό σύνολο δεν πρέπει να είναι μικρότερο από την έκταση της γεωργικής γης του έτους 2002 (ερώτημα Α6β, κωδ. 827). Αντίθετα, θα πρέπει να είναι μεγαλύτερο από την έκταση της γεωργικής γης του έτους 2002 (ερώτημα Α6β, κωδ. 827), εφόσον έχουμε: α) συγκαλλιέργειες, β) επίσπορες καλλιέργειες ή γ) καλλιέργειες κάτω από δένδρα (υπογραμμίστε τις αντίστοιχες περιπτώσεις).

ΤΥΠΟΣ 8

Α6. ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΕΛΕΓΧΟΥ ΤΩΝ ΕΚΤΑΣΕΩΝ ΤΟΥ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ Ή ΚΟΙΝΟΤΙΚΟΥ ΔΙΑΜΕΡΙΣΜΑΤΟΣ

Γεωργική γη κλπ.	Κωδικός αριθμός	Στρέμματα
1	2	3
α) Γεωργική γη του προηγούμενου έτους (ερωτ. κωδ. 827 του δελτίου 2001)	821	3303
1. Αύξηση γεωργικής γης μέσα στο έτος 2002		
1.1. Από μεταβολές των ορίων με τα Δημοτικά ή Κοινοτικά Διαμερίσματα:		
1) 2) 3)	822	
1.2. Λοιπές αυξήσεις (εκχερνώσεις, εξημερώσεις άγριων δένδρων κλπ.)	823	
Σύνολο (πρόσθεση 821, 822, 823)	824	3303
2. Ελάττωση γεωργικής γης μέσα στο έτος 2001		
2.1. Από μεταβολές των ορίων με τα Δημοτικά ή Κοινοτικά Διαμερίσματα:		
1) 2) 3)	825	
2.2. Λοιπές ελαττώσεις (εγκατάλειψη γεωργικής γης πάνω από 5 έτη, κατολισθήσεις, οικοδομικές εγκαταστάσεις κλπ.)	826	
β) Γεωργική γη έτους 2002 (αφαίρεση 825 και 826 από το σύνολο 824)	827	3303

Α7. ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΚΑΥΣΟΕΥΛΩΝ

ΤΥΠΟΣ 8

1. Κανσόξυλα που συγκομίσθηκαν από γεωργικές εκτάσεις (ελαιώνες, οπωρώνες, λοι- πές καλλιεργούμενες εκτάσεις)	813	τόννοι
--	-----	--------

Πηγή: Δήμος Πάτμου

Πίνακας 1: Στοιχεία πρωτογενή τομέα παραγωγής (συνέχεια)

Β1. ΑΡΙΘΜΟΣ ΖΩΩΝ ΚΑΘΕ ΗΛΙΚΙΑΣ

που υπάρχουν μέσα στα όρια του Δημοτικού ή Κοινοτικού Διαμερίσματος στις 31 Δεκεμβρίου 2002(1)

Είδος	Κωδ. αριθ.	Ζώα, πτηνά και κυψέλες που υπήρχαν στις 31/12/01 (από δελτίο 2001)	Μεταβολές του αριθμού των ζώων κ.λπ. μέσα στο 2002				Ζώα, πτηνά και κυψέλες που υπήρχαν στις 31/12/02 (3 + 4 + 5 - 6 - 7 = 8)
			Ζώα που προστέθηκαν στο Δημοτικό ή Κοινοτικό διαμέρισμα		Ζώα που έπαψαν να υπάρχουν στο Δημοτικό ή Κοινοτικό διαμέρισμα		
			Ζώα που γεννήθηκαν το 2002 (αφνιά και κατσίκια από 1/10/01 έως 30/9/02)	Ζώα που προστέθηκαν από άλλα Δημοτικά ή Κοινοτικά διαμερίσματα ή το εξωτερικό(2)	Ζώα που σφάγησαν ή πουλήθηκαν για σφαγή	Ζώα που μετακινήθηκαν σε άλλα Δημοτικά ή Κοινοτικά διαμερίσματα, ψόφησαν κ.λπ.	
1	2	3	4	5	6	7	8
Τύποι: α) Άρρενες	601	5	2	-	xxxxxxx	1	6
β) Θήλειες	602	6	2	-	xxxxxxx	2	6
Ημίονοι - Γίνοι (γαϊδουρομούλαρα)	603	22	5	-	xxxxxxx	6	21
Όνοι: α) Άρρενες	604	17	8	-	xxxxxxx	8	17
β) Θήλειες	605	24	12	-	xxxxxxx	12	24
Βοοειδή, δηλαδή μοσχάρια, ταύροι, δαμάκια, αγελάδες, βόδια							
1. Εγχώριων φυλών αβελτίωτα:							
α) Άρρενα	606	3	1	-	1	-	3
β) Θήλεια	607	5	4	-	4	-	5
2. Εγχώριων φυλών βελτιωμένα:							
α) Άρρενα	608	2	2	-	2	-	2
β) Θήλεια	609	7	5	-	5	-	7
3. Ξενικών φυλών καθαρόαιμα:							
α) Άρρενα	610	1	2	-	2	-	1
β) Θήλεια	611	7	4	-	4	-	7
Βουβάλια: α) Άρρενα	612						
β) Θήλεια	613						
Χοίροι: α) Αναπαραγωγής (γονοϋνες και κάπροι επιβάσεις)	614	20	120	60	170	10	20
β) Κρεοπαραγωγής γενικά	615	35	400	200	600	-	35
Πρόβατα: α) Οικόσιτα	616	150	250	-	180	70	150
β) Κοπαδιάρικα	617	500	420	-	270	150	500
γ) Νομαδικά (3)	618						
Αίγες: α) Οικόσιτες	619	220	380	-	260	120	220
β) Κοπαδιάρικες	620	3300	3000		2200	800	3300
γ) Νομαδικές (3)	621						
Κουνέλια	622	500	3000		3200		400
Όρνιθες σε συστηματικά πτηνοτροφεία	623						
Όρνιθες χωρικής εκτροφής	624	2500	3000	10.000	12700	300	2500
Χήνες	625	30	10	-	8		40
Πάπιες	626	50	100	-	80	-	100
Ινδιάνοι	627	150	80	500	600		130
Στρουθοκάμηλοι	628	1250	2500	-	2750		1000
Μέλισσες: α) Σε εγχώριες κυψέλες	629				xxxxxxx		
β) Σε ευρωπαϊκές κυψέλες	630	230	20		xxxxxxx	20	230

Πηγή: Δήμος Πάτμου

Πίνακας 1: Στοιχεία πρωτογενή τομέα παραγωγής (συνέχεια)

Β2. ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΚΤΗΝΟΤΡΟΦΙΚΩΝ ΠΡΟΪΟΝΤΩΝ

ΤΥΤ

Β2α. Ζώα γαλακτοφόρα που γέννησαν, ζώα που αομέχτηκαν και παραγωγή γάλακτος, κατά το έτος 2002

Είδος	Κωδ. αριθ.	Αριθμός ζώων που γέννησαν	Αριθμός ζώων που αομέχτηκαν	Μέσος όρος ετήσιας αποδόσεως κατά κεφαλή, σε χιλιόγραμμα (κιλά) ⁽¹⁾	Συνολική παραγωγή γάλακτος, σε χιλιόγραμμα (κιλά)
1	2	3	4	5	6
Αγελάδες: α) Εγγώριες αβελτίωτες	701	5	5	750	2250
β) Εγγώριες βελτιωμένες	702	7	7	1200	8400
γ) Ξενικές	703	6	6	2000	12.000
Βουβάδια	704	-	-	-	-
Γουρουνές αναπαραγωγής	705	20	XXXXXXX	XXXXXXX	XXXXXXX
Πρόβατα: α) Οικόσιτα	706	150	150	60	9.000
β) Κοπαδιάρια	707	450	450	35	15.750
γ) Νομαδικά ⁽²⁾	708				
Αίγες: α) Οικόσιτες	709	200	200	180	36.000
β) Κοπαδιάρια	710	3000	3000	60	180.000
γ) Νομαδικές ⁽²⁾	711				

- (1) Γίνεται υπολογισμός με βάση τις συνολικές ημέρες αομέγματος και τη μέση κατά κεφαλή ημερήσια απόδοση, κατά τη διάρκεια ολόκληρου του έτους.
- (2) Βλέπε την υποσημείωση (3) της προηγούμενης σελίδας.
- (3) Νομαδικά θεωρούνται τα ζώα που μετακινήθηκαν, μέσα στο έτος, στην περιοχή άλλου Δημοτικού ή Κοινοτικού Διαμερίσματος, όπου βρίσκονται οι χειμερινές εγκαταστάσεις τους (χειμαδιά). Τα νομαδικά ζώα, η συνολική γαλακτοπαραγωγή τους, οι γεννήσεις τους, καθώς και η παραγωγή κρέατος από αυτά, θα αναφερθούν μόνο τα Δημοτικά ή τα Κοινοτικά Διαμερίσματα των χειμερινών εγκαταστάσεών τους (χειμαδιών), δηλαδή εκεί όπου βρίσκονται κατά το τέλος Δεκεμβρίου 2002.

Β2β. Αριθμός ζώων που σφάγησαν και παραγωγή κρέατος από αυτά, κατά το έτος 2002

Είδος	Κωδ. αριθ.	Ζώα που σφάγησαν μέσα στο Δημοτικό ή Κοινοτικό Διαμέρισμα ⁽¹⁾		Ζώα που σφάγησαν ή πωλήθηκαν για σφαγή έξω από το Δημοτικό ή Κοινοτικό Διαμέρισμα ⁽¹⁾	
		Αριθμός κεφαλών ⁽²⁾	Βάρος κρέατος, σε κιλά/μια	Αριθμός κεφαλών ⁽²⁾	Βάρος κρέατος, σε κιλά/μια
1	2	3	4	5	6
Αρνιά κάτω του έτους	721	300	3000		
Κατσίκια κάτω του έτους	722	2000	16.000		
Μοσχάρια κάτω του έτους	723	8	1600		
Μοσχάρια 1 - 2 ετών	724	8	2000		
Βουβαλιδιά μέχρι 2 ετών	725	2	500		
Χοιρίδια μέχρι 20 κιλά καθαρό βάρος	726	120	2400		
Ζυγούρια και πρόβατα	727	150	2250		
Βιτούλια και αίγες	728	460	6900		
Δαμάδια, αγελάδες και βόδια	729	-			
Βουβάδια και βουβαλοδαμάδια	730	-			
Χοίροι πάνω από 20 κιλά καθαρό βάρος	731	550	44.000		
Κουνέλια	732	3200	3.200		
Πουλερικά (εκτός από στρουθοκαμήλους)	733	16138	16138		
Στρουθοκαμήλοι	734	-	-		

Πηγή: Δήμος Πάτμου

Πίνακας 1: Στοιχεία πρωτογενή τομέα παραγωγής (συνέχεια)

Β2γ. Παραγωγή άλλων κτηνοτροφικών προϊόντων,
κατά το έτος 2002

ΤΥ1

Είδος προϊόντος	Κωδ. αριθ.	Ποσότητα, σε χιλιόγραμμα	Είδος προϊόντος	Κωδ. αριθ.	Ποσότητα, σε χιλιόγραμμα
Τυρί μελάζο (γέτα, τελεμές, τουλουμοτύρι) (1)	831	7000	Κουκούλια γλωρά (1)	837	
Τυρί σκληρό (1)	832	12000	Λίπος χοιρινό (γενικά, όπως εξάγεται από τα σφάγια) (1)	838	
Μιζήθρα (γαζία, βουστίνη, κλοτσούρι) (1)	833	6000	Μαλλιά προβάτων (2)	839	1000
Βούτυρο νωπό (1)	834		Τρίχες αιγών (2)	840	200
Βούτυρο λειωμένο (1)	835		Μέλι (2)	841	3000
Κρέμα (1)	836		Κερί (2)	842	

Είδος προϊόντος	Κωδ. αριθ.	Τιμή/κιλό
Δέρματα νωπά μικρών ζώων (αγροπροβάτων, χοίρων) (1)	843	2910
Δέρματα νωπά μεγάλων ζώων (βορειδίων, βουβάλων) (1)	844	18
Ανγά (2) (α Χ β ή 846 Χ 847)	845	360.000
ήτοι:		
α) Όρνιθες που γέννησαν	846	3.000
β) Ανγά που γέννησε καθεμιά ετησίως	847	120

(1) Θα αναγραφούν στα Δημοτικά ή Κοινοτικά Διαμερίσματα όπου έχουν παραχθεί τα προϊόντα τυρί, μιζήθρα, βούτυρο, κρέμα, ανεξάρτητα από το είδος του ζώου ή το Δημοτικό ή Κοινοτικό Διαμέρισμα, από το οποίο προέρχεται το γάλα. Το ίδιο θα γίνει για τα γλωρά κουκούλια, το λίπος και τα δέρματα (επει όπου σφάγησαν τα ζώα).

(2) Θα αναγραφούν στα Δημοτικά ή Κοινοτικά Διαμερίσματα, όπου βρίσκονται τα ζώα ή οι κυψέλες κατά το τέλος Δεκεμβρίου, τα εξής «λοιπά προϊόντα»: μαλλιά προβάτων, τρίχες αιγών, μέλι, κερί και ανγά.

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟ: ΓΕΩΡΓΙΚΑ ΜΗΧΑΝΗΜΑΤΑ (εκτός από τα κρατικά) στις 31 Δεκεμβρίου 2002

Είδος μηχανήματος	Κωδ. αριθ.	Αριθμός	Είδος μηχανήματος	Κωδ. αριθ.	Αριθμός
Διαξονικοί ελκυστήρες (τρακτέρ)	851	6	Κορυφολόγοι (γάλακτος)	862	
Μονοαξονικοί ελκυστήρες (μονοαξονικά ή διτροχα τρακτέρ, σκαπτικές φρέζες, μοτοσκαπτικά, μιζγά υνιοφόρα κλπ.)	852	7	Αντλίες αφοδεύσεων:		
Θεριζοαλωνιστικές μηχανές (κομπίνες)	853	1	α) Πετρελαιοκίνητες	863	18
Απλές θειοστιγές μηχανές κάθε τύπου (αυτο-δεδιγές και μη)	854	2	β) Βενζινοκίνητες	864	150
Αλωνιστικές μηχανές κάθε τύπου	855	1	γ) Ηλεκτροκίνητες	865	45
Απλές χοτοσυνλεκτικές μηχανές	856	10	δ) Άλλες αντλίες (ατμοκίνητες, ανεμοκίνητες, ξυσοκίνητες κλπ.) και μηχανοπηγάδα	866	
Βαμβακοσυνλεκτικές	857	-	Συγκροτήματα τεχνητής βοοχής (οι αντλίες θα περιληφθούν στα ερωτήματα 863, 864 και 865)	867	
Τεντιοεξαγωγείς	858	-	Αυτοκινούμενοι μεγάλοι εκτοξευτήρες (κανονάκια)	868	
Κλαδευτικά μηχανήματα (βενζινοπρίονα) ...	859	25	Συγκροτήματα άρδευσης με σταγόνες (οι αντλίες τους θα περιληφθούν στα ερωτήματα 863, 864 και 865)	869	
Εκκοκαστές αραβοσίτου	860	-			
Αρμεχτικές μηχανές κάθε τύπου	861	-			

Είδος μηχανήματος	Κωδ. αριθ.	Αριθμός
Εκκολαπτικές μηχανές	870	2
Σπαρτικές μηχανές σίτου	871	
Σπαρτικές μηχανές βαμβακιού, αραβοσίτου, φασιολιών κλπ.	872	
Σιτοδιαλογείς (τριέρες)	873	
Μηχανοκίνητοι ψεκαστήρες υψηλής πίεσης ..	874	
Μηχανοκίνητοι ψεκαστήρες επιπότιοι	875	2
Μηχανοκίνητοι ψεκαστήρες γκαρμυζών καλλιεργειών	876	1
Μηχανοκίνητοι θειωτήρες	877	
Μηχανές αρμεθιάσματος καπνού	878	

Πηγή: Δήμος Πάτμου

Πίνακας 1: Στοιχεία πρωτογενή τομέα παραγωγής (συνέχεια)

Δα. ΑΛΙΕΙΑ ΕΣΩΤΕΡΙΚΩΝ ΥΔΑΤΩΝ, δηλαδή:

από λίμνες, ποτάμια, ρυάκια, ιχθυοκαλλιέργειες, καθώς και από ιχθυοτροφεία υφάλμυρων υδάτων

	Κωδ. αριθ.	Αριθμός ή ποσότητα, σε γιγ./μια
1. Αλιείες και εκτροφείς αλιευμάτων ⁽¹⁾ που κατοικούν μέσα στο Δημοτικό ή Κοινοτικό Διαμέρισμα, ανεξάρτητα από το μέρος όπου αλιεύουν	900	
2. Από τους ανωτέρω, πόσοι είναι ερασιτέχνες (για αυτοκατανάλωση, έστω και αν μερικές φορές πουλούν μικροποσότητες) ...	901	
3. Πόσα αλιευτικά σκάφη ή λέμβοι κάθε κατηγορίας χρησιμοποιούνται από όλους τους αλιείς	902	
4. Πόσα από τα ανωτέρω σκάφη ή λέμβους ανήκουν σε ερασιτέχνες του κωδικού 901	903	
5. Από τα επαγγελματικά σκάφη ή λέμβους (902 μείον 903), πόσα είναι μηχανοκίνητα	904	
6. Ποσότητες αλιευμάτων ⁽¹⁾ , κατά υπολογισμό, που αλιεύθηκαν από όλους τους ανωτέρω (900) αλιείς καθόλο το έτος 2002:	905	
α) Πέστροφες	906	
β) Κυπρίνοι (γυβιάδια)	907	
γ) Ψάρια υφάλμυρων υδάτων	908	
δ) Ψάρια λοιπών κατηγοριών	909	
- Σύνολο ψαριών		

Δβ. ΠΑΡΑΚΤΙΑ ΘΑΛΑΣΣΙΑ ΑΛΙΕΙΑ, με κωπήλατες λέμβους (χωρίς μηχανή κινήσεως)

	Κωδ. αριθ.	Αριθμός ή ποσότητα, σε γιγ./μια
1. Αλιείες αλιευμάτων ⁽¹⁾ που κατοικούν μέσα στο Δημοτικό ή Κοινοτικό Διαμέρισμα, ανεξάρτητα από το μέρος όπου αλιεύουν (με λέμβους)	920	150
2. Πόσοι από τους ανωτέρω είναι ερασιτέχνες (για αυτοκατανάλωση, έστω και αν μερικές φορές πουλούν μικροποσότητες) ...	921	90
3. Πόσα αλιευτικά σκάφη (κωπήλατες λέμβοι) χρησιμοποιούνται από όλους τους αλιείς	922	30
4. Πόσα από τα ανωτέρω σκάφη (λέμβους) ανήκουν σε ερασιτέχνες (του κωδικού 921)	923	90
6. Ποσότητες αλιευμάτων ⁽¹⁾ , κατά υπολογισμό, που αλιεύθηκαν από όλους τους ανωτέρω (920) αλιείς, καθόλο το έτος 2002 ...	924	300.000

Δγ. ΜΗΧΑΝΟΚΙΝΗΤΑ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΑ ΣΚΑΦΗ ΘΑΛΑΣΣΙΑΣ ΑΛΙΕΙΑΣ με μηχανή κινήσεως μέχρι και 19 ίππων (HP)

	Κωδ. αριθ.	Αριθμός ή ποσότητα, σε γιγ./μια
1. Μηχανοκίνητα επαγγελματικά αλιευτικά σκάφη παρόχτιας θαλάσσιας αλιείας με μηχανή κινήσεως μέχρι και 19 ίππων (HP), που ανήκουν σε κατοίκους του Δημοτικού ή Κοινοτικού Διαμερίσματος ανεξάρτητα από το λιμένα νηολογίου, το λιμένα εξομήςσεως ή το μέρος, όπου αυτά αλιεύουν	930	
2. Ποσότητες αλιευμάτων ⁽¹⁾ , κατά υπολογισμό, που εξφορτώθηκαν από τα ανωτέρω σκάφη (930), καθόλο το έτος 2002, ανεξάρτητα από την περιοχή αλιείας	931	

Πηγή: Δήμος Πάτμου

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Ε

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ

ΧΑΡΟΚΟΠΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ

ΤΜΗΜΑ: ΟΙΚΙΑΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ & ΟΙΚΟΛΟΓΙΑΣ

Αγαπητέ Πάτμιε,

Στα πλαίσια της εκπόνησης της πτυχιακής μου μελέτης με τίτλο «Ολοκληρωμένη, τοπική- βιώσιμη και ενδογενής ανάπτυξη στη νησιωτική Ελλάδα: Η περίπτωση της νήσου Πάτμου» με σκοπό να διερευνηθεί η βιωσιμότητα και η ανάπτυξη της Πάτμου, καλείστε να συμπληρώσετε το παρόν ερωτηματολόγιο το οποίο θα είναι ανώνυμο. Η συμβολή σας είναι πολύτιμη για τη διεκπεραίωση της παρούσας μελέτης καθώς και για τη διεξαγωγή των αποτελεσμάτων.

Σας ευχαριστώ,

Γιαμαίου Αργυρώ.

Παρακαλώ βάλτε χ στο κατάλληλο κουτάκι.

Ποιο είναι το φύλο σας;

Ανδρας ☐ Γυναίκα ☐

Σε ποιο διάστημα συγκαταλέγεται η ηλικία σας;

i.	18-29	☐
ii.	30-39	☐
iii.	40-49	☐
iv.	50-59	☐
v.	60 και άνω	☐

Ποιες ήταν οι σπουδές σας;

i.	Δημοτικό	☐
ii.	Γυμνάσιο	☐
iii.	Λύκειο	☐
iv.	ΤΕΕ	☐
v.	ΙΕΚ	☐
vi.	ΤΕΙ	☐
vii.	ΑΕΙ	☐
viii.	Μεταπτυχιακές σπουδές	☐
ix.	Άλλη σχολή	☐

Ποια είναι η οικογενειακή σας κατάσταση;

i.	Έγγαμος/η	☐
ii.	Άγαμος/η	☐
iii.	Χήρος/α	☐
iv.	Διαζευγμένος/η	☐
v.	Σε διάσταση	☐
vi.	Συμβίωση	☐

Από πόσα μέλη αποτελείται η οικογένειά σας; (καταχωρήστε με αριθμό)

.....

Σε ποια περιοχή βρίσκεται η κατοικία σας;

- i. Χώρα ☐
- ii. Σκάλα ☐
- iii. Κάμπος ☐
- iv. Γροίκος ☐

Περιγράψτε με ακρίβεια ποιο είναι το επάγγελμά σας. (π.χ. οικιακά σερβιτόρος, μαθητής, φοιτητής, ιδιοκτήτης τουριστικού καταστήματος, οικοδόμος κ.ά.)

.....

Έχετε δεύτερη απασχόληση;

Ναι ☐ Όχι ☐

Αν ναι, ποια είναι αυτή;

.....

Εργάζεστε τη χειμερινή περίοδο;

- i. Καθ' όλη τη χειμερινή περίοδο ☐
- ii. Κατά διαστήματα ☐
- iii. Όχι ☐

Διατηρείτε την κύρια απασχόληση τη χειμερινή περίοδο;

Ναι ☐ Όχι ☐

Σε ποιο επίπεδο, περίπου, κυμαίνεται το ετήσιο εισόδημά σας;

- i. Γύρω στα 10.000 € ☐

- ii. Μεγαλύτερο από 10.000 € ☐
- iii. Μικρότερο από 10.000 € ☐

Θεωρείτε ότι το εισόδημά σας είναι επαρκές:

Ναι ☐ Όχι ☐

Προβαίνετε σε αποταμίευση:

Ναι ☐ Όχι ☐

Θεωρείτε επαρκές το εισόδημα που προκύπτει απ' τον τουρισμό; (Αν ασχολείστε με τουριστικά επαγγέλματα)

- i. Πολύ ☐
- ii. Λίγο ☐
- iii. Καθόλου ☐

Βασικός παράγοντας μείωσης του θερινού τουρισμού πιστεύετε ότι είναι: (μπορείτε να επιλέξετε περισσότερες από μια απαντήσεις)

- i. Μεταφορές (πλοία, κρουαζιερόπλοια) ☐
- ii. Έλλειψη αεροδρομίου ☐
- iii. Μη επαρκή ιατρική περίθαλψη ☐
- iv. Ανεπάρκεια προσφοράς υπηρεσιών (καταλύματα, εστιατόρια, τουριστικά μαγαζιά κ.λ.π.) ☐
- v. Μη επαρκή συγκοινωνία εντός του νησιού (λεωφορείο, ταξί, ενοικιαζόμενα οχήματα, κ.λ.π.) ☐
- vi. Ελλιπής προβολή του νησιού ☐
- vii. Ακρίβεια ☐

Θα θέλατε να ασχοληθείτε με τη γεωργία/ κτηνοτροφία/ αλιεία πιο συστηματικά;

Ναι ☐ Όχι ☐

Αν απαντήσατε ότι δεν θέλετε, γιατί;(μπορείτε να επιλέξετε περισσότερες από μια απαντήσεις)

- i. Έλλειψη επιδοτήσεων ☐
- ii. Έλλειψη πεδινού εδάφους για καλλιέργειες ☐
- iii. Δεν μπορώ να πουλήσω προϊόντα ☐
- iv. Δεν έχω ελεύθερο χρόνο ☐
- v. Είμαι ευχαριστημένος με το επάγγελμά μου ☐
- vi. Δεν μου αποφέρει εισόδημα ☐
- vii. Δεν με ενδιαφέρει ☐

Θεωρείτε ότι με την παρούσα κατάσταση, η Πάτμος είναι επαρκής σε προϊόντα και υπηρεσίες για να καλύπτει τις ανάγκες των κατοίκων της;

- i. Ναι ☐
- ii. Πολύ ☐
- iii. Λίγο ☐
- iv. Καθόλου ☐

Αγοράζετε συχνά προϊόντα από άλλες περιοχές (νησιά, πόλεις κ.λ.π.)

Ναι ☐ Όχι ☐

Αν απαντήσατε ναι, τι είδους προϊόντα αγοράζετε;

- i. Τρόφιμα ☐
- ii. Είδη ένδυσης ☐
- iii. Είδη υπόδησης (παπούτσια) ☐
- iv. Διαρκή αγαθά (ηλεκτρικά είδη, έπιπλα, σκεύη, κ.λ.π.) ☐
- v. Άλλα προϊόντα ☐

Αγοράζετε προϊόντα που παράγονται στην Πάτμο (κρέας, φρούτα, λαχανικά, ψάρια, γαλακτοκομικά κ.ά.);

- i. Πάντα ☐
- ii. Συχνά ☐
- iii. Μερικές φορές ☐
- iv. Σπάνια ☐
- v. Καθόλου ☐

Αν απαντήσατε όχι, γιατί:

- i. Παράγω ☐
- ii. Δεν βρίσκω ☐
- iii. Δεν τα εμπιστεύομαι ☐
- iv. Δεν με ενδιαφέρουν ☐
- v. Είναι ακριβά ☐
- vi. Δεν απαντώ ☐

Πόσο είστε ικανοποιημένοι από τα αποτελέσματα της τοπικής αγοράς; (τιμές των προϊόντων, επαρκής αριθμός καταστημάτων, εξυπηρέτηση, κάλυψη αναγκών κ.ά.)

- i. Πολύ ☐
- ii. Αρκετά ☐
- iii. Λίγο ☐
- iv. Καθόλου ☐

Γενικά συμμετέχετε & παρακολουθείτε πολιτιστικές δραστηριότητες/εκδηλώσεις που πραγματοποιούνται στο νησί; (σεμινάρια, θεατρικές παραστάσεις, ενημερωτικές συγκεντρώσεις, χοροεσπερίδες, χορευτικές εκδηλώσεις κ.λ.π.)

- i. Πάντα ☐
- ii. Μερικές φορές ☐
- iii. Σπάνια ☐
- iv. Καθόλου ☐

Ενημερώνεστε για τα νέα και τις δραστηριότητες που αφορούν το νησί;

Ναι ☐ Όχι ☐

Γνωρίζετε την ιστορία της Πάτμου;

- i. Πολύ ☐
- ii. Λίγο ☐
- iii. Καθόλου ☐

Πιστεύετε ότι είναι επαρκής η συντήρηση, διατήρηση και ανάδειξη των ιστορικών μνημείων του νησιού;

- i. Πολύ ☐
- ii. Αρκετά ☐
- iii. Λίγο ☐
- iv. Καθόλου ☐

Τι είδος τουρισμού νομίζετε ότι επισκέπτεται το νησί;

- i. Αγροτουρισμός ☐
- ii. Καλοκαιρινοί παραθεριστές ☐
- iii. Θρησκευτικός τουρισμός ☐
- iv. Πολιτιστικός τουρισμός ☐
- v. Άλλο ☐

Θα θέλατε να αξιοποιήσετε εναλλακτικές μορφές ενέργειας (ηλιακό θερμοσίφωνο, συσκευές φυσικού αερίου, ηλεκτρική ενέργεια παραγόμενη από το φράγμα, αιολική ενέργεια κ.λ.π.);

- i. Ναι ☐
- ii. Όχι ☐
- iii. Δε γνωρίζω ☐

Ταξιδεύετε σε άλλες περιοχές;

Ναι ☐ Όχι ☐

Αν ναι, για ποιους λόγους;

- i. Λόγους υγείας ☐
- ii. Συναλλαγές με το δημόσιο ☐
- iii. Προσωπικούς ☐
- iv. Παραθεριστικούς (διακοπές) ☐

Θεωρείτε ότι με τις υφιστάμενες συγκοινωνίες γίνονται εύκολα οι μεταφορές με την υπόλοιπη Ελλάδα;

Ναι ☐ Όχι ☐

Αν απαντήσατε όχι, τι θα θέλατε να αλλάξει;

- i. Καινούρια πλοία ☐
- ii. Κατασκευή αεροδρομίου ☐
- iii. Άλλο ☐

Είστε ευχαριστημένοι με τα έργα που έχουν γίνει μέχρι τώρα στην Πάτμο;

- i. Πολύ ☐
- ii. Λίγο ☐
- iii. Καθόλου ☐

Υπάρχει κάποιο έργο που δε σας ικανοποιεί; (μπορείτε να επιλέξετε περισσότερες από μια απαντήσεις)

- i. Οδοποιία (δρόμοι κ.λ.π.) ☐
- ii. Μεταφορές- συγκοινωνία (πλοία, ταξί, λεωφορεία, κ.λ.π.) ☐
- iii. Κέντρο υγείας ☐
- iv. ΧΥΤΑ (διαχείριση σκουπιδιών) ☐
- v. Αναπλάσεις μνημείων ☐
- vi. Άλλο ☐

Θεωρείτε ότι είναι αναγκαία η λειτουργία χώρων ψυχαγωγίας (θέατρο, σινεμά, βιβλιοθήκη κ.λ.π.);

Ναι ☐ Όχι ☐

Θέλετε να μείνετε μόνιμα στο νησί;

- i. Ναι ☐
- ii. Όχι ☐
- iii. Δε γνωρίζω ☐

Σας ευχαριστώ!

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΣΤ

ΑΝΕΞΑΡΤΗΤΕΣ ΜΕΤΑΒΛΗΤΕΣ

Πίνακας 1: Παρουσίαση ανεξαρτήτων μεταβλητών

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ ΓΕΝΙΚΟΥ ΜΕΡΟΥΣ	ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ ΕΙΔΙΚΟΥ ΜΕΡΟΥΣ	p- value
--------------------------------	--------------------------	----------

ΦΥΛΟ	ΕΠΑΡΚΕΣ ΕΙΣΟΔΗΜΑ ΑΠΟ ΤΟΝ ΤΟΥΡΙΣΜΟ	0,1306
	ΟΙ ΜΕΤΑΦΟΡΕΣ ΩΣ ΠΑΡΑΓΟΝΤΑΣ ΜΕΙΩΣΗΣ ΤΟΥ ΘΕΡΙΝΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ	0,4683
	Η ΕΛΛΕΙΨΗ ΑΕΡΟΔΡΟΜΙΟΥ ΩΣ ΠΑΡΑΓΟΝΤΑΣ ΜΕΙΩΣΗΣ ΤΟΥ ΘΕΡΙΝΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ	0,7127
	Η ΜΗ ΕΠΑΡΚΗΣ ΙΑΤΡΙΚΗ ΠΕΡΙΘΑΛΨΗ ΩΣ ΠΑΡΑΓΟΝΤΑΣ ΜΕΙΩΣΗΣ ΤΟΥ ΘΕΡΙΝΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ	0,1074
	ΕΠΑΡΚΗΣ Η ΠΑΤΜΟΣ ΣΕ ΠΡΟΪΟΝΤΑ ΚΑΙ ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ	0,6930
	ΑΓΟΡΕΣ ΑΠΟ ΑΛΛΕΣ ΠΕΡΙΟΧΕΣ	0,5965
	ΑΓΟΡΑ ΠΑΤΜΙΑΚΩΝ ΠΡΟΪΟΝΤΩΝ	0,6931
	ΙΚΑΝΟΠΟΙΗΣΗ ΑΠΟ ΤΗΝ ΤΟΠΙΚΗ ΑΓΟΡΑ	0,8618
	ΕΝΗΜΕΡΩΣΗ ΓΙΑ ΤΑ ΝΕΑ ΤΟΥ ΝΗΣΙΟΥ	1,0000
	ΓΝΩΣΗ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΤΟΥ ΝΗΣΙΟΥ	0,4637
	ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΘΕΡΙΝΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ	0,6900
	ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ	1,0000
	ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ	0,3317
	ΤΑΞΙΔΙΑ ΣΕ ΑΛΛΕΣ ΠΕΡΙΟΧΕΣ	0,1675
	ΜΕΤΑΦΟΡΕΣ ΣΕ ΑΛΛΕΣ ΠΕΡΙΟΧΕΣ	0,3439
	ΕΥΧΑΡΙΣΤΗΜΕΝΟΙ ΜΕ ΤΑ ΕΡΓΑ	0,1337
	ΔΕΝ ΙΚΑΝΟΠΟΙΟΥΝ ΟΙ ΜΕΤΑΦΟΡΕΣ	0,2555
	ΔΕΝ ΙΚΑΝΟΠΟΙΕΙ ΤΟ ΚΕΝΤΡΟ ΥΓΕΙΑΣ	0,3189
	ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΧΩΡΩΝ ΨΥΧΑΓΩΓΙΑΣ	0,7936

	ΠΑΡΑΜΟΝΗ ΜΟΝΙΜΑ ΣΤΗΝ ΠΑΤΜΟ	0,7259
ΗΛΙΚΙΑ	ΔΕΥΤΕΡΗ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ	0,3869
	ΕΙΔΟΣ ΔΕΥΤΕΡΗΣ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ	0,5907
	ΔΙΑΤΗΡΗΣΗ ΚΥΡΙΑΣ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ ΤΗ ΧΕΙΜΕΡΙΝΗ ΠΕΡΙΟΔΟ	0,3051
	ΕΠΑΡΚΕΣ ΕΙΣΟΔΗΜΑ	0,1920
	ΕΝΑΣΧΟΛΗΣΗ ΜΕ ΤΟΝ ΠΡΩΤΟΓΕΝΗ ΤΟΜΕΑ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ	0,2885
	ΕΠΑΡΚΗΣ Η ΠΑΤΜΟΣ ΣΕ ΠΡΟΪΟΝΤΑ ΚΑΙ ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ	0,2130
	ΕΝΗΜΕΡΩΣΗ ΓΙΑ ΤΑ ΝΕΑ ΤΟΥ ΝΗΣΙΟΥ	0,5431
	ΕΠΑΡΚΗΣ ΣΥΝΤΗΡΗΣΗ/ ΔΙΑΤΗΡΗΣΗ/ ΑΝΑΔΕΙΞΗ ΜΝΗΜΕΙΩΝ ΤΟΥ ΝΗΣΙΟΥ	0,4675
	ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΘΕΡΙΝΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ	0,8540
	ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ	0,1407
	ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ	0,5798
	ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΗ ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΩΝ ΜΟΡΦΩΝ ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ	0,2122
	ΤΑΞΙΔΙΑ ΣΕ ΑΛΛΕΣ ΠΕΡΙΟΧΕΣ	0,9576
	ΜΕΤΑΦΟΡΕΣ ΣΕ ΑΛΛΕΣ ΠΕΡΙΟΧΕΣ	0,7821
	ΕΥΧΑΡΙΣΤΗΜΕΝΟΙ ΜΕ ΤΑ ΕΡΓΑ	0,9742
	ΔΕΝ ΙΚΑΝΟΠΟΙΟΥΝ ΟΙ ΜΕΤΑΦΟΡΕΣ	0,1980
	ΔΕΝ ΙΚΑΝΟΠΟΙΕΙ ΤΟ ΚΕΝΤΡΟ ΥΓΕΙΑΣ	0,4637
	ΔΕΝ ΙΚΑΝΟΠΟΙΕΙ Η ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΤΩΝ ΑΠΟΒΛΗΤΩΝ	0,7532
	ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΧΩΡΩΝ ΨΥΧΑΓΩΓΙΑΣ	0,9606
ΣΠΟΥΔΕΣ	ΔΕΥΤΕΡΗ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ	0,7118
	ΔΙΑΤΗΡΗΣΗ ΚΥΡΙΑΣ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ ΤΗ ΧΕΙΜΕΡΙΝΗ ΠΕΡΙΟΔΟ	0,2460
	ΕΠΑΡΚΕΣ ΕΙΣΟΔΗΜΑ ΑΠΟ ΤΟΝ ΤΟΥΡΙΣΜΟ	0,1084
	ΟΙ ΜΕΤΑΦΟΡΕΣ ΩΣ ΠΑΡΑΓΟΝΤΑΣ ΜΕΙΩΣΗΣ ΤΟΥ ΘΕΡΙΝΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ	0,4043

	ΕΠΑΡΚΗΣ Η ΠΑΤΜΟΣ ΣΕ ΠΡΟΪΟΝΤΑ ΚΑΙ ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ	0,2854
	ΙΚΑΝΟΠΟΙΗΣΗ ΑΠΟ ΤΗΝ ΤΟΠΙΚΗ ΑΓΟΡΑ	0,5649
	ΕΝΗΜΕΡΩΣΗ ΓΙΑ ΤΑ ΝΕΑ ΤΟΥ ΝΗΣΙΟΥ	0,4113
	ΕΠΑΡΚΗΣ ΣΥΝΤΗΡΗΣΗ/ ΔΙΑΤΗΡΗΣΗ/ ΑΝΑΔΕΙΞΗ ΜΝΗΜΕΙΩΝ ΤΟΥ ΝΗΣΙΟΥ	0,4055
	ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΘΕΡΙΝΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ	0,1169
	ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ	0,2443
	ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΗ ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΩΝ ΜΟΡΦΩΝ ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ	0,3992
	ΤΑΞΙΔΙΑ ΣΕ ΑΛΛΕΣ ΠΕΡΙΟΧΕΣ	0,6649
	ΜΕΤΑΦΟΡΕΣ ΣΕ ΑΛΛΕΣ ΠΕΡΙΟΧΕΣ	0,3134
	ΕΥΧΑΡΙΣΤΗΜΕΝΟΙ ΜΕ ΤΑ ΕΡΓΑ	0,2087
	ΔΕΝ ΙΚΑΝΟΠΟΙΟΥΝ ΟΙ ΜΕΤΑΦΟΡΕΣ	0,7925
	ΔΕΝ ΙΚΑΝΟΠΟΙΕΙ ΤΟ ΚΕΝΤΡΟ ΥΓΕΙΑΣ	0,5280
	ΔΕΝ ΙΚΑΝΟΠΟΙΕΙ Η ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΤΩΝ ΑΠΟΒΛΗΤΩΝ	0,5059
	ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΧΩΡΩΝ ΨΥΧΑΓΩΓΙΑΣ	0,5943
ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ	ΔΕΥΤΕΡΗ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ	0,1312
	ΕΙΔΟΣ ΔΕΥΤΕΡΗΣ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ	0,3475
	ΔΙΑΤΗΡΗΣΗ ΚΥΡΙΑΣ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ ΤΗ ΧΕΙΜΕΡΙΝΗ ΠΕΡΙΟΔΟ	0,2787
	ΕΠΑΡΚΕΣ ΕΙΣΟΔΗΜΑ	0,2659
	ΟΙ ΜΕΤΑΦΟΡΕΣ ΩΣ ΠΑΡΑΓΟΝΤΑΣ ΜΕΙΩΣΗΣ ΤΟΥ ΘΕΡΙΝΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ	1,0000
	Η ΕΛΛΕΙΨΗ ΑΕΡΟΔΡΟΜΙΟΥ ΩΣ ΠΑΡΑΓΟΝΤΑΣ ΜΕΙΩΣΗΣ ΤΟΥ ΘΕΡΙΝΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ	0,3002
	ΕΠΑΡΚΗΣ Η ΠΑΤΜΟΣ ΣΕ ΠΡΟΪΟΝΤΑ ΚΑΙ ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ	0,3674
	ΙΚΑΝΟΠΟΙΗΣΗ ΑΠΟ ΤΗΝ ΤΟΠΙΚΗ ΑΓΟΡΑ	0,7804
	ΓΝΩΣΗ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΤΟΥ ΝΗΣΙΟΥ	0,3757

	ΕΠΑΡΚΗΣ ΣΥΝΤΗΡΗΣΗ/ ΔΙΑΤΗΡΗΣΗ/ ΑΝΑΔΕΙΞΗ ΜΝΗΜΕΙΩΝ ΤΟΥ ΝΗΣΙΟΥ	0,1056
	ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΘΕΡΙΝΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ	0,8110
	ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ	0,2836
	ΜΕΤΑΦΟΡΕΣ ΣΕ ΑΛΛΕΣ ΠΕΡΙΟΧΕΣ	0,1599
	ΕΥΧΑΡΙΣΤΗΜΕΝΟΙ ΜΕ ΤΑ ΕΡΓΑ	0,2061
	ΔΕΝ ΙΚΑΝΟΠΟΙΟΥΝ ΟΙ ΜΕΤΑΦΟΡΕΣ	0,8000
	ΔΕΝ ΙΚΑΝΟΠΟΙΕΙ Η ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΤΩΝ ΑΠΟΒΛΗΤΩΝ	
	ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΧΩΡΩΝ ΨΥΧΑΓΩΓΙΑΣ	0,4069
	ΠΑΡΑΜΟΝΗ ΜΟΝΙΜΑ ΣΤΗΝ ΠΑΤΜΟ	0,3362
ΑΡΙΘΜΟΣ ΜΕΛΩΝ	ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ ΤΗ ΧΕΙΜΕΡΙΝΗ ΠΕΡΙΟΔΟ	0,7425
	ΔΙΑΤΗΡΗΣΗ ΚΥΡΙΑΣ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ ΤΗ ΧΕΙΜΕΡΙΝΗ ΠΕΡΙΟΔΟ	0,7047
	ΕΙΣΟΔΗΜΑ	0,5066
	ΕΠΑΡΚΕΣ ΕΙΣΟΔΗΜΑ	0,6468
	ΕΠΑΡΚΕΣ ΕΙΣΟΔΗΜΑ ΑΠΟ ΤΟΝ ΤΟΥΡΙΣΜΟ	0,3252
	ΟΙ ΜΕΤΑΦΟΡΕΣ ΩΣ ΠΑΡΑΓΟΝΤΑΣ ΜΕΙΩΣΗΣ ΤΟΥ ΘΕΡΙΝΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ	0,3431
	Η ΕΛΛΕΙΨΗ ΑΕΡΟΔΡΟΜΙΟΥ ΩΣ ΠΑΡΑΓΟΝΤΑΣ ΜΕΙΩΣΗΣ ΤΟΥ ΘΕΡΙΝΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ	0,8419
	Η ΜΗ ΕΠΑΡΚΗΣ ΙΑΤΡΙΚΗ ΠΕΡΙΘΑΛΨΗ ΩΣ ΠΑΡΑΓΟΝΤΑΣ ΜΕΙΩΣΗΣ ΤΟΥ ΘΕΡΙΝΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ	0,9880
	ΕΛΛΙΠΗΣ ΠΡΟΣΦΟΡΑ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ	0,6432
	ΕΛΛΕΙΨΗ ΕΣΩΤΕΡΙΚΩΝ ΣΥΓΚΟΙΝΩΝΙΩΝ ΩΣ ΠΑΡΑΓΟΝΤΑΣ ΜΕΙΩΣΗΣ ΤΟΥ ΘΕΡΙΝΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ	0,8379
	ΑΚΡΙΒΕΙΑ ΩΣ ΠΑΡΑΓΟΝΤΑΣ ΜΕΙΩΣΗΣ ΤΟΥ ΘΕΡΙΝΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ	0,1620

	ΕΝΑΣΧΟΛΗΣΗ ΜΕ ΤΟΝ ΠΡΩΤΟΓΕΝΗ ΤΟΜΕΑ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ	0,6772
	ΕΠΑΡΚΗΣ Η ΠΑΤΜΟΣ ΣΕ ΠΡΟΪΟΝΤΑ ΚΑΙ ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ	0,3935
	ΑΓΟΡΕΣ ΑΠΟ ΑΛΛΕΣ ΠΕΡΙΟΧΕΣ	0,2606
	ΑΓΟΡΑ ΠΑΤΜΙΑΚΩΝ ΠΡΟΪΟΝΤΩΝ	0,5328
	ΙΚΑΝΟΠΟΙΗΣΗ ΑΠΟ ΤΗΝ ΤΟΠΙΚΗ ΑΓΟΡΑ	0,5671
	ΠΑΡΑΚΟΛΟΥΘΗΣΗ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΩΝ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΩΝ	0,8881
	ΕΝΗΜΕΡΩΣΗ ΓΙΑ ΤΑ ΝΕΑ ΤΟΥ ΝΗΣΙΟΥ	0,8745
	ΓΝΩΣΗ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΤΟΥ ΝΗΣΙΟΥ	0,3830
	ΕΠΑΡΚΗΣ ΣΥΝΤΗΡΗΣΗ/ ΔΙΑΤΗΡΗΣΗ/ ΑΝΑΔΕΙΞΗ ΜΝΗΜΕΙΩΝ ΤΟΥ ΝΗΣΙΟΥ	0,1770
	ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ	0,1650
	ΜΕΤΑΦΟΡΕΣ ΣΕ ΑΛΛΕΣ ΠΕΡΙΟΧΕΣ	1,0000
	ΑΛΛΟ ΕΙΔΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ	0,7035
	ΙΚΑΝΟΠΟΙΗΜΕΝΟΙ ΜΕ ΤΙΣ ΜΕΤΑΦΟΡΕΣ ΜΕ ΤΙΣ ΑΛΛΕΣ ΠΕΡΙΟΧΕΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ	0,7471
	ΕΥΧΑΡΙΣΤΗΜΕΝΟΙ ΜΕ ΤΑ ΕΡΓΑ	0,5728
	ΔΕΝ ΕΙΝΑΙ ΙΚΑΝΟΠΟΙΗΜΕΝΗ ΜΕ ΤΑ ΕΡΓΑ ΟΔΟΠΟΙΑΣ	0,5530
	ΔΕΝ ΙΚΑΝΟΠΟΙΟΥΝ ΟΙ ΜΕΤΑΦΟΡΕΣ	0,1509
	ΜΗ ΕΠΑΡΚΗΣ ΙΑΤΡΙΚΗ ΠΕΡΙΘΑΛΨΗ	0,2812
	ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΧΩΡΩΝ ΨΥΧΑΓΩΓΙΑΣ	0,4949
	ΠΑΡΑΜΟΝΗ ΜΟΝΙΜΑ ΣΤΗΝ ΠΑΤΜΟ	0,3643
ΠΕΡΙΟΧΗ ΚΑΤΟΙΚΙΑΣ	ΔΕΥΤΕΡΗ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ	0,3062
	ΕΙΔΟΣ ΔΕΥΤΕΡΗΣ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ	0,4052
	ΔΙΑΤΗΡΗΣΗ ΚΥΡΙΑΣ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ ΤΗ ΧΕΙΜΕΡΙΝΗ ΠΕΡΙΟΔΟ	0,3908
	ΕΠΑΡΚΕΣ ΕΙΣΟΔΗΜΑ	1,0000
	ΕΠΑΡΚΕΣ ΕΙΣΟΔΗΜΑ ΑΠΟ ΤΟΝ	0,1053

	ΤΟΥΡΙΣΜΟ	
	ΟΙ ΜΕΤΑΦΟΡΕΣ ΩΣ ΠΑΡΑΓΟΝΤΑΣ ΜΕΙΩΣΗΣ ΤΟΥ ΘΕΡΙΝΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ	0,3245
	Η ΕΛΛΕΙΨΗ ΑΕΡΟΔΡΟΜΙΟΥ ΩΣ ΠΑΡΑΓΟΝΤΑΣ ΜΕΙΩΣΗΣ ΤΟΥ ΘΕΡΙΝΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ	0,1142
	ΙΚΑΝΟΠΟΙΗΣΗ ΑΠΟ ΤΗΝ ΤΟΠΙΚΗ ΑΓΟΡΑ	0,1903
	ΠΑΡΑΚΟΛΟΥΘΗΣΗ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΩΝ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΩΝ	0,2412
	ΕΝΗΜΕΡΩΣΗ ΓΙΑ ΤΑ ΝΕΑ ΤΟΥ ΝΗΣΙΟΥ	0,3008
	ΓΝΩΣΗ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΤΟΥ ΝΗΣΙΟΥ	0,3373
	ΕΠΑΡΚΗΣ ΣΥΝΤΗΡΗΣΗ/ ΔΙΑΤΗΡΗΣΗ/ ΑΝΑΔΕΙΞΗ ΜΝΗΜΕΙΩΝ ΤΟΥ ΝΗΣΙΟΥ	0,2378
	ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΘΕΡΙΝΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ	1,0000
	ΤΑΞΙΔΙΑ ΣΕ ΑΛΛΕΣ ΠΕΡΙΟΧΕΣ	0,2282
	ΜΕΤΑΦΟΡΕΣ ΣΕ ΑΛΛΕΣ ΠΕΡΙΟΧΕΣ	0,7148
	ΔΕΝ ΙΚΑΝΟΠΟΙΟΥΝ ΟΙ ΜΕΤΑΦΟΡΕΣ	0,1130
	ΔΕΝ ΙΚΑΝΟΠΟΙΕΙ ΤΟ ΚΕΝΤΡΟ ΥΓΕΙΑΣ	0,2706
	ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΧΩΡΩΝ ΨΥΧΑΓΩΓΙΑΣ	0,1225
	ΠΑΡΑΜΟΝΗ ΜΟΝΙΜΑ ΣΤΗΝ ΠΑΤΜΟ	0,8920
	ΕΙΔΟΣ ΔΕΥΤΕΡΗΣ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ	0,3404
ΕΠΑΓΓΕΛΜΑ	Η ΕΛΛΕΙΨΗ ΑΕΡΟΔΡΟΜΙΟΥ ΩΣ ΠΑΡΑΓΟΝΤΑΣ ΜΕΙΩΣΗΣ ΤΟΥ ΘΕΡΙΝΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ	0,8867
	ΕΝΑΣΧΟΛΗΣΗ ΜΕ ΤΟΝ ΠΡΩΤΟΓΕΝΗ ΤΟΜΕΑ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ	0,3800
	ΕΠΑΡΚΗΣ Η ΠΑΤΜΟΣ ΣΕ ΠΡΟΪΟΝΤΑ ΚΑΙ ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ	0,2064
	ΑΓΟΡΕΣ ΑΠΟ ΑΛΛΕΣ ΠΕΡΙΟΧΕΣ	0,2796
	ΑΓΟΡΑ ΠΑΤΜΙΑΚΩΝ ΠΡΟΪΟΝΤΩΝ	0,7260
	ΙΚΑΝΟΠΟΙΗΣΗ ΑΠΟ ΤΗΝ ΤΟΠΙΚΗ ΑΓΟΡΑ	0,8859
	ΠΑΡΑΚΟΛΟΥΘΗΣΗ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΩΝ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΩΝ	0,8591
	ΕΝΗΜΕΡΩΣΗ ΓΙΑ ΤΑ ΝΕΑ ΤΟΥ ΝΗΣΙΟΥ	0,9754

ΓΝΩΣΗ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΤΟΥ ΝΗΣΙΟΥ	0,3444
ΕΠΑΡΚΗΣ ΣΥΝΤΗΡΗΣΗ/ ΔΙΑΤΗΡΗΣΗ/ ΑΝΑΔΕΙΞΗ ΜΝΗΜΕΙΩΝ ΤΟΥ ΝΗΣΙΟΥ	0,2060
ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ	0,1723
ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ	0,2874
ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΗ ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΩΝ ΜΟΡΦΩΝ ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ	0,1696
ΤΑΞΙΔΙΑ ΣΕ ΑΛΛΕΣ ΠΕΡΙΟΧΕΣ	1,0000
ΜΕΤΑΦΟΡΕΣ ΣΕ ΑΛΛΕΣ ΠΕΡΙΟΧΕΣ	0,9708
ΔΕΝ ΙΚΑΝΟΠΟΙΟΥΝ ΟΙ ΜΕΤΑΦΟΡΕΣ	0,1225
ΔΕΝ ΙΚΑΝΟΠΟΙΕΙ ΤΟ ΚΕΝΤΡΟ ΥΓΕΙΑΣ	0,2981
ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΧΩΡΩΝ ΨΥΧΑΓΩΓΙΑΣ	0,5941
ΠΑΡΑΜΟΝΗ ΜΟΝΙΜΑ ΣΤΗΝ ΠΑΤΜΟ	0,5935

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Ζ

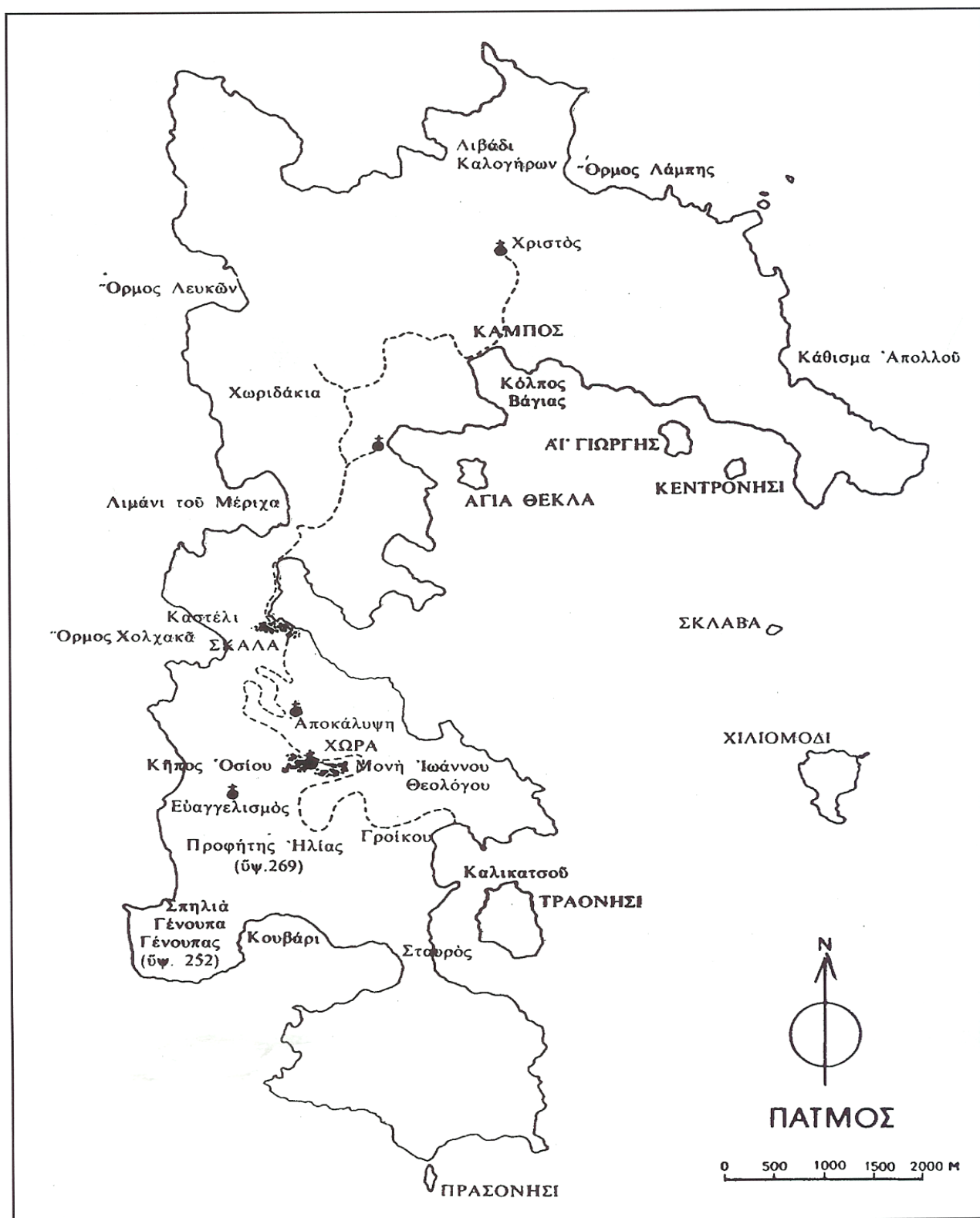
ΧΑΡΤΕΣ

Χάρτης 1: Η θέση της Πάτμου στην Ελλάδα

Πηγή: Διεθνής Οργάνωση Βιοπολιτικής, *Πάτμος, Βιοπεριβάλλον- Βιοπολιτισμός*, Biopolitics International Organisation.

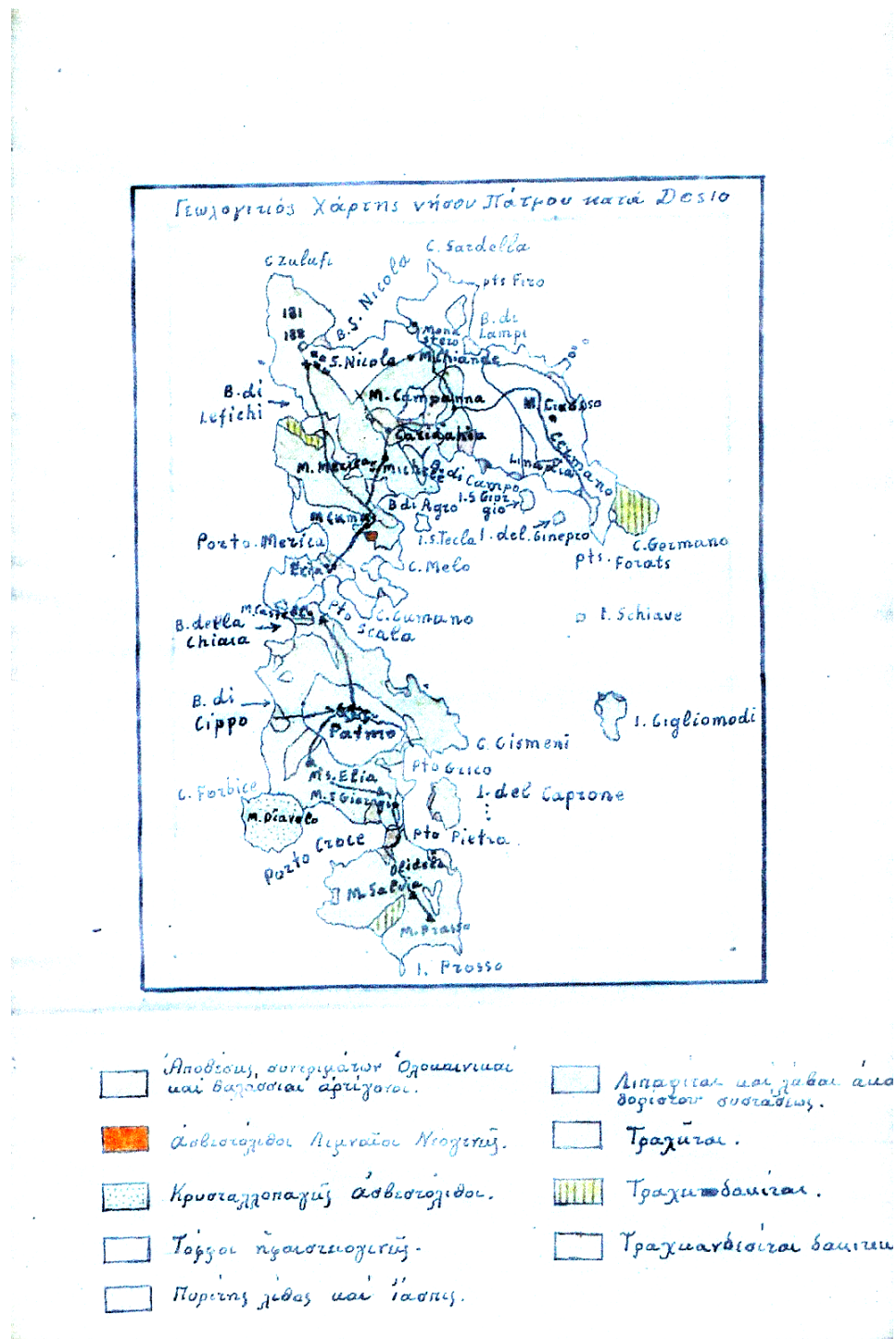
Χάρτης 2: Σχηματικός λεπτομερής χάρτης της Πάτμου

Σχηματικός λεπτομερής χάρτης της ιερᾶς νήσου Πάτμου.

Πηγή: Προβατάκη, 2001

Χάρτης 3: Γεωμορφολογικός χάρτης της Πάτμου

Πηγή: Δήμος Πάτμου

Χάρτης 4: Νήσος Πάτμος

Πηγή: <http://www.ando.gr>